

De Lin quelbroyt

IN HOC VOLVMINE HAEC CONTINENTVR.

Neruæ & Traiani, atq; Adriani Cæsarum uitæ ex Dione, Georgio Merula interprete.

Aelius Spartianus.
Iulius Capitolinus.
Lampridius.
Flauius Vopiscus.
Trebellius Pollio.
Vulcatius Gallicanus.

Ab Ioanne Baptista Egnatio Veneto diligentissime castigati.

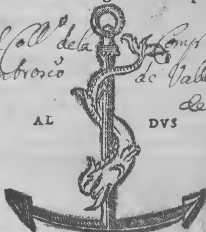
Heliogabali prĩcipis ad meretrices elegātissima oratio.

Eiusdem Io. Baptistæ Egnatij de Cæsaribus libri tres à Dictatore Cæsare ad Cōstantinum Palæologum, hinc à Carolo Magno ad Maximilianū Cæsarē.

Eiusdem in Spartiani, Lampridijq; uitas, & reliquorum annotationes.

Aristidis Smyrnæi oratio de laudibus urbis Romæ à Scipione Carteromacho in latinum uersa.

In extrema operis parte addita Cōflagratio Veseuī montis ex Dione, Georgio Merula interprete.

IOANNES BAPTISTA EGNATIVS VENETVS PRAESTANTISSIMO IVRISCONSVLTO ET SENATORI REGIO IACOBO MINVTIO SAL.

Qui principibus, illustrioribusq; uiris ingenij sui monimenta nũcupant Minuti clarissime, alij id agũt, ut aut ueteri, summæq; in eos obseruantiæ sese id tribuisse dicant: alij ut eorum præsidio tuti, inuidiam minus grauem ac noxiam sentiãt. alij, ut fructum alieni de se iudicij ea indicatura percipiant. Nec desunt, qui posteritatis laude rapti, ac immortalitatis spe quadam inflammati, ea sibi nomina deligant nuncupatione: quæ diutissime & uiuere, & florere posse sibi persuaserint. Id quod à pictoribus, artificibusq; plerisq; obseruatum animaduertas: qui deorum, principumq; effingendis imaginibus eo libentius studeant: quo minus obnoxia illa existiment aut hominum, aut temporis iniuriæ fore. Sunt etiam qui hoc ueluti sacro literarum munere promereri gratiam, beneuolentiamq; eorum cupiant. siquidem haud inter postremas laudes referri debet: siquis principibus perplaceat uiris. Sed & multi facile sese, operamq; suam his ostentant: quorum & authoritate ornari, & opibus augeri se sperent. Ego uti ex prioribus quasdam fortasse sequar: sic certe duas, quarum altera publica,

communisq; tibi cum gente galliaa, altera plane tua ac propria sit: secutum in primis esse me nō ne gem. Et communis quidē illa: quod cum singulari ac diuina potius Grolierij beneficentia Mediolani agens alterum ab hinc annum ornatus, auctusq; sim: non possum iam ex illo tibi, tuisq; omnibus eti am atq; etiam non perpetuo uelle debere. illius eni consuetudine & opera, facile quanta gentis uestrae morum simplicitas, quae publica, domesticaq; disci plina, quae in omnes charitas, quanta in deum pie tas uestra foret: & perspectum mihi plane ac co gnitum. Quid enim uobis ipsis magis rectū, apertumq; eē potest? Quid minus isidiosum ac fallax? arctoae (inquiunt) gentes hoc omnes habēt. Ego ue ro cum fallacissimas ex his multas legam, non cae lo: sed naturae plane hoc uestrae, optimaeq; discipli nae id tribuā. Iam quid animorum, uoluntatumq; uestrarū fraternam in omnibus consensionem prae dicem? quam nō conuiuiorum frequentia tantum, sed officiorum communicatione ac summa charitatis mutuae testificatiōe tuemini? haec uero uobis adeo natura insita, usu parta, consuetudine aucta fuisse uidentur: ut tot mihi germani fratres, non de facie solum, sed de morū in primis similitudine atq; aequalitate uideamini. Quare nō imerito admirati Poenorū legati ēt in hoste Ro. P. Po. id plurimū esse dicūtur: ꝙ conuiuio accepti a pluribus ciuitatis prin cipibus eodē ubiq; coenassent argento, testati nullos hoium benignius Ro. Po. uiuere. Nā ꝗd de uestra in

regē obseruantia, in deū pietate dicam? Quæ enim unquam gens aut externos principes non admisit, aut admissos non interdum expulit? sæpe etiam ꝑ summum scelus non occidit? Francis id proprium ac peculiare, nullos unquam externos pati, suos autem usqueadeo amare ac colere, ut pro eius dignitate ac maiestate tuenda non opes tantum, sed uitam ipsam profundere possint. illa uero, quæ deo ac religioni debetur, tanta talis'q; est, ut sileri melius putem: cum uestigia haud sanè leuiter impressa tot et tanta extent: ut nulla unquā delere illam obliuio, nulla obscurare temporum iniqtas ualeat. Cæterū excellēs quædā ac eximia in te uirtus, secundus'q; ac constans hominū de te rumor, et Ioannis in primis Francisci Asulani iuuenis cum de literis et bonis oībus optime meriti, tū uero laudū tuarū studiosissimi prædicatio effecit, ut et ego te pridē literis cōsulendū duxerim: & nūc Cæsares tibi meos, reliquā'q; ad hosce nō uulgarē (nisi fallor) industriam cupidissime nuncupem. Quorum lectio tanto tibi gratior ac iucundior esse debebit: quāto is, qui ea tibi inscripsit, te plus amat ac colit, quàm multos alios. huc accedit, quod singularem eruditionem tuam, ac multiplicem literarum cognitionem magnifacit: qđ Minutiæ familiæ nobilitatem (quippe quæ à Romanis illis deducta Minutijs pro constanti habeatur) obseruat: quod deniq; se tibi quàm coniunctissimū ac charissimum esse cupit. Sunt quidem in te corporis & animi (uti audio) egregiæ

dotes: quibus Christianissimo regi gratus, admirabilisq; sis. nulla certe aut maior aut honestior q̃ ut literas, literatosq; homines, qđ facis, foueas. illæ scilicet iure reposcunt abs te, qđ tanta tua cum laude uberrime tribuere. Nam unum te esse ac præcipuum, in quem Galliæ tuæ transalpinæ olim intuerentur: quem Cisalpina tota prædicet: cuius singularem prudentiam atque humanitatem etiam hostis commendet: totum hoc literarum beneficium est. Quid, quod Cæsarum hæc à nobis instituta, tribusq; libris cõcinnata series, multa interim habeat, quæ delicatum etiam lectorem & capere & detinere ualeant? Nã Byzantinæ urbis originem, Turcas ad hæc usq; tempora principes, res ab his belli gestas, Maomethis ortum, Romanæ urbis captiuitatem, & Asiæ imperia supra quingentesimum ac millesimum annum repetita continet. quæ omnia primus ego, (quod sine aliorum iniuria dictum uelim) præstiti. ac ut una ueluti tabella depicta spectari commode possent, curaui: tametsi quid libris commune cum pictura? pascit illa tantum oculos: hi animum, mentemq; instruunt. illa mutam, inanem, ac plerunque falsam descriptionem continet: libri uiuentem præceptionem, atq; exactam spondent: tabulas etiam imperiti pingant: literarum monimenta non nisi doctissimi conficiant. Tanto deniq; literæ pingendi artem præstant: quanto docti indoctis, uiui mortuis antecellunt. Tu igitur cum ab ineunte ætate ornamenti plurimum & laudis

ex hisce tibi uendicatis, illis ipsis tantundem reddes, tanto etiam cumulatius: quod neque melius nec honestius beneficium ullum collocari potest, quàm quod in bonos & doctos uiros confertur. quorum mihi uestigia non solum sequenda, sed etiam atque etiam adoranda proposui. bene Vale.

IOANNIS BAPTISTAE EGNATII VENETI IN ROMANORVM PRINCIPVM LIBRVM PRIMVM PRAEFATIO.

Imperatorum uitas à dictatore Cæsare, qui primus patriæ libertatem oppressit: ad Constantinum Palæologum, sub quo Turcarum seruitio Constantinopolis cessit: hinc à Carolo Francorum Rege ad Maximilianum Cæsarem breui alioqui stylo perscripsimus. rem ut perdifficilem mihi, atque arduam, sic iucundam qui legent omnibus, & (ut opinor) haud inutilem. Nam præterquam quod multa hinc haurias, unde tibi patriæq; tuæ plurimum prosis: ipsa certe Romani imperij maiestas, admirabiles eorum, qui imperarunt, euentus, tot regnorũ repetiti casus, tot principum mutationes relatæ non fastidium solum operosæ lectionis adimunt: sed admirabundos sensim legentes partim ducunt: partim etiam trahunt. uti neminem arbitrer uel mediocriter imbutum literis, qui non hæc & libenter agnoscat, & summa cum uoluptate non perlegat. & alioqui ad rei nouitatem accedit, quod consulto non pauca sunt à nobis addita, quæ rerum seriem non modo non interrumpant: uerum etiam exornent: quod in fabula dextræ sinistræq; tibiæ inter unum alterũue actum adhibitæ etiam præstent. nec in campis herbarum uiror minus iucundus, quem uiolæ, hyacinthiq; purpurei distinguant.

Omnium certe rerum uarietas expetitur: & falsum illud est, saccaro semper conditiora fieri fercula. Quod si qs erit, q pleniorẽ, uberioremq; historiã à me exigat: ille saltem hoc mihi non neget: multa esse, quæ breuitate commendatiora sint sua. Nec tñ desunt interim principes, quos copiosius attigi: quorũ scilicet & imperij diuturnitas, et rerũ magnitudo id exposcere uidebatur. illud uero testatum apud omnes esse uelim, nihil à me gratiæ nihil odio datum: ipsa ueritas nec interim nuda, ut multi hactenus, tantum à me spectata. Anni præsertim imperij, ortus eorum, & patria, illustriaq; eorum gesta domi, forisq; non omissa. series uero principum tanta fide à me deducta, ut nihil desyderare amplius quis habeat. Nam & Flauius Blondus hisce libris, quos ab inclinatione Romani imperij conscripsit: multos uno uelut agmine ut sibi incognitos, omisit. & qui post illum historiam totius orbis amplexi sunt, nihil omnino ad uiri illius diligentiam addidere. Ego uero et præter Zonaræ græcam historiã, & Nicetæ Choniatæ, Christoduliq; commentarios, Gemistiq; libros, etiam schedia quædam non indignum, quæ excuterem, duxi: uti rem semel cœptam dijs bene fauentibus absoluerem: quo certa omnia, exploratáq; posteris traderem. utrum autem id assecuti simus, præsens ætas fortasse malignius, sequens certe simplicius, ac candidius æstimabit.

Post absolutas obseruationes, cum quædam amici ad monuissent minus diligenter animaduersa, quædã mihi inter legendum occurrissent, uti fit, accuratio re studio cognita, subnectere illa uisum est operæ pretium fore: uti quam animi propẽsionem literas iuuandi ab primis annis citra omnem ambitionem semper hausi, eã ꝑpetuo tenore ingrauescẽte ẽt æta te retineã. Nec sane aut nunc me pudeat, aut in po sterum unquam pudebit: dum prodesse multis pos sum, etiam culpam prodere meam. quam nec alijs occupationibus, nec festinationi etiam librariorum ĩmputem. homo ĩnqt ille, sum, nec humanitatis ale am reformido. et alioqui cur mea me delectent ma la fallant'ue potius, quàm ipse per me sapiam? aut cur alienam condemnationem expectem, quam ipse exceptione reijcere habeam? nisi siquis iniquo etiam iudici causam approbaturum se suam speret. uerum hoc uix unus Scipio inter tot secula sperauit. Ipse igitur ego & quædam simul amplio: nec qd sequar satis exploratum adhuc habeo. cum præsertim scri ptores hi multa innouata retineant: quæ fortunæ magis, quàm diligentiæ sit inuenisse. Quare cum in bonum culpa hæc cesserit, ignoscant quæso mi hi, qui sciant in homine multo minus mirum esse nescisse quædam, quàm uni constare omnia. Consu lant se singuli: & suo se (quod aiunt) modulo me tiatur quisq;. haud sane tam acerbe alienam negli gentiam incessat, qui suæ sibi conscius esse uelit.

Vale.

Ex Adriano.

In fronte ubi apud Italiam Scipionum temporibus resedisse Adriani maiores scriptum est, tu Italicâ repone. unde paulo post Italica dicti. qbus delectũ de trectantibus uehementissime iratum Adrianum dicat. cum de Italis interim intelligendum scripseri: qui Hispaniæ ciuitates incolerent. ab hac urbe Silius etiam (ex ea enim oriũdus erat,) italica cognomentum retulit.

Ex Pio.

Legatum pœnæ causa. Alciatus meus iurisconsultus celebris aliũ huius sanctionis sensum existimat. Credit enim de legato intelligi, cui pœnam testator adscripserit, nisi hæres id præstitisset.

Ex Antonino Philosopho.

Et Seuerũ Turmis equitum Romanorũ iam COS. designatum creauit. Tu VI uirum idest seuirum restitue. unde & seuirales ludi paulo post dicantur. VI uirorũ autem in monimentis, marmoribusq; ueteribus mentio fit ea præsertim tabula, quæ Mediolani in Ambrosij fano spectatur. hoc nos Alciatus Mediolanensis primæ nobilitatis admonuit. quem propter morum suauitatem & singularem eruditionem plurimum colo.

Ex Commodo.

G aneas semper in palatinis diebus fecit. tu eodem authore ædibus pro diebus lege. Quid si Pactumeiū pro Pactuleio legas? Horatio in epodis et iureconsultis authoribus.

Ex Heliogabalo.

N on ignorandum & illud, uetera multa nomismata extare, quæ Alegabalum semper præ se ferant.

Ex secundo Cæsarum libro.

V bi Lascareæ gentis stemma repetitur, & Bata Ziū Ioannem dixi institutum imperij hæredem, Thomas Diplobata Zius magnus hac ætate iurisconsultus, qui à Diplobata Ziis originem trahit: Diplobata Ziorum familiam agnoscendam à me fuisse monuit. nam Bata Zios uel nullos esse, uel diuersos ab ijs, qui imperium ad Adrianopolim tenuerint, affirmat.

Ad circum Max. qua Herculis uictoris templũ erat Traiano statua posita fuit à Tribub. XXXV. ob instauratum, & munitum circum, quod declarat tabella his literis inscripta.

IMP. CAES. DIVI NERVAE F. TRAIANO GERMANICO DACICO PONT. MAX. TRIB. POT. VIII. IMP. IIII. COS. V. P. P. TRIBVS XXXV. QVOD LIBERALITATE OPTIMI PRINCIPIS COMMODA EARVM ETIAM LOCORVM ADIECTIONE AMPLIATA SINT.

In Foro eiusdem Principis columna etiam nunc extat in cuius basi ita inscriptum.

S. P. Q. R.

IMP. CAES. DIVI NERVAE F. NERVAE TRAIANO AVG. GERMA. DACICO PONT. MAX. TRIB. POT. XVII. IMP. V. P. P. AD DECLARANDAM QVANTAE ALTITVDINIS MONS ET LOCVS TANTIS VIRIB. SIT EGESTVS.

NERVA COCCEIVS EX DIONE GRAECO GEORGIO MERVLA ALEXANDRINO INTERPRETE.

POST Domitiani cædem Romæ Coccius Nerua Imperator designatur. Flagrabant adhuc odio in Domitianum ciues. quare statuæ omnes tum aureæ, tum argenteæ in illius honorem constitutæ subito conflatæ fuerunt. Arcus præterea in eiusdem unius titulum, & nomen sustructi euertuntur. Cæterum Nerua omnes, qui impietatis in deos rei fuerant, eos absolui uoluit. Exules in patriam reduxit. Serui, atq; libertorum plurimi dominis, atque patronis insidias fecerant. Hos ad unum occidi imperauit. Et ne serui de cætero dominos criminarentur: edicto uetuit. Ne'ue liceret aut impietatis, aut Iudaicæ sectæ quempiam dehinc insimulari. Multorum tamen nomina falsò delata: inter quos Surras philosophus condemnatus fuit. Deinde non leui de causa, aut fortuito tumultus oritur: sed quia ex libidine quorundam multi iniuste accusarentur. Quare Fronto COS. propalàm dixisse fertur,
» Malum esse eum imperare, sub quo nemini quip-
» piam concessum sit: sed longe peius sub eo uiuere,
» sub quo maxime liceat. Quæ uerba posteaquam

Neruæ nuntiata fuerunt, ne talia deinceps fierẽt: magnopere curauit. Erat is per senectutem paulo imbecillior: graui insuper morbo affectus cibum fere euomebat: sed ne sibi statuæ ex auro, siue argento constituerentur, omnino recusauit. permultos Domitianus, dum imperaret, bonis, atq; fortunis iniuste spoliauerat. Quibus per uim ablata restitui dũtaxat ea uoluit: quæ in aula reperta fuissent. Ad sustentandam ciuium uitam decies & quinquagies centena millia nummũ erogauit: & quosdam senatorij ordinis delegit, qui agros emerent: eosq; egenis diuiderent. Pecuniæ inops factus uestes primũ, & uasa aurea, atq; argentea, pretiosam præterea supellectilem, siue sua propria, siue publica, & regia foret: auctioni subiecit. Agros item ingentes, domos, & omnia demum præter admodum necessaria uendidit. Nihilo tamen segnior in iuuandis, & extollendis amicis erat. Compluribus ingentia beneficia contulit. Sed ut impendia contraheret, sacrificia non pauca, equorum cursus, atq; certamina, nec minus spectacula quædam sustulit. In curia illud iurauit, suo iussu neminem senatorum occisum iri. Quod sacramentum, quamuis etiam insidijs petitus esset, inuiolatum seruauit. Nihil unquam de suo arbitrio statuit: sed principes uiros in consilium semper adhibebat. Leges tulit multas, cum de alijs, tum maxime ne mares castrarentur: ne' ue fratris filiam uxorem ducere fas esset. Rufum uero Virginiũ, quem Romanæ legiones olim Imperatorem nominauerant, minime ueritus est uel in consulatu col-

legem assumere: In huius etiam sepulchro illud quidam inscripsere:

» Hic situs est Rufus, pulsô qui uindice quondam

» Imperium asseruit non sibi, sed patriæ:

Tanta erat illi integritatis fiducia: ut sæpe iactauerit, se nihil tale fecisse, quo minus deposito imperio securius priuatim uitam ageret. Coniurauerunt in eum forte Crassus Calphurnius Crassorum nepos: hunc cum cæteris coniuratis, dum ludi ederentur, assidere iuxta se uoluit: nesciebant coniurationem patefactam esse: his gladios obtulit, quo scilicet inspicerent, atque pertentarent, satis'ne acuti forent. Re autem uera significabat non admodum sibi curæ esse: si uel tunc eo in loco occideretur. Præfectus erat pretorij Aelianus Casperius: quam præfecturam etiam sub Domitiano gesserat. Hic tumultuantes prætorianos aduersus Neruam concitauit, hoc sane consilio, ut per speciem ulascendæ seditionis, quosdam eorum ceu hostes Cæsaris ad mortem posceret. Sed Nerua Casperio talia molienti adeo restitit: ut denudato collo iugulum confodiendum porrigeret: quanquam nihil profecit. Nam hi fere omnes, quos Casperius designauerat: interfecti sunt. Quare cum ob senectam ætatem amissa reuerentia omnibus comtemptui quodammodo esset: in Capitolium ascendit, atque quod felix, faustumq; S. P. Q. R. & mihi ipsi sit præfatus, Marcum Vlpium Traianum adoptauit. Moxq; in curia Cæsarem designat. Ad quem imperij iura, atque insignia (præerat enim tunc

Germaniæ) hoc uersu misit.

» Telis Phœbe tuis lachrymas ulcisœre nostras.

Ita Traianus adoptatus à Nerua, deinde IMPERAT. factus est. Cæterum in hoc bonitas Neruæ, & studium in Remp. maxime apparuit. nulla intercedebat cum adoptato cognatio: immo uero propinquos, & cognatos quamplurimos habebat. Publicæ tamen utilitati, atque saluti societatem sanguinis postposuit. Neq; eo deterritus, quod Traianus genere Hispanus, aut ex Italia oriundus non esset: quodq; ante eum peregrinus, et alienigena Romanum imperium non tenuisset: uirtutem hominis, non genus, aut patriam spectari oportere existimauit. His confectis, Nerua moritur. Imperauit anno uno, & mensibus quatuor, ac diebus nouem. Vixit autem annos quinq; & sexaginta, menses decem, & dies totidem.

M. VLPIVS TRAIANVS EODEM GEORGIO MERVLA INTERPRETE.

Traianus ante quàm imperium adipisceretur, per quietem uidit seniorem quendam in tunica, & prætexta purpurea cum corona: qua specie pingi senatores solent: qui signum annulo nunc in sinistrum iugulum, ac deinde in dextrum imprimeret. Vbi uero imperium assumpsit: edicta quædã

ad senatum misit: atque illud in primis, nunquam suo iussu bonum uirum occisum iri. aut ignominia notari: Id quod non solum in præsens sacramento confirmauit: sed per totum imperij tempus inuiolatum seruauit. Mox Aelianum, *& prætorianas cohortes, quæ seditionem aduersus* Neruam *fecerant: quasi operam ab eis posceret, ad se uocauit: confestimq; uelut importunos dimisit.* Romam *deinde regressus multa in emendationem publicorum negotiorum, & beneficium bonorum, quos uehementer amplexabatur: constituit.* In *puerorum alimenta in* Italia *duntaxat multa elargitus est. Cæterum* Plotina *uxor palatium ascendens ex gradibus ad populum conuersa.* Talis *inquit huc ingredior: qualem etiam egredi opto. quæ modeste, & sancte in summa potestate ita se gessit: ut de ea nullus iure conqueri potuerit.* Sed Traianus *tantisper* Romæ *cō moratus est, dum expeditionem in* Dacos *parauit.* Quæ *enim illi agerent, & molirentur, subinde reputans indigne ferebat: annua tributa his dependi: unde uires, & opes magis augeri: animiq; ad maiora erigerentur.* Ergo Decebalus Rex. *cum arma comparari in se audiret, extimuit: quippe qui nouerat antea* Domitianum, *non* Romanum *populum uictum: tunc aduersus* Romanos, *&* Traianum *imperatorem decertandum fore: cui integræ, ac solidæ uires, robustum corpus, animi uigor, mores generosi, ac simplices superessent.* Secundum *enim et quadragesimum annum agebat.* Cum *primum imperare cœpit, in qua ætate ita ei omnia suppete-*

bant: ut neque per iuuentutem quicquam stulte, ac temere aggrederetur: neq; item per senectutem languescente corpore segnis, ac timidus à magnis rebus retardaretur. Nullus præterea in eo liuor: nulla malignitas. neminem omnino perdere studuit. Contra uero bonos, & studiosos uiros honoribus, & dignitate auxit. Quapropter timori, aut odio nulli erat. Delatoribus operam non dabat: iræ ita moderabatur, ut nunquam ab ea uinceretur. Ab aliena pecunia, & iniustis cædibus iuxta abstinuit. Plurimum in gerendis bellis pecuniæ impendebat: non minore tamen liberalitate, & impensa segnius, ac animo ornamenta pacis amplexus est. Complura, & ualde quidem necessaria ædificari curauit, ut portus, & ædes publicas. Vias item muniuit. In quibus faciendis fortunas, aut sanguinem alicuius nunquam absumpsit. Natura magnificus, & gloriæ appetens erat. Circum collapsum ampliorem, atque etiam elegantiorem restituit: quod ideo se fecisse inscripsit: ut populum Romanum capere posset. Amari, & obseruari, quàm timeri malebat. Cum populo benignus, & mansuetus. Senatum iucunde, & honorifice appellabat. Sic dilectus, & carus ciuibus: hosti duntaxat formidolosus. uenationes præterea, conuiuia, seria, & iocos frequenter cum amicis, & familiaribus exercebat. In quorum domos sæpius uix quatuor comitantibus, etiam sine satellite diuertebat: & familiarius cum his recumbens quiescebat. eloquentiæ, & diligentis alicuius eruditionis expers fuit: munera tamen facundi, & non

indocti hominis pulcherrime obibat. Nihilq; omnino erat, quod optime non exerceret. Vini duntaxat appetens: & in adolescentulos pronus citra calumniam habitus est: utpote qui nunquam ex eo turpe, aut mali quicquam effecit. Nam qui uinum usque ad satietatem biberet: sobrius tamen erat: neq; in crimen prægrauante uino propulsus est: & in masculorum amoribus, ita sibi temperauit: ut nihil per uim, dum uoluptati obsequitur, moliretur. belli hactenus auidus, & studiosus: ut acceptas clades emendaret. Hostes exultantes compesceret: impetusq; reprimeret: & si qui rebellassent, eos armis ad obsequium compelleret. In augenda re familiari mode ratus. Militarem etiam disciplinam tum seuere, tum remisse exercuit. Quare milites, id quod sæpe antea contigerat: nunquam aut contumaces aduersus imperia, aut elati, atque superbi fuere. Igitur Imperatorem iure Decebalus Rex ante per ignominiam, & metum Domitiani ferocior magnopere ueritus est. Cæterum cum in Dacos exercitum Traianus duceret, ante, quàm castris hostium appropinquaret: magnus circunferebatur à Barbaris fungus, latinis inscriptus literis: erantq; qui talia uociferarentur, Socias gentes, & Buros præcipue monere, & hortari Traianum, ut pace composita, retro domum abiret. Nihilo tamen minus is cum hoste conflixit ingenti edita cæde. Cum uulneribus ligamenta suis deessent: propriæ uesti non peperat, quàm in lacinias conscissam seruitijs partitus est: militibus, qui in ea pu-

gna conciderant aras constitui, & annua parentalia peragi uoluit. in iuga deinde montium contendit: & iugum ex iugo captans ad Dacorum regiam euasit. Hostes ex altera parte Lucius præfectus adortus est: qui continuo terga dedere. Cecidere item in eo certamine permulti. complures capti. qua iactura perculsus Decebalus confestim primores pileatorum legatos delegit: atq; ad Traianum misit: qui dicerent Regem ad quascunq; pacis conditiones uenturum: & quæ imperata forent, haud grauate facturum. Tunc Traianus arma, et bellica instrumenta, machinas præterea, eorumq; artifices sibi tradi postulauit. Transfugas item omnes, & qui ad Dacos profugissent, siue Romani, siue socij fuissent: remitti mandauit: atq; ut castella, & arces deductis præsidijs euerteret: omni præterea terra decederet: quam de finitimis per uim cepisset. eos deniq; amicos, & inimicos haberet, quos senatu censuisset. Quibus conditionibus, etsi inuitus, assensus tamen Decebalus fuit. Mox ad Traianum deductus illum humi procumbens suppliciter adorauit. His confectis, Traianus in Italiam reuenit. Legatos Decebali, quos secum duxerat: in urbem præmisit: qui in Senatum introducti depositis armis, manibusq; in seruilem morem porrectis, cum multa supplices dixissent: ratificata per Senatum pace: quam Traianus Regi dederat: arma resumpsere. Romam deinde Traianus ingreditur: & ex eo Dacicus appellari cœpit. Tum in theatrum gladiatores inducit. in certamen compositi sunt; his enim

magnopere delectabatur: mimi adhuc, & saltatores inducti fuere: e quibus unum, cui Pyladæ nomen erat: præ cæteris dilexit. Sed in tanto bellorũ studio, & gloriæ cupidine, armorumq; cura, res urbanas nunquam deseruit. Ciuiliaq; negotia non minus intente administrabat. Siquidem studio pugnæ à iure dicendo nunquam auocatus fuit. In Augusti foro nunc in porticu Liuiæ, & sæpissime alibi pro tribunali litigantes audiuit: iudiciaq; reddidit. Interea nuntiatur Decebalum præter conuẽtiones, & fœdera multa ad rebellionem spectantia parare, & facere. Quippe arma fabricare: transfugas recipere: munitiones, & castella instaurare: Vicinas gentes missis legationibus ad bellum solicitare, his potissimum infestus, qui secum coniurare noluissent. Iamq; Iazygum agri partem inuaserat: quam Traianus uictor illis repetentibus minime restituere deinde uoluit. ob hæc iterum hostis à Senatu iudicatur. Bellumq; Traianus suscepit: quod tandem sine alterius ducis opera confecit. Cæterum Decebalus longe uiribus impar (nam si acie dimicare oportuisset: se facile uinci cognoscebat) ad dolos, & fraudes conuertitur: parumq; abfuit, quin per insidias Traianum tolleret. In Mysiam delectos perfugas mittit: qui illum per speciem colloquij confoderent. Simpliciter, & ex bona fide Traianus omnia gerebat, utpote qui se facilem sine metu periculi adeuntibus præberet. Quare, cum sibi parum caueret: facile existimabant illum per insidias excipi posse. Sed rem mandatam peragere

latrones nequiuere : siquidem unus eorum latrocinij suspectus per tormenta continuo consilia facinoris aperuit. Ergo *cum insidiæ non processissent :* Longinum, *quem in prælijs haud impigrum ducem expertus fuerat : in colloquium uocat : persuadetq́; ut propius accedat : quasi quæ* Traianus *imperaret, sine mora facturus esset* · Appropinquantem *comprehendi iussit : atq; propalàm quæ forent* Traiani *consilia , exquisiuit* · Mox *nihil omnino fatente in libera custodia tenuit* · Interea Traianum *per literas monet , se non aliter* Longinum *è uinculis emissurum : nisi sibi ignosceret : pacem'q; reconciliaret* · Ad *hæc* Traianus *media quædam respondit: ostenditq́; se non tanti facere* Longini *salutem : ut belli , & pacis momenta in eo ponerentur* · Decebalus *, etsi iratus, animum tamen aliquantulum compressit · neq; ad cædem* Longini *statim prorupit*. Verum Longinus *, cum se obseruari uideret: & sæpius quidnam rerum ageret exquiri , ebibito ueneno , cuius tunc copia supererat, seipsum interemit*. Per *ea tempora* Traianus *lapideum pontem in* Istro *facit : opus sanè mirandum, & maxime memorabile : cui cætera illius opera uix adæquare possis*. XX *stant ex quadrato lapide pilæ : quarum altitudo* C · & L · *pedum præter fundamenta habetur :* Latitudo LX *pedes continet : distant inter se* C LXX *pedibus*. Fornicibus *uero coniunguntur : impensa profectò ingens & uix credibilis*. Sed *illud mirari conuenit: quanam ratione , & quibus uiribus, quo'ue artificio in illa gurgitum altitudine*

tamq́; præcipiti fluuio tum singulæ columnæ extrui ualuerint: tantarumq́; molum fundamenta stabiliri: sed et uada limosa erant: neq; amnis alio auerti poterat. Quanta uero altitudo sit aquæ: et q̃ late pateat amnis, haud equidem enarrauerim. diffunditur per ea loca spatiosus, atq; interim imbrium mole concitatus ripas longius summouet: alibi uero duplo, atq; interim triplo priore sui parte maior aut restagnat, aut defluit: qua uero arctatur uortiosus et ferox ædificia, et pontes non patitur, et rursum liberatus angustijs in pelagi formam totus exspatiatur: iterumq́; coit: quasi retentus profundior, & rapidus fertur. arduum igitur, et maxime laboriosum fuit in ea fluminis parte pontem ædificare. ex hoc sane ingens Traiani animus arguitur: atq; adeo magis, quod nullum commeandi usum pons præbebat. Pilæ etiamnum extant: ceu in ostentationem potẽtiæ, et Cæsaris opum fabricatæ. simul etiam ut posteris testatum maneret: nihil esse, quod hominum manu, & opibus Romani Imperij effici non posset. Ponte Danubium ideo Traianus coniũgere uoluit: ut expeditius uel conglaciato amne copiæ traduci possent: quoties Romani, qui trans Danubium agerent, à Barbaris bello, et armis uexarentur. Ergo uel astricto frigoribus fluuio, cum res deposceret, commeare licebat. Cæterum contraria ratio Adrianum mouit. Siquidẽ is ueritus ne pulso Romano præsidio, aut oppressis legionibus, feræ & indomitæ gentes facto aditu ea loca inuaderent: quæ cis Danubium sunt: Mysiamq́; subinde popularentur: structuras & for

nices quantæ super aquam emunebant, demoliri iussit. Traianus uero ponte Istrum transgressus bellũ magis pro fiducia uirum quã pro studio, aut industria gerens illic commoratus: Dacos tandem subegit: atq; in debellando hoste multa egregij ducis, & fortis uiri opera edidit. Complures militum pericula intrepidi adiere. pugnando, alij multa fortiter fecerunt. Forte eques accepto uulnere de pugna eductus, ut scilicet adhibitis remedijs sanari posset: desperata salute, protinus de tabernaculo exiuit: non dum enim uis mali uitalia occupauerat: in acie constitutus magna tum iactando, tum etiam faciendo animam efflauit. At Decebalus, cum capta Regia uicina omnis regio in potestatem Romani populi uenisset, usque ad captiuitatem periclitatus mortem sibi consciuit. Cuius caput deinde Romam delatum fuit. Ita Dacia iuris, & ditionis romanæ facta est: quam mox Traianus in prouinciam redegit: urbes condidit, & colonos deduxit. Regios uero thesauros, quos Decebalus subter uada Sargetiæ amnis haud procul à regia occultauerat: inuenit. Fluuium forte Rex captiuorum duntaxat manibus, & opera de proprio cursu auerterat: atque effossis subinde uadis, in specu magnam uim auri, & argenti occuluit, pretiosissima quæq; & eos liquores, qui recondi, et seruari poterant, eodem congerens. Quibus confectis, ne quispiam quæ gessisset, proloqui posset: omnes, qui facti conscij erant, occidi iussit. At Biculis captiuus, cui res cognita erat: abditos thesauros indicauit. per idem tempus Palmas

Syriæ præfectus eam Arabiæ partem, quæ ad petram uergit, edomuit. Traianum Romam repetente plurimæ Barbarorum gentium legationes, atque etiam Indorum legati adiere: spectacula magnifica per C & XX dies Romæ edidit: Iugulatæ sunt aliquando mille, interim decem millia bestiarum: partim feræ, partim mansuetæ, & innumerabiles gladiatores decertarunt. Per eadem tempora in pontinis paludibus uia saxo constrata est: secundum quam domus ædificatæ sunt: pontes præterea magnifice structi. Improbi, atque adulterini nummi conflati sunt. Suræ Licinio, qui tunc decesserat: & sepulchrum fieri, & statuam dari de publico mandauit. eo diuitiarum, atq; potentiæ Suras processerat: ut gymnasium Ro. Po. suis impensis struxerit. Incredibilis fides, & suprema amicitia inter utrunq; intercesserat. Forte insidiarum aduersus imperatorem Suras accusabatur: æmuli subinde instare: reumq; urgere. Tunc Traianus uel inuocatus in domum illius cœnaturus accessit. Dimissisq; stipatoribus, atq; satellitibus medico Suræ oculos inspiciendos, deniq; accersito illius tonsore mentum radendum commisit. Vtrunq; enim ex uetere instituto, tum Romani ciues, tum cæteri imperatores præter unum Adrianum facere soliti erant. Hic primus Cæsarum barbam nutrire cœpit. Post hæc Traianus lotus accubuit: atq; postridie ad eos conuersus, qui Suram insimulare non cessabant: ecquid, inquit, si uim mihi parabat Suras: ut dicitis, cur heri me non occidit? Permulta sane Traianus &

fecit, & tentauit periclitandi hominis gratia. & quamuis sæpius illum quidam accusarent: nunquam tamen induci potuit: ut quicquam ab eo metueret. Quin etiam cum tribunatum militum ei traderet: parazonium, quo pro dignitate accingendus erat: nudum ei porrexit. At talem inquit, ensem accipe: quē pro me ita demum strinxeris: si iuste imperauero. Quod si perperam quicquam per me fieri cognoueris: eo in perniciem meam utaris uelim. Statuas etiā, & imagines Sossio, Palmæq;, et Celso constituit: quos uiros præ cæteris coluit: & summo in honore habuit. & siqui aduersus coniurassent: eos cognitione Senatui delegata puniri uoluit. Inter reos & Crassus nominatus erat. Bibliothecas extruxit: & in foro ingentem columnam statuit: siue ut ea pro sepulchro esset: siue in ostentationem eius operis, quod ille circa forum egit. Cliuus surgebat, quem effossa quoquouersus terra ita complanauit: ut undiq; columna conspiceretur: Forumq; deinde in areæ modum æquatum mansit. Post hæc Armenijs, atq; Parthis bellū inferre statuit: hunc prætextum belli faciens, quod Armeniorum Rex diadema, & cætera regni insignia, atq; iura non ab se, sed à Parthorum rege uelut illi obnoxius sumpsisset. Re autem uera cupidine magis gloriæ impulsus est. nanq; simulac Parthorum & Armeniorum fines ingressus est: regionis satrapæ, ipsiq; mox reges cum muneribus ei occurrerunt: equumq; duxere ita edoctum, ut Regem adoraret. Nam pedes anteriores in morem supplicantis flectebat: caputq; pedibus eius, qui proximus esset, subij-

ciebat. Traianus, cum ferè uicina omnia sine armis, & certamine subegisset: in Satala, & Elegiã (Armeniæ sunt oppida) protinus transiuit. Heniochorum Regem prosecutus honore est: Parthamasirem, qui in Armeniis regnabat, grauiter multauit. Ita omni potitus Armenia reges, qui sponte de ditionem fecissent: aut in fidem uenissent: hosut amicos benigne habuit: qui uero contumaces obsequium abnuissent: parêreq; recusassent: eos oẽs paruo negotio subegit: Tum in honorem eius multa Senatus decreuit, atq; illud in primis, ut OPT. appellaretur. pedibus ferè ingrediebatur. cum milites per omne iter instructi, et parati erant: ordines nunquã eodem modo ductare, atq; interim aliter q̃ suetus esset instruere. Quoties flumina transeunda haberet: ipse auidus pedibus sicut miles traijciebat. Rumores de hoste falsos plerunq; dissipabat etiam aduersus ea, quæ speculatores exposuissent. Ita milites, quæ imperasset, diligentius exequebantur: et ad omnia belli momenta parati, & intrepidi erant. Nisibi & Ecbatanis mox potitus parthicus appellatur. Nihil tamen eum magis q̃ cognomen Opt. iuuit, utpote moribus, & mansuetudini eius maxime conueniens. Nam reliqua bellis, & armis facilius attribuas. Dum uero Antiochiæ Traianus ageret: atrox, & funestus motus terræ accidit uicinis urbibus, atq; populis cladem etiam afferẽs: q̃q̃ ipsa Antiochia insigni et publica strage uastata fuit. Hyemabat in ea forte Traianus: atq; illuc milites frequenter, & priuati cõplures conuenerant. Alij præterea ut iura acciperẽt:

quosdã legationis officium, merces, et priuata compendia traxerant, q̃ plurimi uisendi Imperatoris, & spectandorum ludorum gratia confluxerat. Ita uix ulla natio, aut ciuitas à detrimento, & clade immunis extitit, ut plane uniuersus terrarum orbis, & populi, qui romano parebant imperio, calamitatem ingentem acceperint. Motum terræ fulmina primum antecesserunt. Tũ uenti insoliti, atq; peregrini uehementius spirauere. quibus monstris, atq; prodigijs, etsi grauia, & horrenda uidebantur: nemo tamen, quæ mala secuta sunt, extimuit. Tum magno, & repentino oborto fragore maria feruescere, fluctus intumescere. adhuc æstus uehementius, & uiolentius insurgere. Terra omnis succuti: domus ædificia contrario ictu quassari. Dissilire alia, & superne assultantia tecta concidere. crepitus audiebatur ingens, & horribilis. Mœnia contrario pulsu modo huc, modo illuc nutantia confringi, & ruere. Mare ipsum turbine contorquebatur: terra autem, ubi ædificia non erant: maximo compulsa motu assultabat. Tetra omnia erant. simul contrita ligna. Collisa uasa fictilia, et saxa aceruatim magno cum stridore proruebant. Puluis densus, atq; concretus excitari: tantaq; obducta caligo cuncta oppresserat: ut alterum uidere, alloqui, & audire minime cuiquam, immo ne spirare quidem ingruente uento, ac puluere liceret. Multi mortales extra domos uitæ periculum adiere. Præcipites tectis erumpebant: & uelut agmine fugientes in aceruos cogebantur. Qui omnes ceu à præcipiti loco

ti loco deiecti elisi sunt: non pauci adhuc mutilato corpore abiere. Arbores radicitus conuulsæ procu buerunt. Ingentem turbam prostrata tecta, & sub uersi muri obruere. primo impetu dēsi alius super alium incidentes extinguebantur. Siqui uero lacero corpore, aut lapide, uel ligno conuerberati cessis sent: hi profecto omnium miserrimi erant, utpote quibus aut uiuere, aut subito mori negaretur. Non simplex fuit clades. siquidem de tanto mortalium numero uix sine noxa unus, & alter euasit. Vide re erat hūc confracto humero, illū amissis brachijs fugere. Complures capite adempto iacebant: quidā eliso pectore sanguinem euomebant. Inter quos Pedo COS. qui tamen haud ita multo post animam emisit. atq;, ut semel omnia complectar: nullum nō calamitatis, & miseriæ genus mortales illi sustinuere. sed diutius noctu, & interdiu id agente fato terra contremuit. Tunc uitæ dubij, & pauore consternati miseri tanto malo remedium, aut effugium inuenire non poterant. oblæsi tectorū casu passim moriebantur. & quāquam fornices, & concamerata, atq; uacua loca, prout casus adegerat, tum peristylia, pensilesq; horti intercedēte ligno à morte quosdam seruassent: hi tamen omnes durante motu, fame, & inedia prius, quàm opem quisquam ferre posset, confecti fuere. Desinente tremore qdam ruinas ascenderunt: tunc mulieris uox, & infantis uagitus auditus est. Matrem, & filium ruinæ oppresserant Mirandumq; fuit, quo pacto alendo puero lac sufficere potuerit. Sed mater, & filius terra

incolumes educti sunt. Dum uero accuratius protrita cadauera, & collapsas domos rimarentur: alter infans inuentus est, qui matris mortuæ ubera adhuc sugeret. omnibus autem, qui ab excidio, & clade superfuerunt: salus ingrata, & uita molesta extitit: cum luctuosum urbis casum, totíq; obrutos mortales cernerent. Hac communi, et miseranda populorum strage miserrima, & infelicissima, tunc Antiochia afflicta fuit. Traianus uero à tam fœdo, diróq; periculo per fenestram domus, quam inhabitabat: uix ablatus est. accedens enim forte quidã humana maior effigie illum inter exiguos tectorum lapsus incolumem subtraxit. sed tanta deinceps Cæsarem formido tenuit: ut cum iam aliquot dies tremor quieuisset: in hippodromo sub diuo, & in publicis tabernaculis uitam agerèt. Mons item Casius ita concussus est: ut nutante cacumine quasi conuulsus in subiectas urbes labi existimaretur. subsedere & alij montes. quin etiam aquarum fontes non ante uisi emicuere. Fluuij quoque defecerunt. Cæterum Traianus appetente iã uere hostilem terrã aggreditur: sed regio, quæ Euphratem attingit, neq; ligna, neq; cæteram materiam fabricandis idoneam nauibus ferebat. Quare nauigia in nemore circa Nisibim ædificata plaustris imposita in fluuium transportari iussit. Sic enim compacta erant: ut soluta denuo coniungi possent. Ergo cum iuxta Cardynon montem fluuium difficulter ponte iunxisset: Barbari continuo occurrere: totísq; uiribus transitu prohibere conati sunt. Sed Traiano na-

ues, & milites supererant. Tunc alias subito conuehi, & contabulari iussit: antecedebant aliæ sagittarijs oppletæ: quas ita remis inhibebat, ne statim in aduersam ripam procurrerent. Sed uagantes modo hanc, modo illam riparum partem petere simulabant. Perculsi, & quodammodo attoniti Barbari: unde tanta nauium uis ex ea terra, quæ arbores non ferret, coiuisset: ripa fluminis continuo cessere, ita superato amne Romani uniuersam Adiabenorum gentem subigunt: Arbela, deinde Gaugamela Traianus cepit: in quorum campis olim Alexander debellauit Darium (oppida sunt hæc Assyriæ, quam Barbari litera S in T mutata Atyriam uocant). Post Babylonem uersus ire pergit, cui admodum pauca per uastam solitudinem occurrere. Iam pridem enim Parthorum uires, & opes ciuilibus armis, tum etiam nouo, & domestico dissidio attritæ erant. Lacum bituminis ex itinere Traianus spectare, & uisere uoluit: ex quo muri Babylonis ædificati fuere. cuius ea uis est: ut lateribus, aut exiguis lapidibus interlitum, saxo, aut quouis ferro muros solidiores, & firmiores faciat. os præterea antri, ex quo grauis, & pestilens halitus redditur, inuisit: quem neq; terrestria animalia, nec cœli uolucres pati possunt. Nanq; si supra deuolauerint: siue propius oberrauerint, olfactu ipso statim exanimes concidunt. quare inculatus locus, & à se ipso circunscriptus, ac desertus manet. Similem specum aliquando Hierapoli, quæ ciuitas est Asiæ, uidi. Eadem pestiferi spiri=

tus uis in auibus cognita fuit: atque desuper incubui, ut quicquid infra esset, despicerem. Cisterna undiq; circunsepta stat: quam super theatrum constructum est: spirat aura omnibus animātibus noxia. Intereunt'q; cuncta protinus, quae halitum, olfactum'ue hauserint. Hi dūtaxat impune pestifera alioquin spiramenta hauriunt: qbus genitalia excisa sunt. causa facti incomperta mihi adhuc est: quāquam diligentissime perscrutatus de ea fuerim. Id autem scribo, & trado qđ uidi, et quae audiui. Traianus interea fossam pducere aggressus est: p quam Euphratem in Tigrim deriuaret: simul etiā ut nauigia faciendo ponti deueheret. Sed ubi Euphratis alueum Tigri multo excelsiorem esse comperit: ab īcepto destitit: ueritus uidelicet, ne Euphrates conuerso in decliuiorem partem fluxu extenuaretur. Satius igitur duxit plaustris impositas naues per id terrae, quae exigua interiacebat, in Tigrim transmittere. pontem itaq; fecit, qua Euphrates in paludes emissus Tigridi misceretur. Protinusq; Ctesiphonta inuadit: quam mox recepit. Imperatoris tunc Parthici cognomen, quod ante ei tributum fuerat, confirmauit Senatus. praeterea dies festos, supplicationes, & triumphos, prout illi agere libuisset: decreuit. recepta Ctesiphonte, rubrum dehinc mare nauigare instituit: sinus hic ex oceano indico in Arabiam profunditur: quem Erythreum mare ab Erythreo Rege, qui illud tenuit, posteri appellauere. Tigris insulam facit: in qua per ea tempora regnabat Athabilus: eam igitur sine certa-

mine Traianus in potestatem redegit. in his tamen locis, tum hyemis, & fluuij rapido cursu: tum æstu maris periclitatus est. Agger erat, & uallum, quod Spasinum incolæ uocant: à quibus, & si Athabilo parērent, benigne, & pacatis animis Traianus susceptus fuit. Inde ad oceanum usque progressus cognita maris natura, nauesq; conspicatus: utinam inquit iuuenis essem, & uires, atq; ro
" bur suppeterent: profecto enim in fines Indorum
" penetrarem. tunc de India multa cognouit: deq; gentis uictu, atque uestitu paulo curiosius sciscitatus est. Alexandrum felicem duxit. iactabat subinde se ultra, quàm ille penetrasset, progressurum: id quod Senatui per epistolam significauit. Subiungens ægre posse eas gentes, quas deuicisset, in fide, & officio continere: aut à ui, & iniuria defendere. quanquam non cessaret quotidie orientis populos armis sagittare, & debellare. Nomina præterea uictarum à se gentium Senatu nuntiauit: quarum numerus tantus erat, ut uix recenseri, aut nominari possent. Triumphalis tunc arcus præter alia multa, quæ in honorem eius & decreta, & facta fuerant: in illius foro sustructus est. Iamq; ita ciues se ornabant: ut illi in patriam reuertenti læti, & plaudentes occurrerent. Sed languescente corpore, deficientibusq; uiribus neque Romam redire, neque quicquam superiore uita, & rebus ante gestis dignum efficere ualuit. Immo uero præ tædio bellorum, & magnitudine curarum coactus aliqua ex parte gentes, quas subegisset, liberas fi-

cere. Nam dum & Oceanum nauigat: indeq; remeat: populi ferè omnes, qui ad deditionem compulsi fuerant: facile desciuere. Romana enim præsidia, quæ fines tuebantur, & quorum metu, uel inuiti in officio perseuerabant: partim eiecere, partim interfecere. Hæc Traianus, cum adhuc per Oceanum nauigaret, cognouit. Transiuerat eo rerum & locorum fama, etsi nihil, quod opinioni, aut sermoni responderet: inuenerit: præter aggeres, atq; ruinas, ex quibus scriptores fabulosa multa commenti fuerant. Alexandro autem, cuius æmulatione rubrum mare, & Oceanum nauigauerat: in ea domo parentauit: in qua expirasse ferebatur. Cæterum audita populorum rebellione, Maximum, et Lucium in eos populos cum exercitu misit, qui defecerant: sed alter acie uictus occubuit. Lucius uero, cum multa prospere gessisset: acceptaq; damna emendasset: Nisibim recepit: Edessam obsidione, et ui captam diripuit: igniq; funditus absumpsit. Duo legati interea Erutius clarus, & Iulius Alexãder Seleuciam expugnant: atq; uicina urbi concremarunt. Interea Traianus nouarum rerum anxius Parthis, qui iam ad defectionem spectantes imperia detractabant: Regem dare constituit: propiusq; Ctesiphonta profectus, in patentes campos Romanos simul & Parthos in concionem uocat. atque ex suggestu multa præfatus super ijs, quæ egisset: Parthenaspatem Regem Parthis diademate imposito designat. Mox Arabiam petijt: Agarenosq; rebellantes adortus est. erat illorum ciuitas parua: neque

admodum copiosa: uicina omnis regio sterilis, & deserta propter aquæ penuriam manebat: & siquid liquoris ex ea terra scatet: minime potui gratus habetur. Pabuli indiga: ligna non fert. quare eam multitudine militum obsideri, aut expugnari, non facile erat. defendebatur etiam ardore solis: cui exposita est. ergo neque Traianus in præsens, neque postea Seuerus Agarenos expugnare potuerunt muri parte maxima subruta. Quinetiam equites Traiani iussu semel murum subeuntes, graui detrimento affecti in castra continuo rediere. Ipse etiam Traianus urbi sine regio ornatu oberrans, ut hostem falleret: uulneratus pene fuit. Generosa canities, & oris maiestas principem prodidit: & quis foret in ementito habitu facile ostendebat. In eum igitur, quem regem suspicati erant, sagittas frequentes coniecere: quarum tanta fuit uis, ut qui pone Cæsarem sequebatur, trāsfixus fuerit. Prodigia inibi multa facta sunt, tonitrua, atque fulgetræ. arcus ingens in cœlo uisus. Tempestas, et grandines immensæ. præterea (quod monstro simile existimatum est) quoties Romanus, cum hoste manus consereret: ictu fulminis auertebatur. Orta subito muscarum uis edulijs, & poculis insidens fœdo contactu cuncta Romano grauia, & molesta faciebat. Digrediens itaque inde Traianus morbo primum tentatur. per quod sane tempus Iudæi, qui circa Cyrenem incolebant, Andrea duce constituto, Romanos, & Græcos sine discrimine statim obtruncant. Nec cæde

contenti, humanis carnibus uesci cœpere. horum intestinis stillante adhuc sanguine uncti, tum pellibus uelati multos p medium usq; ad uerticem dissecuere. Plures bestijs dilaniandos obiecere: alios inter se digladiari cœgere: ut ducenta, & amplius hominū millia eo furore, & armis Iudæorum interierint. Ingens item cædes ab eisdem in Aegypto patrata fuit: nec minore clade Cyprij affecti fuere: siquidem in ea insula duce Artemione conspirantes Iudæi circiter ducenta & quadraginta capitum millia trucidarent. Qua facti atrocitate Iudæus de cætero legibus, & pœnis Cyprum attingere prohibetur. Si uel ui tempestatis, uel per errorem illuc delatus fuerit: ceu capite dānatus, statim morte multatur. Sed inulta clades non mansit. nam Traianus misso cū exercitu Lusio, tum antecedentibus alijs ducibus Iudæos, qui per uniuersum ferè terrarum orbem tantum cædis ediderant: profligauit. Inter hæc expeditionem in Mesopotamiam parabat: à qua ingrauescente morbo deterritus est. Quare Publio Aelio Adriano in Syria cum legionibus relicto, ipse in Italiam nauigare cœpit frustra. multa tunc Romani tentauere, dum Armenia, & Mesopotamia, necnon Parthorum imperio potiri student: pericula quoq; in irritum cessere. Nam Parthi repudiato Parthenaspate, quem indignum regno existimabant: ipsi res suas prisco gentis instituto administrare cœperunt. Sed Traianum grauior morbus oppressit. uenenum sibi datum suspicatus est. Aiebant quidam compresso sanguine, qui statis die-

bus per inferiorem partem profluere solitus erat: contractam ægritudinem fuisse. stupore ita membra resoluta sunt: ut pars corporis defecta sensu: aliquando manserit. Mox *itercute aqua repletus apud* Selinuntem Ciliciæ *urbem, quæ deinde* Traianopolis *cognominata est, defertur: ibiq; statim extinctus est: cum imperasset annos undeuiginti, menses sex, & dies quindecim.*

ADRIANVS EX DIONE GRAECO GEORGIO MERVLA INTERPRETE.

Drianum nunquam uiuens Traianus *adoptauit. popularis illi erat: educatus sub eo: affinis deinde. nã illi nupserat sororis* Traiani *filia: quæ per omnem uitam cum eo uixit. legatus* Syriæ *belli parthici tempore præpositus fuit. neque ullam egregiam dignitatem ab eo accepit: sed nec* COS. *nisi sero fuit:* Cæsarem *autem, & imperatorem eum cum* Traianus *sine liberis è uita excessisset:* Attianus *municeps eius &* Cæsaris *procurator factione* Plotinæ: *quæ illius amore flagrabat: cum uicinus esset, & potens declarauit.* Cæterũ *pater meus* Apronianus, *qui tunc* Ciliciæ *præerat: de illo pleraq; comperta mihi narrabat: quo ordine, et consilio quæq; facta erant: & illud in primis mortem* Traiani *aliquot*

dies ideo occultam fuisse: ut adoptio procederet. Quae res deinde ex literis eius ad Senatum patuit. Nam epistolis non ipse, sed Plotina subscripsit. id quod in nullo ante alio fecerat. Erat Adrianus, quando imperator declaratus fuit, Antiochiae: quae metropolis est Syriae. pridie quàm designaretur, somnium tale uidit. Ignis de coelo nitenti, & puro aëre in humerum sinistrum incidit: deinde in dextrum transilijt: illumq; exterruit: nec laesit. Scripsit autem ad senatum Adrianus rogans imperium sibi ab eo confirmari abnuens illud in primis, ut quicquàm sibi aut tunc, aut alio tempore, ut consuetum erat, tituli, & honoris decerneretur: nisi quod ipse rogasset. Traiani autem ossa in illius columna condidit. Celebrata fuere per multos annos publica spectacula: quae Parthica nominata sunt: quae tamen, sicut & pleraq; alia, exoleuerunt. Caeterum Adrianus, quanquam humane, & moderate imperasset: tamen propter caedes optimorū quorundam, quos in principio imperij, & ante quàm uita decederet, interfici curauerat: multum calumniae etiam īfamiae subiuit. quapropter minimo minus in deos relatus non fuit. Imperium adeptus, continuo occidi uoluit Palmam, Celsum, Nigrinum, & Lusium: partim quia in uenatione insidias illi struxisse dicebantur: partim alio crimine insimulati: quod scilicet plurimū potentia, opibus item, atq; gloria pollerent. quos tamen neq; idicta causa damnauit: nec aegre tulit, quod hi causam dicerent: immo patrociniū, & defensionem eorum suscepit: quin

etiam iurauit suo iussu occisos non esse. Sub finem uitæ fuere perempti Seuerianus & Fuscus nepos. fuit autem Adrianus genere Afer Adriani filius suapte natura disciplinis deditus, & studiorum amator. In utraq; lingua impense eruditus. Nam quædam soluta oratione, & item poëmata uaria reliquit: ambitiosus supra modum: utpote qui cætera omnia etiam minima tractauerit: nam pinxit uenustissime, atq; etiam effigies è cera & creta formauit. Iactabat præterea se nihil eorum ignorare: quæ aut in pace, aut in bello siu ad Regem, siue ad priuatum pertinerent. Inuidebat autem magis quàm æmulabatur. quare quosdam celebres, & excellentes artifices, quos æquare non poterat, alios & quidem frequentes subuertit: alios ceu studiorum & artium æmulos interfecit, quippe cupiens omnes in quacunq; arte, & disciplina superare. Quapropter Phauorinum Gallum genere et Dionysium Milesium sophistas tunc egregios tollere tentauit: ut scilicet eorum sectatores, atq; inuicem certantes perderet. Nam Dionysius aduersus Heliodorum, quem ille supreme amabat: & epistolarum magistrum fecerat, talia dixisse fertur. Potest Cæsar pecunias, & honorem tribuere: Rhetorem facere non potest. Phauorinus uero, cum apud eum de immunitate, quã is in patria sua obtinere cupiebat: causam acturus esset: suspicans ne aut iferior in iudicio esset, atq; ẽt cõtumelia afficeretur: cum ad tribunal uenisset: nihil aliud dixit: nisi ꝙ per noctem Magister eius inquiete astans mandauit ei: ut pro patria

operaretur, atq; deprecatretur: quando in ea genitus foret. Vtriq; quãuis iratus grauiter, Adrianus pepercit. quando illorum mortis nulla honesta causa uideretur. Sed Apollodorum architectum, qui Traiani forum Metodæum, & gymnasium illo iubente Romæ fabricauerat: primum urbe expulit: postea interfecit, quasi criminis reum. Re autem uera, quod dum olim cum eo Traianus de operibus communicaret: Adrianus rei nescius quædam etiã non uocatus locutus est. Cui architectus abi obsecro: & cucurbitas depinge. Nihil enim horum recte nosti. Forte tunc ille huiusmodi quadam pictura commendabatur. Adrianus uero imperium adeptus iniuriæ recordatus est: atque licentiam huius non tulit. Siquidem descriptionem, & formam templi Veneris, quod Romæ fabricabant: ad eum misit: quippe significans sine illius opera & ministerio etiam ingentia ædificia extrui posse. Quærebat itaq; an ædificium illud recte, & commode se haberet. Rescripsit de templo, sublime illud, & concauum fieri oportere: ut ex loco superiori in sacram usq; uiam insignior prospectus esset, & magis conspicuus. concauum ad excipiendas ludorum machinas, quæ in eo latenter compingi, & item ex occulto in theatrum duci possent. quantum ad simulachra pertineret, dixit maiora facta fuisse quàm ratio altitudinis, & magnitudinis postularet. Nam si surgentia spectacula, & pegmata efferre uoluerint: illud nullo pacto effici poterit humilitate loci. Hæc palàm cum rescripsisset: iratus est Cæsar: &

ſupra modum doluit. uidebat ſane ſe id admiſiſſe, quod nullo pacto corrigi poſſet. quare iræ et doloris impatiens eum tolli iuſſit. Talis, & ad hunc modum erat Adrianus. Idem Homeri poëmata abolere cogitabat: et pro eo Antimachum in ſcholis legendum inducere: cuius nomen multi adhuc ignorauerant. Erant inſuper ei hæc uitia: hoc eſt qui nimis diligenter, & curioſe q̃ expediret, omnia exquireret: quod item uarius foret, & prudens, nimisq; omnia leniebat: atq; eleuabat alia diligentia, prouidentia, magnificentia, et dexteritate quadam: nam nullum ipſe bellum mouit: & ſiquod motum erat, illud compoſuit. nulli iniuſte pecunias abſtulit. multis multa elargiens publice, & priuatim: ſenatui & equeſtri ordini. alios auxit pecunia: honoribus alios, & dignitate honeſtauit. neq; patiebatur à ſe quicquam peti: ſed pro neceſſitate cuiuſq; omnia faciebat. Diſciplinam militarem diligenter exercuit: ita ut qui uiribus polleret: neq; cõtumax eſſet: neq; etiam iniurias inferret. Ciuitates ſocias, atq; tributarias, & ſubditos mirifice iuuit. multas earum inuiſit: & quas nullus ante ſe imperatorum uiderat: atque omnibus aliquid opis, & auxilij (ut ita dixerim) tulit. Romanum populum acerbe magis q̃ indulgenter tractauit. Nam, cum olim quædam per uim, & ſuperbe in ludo armorum peterent: nihil eis diſtribuit: Immo uero iuſſit illud Domitiani pronuntiari. Silete: quod uerbum minime prolatum eſt. nam præco manum continuo ſuſtulit. Ita eo ſigno, quod fieri ſolet, eos quieſcere

fecit. atque tacere. quare inquit, non opus est: ut ex præcepto sileant, qui iam tacuere. Hoc enim *uult princeps: neq; tamen ideo iratus est præconi. immo uero maiore in honore habuit: propterea quod grauitatem mandati non exposuisset. patiebatur talia huiusmodi, neq; ægre ferebat admoneri, & corrigi uel ab humili persona: si quid præter sententiam & etiam subito, ac fortuito iuuaretur.* Transeuntem *quondam mulier rogauit, ut se audiret: cui cũ ille respondisset, otium mihi non est:* Illa *deinde clamans ait, noli ergo imperare. tum conuersus eã audiuit.* Nihil *non consulto* Senatu *faciebat. ius assidue dicebat cum primoribus ciuium, aliquando in palatio: nonnunquam in prandio: interdum & siquidem sæpius ex tribunali, ut quæ fierent, publicarentur.* Assistebat *interdum* COS'S. *quoties hi iudicarent.* In *circensibus ludis eos apprime honorabat.* Domumq; *a* Circo *plerunq; reducebat.* Gestabatur *in lectica ne quispiam comitum illi molestus esset: in diebus neq; festis, neq; publicis domi manebat.* Neminem *ne quidem salutantem ne assiduo labore fatigaretur, recipiebat, nisi necessaria res fuisset.* Semper *circa se &* Romæ *& extra urbem optimates habuit: quos etiam in conuiuijs adhibebat.* Quapropter *quartus sæpe aderat.* Venabatur *quoties contingebat: prandebatq; sine uino: deinde cum principibus & optimis uiris cœnabat. & semper erat cœnatio omnifariam sermonibus referta.* Infirmos *amicos uisitabat: & quoties dies festos illi agerent: cum eis simul ueniebat: et eorum agris,*

ac domibus suauiter utebatur. Vnde & multis eorum fato functis, & alijs dum uiuerent, statuas in foro posuit. Neq; tamen famuliarium iniuriam alicui intulit. Neq; quicquam uenditum, neq; ex ijs, quæ dicebat neq; faciebat qualia olim Cæsaris liberti, & qui cum imperatoribus uictitabant: facere soliti erant. Et hæc quidem obiter, et in summa de moribus eius exposui. Nunc quæ generatim fecerit: quatenus eorum meminisse licet, percurram. Romam ubi uenit, continuo per edictum condonauit omnia debita, siue ea pertinerent Regi, siue ad ærarium decenniũ præscripsit: à quo tempore debere quisquam desineret, nec postea debiturus esset. Per natales dies spectacula gratis populo diuidebat: ferasq; multas confodi iussit: ut semel leones centum & totidem leænæ conciderent: dona p tesserulas separatim uiris, & separatim mulieribus in Theatro & in Circo dedit. Item uiros discretos à fœminis lauari uoluit. Eodem, quo hæc gesta sunt, anno Euphrates philosophus uoluntaria morte excessit è uita. ueniam dederat ei Adrianus citra ignominiam, et infamiam, ut cicutam, tum propter senectutem, tum etiam propter grauem morbum bibere posset. Cæterum Adrianus aliam ex alia prouinciam percurrens regiones, & urbes perlustrabat: & in primis arces omnes, ubiq; contemplatus consyderabat. quarum alias in loca magis opportuna transtulit: alias penitus subuertit. oĩaq; illa simpliciter non dico quo pacto generalia, et cõia in exercitibus se haberẽt: sed arma, machinas, fos-

fas, uallũ, & mœnia, alia priuatim uniuscuiusq; et eorũ, q i ordine militabãt, et eos ducebant, uitas: statiua hyberna ipse intueri, et exqrere uoluit: multa p licentiam in solutiorem morem lapsa, et quæ fabricata fuerant, correxit, & emendauit: alia destruxit & sustulit: Milites uero exercebat ad omnem speciem pugnæ: hos honore affecit: illos officij admonebat: omnes pariter ea docebat facere, quæ par erat: atq; ut etiam eius exemplo meliores, & duriores redderentur: duro, & aspero uictu utebatur. Nam siue pedibus iret: siue equitaret: nunquam uehiculum, aut quadrigas ascendit: caloris, & frigoris iuxta patiens: quippe qui etiam alpinas, & gallicas niues, et Aegypti ardores capite intecto pertulerit: atq; ut omnia breuiter complectar: sic opere & præceptis per totum Imperij tempus milites omnes & exercuit, et exemplo instituit: ut usq; in hodiernum diem, quæ ab eo facta fuerunt: ea pro lege, & militari instituto habeantur. per belli tempus plurimum in peregrina terra commorabatur. Et externi apparatum eius intuentes inuiolati etiã pecunijs acceptis nihil nouarum rerum moliti fuerunt: Sed adeo peritos, & laborum patientes habebat exercitus, ut olim equites, qui uocantur Bastai, Danubium armati transnatauerint. Quæ omnia obstupefacti hostes in seipsos conuersi eo magistro usi sunt ad disciplinam eorum, qui inuicem contendebant. Theatra, & certamina faciebat: urbes peragrabat sine regio ornatu, imperatoriaq; pompa. Nãq; ea nunquam extra Romam usus est. Patriã

quamuis

quamuis eam magno honore, & muneribus auxerit: & multa præclara ei dederit: nunquam tamen inuisere uoluit. Venandi studio usq; ad insaniam, & periculum tenebatur. Nam inter uenandũ difracto humero, et crus pene contriuit. Vrbem præterea in Mysia condidit: quam Adriani Venatica septa nominauit: & quãquam huic rei assiduam operam daret: nihil tamen eorum neglexit: quæ ad administrandam Remp. & imperij commoda pertinerent. quantopere item uenationi intentus fuerit: argumentum est Borysthenes equus: quo in uenãdo plurimum utebatur. Cui mortuo sepulchrum fecit: columnam erexit: & epigramma inscripsit. Quare minime mirandum est, si Plotinam mortuam, cuius potissimum opera imperiũ adeptus fuerat: eumq; amauerat: excellẽtissime coluerit: & ornauerit. Per nouem enim funeris dies pullatus incessit: templumq; erexit: & hymnos in eam fecit. Sed in uenando tanti roboris fuit: ut suem eximiæ magnitudinis solus uno ictu occiderit. In Græciã cum uenisset: multa largitus est: sacrisq; initiatus mysteria Cereris spectare uoluit. Inde per Iudæam in Aegyptum transiuit: ubi Pompeio parentauit: carmenq; tale addidit,

» Ossa uiri magni tenui quàm clausa sepulchro:

Tum disiectum monimentum instaurauit: atq; protinus in Aegyptum ueniens urbem, quam Antinoi nominauit, condidit, De nomine Antinoi pueri eximiæ pulchritudinis, qui ex Bithyniæ urbe Cithynide, quam Claudiopolim uocant: ortus, & in deli

tijs habitus in Aegypto moritur, siue in Nilum ceciderit, ut Adrianus scribit: siue immolatus, ut ueritas habet, fuerit. Alioqui enim curiosissimus harum rerum, ut supra diximus, Adrianus fuit. Quippe diuinationibus, atque magicis sacris crebro utens, quare seu ob amorem, siue quod uoluntariam mortem oppetierit (Indigebat enim ad ea, quæ parabat, anima eius hominis, qui sponte occubuisset) illum in primis coluit: quo enim loco is oppetijt: Vrbem conditam ab eo denominauit. eius statuas per uniuersum orbem terrarum, atq; etiam effigies erexit. Stellam denique à se uisam aiebat, quæ Antinoi foret, eosq; perlibenter audiebat: qui familiarius secum uiuebant: quoties talia fabularentur ex Antinoi spiritu uere stellam natam, quæ tunc primum apparuisset. Hæc igitur crebro secum recogitabat. Interea Hierosolyma pridem euersa, rursus habitari iussit: atq; urbem Aeliam Capitolinam appellauit. Ioui item ex aduerso templi ædem excitauit: Bellum hinc & graue, & diutinum natum est. magno enim dolore afficiebantur Iudæi: atq; indignabantur, peregrinos secum in ciuitate habitare, & illud quoq; etiam grauius ferebant, externa sacra fieri, & externorum deorum imagines in ipsa constitui. Quieuere tamen ab armis, & cædibus Adrianum ueriti, qui per ea tempora uicinis in locis constiterat. Nihilo tamen secius inter se ea studiose fabricare non cessabant: quibus, quoties belli necessitas posceret, uti possent. Postquam uero longius Adrianus abfuit: palàm

in arma uertuntur. quãquam & aperta acie cum Romanis congredi non ausi sunt: auxilia tamen su mebant muro, & cauernis subterraneis specus fo= dientes, atque cuniculis omnia munientes, ut quoties uiolarentur, leberos haberent ad fugam exitus: in uicem quoque subter terram clanculum commeare, specus, & subterraneas uias superne quibusdam in locis hiantes ad uentos, & lucem excapiendam perforauerant. Impetus eorum Romani primum contempsere: Verum postea quam uniuersa pro= uincia tumultuata est: & qui ubique gentium erant, cum eis conspirauerunt, tunc cognouere, atque itellexerunt, quàm graue, et periculosum bel lum exortum foret. multa enim mala in Roma= nos partim clàm, partim aperte edebant: asci= scere multos etiam externorum prædæ: & lucri cupiditate, & ferè, ut ita dixerim, uniuersus terrarum orbis ex motu Iudæorum concussus fu it. Tunc ergo Adrianus minime cunctatus, præ= cipuos Romanorum duces aduersus eos misit. Quo rum primus Iulius Seuerus in Iudæã ex Brita= nia uocatus. Hic minime ausus est prælium com= mittere: nam & multitudine longe impar erat ad decertandum, et hi de salute desperauerant. Igitur diuisos adortus carptim, ut quosq; poterat, cõprehen dens pro multitudine militum, atq; tribunorũ, tũ ab alimentis, & commeatu interclusos tardius quidẽ, sed minore cum periculo penitus oppressit: pauci admodum euasere: atque à cæde superfuerunt. Arces eorum quinquaginta celeberrimæ dirutæ

sunt, uici ad nongentos, & octoginta quinque, qui sane frequentes, & nominatissimi erant, direpti, & mox igne consumpti sunt. Viri in excursionibus, & in prælijs ipsis ad quinquaginta millia cæsi fuere. fame, morbis, ac igni ingens multitudo absumpta est. sic ferè omnis Iudæa desolata est: quã cladem etiam ante bellum multa ipsis denuntiauerant. Nam Solomonis sepulchrum, quod illi in supremo cultu, & reuerentia habebant: sponte, & nullo ĩpellẽte discussum, corruit: lupi, atq; hyænæ passim per urbes incidentes ululabant. Non fuit incruenta uictoria Romanis, Siquidem multi eorũ occubuere. Quare Adrianus ad senatum scribens, eo minime usus est principio, quo cæteri imperatores

" *consueuerant, Ad hunc scilicet modum. Si uos*
" *& filij uestri ualent, bene habet, Ego et exercitus*
" *ualemus. Seuerum dein debellatis Iudæis in Bithyniam misit Adrianus, non quidem ad bellum, sed indigebat prouincia præside, & gubernatore iusto, sapienti, & qui in dignitate fuisset, authoritatemq; haberet. quæ omnia in eo inerant. Hic res Bithyniorum tam priuatæ, quàm publicæ ita dispo suit, et correxit: ut nos omnes Bithynij in hãc usq; diem semper eius memoriam faciamus: & hic fuit Iudaici belli exitus. Exortum est mox alterum bellum ab Alanis (sunt enim Massagetæ) authore Pharasmano, Hic Mediam grauissime deuastauit: Armeniã quoque, & Cappadociã lacessiuit: Demum Alani accepta pecunia, & donis à Vologeso partim inducti, partim item, quod timebant Fla=*

uium Arianum, qui tunc Cappadociæ præerat: ab armis quieuere. Adrianus per hæc tempora ædẽ Iouis olympij, in qua & ipsius statua fuit, Athenis ædificauit: imposuit in ea draconem ex India deportatũ. Festa præterea Liberi patris, quod apud eos maximum est, princeps in ueste indigena magnifice cõcelebrauit: atq; templum eius, quod Græci πανέλληνον uocant: ædificare eis concessit certamen, & ludos instituit: pecunias multas, frumentũ annuum, & insuper uniuersam Cephaleniã Atheniensibus elargitus est. leges multas tulit: sed illud in primis sanxit, ne senator aut ab ipso, aut p alterum tributo condemnaretur. Romã cum uenisset: atque in quodam spectaculo aurigam quendam liberum fieri cum clamore populus rogaret: Respondit per tabellam docens iniquum à se hoc peti, ut alienum seruum liberum faceret, Ne domino eius uis, & iniuria fiat. Morbo deinde tentarĩ cœpit: siquidem sanguis, qui ei consuetus erat p nares effundi, tunc maxime abundauit: desperata est salus, & uita. quapropter cum adhuc sanguinem transmissurus esset: Commodum Lucium successorem sibi, & Romanis Cæsarem designauit. Seuerianum uero, & Fuscum nepotem eius, quod illud ægre ferre uiderentur, suspectos, & inuisos iussit occidi: quorum alter nonagenarius, alter uero decem & octo annos natus erat. sed Seuerianus prius quàm iugularetur, ignem poposcit: atq; incenso thure, Vos inquit ó dei testor me nihil mali commisisse. De Adriano hoc tantum imprecor, ut cum mo

ri cupiet, non possit: & sic quidem mortuus est. Adrianus *post morbum sæpius frustra inuocata morte, sæpe etiam se ipsum occidere uoluit.* Extat *eius epistola, quæ hoc ipsum significat.* Scribit. n. *quàm miserú est mortem optare, & mori nó posse. hunc Seuerianum* Traianus *successorem aliquando & dignum imperio iudicauit.* Nam *in conuiuio olim quæsiuit ab amicis, ut decem nominarent uiros, quibus summa* Reip. *& rerum fastigium demandari posset. tum uero compresso aliquantulum sermone, inquit, Nouem per uos discere cupio,* Vnum *ego Seuerianum habeo.* Floruere *ea tempestate excellentes alij uiri, sed maxime celebres, atq; illustres duo fuere,* Turbo, *&* Similis: *qui etiam præmia fortitudinis retulere.* Turbo *uir fuit maxime militaris, & gubernandi exercitus scientissimus.* Hic *primum in prouincijs procurator fuit: deinde præfectus prætorianorum. in quo magistratu nihil unquam aut molle, aut superbum gessit: sed uelut unus de numero gregariorum militum uixit: & alia multa, tum illud maximum fecit: quod totam diem, cum imperatore uersabatur: ad quem plerunque post mediam noctem accedebat: quo tempore cæteri ferè homines dormire incipiunt.* Floruit *etiam* Cornelius Fronto: *cuius in agendis causis primæ partes erant.* Hic *aliquando peruesperi cum à cœna domum rediret: audiuissetq; eum, cui patrocinium quandoq; pollicitus fuerat: causam agere in ueste senatoria, quam tunc habebat: iudicium ingressus est,* Iudicesq; *sa-*

lutauit. Non dicens aue, quæ matutina erat salutatio, sed uespertino usus uerbo saluete inquit. Turbo nunq̃ domi per diem, neq; etiam cum morbo laboraret: uisus fuit. atque monenti olim Adriano, ut quiesceret, respondit, oportere præpositos rerum stantes mori. Cæterum Simulus & ætate, et honore eos antecedebat: nulli præfectorum, ut ego existimo, cedens, id quod ex paucis coniectari licet. olim eum Adrianus, cum centurio esset, in consilium uocauit prius quàm præfectos: cui ille inquit, turpe est o' Cæsar cum centurione differere, præfectos uero non admitti. Præfecturam deinde inuitus accepit: quam deinde deposuit uacatione data, uixq́; dimissus in agro septem annos (quod fuit reliquum uitæ) in otio, & quiete exegit: atque hæc moriens sepulchro inscribi iussit.
» Simulus hic iacet, cuius ætas quidem multorum an
» norum fuit: septem tamen duntaxat annis uixit.
Interea Adrianus nimio sanguinis defluxu phthisi, mox tabescente corpore hydropesi corripitur. adoptauerat Lucium Commodum: sed cum multo sanguine, & perpetuo defluente morbo miserandum in modum terreretur, primores obiter etiam celebres senatorum domum conuocauit: atque decumbens in lectulo, hæc inquit. Amici uiri, Fi-
» lium ut ex me genuerim natura non concessit:
» sed uos per leges dedistis. Genuerim, an elegerim
» multum interest. qui genitus filius, is erit, quem fa-
» ta uoluerint: adoptatum autem unusquisque sibi
» pro uoluntate assumit. quare plerunque per na-

» turam stulti, atque mutilati filij dantur. Qui ue-
» ro leguntur, integro hi sunt corpore, & mente sa-
» na. Quare Lucium primum ex omnibus delege-
» ramus, qualem neq; filium optare potuissem. Sed
» quando fata nobis illum eripuere: inueni profecto
» uobis imperatorem, qui nobis pro illo succedat:
» Quem uobis damus, & pollicemur, generosum,
» mitem, mansuetum, misericordem, atque pruden-
» tem: & qui neq; temerarium quiddam propter iu-
» uentutem, neq; per senectutem negligenter, aut timi
» de facere poterit. Sub legibus educatum, & qui se
» cundum mores patriae princeps Reip. & dux exer
» cituum fuit: & qui nihil eorum ignoret, quae ad
» imperium pertineant: omnibus'q; rebus pulchre
» uti poterit. Hunc etsi cognoscam supra omnes ho
» mines otio deditum, & inuitum imperium, &
» summam rerum capessere: tamen, ut existimo, nun
» quam aut uos, aut me deseret, aut negliget. sic An-
toninus imperator creatus est. Sed cum illi uirilis
stirps nulla foret: Commodi filium adoptauit, Ad-
iuncto etiam Marco Annio Vero. uoluit enim in lō
gum tempus eos, qui post se imperaturi essent: su-
peresse. Hunc Annium Marcum prius Catilium
nominauerant: Nepos fuit, Annij Veri, qui III.
COS. atque etiam tribunus fuerat: utrosque
adoptari ab Antonino iussit: maiore tamen ho-
nore prosecutus est. Verum tum propter cogna-
tionem, quae cum illo intercedebat: tum propter
aetatem, &, quod uiuaciore, & fortissimo inge-
nio cognoscebatur: ex quo illum saepe per iocum

ad sensum uerbi græci respiciens, minime aptum iudicijs esse dicebat. Cæterum Adrianus *magicis artibus, & incantamentis quibusdam aquam omnem intercutem eduxit: qua tamen rursus, & celeriter repletus fuit.* Postquam *igitur morbus auctus est, & utcunque adhibitis remedijs in dies deficiebat: mori decreuit.* Sæpe *aut uenenum, aut gladium postulabat, & frustra quidẽ: nullus enim porrigebat.* Postea*quam autem promissa pecunia, et data uenia nemo ei obtemperabat: accersit* Mastorem *quendam barbarum nomine, genere* Iazigem, *quo homine propter robur, & audaciam plerunque in uenationibus usus fuerat.* Hunc *partim minis, partim magnis pollicitationibus impulit, atque coẽgit, ut cædem sibi inferret.* Circunscripsit*que locum sub mamilla: quẽ* Hermogenes *medicus demonstrauerat: quo letaliter percusso, statim sine dolore expiraret.* Sed *ubi hoc ei non successit. (nam* Mastor *tanto facinore perterritus, atque attonitus aufugit) multum in graui morbo de se conquerebatur: quod nullam potestatem haberet: nec sibi mortem consciscere posset: maxime quando etiam multa super alios posset.* Demum *consilio medicorum super uita abstinuit cibo, & potu, qui non ad salutem, immo ad morbum exaugendum faceret.* Mortuus *est tandem dicens illud in populo uulgatum,* Turba *medicorum interfecit* Regem. Vixit *autem annos* II et LX. *menses* V. *& dies* VI. Imperauit *annos* XX *menses* XI. Sepultus *est in ripa fluuij iuxta pontem* Aeliam. Illic *enim se pulchrum conditum.* Iam

enim Augusti monimentum repletum erat. Nec quisquam amplius in eo sepeliebatur. Infensissimum omnibus cædes fecerant initio imperij, et sub eius mortem uelut iniuste, & impie occisi fuerint: quamquam natura minime sæuus esset. Nam cum multi grauiter in eum peccassent: id satis existimauit hoc ad eorum ciuitates scribere, quod sibi non placerent. si qui, quibus filij erant, pro scelere debebant: saltem pro numero puerorum supplicia eorum eleuauit.

AETII SPARTIANI AELIVS ADRIANVS IMPERATOR.

RIGO IMPERATORIS Adriani uetustior à Picentibus, posterior ab Hispaniēsibus manat. siquidē Adria ortos maiores suos apud Italiam Scipionum temporibus resedisse, in libris uitæ suæ Adrianus ipse commemorat. Adriano pater Aelius Adrianus, cognomento Afer, fuit consobrinus Traiani Imperatoris. mater Domitia Paulina Gadibus orta. soror Paulina nupta Seruiano. uxor Sabina. Atauus Marillinus, qui primus in sua familia senator Po. Ro. fuit. Natus est Romæ IX Cal. Feb. Vespasiano VII. & Tito V. COSS. ac decimo ætatis anno patre orbatus Vlpium Traianum prætorium tunc consobrinum suum, qui postea imperium tenuit, & Cœlium Tacianum equitem Romanum tutores habuit. Imbutusq; impensius græcis studijs ingenio eius sic ad ea declinante, ut à nonnullis græculus diceretur. Quintodecimo anno ad patriam redijt, ac statim militiam inijt, uenandi usq; ad reprehensionem studiosus. Quare à Traiano abductus à patria & pro filio habitus, nec multo post Xuir litibus iudicandis datus, atque inde tribunus secundæ adiutricis legionis creatus. Post hoc in inferiorem Mœsiam translatus extre-

mis iam Domitiani temporibus ibi a mathematico quodam de futuro imperio id dicitur comperisse, quod a patruo magno Aelio Adriano peritiam coelestium callente prædictum esse compererat. Traiano a Nerua adoptato ad gratulationem exercitus missus in Germaniam superiorem trãslatus est. Ex qua festinans ad Traianum, ut prius nuntiaret excessum Neruæ a Seruiano sororis uiro, qui & sumptibus, & ære alieno eius prodito Traiani odium in eum mouit, diu detentus, fractoq; consulte uehiculo tardatus pedibus iter faciens eiusdem Seruiani beneficio ad Traianum ante uenit. Fuitq; in amore Traiani, nec tamen ei per pædagogos puerorum, quos Traianus impensius diligebat, Gallo fauente, defuit. Quo quidem tempore, cum solicitus de imperatoris erga se iudicio uirgilianas sortes consuleret.

» Quis procul ille autem ramis insignis oliuæ
» Sacra ferens? nosco crines, incanáq; menta
» Regis Romani, primam qui legibus urbem
» Fundauit Curibus paruis & paupere terra
» Missus in imperium magnum, cui deinde subibit.

Sors excidit, quam alij ex sibyllinis uersibus ei prouenisse dixerunt. Habuit autem præsumptionem imperij mox futuri ex fano quodam Nicephorij Iouis manãte responso, quod Apollonius Syrus Platonicus libris suis indidit. Deniq; statim suffragante Sura, ad amicitiam Traiani pleniorem redijt, nepte per sororem Traiani uxore accepta fauente Plotina. Traiano leuiter, ut Marius Maximus dicit,

uolente quæsturam gessit Traiano IIII & Articuleo COSS. In qua cum oratione imperatoris in Senatu agrestius pronuntians risus esset, usq; ad summam peritiam, & facundiam latinis operam dedit. Post quæsturam acta Senatus curauit, atq; ad bellum Dacicum Traianum familiarius prosecutus est. quandoquidem indulsisse uino se dicit Traiani moribus obsequentem, atq; ob hoc se à Traiano locupletissime muneratum. TRIB. Pleb. factus est Candido & Quadrato iterum COSS. in quo magistratu ad perpetuam tribunitiā potestatem omen sibi factum asserit, quod penulas amiserit, quibus uti tribuni plebis pluuiæ tempore solebant, Imperatores autem nunquam. Vnde hodieq; imperatores sine penulis à togatis uidentur. Secunda expeditione Dacica Traianus eum primæ legioni Mineruiæ præposuit, secumq; duxit, quandoquidem multa egregia eius facta claruerunt. Quare Adamante gemma, quam Traianus à Nerua acceperat, donatus, ad spem successionis erectus est. Prætor factus est sub Surano II et Seruiano iterū COSS. cum HS iterum X̄X̄ ad ludos edēdos à Traiano accepit, legatus postea prætorius in Pannoniam inferiorem missus Sarmatas compressit. disciplinam militarē tenuit. procuratores latius euagantes coërcuit. ob hoc COS. est factus. In quo magistratu, ut à Sura comperit, adoptandū se à Traiano esse, ab amicis Traiani contemni desijt, ac negligi. Et defuncto quidem Sura, Traiani ei familiaris creuit causa præcipue orationum, quas pro

imperatore dictauerat. Vsus Plotinæ quoq; fauore, cuius studio etiam legatus expeditionis parthicæ tempore destinatus est. Qua quidem tempestate utebatur Adrianus amicitia Sosij Pappi, & Pletorij nepotis ex senatorio ordine. Ex equestri autem Tatiani tutoris quondam sui, & Liuiani Turbonis in adoptionis sponsionem uenit Palma, & Celso inimicis semper suis, & quos postea ipse insecutus est in suspicionem affectatæ tyránidis lapsos. II. COS. fauore Plotinæ factus totam præsumptionem adoptionis emeruit. corrupisse eum Traiani libertos, curasse delicatos, eosdemq; sepelisse per ea tempora, quibus in aula familiarior fuit, opinio multa firmauit. V. Iduum Augusti die legatus Syriæ literas adoptionis accepit, quare & natalem adoptionis celebrari iussit. III Iduum earundem, quando & natalem imperij statuit celebrandum, excessus ei Traiani nuntiatus est. frequēs sane opinio fuit Traiano id animi fuisse, ut Neratium Priscum non Adrianus successorem relinqueret, multis amicis i hoc consentientibus usqueeo, ut Prisco aliquando dixerit, commendo tibi prouincias, si quid mihi fatale contigerit. & multi quidē dicunt, Traianum in animo id habuisse, ut exemplo Alexandri Macedonis sine certo successore moreretur. multi ad Senatum eum orationem uoluisse mittere petiturū, ut, si quid ei euenisset, principem Romanæ REIP. Senatus daret, additis duntaxat nominibus, ex quibus optimum idem senatus eligeret. Nec desunt, qui factione Plotinæ mortuo iam

Traiano, Adrianum in adoptionem adscitum esse prodiderunt, supposito, qui pro Traiano fessa uoce loqueretur. Adeptus imperium ad priscum se statim morem instituit, & tenendæ per orbem terrarum paci operam intendit. Nam deficientibus his nationibus, quas Traianus subegerat, Mauri lacessebant. Sarmatæ bellum inferebant. Britani teneri sub Romana ditione non poterant. Aegyptus seditionibus urgebatur. Lycia deniq; ac Palæstina rebelles animos afferebant. Quare omnia trans Euphratem, ac Tigrim reliquit. exemplo, ut dicebat, Catonis, qui Macedonas liberos pronuntiauit, quia teneri non poterant. Psamatosirim, quem Traianus Parthis regem fecerat, quod eum non magni ponderis apud Parthos uideret, proximis gentibus regem dedit. Tantum autem statim clementiæ studium habuit, ut cum sub primis imperij diebus ab Attiano per epistolas esset admonitus, ut & Bebius Macer præfectus urbis, si renitteretur, eius imperio necaretur, & Laberius Maximus, qui suspectus imperio in insula exulabat, & Frugi Crassus, neminem læderet. quamuis Crassum postea procurator egressum insula, quasi res nouas moliretur, iniussu eius occiderit. Militibus ob auspicia imperij duplicem largitionem dedit. Lusium quietum sublatis gentibus, Mauris, quos regebat, quia suspectus imperio fuerat, exarmauit, Martio Turbone Iudæis compressis ad deprimendum tumultum Mauritaniæ destinato. Post hoc Antiochia digressus est ad inspiciendas reliquias Traiani, quas

Attianus, Plotina, & Mattidia deferebant. Quibus exceptis, & naui Romam dimissis, ipse Antiochiam regressus, praepositoq; Syriae Catilio Seuero, per Illyricum Romam uenit. Traiano diuinos honores datis ad Senatum & quidem accuratissimis literis postulauit, & cunctis uolentibus meruit ita, ut senatus multa, quae Adrianus non postulauerat, in honorem Traiani sponte decerneret. Cum ad senatum scriberet, ueniā petijt, quod de imperio suo iudicium Senatui non dedisset, salutatus, scilicet praepropere a militibus IMPERAT. quod esse Resp. sine imperatore non posset. Cum triumphum ei Senatus, qui Traiano debitus erat, detulisset, recusauit ipse, atq; imaginē Traiani curru triumphali uexit, ut optimus imperator ne post mortem quidem triumphi amitteret dignitatem. Patris patriae nomen delatum sibi statim, & iterū postea distulit, quod hoc nomen Augustus sero meruisset. Aurum coronarium Italiae remisit, in prouincijs minuit, & quidem difficultatibus aerarij ambitiose, ac diligenter expositis. Audito dein tumultu Sarmatarum, & Alanorum praemissis exercitibus, Moesiam petijt. Martiū Turbonem post Mauritaniae praefecturam insulis ornatum Pannoniae, Daciaeq; ad tempus praefecit. Cum rege mox Alanorum, qui de imminutis stipendijs querebatur, cognito negotio, pacem composuit. Nigrini insidias, quas ille sacrificanti Adriano conscio sibi Lusio, & multis alijs parauerat, cum etiam successorem Adrianus sibimet destinasset, euasit. Quare Palma Terracianae,

ma Terracianæ, Celsus Baijs, Nigrinus Fauentiæ. Lusius in itinere Senatu iubente inuito Adriano, ut ipse inuitæ sua dicit, occisi sunt. Vnde statim Adrianus ad refellendam tristissimam de se opinionem, quod occidi passus esset, uno tempore quatuor consulares Romam uenit Dacia Turboni credita titulo Aegyptiacæ præfecturæ, quo plus authoritatis haberet, ornato. & ad comprimendam de se famam congiarium duplex præsens populo dedit. Ternis iam per singulos aureis se absente di uisis. In Senatu quoq; excusatis, quæ facta erant, iurauit se nunquam senatorem, nisi ex senatus sententia puniturum. Statim cursum fiscalem instituit, ne magistratus hoc onere grauaretur. Ad colligendam autem gratiam nihil prætermittens infinitam pecuniam, quæ fisco debebatur, priuatis debitoribus in urbe, atq; Italia, in prouincijs uero etiam ex reliquijs ingentes summas remisit syngraphis in foro D. Traiani, quo magis securitas omnibus roboraretur, incensis. Damnatorum bona in fiscum priuatum redigi uetuit omni summa in ærario publico recepta. Pueris, ac puellis, quibus etiam Traianus alimenta detulerat, incrementum liberalitatis adiecit. Senatoribus, qui non uitio suo decoxerant, patrimonium pro liberorum modo senatoriæ professionis expleuit, ita ut plerisq; in diem uitæ suæ dimensum sine dilatione restituerit. Ad honores explendos non solum amicis, sed etiam passim aliquantis multa largitus est. Fœminas nonnullas ad sustentandam uitam sumptibus iuuit.

Gladiatorium munus per sex dies continuos exhibuit. Et mille feras natali suo edidit. Optimos quosq; de senatu in contubernium imperatoriae maiestatis adsciuit. Ludos circenses praeter natalitios decretos sibi spreuit, & in concione, & in senatu saepe dixit, ita se Remp gesturũ, ut sciret populi rẽ esse, non propriã. Tertio COSS cũ ipse III fuisset, plurimos fecit. Infinitos autem secundi consulatus honore cumulauit. Ipsum autem tertium consulatum, & quatuor mensibus tantum egit, & in eo saepe ius dixit. Senatui legitimo cũ in urbe uel iuxta urbem esset, semper interfuit. Senatus fastigium in tantum extulit difficile faciens senatores, ut cum Atutinum ex praefecto praetorij ornamentis consularibus praeditum faceret senatorem nihil se amplius habere, quod in eum conferri posset, ostenderit. Eqtes Romanos, nec sine se de senatoribus, nec secũ iudicare permisit. Erat .n. tunc mos, ut cum princeps causas agnosceret, et senatores, et eqtes Romanos in consiliũ uocaret, sñiam ex omniũ deliberatiõe proferret. Execratus est deniq; principes, q minus senatoribus detulissent, Seruião sororis uiro tm̃ detulit, ut ei ueniẽti de cubiculo semper occurrerit. Tertiũ consulatum, nec secum tñ, cum ille bis ante Adrianum fuisset, ne esset secundae sententiae non petenti, ac sine precatione concessit. Inter haec tamen & multas prouincias à Traiano acquisitas reliquit, & theatrum, quod ille in campo Martio posuerat, contra omnium uota destruxit. Et haec quidem eo tristiora uidebantur, quod omnia, quae displicere ui

dissit Adrianus, mandata sibi, ut faceret, decreto Traiani esse simulabat. Cũ Tatiani praefecti sui, et quondam tutoris potentiam ferre non posset, nisus est eum obtruncare, sed reuocatus est, quia iã quatuor consularium occisorum, quorum quidem necem in Tatiani consilia refundebat, premebatur inuidia. Cui cum successorem dare non posset, quia non petebat, id egit, ut peteret, atq; ubi primum petijt, in Turbonem transtulit potestatem. Cum quidem etiam Simili alteri praefecto Septitium Clarum successorem dedit. Summotis ijs à praefectura, quibus debebat imperium, Campaniam petit, eiusq; omnia oppida beneficijs, & largitionibus subleuauit optimum quẽq; amicitijs suis iungens. Romae uero praetorum, & consulum officia frequẽtauit, conuiuijs amicorum interfuit. Aegros bis, acter die, & nonnullos equites Romanos, ac libertinos uisitauit, solatijs refouit, consilijs subleuauit, conuiuijs suis semper adhibuit. Omnia deniq; ad priuati hominis modum fecit. Socrui suae honores praecipuos impendit ludis gladitorijs, caeterisq; officijs. Post haec profectus in Gallias omnes causarijs liberalitatibus subleuauit. Inde in Germaniam trãsijt, pacisq; magis quàm belli cupidus, militem quasi bellum immineret, exercuit tolerantiae documentis eos imbuens, ipse quoq; inter manipulares uitam militarem magistrans cibis etiam castrensibus in propatulo libẽter utens, hoc est larido, caseo, & posca exemplo Scipionis Aemiliani, & Metelli, & authoris sui Traiani. Multos praemijs, nõnullos

honoribus donans, ut ferre possent ea, quæ asperius iubebat. Siquidem ipse post Cæsarē Octauium labantem disciplinam incuria superiorum principum retinuit. Ordinatis & officijs, & impendijs nunquam passus aliquem à castris iniuste abesse, cum tribunos non fauor militum, sed iustitia commendaret, exemplo etiam uirtutis suæ cæteros adhortatus, cum etiam uicena millia pedibus armatus ambularet, triclinia de castris, & porticus, & cryptas, & topia dirueret, uestem humillimam frequēter acciperet, sine auro balteum sumeret, sine gemmis fibulas stringeret, capulo uix eburneo spatam clauderet, ægros milites in hospitijs suis uideret. Locum castris caperet, nulli uitam nisi robusto, & bonæ famæ daret, nec tribunum, nisi plena barba faceret, aut eius ætatis, quæ prudentia, & annis tribunatus robur implere, nec pateretur quicquam tribunum à milite accipere. Delicata omnia undiq; summoueret. Arma postremo eorum, supellectilemq; corrigeret. De militum etiam ætatibus iudicabat, nequis aut minor quàm uirtus posceret, aut maior quàm pateretur humanitas, i castris cōtra morem ueterē uersaretur. Agebatq; ut sibi semper noti essent, & eorum numerus sciretur. Laborabat præterea, ut condicta militaria diligenter agnosceret. Redditus quoq; prouinciales solerter explorās, ut si alicubi qppiam deesset, expleret. Ante omnes tamē enitebatur, neqd otiosum uel emeret aliquando, uel pasceret. Ergo conuersis egregio more militibus Britaniā petijt, i qua multa correxit, murūq; p octogin

ta millia passuum primus duxit, qui Barbaros, Romanosq; diuideret. Septitio Claro præfecto prætorij, & Suetonio Tranquillo epistolarum magistro, multisq; alijs, qui apud Sabinam uxorem iniussu eius familiarius se tunc egerant, quàm reuerentia domus aulicæ postulabat, successores dedit, uxorem etiam ut morosam, & asperam dimissurus, ut ipse dicebat, si priuatus fuisset. Et erat curiosus non solum domus suæ, sed etiam amicorum, ita, ut per frumentarios occulta omnia exploraret, nec aduerterent amici sciri ab imperatore suam uitam prius, quàm ipse hoc imperator ostenderet. Vnde non iniucundum est rem inserere, ex quo constet eum de amicis multa didicisse. Nam cum ad quendam scripsisset uxor sua, quod uoluptatibus detentus, & lauacris ad se redire nollet, atq; hoc Adrianus p frumentarios cognouisset, petente illo commeatũ, Adrianus ei lauare, & uoluptates exprobrauit. Cui ille num & tibi uxor mea, quod & mihi scripsit? Et hoc quidam uitiosissimum putant, atq; huic adiungunt quæ de adulterorum amore, ac nuptarum adulterijs, quibus Adrianus laborasse dicitur, asserunt, iungentes, quod ne amicis quidem seruauerit fidem. Compositis in Britania rebus, transgressus in Galliam Alexandrina seditione turbatus, quæ nata est ob Apin, qui cum repertus esset post multos annos turbas inter populos creauit, apud quem deberet locari omnibus studiose certantibus. Per idẽ tempus in honorẽ Plotinæ basilicam apud Nemausum opere mirabili extruxit. Post hæc Hispanias

petit, & Tarracone hyemauit, ubi sumptu suo ædē Augusti restituit. Omnibus Hispanis Tarraconam in conuentū uocatis, delectumq; ioculariter, ut uerba ipsa ponit Marius Maximus, detrectantibus Italicis uehementissime, cæteris prudenter, & caute consuluit. Quo quidem tempore non sine gloria grauissimum periculum adijt. Apud Tarraconem spatians per uiridaria seruo in se hospitis cum gladio furiosius irruente, quem retentum ille ministris accurentibus tradidit, & ubi furiosum esse constitit, medicis curandum dedit in nullo omnino commotus. Per ea tempora, & aliâs frequenter in plurimis locis, in quibus Barbari non fluminibus, sed limitibus diuiduntur, stipitibus magnis in modum muralis sepis funditus iactis, atque connexis Barbaros separauit. Germanis regem constituit. motus Maurorum compressit, & à senatu supplicationes emeruit. Bellum Parthorum per idem tempus in motu tantum fuit, idq; Adriani colloquio repressum est. Post hoc per Asiam, & insulas ad Achaiam nauigauit, & eleusinia sacra exemplo Herculis, Philippiq; suscepit, multa in Athenienses contulit, & pro Agonotheta resedit. & in Achaia quidem ēt illud obseruatum ferunt, quod, cum in sacris multi cultros haberent, cum Adriano nullus armatus ingressus est. Post in Siciliam nauigauit, in qua Aetnam montem conscendit, ut solis ortum uideret arcus speciae, ut dicitur, uarium. Inde Romam uenit, atq; ex ea in Africam transijt, ac multum beneficiorum prouincijs Africanis attribuit. Nec quisquam

ferè principum tantum terrarum tam celeriter per agrauit. Deniq; cum post Africam Romā rediysset, statim ad orientem profectus per Athenas iter fecit, atq; opera, quæ apud Athenienses ceperat, dedicauit, ut Iouis Olympij ædem, & aram sibi eodemq; modo per Asiam iter faciens templa sui nominis consecrauit. Deinde à Cappadocibus seruitia castris profutura suscepit. Tetrarchas et reges ad amicitiam inuitauit. Inuitato etiam Cosdroe rege Parthorum, remissa'q; illi filia, quam Traianus ceperat, ac promissa sella, quæ itidem capta fuerat. Cumq; ad eum quidam reges uenissent, ita cum his egit, ut eos pœniteret, qui uenire noluerunt. Causa speciatim Parasmanis, qui eius inuitationem superbe neglexerit. Et circumiens quidē prouincias, procuratores, & præsides pro factis supplicio affecit, ita seuere, ut accusatores per se crederetur immittere, Antiochenses inter hæc ita odio habuit, ut Syriam à Phœnice separare uoluerit, ne tot ciuitatum Metropolis Antiochia diceretur. Mouerunt ea tempestate & Iudæi bellum, quod uetabantur mutilare genitalia. Sed in monte Cassio cum uidendi Solis ortus gratia nocte ascendisset, imbre orto fulmen decidēs hostiam, et uictimarium sacrificanti afflauit. Peragrata Arabia, Pelusium uenit, & Pompeij tumulum magnificentius extruxit. Antinoum suum, dū per Nilum nauigat, perdidit, quem muliebriter fleuit, de quo uaria fama est alijs eum deuotum pro Adriano asserentibus, alijs quod & forma eius ostentat, & nimia uoluptas Adriani. Et Græci qui

dem uolente Adriano eum consecrauerunt. Oracula per eum dari asserentes, quæ Adrianus ipse composuisse iactatur. Fuit enim poëmatum, & literarum nimium studiosissimus, arithmeticæ, geometriæ, picturæ peritissimus. Iam psallendi, & cantandi scientiam præ se ferebat. In uoluptatibus nimius. Nam & de suis dilectis multa uersibus composuit, amatoria carmina scripsit. Idem armorum peritissimus, & rei militaris scientissimus. Gladiatoria quoque arma tractauit. Idem seuerus, lætus, comis, grauis, lasciuus, cunctator, tenax, liberalis, simulator, sæuus, clemens, & semper in omnibus uarius. Amicos ditauit, & quidem non petentes, cum petentibus nihil negaret. Idem tamen facile de amicis quicquid insusurrabatur, audiuit. atque ideo prope cunctos uel amicissimos, uel eos, quos summis honoribus euexit, postea ut hostium loco habuit, ut Tatianum, & Nepotem, & Septitium Clarum. Nam Eudæmonem prius conscium imperij ad egestatem perduxit, Polenum, & Marcellum ad mortem uoluntariam coëgit. Heliodorum famosissimis literis lacessiuit. Titianum ut conscium tyrannidis & argui passus est, & proscribi. Vmidium Quadratum, & Catilium Seuerum, & Turbonem grauiter insecutus est. Seruianum sororis uirum nonagesimum iam annum agentem, ne sibi superuiueret, mori coëgit. Libertos denique, & nonnullos milites insecutus est. Et quãuis esset oratione, & uersu promptissimus, & in omnibus artibus peritissimus, tamen professores

omnium artium semper, ut doctior risit, contempsit, obtriuit. Cum his ipsis professoribus, & philosophis libris uel carminibus inuicem editis sæpe certauit. Et Phauorinus quidem, cum uerbum eius quoddam ab Adriano reprehensum esset, atq; ille cessisset, arguentibus amicis, quod male cederet Adriano, de uerbo, quod idonei authores usurpassent, risum iucundissimum mouit. Ait enim, non recte suadetis

» *familiares, qui non patimini me illum doctiorem*

» *omnibus credere, qui habet triginta legiones. Famæ celebris Adrianus tam cupidus fuit, ut libros uitæ suæ scriptos à se libertis suis literatis dederit, iubens, ut eos suis nominibus publicarent. Nã Phlegontis libri Adriani esse dicuntur. Catacrianos libros obscurissimos Antimachum imitando scripsit. Floro poëtæ scribenti ad se,*

» *Ego nolo Cæsar esse,*

» *Ambulare per Britanos,*

» *Scythicas pati pruinas,* Rescripsit.

» *Ego nolo Florus esse*

» *Ambulare per tabernas,*

» *Latitare per popinas,*

» *Culices pati rotundos.*

Amauit præterea genus dicendi uetustum, controuersias declamauit. Ciceroni Catonem, Virgilio Ennium, Sallustio Cœlium prætulit. Eademq; iactatione de Homero, ac Platone iudicauit. Mathesim sic scire sibi uisus est, ut sero Calendis Ianuarijs scripserit, quid ei toto anno posset euenire, ita, ut eo anno, quo perijt usq; ad illam horam, qua est mor-

tuus, scripserit, quid acturus esset. Sed quamuis esset in reprehendendis musicis, tragicis, comicis, grāmaticis, rhetoribus, oratoribus facilis, tamen omnes professores & honorauit, & diuites fecit, licet eos quæstionibus semper agitauerit. Et cum ipse author esset, ut multi ab eo tristes recederent, dicebat se grauiter ferre, siquem tristem uideret. In summa familiaritate Epictetum, *&* Heliodorum *philosophos, &, ne nominatim de omnibus dicam, grāmaticos, rhetores, musicos, geometras, pictores* Astrologos *habuit, præ cæteris (ut multi asserunt) eminente* Phauorino *doctores, qui professioni suæ inhabiles uidebantur, ditatos, honoratosq; à professione dimisit.* Quos *in priuata uita inimicos habuit, imperator tantum neglexit, ita ut uni, quem capitalē habuerat, factus impator diceret, euasisti. ijs, quos ad militiā ipse per se uocauit, equos, mulos, uestes, sumptus, & omnem ornatum semper exhibuit.* Saturnalitia, *& sigillaritia frequenter amicis inopinantibus misit, & ipse ab his libenter accepit, & alia inuicem dedit.* Ad *deprehendendas obsonatorum fraudes cum plurimis sumentibus pasceret, fercula de alijs mensis etiam ultimus quibusque iussit apponi.* Omnes *reges muneribus suis uicit.* Publice *frequenter, & cum omnibus lauit.* Ex *quo ille iocus balnearis innotuit.* Nam *cum quodam tempore ueteranum quendam notum sibi in militia dorsum, & cæteram partem corporis uidisset atterere, percunctatus, cur se marmoribus destringendum daret, ubi audiuit, hoc idcirco fieri, quod seruum non*

haberet, & seruis eum donauit, & sumptibus. Verum alia die, cum plures senes ad prouocandam liberalitatem principis pariter & se attererent, euocari eos iussit, & alium ab alio inuicem defricari. Fuit & plebis iactantissimus amator. Peregrinationis ita cupidus, ut omnia, quæ legerat de locis orbis terrarum, præsens uellet addiscere. Frigora, & tempestates ita patienter tulit, ut nunquam caput tegeret. Regibus multis plurimum detulit, à plerisq; uero etiam pacem redemit, à nonnullis contẽptus est. multis ingentia dedit munera, sed nulli maiora quàm Hiberum, cui & elephantum, & quinquagenariam cohortem post magnifica dedit dona. cum à Pharasmane ipse quoq; ingentia dona accepisset atque inter hæc auratas quoque chlamydes, trecentos noxios cum auratis chlamydibus in arenam misit ad eius munera deridenda. Cum iudicaret, in consilia habuit non amicos suos, aut comites solum, sed iuris consultos, & præcipue Iulium Celsum, Saluium Iulianum, Neratium Priscum, aliosq;, quos tamen Senatus omnis probasset. Constituit inter cætera, ut in nulla ciuitate domus aliquæ transferendæ ad aliam urbem ullius materiæ causa diruerentur. Liberis proscriptorum duodecimas bonorum concessit. Maiestatis crimina non admisit. Ignotorum hæreditates repudiauit, nec notorum accepit, si filios haberent. De thesauris ita cauit, ut siquis in suo reperisset, ipse poti-retur, siquis in alieno, dimidium domino daret. Siquis in publico, cum fisco æqualiter partiretur.

Seruos à dominis occidi uetuit, eosq; iussit damnari per iudices, si digni essent. Lenoni, & Lanistæ, seruum, uel ancillam uendi uetuit causa non præstita. Decoctores bonorum suorum, si suæ authoritatis essent, Catomidiari i Amphitheatro, et dimitti iussit. Ergastula seruorum, & libertorum tulit. Lauacra pro sexibus separauit. Si dominus in domo interemptus esset, non de omnibus seruis quæstionem haberi, sed de ijs, qui per uicinitatem poterant sentiri, præcepit. In Hetruria præturam imperator egit. Per latina oppida dictator, & ædilis, & IIuir fuit. Apud Neapolim Demarchus in patria sua quinquennalis, & item Adriæ quinquennalis quasi in alia patria & Athenis Archon fuit. In omnibus penè urbibus & aliquid ædificauit, & lusus edidit. Athenis mille ferarum uenationem in stadio exhibuit. Ab urbe nunquam ullum uenatorem, aut scenicum auocauit. Romæ post cæteras immensissimas uoluptates in honorem socrus suæ aromatica populo donauit. in honorem Traiani balsama, & crocum per gradus theatri fluere iussit. Fabulas omnis generis more antiquo in theatro dedit. Histriones aulicos publicauit. In Circo multas feras, & sæpe centum leones interfecit. Militares pyrrhicas populo frequenter exhibuit. Gladiatores frequenter spectauit. Cum opera ubique infinita fecisset, nunquam ipse nisi in Traiani patris templo nomen suum scripsit. Romæ instaurauit Pantheum, septa, basilicam Neptuni, sacras ædes plurimas, forum Augusti, lauacrum Agrip-

pæ, eaq; omnia proprijs, & ueterum nominibus consecrauit. Fecit & sui nominis pontem, & sepulchrum iuxta Tyberim, & ædem Bonæ deæ transtulit, & colossum stantem, atq; suspensum ꝑ Decianum architectum de eo loco, in quo nunc tẽplum urbis est ingenti molimine, ita ut operi etiam elephantes uigintiquatuor exhiberet. Et cum hoc simulachrum post Neronis uultum, cui antea dicatum fuerat, Soli consecrasset, aliud tale Apollodoro architecto authore facere Lunæ molitus est. In colloquijs etiam humillimorum ciuilissimus fuit, detestans eos, qui sibi hanc uoluptatem humanitatis quasi seruantis fastigium principis inuiderent. Apud Alexandriam in Museo multas quæstiones professoribus proposuit, & propositas ipse dissoluit. Marius Maximus dicit eum natura crudelem fuisse, & iccirco multa pie fecisse, quod timeret, ne sibi idem, quod Domitiano accidit, eueniret. Et cum titulos in operibus non amaret, multas ciuitates Adrianopolis appellauit, ut ipsam Carthaginẽ Athenarum partem. Aquarum ductus etiam infinitos hoc nomine nuncupauit. Fisci aduocatum primus instituit. Fuit memoriæ ingentis, facultatis immensæ, nam ipse orationes & dictauit, & ad omnia respondit, ioca eius plurima extant, nam fuit etiam dicaculus. Vnde illud quoq; innotuit, quod cum cuidam canescenti quiddam negasset eidem iterum petenti, sed infecto capite, respondit, Iam hoc patri tuo negaui. Nomina plurimis sine nomenclatore reddidit, quæ semel & congesta simul audiue-

rat, ut nomenclatores sæpius errantes emendauerit. Dixit & ueteranorum nomina, quos aliquando dimiserat, libros statim lectos, & ignotos quidē plurimis memoriter reddidit. Vno tēpore scripsit, dictauit, audiuit, et cum amicis fabulatus est. Si potest credi, oēs publicas rationes complexus est, ut domum priuatam quiuis paterfamilias diligens non satis nouit. Equos, & canes sic amauit, ut eis sepulchra constitueret. Oppidum Adrianotheras in quodam loco, quod illic & feliciter esset uenatus, & ursam occidisset, aliquando constituit. De iudicibus omnibus semper cuncta scrutando tandiu requisiuit, quādiu uerum inueniret. Libertos suos nec sciri uoluit in publico, nec aliquid apud se posse, dicto suo omnibus superioribus principibus uitia imputans libertorum. damnatis omnibus libertis suis quicunq; se de eo iactauerant. Vnde extat etiam illud seuere quidem, sed prope iocularे de seruis. Nam cum quodam tempore seruum suum inter duos senatores è conspectu ambulare uidisset, misit, qui ei colaphum daret, & diceret non li inter eos ambulare, quorum esse adhuc potes seruus. Inter cibos unicè amabat tetrapharmacum, quod erat de fasiano, sumine, pernā, & crustulo. Fuerunt eius temporibus fames, pestilentia, & terræmotus, quæ omnia quantum potuit, procurauit, multisq; ciuitatibus uastatis per ista subuenit. Fuit etiā Tyberis inundatio per Latium, multis ciuitatibus dedit tributa, multis remisit. Expeditiones sub eo graues nullæ fuerunt. Bella etiam silentio

pene trāſacta. A militibus propter curam exercitus nimiam multum amatus eſt ſimul quod in eos liberaliſſimus fuit. Parthos in amicitia ſemper habuit, quod inde regem retraxit, quē Traianus impoſuerat. Armenijs regem habere pmiſit, cum ſub Traiano legatum habuiſſent, à Meſopotamijs non exegit tributum, quod Traianus impoſuit. Albanos, & Hiberos amiciſſimos habuit, quod reges eorum largitionibus proſecutus eſt, cum ad illum uenire contempſiſſent. Reges Bactrianorum legatos ad eum amicitiæ petendæ cauſa ſupplices miſerunt. Tutores ſæpiſſime dedit. Diſciplinam ciuilem non aliter tenuit quàm militarem. Senatores, & equites Romanos ſemper in publico togatos eſſe iuſſit, niſi ſi à cœna reuerterentur. Ipſe cum in Italia eſſet, ſemper togatus proceſſit. Ad conuiuium uenientes ſenatores ſtans excipit, ſemperq; aut pallio tectus diſcubuit, aut toga ſubmiſſa. diligentia Iudicum ſumptus conuiuij conſtituit, & ad antiquum modum redegit. Vehicula cum ingentibus ſarcinis urbem ingredi prohibuit. Sederi in equis in ciuitatibus non ſiuit. Ante octauam horam in publico neminem niſi ægrum lauari paſſus eſt. Ab epiſtolis, et à libellis primus equites Romanos habuit. Eos, quos pauperes, & innocentes uidit, ſponte ditauit. Quos uero calliditate ditatos, etiā odio habuit. Sacra Romana diligentiſſime curauit, peregrina contempſit. Pontificis Maximi officiū peregit. Cauſas Romæ, atq; in prouincijs frequenter audiuit adhibitis conſilio ſuo conſulibus, atq; prætoribus ex

optimis senatoribus. Fucinum lacum emisit. Quatuor consulares per omnem Italiam iudices constituit. Quando in Africam uenit ad aduentum eius post quinquennium pluit, atq; ideo ab Africanis dilectus est. Peragratis sane omnibus orbis partibus capite nudo, & in summis plerunq; imbribus, atq; frigoribus in morbum incidit letalem. Factusq; de successore solicitus, primum de Seruiano cogitauit, quem postea, ut diximus, mori coëgit. Fuscum, quod imperium præsagijs, & ostentis agitatis speraret, in summa detestatione habuit. Pletorium nepotem, quem tantopere ante dilexit, ut ueniens ad eum ægrotantem Adrianus impune non admitteretur, suspicionibus adductus est. Eodem modo & Terentium Gentianum et hunc uehementius, quod à Senatu diligi tunc uidebat. Omnes postremo, de quorum imperio cogitauit, quasi futuros imperatores detestatus est, & omnem quidem uim crudelitatis ingenitæ usqueeo repressit, donec in uilla Tiburtina profluio sanguinis pene ad exitum uenit. Tũc libere Seruianum quasi affectatorem imperij, quod seruis Regis cœnam misisset, quod in sedili regio iuxta lectum posito sedisset, quod erectus ad stationes militum senex nonagenarius processisset, mori coëgit. Multis alijs interfectis uel aperte, uel ꝑ insidias, Quãdoquidem etiã Sabina uxor non sine fabula ueneni dati ab Adriano defuncta est. Tũc Ceioniũ Cõmodum Nigrini generũ insidiatoris quondã, sibi forma commendatũ adoptare constituit. Adoptauit ergo Ceioniũ Cõmodum Verum

inuitis

inuitis omnibus, eumq; Aelium Verum Cæsarem appellauit. Ob cuius adoptionem ludos circenses dedit, & donatiuum populo, ac militibus expendit, quem prætura honorauit. Ac statim Pannonijs imposuit decreto consulatu cum sumptibus. eundem Commodum secundo consulem designauit. Quem cum minus sanum uideret, sæpissime dicti tauit in caducum parietem nos inclinauimus, & perdidimus IIII milies HS, quod populo, & militibus pro adoptione Commodi dedimus. Commodus autem præ ualetudine, nec gratias quidem in senatu agere potuit Adriano, de adoptione. Deniq; accepto largius antidoto, ingrauescente ualetudine per somnum perijt ipsis Calendis Ianuarijs. Quare ab Adriano uotorum causa lugeri est ue titus. Et mortuo Aelio Vero Cæsare, Adrianus in gruente tristissima ualetudine adoptauit Arrium Antonium, qui postea Pius dictus est. Et eadem lege, ut ille sibi duos adoptaret, Annium Verum, et Marcum Antoninum. Hi sunt, qui postea duo pariter Augusti primi Remp. gubernauerunt. Antoninus quidem Pius icirco appellatus dicitur, quod socerum fessum ætate manu subleuarit, Quamuis alij cognomentum hoc ei dicant inditum quod mul tos senatores Adriano iam sæuienti subripuisset. Alij, quod ipsi Adriano magnos honores post mor tem detulisset. Antonini adoptionem plurimi tunc factam esse doluerunt, speciatim Attilius Seuerus præfectus urbis, qui sibi præparabat imperium. Quare prodita, successore accepto dignitate priua

tus est. Adrianus autem ultimo uitæ tædio iam affectus gladio se transfigi à seruo iussit. Quod cum proditum esset, & in Antonini usq; notitiam uenisset, ingressis ad se præfectis, & filio, rogantibusq;, ut æquo animo necessitatem morbi ferret, iratus illis authorē proditionis iussit occidi, qui tamen ab Antonino seruatus est. Statimq; testamentum scripsit, nec tamen actus REIP. *prætermisit dicente Antonino parricidā se futurum, si Adrianum adoptatus ipse pateretur occidi, & post testamentum quidem iterum se est conatus occidere, subtracto pugione sæuior factus est. petijt & uenenum à medico, qui se ipse ne daret, occidit. Ea tempestate superuenit quædam mulier, quæ diceret somnio se monitam, ut insinuaret Adriano ne se occideret, quod esset bene ualiturus, quod cum non fecisset, esse cæcatam. Iussam tamen iterum Adriano eadem dicere, atq; genua eius osculari receptura uisum, si id fecisset. Quod cum in somnio implesset, oculos recepit, cum aqua, quæ in fano erat, ex quo uenerat, oculos abluisset. Venit et de Pannonia quidam natus cæcus ad febrientem Adrianum, eumq; contigit, quo facto, et ipse oculos recepit, et Adrianum febris reliquit. Quamuis Marius Maximus hæc per simulationem facta commemoret. Post hoc Adrianus Baias petijt Antonino Romæ ad imperandum relicto. Vbi cum nihil proficeret, accersito Antonino, in conspectu eius apud ipsas Baias perijt die sexto Iduum Iuliarum. Inuisusq; omnibus sepultus est in uilla Ciceroniana Puteolis. Sub*

ipso mortis tempore & Seruianum nonaginta annos agentem, ut supra dictum est, ne sibi superuiueret, atq; ut putabat, imperaret, mori coëgit. Et ob leues offensas plurimos iussit occidi, quos Antoninus reseruauit. Et moriens quidem hos uersus fecisse dicitur.

» Animula uagula, blandula,
» Hospes, comesq; corporis,
» Quæ nunc abibis in loca
» Pallidula, rigidula, nudula,
» Nec, ut soles, dabis iocos.

Tales autem nec multo meliores fecit & græcos. Vixit annis LXXII. mensibus V. diebus XVII. Imperauit annis XXI. mensibus XI. Statura fuit procerus, forma comptus, flexo ad pectinem capillo, promissa barba, ut uulnera, quæ in facie naturalia erant, tegeret, habitudine robusta. Equitauit, ambulauitq; plurimum. Armisq;, & pilo se semper exercuit. Venatu frequentissime Leonem manu sua occidit. Venando autem iugulum, et costam fregit. Venationem semper cum amicis participauit. In conuiuio tragœdias, comœdias, attellana, sambucas, lectores, poëtas pro re semper exhibuit. Tiburtinam Villam mire exædificauit, ita ut in ea & prouinciarum, & locorum celeberrima nomina inscriberet, uelut Lycium, Academiam, Prytanium, Canopũ, Pœcilen, Tempe uocaret. Et ut nihil prætermitteret, etiam inferos finxit. Signa mortis hæc habuit, natali suo ultimo cum Antoninum commendaret, prætexta sponte de

lapsa caput ei opperuit. Annulus, in quo imago ipsi us sculpta erat, sponte de digito delapsus est. Ante diem natalis eius nescio quis ad Senatum ululans uenit. Contra quem Adrianus ita motus est, quasi de sua morte loqueretur, cum eius uerba nullus agnosceret. Idem, cum uellet in Senatu dicere, post filij mei mortem, post mortem meam dixit. Somnia uit praeterea se à patre potionem soporiferam impetrasse. Item somniauit à Leone se oppressum esse. In mortuum eum à multis multa sunt dicta. Acta eius irrita fieri Senatus uolebat, nec appellatus esset Diuus, nisi Antoninus rogasset. Templũ deniq; ei pro sepulchro apud Puteolos constituit, et quinquennale certamen, & flamines, & sodales, et multa alia, quae ad honorem quasi numinis pertinerent. Quare, ut supra dictum est, multi putant Antoninum pium dictum.

IVLII CAPITOLINI ANTONINVS PIVS, AD DIOCLITIANVM AVGVSTVM

Tito Aurelio Fuluio Boionio Antonino Pio paternum genus è Gallia transalpina Nemausen. se. f. Auus Titus Aurelius Fuluius, qui per honores diuersos ad secundum consulatum, & praefecturam urbis peruenit, Pater Aurelius Fuluius, q & ipse fuit COS.

homo tristis, & æger. Auia materna Bouinia pro cilla, mater Arria Fatidilla. Auus maternus Arrius Antoninus bis COS. homo sanctus, et qui Neruam miseratus esset, quod imperare cœpisset. Soror Vterina Iulia Fadilla. Vitricus Iulius Lupus consularis. Socer Annius Verus. Vxor Annia Faustina. Filij mares duo. Duæ fœminæ. Gener per maiorem filiam Lamia Syllanus, per minorem Marcus Antoninus fuere. Ipse Antoninus Pius natus est tertiodecimo Calendas Octobres sub Domitiano duodecimo, & Cornelio Dolabella COSS. in uilla Laurina educatus Lori in Aurelia. Vbi postea palatium extruxit, cuius hodieq; reliquiæ manent. Pueritiam egit cum auo paterno, mox cum materno omnes suos religiose colens, atq; adeo & consobrinorum, & Vitrici, & multorum affinium hæreditate ditatus est. Fuit uir forma conspicuus, ingenio clarus, moribus clemens, nobilis uultu et placidus ingenio, singularis eloquentiæ, nitidæ literaturæ, præcipue sobrius, diligens agri cultor, mitis, largus, alieni abstinens, et omnia hæc cum mensura, & sine iactantia. In cunctis postremo laudabilis, & qui merito Numæ Pompilio ex bonorum sententia comparatus. Pius cognominatus est à senatu, uel quod socerum fessa iam ætate manu præsente senatu leuauerit. Quod quidem non satis magnæ pietatis est argumentum, cum impius sit magis, qui ista non faciat, quàm pius, qui debitum reddat, Vel quod eos, quos Adrianus per malam ualetudinem occidi iusserat, reseruauit. Vel quod A-

driano contra omnium studia post mortem infinitos, atq; immensos honores decreuit. Vel, quod cum se Adrianus interimere uellet, ingenti custodia, & diligentia fecit, ne id posset admittere. Vel quod uere natura clementissimus, & nihil temporibus suis asperum fecit. Idem fœnus trientarium, hoc est minimis usuris exercuit, ut patrimonio suo plurimos adiuuaret. Fuit quæstor liberalis, prætor splendidus, COS. cum Catilio Seuero. Hic in omni uita priuata in agris frequentissime uixit, sed clarus in locis omnibus fuit. Ab Adriano inter quatuor consulares, quibus Italia committebatur, electus est ad eam partem Italiæ regendam, in qua plurimum possidebat, ut Adrianus uiri talis, & honori consuleret, et quieti. Huic, cum Italiam regeret, imperij omen factum est. Nam cum tribunal ascendisset, inter alias acclamationes dictum est, Auguste dij te seruent. Proconsulatum Asiæ sic egit, ut solus auum uinceret. In proconsulatu etiam sic imperij omen accepit. Nā cū sacerdos fœmina Trallis ex more Proconsules semper hoc nomine salutaret, non dixit Aue proconsul, sed Aue imperator. Ciliciæ etiam de simulachro dei ad statuam eius corona translata est. Et post consulatum in uiridario taurus marmoreus cornibus ramis arbori accrescentibus appensus est. Et fulgur cœlo sereno sine noxa in eius domum uenit. Et in Hetruria dolia, quæ defossa fuerant, supra terram reperta sunt. Et eius statuas in omni Hetruria examen apum repleuit. Et somnio sæpe monitus, se penitus Adriani

simulachrum inserere. Proficiscens ad proconsulatum filiam maiorem amisit. De huius uxore multa dicta sunt ob nimiam libertatem, & uiuendi facilitatem, quæ iste cum animi dolore compressit. Post proconsulatum in consilijs Adriani Romæ frequẽs uixit. De omnibus, quibus Adrianus consulebat, mitiorem sententiam semper ostendens. Genus sanè adoptionis tale fertur. Mortuo Aelio Vero, quem sibi Adrianus adoptauerat, & Cæsarem nuncupauerat dies senatus habebatur. Eò Arrius Antoninus soceri uestigia leuans uenit, atque icirco ab Adriano dicitur adoptatus, quæ causa sola esse adoptionis nec potuit omnino, nec debuit, maxime cum & semper Remp. bene egisset Antoninus, & in proconsulatu se sanctum, grauemq; præbuisset. Ergo cum eum Adrianus adoptare se uelle publicasset, acceptum est spatium deliberandi utrum arrogari ab Adriano uellet. Adoptionis lex Huiusmodi data est, ut quẽadmodum Antoninus ab Adriano adoptabatur, ita sibi ille adoptaret M. Antoninũ fratris uxoris suæ filium, et L. Verum Aelij Veri, qui ab Adriano adoptatus fuerat, filium, qui postea Verus Antoninus est dictus. Adoptatus est. V. Cal. Martias die in senatu gratias agens, q̃d de se ita sensisset Adrianus, factusq; est patri et imperio proconsulari, & in tribunitia potestate collega. Huius primum hoc fertur quod cum ab uxore argueretur quasi parum nescio, quid suis largiens dixerit. Stulta postea quam ad imperium tran-
" sijmus, & illud, quod habuimus ante, perdidi-
"

mus. Congiarium militibus, ac populo de proprio dedit, & ea, quæ pater promiserat. Et ad opera Adriani plurimum contulit, & aurum coronarium, quod adoptionis suæ causa oblatum fuerat, italicis totum, medium prouincialibus reddidit. Et patri, quoad uixit, religiosissime paruit. Sed Adriano apud Baias mortuo, reliquias eius Romam peruexit. Sancte, ac reuerenter, atq; in hortis Domitiæ collocauit, & iam repugnantibus cunctis inter diuos eum retulit. Vxorem Faustinam Augustam appellari à senatu permisit. Pij appellationem recepit. Patri, & matri, atq; auis, et fratribus iam mortuis, statuas decretas libenter accepit. Circenses natali suo dicatos non respuit. Alijs honoribus refutatis, clypeum Adriano magnificentissimũ posuit, sacerdotes instituit. Factus imperator nulli eorum, quos Adrianus prouexerat, successorem dedit. Fuitq; ea constantia, ut septenis & nouenis annis in prouincijs bonos præsides detineret. Per legatos suos plurima bella gessit. Nam & Britanos p Lollium urbicum legatum uicit, alio muro cæspititio summotis Barbaris ducto et Mauros ad pacem postulandam coëgit, & Germanos, & Dacos, & multas gentes, atq; Iudæos rebellantes contudit, per præsides, ac legatos. In Achaia etiam, atq; Aegypto rebelliones repressit. Alanos molientes sæpe refrenauit, procuratores suos & modeste suscipere tributa iussit, excedentes modũ rationem factorum suorum reddere præcepit, nec unquam lætatus est lucro, quo prouincialis oppressus est. Contra, procu-

ratores suos conquerentes libenter audiuit. His, quos Adrianus damnauerat, in senatu indulgentias petijt dicens etiam ipsum Adrianum hoc fuisse facturum. Imperatorium fastigiũ ad summam ciuilitatem deduxit. Vnde plus creuit, recusantibus aulicis ministris, qui illo nihil per internuntios agente nec terrere poterant homines aliquando, nec ea, quæ occulta non erant, uendere. Senatui tantum detulit imperator, quantum cum priuatus esset deferri sibi ab alio principe optauit. Patris patriæ nomen delatum à senatu, quod primo distulerat, cum ingenti gratiarũ actione suscepit. Tertio anno imperij sui Faustinam uxorem perdidit, quæ à senatu consecrata est, delatis circensibus atq; templo, & flaminicis, & statuis aureis, atque argenteis cum etiam ipse hoc concesserit, ut imago eius cunctis circensibus poneretur. Statuam auream delatam à senatu positam suscepit. M. Antoninum quæstorem COS. petente senatu creauit. Annium Verum, qui postea dictus est Antoninus, ante tempus quæstorem designauit. neq; de prouincijs, neq; de ullis actibus quicquam constituit, nisi quod prius ad amicos retulit, atq; ex eorum sententia formas composuit. Visus est sane ab amicis & cum priuatis uestibus, & domestica quædam gerens. Tanta sane diligentia subiectos sibi populos rexit, ut omnia, & omnes quasi sua essent, curaret. Prouinciæ sub eo cunctæ floruerũt. quadruplatores extincti sunt. Publicatio bonorum rarior, quàm unquam fuit, ita ut unus tantum proscriberetur affectatæ ty=

rannidis reus, hoc est Attilius Titianus Senatu puniente, à quo conscios requiri uetuit filio eius ad omnia semper adiuto. Peryt & Priscianus reus affectatæ tyrannidis, sed morte uoluntaria. De qua coniuratione quæri uetuit. Victus Antonini Pij talis fuit, ut esset opulentia sine reprehensione, parsimonia sine sordibus, & mensa eius per proprios seruos, proprios aucupes, Piscatores, & uenatores institueretur. Balneum, quo usus fuisset, sine mercede populo exhibuit, nec omnino quicquam de uitæ priuatæ qualitate mutauit. Salaria multis subtraxit, quos otiosos uidebat accipere, dicens, Nihil esse sordidius, immo crudelius quā si Rēp. ij arroderent, qui nihil in eam suo labore conferrent. Vnde etiā Mesomedi lyrico salariū imminuit. Rationes omnium prouinciarum apprime sciuit, et uectigalium. patrimonium priuatum in filiam contulit. Sed fructus Reip. donauit. Species imperatorias superfluas, & prædia uendidit, & in suis proprijs fundis uixit uarie, ac pro temporibus, nec ullas expeditiones obijt, nisi quod ad agros suos profectus est ad Campaniam dicens grauem esse prouincialibus comitatum principis etiam nimus parci, et tamē ingenti authoritate apud omnes gentes fuit, cum in urbe propterea sederet, ut undiq; nuntios medius ut pote citius posset accipere. Congiarium populo dedit, militibus donatiuum addidit, puellas alimentarias in honorem Faustinæ faustinianas constituit. Opera eius hæc extant Romæ, Templū Adriani honori patris dicatum, græcostasium post incendiū

restitutum, instauratum amphitheatrum. Sepulchrum Adriani, Templum Agrippæ, pons sublicius, phari restitutio, Caietæ portus, Tarracinẽsis portus restitutio, lauacrum Ostiense. Antiatium aquæ ductus, templa Lanuriana, multas etiam ciuitates adiuuit pecunia, ut opera uel noua facerent, uel uetera restituerent. ita, ut & magistratus adiuuarent, & Senatores urbis ad functiones suas. Hæreditates eorũ, q filios habebant, repudiauit. Primus constituit ne pœnæ causa legatum relictũ maneret. successorẽ uiuẽti bono iudici nulli dedit, nisi Orfito præfecto urbi sed petenti. Nã Gauius Maximus præfectus prætorij usq; ad uicesimum annum sub eo puenit uir seuerissimus, Cui Tatius Maximus successit. In cuius demortui locum duos præfectos sustinuit Fabium Repentinum, & Corneliũ Victorinum. Sed Repentinus famosa uoce pcussus est, qđ per concubinam principis ad præfecturam uenisset. usqueadeo sub eo nullus percussus est senator, ut etiam parricida confessus in insula deserta poneretur, quia uiuere illi naturæ legibus non licebat. Vini, olei, et tritici penuriã per ærarij sui damna emendo & gratis populo dando sedauit. Aduersa eius temporibus hæc prouenerũt. Fames, de qua diximus, circi ruina, terræmotus, quo Rhodiorũ, et Asiæ oppida conciderunt, quæ omnia mirifice instaurauit. Et Romæ incendiũ, quod trecentas quadraginta insulas uel domos absumpsit. Et Narbonẽsis ciuitas, et Antiochense oppidũ, et Carthaginiẽse forũ arsit. Fuit et inundatio Tyberis. Apparuit

& stella crinita. Natus est & biceps puer, & uno partu mulieris qnq; pueri editi sunt. Visus est in Arabia iubatus anguis maior solitis, qui se à cau da mediũ comedit. Lues etiã in Arabia fuit. Hordeũ in Mœsia in culmunibus arborũ natũ est. Quatuor præterea Leones mansueti sponte se capiendos in Arabia præbuerũt. Pharasmanes rex ad eũ Romã uenit, plusq; illi q̃ Adriano detulit. Pacorũ regẽ Ladijs dedit. Parthorũ regẽ ab Armeniorũ expugnatione solis literis repulit. Abagarum regem ex orientis partibus sola authoritate deduxit. Caussas regales terminauit. Sellam regiam Parthorum regi repetenti, quam Traianus ceperat, pernegauit. Romethalcem in regnum Bosphoranum audito inter ipsum, & curatorem negotio, remisit. Olbiopolitis contra Tauroscythas in pontum auxilia misit, & Tauroscythas usque ad dandos Olbiopolitis obsides uicit. Tantum sane authoritatis apud exteras gentes nemo habuit, cum semper amauerit pacem, eo usq;, ut Scipionis sententiam frequentarit, qua ille dicebat, malle se unum ciuem seruare, quàm mille hostes occidere. Menses Septembrem atq; Octobrẽ Antoninum, atq; Faustinum appellandos decreuit senatus, sed id Antoninus respuit. Nuptias filiæ suæ Faustinæ cum Marco Antonino eam coniungeret, usque ad donatiuum militum celeberrimas fecit. Verum Antoninum post quæsturam COS. fecit. Cum Apollonium, quem Chalcide aciuerat ad Tiberinam domũ, in qua habitabat, uocasset, ut ei M. Antoninum traderet, atque ille dixisset non magi=

ster ad discipulum debet uenire, sed discipulus ad magistrum, risit eum dicens. Facilius fuit Apollonio a Chalcide Romam uenire, quàm à domo sua in palatium. Cuius auaritiam etiam mercedibus notauit. Inter argumenta pietatis eius & hoc habetur, quod cum Marcus mortuum educatorem suum fleret, uocaretur'q; ab aulicis ministris, ab ostentatione pietatis ipse dixerit, permittite inquit illi, ut homo sit, neq; enim uel philosophia, uel imperium tollit affectus. Præfectos suos & locupletauit, & ornamentis consularibus donauit. Siquos repetundarum damnauit, eorum liberis bona paterna restituit. Ea tamen lege, ut illi prouincialibus redderent, quod parentes acceperant. Ad indulgentias pronissimus fuit, edita munera, in quibus elephantos, & crocutas, & tigrides, & rhinocerotas, & crocodilos etiam atq; hippopotomos, & omnia ex toto orbe terrarum cum tigridibus exhibuit. Centum etiam leones una missione edidit. Amicis suis in imperio suo non aliter usus est, quàm priuatus quia et ipsi nunquam de eo cum libertis suis per fumum aliquid uendiderunt, siquidem libertis suis seuerissime usus est. Amauit histrionum artes, piscando se & uenando multum oblectauit, & deambulatione cum amicis, atque sermone. Vindemias priuato modo cum amicis agebat. Rhetoribus, et philosophis per omnes prouincias & honores, & salaria detulit. Orationes pleriq; alienas esse dixerũt, quæ sub eius nomine feruntur. Marius Maximus eius proprias fuisse dicit. Conuiuia cum amicis & priuata

communicauit, & publicè, nec ullum sacrificium per uicarium fecit, nisi cum æger fuit. Cum sibi, & filijs honores peteret, omnia quasi priuatus fecit. frequentauit & ipse amicorum suorum conuiuia. Inter alia etiam hoc ciuilitatis eius præcipuum argumentum est, quod cum domū Omuli uisens, mirásq; columnas porphyreticas requisisset unde eas haberet, atq; Omulus ei dixisset, cum in domum alienā ueneris, & mutus, & surdus esto, patienter tulit. Cuius Omuli multa ioca semper patienter accepit. Multa de iure sanxit. usúsq; est uiris peritis Vindio Vero, Saluio Valente, Volusio Metiano, Vlpio Marcello, & Iaboleno. Seditiones ubicunq; factas non crudelitate, sed modestia, & grauitate compressit. Intra urbes sepeliri mortuos uetuit. Sumptum muneribus gladiatorijs instituit, Veicularium cursum summa diligentia subleuauit. Omnium, quæ gessit, & in senatu, & per edicta rationem reddidit. Perijt anno LXX sed quasi adolescens desyderatus est. Mors autem eius talis fuisse narratur. Cum alpinum caseum in cœna edisset auidius, nocte reiectauit, atque alia die febre commotus est. Tertia die, cum se grauari uideret, M. Antonino Remp. & filiam præsentibus præfectis commendauit. Fortunamq; auream, quæ in cubiculo principum poni solebat, transferri ad eum iussit, signum tribuno æquanimitatis dedit, atq; ita conuersus quasi dormiret, spiritum reddidit. Apud Loriū alienatus in febri nihil aliud quàm de Rep. & de his regibus, quibus irascebatur, locutus est.

Priuatum patrimonium filiæ reliquit. Testamento autem omnes suos legatis idoneis prosecutus est. Fuit statura eleuata decorus. Sed cum esset longus, et senex, incuruaretur'q; tiliaceis tabulis in pectore positis fasciabatur, ut rectus incederet. Senex etiam ante quàm salutatores uenirent, panem siccum comedit ad sustentandas uires. Fuit uoce rauca & sonora. Cum iucunditate à senatu DIVVS est appellatus cunctis certatim adnitentibus, cum omnes eius pietatem, clementiam, ingenium, sanctimoniam laudarent. decreti etiam sunt omnes honores, qui optimis principibus ante delati sunt. Meruit & flaminem, & Circenses, & templum, & sodales Antonianos; solus'q; omnium prope principum prorsus sine ciuili sanguine, & hostili, quantum ad se ipsum pertinet, uixit. Et qui rite comparetur Numæ, cuius felicitatem, pietatem'q;, & securitatem, cærimonias'q; semper obtinuit.

IVLII CAPITOLINI M. ANTONINVS PHILOS.

m

Arco Antonino in omni uita philosophanti uiro, qui uitæ sanctitate omnibus principibus antecellit, pater Annius Verus, qui in prætura decessit. auus Annius Verus iterum COS. & præfectus urbi asscitus in patritios à principibus Vespasiano, et Tito CENSS. Patruus Annius Libo COS.

toribus usus est græco Annio Macro, Caninio Celere, & Herode Attico, Latino Frontone Cornelio. sed multum ex his Frontoni detulit. Cui & statuam in senatu petijt. Proculum uero usq; ad proconsulatum prouexit. Honoribus in se receptis, philosophiæ operam uehementer dedit, & quidem adhuc puer. Nam duodecimum annum ingressus habitum philosophi sumpsit, & deinceps tolerantiam cum studeret, in pallio, et humi cubaret. Vix autem matre agente instrato pellibus lectulo accubaret. Vsus est etiam Commodo magistro, cuius ei affinitas fuerat destinata. Vsus est & Apollonio Chalcedonio stoico philosopho. Tantum autem studium in eo philosophiæ fuit, ut ascitus iam in imperatoriam dignitatem, tamen ad domum Apollonij discendi causa ueniret. Audiuit & Sextum Cheronensem Plutarchi nepotem. Iunium Rusticum. Claudium Maximum, & Cinnam Catulum stoicos. Peripateticæ uero studiosos audiuit Claudium Seuerum, et præcipue Iunium Rusticum, quem & reueritus est, & sectatus, qui domi, militiæq; pollebat, stoicæ disciplinæ peritissimum, cum quo omnia communicauit publica, priuataq; consilia. Cui etiã ante præfectos prætorio semper osculum dedit, quem & COS. iterum designauit. Cui post obitum à senatu statuas postulauit. Tantum autem honoris magistris suis detulit, ut imagines eorum aureas in larario haberet, ac sepulchra eorum additis hostijs & floribus semper ornaret. Studuit & iuri audiens Lucium Volusium Metianum, tantumq; operis &

Amita Galleria Faustina Augusta, Mater Domitia Caluilla Caluisij Tulli II COS. filia. Proauus Paternus Annius Verus prætorius ex Sucubitano municipio ex Hispania factus senator. Proauus maternus Catilius Seuerus bis COS. & præfectus urbi. Auia paterna Rupilia Faustina Rupilij Boni consularis filia fuere. Natus est Marcus Romæ sexto Calen. Maias in monte Cœlio in hortis auo suo iterum et Augure COSS. Cuius familia in originem recurrens à Numa probatur senguinem trahere, ut Marius Maximus docet. Item à rege Salentino Malennio Dasummi filio, qui Lupias condidit. Educatus est in eo loco, in quo natus est, et in domo aui sui Veri iuxta ædes Laterani. Habuit et uxorem natu minorem Anniam Cornificiam. Vxorem Anniã Faustinam consobrinam suam. M. Antoninus principio aui sui nomen habuit, & Catilij Seueri materni proaui. Post excessum uero patris ab Adriano Annius Verissimus uocatus est. Post uirilem autem togam Annius Verus patre mortuo ab auo paterno adoptatus est, & educatus. Fuit à prima infantia grauis. At ubi egressus est annos, qui nutricum fouentur auxilio, magnis præceptoribus traditus ad philosophiæ scita peruenit. Vsus est magistris ad prima elementa Euphorione literatores, et Gemino comœdo, musico Androne, eodemq; geometra. Quibus omnibus, ut disciplinarum authoribus plurimum detulit. Vsus præterea grammaticis græco Alexandro, quotidianis latinis Trosio Apro, et Pollione, et Eutichio Proculo Sicænsi. Oratoribus usus

toribus usus est græco Annio Macro, Caninio Celere, & Herode Attico, Latino Frontone Cornelio. sed multum ex his Frontoni detulit. Cui & statuam in senatu petijt. Proculum uero usq; ad proconsulatum prouexit. Honoribus in se receptis, philosophiæ operam uehementer dedit, & quidem adhuc puer. Nam duodecimum annum ingressus habitum philosophi sumpsit, & deinceps tolerantiam cum studeret, in pallio, et humi cubaret. Vix autem matre agente instrato pellibus lectulo accubaret. Vsus est etiam Commodo magistro, cuius ei affinitas fuerat destinata. Vsus est & Apollonio Chalcedonio stoico philosopho. Tantum autem studium in eo philosophiæ fuit, ut ascitus iam in imperatoriam dignitatem, tamen ad domum Apollonij discendi causa ueniret. Audiuit & Sextum Cheronensem Plutarchi nepotem. Iunium Rusticum. Claudium Maximum, & Cinnam Catulum stoicos. Peripateticæ uero studiosos audiuit Claudium Seuerum, et præcipue Iunium Rusticum, quem & reueritus est, & sectatus, qui domi, militiæq; pollebat, stoicæ disciplinæ peritissimum, cum quo omnia communicauit publica, priuataq; consilia. Cui etiã ante præfectos prætorio semper osculum dedit, quem & COS. iterum designauit. Cui post obitum à senatu statuas postulauit. Tantum autem honoris magistris suis detulit, ut imagines eorum aureas in larario haberet, ac sepulchra eorum additis hostijs & floribus semper ornaret. Studuit & iuri audiens Lucium Volusium Metianum, tantumq; operis &

laboris studijs impēdit, ut corpus afficeret. Atq; in hoc solo pueritia eius reprehenderetur. Frequentauit & declamatorum scholas publicas. Amauitq; ex condiscipulis præcipuo senatorij ordinis Seium Fuscianum, & Aufidium Victorinum, ex equestri Bebium Longum, & Calenum, in quos maxime liberalis fuit. Et ita quidem, ut quos non posset ob qualitatem uitæ Reip. præponere, locupletatos teneret. Educatus est in Adriani gremio, qui illum, ut supra diximus, Verissimum nominabat, & qui ei honorem, qui & publicas exennijs, detulit. Octauo ætatis anno in Saliorum collegium retulit. In saliatu omen accepit imperij coronis omnibus in puluinar ex more iacentibus alia alijs locis hæserunt. Huius uelut manu capiti Martis aptata est. Fuit in eo sacerdotio & præsul, & uates, et magister, & multos inaugurauit, atque exaugurauit nemine præeunte, quod ipse carmina cuncta didicisset. Virilem togam sumpsit XV ætatis anno, statimq; ei. L. Ceionij Commodi filia desponsata ē ex Adriani uoluntate. Nec multo post præfectus feriarum latinarum fuit. In quo honore præclarissime se pro magistratibus agentem, & in conuiuijs Adriani principis ostendit. Post hoc patrimonium paternum sorori totum concessit. Cum eum ad diuisionem mater uocaret, respondit aui bonis se esse contentum addens, ut & mater, si uellet, in sororem suum patrimonium conferret, ne inferior esset soror marito. Fuit autem uitæ indulgentia, ut cogeretur nonnunquam uel in uenationes pergere,

uel in theatrum descendere, uel spectaculis inter esse. Operam præterea pingendo sub magistro Diogneto dedit. Amauit pugilantium luctamina, & cursum, & aucupatus. & pila lusit apprime, & uenatus est. Sed ab omnibus his intentionibus, studium eum philosophiæ abduxit, seriumq; & grauem reddidit, non tamen prorsus abolita in eo comitate, quam præcipue suis, mox amicis, atque etiam minus notis exhibebat, cum frugi esset sine contumacia, uerecundus sine ignauia, sine tristitia grauis. His ita se habentibus cum post obitum L. Cæsaris, Adrianus successorem imperij quæreret, nec idoneus utpote decem & octo annos agens Marcus habetur, Amitæ Marci uirum Antoninum Pium Adrianus ea lege in adoptionē legit, ut sibi Marcum Pius adoptaret. Ita tamē, ut & Marcus sibi Lucium Commodum adoptaret. Sanè ea die, qua adoptatus est Verus, in somnis se humeros eburneos habere uidit, sciscitatusq; an apti essent oneri ferundo, solito reperit fortiores. Vbi autem comperit se ab Adriano adoptatum, magis est deterritus, quàm lætatus. Iussusq; in Adriani è priuata, domum migrare, inuitus de maternis hortis recessit. Cumq; ab eo domestici quærerent, cur tristis in adoptionem regiam transiret, disputauit, quæ mala in se contineret imperium. Tunc primum pro Annio Aurelius cœpit uocari, quod in Aureliani, hoc est Antonini adoptionis iura transisset. Octauo decimo ergo ætatis anno adoptatus in secundo consulatu Antonini iam patris sui Adria

no ferente gratia ætatis facta Quæstor est designatus. adoptatusq́; in aulicam domum omnibus parentibus suis tantum reuerentiam quantam priuatus exhibuit. Eratq́; haud secus rei suæ quã in priuata domo parcus, ac diligens pro instituto patris uolens agere, dicere, cogitare. Adriano Baijs absumpto, cum Pius ad uehendas eius reliquias esset profectus, relictus Romæ auo busta impleuit. Et gladiatorium quasi priuatus quæstor edidit munus. Post excessum Adriani statim Pius per uxorem suam Marcum sciscitatus est, & cum dissolutis sponsalibus, quæ cum L. Ceionij Commodi filia despondere uoluerat, impar adhuc ætati esset, de habita deliberatione cogitare uelle se dixit. His ita gestis, adhuc quæstorem, & COS. secum Pius Marcum designauit, & Cæsaris appellatione donauit. & Seuerum turmis equitum Romanorum iam COS. designatum creauit. Et edenti cum collegis ludos seuirales ad sedit, & in tiberinam domum transgredi iussit, & aulico fastigio renitentem ornauit. Et in collegia sacerdotum iubente senatu recepit, secundũ etiam COS. designauit, cum ipse quartum pariter iniret. per eadem tempora cum tantis honoribus occuparetur, & cum formandus ad regendum status Reip. patris actibus interesset, studia cupidissime frequẽtauit. Post hæc Faustinam duxit uxorem, & suscepta filia, tribunitia potestate donatus est, atq́; imperio extra urbem pro consulari addito iure quintæ relationis, tantumq́; apud Pium ualuit, ut nunquam quenquam sine eo facile promo-

uerit. Erat autem in summus obsequijs patris Marcus, quãuis non deessent, qui aliqua aduersum eum insusurrarent, & præ cæteris Valerius Omulus, qui cum Lucillam matrem Marci in uiridario uenerantem simulachrum Apollinis uidisset, insusurrauit, illa nunc rogat, ut diem tuum claudas, & filius imperet, quod omnino apud Pium nihil ualuit. Tanta erat Marci probitas, & tanta in imperatorio principatu modestia. æstimationis autem tantam curam habuit, ut & procuratores suos puer semper moneret, nequid arrogantius facerent, & hæreditates delatas reddens proximis aliquando respuerit. Denique per uiginti & tres annos in domo patris ita uersatus, ut eius quotidie amor cresceret, nec præter duas noctes per tot annos ab eo mansit diuersis uicibus. Ob hoc Antoninus Pius, cum sibi adesse finem uitæ uideret, uocatis amicis, & præfectis, ut successorem eum imperij omnibus commendauit, atque firmauit, statimq; signo æquanimitatis tribuno dato, fortunam auream, quæ in cubiculo solebat esse, ad Marci cubiculum transire iussit. Bonorum maternorũ partem Vuidio Quadrato Sororis filio, quia illa iam mortua erat, tradidit. Post excessum Diui Pij à senatu coactus regimen publicum capere, fratrem sibi participem in imperio designauit, quem L. Aurelium Verum Commodum appellauit, Cæsaremq; atque Augustum dixit, atque ex eo pariter cœperunt Remp. regere. Tuncq; primum Romanum imperium duos Augustos habere cœpit lictum, cum alio parti-

cipasset in Antonini mox ipsum nomen recepit, & quasi pater L. Commodi esset, & Verum eum appellauit addito Antonini nomine, filiamq; suam Lucillam fratri despondit. Ob hanc coniunctionem pueros, & puellas nouorum hominum frumentariæ præceptioni ascribi præceperunt. Actis igitur quæ agenda fuerant in senatu, pariter castra prætoria petiuerunt, & uicena millia numum singulis ob participatum imperium militibus promiserunt, & cæteris pro rata. Adriani autem sepulchro corpus patris intulerunt magnifico exequiarum officio, mox iustitio secuto publice quoque funeris expeditus est ordo. Et laudauere uterq; pro rostris patrem, flaminemq; ei ex affinibus, & sodales ex amicissimus Aurelianos creauere. Adepti imperium ita ciuiliter se ambo egerunt, ut lenitatem Pij nemo desyderaret, cum eos Marullus sui temporis mimographus cauillando impune perstringeret. Funebre munus patri dederunt. Dabat se Marcus totum philosophiæ amorem ciuium affectans. Sed interpellauit istam felicitatem, securitatemq; imperatoris prima Tyberis inundatio, quæ sub illis grauissima fuit, quæ res & multa urbis ædificia uexauit, & plurimum animalium interemit, & famem grauissimam peperit. Quæ omnia mala Marcus & Verus sua cura, & præsentia temperauit. Fuit eo tempore etiam Parthicum bellum, quod Vologeses paratum sub Pio Marci & Veri tempore indixit fugato Atidio Corneliano, qui Syriam tunc administrabat. Immune

bat etiam Britanicum bellum, & Catthi in Germaniam, ac Rhetiam irruperant, & aduersus Britanos quidem Calphurnius agricola missus est, contra Catthos Aufidius Victorinus. Ad Parthicum uero bellum senatu consentiente, Verus frater eius missus est. Ipse Romæ remansit, quod res urbanæ imperatoris præsentiam postularent. Et Verum quidem Marcus Capuam usque prosecutus amicis comitantibus è senatu ornauit, additis officiorum omnium principibus. Sed cum Romam redisset Marcus, cognouissetq; Verum apud Canusium ægrotare, ad eum uidendum contendit, susceptis in senatu uotis, quæ posteaquam Romam rediit, audita Veri transmissione statim reddidit. Et Verus quidem posteaquam in Syriam uenit, in delitijs apud Antiochiam, et Daphnen uixit, armisq; se gladiatorijs, & uenatibus exercuit, cum per legatos bellum Parthicum gerens imperator appellatus esset, cum Marcus horis omnibus Reip. actibus incubaret, patienterq; delitias fratris & prope inuitus, ac uolens ferret. Deniq; omnia, quæ ad bellum erant necessaria Romæ positus, & disposuit Marcus, & ordinauit. Gestæ sunt res in Armenia prospere per statutum Priscum Artaxatis captis. Delatumq; Armeniacum nomen utrique principum. Quod Marcus per uerecundiam primo recusauit, postea tamen recepit. Profligato autem bello uterq; Parthicus appellatus est. Sed hoc quoq; Marcus delatum nomen repudiauit, quod postea recepit. Patris patriæ autem nomen delatum fratre absen-

te in eiuſdem præſentiam diſtulit, medio belli tempore & Ciuicam patruum Veri, & filiam ſuam nupturam commiſſam ſororis ſuæ curæ eandem locupletatam Brunduſium uſq; deduxit. & ad eum miſit. Romam uero ſtatim rediјt reuocatus eorum ſermonibus, qui dicebant Marcum uelle finiti belli gloriam ſibimet uēdicare, atq; icirco in Syriam proficiſci. Ad proconſulem ſcribit, neq; filiæ ſuæ iter facienti occurreret. Inter hæc liberales cauſas ita muniuit, ut primus iuberet apud præfectos ærarij Saturni unūquēq; ciuium natos liberos profiterī intra tertium diem nomine impoſito per prouincias, tabulariorum publicorum uſum inſtituit. Apud quos idem de originibus fieret, quod Romæ apud præfectos ærarij, ut ſi forte aliquis in prouincia natus cauſam liberalem diceret, teſtationes inde ferret, atq; hanc totam legem de aſſertionibus firmauit. Aliasq; de menſarijs, & auctionibus tulit. Senatum multis cognitionibus, & maxime ad ſe pertinentibus iudicem dedit. De ſtatu etiam defunctorum intra quinquennium quæri iuſſit, neq; quiſquam principum amplius ſenatui detulit. In ſenatus autem honorificentia multis prætorijs, & conſularibus priuatis decidenda negotia delegauit, quo magis eorum cum exercitio iuris authoritas creſceret. Multos ex amicis in ſenatum allegit cum ædilitijs, aut prætorijs dignitatibus. multis ſenatoribus, uel pauperibus ſine crimine dignitates tribunitias ædilitiasq; conceſſit, nec quēquam in ordinem legit, niſi quem ipſe bene ſciſſet. Hoc quoq; ſenatori-

bus detulit, ut quoties de eorum capite esset iudicandum, secretò pertractaret, atq; ita in publicum prodiret. Nec pateretur equites Romanos talibus inter esse causis. Semper autem cum potuit, interfuit senatui, etiam si nihil esset referendum, si Romae fuit. Si uero aliquid referre uoluit, etiam de Campania ipse uenit. Comitijs praeterea etiam usq; ad noctem frequenter interfuit, neq; unquam recessit de curia, nisi C O S. dixisset, nihil uos moramur patres conscripti. Sin autem appellationibus à C O S. factis iudicem dedit, iudiciariae rei singularem diligentiam adhibuit. Fastis dies iudiciarios addidit, ita ut ducentos triginta dies annuos rebus agendis, litibusq; disceptandis constitueret. praetorem tutelarem primus fecit, cum ante tutores à C O S S. poscerentur, ut diligentius de tutoribus tractaretur. de curatoribus uero, cum ante non nisi ex lege lectoria, uel propter lasciuiam, uel propter clementiam darentur, ita statuit, ut omnes adulti curatores acciperent non redditis causis. Cauit & sumptibus publicis, & calumnijs quadruplatorum intercessit apposita falsis delatoribus nota. Delationes, quibus fiscus augeretur, contempsit. De alimentis publicis multa prudenter inuenit. Curatores multis ciuitatibus quo latius senatorias tenderet dignitates, à senatu dedit. Italicis ciuitatibus famis tempore frumentum ex urbe donauit. Omniq; frumentariae rei consuluit, Gladiatoria spectacula omnifariam temperauit. Temperauit autem scenicas donationes iubens, ut quinos aureos scenici acciperent, ita tamen ut nullus

editor decem aureos egrederetur. Vias etiam urbis, atq; itinerum diligentissime curauit. Rei frumentariæ grauiter prouidit. Datis iuridicis Italiæ consuluit ad id exemplum, quo Adrianus consulares uiros reddere iura præceperat. Hispanijs exhaustis italica allectione contra Traiani præcepta uere cunde consuluit. Leges etiam addidit de uicesima hæreditatum, de tutelis liberorum, de bonis maternis, et item de filiorum successionibus pro parte materna, utq; senatores peregrini quartam partem in Italia possiderent. Dedit præterea curatoribus regionum, ac uiarum potestatem, ut uel punirent, uel ad præfectum urbi puniendos remitterent eos, qui ultra uectigalia quicquam ab aliquo exegissent. Ius autem magis uetus restituit, quàm nouũ fecit. Habuit secum præfectos, quorum & authoritate, & periculo semper iura dictauit. Vsus autem est Scæuola præcipue iuris perito. Cum populo autem non aliter egit, quàm est actum sub ciuitate libera. Fuitq; per omnia moderatissimus in hominibus deterrendis à malo. Inuitandis ad bona remunerandis copia, indulgentia liberandis. Fecitq; ex malis bonos, ex bonis optimos. moderate etiam cauillationes nonnullorum ferens. Nam cum quendam Veterasinum famæ detestandæ honorem petentem moneret, ut se ab opinionibus populi uindicaret, & ille contra respondisset, multos, qui secum in arena pugnassent, se prætores uidere, patienter tulit. ac ne in quenquam facile uindicaret, prætorem, q quædam pessime egerat, non abdicare se prætura

iussit, sed collegæ iurisdictionem mandauit. Fisco in causis compendij nunquam iudicans fauit. sane quamuis esset constans, erat etiam uerecundus. Postea quam autem a Syria uictor rediijt frater, patris patriæ nomen ambobus decretum est. Cum se Marcus absente Vero, ergo omnes senatores, atq; homines moderatissime gessisset. Corona præterea ciuica oblata est ambobus. Petijtq; L. ut secum Marcus triumpharet. Petijt præterea L. ut filij Marci Cæsares appellarentur. Sed Marcus tanta fuit moderatione, ut cum simul triūphasset, tamen post mortem Lucij tantū Germanicum se uocaret, quod sibi bello proprio pepererat. In triumpho autem liberos Marci utriusq; sexus secum uexerunt. ita tamen, ut & puellas uirgines ueherent. Ludos etiam ob triumphum decretos spectauerūt habitu triumphali. Inter cætera pietatis eius hæc quoq; moderatio prædicanda est. cunabulis post puerorum lapsum culcitas subijci iussit. Vnde hodieq; recte prætenditur. Dum parthicum bellum geritur, natum est Marcomannicum, quod diu eorum, qui aderant, arte suspensum est, ut finito iam orientali bello, Marcomannicum agi posset. Et cum famus tempore populo insinuasset de bello, fratre post qnquennīū reuerso in senatu egit ambos necessarios dicens bello Germanico imperatores. Tantus autem timor belli Marcomannici fuit, ut undiq; sacerdotes Antoninus aciuerit, peregrino ritus impleuerit, Romam omni genere lustrauerit. Retardatâq; belli profectione sic celebrauit, et Romano ritu lectister

nia per VII dies. Tanta autem pestilentia fuit, ut uehiculis cadauera sint exportata, sarracisq;. Tunc autem Antonini leges sepeliendi, sepulchrorumq; asperrimas sanxerunt. Quandoquidem cauerunt, ut siquis uellet, fabricaret sepulchrum, quod hodieq; seruatur, et multa quidem millia pestilentia consumpsit, multosq; ex proceribus, quorū amplissimis Antoninus statuas collocauit. Tantaq; clementia fuit, ut et sumptu publico uulgaria funera iuberet efferri. & uano cuidam, qui diripiendæ urbis occasionem cum quibusdam conscijs requirens de caprifici arbore in campo Martio concionabūdus ignem de cœlo lapsurum, finemq; mūdi affore diceret, si ipse lapsus ex arbore in ciconiam uerteretur, cum statuto tempore decidisset, atq; ex sinu ciconiam emisisset, perducto ad se, atq; confesso ueniam daret. Profecti tamen sunt paludati ambo imperatores Parthis & Marcomannis cuncta turbantibus, alijs etiam gentibus, quæ pulsæ à superioribus Barbaris fugerant, nisi reciperentur bellum inferentibus. Nec parum profuit ista profectio, cum Aquileiam usq; uenissent. Nam pleriq; reges & cum populis suis se retraxerunt, & tumultus authores interemerunt. Quadi autem amisso rege suo, non prius se confirmaturos eum, qui erat creatus, dicebant, quàm id nostris placuisset imperatoribus. Lucius tamen inuitus profectus est. Cum pleriq; ad legatos imperatorum mitterēt defectionis ueniam postulantes. Et Lucius quidem quod admissus esset præfectus prætorio Furius Vi

Florinus, ut quæ pars exercitus interisset, redeundum esse censebat. Marcus autem fingere Barbaros existimans & fugam, & cætera, quæ securitatem bellicam ostenderent, ob hoc ne tanti apparatus mole premeretur, instandum esse dicebat. Deniq; transcensis alpibus, longius processerunt, composuerunt'q; omnia, quæ ad munimen Italiæ atq; Illyrici pertinebant. Placuit autem urgente Lucio, ut præmissis ad senatum literis Lucius Romam rediret. Via quoq;, posteaquam iter ingressi sunt, sedens cum fratre in uehiculo Lucius apoplexi arreptus perijt. Fuit autem consuetudo Marco, ut in circensium spectaculo legeret, audiret'q;, ac suberiberet. Ex quo quidem sæpe iocis popularibus dicitur lacessitus. Multum sane potuerunt liberti sub Marco & Vero Geminas & Agaclytus. Tantæ ante sanctitatis fuit Marcus, ut Veri uitia & cælauerit, & defenderit, cum ei uehementissime displicerent, mortuum'q; eum DIVVM appellauerit. Amitas'q; eius, & sorores honoribus, & salarijs decretis subleuauerit, atque prouexerit, sacrisq; eum plurimis honorauerit, flaminem & Antonianos sodales et omnes honores, qui diuis habentur, eidem dedicauit. Nemo est principum, quē non grauis fama perstringat usqueadeo, ut etiam Marcus in sermonem uenerit, quod Verum uel ueneno ita sustulerit ut parte cultri ueneno lita uuluam inciderit uenenatam partem fratri edendam propinans, & sibi innoxiam reseruans, uel certe per medicum Posidippum, qui ei sanguinem intem

pestiue dicitur eminsisse. Cassius post mortem Veri a Marco desciuit. Nam in suos tanta fuit benignitate Marcus, ut cum in omnes propinquos cuncta honorum ornamenta contulerit, tum in filium Commodum et quidem scelestum, atq; impurum cito nomen Cæsaris et mox sacerdotium, statimq; nomen imperatoris, ac triumphi participationem & consulatum. Quo quidem tempore sine imperatoris filio ad triumphalem currum in circo pedes cucurrit. Post Veri obitum Marcus Antoninus solus Remp tenuit multo melior, & feracior ad uirtutes, quippe qui nullis Veri iam impediretur aut simulatis callidæ seueritatis, quo ille ingenito uitio laborabat, erroribus. Aut ijs, qui præcipue displicebant. M. Antonino iam inde a primo ætatis suæ tempore uel institutis mentis prauæ uel moribus. Erat enim ipse tantæ trãquillitatis, ut uultum nunquã mutauerit mœrore, uel gaudio philosophiæ deditus stoicæ, quam & per optimos quoq; magistros acceperat, & undiq; ipse collegerat. Nam et Adrianus hunc eundem successorem parauerat, nisi et ætas puerilis obstitisset. Quod quidem apparet ex eo, quod generum Pio hunc eundem delegit, ut ad eum dignum utpote uirum quandocunque Romanum perueniret imperium. Ergo prouincias post hæc ingenti moderatione, ac benignitate tractauit. Contra Germanos res feliciter gessit. Speciale ipse bellum Marcomannicum, sed quanta nulla unq̃ memoria fuit, tum uirtute, tum etiam felicitate transegit. Et eo quidem tempore, quo pestilen-

tia grauis multa millia & popularium, & militum interemerat. Pannonias ergo Marcomannis, Sarmatis, Vuandalis, simul etiam Quadis extinctis, seruitio liberauit. Et Romæ cum Commodo, quem iam Cæsarem fecerat, filio, ut diximus, suo triumphauit. Cum autem ad hoc bellũ omne ærarium exhausisset suum, neq; in animum induceret, ut extra ordinem prouincialibus aliquid imperaret, in foro diui Traiani auctionem ornamentorum imperialium fecit. Vendiditq; aurea pocula, & crystallina & murrhina uasa etiam regia, & uestem uxoriam sericam et auratam, gemmasq; etiã, quas multas in repositorio sanctiore Adriani repererat, & per duos quidem menses hæc uenditio celebrata est. ac ne prouincialibus esset molestus præter uestes & uasa aurea adhuc & signa cum tabulis magistrorum, & artificum uendidit. Tantumq; auri redactum, ut reliquias Belli Marcomannici ex sententia psecutus postea dederit potestatem emptoribus, ut siquis uellet, empta redderet, atq; aurum recipere sciret licere. Nec molestus illi fuit, qui uel non reddidit empta, uel reddidit. Tunc uiris clarioribus permisit, ut eodem cultu, quo & ipse uel ministerijs similibus conuiuia exhiberent. In munere autem publico tam magnanimus fuit, ut centum leones una missione simul exhiberet, & sagittis interfectos. Cum igitur in amore omniũ imperasset, atq; ab alijs modo frater, modo pater, modo filius, ut cuius ætas sinebat, et diceretur et amaretur, octauodecimo ãno ĩperij sui sexage

ſimo & primo uitæ diem ultimum clauſit. Tantuſq; illius amor eo die regij funeris claruit, ut nemo illum plangendum cenſuerit, certis omnibus, quod ab alijs accommodatus ad deos rediſſet. Deniq; prius quàm funus códeretur, ut pleriq; dicunt, quod nunquam antea factum fuerat, neq; poſtea, ſenatus populuſq; non diuiſis locis, ſed in una ſede propicium deum dixit. Hic ſane uir tantus, & talis, ac dijs uitæ & morte coniunctus filium Commodum dereliquit, qui ſi felix fuiſſet, filium non reliquiſſet. Et parum ſane fuit, quod illi honores diuinos omnis ætas, omnis ſexus, omnis conditio, ac dignitas dedit, niſi quod etiam ſacrilegus iudicatus eſt, qui eius imaginem in ſua domo nó habuit, qui per fortunam uel potuit habere, uel debuit. Deniq; hodieq; in multis domibus M. Antonini ſtatuæ conſiſtunt inter deos penates. nec defuerunt homines, qui ſomnijs eum multa prædixiſſe augurantes futura, & uera concinuerunt. Vnde etiam templũ ei conſtructum, dati ſacerdotes Antoniani. & ſodales, & flamines, et omnia, quæ de ſacratis decreuit antiquitas. Aiunt quidam, quod uerisimile uidetur, Commodum Antoninum ſucceſſorem illius, ac filium non eſſe de eo natum, ſed de adulterio. Ac talem fabellam uulgari ſermone contexunt. Fauſtinam quondam Pij filiam Marci uxorẽ cum gladiatores tranſire uidiſſet, unius ex his amore ſuccenſam, cum longa ægritudine laboraret, uiro de amore cófeſſam. Quod cum ad Chaldæos Marcus retuliſſet, illorum fuiſſe conſilium, ut ociſo gladiatore ſanguine

tore sanguine illius sese Faustina subleuaret, atque ita cum uiro concumberet. Quod cum esset factum, solutum quidem amorem, natum uero Cómodum gladiatorem esse, non principem, qui mille prope pugnas publicæ populo inspectante gladiatorias imperator exhibuit, ut in uita eius docebitur. Quod quidem uerisimile ex eo habetur, quod tam sancti principis filius his moribus fuit, quibus nullus lanista, nullus scænicus, nullus arenarius, nullus postremo ex omnium dedecorum, ac scelerum colluuione concretus. Multi autem ferunt Commodum omnino ex adulterio natum, siquidem Faustinam satis constet, apud Caietam conditiones sibi & nauticas, & gladiatorias elegisse, de quo cum diceretur Antonino Marco, ut eam repudiaret, si non occideret, dixisse fertur, si uxorem dimittimus, reddamus & dotem. Dos autem quid habebatur, nisi imperium, quod ille ab socero uolente Adriano adoptatus acceperat? Tãtum sane ualet boni prĩcipis uita, sanctitas, tranquillitas, pietas, ut eius famam nullius proximi decoloret inuidia. Deniq; Antonino, cum suos mores semper teneret, neq; alicuius insusurratione mutaretur, non obfuit gladiator filius, uxor infamis, deus usq; etiam nunc habetur, ut uobis ipsi sacratissime imperator Dioclitiane et semper uisum est, & uidetur, qui eum inter numina uestra non ut cæteros, sed specialiter uenerami ni, ac sæpe dicatis uos uita, & clementia tales esse cupere, qualis fuit Marcus. Etiam si philosophia, nec Plato esse possit, si reuera*tori uita & quidem

hæc breuiter, & congeste. Sub M. Antonino hæc sunt gesta. Post fratrem primum corpus eius Romam deuectum est, & illatum maioru͂ sepulchris, diuini honores decreti. Deinde cum gratias ageret senatui, quod fratrem consecrasset, occulte ostendit omnia bellica consilia sua fuisse, quibus superati sunt Parthi. Addidit præterea quædam, q̄bus ostendit nunc demum se quasi à principio acturum esse Remp. amoto eo, qui remissior uidebatur. Nec aliter senatus accepit, quàm Marcus dixerat, ut uideretur gratias agere, quod Verus excessisset uita. Omnibus deinde sororibus, & affinibus, & liberis iuris, & honoris, & pecuniæ plurimum detulit. Erat enim famæ suæ curiosissimus reqrens ad uerum quid quisq; de se diceret, emendans quæ bene reprehensa uiderentur. Proficiscens ad bellum Germanicum filiam suam non decurso luctus tempore grandæuo equitis Romani filio Claudio Pompeiano dedit, genere Antiochēsi, nec satis nobili, quem postea bis COS. fecit, cum filia eius augusta esset, & Augustæ filia. Sed has nuptias & Faustina, & ipsa, quæ dabatur, inuita habuerunt. Cum Mauri Hispanias propè omnes uastarent, res per lagatos bene gestæ sunt. Et cum per Aegyptum Bucolici milites grauia multa fecissent, per Auidium Cassium retunsi sunt, qui postea Tyrannidem arripuit. Sub ipsis profectionis diebus in secessu prænestino agens filium nomine Verum Cæsarem execto sub aure tubere septennem amisit, quem non plus quinque diebus luxit.

Consolatusq; etiam medicos actibus publicis reddidit. Et quia ludi Iouis OPT. MAX. *erant, iterpellari eos publico luctu noluit. Iussitq; ut statuæ tantummodo filio mortuo decernerentur, & imago aurea circensibus per pompam ferenda. Et ut salia ri carmini nomen eius inferretur. Instante sanè adhuc pestilentia, & deorum cultum diligentissime restituit, & seruos, quemadmodum bello punico factum fuerat, ad militiam parauit, quos uoluntarios exemplo Volonum appellauit. Armauit etiam gladiatores, quos obsequentes appellauit latrones. Etiã Dalmatiæ, atq; Dardaniæ milites fecit, Armauit & Diocmitas, emit & Germanorum auxilia contra Germanos. Omni præterea diligentia parauit legiones ad Germanicum, & Marcomannicum bellum, & ne prouincialibus esset molestus, auctionem rerum aulicarum, ut diximus, fecit in foro diui Traiani, in qua præter uestes, & pocula, & uasa aurea etiam signa cum tabulis magnorum artificum uendidit. Marcomannos in ipso transitu Danubij deleuit, & prædam prouincialibus reddidit. Gentes omnes ab Illyrici limine usq; in Galliam conspirauerant, ut Marcomanni, Varistæ, Hermunduri, & Quadi, Sueui, Sarmatæ, Latringes, & Burei, Hyalij, Peucini, Costoboci. Conuictuales Sosibes, Sicobotes, Rhoxolani, Basternæ, Alani. Imminebat & Parthicum bellum, & Britanicum. Magno igitur labore etiam suo gentes asperrimas uicit militibus sese inuitantibus, ducentibus etiam exercitum legatis, et præfectis prætorio. Acce*

pitq; in deditionē Marcomannos plurimis in Italiā traductis. Semper sanè cum optimatibus non solum bellicas res, sed etiam ciuiles prius quàm faceret aliquid, contulit. Deniq; sententia illius praecipua semper haec fuit. Aequius est, ut ego tot, et talium amicorum consilium sequar, quàm ut tot & tales amici meam unius uoluntatem sequantur. Sanè quia durus uidebatur ex philosophiae institutione Marcus ad militiae labores, atque ad omnem uitam grauiter carpebatur. Sed male loquentium dictis uel literis, uel sermone respondebat. Et multi nobiles bello Germanico, siue Marcomannico immo plurimarum gentium interierunt. Quibus omnibus statuas in foro ulpio collocauit. Quare amici frequenter suaserunt, ut à bellis discederet, Romam ueniret, sed ille contempsit, ac perstitit. Nec prius recessit, quàm omnia bella finiret. Prouincias ex proconsularibus consulares, aut ex consularibus proconsulares, aut praetorias pro belli necessitate fecit. Res etiam in Sequanis turbatas censura, & authoritate repressit. compositae res in Hispania, quae per Lusitaniam turbatae erant. filio Commodo accersito ad limitem togam uirilem dedit, quare congiarium populo diuisit. Et eum ante tempus consularem designauit, siquis unquam proscriptus est à praefecto urbi, non libenter accepit. Ipse in largitionibus pecuniae publicae parcissimus fuit. quod laudi potius datur quàm reprehensioni, sed tamen & bonis uiris pecunias dedit, & oppidis labentibus auxilium tulit. Et tributa, uel uecti-

galia, ubi necessitas cogebat, remisit. Absens populi Romani uoluptates curari uehementer præcepit per ditissimos editores. Fuit enim populo hic sermo, quod cum sustulisset ad bellum gladiatores, quod populum sublatis uoluptatibus uellet cogere ad philosophiam, iurasset etiam, ut ne mercimoniã impedirent, tardius Pantomimos exhibere non uotis diebus. De amatis pantomimis ab uxore fuit sermo, ut superius diximus. Sed hæc omnia per epistolas suas purgauit. Idem Marcus sederi in ciuitatibus uetuit in equis, siue uehiculis, lauacra mista submouit. Mores matronarum composuit diffluentes. Et iuuenum nobilium sacra Serapidis à uulgaritate Pelusiæ summouit. Fama fuit sanè, quod sub philosophorum specie quidam Remp. uexarent, & priuatos, quod ille purgauit. Erat mos iste Antonino, ut omnia crimina minore supplicio quàm legibus plecti solent, puniret. Quamuis nonnunquam contra manifestos, & grauium criminum reos inexorabilis permaneret. Capitales causas hominum honestorum ipse cognouit, & quidem summa æquitate, ita ut prætorem reprehenderet, qui cito reorum causas audierat. Iuberetq; illum iterum cognoscere, dignitatis eorum interesse dicens, ut ab eo audiretur, qui pro populo iudicaret. Aequitatem etiam circa captos hostes custodiuit. Infinitos ex gentibus in Romano solo collocauit. Fulmen de cœlo precibus suis contra hostium machinamentum extorsit, suis pluuia impetrata, cum siti laborarent. Voluit Marcomanniam prouinciam-

Voluit etiam Sarmatiam facere, & fecisset, nisi Auidius Cassius rebellasset sub eodem in oriente, qui imperatorem se appellauit, ut quidam dicunt, Faustina uolente, quae de mariti ualetudine desperaret. Alij dicunt ementita morte Antonini Cassium imperatorē se appellasse, cum diuum Marcum appellasset, & Antoninus quidem non est satis motus defectione Caßij, nec eius affectus seui*, sed p senatum hostis est iudicatus. bonaq; eius proscripta per ærarium publicum. Relicto ergo Sarmatico, Marcomannicoq; bello contra Cassium profectus est. Romæ turbæ etiam fuerunt, quasi Cassius absente Antonino aduētaret. sed Cassius statim interfectus est, caput eius allatum est ad Antoninum. Marcus tamen non exultauit interfectione Caßij, caputq; eius humari iussit. Metianum etiam filium Caßij, cui Alexandria erat commissa, exercitus occidit. Nam & Præfe. Præto. sibi fecerat, qui & occisus est. In conscios defectionis uetuit senatum grauiter iudicare. Simul petijt nequis senator tempore principatus sui occideretur, ne eius pollueretur imperium. Eos etiam, qui deportati fuerant, reuocari iussit. Cum paucissimi centuriones capite essent puniti. Ignouit & ciuitatibus, quæ Cassio consenserāt, Ignouit Antiochensibus, qui multa in Marcum pro Cassio dixerant, quibus & spectacula, & conuentus publicos tulerat, & omnium concionum genus. contra quos edictum grauissimum misit. Seditiosos autem eos & oratio Marci indicat indita à Mario Maximo, qua ille usus est apud ami-

tos. Denique noluit Antiochiam uidere, cum Syriam peteret. Nam nec Cyprum uoluit uidere, ex qua erat Cassius. Fuit Alexandriæ clementer cum ijs agens, postea tamen Antiochiam uidit. Multa egit cum regibus, & pacem confirmauit sibi occurrentibus cunctis regibus, & legatis Persarum. omnibus orientalibus prouincijs carissimus fuit. Apud multas etiam philosophiæ uestigia reliquit. Apud Aegyptios ciuem se egit, & philosophum in omnibus studijs, templis, locis. Et cum multa Alexandrini in Cassium dixissent fausta tamen omnibus ignouit, & filiā suam apud eos reliquit. Faustinam uxorē suā in radicibus montis Tauri in uico Halale exanimatam subita ui morbi amisit. Petijt à senatu, ut honores Faustinæ, ædemq́; decernerent. Laudata eadem, cum tamen pudicitiæ fama grauiter laborasset, quæ Antoninus uel nesciuit, uel dissimulauit. Nouas puellas Faustinianas instituit in honorem uxoris mortuæ. Diuam etiam Faustinam à senatu appellatam gratulatus est, quam secum & in æstiuis habuerat, ut matrem castrorū appellaret. Fecit et coloniā uicum, in quo obijt Faustina, & ædem illi extruxit. Sed hæc postea ædes Heliogabalo dedicata est. Ipsum Cassium pro clemētia occidi passus est, non occidi iussit. Deportatus est Heliodorus filius Cassij, & alij liberū exilium acceperunt cum bonorum parte. Filij autem Caßij et Aurelius mediā partem acceperūt paterni patrimonij, et auro, atq; argento adiuti. Mulieres autem etiā ornamentis, ita, ut Alexādria filia Caßij, et Drūciā

nus gener liberam uagandi potestatem haberent commendati amitæ marito. Doluit deniq; Cassium extinctum dicens uoluisse se sine senatorio sanguine imperium transigere. Orientalibus rebus ordinatis Athenis fuit, & Eleusiniæ Cereris templum adijt, ut se innocentem probaret, & sacrarium solum ingressus est. Reuertens ad Italiã nauigio tempestatem grauissimam passus est. Per Brundusium ueniens in Italiam togam & ipse sumpsit, & milites togatos esse iussit, nec unquam sagati fuerunt sub eo milites. Romam ut uenit cum Commodo filio suo, quem iam, ut diximus, Cæsarem fecerat, triumphauit. Commodum deinde sibi collegam in tribunitia potestate iunxit. Enixa est Fabia, ut Faustina mortua, in Marci matrimonium coiret, sed ille concubinam sibi adsciuit, procuratoris uxoris suæ filiam, ne tot liberis superinduceret nouercam. Congiarium populo dedit, & spectacula mirifica. Dein ciuilia multa correxit. Gladiatorij muneris sumptus modum fecit. sententia Platonis semper in ore illius fuit, Florere ciuitates, si aut philosophi imperarent, aut imperatores philosopharentur. Filio suo Burrhi præsentis filiam iunxit nuptijs celebratis exemplo priuatorum. Quare etiã congiarium dedit populo. Deinde ad conficiendũ bellũ conuersus in administratione eius belli obijt labentibus iam filij moribus ab instituto suo. triẽnio bellum postea cum Marcomannis, Hermunduris, Sarmatis, Quadis etiam egit, & si anno uno superfuisset, prouincias ex his fecisset. Ante bidu

um quàm expiraſſet, admiſſis amicis dicitur oſtẽ diſſe ſententiam de filio eandẽ, quam Philippus *de* Alexandro *, cum de hoc male ſentiret addens minime ſe ægre mortem ferre filium ſuperſtitem relin quens*. *Nam iam* Commodus *turpem ſe, & cruen tum oſtentabat*. Mors *autem talis fuit*. Cum *ægro tare cœpiſſet, filium aduocauit, atq; ab eo primũ petit, ut belli reliquias non contemneret, ne uideretur* Remp. *prodere*. *& cum filius ei reſpondiſſet, cupere ſe primum ſanitatem, ut uellet, permiſit*. Petens *tantum, ut expectaret paucos dies, ac ſimul proficiſcerentur*. Deinde *abſtinuit cibo, potiúq; mori cupiens, auxitq; morbum*. Sexta *die uocatis amicis, & ridens res humanas mortem autem contemnens ad amicos dixit*. Q*uid me fletis? & non magis de peſtilentia, & communi morte cogitatis? et cum illi uellent recedere, ingemiſcens ait*, Si *iã me dimittitis, uale uobis dico uos præcedens*. Et *cum ab eo quæreretur, cui filium commendaret, ille re ſpondit uobis, ſi dignus fuerit, & dijs immortalĩ bus*. Exercitus *cognita mala ualetudine, uehementiſſime dolebant, quia illum unice amabant*. Septimo *die grauatus eſt, & ſolum filium admiſit, quẽ ſta tim dimiſit, ne in eum morbus tranſiret*. Dimiſſo *filio, caput operuit quaſi uolens dormire, ſed nocte animam efflauit*. Fertur *illum mori uoluiſſe, cum filium talem uideret futurum, qualis extitit poſt eius mortem, ne ut ipſe dicebat ſimilis* Caligulæ Neroni, *&* Domitiano *eſſet*. Crimini *ei datum eſt, quod adulteros uxoris promouerit*. Tertullum *et* Vtiliũ

& Orsitum, & Moderatum ad uarios honores, cũ Tertullum etiam prandentem cum uxore deprehẽderit. De quo mimus in scena præsente Antonino dixit, cum stupidus nomen adulteri uxoris à seruo quæreret, & ille diceret,

» Tertullus. & adhuc stupidus quæreret, respondit ille.

» Iam tibi dixi, Tertullus dicitur.

Et de hoc quidem multa populus, multa etiã alij dixerunt patientiam Antonini incusantes. Ante tempus sanè mortis prius quàm ad bellum Marcomannicum rediret, in Capitolio iurauit nullum senatorem se sciente occisum. Cum etiã rebelles dixerit se seruaturum fuisse, si sciſſet. Nihil etiã magis & timuit, & deprecatus est quàm auaritiæ famam, de qua se multis epistolis purgat. Dederunt & uitio, quod ei uictus fuiſſet nec tam simplex quã uideretur aut quàm uel Pius uel Verus fuiſset. Dederunt etiam crimini, quod liberti multum potuere. Sub eo uero maxime Geminas & Agaclytus. & quod aulicam arrogantiam confirmauerit submouendo amicos à societate communi, & à conuiuijs. Parentibus consecrationem decreuit. Amicos parentum etiam mortuos statuis ornauit. Suffragatoribus non cito credidit, sed semper diu quæsiuit, quod erat uerum.

EIVSDEM VERVS AD DIOCLITIANVM AVGVSTVM.

Scio plerosque ita uitam Marci, ac Veri literis, atq; historiæ dedicasse, ut priorem Verũ intimandum legẽtibus darent, non imperandi secuti ordinem, sed uiuendi. Ego uero, quod prior Marcus imperare cœpit, deinde Verus, q́ superstite perijt Marco, priorem Marcum, dehinc Verum credidi celebrandũ. Igitur L. Ceionius, Aelius Commodus, Verus Antoninus, qui ex Adriani uoluntate Aelius appellatus est ex Antonini coniunctione Verus & Antoninus neq; inter bonos neq; inter malos principes ponitur, quem constat non inobruisse uitijs, nec abundasse uirtutibus. Vixisse deinde non suo libero principatu, sed sub Marco in simili, ac pari maiestatis imperio. A' cuius secta lasciuia morum & uitæ licentioris nimietate dissensit. Erat enim morum simplicium, & qui adumbrare nihil posset. Huic naturalis pater fuit L. Aelius Verus, qui ab Adriano adoptatus primus Cæsar est dictus, et in eadẽ statiõe constitutus perijt. Aui ac proaui et item maiores plurimi consulares. Natus ẽ Lucius Romæ ĩ prætura patris sui XVIII. Calẽdas Ianuarias, die, quo & Nero, qui rerũ potitus est. Origo eius paterna pleraq; ex Hetruria fuit, materna ex Fauentia. Hac prosapia genitus patre ab Adriano adoptato in familiã aliã de-

uenit. Mortuoq; patre Cæsare in Adriani *familia remansit*. A` quo Aurelio *datus est adoptandus, cũ sibi ille* Pium *filium*, Marcum *nepotem esse uoluisset posteritati satis prouidens*, & *ea quidem lege, ut filiam* Pij Verus *acciperet, quæ data est Marco idcirco, quia hic ad hoc impar uidebatur ætate, ut in* Marci *uita exposuimus*. Duxit *autem uxorem* Marci *filiam* Lucillam, *educatus est in domo tiberiana*. Audiuit Saturum *grammaticum latinum* Saturi *filium, qui grãmaticus* Adriani *fuit*. Græcos Telephum, *atq;* Phertionem, Harpocrationem. Rhetores Apollonium, Celerem Caninium, Herodem Atticum, Latinum, Cornelium Frontonem. Philosophos Apollonium & Sextum, *hos omnes amauit unice, atq; ab his inuicem dilectus est, nec tamen ingeniosus ad literas*. Amauit *autem in pueritia uersus facere, post orationes*. & *melior quidẽ orator fuisse dicitur, quàm poëta*. Immo, *ut uerius dicam, peior poëta quàm rhetor*. Nec *desunt, qui dicant eum adiutum ingenio amicorũ, atq; ab aliјs ei illa ipsa, qualiacunq; sunt, scripta*. Siquidem *multos disertos*, & *eruditos semper secum habuisse dicatur*. Educatorem *habuit* Nicomedẽ. Fuit *uoluptarius*, & *nimis lætus*, & *omnibus delitijs, ludis, iocis, decenter aptissimus*. Post *septimum annum i familiam* Aureliam *traductus*, Marci *moribus*, & *authoritate formatus est*. Amauit *uenatus, Palæstras*, & *omnia exercitia iuuentutis*. Fuitq; *priuatus in domo imperatoria* XX & III *annis*. Qua *die togam uirilem* Verus *accepit*, Antoni-

nus Pius ea occasione, qua patris templum dedicabat, populo liberalis fuit, mediusq; inter Pium, & Marcum idem resedit, cum quæstor populo munus daret. Post quæsturam statim COS. *est factus cum Sextilio Laterano, interiectis annis cum Marco fratre iterum factus est* COS. *Diu autem & priuatus fuit, & ea honorificentia caruit, qua Marcus ornabatur. Nãq; in senatu ante quæsturã non sedit. Neque in itinere cum patre, sed cum præfecto prætorij uectus est. Nec aliud ei honorificentiæ ad nomen adiunctum est, quàm quod Augusti filius appellatus est. Fuit studiosus etiã circensium haud aliter quàm gladiatorij muneris. hic cum tantis delitiarum, & luxuriæ quateretur erroribus, ab Antonino uidetur ob hoc retentus, quod eum pater ita adoptionem Pij transire iusserat, ut nepotem appellaret, cui, quantum uidetur, fidem exhibuit non amorem. Amauit tamen Antoninus Pius simplicitatem ingenij, puritatemq; uiuẽdi. Hortatusq; est, ut imitaretur & fratrem. Defuncto Pio, Marcus in eum omnia contulit participatu etiã imperatoriæ potestatis indulto, sibiq; consortem fecit, cum illi soli senatus detulisset imperiũ. Dato igitur imperio, & indulta tribunitia potestate, proconsulatus etiam honore delato Verum uocari præcepit suum in eum transferens nomen, cum ante Commodus uocaretur. Lucius quidem Marco uicem reddẽs si susciperet, obsecutus, ut legatus proconsuli, uel præse imperatori. iam primum enim Marcus pro ambobus ad milites est locutus, & pro consensu im-*

perio grauiter se, & ad Marci mores egit. Vbi uero in Syriam profectus est, non solum licentia uitæ liberioris, sed etiam adulterijs, & iuuentutis amoribus infamatus est. Siquidem tantæ luxuriæ fuisse dicitur, ut etiam posteaquam de Syria rediit, popinam domi instituerit, Ad quam post conuiuium Marci diuertebat ministrantibus sibi omni genere turpium personarum. Fertur & nocte perpeti alea lusisse, cum in Syria concepisset id uitium, atq; in tantum uitiorum Caianorum, & Neronianorum, ac Vitellianorum fuisse æmulum, ut uagaretur nocte per tabernas, ac lupanaria obtecto capite cucullione uulgari uiatorio, & commisceretur cum triconibus, & committeret rixas dissimulans quis esset, sæpéq; afflictum liuida facie rediisse, & in tabernis agnitum, cum sese absconderet. iaciebat & nummos in popinas maximos, quibus calices frangeret. Amauit & aurigas Prasino fauens. gladiatorum etiam frequentius pugnas in conuiuio habuit trahens cœnam in noctem, & in toro conuiuali condormiens. ita, ut leuatus cum stromatibus in cubiculum perferretur. Somni fuit permodici, digestionis facillimæ. Sed Marcus hæc omnia quasi nesciens dissimulabat rem, pudore illo ne reprehenderet fratrem. Et notissimum eius quidem fertur tale conuiuium, in quo primum duodecim accubuisse dicitur. Cum sit notissimum dictum de numero conuiuarum septem conuiuium, nouem uero conuitiũ. Donatos autem pueros decoros, qui ministrabant singulis. Donatos etiam structores, & lances singulis

quibusq;, donata et uiua animalia, uel cicurum, uel ferarum, auium, uel quadrupedum, quorum cibi appositi erant. Donatos etiam calices singulis per singulas potiones murrhinos, & cryſtallinos alexã drinos, ac quoties bibitum eſt. Data etiam aurea, atq; argentea pocula, et gemmata. Coronas quinetiam datas lemniſcis aureis interpoſitis, & alieni tẽ poris floribus. Data & uaſa aurea cum unguentis ad ſpeciem alabaſtrorum. Data & uehicula cum mulabus, ac mulionibus cum iuncturis argenteis, ut ita de conuiuio redirent. Omne autem conuiuium æſtimatum dicitur ſexagies centenis millibus HS. Hoc conuiuium poſteaquam Marcus audiuit, ingemuiſſe dicitur, & doluiſſe publicum fatum. Poſt conuiuium luſum eſt teſſaris uſq; ad lucem. Et hæc quidem poſt parthicum bellum, ad q̃d eum miſiſſe dicitur Marcus, ne uel in urbe ante oculos omnium peccaret, uel ut parſimoniam peregrinatione addiſceret, uel ut timore bellico emendatior rediret, uel ut ſe imperatorem eſſe cognoſceret. Sed quãtum profecerit, cum alia uita, tum hæc quam narrauimus, cœna monſtrauit. Circenſium tantam curam habuit, ut frequenter prouincialibus literas cauſa circenſium & miſerit, & acceperit. Deniq; etiã præſens, et cũ Marco ſedens, multas à Venetianis eſt paſſus iniurias, quod turpiſſime cõtra eos faueret. Nam & uolucri equo Praſino aureũ ſimulachrũ fecerat, q̃d ſecum portabat. Cui quidẽ paſſas unas, et nucleos inuicẽ hordei in præſepe ponebat, quẽ ſagis fuco tinctis coopertum in ti-

berianam ad se adduci iubebat. Cui mortuo sepulchrum in Vaticano fecit. In huius equi gratiam primū cœperunt equi aurei, uel brauia postulari. In tanto autem equus ille honore fuit, ut ei à populo parsinianorum sæpe modius aureorum postularetur. Profectum eum ad parthicum bellum Marcus Capuam prosecutus est. Cūq; inde per omnium uillas se ingurgitaret, morbo implicatus apud Canusium ægrotabat. quoad eum uisendum frater contendit, Multa in eius uita ignaua, & sordida etiam belli tempore deteguntur. Nam cum interfecto legato, cæsis legionibus, Syris defectionem cogitantibus oriens uastaretur, ille in Appulia uenabatur. Et apud Corinthum, & Athenas inter symphonias & cantica nauigabat. Et per singulas maritimas ciuitates Asiæ, Pamphiliæ, Ciliciæq; clariores uoluptatibus immorabatur. Antiochiam postea quam uenit, ipse quidem se luxuriæ dedit. Duces autem confecerunt parthicum bellum Statius Priscus, & Auidius Cassius, & Martius Verus per quadriennium. ita ut Babylonem, & Mediam peruenirent, & Armeniam uendicarent. Partumq; est ipsi nomē Armenici, Parthici, Medici, quod etiam Marco Romæ agenti delatum est. Egit autem per quadriennium Verus hyemem Laodociæ, æstatem apud Daphnen reliquam partem Antiochiæ, risui fuit omnibus Syrijs, quorum multa ioca in theatro in eum dicta extant. Vernas in triclinium saturnalibus, & diebus festis semper admisit. Ad Euphratem tamen impulsu comitum suorum secundo profectus

do profectus est. Ephesum etiam rediit, ut Lucillam uxorem missam à patre Marco susciperet, & idcirco maxime ne Marcus cũ ea i Syriam ueniret, ac flagitia eius agnosceret, nam senatui Marcus dixerat se filiam in Syriam deducturũ. Confecto sane bello, regna regibus, prouincias uero comitibus suis regendas dedit. Romam inde ad triumphũ inuitus, quod Syriam quasi regnum suũ relinqueret, rediit, & pariter cum fratre triũphauit susceptis à senatu nominibus, quæ in exercitu acceperat. Fertur præterea ad amicæ uulgaris arbitrium in Syria posuisse barbam. Vnde in eum à Syris multa sunt dicta. Fuit eius fati, ut in eas prouincias, per quas rediit, Romam usq; luem secum deferre uideretur. Et nata fertur pestilẽtia in Babylonia, ubi ꝺ templo Apollinis ex arcula aurea, quam miles forte inciderat, spiritus pestilens euasit, atq; inde Parthos, orbemq; complesse. Et hoc non L. Veri uitio, sed Cassij, à quo contra fidẽ Seleucia, quæ, ut amicos milites nostros receperat, expugnata ẽ. Quod qdem inter cæteros etiã Quadratus belli Parthici scriptor incusatis Seleucenis, q̃ fidẽ primi ruperãt, purgat. Habuit hanc reuerentiã Marci Verus, ut nomina, quæ sibi delata fuerãt, cum fratre communicaret die triũphi, quẽ pariter celebrarũt. Reuersus à Parthico bello minore circa fratrem cultu fuit Verus. Nam & libertis inhonestius indulsit, et multa sine fratre disposuit. His accessit, quod quasi reges aliquos ad triumphum adduceret, sic histriones eduxit è Syria, quorũ præcipuus fuit Ma

ximus, quem Paridis numine nuncupauit. Villã præterea extruxit in uia Clodia famosissimã, in qua permultos dies et ipse ingenti luxuria debacchatus est cum libertis suis, et amicis paribus, quorum præsentia nulla inerat reuerentia. Et Marcũ rogauit, qui uenit, ut fratri uenerabilem morũ suorum, et imitandam ostenderet sanctitudinem, & quinq; diebus in eadem uilla residens cognitionibus continuis operam dedit, aut conuiuante fratre, aut conuiuia comparante. Habuit Agripum histrionem, cui cognomentum erat Memphi, quem et ipsum è Syria uelut trophæum parthicũ adduxerat, quem Apolaustum nominauit. Adduxerat secum et fidicinas, & tibicinas, & histriones, scurrasq; mimarios, & præstigiatores, & omnia mãcipiorum genera, quorum Syria, & Alexandria pascitur uoluptate. Prorsus ut uideretur bellum non parthicum, sed histrionicum confecisse. Et hæc uitæ diuersitas, atque alia multa inter Marcum, et Verum simultates fecisse non aperta ueritas indicabat, sed occultus rumor insusurrabat. Verum illud præcipuum. quod cum Libonem quendam patruelem suum Marcus legatũ in Syriam misisset, atq; ille se insolentius quàm uerecundius senator efferret, dicens ad fratres suos scripturum esse, si qui forte dubitaret, nec Verus præsens pati posset, subito morbo notis propè ueneni existentibus interisse. Visum est nonnullis non tamen Marco, quod eius fraude putaretur occisus. Quæ res si multatum auxit rumorem. Liberti multum potue=

runt apud Verum, ut in uita Marci diximus, Geminas, & Agaclytus, cui dedit inuito M. Libonis uxorem. Deniq; nuptijs ab hero celebratis Marcus conuiuio non interfuit. Habuit & alios libertos Verus improbos Codem, & Eulectum, caterosq;, quos omnes Marcus post mortem Veri specie honoris abiecit Eulecto retento, qui postea Commodum filium eius occidit. Ad bellum germanicum Marcus, quod nollet Lucium sine se uel ad bellum mittere, uel in urbe dimittere, causa luxuriae simul profecti sunt, atq; Aquileiam uenerunt, inuitóq; Lucio alpes transgressi. Cum Verus apud Aquileiam tantũ uectatus, conuiuatusq; esset, Marcus autem omnia prospexisset. De quo bello, quod per legatos Barbaris pacẽ petẽtibus, aut per duces nostros gestum est, in Marci uita plenissime disputatum est. Composito autem bello ĩ Pannonia urgente Lucio Aquileiam rediret, quod urbanas desyderabat Lucius uoluptates, in urbem destinatus est, sed non longe ab Altino subito in uehiculo morbo, quem ἀπόπληξιν uocant, correptus Lucius depositus è uehiculo detracto sanguine Altinum perductus, cum triduo mutus uixisset, apud Altinum perijt. Fuit sermo, quod & socrum Faustinam incestasset. Et dicitur Faustinae socrus dolo aspersis ostreis ueneno extinctus esse, ideirco, qđ consuetudinem, quam cum matre habuerat, filiae prodidisset, quamuis & illa fabula, quae in Marci uita posita est, abhorrens à talis uiri uita sit exorta. Cum multa etiã uxori eius flagitiũ mor

tis assignent, & icirco quod Fabiæ nimium idul ferat Verus. Cuius potentiā uxor Lucij uel Marci ferre non posset. Tanta sane familiaritas inter Lucium, & Fabiā sororē fuit, ut hoc quoq; usurpauerit rumor, quod inierint consilium ad Marcum è uita tollendū. Id'q; cum esset per Agaclytū libertum proditum Marco ante aduentū Lucij, Faustina occurrit, ne præueniret. Fuit decorus corpore, uultu gēmatus, barba prope barbaricæ demissā procerus, & fronte in supercilia adductiore uenerabilis. Dicitur sane tantum habuisse curam flauentium capillorum, ut capiti auri roramenta respergeret, quo magis coma illuminata flauesceret. lingua ipeditior fuit. Aleæ cupidissimus, uitæ sem p luxuriosæ, atq; in pluribus Nero præter crudelitatem, & ludibria. Habuit inter aliū luxuriæ apparatū calicem crystallinum nomine uolucrem, ex eius eq nomine, quē dilexit, humanæ positionis modū su p gressum. Vixit annis XLII. Imperauit cū fratre annis XI. Illatum'q; eius corpus est Adriani sepulchro, in quo & Cæsar pater eius naturalis sepultus est. Nota est fabula, quam Marci non capit uita, qđ partem uuluæ ueneno illitam cū eā executisset cultro una parte uenenato, Marcus Vero porrexit. sed hoc nefas est de Marco putari, q̄uis Veri et cogitata, & facta mereantur, qđ nos non in medio reliquimus, sed totā purgatā, confutatam'q; respuimus. Cum adhuc post Marcum præter uestram clementiam Dioclitiane Auguste imperatorem talē nec adulatio uideatur potuisse confingere.

COMMODVS ANTONINVS AELII LAMPRIDII AD DIOCLITIANVM AVGVSTVM.

d E Commodi Antonini parentibus in uita Marci Antonini satis est disputatum. Ipse autē natus est apud Lanuuiū cū fratre Antonino Gemino pridie Calen. Septembres patre, patruoq; COSS. Vbi et Auus maternus dicitur natus. Faustina, cū esset Cōmodo cū fratre prægnans, uisa ē in somnis serpentes parere, sed ex his unum ferociorem. Cum autem peperisset Cōmodum, atq; Antoninum, Antoninus quadrimus est elatus, quē parem astrorum cursu Cōmodo mathematici promittebant. Mortuo igitur fratre, Cōmodum Marcus & suis præceptis, & etiam magnorum, atq; optimorum uirorum erudire conatus est. Habuit literatorem græcum Onesicratem, latinum Capellam Antistium. Orator ei Atteius sanctus fuit. Sed tot disciplinarū magistri nihil ei profuerunt. Tantum ualet aut ingenij uis, aut eorum, qui in aula institutores habentur. Nam à prima statim pueritia turpis, ĩprobus, crudelis, libidinosus, ore quoq; pollutus, & constupratus fuit. Iam in his artifex quæ stationis imperatoriæ non erāt, ut calices fingeret, saltaret, cantaret, sibilaret. Scurram deniq; & gladiatorem se perfectum ostenderet. Auspicium crudelitatis apud Centumcellas dedit anno

ætatis XII. Nam cum tepidus forte locus esset, balneatorem in fornacem conijci iussit, quando à pædagogo, cui hoc iussum fuerat, ueruecina pellis in fornace consumpta est, ut fidem pœnæ de fœtore nidoris impleret. Appellatus est autem Cæsar puer cũ fratre suo Seuero. XIIII ætatis ãno i collegium sacerdotum ascitus est. Cooptatus inter tres solos principes iuuentutis cum togam sumpsit, adhuc in prætexta puerili congiarium dedit, atq; ipse in basilica Traiani præsedit. Indutus autem toga est nonarum Iuliarum die, quo in terris Romulus non apparuit, et eo tempore, quo Cassius à Marco desciuit. Profectus est commẽdatus militibus cũ patre in Syriam, et Aegyptum, & cum eo Romam rediit. Post hæc uenia legis annariæ impetrata, COS. est factus, et cum patre IMPERAT. est appellatus V Calen. Decemb. die Pollione, & Apro COSS. et triumphauit cum patre. Nam & hoc patres decreuerant. Profectus cum patre, & ad Germanicum bellum adhibitos custodes uitæ suæ honestiores ferre non potuit, pessimos quosq; detinuit, et submotos usque ad ægritudinem desyderauit, quibus per patris molliciem restitutis popinas, et ganeas in palatinis semper diebus fecit. Neque unquam pepercit uel pudori, uel sumptui. In domo aleam exercuit. Mulierculas formæ scitioris, ut prostibula mancipia lupanarium ad ludibrium pudicitiæ contraxit. Imitatus esse propolas circumforaneos, equos curules sibi comparauit. Aurigæ habitu currus rexit, gladiatoribus con-

uixit, aquam gessit, ut lenonum minister, ut probris natum magis quàm ei loco eum crederet, ad quem fortuna prouexit. Patris ministeria seniora summouit. Amicos senes abiecit. Filium Saluij Iuliani, qui exercitibus praeerat, ad impudicitiā frustra tentauit, atque exinde Iuliano tetendit insidias. Honestissimos quosq; aut per contumeliam, aut per honorem indignissimum abiecit. Appellatus est à mimis quasi obstupratus, eosdemq́; ita ut non apparerent, subito deportauit. Bellum etiam quod pater pene confecerat, Regibus hostium addictus remisit, ac Romam reuersus est. Romam ut redit, subactore suo Antero post se in curru locato, ita triumphauit, ut eum serius ceruice reflexa publice oscularetur, etiam in orchestra hoc idem fecit. Et cum potaret in lucem, helluareturq; iuribus Romani iperij. Vespera etiam per tabernas, ac lupanaria uolitauit. Misit homines ad prouincias regendas uel criminum socios, uel à criminosis cōmendatos. In senatus odium ita uenit, ut & ipse crudeliter in tanti ordinis perniciem saeuiret, fieretq; contemptui crudelis uita Cōmodi. Quadratum & Lucillam compulit ad eius interfectionem consilia inire non sine praefecti praetorij Tarrupti ni paterni consilio. Datum autem est negotium peragendae necis Claudio Pompeiano propinquo. Qui ingressus ad Commodum districto gladio, cum faciendi potestatem habuisset, in haec uerba prorumpens, Hunc tibi pugionem senatus mittit. detexit facinus fatuus, nec impleuit, mul-

tis cum eo participantibus causam. Post hæc interfecti sunt Pompeianus primo, & Quadratus, dein Narbanna, atq; Norbanus, & Paralius, et mater eius Lucilla in exilium exacta. Cũ præfecti prætorio uidissent Commodum in tantum odium incidisse, obtentu Anteri, cuius potentiam Po. Ro. ferre non poterat, urbane Anterum eductum à palatio sacrorum causa, & redeuntem in hortos suos p frumentarios occiderunt. Id uero grauius quàm de se ipso Commodo fuit. Paternum autem & huius cædis authorem, & quantum uidebatur, paratæ necis Commodi conscium, & interuentorem, ne coniuratio latius puniretur, instigante Tigdio per laticlaui honorem à præfecturæ administratione submouit. Post paucos dies insimulauit eum coniurationis cum diceret, ob hoc promissam Iuliani filio filiam paterni, ut in Iulianum transferretur imperium. Quare & Paternum, & Iulianum, & Vitruuium secundum Paterni familiarissimum, qui epistolas imperatorias curarat, interfecit. Domus præterea Quintiliorum omnis extincta, quod Sextus Cocidiani filius specie mortis ad defectionem diceretur euasisse, interfecta & Vitrasia Faustina, & Velius Rufus, & Egnatius Capito cõsularis. In exiliũ autem acti sunt Aemilius Iũctus, et Attilius Seuerus COSS. et ĩ multos alios uarie sæuitum. Post hæc Commodus nunquam facile in publicum processit, neque quicquã sibi nuntiari passus, nisi quod Perennius ante tractasset. Perennius autem Commodi animum per

sciens inuenit quemadmodum ipse potens esset. Nam persuasit Commodo, ut ipse delitijs uacaret. Idem uero Perennius curis incumberet, quod Cõmodus lætanter accepit. Hac igitur lege uiuẽs ipse cum trecentis concubinis, quas ex matronarum, meretricumq́; delectu ad formæ speciem conscivit, ac CCC *alijs puberibus exoletis, quos æque ex plebe, ac nobilitate, nuptijsq́; forma disceptatrice collegerat, in palatio per conuiuia, & balneas bacchabantur. Inter hæc habitu uictimarij uictimas imolauit, in arena rudibus inter cubicularios gladiatores pugnauit lucentibus aliquando mucronibus. Tunc tamen Perennius cuncta sibimet uindicauit, quos uoluit, interemit. spoliauit plurimos, omnia iura subuertit, prædam omnem in sinum contulit. Ipse autem Cõmodus Luallam sororem, cum eam compressisset, occidit, sororibus dein suis cæteris (ut dicitur) constupratis. Cõsobrina patris complexibus suis coniuncta. uni etiam ex concubinis matris nomen imposuit, & uxoris. Quam deprehensam in adulterio exegit, exactam relegauit, et postea occidit. Ipsas concubinas suas sub oculis suis stuprari iubebat. Nec irruentium in se iuuenum carebat infamia omni parte corporis, atq; ore in sexum utrunq; pollutus. occisus est eo tempore etiam Claudius quasi à latronibus, cuius filius, cum pugione quondam ad Commodum ingressus est. Multiq́; alij senatores sine indicio interempti. fœminæ quoque diuites, & nonnullæ per prouincias à Perennio ob diuitias insimulatæ spo*

liatæ sunt, uel etiam interemptæ. His autem, quibus deerat ficti criminis oppositio, obijciebatur, quod scribere uoluissent Commodum Hæredem. Eo tempore in Sarmatia res bene gestas per alios duces in filium suum Perennius referebat. Hic tamen Perennius, qui tantum potuit, subito q͞d bello Britanico militibus equestris loci uiros præfecerat, amotis senatoribus prodita re per legatos exercitus hostis appellatus, lacerãdusq; militibus est datus. In cuius potentiæ locum Cleandrum ex cubicularijs subrogauit. Multa sanè post interfectum Perennium, eiusq; filium quasi à se non gesta rescidit, uelut in integrum restituens. Et hanc quidẽ pœnitentiam scelerum ultra XXX dies tenere non potuit, grauiora per Cleandrum faciens quã fecerat per supradictum Perennium. Et in potentia quidem Cleander Perennio successerat. In præfectura uero Niger, q sex tantũ horis præf. præt. fuisse perhibetur. mutabantur enim præfecti prætorij per horas atq; dies, Commodo peiora omnia quàm fecerat ante, faciente. Fuit autem Marcus quartus præf. præt. diebus quinq;. Horum successores ad arbitrium Cleandri aut retenti sunt, aut occisi. Ad cuius nutum etiã libertini in senatu, atq; in patricios allecti sunt. Tuncq; primum XXV. COSS. in unum annum, uẽditæq; omnes prouinciæ. Omnia Cleander pecunia uenditabat, reuocatos de exilio dignitatibus ornabat, res iudicatas rescindebat. Qui tantum per stultitiam Commodi potuit, ut Burrhum sororis Commodi uirum

reprehendentem, nuntiantemq; Commodo quæ fiebant, in suspicionem regni affectati traheret, et occideret. Multis alijs, qui Burrhum defendebant, pariter interemptis. Præf. etiam Ebutianus inter hos est interemptus. In cuius locum ipse Cleãder cum alijs duobus, quos ipse delegit, Præfectus est factus. Tuncq; primum tres præf. præt. fuere. Inter quos Libertinus, qui à pugione appellatus est. Sed & Cleandro dignus tandem uitæ finis impositus. Nam cum insidijs illius Arius Antoninus fictis criminibus in Attali gratiam, quem in proconsulatu Asiæ damnauerat, esset occisus, nec eam inuidiam populo sæuiente Cõmodus ferre potuisset, plebi ad pœnam donatus est. Cum etiam Apolaustus, alijq; liberti aulici pariter interempti sunt. Cleander inter cætera etiam concubinas eius constuprauit, de quibus filios suscepit, qui post eius interitum, cum matribus interempti sunt. In cuius locum Iulianus, et Regilius subrogati sunt. Quos & ipsos postea pœnis affecit. His occisis, interemit Seruilium & Dulium Syllanos cum suis. Mox Antium Lupum, et Petronios Mamertinum, et Suram, filiumq; Mamertium Antonianum ex sorore sua genitum. Et post eos sex simul ex consularibus Allium Fuscum, Cœlium Felicem, Luceium Torquatum, Larium Erupianum, Valeriũ Bassianũ, Patuleium Magnum cum suis, atq; in Asia Sulpitium Crassum proconsulem & Iulium Proculum cum suis. Claudiumq; Lucanum consularem, & consobrinam patris sui Faustinam Anniam in

Achaia. Et alios infinitos. destinauerat & alios XIIII occidere, cum sumptus eius iniurijs Romani imperij sustinere non possent. Inter hæc Commodus senatu semet tradente, cum adulterum matris COS. designasset, appellatus est Pius, cum occidisset Perenniũ, appellatus est Felix. Inter plurimas cædes multorum ciuium quasi quidam nouus Sylla, idem Cõmodus ille Pius, ille Felix. Finxisse etiam quandam contra se coniurationem dicitur, ut multos occideret. Nec alia ulla fuit defectio præter Alexandri, qui postea se, & suos interemit, & sororis Lucillæ. Appellatus est Commodus etiam Britannicus ab adulatoribus, cum Britanni etiam imperatorem contra eum deligere uoluerunt. Appellatus est etiam Romanus Hercules, quod feras Lanuuij in Amphitheatro occidisset. Erat enim hæc illi consuetudo, ut domi bestias interficeret. Fuit præterea ea dementia, ut urbem Romam coloniam commodianã uocari uoluerit. Cui furor dicitur ĩter delinimẽta Martiæ iniectus. Voluit etiam in Circo quadrigas agitare. Dalmaticatus in publico processit, atq; ita signum quadrigis emittendis dedit. Et eo quidem tempore, quo ad senatum retulit de commodiana facienda Roma, nõ solum senatus hoc libenter accepit per irrisionem, quantum intelligitur, sed etiam se ipsum Commodianum uocauit, Commodum Herculem & deum appellans. Simulauit se et in Africam iturũ, ut sumptum itinerariũ exigeret, & exegit, eumq; in conuiuia et aleam conuertit. Motilenum præf-

prætorij per ficus ueneno interemit. Accepit statuas in Herculis habitu, eiq; immolatum est, ut deo. Multos præterea parauerat interimere, quod per paruulum quendam proditum est, qui tabulam cubiculo eiecit, in qua occidendorũ erant nomina scripta. Sacra Isidis coluit, ut & caput raderet, & Anubin portaret, Bellonæ seruientes uere exe care brachium præcepit studio crudelitatis, Isiacos uero pineis usq; ad perniciem pectus tundere co gebat, cum Anubin portaret, capita Isiacorũ gra uiter obtundebat ore simulachri, claua non solũ Leones in ueste muliebri, et pelle leonia, sed etiã multos homines afflixit. Debiles pedibus & eos, q ambulare non possent, in gigantum modum formauit, ita ut ab agentibus de pannis, et linteis qua si dracones detegerentur, eosdemq; sagittis confecit. Sacra mithriaca homicidio uero polluit. Cum illic aliquid ad speciem timoris uel dici, uel fingi solet. Etiam puer & gulosus, & impudicus fuit, Adolescens omne genus infamauit hominũ, quod erat secum, Et ab omnibus est infamatus, irridentes se feris obijciebat. Eum etiam, qui Tranquilli librum uitam Caligulæ continentem legerat, feris obijci iussit, quia eundem diem natalis habuerat, quem & Caligula. Siquis sane se mori uelle prædixisset, hunc inuitum præcipitari iubebat. in iocis quoq; perniciosus. Nam eum, quem uidisset albescentes inter nigros capillos quasi uermiculos habere, sturno apposito, qui se uermes sectari crederet, capite suppuratum reddebat. Obtunsi oneris pin-

quem hominem medio uentre dissecit, ut eius intestina subito funderentur. Monopodios, et Lucinios eos, qui aut singulos tulisset oculos, aut singulos pedes fregisset, appellabat. Multos præterea passim extinxit, alios quia barbarico habitu occurrerant, alios quia nobiles, et speciosi erant. Habuit in delitijs homines appellatos nominibus uerendorum utriusq; sexus, quos libentius suis osculis applicabat. Habuit & hominem penè prominentem ultra modum animalium, quem ὄνον appellabat, sibi carissimum, quem et ditauit, et sacerdotio Herculis rustici præposuit. Dicitur sæpe pretiosissimis cibis humana stercora miscuisse, nec abstinuisse gustu alijs (ut putabat) irrisis. Duos Gibbos retortos in lance argentea sibi sinapi perfusos exhibuit, eosdemq; statim promouit, ac ditauit. Præf. præt. suum Iulianum togatum præsente officio suo in piscinam detrusit. Quem saltare etiam nudum ante concubinas suas iussit quatientem cymbala. Deformato uultu genera leguminum coctorum ad cóuiuium propter luxuriæ continuationem reuocauit. Lauabat per diem septies, atque octies, & in ipsis balneis edebat per deorũ templa pollutus stupris et humano sanguine. Imitatus est et medicum, ut sanguinem hominibus emitteret scalpris feralibus. Menses quoq; in honorem eius pro Augusto Commodum pro Septembri Herculem, pro Octobri Inuictum, pro Nouembri Exuperatorium, pro Decembri Amazonium ex signo ipsius adulatores uocabant. Amazonius autem uocatus ẽ ex amo

re concubinæ suæ Martiæ, quam pictam in Amazone diligebat, propter quam & ipse Amazonico habitu in arenam Romanam procedere uoluit. Gladiatorium etiam certamen subijt, & nomina gladiatorum recepit eo gaudio, quasi acciperet triumphalia. Ludum semper ingressus est, & quoties ingrederetur publicis monimentis indi iussit. Pugnasse autem dicitur septingenties tricies quinquies. nominatus inter Cæsares I I I I Iduum Octobrium, quas Herculeas postea nominauit, Pudente & Pollione COSS. Appellatus Germanicus Idibus Herculeis Maximo, & Orphito COSS. Assumptus est in omnia collegia sacerdotalia sacerdos. X I I I. Calendas inuictas Pisone, et Iuliano COSS. Profectus ĩ Germaniam. X I I I I. Calendas Aelias, ut postea nominauit, ijsdem COSS. Togam uirilem accepit, cum patre appellatus imperator V. Calendas exuperatorias. Pollione iterum, & Apro COSS. Triumphauit X Calẽdas Amazonias ijsdem COSS. Iterum profectus I I I nonas Commodias Orphito, et Rufo COSS. datus in perpetuum ab exercitu, & senatu in domo palatina Cõmodiana conseruandus X I. Calendas Romanas. Præsente iterum COS. I I I meditãs de profectione à Senatu, et populo suo retentus est. Vota pro eo facta sunt nonis Pijs Fusciano I I COS. Inter hæc refertur in literas pugnasse illũ sub patre trecenties sexagies quinquies. Item postea tantum palmarum gladiatoriarum confecisse. Vel

uictis retiarijs, uel occisis, ut mille contingeret. Ferarum autem diuersarum manu sua occidit mul ta millia. Ita, ut elephantos occideret. Et hæc fecit sæpe spectante Po. Ro. Fuit autem ualidus ad hæc, aliâs debilis, & infirmus. Vitio etiam inter inguina prominenti, ita ut eius tumorem per sericas uestes populus Romanus agnosceret. Versus in eum multi scripti sunt, de quibus etiam in opere suo Marius Maximus gloriatur. Viriū ad conficiendas feras tantarum fuit, ut ele phantum conto transfigeret, et Origis cornu hasta transmiserit, & singulis ictibus multa millia ferarum ingentium conficeret. Impudentiæ tantæ fuit, ut cum muliebri ueste i amphitheatro, uel theatro sedens publicæ sæpissime biberit. Victi sunt sub eo tamen, cum ille sic uiueret, per legatos Mauri. Victi Daci. Pannoniæ quoque compositæ. in Britania, in Germania & in Dacia imperiū eius recusantibus prouincialibus. Quæ omnia ista per duces sedata sunt. Ipse Commodus in subscribendo tardus, & negligens, Ita, ut libellis una forma multis subscriberet. In epistolis autem plurimis uale tantum scriberet. Agebanturq; omnia per alios, qui etiam condemnationes in sinum uertisse dicuntur. Per hanc autem negligē tiam, & cum annonam uastarent ij, qui tunc Remp. gerebant etiam inopia ingens Romæ exorta est, cum fruges non deessent, & eos quidem, qui omnia uastabant, postea Commodus occidit, atq; proscripsit. Ipse uero seculum aureum Commodianum

modianum nomine assimulans uilitatem proposu= it, ex qua maiorem penuriam fecit, multi sub eo et alienam pœnam, et suam salutem pecunia redeme runt. Vendidit etiam suppliciorum diuersitates, et sepulturas, & immunitiones malorum, & alios pro alijs occidit. Vendidit etiam prouincias, et ad= ministrationes, cum hi, per quos uenderet, partem acciperent, partem uero Commodus. Vendidit non nullis & inimicorum suorum cædes. Vēdiderūt sub eo etiam euentus litiū liberti. Præfectos Pater num et Perennium non diu tulit. Ita tamen, ut eti am de his præfectis, quos ipse fecerat, triennium nullus impleret. Quorum plurimos interfecit uel ueneno, uel gladio. Et præfectos urbi eadem facili tate mutauit. Cubicularios suos libenter occidit, cū omnia ex nutu eorum semper fecisset. Electus cubi cularius cum uideret eum tam facile cubicularios occidere, præuenit eum, et factioni mortis eius iter fuit. Spectator gladiatoria sumpsit arma, pāno pur pureo nudos humeros aduelans. Habuit præterea morem, ut omnia, quæ turpiter, quæ impure, quæ crudeliter, quæ gladiatorie, quæ lenonice faceret, actis urbis indi iuberet, ut Marij Maximi scripta testantur. Commodianum etiā præt. dixit, quo sæ pissime præsente gladiator pugnauit. Sane cum illi sæpe pugnanti, ut deo populus fauisset, irrisum se credens Po. Ro. a militibus classiarijs, qui uela ducebant, in amphitheatro interimi præceperat. Vrbem incendi iusserat, utpote coloniam suam. Quod factum esset, nisi Lætus præf. præt. Com-

Spar. i

modum deterruisset. Appellatus ē sane inter cætera triumphalia nomina etiam sexcenties uicies Paulus primus secutorum. Prodigia eius imperio & publice, & priuatim hæc facta sunt. Crinita stella apparuit. Vestigia deorum in foro uisa sunt exeuntia. Et ante bellum desertorum cœlū arsit, & repentina caligo, ac tenebræ in circo Calen. Ianuarijs aborta est, & ante lucem. Fuerant etiam incendiariæ aues, ac diræ de palatio. Ipse ad Cœlium montem in uectilianas ædes migrauit negans se in palatio posse dormire. Ianus Geminus sua sponte apertus est, & Anubis simulachrum marmoreum moueri uisum est. Herculis signum æneum sudauit in Minutia per plures dies. Bubo etiam supra cubiculum eius deprehensus est tam Romæ, quàm Lanuuij. Ipse autem prodigium nō leue sibi fecit. Nam cum in gladiatoris occisi uulnus manum misisset, ad caput sibi detersit, et contra consuetudinem penulatos iussit spectatores non togatos ad munus conuenire, quod funeribus solebat. Ipse in pullis uestimentis præsidens galea eius bis per portam libitinensem elata est. Congiarium dedit populo singulis denarios septingenos uicenos quinos, circa alios omnes parcissimus fuit. Quod luxuriæ sumptibus ærarium minuerat. Circenses multos addidit ex libidine potius quàm religione. Et ut dominos factionum ditaret. His incitati licet nimis sero Quintus Aelius Lætus præf. & Martia cōcubina eius inierunt coniurationem ad occidendum eum. Primum ei uenenum dederunt, q̄d

tum minus operaretur, per athletam, cum quo exerceri solebat, eum strangularunt. Fuit forma quidem corporis iusta, uultu insubido, ut ebriosi solēt, & sermone īcondito, capillo semper fucato, et auri radiamentis illuminato adurens comā, et barbā timore tonsoris. Corpus eius ut unco traheretur, atq; ī Tyberi mitteretur, senatus, et populus postulauit. Sed postea iussu Pertinacis in monumentū Adriani trāslatum est. Opera eius præter lauacrū, qđ Cleander noīe ipsius fecerat, nulla extant. Sed nomē eius alienis opibus incisum senatus erasit. Nec patris autē sui opa pfecit. Classem Africanā instituit, quæ subsidio esset, si forte alexādrina frumēta cessassent. Ridicule etiā Carthaginē, Alexādriā, Cōmodianā, togatā appellauit. Cū classem quoq; Africanam Cōmodianā Herculeā appellasset. Ornamenta sanè quædā colosso addidit, quæ postea cuncta sublata sunt. Colossi autē caput dempsit, quod Nerōis esset, ac suum imposuit, et titulū more solito subscripsit, ita ut illū gladiatoriū effœminatū nō prætermitteret. Hunc tamen Seuerus imperator amātissimus noīs sui odio, ut uidetur, senatus inter deos retulit flamine addito, quē ipse uiuus sibi parauerat Herculaneo Cōmodiano. sorores tres supstites reliqt. ut natalis eius celebraretur, Seuerus īstituit. Acclamationes senatus post mortem Commodi graues fuerūt, ut autē sciretur quod iudiciū senatus de Cōmodo fuerit, ipsas acclamationes de M. Maximo ididi. Et sententiam S. C. Hosti patriæ honores detrahātur, piadæ honores detrahā

» tur, paricida trahatur. Hostis patriæ, paricida gladia
» tor, i spoliario lanietur, Hostis deorum, carnifex
» senatus. Hostis deorum, paricida senatus. hostis deo
» rum, hostis senatus. Qui senatum occidit, in spolia
» rio ponatur. Qui senatum occidit, unco trahatur.
» Qui innocentes occidit, unco trahatur, hostis, pari
» cida uere seuere. Qui sanguini suo non pepercit,
» unco trahatur. Qui te occisurus fuit, unco traha-
» tur. Nobiscum timuisti, nobiscum periclitatus es, ut
» salui simus, Iupiter Optime Maxime serua nobis
» Pertinacem, fidei prætorianorū feliciter, prætorijs
» cohortibus feliciter, exercitibus Romanis feliciter.
» Pietati senatus feliciter. Paricida trahatur. Roga-
» mus Auguste paricida trahatur. Hoc rogamus
» paricida trahatur. Exaudi Cæsar. Delatores ad
» leonem, exaudi Cæsar. Speratum ad leonem. Victo
» riæ populi Ro. feliciter. Fidei militum feliciter. Fi
» dei prætorianorū feliciter. Cohortibus prætorijs fe
» liciter. Hostis statuas undiq;, paricidæ statuas undiq;,
» gladiatoris statuas undiq;, gladiatoris, et paricidæ
» statuæ detrahātur. Necator ciuiū trahatur, parici-
» da ciuiū trahatur. Gladiatoris statuæ detrahātur
» Te saluo salui, et securi sumus, uere, uere, modo ue
» re, modo digne, modo uere, modo libere. Nūc se-
» curi sumus, delatoribus metū. Vt securi simus, de-
» latoribus metū, salui simus, delatores de senatu. De
» latoribus fustē te saluo. Delatores ad leonem te
» imperatore. Delatoribus fustem, paricidæ gladia-
» toris memoria aboleatur, paricidæ gladiatori sta-
» tuæ detrahātur. Impuri gladiatoris memoria abo

" leatur, gladiatorem in spoliario. Exaudi Cæsar
" Carnifex unco trahatur. Carnifex senatus more
" maiorum unco trahatur. Sæuior Domitiano, im=
" purior Nerone, sic fecit, sic patiatur. Memoriæ in-
" nocentium seruentur, honores innocentiũ restitu-
" as. Rogamus paricidæ cadauer unco trahatur, gla
" diatoris cadauer unco trahatur, gladiatoris cada=
" uer in spoliario ponatur. Prærogа, prærogа, omnes
" censemus unco trahẽdum. Qui omnes occidit, unco
" trahatur. Qui omnem ætatem occidit, unco tra=
" hatur. Qui utrunque sexum occidit, unco traha-
" tur. Qui sanguini suo non pepercit, unco trahatur.
" Qui templa spoliauit, unco trahatur. Qui testa-
" menta deleuit, unco trahatur. Qui uiuos spoliauit,
" ũco trahatur. Seruis seruiuimus. Qui pretia uitæ
" exegit, unco trahatur. Qui pretia uitæ exegit, &
" fidem non seruauit, unco trahatur. Qui senatum
" uendidit, unco trahatur. Qui filijs abstulit hære-
" ditatẽ, unco trahatur. Indices de senatu, delatores
" de senatu, seruorum subornatores de senatu, et tu
" nobiscum timuisti, omnia scis, bonos, et malos no=
" sti, omnia scis, omnia emenda, pro te timuimus. O'
" nos felices te uiro imperante. De paricida refer,
" refer, perroga, præsentiam tuam rogamus. Innocẽ
" tes sepulti non sunt. Paricidæ cadauer trahatur.
" Paricida sepulto seruit. Paricidæ cadauer trahà-
" tur. Et cum iussu Pertinacis Liuius Laurensis pro
curator patrimonij Fabio Chiloni COS. designa
to dedisset, per noctem Commodi cadauer sepultum
est. Senatus acclamauit, quo authore sepelierunt?

Paricida sepultus seruatur, trahatur. Cingius Seuerus dixit iniuste sepultus est. Quia PONT. dico, hoc collegium pontificum dicit. quoniam læta percensui, nunc conuertar ad necessaria. Censeóq; quod is, qui non nisi ad perniciem ciuium, & ad dedecus suum uixit, ob honorem suũ decerni coẽgit, abolendas statuas, quæ undiq; sunt abolendæ, nomenq; ex oibus priuatis, publicisq; monimẽtis eradendum. Mensésq; his nominibus nuncupandos, quibus nuncupabantur, cũ primum illud malum in Rep. incubuit.

AELIVS PERTINAX IVLII CAPITOLINI.

PVBLIO Aelio Pertinaci pater Libertinus Aelius successus fuit, qui filio nomen ex continuatione lignariæ negotiationi, q̃d pertinaciter eam rem gereret, impofuisse fatetur. Natus est Pertinax in Apennino in Villa Martis, equus pullus ea hora, qua natus est, ĩ tegulas ascendit, atque ibi breuiter commoratus decidit, atque expirauit. Hac re motus pater ad Chaldæum uenit. Qui cum illi futura ingentia prædixisset, stipem se perdidisse dixit. Puer literis elementarijs, & calculo imbutus, datus etiam græco grammatico, atque inde Sulpitio Apollinari. Post quem idem Pertinax grammaticen professus est. Sed cum in ea mi-

nus quæstus proficeret, per Lollianum Auitum cõsularem uirum patris patronum ducendi ordinis dignitatem petijt. Dein præfectus cohortis in Syriam profectus. T. Aurelio imperatore à præside Syriæ, quod sine diplomatibus cursum usurpauerat, pedibus ab Antiochia ad legationem suã iter facere coactus est. Bello Parthico industria sua promeritus in Britaniam translatus est, ac retentus. Post in Mœsia rexit alam. deinde alimentis diuidendis in uia Aemulia procurauit. Inde classem Germanicam rexit. Mater eum usque in Germaniam prosecuta est, ibiq; obijt. Cuius etiam sepulchrum stare nunc dicitur. Inde ad ducentum HS stipendium translatus in Daciam, suspectus'q; à Marco quorundam relatu à partibus remotus est. Et postea per Claudium Pompeianum generum Marci quasi adiutor eius futurus uexillis regendis ascitus est. In quo munere approbatus lectus est in senatu. Postea iterum re bene gesta prodita est factio, quæ illi concinnata fuerat. Marcus'q; imperator, ut compensaret iniuriam, prætorium eum fecit, & primæ legioni regendæ imposuit. Statim'q; Rhetias, & Noricum ab hostibus uindicauit. Ex quo eminente industria studio Marci imperatoris COS. est designatus. Extat oratio apud Marium Maximum laudes eius continens, & omnia uel quæ fecit, uel quæ perpessus est. Et præter illam orationem, quam longum fuit connectere, sæpissime Pertinax à Marco & in concione militari, & in senatu laudatus est. Doluit'q; palàm Marcus cũ

senator esset quod praef. praet. fieri a se non posset. Cassiano motu composita Syria ad Danubij tutelam profectus est, atq; inde Mœsiæ utriusq; mox Daciæ regimen accepit. Bene gestis his prouicijs Syriam meruit. Integre se usq; ad Syriæ regimē Pertinax tenuit. Post excessum uero Marci pecuniæ studuit. quare etiā dictis popularibus lacessitus curiam Romanā post quatuor prouincias cōsulares, quia consulatum absens gesserat, iam dives in gressus ē, cum eā senator antea non uidisset. Iussus est præterea statim a Perennio in Liguriā secedere in Villam paternam. Nā pater eius tabernā coactiliariam in Liguria exercuerat. Sed posteaq̄ in Liguriā uenit, multis agris cōemptis tabernam paternam manente forma priore infinitis ædificijs circundedit. Fuitq; illic per triennium, et mercatus ē per suos seruos. Occiso sane Perennio Commodus Pertinaci satisfecit, eumq; petijt p literas, ut ad Britaniā proficisceretur. Profectusq; milites ab omni seditione deterruit. Cū illi quēcunq; imperatorē uellent habere, et ipsum specialiter Pertinacem. Tunc Pertinax maleuolentiæ notam subijt, quod dictus est insimulasse apud Commodum affectati imperij Antistiū Burrhum, & Arrium Antoninum, et seditiones quidem contra ipsē compescuit. In Britaniā uerum ingens periculum adijt. Sedī tiōe legionis pene occisus certe iter occisos relictus. Quam quidem rem idē Pertinax acerrime uindicauit. Deniq; postea ueniā legationis petijt dicēs sibi ob defensam disciplinam infestas esse legiones,

accepto successore alimentorum ei cura mandata est. Deĩde proconsul Africæ factus est. In quo proconsulatu multas seditiones perpessus dicitur vaticinationibus earum, quæ de templo cœlesti emergunt. Post hoc præf. urbi factus, in qua præfectura post Fuscianum hominem Seuerũ Pertinax mitissimus, et humanissimus fuit. & ipsi Commodo plurimum placuit, quia ille esset iterum, cũ Pertinax factus est. Tũc Pertinax iterficiẽdi Cõmodi conscientiã delatam sibi ab alijs nõ fugit. Cõmodo autem ĩteremp to, Lætus præf. præt. et Electus cubicularius ad eũ uenerũt, ut eum confirmarent, atq; ĩ castra duxerũt. Illic Pertinax milites allocutus ẽ. Donatiuũ promisit, Ingeri sibi ĩperiũ à Læto, et Electo dixit. Fictum ẽ autem. qđ morbo eẽt Cõmodus extinctus, quia & milites ne tentarentur, pertimescebant. Deniq; à paucis primũ ẽ Pertinax IMPERAT. appellatus. Factus est autem sexagenario maior ĩperator. Pri. Cal. Ianuarias de castris nocte, cũ ad senatum uenisset, et cællam curiæ iussisset aperiri, neq; ĩueniretur aditus, in tẽplo Concordiæ resedit. Et cum ad eũ Claudius Pompeianus Germanicus uenisset, casumq; Cõmodi lachrymasset, eũ hortatus est Pertinax, ut imperiũ sumeret, sed ille recusauit, quia iã imperatorẽ Pertinacem uidebat. Statim ergo omnis magistratus cũ COS. ad curiam uenerunt, Ingressumq; Pertinacem nocte imperatorem appellauerunt. Ipse autem Pertinax post laudes suas à COSS. dictas, & post uituperationem Commodi

acclamationibus senatus ostensam egit gratias senatui, & praecipue Laeto praefecto praetorij, quo authore & Commodus interemptus, & ipse imperator est factus. Sed cum Laeto gratias egisset Pertinax, Falco COS. dixit. Qualis imperator es futurus, hinc intelligimus, quod Laetum & Martianum ministros scelerum Commodi post te uidemus,
" cui Pertinax respondit, iuuenis es COS. nec pa-
" rendi scis necessitatem. Paruerunt inuiti Commo-
" do, sed ubi habuerunt facultatem, quid semper uo
" luerint, ostenderunt. Eadem die, qua Augustus est appellatus, & Flauia Titiana uxor eius Augusta est appellata his horis, quibus ille in Capitolium uota soluebat. primus sanè oium ea die, qua Augustus est appellatus, etiam patris patriae nomen recepit. Nec non simul etiam imperium proconsulare. Nec non ius quartae relationis, quod omnis loco fuit Pertinaci. Ad palatium ergo Pertinax profectus, quod tunc uacuū erat, quia Commodus in uectilianis occisus est, petenti signum prima die tribuno dedit militemus, exprobrans utiq; segnitiem temporum superiorum, quod quidem etiam ante in omnibus ducatibus dederat. Exprobrationem autem istam milites non tulerunt, statimq; de ipera tore mutando cogitarunt. Ea die etiam ad conuiuium magistratus, & proceres senatus rogauit. Quam consuetudinem Commodus praetermiserat, sanè cum postero Calendarū die statuae Commodi deijcerētur, gemuerunt milites simul, quia signū idē dederat imperator. timebatur autem militia

sub sene imperatore. Deniq; tertium nonarũ diem notis ipsis milites Triarium maternum lasciuum senatorem nobilem ducere in castra uoluerunt, ut eum rebus Romanis imponerent, sed ille nudus fugit, atq; ad Pertinacem in palatium uenit, & post ex urbe decessit. Timore sanè Pertinax coactus omnia, quæ Commodus militibus & ueteranis dederat, confirmauit. Suscipere se etiam imperium à senatu dixit, quod iam sponte inierat. Quæstionem maiestatis penitus tulit cum iureiurando. Reuocauit etiam eos, qui deportati fuerant crimine maiestatis. eorum memoria restituta, qui occisi fuerant. Filium eius Pertinacem senatus Cæsarẽ appellauit. Sed Pertinax nec uxoris Augustæ appellationem recepit, & de filio dixit, cum meruerit, & cum Commodus allectionibus innumeris prætorios miscuisset S. C. Pertinax fecit, iussitq; eos, q præturas nõ gessissent, sed allectione accepissent, post eos esse, qui uere prætores fuissent. Sed hinc quoq; grande odium sibi multorum commouit. Cẽsus retractari iussit. Delatores uictos grauiter puniri iussit, & tamen mollius q̃ priores imperatores. Vnicuiq; dignitati si delationis crimen incurrerẽt, pœnam statuens. Legem sanè tulit, ut testamenta priora non prius essent irrita, q̃ alia pfecta essent. Ne'ue ob hoc fiscus aliquando succederet. Ipseq; professus est nullius se aditurum hæreditatem, quæ aut adulatione alicuius delata eẽt, aut lite pplexa, ut legitimi hæredes, & necessarij priuarentur. Addiditq; S. C. hæc uerba, Sanctius est P. C.

inopem Remp. obtinere, quàm ad diuitiarum cumulum p discrimimum, atq; dedecorum uestigia perueniret. Donatiua, & congiaria, quæ Commodus promiserat, soluit. Annonæ consultissime pro uidit. Et cum tantam pecuniam ærarij haberet, ut præter X̄ HS. non se inuenisse fateretur coactus est ea exigere, quæ Commodus indixerat, contra quam professus fuerat. Deniq; aggressus eum Lol lianus Getianus consularis, quod contra promissum faceret, necessitatis rationem accepit. Auctionē rerum Commodi habuit ita, ut & pueros, & con cubinas uendi iuberet, exceptis ijs, qui per uim pa latio uidebantur inserti. Et de ijs, quos uendi iussit, multi postea reducti ad ministeriū oblectaue runt senem, qui per alios principes usque ad sena toriam dignitatem peruenerunt. Scurras turpissimorum nominum dedecora perferentes proscripsit, ac uendidit. Cuius nundinationis pecuniam, quæ ingens fuit, militibus donatiuo dedit. A liber tis etiam ea exegit, quibus Cōmodo uendente di tati fuerant. Auctio sanè rerum Cōmodi in his insignior fuit. Vestis sub tegmine serico aureis filis insignior per tunicas, penulasq; lacernas, et chi rodotas Dalmatarum, et cirratas militares, purpu reasq; chlamydes græcanicas, atq; castrenses, et cu culli bardaici. Et togæ, armaq; gladiatoria gēmis, auroq; cōposita, et machæras herculaneas & tor ques gladiatorias, uasaq; eluto auro, ebore, argen to, citroq; composita, atque etiam phandouitroboli, et materie eadem, & uasa samnitica calfactandæ

resinæ, ac pica deuellendis hominibus, ac leuigandis. Nec non uehicula arte fabricæ noua pplexis, diuersisq; rotarum orbibus, et exquisitis sedilibus, nunc ad solem declinandum nunc ad spiritus opportunitatem per uertiginem, & alia iter metientia, horasq; monstrantia, et cætera uitijs eius conueniētia. Reddidit præterea dominis eos, qui se ex priuatis domibus in aulam contulerant. Conuiuium imperatorium ex immenso ad certum reuocauit modum, sumptus etiam omnes Commodi reddidit. Exemplo autem imperatoris, cum ille parcius se ageret, ex omnium continentia uilitas nata est. Nam imperatorium sumptum pulsis non necessarijs ad soliti dimidium detraxit. Præmia militantibus posuit. Aes alienū, quod primo imperij tempore contraxerat, soluit. Aerarium i suum statum restituit. Ad opera publica certum sumptū constituit. Reformandis suis pecuniam contulit. Stipendia plurimis retro debita exoluit. Obeundis postremo cunctis muneribus fiscum parē fecit. Alimentaria etiam compendia, quæ nouem annorū ex instituto Traiani debebātur, obdurata uerecūdia sustulit. Auaritiæ suspicione priuatus non caruit. Cum apud uada sabbatia oppressis fœnore possessoribus latius suos teneret fines. Deniq; ex uersu Luciliano Grauius Mergus est appellatus. Multi autem eum etiam in prouincijs, quas consularis gessit, sordide se egisse in literas retulere. Nā uacationes, & legationes militares dicitur uēdidisse. Deniq; cum parentum minimum esset patrimo-

rium, & nulla hæreditas obuenisset, subito dîues est factus. Omnibus sanè possessiones suas reddidit, quibus Commodus ademerat, sed nō sine pretio. senatui legitimo semper interfuit, ac semper aliquid retulit. Ciuilem se salutantibus & interpellantibus semper exhibuit. Eos, qui calumnijs appetiti per seruos fuerant, damnatis seruis delatoribus liberauit, in crucem sublatis talibus seruis, aliquos etiam mortuos uidicauit. Insidias parauit ei Falco uolēs imperare, de quo conquestus est in senatu, quod quidem senatus credidit. Dum sibi quidam seruus quasi Fabiæ esset filius, qui ex Ceioni Commodi familia palatinam domum ridicule uindicasset, cognitusq; iussusq; flagellis cæsus et domino restitui. In cuius uindicta ij, qui oderant Pertinacem, occasionem seditionis inuenisse dicuntur. Falconi tamen pepercit, & à senatu impunitatem eius petijt. Deniq; Falco in rebus suis securus uixit, & hærede filio perijt. Quamuis multi Falconem nescisse dixerint imperiū sibi parari. Alij etiam seruis, qui rationes interuerterant, falsis testimonijs appetitum eum esse dixerūt. Sed Pertinaci factio præparata est per Lætum præf. præt. et eos, quos Pertinacis sanctimonia offenderat. Lætū enī pœnituerat, quod imperatorem fecerat Pertinacem, idcirco quia eum uelut stultum intimatorem nonnullarum rerū reprehendebat. Graue præterea militibus uisum, quod in causa Falconis multos milites ad unius serui testimoniū occidi præceperat. Trecenti igitur de castris armati ad imperatorias

ædes Cuneo facto milites uenere. Eadem tamen die immolante Pertinace negatur in hostia cor repertum. Et cũ id uellet procurare, caput extorum nõ deprehendit. Et tunc quidem omnes milites in castris manebant. Qui cum de castris ad obsequium principis conuenissent, et Pertinax eo die processionem, quã ad Athenæum parauerat, ut audiret poëtam ob sacrificij præsagium distulisset, ij, q̃ ad obsequium uenerãt, redire in castra cœperũt. Sed subito globus ille in palatium peruenit. Neq; aut arceri potuit, aut imperatori nuntiari. Enimuero tantum odium in Pertinacem omnium aulicorum fuit, ut ad facinus milites hortarentur. Superuenerunt autem Pertinaci, cum ille aulicum famulitum ordinaret. Ingressiq; porticus palatij, usq; ad locum, qui appellatur Sicilia, et Iouis cœnatio. Hoc cognito, Pertinax Lætum præf. præt. ad eos misit. Sed ille declinatis militibus per porticus egressus adoperto capite domum se contulit. Verũ cum ad interiora prorumperent, Pertinax ad eos processit, eosq; longa, & graui oratione placauit. Sed cum Tausius quidam unus è Tungris i irã, & in timorem milites loquendo adduxisset, Hastam in pectus Pertinacis obiecit. Tunc ille precatus Iouem ultorem, toga caput operuit, atq; à cæteris confossus est, & Electus quidem confossis duobus cum eodem perijt. Reliqui autem cubicularij palatini, nam suos statim ut imperator factus est, filijs emancipatis dederat, diffugerunt. Multi sanè dicunt etiam cubiculum milites irrupisse, atq; illic

circa Lectum fugientem Pertinacem occidisse. Fuit autem senex uenerabilis immissa barba, reflexo capillo, habitudine corporis pinguiore, Ventre prominulo, statura imperatoria, eloquentia mediocri, & magis blandus quàm benignus, nec unquam creditus simplex. Et cum uerbis esset affabilis, re erat illiberalis ac propè sordidus, ut dimidiatas lactucas & carduos in priuata uita conuiuiis apponeret, Et nisi quid missum esset edulium, quotquot essent amici IX. libras carnis per tres missus ponebat. Si autem plus aliquid missum esset, etiam in alium diem differebat, Cum semper ad conuiuiū multos uocaret. Imperator etiam si sine conuiuis esset, eadem consuetudine cœnitabat. Amicis siquando de prandio suo mittere uoluit, misit offulas binas aut omasi partem aliquando lūbos gallinaceos. Fasianum nunquam priuato conuiuio comedit, aut alicui misit. cum sine amicis cœnaret, adhibebat uxorem suam, & Valerianum, qui cum eodem docuerat ut fabulas literatas haberet. Sanè nullum ex ijs, quos Commodus rebus agendis imposuerat, mutauit expectans urbis natalem, quod eum diem rerum principium uolebat esse. Atq; ideo etiā in balneis ei Commodiani ministri necem parasse dicuntur. Imperium, & omnia imperialia sic horruit, ut sibi semper ostenderet displicere. Deniq; non alium se quàm fuerat, uideri uolebat. Fuit in curia honorificentissimus ita, ut senatum fauentem adoraret. Et quasi præfectus urbi cum omnibus sermonē participaret. Voluit etiam imperium

iam imperium deponere, atq; ad priuatam uitam redire. Filios suos in palatio nutriri noluit. Tam parcus autem, & tam lucri cupidus fuit, ut apud uada sabbatia mercaturas exercuerit imperator per homines suos, nō aliter quàm priuatus solebat, nec multum tamen amatus est. Siquidem omnes, qui libere fabulas conferebant, male Pertinacem loquebantur Chrestologum eum appellantes, qui bene loqueretur, & male faceret. Nam & aues sui, qui ad eum confluxerant, iam imperatorem, & nihil de eo meruerant, sic eum appellabant. Munera quoq; lucri libidine libenter accepit. Reliquit filium, & filiam superstites. Habuit uxorem Flauij Sulpitiani filiam, quem praef. urbi loco suo fecerat. Circa uxoris pudicitiam minus curiosus fuit, cum palàm citharœdum illa diligeret. Ipse praeterea Cornificiam infamissime dicitur dilexisse. Libertos aulicos uehementissime compressit. Vnde grande quoq; odium contraxit. Signa interitus hæc fuerunt. Ipse ante triduū quàm occideretur, in piscina sibi uisus est uidere hominem eum cum gladio infestantem. Et ea die, qua occisus est, negabant in oculis suis pupillas cum imaginibus, quas reddunt, spectantibus uisas. Et cum apud lares sacrificaret, carbones uiuacissimi extincti sunt, cum in flammari soleant. Et, ut supradictum est, cor, & caput in hostijs non est repertum. Stellæ etiam iuxta solem per diem uisæ sunt clarissimæ ante dies quàm obiret. Et ipse omen de Iuliano successore dedisse dicitur. Nam cum ei Didius Iulianus fratris

filium obtulisse, cui despondebat filiã suam, Adhortatus iuuenem ad patrui obseruationem adiecit. Obserua collegam, & successorem meum. Nã ante Iulianus ei, & in consulatu collega fuerat, & in proconsulatu successerat. Milites eum & aulici odio habuerunt. Populus mortem eius indignissime tulit, quia uidebat omnia per eum antiqua posse restitui. Caput eius conto fixum milites, qui eum oderant, per urbem in castra pertulerunt. Reliquiæ eius recuperato capite in sepulchro aui uxoris locatæ sunt. Et Iulianus successor illius corpus eius quanto potuit honore funeratus est. Cum id in palatio reperisset, qui nunquam eius ullam mentionem uel apud populum, uel apud senatum publice fecit, sed cum ipse quoq; à militibus desertus iã esset, per senatum et populum Pertinax in deos relatus est. Sub Seuero autem imperatore cum senatus ingens testimonium habuisset Pertinax, funus imaginarium ei, & censorium ductum est, & ab ipso Seuero funebri laudatione honoratus est. Ipse autem Seuerus amore boni principis à senatu Pertinacis nomen accepit. Filius Pertinacis patris flamen est factus Martiani sodalis, qui diui Marci sacra curabant, Aeliani sunt dicti propter Aelium Pertinacem, arcenses & imperij natalis additi, qui à Seuero postea sublati sunt, & gentilitia manet. Natus autẽ Calẽ. Augustis Vero et Bibulo COSS. Interfectus est V Calen. April. Falcone, & Claro COSS. Vixit annis LX Mens. VII. D. XXVI. Imperauit Mẽs. II. DIEB. XXV. Congiarium de

dit populo denarios centenos. Prætorianis promisit duodena millia numûm, sed dedit sena. Quod exercitibus promissum est, datũ non est, quia mors eum præuenit. Horruisse autem illum imperium epistola docet, quæ uitæ illius à Mario Maximo apposita est, quam inseri ob nimiam longitudinem nolui.

DIDIVS IVLIANVS AELII SPARTIANI AD DIOCLITIANVM AVGVSTVM.

d IDIO Iuliano, *qui post* Pertinacem *imperium adeptus est, proauus fuit* Salius Iulianus II COS. *præfectus urbi, & iurisconsultus, quod magis eum nobilẽ fecit.* Mater Clara Aemilia. Pater Petronius Didius Seuerus. Fratres Didius Proculus, *&* Nummius Albinus. Auunculus Saluius Iulianus. *Auus paternus in subris* Mediolanensis. *Maternus ex* Adrumentina *colonia.* Educatus *est apud* Domitiam Lucillam *matrem* Marci *imperatoris.* Inter XX Viros *electus est suffragio matris* Marci. *Quæstor ante annum quàm legitima ætas sinebat, designatus est.* Aedilitatem *suffragio* Marci *consecutus est. prætor eiusdem suffragio fuit.* Post *præturam legioni præfuit in* Germania *uicesimæ secundæ primigeniæ*

niæ. inde Belgicam sancte, ac diu rexit. Ibi Caucis Germaniæ populis, qui Albim fluuium accolebāt, erumpentibus, restitit tumultuarijs auxilijs prouincialium, ob quæ consulatum meruit testimonio imperatoris. Catthos etiam debellauit. Inde Dalmatiam regendam accepit, eamq; à confinibus hostibus uindicauit. Post Germaniam inferiorem rexit. Post hoc curam alimentorum in Italia meruit. Tunc factus est reus per quendam Seuerum clarissimū militem coniurationis cum Saluio contra Cōmodum, sed à Commodo, quia multos iam senatores occiderat, & quidem nobiles, ac potentes in causis maiestatis, ne tristius grauaretur, Didius liberatus est accusatore damnato. Absolutus iterum ad regendam prouinciam missus est. Bithyniam deinde rexit, sed non ea fama, qua cæteras. Fuit COS. cum Pertinace, & in proconsulatu Africæ eidem successit, & semper ab eo collega est, & successor appellatus maxime eo die, cum filiam suam Iulianus despondens affini suo ad Pertinacem uenisset, idq; intimasset. Dixitq; debita reuerentia, quia collega, & successor meus est. Statim enim mors Pertinacis secuta est. Quo interfecto, cum Sulpitianus imperator in castris appellari uellet, & Iulianus cum genero ad senatum uenisset, quem indictum acceperat, cumq; clausas ualuas inuenisset, atq; illic duos tribunos reperisset, P. Florianum, & Vectium Aprum, cœperunt cohortari tribuni, ut locum arriperet. Quibus cum diceret iam alium imperatorem appellatum, retinentes eum ad prætoria castra duxerunt.

Sed posteaquam in castra uentum est, cũ Sulpitiano præfecto urbi socero Pertinacis concionante, sibiq; imperium uindicante, Iulianum è muro ingentia pollicentem nullus admitteret. Primum Iulianus monuit prætorianos, ne eum facerent imperatorem, qui Pertinacem uindicaret. Deinde scripsit in tabulis se Commodi memoriã restituturũ, atq; ita & admissus est, & imperator appellatus rogantibus prætorianis, ne Sulpitiano aliquid noceret, quod imperator esse uoluisset. Tunc Iulianus Flauium Genialem, et Tullium Crispinum suffragio prætorianorum præf. prætorij fecit. Stipatusq; est caterua imperatoria per Maurentium, qui & ante se Sulpitiano coniunxerat. Sanè cum uicena quĩna millia militibus promisisset, tricena dedit. Inde habita concione militari, uespera in senatum uenit. Totumq; se senatui permisit. Factoq; S. C. IMPERAT. est appellatus. Et tribunitiam potestatem, ius proconsulare in patritias familias relatus emeruit. Vxor etiam Mallia Scantila, & filia eius Didia Clara Augustæ sunt appellatæ. Inde se ad palatium recepit uxore, ac filia illuc uocatis trepidis, & inuitis eò transeuntibus quasi iam imminens exitum præsagirent. Præfectum urbi Cornelium Repentinum generum suum fecit in locum Sulpitiani. Erat interea in odio populi Didius Iulianus ob hoc, quod creditum fuerat emendationem temporum Commodi Pertinacis authoritate reparandam. habebaturq; ita quasi Iuliani consilio esset Pertinax interemptus. Etiam hi primum

qui Iulianum odisse cœperant, disseminarunt, prima statim die Pertinacis cœna despecta luxuriosum parasse conuiuium ostreis, & altilibus, & piscibus adornatum, quod falsum fuisse constat. Nam Iulianus tantæ parsimoniæ fuisse perhibetur, ut per triduum procellum, per triduum leporem diuideret, siquis ei forte misisset. Sæpe autem nulla existente religione oleribus, leguminibusq; contentus sine carne cœnauerit. Deinde neque cœnauit prius quàm sepultus esset Pertinax, et tristissimus cibum ob eius necem sumpsit. Et primam noctem uigilijs continuauit de tanta necessitate solicitus. Vbi uero primum illuxit, senatum et equestrem ordinem i palatium venientem admisit, atq; unum quenq;, ut erat ætas, uel patrem, uel filium, uel parentem affatus blandissime est. Sed populus in rostris, atque ante curian ingentibus eum conuitijs lacessebat sperans deponi ab eo posse imperium, quod milites dederant. Lapidationem quoq; fecere descendenti cum militibus, & senatu. in curiam diras imprecati sunt. rem diuinam facienti ne litaret, optarunt. Lapides etiam in eum iecerunt. Cum Iulianus manu eos semper placare cuperet. Ingressus autem curiam placide, & prudenter uerba fecit. Egit gratias quod esset adscitus, quod & uxor, & filia eius. Augustorum nomen acceperũt. Patris patriæ quoq; nomen recepit Argenteam statuam respuit, et senatui in Capitoliũ pergenti populus obstitit, sed ferro et uulneribus, et pollicitationibus aureorũ, quos digitis ostendebat ipse Iulianus,

ut fidem faceret, summotus, atq; depulsus est, inde ad circense spectaculum itum est. Sed occupatis in differentur omnium subsellijs populus geminauit conuitia in Iulianū, Pescennium Nigrum, qui iam imperare dicebatur, ad urbis præsidium uocauit. Hæc omnia Iulianus placide tulit, totoq; imperij sui tempore mitissimus fuit. Populus autem in milites uehementissime inuehebatur, qui ob pecuniam Pertinacem occidissent. Multa igitur, quæ Commodus statuerat, Pertinax tulerat, ad conciliandum fauorem populi restituit. De ipso Pertinace neq; male, neq; bene quicquam egit. Quod grauissimum plurimis uisum est. Constitit propter metum multum de honore Pertinacis tractatum esse. Et Iulianus quidē neq; Britannicos exercitus, neq; Illyricos timebat. Nigrum uero misso primipilario occidi præceperat timens præcipue syriacos exercitus. Ergo Pescennius Niger in Syria, Septimius Seuerus in Illyrico cum exercitibus, quibus præsidebant, à Iuliano desciuere. Sed cum ei nuntiatum esset, Seuerum disciuisse, quem suspectum non habuerat, perturbatus ad senatū uenit, impetrauitq;, ut hostis Seuerus renuntiaretur. militibus etiam, qui Seuerum secuti fuerant, dies præstitutus, ultra quem, si cum Seuero fuissent, hostium numero haberentur. Missi sunt præterea legati à senatu consulares ad milites, qui suaderent, ut Seuerus repudiaretur, et is esset imperator, quē senatus elegerat. Inter cæteros legatus est Vespronius Candidus Verus consularis olim militibus inuisus ob durum, & sordi-

dum imperium. Missus est successor Seuero Valerius Catulinus, quasi posset ei succedi, qui militem iam sibi tenebat. Missus praeterea Aquilius Centurio notus caedibus senatorijs, qui Seueru occideret. Ipse autem Iulianus praetorianos in campum deduci iubet, muniri turres, sed milites desides, & urbana luxuria dissolutos inuitissimos ad exercitium militare produxit. Ita ut uicarios operis, quod unicuiq; praescribebatur, mercede conducerent. Et Seuerus quidem ad urbem infesto agmine ueniebat. Sed Didius Iulianus nihil cum exercitu praetoriano proficiebat, quem quotidie populus & magis oderat, & ridebat. Et Iulianus sperans Laetum fautorem Seueri, cum per eum Commodi manus euasisset, ingratus tanto beneficio iussit eum occidi. Iussit etiam Martianum interfici. Sed dudum haec egit Iulianus. Seuerus classem Rauennatem occupat. legati senatus, qui Iuliano promiserant operă suam, ad Seuerum transierunt. Tullius Crispinus praefectus praetorio contra Seuerum missus, ut classem produceret, repulsus Romam redijt. Haec cum Iulianus uideret, senatum rogauit, ut uirgines uestales, & caeteri sacerdotes cum senatu obuiam exercitui Seueri prodirent, & praetentis infulis rogarent inane contra barbaros milites praesidium parans. Haec tamen agenti Iuliano Faustus Quintillus consularis augur contradixit, asserens non debere imperare eum, qui armis aduersario non posset resistere, Cui multi senatores consenserunt. Quare iratus Didius milites è castris pe

tijt, qui ſenatum ad obſequium cogerent, aut obtrũcarent, Sed id conſilium diſplicuit, neq; enim decebat, ut cum ſenatus hoſtem Seuerum Iuliani cauſa iudicaſſet, eundem Iulianum pateretur infeſtum. Quare meliore conſilio ad ſenatum uenit, petijt'q;, ut fieret S.C. de participatione imperij. Quod ſtatim factum eſt. Tunc omen, quod ſibi Iulianus, cum imperium acciperet, fecerat, omnibus uenit in mentem. Nam cum COS. deſignatus de eo ſententiã dicens, ita pronuntiaſſet Didium Iulianum imperatorem appellandum eſſe cenſeo, Iulianus ſuggeſſit, adde & Seuerum, quod cognomentum aui, & proaui ſibi Iulianus adſciuerat. Sunt tamẽ qui dicant nullum fuiſſe Iuliani conſilium de obtruncando ſenatu, cum tanta in eum ſenatus cõtuliſſet. Poſt S.C. ſtatim Didius Iulianus unum ex præfectis Tullium Criſpinum miſit. Ipſe autem tertium fecit præfectum Veturium Macrinum, ad quem Seuerus literas miſerat, ut eſſet præfectus. Sed pacem ſimulatam eſſe, tantam'q; cædem Seueri Tullio Criſpino præf. prætorij, & populus locutus eſt, & Seuerus ſuſpicatus. Deniq; hoſtem ſe Iuliano Seuerus maluit, quàm participem conſenſu militum. Seuerus autem ſtatim & ad plurimos Romam ſcripſit, & occulte miſit edicta, quæ propoſita ſunt. Fuit præterea in Iuliano hæc amentia, ut per magos pleraq; faceret, quibus putaret uel odium populi deliniri, uel militum arma compeſci. Nam & quaſdam non conuenientes Romanis ſacris hoſtias immolauerunt, & carmina

profana incantauerunt, et ea, quæ ad speculũ dicunt fieri, in quo pueri præligatis oculis incantato uerticæ respicere dicuntur, Iulianus fecit. Tũcq; puer uidisse dicatur & aduentum Seueri, & Iuliani decessionem. Et Crispinus quidem cum occurrisset præcursoribus Seueri Iulio Latio authore à Seuero interemptus est. Deiecta sunt etiam ea consulta senatu. Iulianus cõuocato senatu, quæsitisq; sententijs quid facto opus esset, certi nihil comperit à senatu. Sed postea sponte sua gladiatores Capuæ iussit armari per Lollianum Titianum, & Claudium Pompeianum, & Atratinensem ad participatum euocauit. quod & gener imperatoris fuisset, & diu militibus præfuisset. Sed hoc ille recusauit senem se, & debilem luminibus respondens. Transierant & ex Vmbria milites ad Seuerum, et præmiserat quidem literas Seuerus, quibus iubebat interfectores Pertinacis seruari. Breui autem desertus est ab oĩbus Iulianus, et remansit in palatio, cum uno de præfectis suis Geniali, et genero Repentino. actum est deniq; ut Iuliano senatus authoritate abrogaretur imperium, & abrogatum est. Appellatusq; statim Seuerus IMPERAT. Cum fingeretur, quod ueneno se absumpsisset Iulianus. Missi tamen à senatu, quorũ cura per militem gregarium in palatio idem Iulianus occisus est. Fidem Cæsaris implorans, hoc est Seueri. filiã suam potius imperio dato patrimonio emancipauerat, quod ei cum Augustæ nomine statim sublatum est. Corpus eius à Seuero uxori Manliæ Scantilæ,

ac filiæ ad ſepulchrum eſt redditum, et in proaui monimento tranſlatum miliario quinto uia lauicana. Obiecta ſanè ſunt Iuliano hæc, quod guloſus fuiſſet, quod aleator, quod armis gladiatorijs exercitus eſſet, eaq; omnia ſenex fecerit. Cum antea nũquam adoleſcens his eẽt uitijs infamatus. Obiecta eſt etiam ſuperbia, cum ille etiam i imperio fuiſſet humillimus. Fuit autem contra humaniſſimus ad conuiuia, benigniſſimus ad ſubſcriptiones, moderatiſſimus ad libertatem. Vixit annis LVI. menſibus IIII. Imperauit menſibus II. diebus V. reprehenſum in eo præcipue, quod eos, quos regere authoritate ſua debuerat, regendæ REIP. præſules ipſe feciſſet.

AELII SPARTIANI SEVERVS IMPERATOR.

i *Nterfecto Didio Iuliano, Seuerus Africæ oriundus imperium obtinuit, cui ciuitas Leptis, Pater Geta, maiores equites Romani ante ciuitatem omnibus datam. Mater Fuluia pia. patrui M. Agrippa, & Seuerus conſulares. Auus maternus Macer, Paternus Fuluius Pius fuere. Ipſe natus eſt Erucio Claro II & Seuero COSS. VI. Idus Apriles. In prima pueritia prius,*

quàm latinis, græcisq; literis imbueretur, quibus eruditissimus fuit. Nullum alium inter pueros ludum, nisi ad iudices exercuit, cum ipse prælatis fascibus, ac securibus ordine puerorum circunstante sederet, ac iudicaret. XVIII. anno publice declamauit. Postea studiorum causa Romã uenit. Latum clauum à diuo Marco petijt, & accepit, fauẽte sibi Septimio Seuero affine suo II iam consulari. Cũ Romam uenisset, hospitem nactus, qui Adriani uitam imperatoriam eadem hora legeret, sibi omen futuræ felicitatis arripuit. habuit etiam aliud omen imperij. Cum rogatus ad cœnam imperatoriam palliatus uenisset, qui togatus uenire debuerat. Togam præsidiariã ipsius imperatoris accepit. Eadem nocte somniauit lupæ se uberibus, ut Remum inhærere uel Romulum. sedit et in sella imperatoria temere à ministro posita, ignarus, quod non liceret. Dormienti etiam in stabulo serpens caput cinxit, & sine noxa expergefactis, & acclamantibus familiaribus abijt. Iuuentam plenam furorum nonnunquam et criminum habuit. Adulterij causam dixit, absolutusq; est à Iuliano proconsule, cui & in proconsulatu successit, & in consulatu collega fuit, & in imperio item successit. Quæsturam diligenter egit, omnibus fortibus in actu militari. Post quæsturam sorte Bæticam accepit, atq; inde Africam petijt, ut mortuo patre rem domesticam componeret. Sed dum in Africa est, pro Bætica Sardinia ei attributa est, qđ Bæticam Mauri populabantur. acta igitur quæstura sardiniensi,

legationem proconsulis Africæ accepit. In qua legatione, cum eum quidam municipum suorum Leptitanus præcedentibus fascibus, ut antiquum contubernalem ipse plebeius amplexus esset, fustibus eum sub elogio eiusdem præconis cædit, legatum Po.R. homo plebeius temere amplecti noli. Ex quo factum est, ut in uehiculo etiam legati sederent, q ante pedibus ambulabant. Tunc in quadam ciuitate africana, cum solicitus mathematicum consuluisset, positaq; hora ingentia uidisset, astrologus dixit ei, Tuam non alienam pone genituram. Cumq; Seuerus iurasset suam esse, omnia ei dixit, quæ postea facta sunt. Tribunatum plebis Marco imperatore decernente promeruit, eumq; seuerissime, exertissimeq; egit. Vxorem tunc Martiam duxit, de qua tacuit in historia uitæ priuatæ. Cui postea in iperio statuas collocauit. Prætor designatus à Marco est non in candida, sed in competitorũ grege anno ætatis. XXXII. Tunc ad Hispaniã missus somniauit primo sibi dici, ut templum Tarraconense Augusti, quod iam labebatur, restitueret. Deide ex altissimi montis uertice orbem terrarum, Romamq; despexit, concinentibus prouincijs lyra, uoce, uel tibia. Ludos absẽs edidit. Legionibus. IIII. Scythicæ deinde propositus est circa Massiliã. post hoc Athenas petijt studiorum, sacrorumq; causa, & operum, ac uetustatum, ubi cum iniurias quasdam ab Atheniensibus pertulisset, inimicus his factus minuendo eorum priuilegia iam imperator se ultus est. Deinde Lugdunensem prouinciam le-

gatus accepit cum amissa uxore aliam uellet ducere, genituras sponsarum requirebat ipse quoq; matheseos peritissimus, & cum audisset esse in Syria quandam, quæ id genituræ haberet, ut regi iungeretur, eandem uxorem petijt Iuliam scilicet, et accepit interuentu amicorum, ex qua statim pater factus est. A' Gallis ob seueritatem, & honorificentiam, & abstinentiam tantum quantum nemo dilectus est. Deinde Pannonias pro consulari imperio rexit. Post hoc Siciliam proconsularem sorte meruit. suscepitq; Romæ alterum filium. in Sicilia quasi de imperio uel uates, uel Chaldæos consuluisset reus factus est apud præf. præt. quibus audiendus datus fuerat. iam Commodo in odium ueniente absolutus est calumniatore in crucem acto. Cósulatum cum Apuleio Rufino primum egit Commodo se inter plurimos designante. Post consulatum anno ferme' fuit otiosus, deinde Læto suffragante exercitui Germanico præponitur. Proficiscens ad Germanos exercitus hortos spatiosos comparauit, cum antea ædes breuissimas Romæ habuisset, & unum fundum. In his hortis cum humi iacens epularetur cum filijs parca cœna, pomaq; appositis maior filius, qui tunc quinquennis erat, cú collusoribus puerulis manu largiore diuideret, paterq; illum reprehendens dixisset, parcius diuide, non enim regias opes possides, quinquennis puer respondit, sed possidebo. In Germaniam profectus ita se in ea legatione egit, ut famam, nobilitatemq; iam ante cumularet. Et hactenus militarem priua

tus egit. Dehinc a Germanis legionibus, ubi audi tum est Commodum occisum, Iulianum autem cũ odio cunctorum imperare, multis hortantibus repugnans imperator est appellatus apud Carnuntum Idibus Augustis. Qui etiam HS, quod nemo unquam principum, militibus dedit. Deinde firmatis, quas post tergum relinquebat, prouincijs, Romam iter contendit cedentibus sibi cunctis quacunq; iter fecit, cum iam Illyriciani exercitus, & Gallicani cogentibus ducibus in eius uerba iurassent, excipiebatur enim ab omnibus quasi ultor Pertinacis. Per idem tempus authore Iuliano Septimius Seuerus à senatu hostis est appellatus, legatis ad exercitum senatus uerbis missis, qui iuberent, ut ab eo milites senatu præcipiente discederent. Et Seuerus quidem cum audisset senatus consentientis authoritate missos legatos, primo pertimuit, postea id egit corruptis legatis, ut apud exercitum pro se loquerentur, transirentq; in eius partes. His compertis, Iulianus S. C. fecit fieri de participando imperio cum Seuero. Incertum uero id an dolo fecerit. Cum iam ante misisset notos ducum interfectores quosdam, qui Seuerum occiderent, ita ut ad Pescennium Nigrum interficiendum miserat, qui & ipse imperium contra eũ susceperat authoribus Syriacis exercitibus. Verum Seuerus euitatis eorum manibus, quos ad se interficiendum Iulianus miserat, missis ad prætorianos literis signum uel deserendi, uel occidendi Iuliani dedit. Statimq; auditus est, nã et Iulianus

occisus est in palatio, & Seuerus Romam inuitatus, quod nulli unquam contigit, nutu tantum Seuerus uictor est factus, armatusq; Romam contendit. Occiso Iuliano, cum Seuerus in castris ex tentorijs quasi per hosticum ueniens adhuc maneret, centum senatores legatos ad eum senatus misit ad gratulandum, rogandumq;, qui ei occurrerunt Interamnæ, armatumq; circunstantibus armatis salutarunt excussi, ne quid ferri haberent. Et postera die occurrẽte oi famulitio aulico septuagenos uicenos aureos legatis dedit, eosdem præmisit facta potestate, si qui uellent remanere, ac secum Romam redire. Fecit etiam statim præfectum Flauium Iuuenalem, quẽ etiam Iulianus tertium præf. præt. sibi assumpserat. Interim Romæ ingens trepidatio militum, ciuiumq;, quod armatus contra eos Seuerus ueniret, q se hostem iudicassent. his accessit, quod comperit Pescennium Nigrum à Syriacis legionibus imperatorem appellatum, cuius edicta & literas ad populum, uel senatum intercepit, per eos, qui missi fuerant, ne uel proponerentur populo, uel legerentur in curia. Eodem tempore etiam de Clodio Albino sibi substituendo cogitauit, cui Cæsarianum decretum, aut Commodianum uidebatur imperiũ. Sed eos ipsos pertimescens, de quibus recte iudicabat, Heraclitum ad obtinendas Britanias, Plautianum ad occupandos Nigri libros misit. Cum Romam Seuerus uenisset, prætorianos, cum subarmalibus inermes sibi iussit occurrere, eosdem sic ad tribunal uocauit armatis undiq; circundatis. Ingres

sus deinde

sus deinde Romam armatus cum armatis militibus Capitoliū ascendit. Inde palatium eodē habitu perrexit prælatis signis, quæ prætorianis ademerat supinis non erectis. Tota deinde urbe milites in templis, in porticibus, in ædibus palatinis quasi in stabulis manserūt. Fuitq; ingressus Seueri odiosus, atque terribilis, cum milites inempta diriperent uastationem urbi minantes. Alia die armatis stipatus non solum militibus, sed etiam amicis in senatum uenit. In curia reddidit rationem suscepti imperij. Causatusq; est, quod ad se occidendum Iulianus notos ducum cædibus misisset. Fieri etiam S. C. coëgit, ne liceret imperatori, inconsulto senatu occidere senatorem. Sed cum in senatu esset, milites per seditionem dena millia poposcerunt à senatu exemplo eorum, qui Augustum Octauium Romam deduxerant, tantumq; acceperant. Et cum eos uoluisset comprimere Seuerus, nec potuisset, tamen mitigatos addita liberalitate demisit. Funus deinde censorium Pertinacis imagini duxit, eumq; inter diuos sacrauit addito flamine, & sodalibus Aelianis, qui Martiani fuerant, se quoque Pertinacem uocari iussit, quamuis postea id nomen aboleri uoluerit querimonia amicorum. Dehinc æs alienum dissoluit. Filias suas dotatas maritis Prolio, et Aetio dedit. Et cum Prolio genero suo præfecturā urbis obtulisset, ille recusauit, dixitq; minus sibi uideri præfectum esse, quàm principis generum. utrunq; autem generum statim COS. fecit. utrunq; ditauit. Alia die ad senatum uenit, & amicos Iu-

liani incusatos proscriptioni, ac neci dedit. Causas plurimas audiuit, accusatos a prouincialibus iudices probatis rebus grauiter puniuit. Rei frumentariae, quam minimam repererat, ita consuluit, ut excedens ipse uita septem annorum canonem Po. Ro. relinqueret. Ad orientis statum confirmandum profectus est, nihil adhuc de Nigro palàm dicens. Ad Africam tamen legiones misit, ne per Libyam, et Aegyptum Niger Africam occuparet, ac Po. Ro. penuria rei frumentariae perurgeret. Domitium Dextrum in locum Bossi praefecti urbi reliquit, atq; intra XXX dies quàm Romam uenerat, est profectus. Egressus ab urbe ad saxa rubra seditionem ingentem ob locum castrorum metandorum ab exercitu passus est. Occurrit ei & statim Geta frater suus, quem prouinciam sibi creditam regere praecepit aliud sperantem. Nigri liberos ad se adductos in eo habuit honore, quo suos. Miserat sanè legionem, quae Graeciam, Thraciáq; praeriperet, ne eas Pescennius occuparet. Sed iam ByZantium Niger tenebat. Perinthum etiam Niger uolens occupare, plurimos de exercitu interfecit. Atq; ideo hostis cum Aemiliano est appellatus. Cumq; Seuerum ad particiapatum uocaret, Contemptus est, Promisit sanè Nigro tutum exilium, si uellet. Aemiliano autem non ignouit. Aemilianus dehinc uictus in Hellesponto a Seueri ducibus CyZicum primum confugit, atq; inde in aliam ciuitatem, in qua eorũ iussu occisus est. Fusae sunt eaedẽ copiae ab ijsdem ducibus etiam Nigri. His auditis,

ad senatum Seuerus Pertinax quasi confectis rebus literas misit. deinde conflixit cum Nigro, eumque apud Cyzicum interemit. Caputq; eius pilo circumtulit. Filios Nigri post hoc, quos suorum liberorum cultu habuerat, in exilium cum matre misit. Literas ad senatum de uictoria dedit. Neq; quẽquã senatorum, qui Nigri partium fuerant, præter unũ supplicio affecit. Antiochensibus iratior fuit, quod et administrantem se in oriente riserant, et Nigrũ etiam uictu iuuerant. Denuq; multa his ademit. Neapolitanis, & Palæstinensibus ius ciuitatis tulit, quod pro Nigro diu in armis fuerant. In multos animaduertit præter ordinem senatorium, qui Nigrum fuerant secuti. Multas etiam ciuitates eiusdẽ partis iniurijs affecit, & damnis. Eos senatores occidit, qui cum Nigro militauerant ducum, uel tribunorum nomine. Deinde circa Arabiã plura gessit Parthis etiam in ditionẽ redactis, nec non etiã Adiabenis. Qui quidẽ omnes cum Pescennio senserãt. Atq; ob hoc reuersus triumpho delato appellatus est Arabicus, Adiabenicus, Parthicus. Sed triumphum respuit, ne uideretur de ciuili triumphare uictoria. Recusauit et Parthicum nomen, ne Parthos lacesseret. Redeunti sanè Romam post bellũ ciuile Nigri aliud bellũ ciuile Clodij Albini nũtiatum est, q rebellauit in Gallia. Quare postea occisi sunt filij P. Nigri cum matre. Albinum igitur statim hostem iudicauit, & eos, qui ad illũ mollius uel scripserũt, uel rescripserunt. Et cum iret contra Albinũ, in itinere apud Viminatiũ filiũ suũ ma

iorem Baſſianum appoſito Aurelij Antonini nomi ne Cæſarem appellauit, ut fratrem ſuum Getam ab ſpe imperij, quam ille conceperat, ſubmoueret. Et nomen quidem Antonini icirco filio appoſuit, quod ſomniauerat Antoninum ſibi ſucceſſurum. Vnde Getam etiam quidam Antoninum putant dictum, ut & ipſe ſuccederet in imperio. Aliqui putant icirco illum Antoninum appellatum, quod Seuerus ipſe in Marci familiam tranſire uoluerit. Et primo quidem ab Albinianis Seueri duces uicti ſunt. Tunc ſolicitus cum conſuleret, à Pannoniacis auguribus comperit ſe uictorem futurum, Aduerſarium uero nec in poteſtatem uenturum, nec euaſurum, ſed iuxta aquam eſſe periturum. Multi ſtatim amici Albinum deſerentes uenere, multi duces capti ſunt, in quos Seuerus animaduertit. Multis interim uarie geſtis in Gallia primo apud Tinurtium contra Albinum feliciſſime pugnauit Seuerus. Cum quidem ingens periculum equi caſu adiit, ita ut mortuus ictu plumbeæ crederetur, ita ut alius iam penè imperator ab exercitu deligeretur. Eo tempore lectis actis, quæ de Clodio Celſino laudando, qui Adrumentinus, & affinis Albini erat, facta ſunt, iratus ſenatui Seuerus quaſi hoc Albino ſenatus præſtitiſſet, Commodum inter diuos referendum eſſe cenſuit. quaſi hoc genere ſe de ſenatu poſſet ulciſci, primusq; inter milites D. Commodum pronuntiauit, idq; ad ſenatum ſcripſit addita oratione uictoriæ. Senatorum deinde, q in bello erant interempti, cadauera diſſipari iuſſit. Deinde

Albini corpore allato, penè seminecis caput absci-
di iussit, Romamq́; deferri, idq́; literis prosecutus
est. Victus est Albinus die XI Calen. Martias.
Reliquum autem cadauer eius ante domum pro-
priam exponi, ac diuidi iussit. Equum præterea
ipse residens supra cadauer Albini egit, ex pauescen
temq́; admonuit, ut effrenatus audacter protereret.
Addunt alij, quod idem cadauer in Rhodanum
abiici præcepit simul etiam uxoris, liberorumq́;
eius. Interfectis innumeris Albini partium uiris.
Inter quos multi principes ciuitatis, multæ fœminæ
illustres fuerunt. Omnium bona publicata sunt,
ærariumq́; auxerunt, tum Hispanorum, & Gal-
lorum proceres multi occisi sunt. Deniq; militibus
tantum stipendiorum quantum nemo principum
dedit. Filijs etiam suis ex hac proscriptione tan-
tum reliquit, quantum nullus imperatorum. Cum
magnam partem auri per Gallias, & Hispanias,
per Italiam imperatoriam fecisset. Tuncq́; primũ
priuatarum rerum procuratio constituta est. Multi
sanè post Albinum fidem ei seruantes bello à Se-
uero superati sunt. Eodem tempore etiam legio
arabica defecisse ad Albinum nuntiata est. Vltus
igitur grauiter Albinianam defectionem interfe-
ctis plurimis, genere quoq; eius extincto, Iratus po
pulo, & senatoribus Romam uenit. Commodum
in senatu, & concione laudauit. deum appellauit.
Infimibus displicuisse dixit, ut appareret eũ aper
tissime furere. Post hoc de sua clementia disseruit,
cum crudelissimus fuerit, & senatores conscriptos

occiderit. Occidit autem sine causæ dictione hos nobiles, Mummium Secundinum, Asellium Claudianum, Claudium Rufum, Vitalium Victorem, Papium Faustum, Aelium Celsum, Iulium Rufum, Lollium professum, Aurunculeium Cornelianum, Antoninum Balbum, Posthumum Seuerum, Sergium Lustralem, Fabium Paulinum, Nonium Græcum, Musthium Fabianum, Casperium Agrippinum, Ceionium Albinum, Claudium Supplicianum, Memmium Rufinum, Casperium Aemulianum, Cocceium Verum, Erucium Clarum, L. Stilonem, Clodium Rufum, Egnatuleium Honoratum, Petronium Iuniorem. Pescennios. Festum & Veratianum, & Aurelianum, & Materianum, & Iulianum, & Albinum. Cerellios Macrinum, & Faustinianum, & Iulianum. Herennium nepotem, Sulpitium canum, Valerium Catulinum, Nouium Rufum, Claudium Arabianum, Marcum Asellionem. Horum igitur tantorum, ac tam illustrium uirorum multi in his consulares, multi prætorij, omnes certe summi uiri fuere interfecti. Ab Afris, ut deus habetur, Cincium Seuerum calumniatus est, quod se ueneno appetisset, atq; ita interfecit. Narcissum deinde Commodi strangulatorem leonibus obiecit. Multos præterea obscuri loci homines interemit, præter quos ius prælij absumpsit. Post hæc, cum se uellet commendare hominibus, uehicularium munus à priuatis ad fiscum traduxit. Cæsarem deinde Bassianum Antoninum à Senatu appellari iussit de-

cretis imperatoriis insignibus. Rumore deinde belli Parthici extincto, patri, matri, auo, et uxori priori per se statuas collocauit. Plautianum ex amicissimo cognita eius uita, ita odio habuit, ut et hostem publicum appellaret, & depositis statuis eius per orbem terrae graui eum insigniret iniuria. Iratus praecipue quod inter propinquorum, & affinium Seueri simulachra suam statuam ille posuisset. Palaestinis poenam remisit, quam ob causam Nigri meruerant. Postea iterum cum Plautiano in gratiā rediit, & ueluti ouans urbem ingressus Capitoliū petijt. Quamuis & ipsum procedenti tempore occidit. Getae minori filio togam uirilem dedit. Maiori Plautinam filiam uxorem iunxit. Hi, qui hostem publicum Plautianum dixerant, deportati sunt. Ita omnium rerum semper quasi naturali lege mutatio est. Filios deide COSS. designauit. Getam fratrem extulit. Profectus dehinc ad bellum Parthicum est edito gladiatorio munere, & congiario populo dato. Multos inter haec causis uel ueris, uel simulatis occidit. Damnabantur autem plerique cur iocati essent. Alij cur tacuissent. Alij cur pleraque figurata dixissent, ut esse imperator uere nominis sui, uere Pertinax, uere Seuerus. Erat sane in sermone uulgari Parthicum bellum affectare Septimium Seuerum gloriae cupiditate non aliqua necessitate deductū. Traiecto deniq; exercitu a Brundusio continuato itinere uenit in Syriam, Parthosq; summouit. Sed postea in Syriam rediit, ita ut se pararet, ac bellum Par

this inferret. Inter haec Pescennianas reliquias Plautiano authore persequebatur. Ita ut nonnullos etiam ex amicis suis quasi uitae suae insidiatores appeteret. Multos etiam quasi Chaldaeos, aut uates de sua salute consuluissent, interemit. praecipue suspectos ununquenq; idoneum imperio, cum ipse paruulos adhuc filios haberet, idq; dici ab his uel crederet, uel audiret, qui sibi augurabantur imperium. Denique, cum occisi essent nonnulli, Seuerus se excusabat. Et post eorum mortem negabat fieri se iussisse, quod factum est. Quod de Laeto praecipue Marius Maximus dixit. Cum soror sua Leptitana ad eum uenisset uix latine loquens, ac de illa multum imperator erubesceret dato filio eius lato clauo, atq; ipsi multis muneribus redire mulierem in patriā praecepit, & quidem cum filio, qui breui uita defunctus est. Aestate igitur iā exeunte Parthiam ingressus Ctesiphontem pulso rege, peruenit, & cepit hyemali propè tempore, quod in illis regionibus melius per hyemem bella tractantur, cum herbarum radicibus milites uiuerent, atq; inde morbos, aegritudinesq; contraherent. quare cum obsistentibus Parthis fluente quoq; per insuetudinem cibi aluo mılitum longius ire non posset, tamen perstitit, & oppidum cepit, et regem fugauit, & plurimos interemit, & parthicum nomē meruit. Ob hoc etiam filium eius Bassianum Antoninum, qui Caesar appellatus iam fuerat, annum XIII agentem participem imperij dixerunt milites, Getam quoque minorem filium Caesarem di-

xerunt eundem Antoninum, ut pleriq; in literas tradunt, appellantes. harum appellationum causa donatiuum militibus largissimum dedit. Concessa omni præda oppidi Parthici, quod milites quærebant. Inde in Syriam redijt uictor, et Parthicum deferentibus sibi patribus triumphum idcirco recusauit, quod consistere in curru affectus articulari morbo non posset, filio sanè concessit, ut triumpharet. Cui senatus iudaicum triumphum decreuerat, idcirco, quod & in Syria res bene gestæ fuerant à Seuero. Deinde cum Antiochiam transisset, data uirili toga filio maiori secum eum COS. designauit, & statim in Syria consulatum inierunt. Post hoc dato stipendio cumulatiore militibus, Alexandriam petijt. In itinere Palæstinis plurima iura fundauit. Iudæos fieri sub graui pœna uetuit. Idē etiam de Christianis sanxit. Deinde Alexandrinis ius Beleutarum dedit, qui sine publico consilio, ita ut sub regibus ante uiuebant uno iudice contenti, quem Cæsar dedisset. Multa prætereà his iura mutauit, iucundam sibi peregrinationem hanc propter religionem dei Serapidis, & propter nouitatem animalium bello eorum fuisse Seuerus ipse postea semper ostendit. Nam et mensam, & Memnonem, & Pyramides, et Labyrinthum diligenter inspexit, et quoniam longum est minora persequi, huius magnifica illa, quod uicto, et occiso Iuliano prætorianas cohortes exauthorauit, Pertinacem contra uoluntatem militum in deos retulit, Saluij Iuliani decreta iussit aboleri, quod non obtinuit. De-

niq; cognomentum Pertinacis non tam ex sua uoluntate, quàm ex morum parsimonia uidetur habuisse. Nam & infinita multorum cæde crudelior habitus, & cum quidam ex hostibus eidem se suppliciter obtulisset, dixisset'q; ille, quod facturus esset, non est mollitus tam prudenti dicto, sed interfici eum iussit. Fuit præterea delendarum cupidus factionum. propè à nullo congressu nisi uictor Persarum regem Abagarum subegit. Arabas in ditionem accepit. Adiabenos ui tributarios coëgit. Britaniam, quod maximum eius imperij decus est, muro per trāsuersam insulā ducto, utrinq; ad finem Oceani muniuit, Vnde etiam Britanici nomen accepit. Tripolim, unde oriundus erat, contusis bellicosissimus gentibus, securissimam reddidit, ac pacē diuturnam. oleum gratuitum, & fœcundissimum in æternum donauit. Idem cum implacabilis delictis fuit, tum ad erigendos industrios quosq; iudicij singularis. philosophiæ, ac dicendi studijs satis deditus. Doctrinæ quoq; nimus cupidus. Latronum ubiq; hostis, uitam suam priuatam, publicam'q; ipse composuit ad finem, solum tamen uitium crudelitatis excusans. De hoc senatus ita iudicauit illum aut nasci non debuisse, aut mori, quod et nimis crudelis & nimus utilis Reip. uideretur. Domi tamen minus cautus, qui uxorem Iuliam famosam adulterijs tenuit eam etiam coniurationis consciam. Idem cum pedibus æger bellum moraretur, id'q; milites anxie ferrent, eius'q; filium Bassianum, qui unà erant, Augustum fecissent, tolli se, atq; tribunal fer

vi iussit. Adesse deinde omnes tribunos, centuriones, duces, & cohortes, quibus authoribus id acciderat. Sisti deinde filium, qui Augusti nomen acceperat. Cumq; animaduerti in omnes authores facti præter filium iuberet, rogareturq; omnibus ante tribunal prostratis, caput manu contingens ait. Tandem sentitis caput imperare non pedes. Huius dictum est, cum eum ex humili per literarum, & militiæ officia ad imperiũ plurimis gradibus fortuna duxisset, omnia inquit fui, & nihil expedit. Perijt Eboraci i Britannia subactis gẽtibus, quæ Britanniæ uidebantur infestæ, anno imperij. XVIII. morbo grauissimo extinctus iam senex reliquit filios duos Antoninum Bassianum, & Getam, cui & ipsi in honorem Marci Antonini nomen imposuit illatus sepulchro Marci Antonini, quem ex omnibus imperatoribus tantum coluit, ut & Commodum in diuos referret, et Antonini nomen omnibus deinceps quasi Augusti ascribendum putaret. Ipsi à Senatu agentibus liberis eius funus amplissimũ exhibitum fuit, atq; inter diuos est relatus. Opera publica præcipue eius extant Septizonium, & Thermæ Seuerianæ. Eius deniq; etiam ianuæ in transtyberina regione ad portam nominis sui, quarum forma intercidens statim usum publicum inuidit. Iudicium de eo post mortem magnum omnium fuit, maxime quod diu nec à filijs eius boni aliquid REIP. uenit, & postea inuadentibus multis REMP. res Romana prædonibus direptui fuit. Hic tamen exiguis uestibus usus est, ut uix tu

niat eius aliquid purpuræ haberet . cum hirta chlamyde humeros uelaret, cibi parcissimus, leguminis patrij auidus, uini aliquando cupidus, carnis frequenter ignarus. Ipse decorus, ipse ingens promissa barba, cano capite, & crispo. Vultu reuerendus, canorus uoce, sed afrum quiddam usq; ad senectutem sonans, ac multum post mortem amatus uel inuidia deposita, uel crudelitatis metu. Legisse me apud Aelium Maurum Phelegontis Adriani libertum memini Septimium Seuerum immoderatissime, cum moreretur, lætatum, quod duos Antoninos pari imperio Reip. relinqueret exemplo Pij, qui Verum, & Marcum Antoninos per adoptionem filios Reip. reliquit. Hoc melius, quod ille filios per adoptionem, hic per se genitos rectores Romanæ Reip. daret, Antoninum scilicet Bassianum, quem ex priore matrimonio susceperat, et Getam, quem de Iulia genuerat, sed illum multum spes fefellit. Nam unum paricidium, alterum sui mores Reip. inuiderunt, sanctumq; illud nomen in nullo diu bene mansit. Et reputanti mihi Diocletiane Auguste neminem propè magnorum uirorum optimum, & utilem filium reliquisse satis claret. Denique aut sine liberis uiri interierunt, aut tales habuerunt pleriq;, ut melius fuerit de rebus humanis sine posteritate discedere. Et, ut ordiamur à Romulo, hic nihil liberorum reliqt, nihil Numa Pompilius, quod utile posset esse Reip. Quid Camillus? Num sui similes liberos habuit? Quid Scipio? Quid Catones? qui magni fuerunt. Iam uero qd

*de Homero, Demosthene, Virgilio, Crispo, & Terentio, Plauto, cæterisq́; alijs loquar? Quid de Cæsare? Quid de Tullio, cui soli melius fuerat liberos non habere? Quid de Augusto, qui nec adoptiuum bonum filium habuit? Cum illi eligendi potestas fuisset ex omnibus. Falsus est etiam ipse Traianus in suo municipe, ac nepote deligendo. Sed ut omittamus adoptiuos, ne nobis Antonini Pius, et Marcus numina Reip. occurrant, ueniamus ad genitos. Quid Marco felicius fuisset, si Commodum non reliquisset hæredem? Quid Seuero Septimio, si Bassianum non genuisset? qui statim insimulatum fratrem insidiarum contra se cogitatarum paricidiali etiam figmento interemit? qui nouercam, matrem quinimmo, in cuius sinu Getam filium eius occiderat, uxorem duxit, qui Papinianum iuris asylum, & doctrinæ legalis thesaurum, quod paricidium excusare noluisset, occidit, & præfectũ suum, ne homini per se, & per conscientiam suam magno deesset, & dignitas. Deniq;, ut alia omittam, ex huius moribus factũ puto, ut Seuerus tristior uir ad omnia, immo etiam crudelior pius, & dignus deorum altaribus duceretur. Qui*quidem diu immo Sallustij orationem, qua Micipsa filios ad pacem hortatur, ingratus morbo misisse filio dicitur maiori. Idq; frustra & hõ*minem tantum ualetudine. Vixit deniq; in odio populi diu Antoninus. Nomenq́; illud uenerabile diu minus amatum est. Quamuis & uestimenta populo dederit, Vnde Caracallus est dictus, & thermas ma-*

gnificentissimas fecerit. Extat sanè Romæ Seueri porticus gesta eius exprimens à filio quantum plurimi docent, structa. Signa mortis eius hæc fuerūt. Ipse somniauit quatuor aquilis & gemmato curru præuolante nescio qua ingenti humana specie ad cœlum esse raptum, cumq; raperetur, octoginta & nouem numeros explicuisse. Vltra quot annos ne unum quidem annum uixit, nam ad imperiū senex uenit. Cumq; positus esset in circulo ingenti æreo diu solus & destitutus stetit. Cum uereretur autem ne præceps rueret, à Ioue se uocatum uidit, atque inter Antoninos locatum. Die circensium cū tres uictoriæ more solito essent locatæ gypseæ cum palmis, media, quæ ipsius nomine ascriptum orbem palmis tenebat, uento icta de podio stans decidit, & humi constitit. Eaq;, quæ Getæ nomine inscripta erat, corruit, & omnis comminuta est. Illa uero, quæ Bassiani titulum præferebat, amissa palma uenti turbine uix constitit. Post murū apud uallum missum in Britania, cum ad proximam mansionem rediret, non solum uictor, sed etiam i æternum pace fundata uoluens animo quod omnis sibi occurreret, Aethiops quidam è numero militari claræ inter scurras famæ, & celebratorum semper iocorum cum corona è cupressu facta eidem occurrit. Quem cum ille iratus remoueri ab oculis præcepisset, & coloris eius tactus omine & coronæ dixisse ille dicitur ioci causa, totum fuisti, totum uicisti. Iam deus esto uictor. Et in ciuitatem ueniens, cum rem diuinam uellet facere, primū ad Bellonæ tem-

plum ductus est terrore aruspicis rustici. Deinde *hostiæ furuæ sunt appliatæ. Quod cum esset asper natus, atq; ad palatium se reciperet, negligentia ministrorum nigræ hostiæ usque ad limen domus palatinæ imperatorem secutæ sunt. Sunt per plurimas ciuitates opera eius insignia.* Magnum *uero illud in ciuitate eius, quod* Romæ *omnes ædes publicas, quæ uitio temporum labebantur, instaurauit, nusquam propè suo nomine ascripto, seruatis tamen ubique titulis conditorum. moriens septem annorum canonem, ita ut quotidiana* LXXV *milia modiorum expendi possent, reliquit.* Olei *uero tantum, ut per quinquennium non solum urbis usibus, sed et totius* Italiæ, *quæ oleo egeret, sufficeret.* Vltima *uerba eius dicuntur hæc fuisse.* Turba
» *tam* Remp. *ubiq; accepi, pacatam etiam* Britanis *re*
» *linquo. senex et pedibus æger firmum imperium*
» Antoninis *meis relinquens, si boni erunt, imbecil=*
» *lum, si mali.* Iussit *deide signum tribuno dari,* Laboremus, *quia* Pertinax *quando in imperium ascitus est, signum dederat, militemus.* Fortunam *deinde regiam, quæ comitari principes, & in cubiculis poni solebat, geminare statuerat, ut sacratissimum simulachrum utriq; relinqueret filiorũ, sed cum uideret se purgeri sub hora mortis, iussisse fertur, ut alternis diebus apud filios imperatores in cubiculis furtuna poneretur.* Quod Bassianus *prius contempsit, quàm faceret pariadium.* Corpus *eius à* Britania Romam *usque cum magna prouincialium reuerentia susceptum est.* Quam-

uis, aliqui urnulam auream tantum fuisse dicant. Seueri reliquias continentem. Eandemq; Antoninorum sepulchro illatam cum Septimus Pertinax Seuerus illic, ubi uita functus est, esset incensus. cũ septizonium faceret, nihil aliud cogitauit, quàm ut ex Africa uenientibus suum opus occurreret. & nisi absente eo per præfectum urbis mediũ simulachrum eius esset locatum additum palatinis ædibus, *id est regum atriũ ab ea parte facere uoluisse perhibetur. Quod etiam post Alexãder, cũ uellet facere ab aruspicibus dicitur esse prohibitus. cũ hoc sciscitatus non litasset.

AELII SPARTIANI ANTONINVS CARACALLA.

Ex duobus liberis, quos Septimius Seuerus reliquit, Getam, et Bassianum, quorũ unum exercitus, alterũ pater dixit, Geta hostis est iudicatus. Bassianum autem obtinuisse imperiũ constat. De cuius maioribus frustra putamus iterandum, cum omnia in Seueri uita satis dicta sint. Huius igitur pueritia blanda, ingeniosa, parentibus affabilis, amicis parentum iucunda, populo accepta, grata Senatui, ipsi etiam ad amorem conciliandum salutaris fuit. non ille ĩ literis tardus, non in beneuolẽtijs segnis, non tenax in largitate, non lentus in clementia, sed sub parentibus uisus. Deniq; siquando feris obiectos damnatos

ctos damnatos uidit, fleuit, aut oculos auertit, quod populo plus quàm amabile fuit. Septennis puer, cũ collusorem suum puerum ob iudaicam religionem grauius uerberatum audisset, neq; patrem suum, neq; patrem pueri, uel authores uerberum diu respexit. Antiochensibus & Byzantijs interuentu suo iura uetusta restituit, quibus iratus fuit Seuerus, quod Nigrum iuuerant. Plautiani odium crudelitatis causa concepit. Quæ à parentibus gratia sigillariorum acceperat, id uel clientibus, uel magistris sponte donauit. Sed hæc puer. Egressus uero pueritiam, seu patris monitis, seu calliditate ingenij, siue quod se Alexandro Magno Macedoniæ æquãdum putabat, restrictior, grauior, uultu etiam truculentior factus est prorsus, ut eum, quem puerum scirent, multi esse non crederent. Alexandrum Magnum, eiusq; gesta in ore semper habuit. Tiberiũ, & Syllam in conuentu plerunq; laudauit. Patri superbior fuit, Fratrem magna eius humilitate despexit. Post patris mortem in castra prætoria pergens apud milites conquestus est, circumueniri se fratris insidijs, atque ita fratrem in palatio fecit occidi. Eius corpus statim cremari præcepit. Dixit præterea in castris fratrem sibi uenenum parasse, matri eum irreuerentem fuisse. Egitq; publicæ his gratias, qui eum occiderunt. Addidit deniq; ijs, qui fideliores erga se fuerant, stipendium. Pars militum apud Albam Getam occisum ægerrime accepit, dicentibus cunctis duobus se fidem promisisse liberis Seueri, duobus seruare debere. Clausisq; portis diu

imperator non admissus, nisi delinitis animis non solum querelis de Geta, & criminationibus editis, sed enormitate stipendij militibus, ut solet, placatis, atq; inde Romam rediit. Tunc sub ueste senatoria loricam habens cum armatis militibus curiā ingressus est. Hos in medio inter subsellia duplici ordine collocauit, & sic uerba fecit. Questus ē de fratris insidijs inuolute, & incondite ad illius accusationem, sui uero excusationem, quod quidem nec senatus libenter accepit. Cum ille dixisset, fratri se omnia permisisse, fratrem ab insidijs liberasse, et illum tamen sibi grauissimas insidias fecisse, nec uicem amori reddidisse fraterno. Post hoc relegatis, deportatisq; reditum in patriā restituit. Inde ad prætorianos processit, & in castris mansit. Altera die capitolium petijt, & eos, quos occidere parabat, affabiliter est allocutus. Innitensq; Papiniano & Chiloni ad palatium rediit. Cum flentem matrem Getæ uidisset, aliasq; mulieres, post necē fratris mulieres occidere conatus est. Sed ob hoc retentus, ne augeretur fratris occisi crudelitas. Lætū ad mortē coëgit misso a se ueneno, ipse enim inter fuasores Getæ mortis primus fuerat, qui & primus interemptus est. Ipse mortem eius sæpissime fleuit. Multos, qui cædis eius conscij fuerant, interemit. Eumq;, & imaginem eius honorauit. Post hoc fratrem patruelem Afrum, cui pridie partes de cœna miserat, iussit occidi. Qui cum se præcipitasset per cussorum timore, & ad uxorem cruore fracto erepsisset, tamen per ludibrium a percussoribus depre

henſus eſt, & occiſus. Occidit etiam Pompeianum Marci nepotem ex filia natum, & ex Pompeiano, cui nupta fuerat Lucilla post mortem Veri imperatoris, quem & COS. II fecerat, & omnibus bellis præpoſuerat, quæ grauiſſima tunc fuerunt, & ita quidem, ut uideretur à latronibus interemptus. Deinde in conſpectu eius Papinianus ſecuri percuſſus eſt, & à militibus occiſus, quo facto, percuſſori dixit gladio te exequi oportuit meum iuſſum. Occiſus eſt etiã eius iuſſu Petronius ante templum Diui Pij; tractaq; ſunt eorum per plateam cadauera ſine aliqua humanitatis reuerentia. Filiũ autem Papiniarum, qui ante triduum quæſtor opulentum munus ediderat, interemit. Iiſdem diebus occiſi ſunt innumeri, qui fratris eius partibus fauerant. Occiſi etiam liberti, qui Getæ adminiſtrauerant, cædes deinde i omnibus locis, & in balneis factæ, occiſiq; nonnulli etiam cœnantes. Inter quos etiam Sammonicus Serenus, cuius libri plurimi ad doctrinam extant. in ſummum diſcrimen etiã Chilo iterum præf. & COS. uenit, & ob hoc, quod concordiam inter fratres ſuaſerat. Et cum idẽ Chilo ſublata ueſte ſenatori nudis pedibus ab urbanicianis raptus eſſet, Antoninus ſeditiõem compreſſit. Multas præterea poſtea cædes in urbe fecit paſſim raptis à militibus nonnullis hominibus, & occiſis quaſi ſeditionẽ uindicans. Aelium Pertinacem ſuffectum COS. ob hoc ſolum, quod filius eſſet imperatoris, occidit. Neq; ceſſauit unq̃ ſub diuerſis occaſionibus eos interficere, qui fratris amici fuiſſent.

Sæpe in senatum, sæpe in populum superbe inue ctus est, aut edictis propositis , aut orationibus edictis Syllam se etiam ostendens futurum. his gestis, Galliam petijt, atque ut primum in eam uenit, Narbonensem proconsulem occidit. Cunctis deinde turbatis, qui in Gallia res regebant, odium tyrannicum meruit, quamuis aliquando fingeret se benignum, cum esset natura truculentus . Et cum multa contra homines, et contra iura ciuitatum fecisset, morbo implicatus grauiter laborauit. Circa eos, qui eum curabant, crudelissimus fuit. Deinde ad orientem profectionem parans omisso itinere , in Dacia resedit. circa Rhetiam non paucos Barbaros interemit, milites'q; suos quasi Syllæ milites, & cohortatus est, & donauit. Deorum sanè se nominibus appellari uetuit, quod Commodus fecerat, cum illi eū, quod leonem, alias'q; feras occidisset, Herculem dicerent. Et cum Germanos subegisset, Germanicum se appellauit uel ioco, uel serio, ut erat stultus, & demens, asserens si Lucanos uicisset, Lucanicum se appellandum. Damnati sunt eo tempore, qui urinam in eo loco fecerunt, in quo statuæ, aut imagines erant principis. Et qui coronas imaginibus eius detraxerunt, ut alias ponerent. Damnati sunt & qui remedia quartanis, tertianis'q; collo annexa gestarent. per Thracias cum præf. præt. iter fecit . Inde cum in Asiam trajceret, naufragij periculum adijt antemna fracta, ita, ut in scapham cum protectoribus descenderet. Vnde in triremē à præfecto classis receptus euasit. excepit apros frequen-

ter contra leonem etiam stetit. Quo etiam missis ad amicos literis, gloriatus est, seq; ad Herculis uirtutem accessisse iactauit. Post hoc ad bellū Armeniacum, Parthicumq; conuersus ducem bellicum, qui suis competebat moribus, fecit. Inde Alexandriam petijt, in Gymnasium populum conuocauit, eumq; obiurgauit, legi etiam ualidos ad militiam præcepit. Eos autem, quos legerat, occidit exemplo Ptolemæi Euergetis, qui octauus hoc nomine appellatus est. Dato præterea signo militibus, ut hospites suos occiderent, magnam cædem Alexandriæ fecit. Dehinc per Cadusios fines Babylonios ingressus tumultuarie cum Parthorum satrapis manum contulit feris etiam bestijs in hostes immissis. Datis ad senatum quasi post uictoriam literis Parthicus appellatus est. Nam Germanici nomen patre uiuo fuerat consecutus. Deinde cum iterum uellet Parthis bellū inferre, atq; hybernare Edessæ, atq; inde Carras Luni dei gratia uenisset, die natalis sui VIII idus Apriles ipsis Megalēsibus, cum ad requisita naturæ discessisset insidijs à Macrino præf. præt. positis, qui post eum inuasit imperium, interemptus est. Conscij cædis fuerunt Nemesianus, & frater eius Apollinaris, Reanusq;, qui præf. legionis secundæ Parthicæ militabat, & qui equitibus extraordinarijs præerat non ignorantibus Martio Agrippa, qui classi præerat, & præterea plerisq; officialium impulsu Martialis. occisus est autem in medio itinere inter Carras, & Edessam, cum leuādæ uesicæ gratia ex equo descendisset. Atq; inter

protectores suos coniuratos cædis ageret. Deniq; cũ illum in equum strator eius leuaret, pugione latus eius confodit. Conclamatumq; ab omnibus est, id Martialem fecisse. Et quoniã dei Luni fecimus mentionem, sciendum doctissimus quibusq; id memoriæ traditum. Atq; ita nunc quoq; à Carrenis præcipue haberi, ut qui Lunam fœmineo nomine, ac se xu putauerit nuncupandam, is addictus mulieribus semper inseruiat. At qui uero marem deum esse crediderit, is dominetur uxori, neq; ullas mulie bres patiatur insidias. Vnde quãuis Græci uel Aegyptij eo genere, quo fœminam hominem etiã Lunam deum dicant, mysticæ tamen deũ dicunt. Scio de Papiniani nece multos ita in literas retulisse, ut cædis non asciuerint causam alijs alia referẽtibus. Sed ego malui ueritatem opinionum edere, quàm de tanti uiri cæde reticere. Papinianum amicissimum fuisse imperatori Seuero, &, ut aliqui loquuntur, affinem etiam per secundam uxorem memoriæ traditur, ad hæc præcipue utrunq; filium à Seuero commendatum, eumq; cum Seuero professum sub Scæuola, & Seuero in aduocatione fisci successisse, atq; ob hoc concordiam fratrum Antoninorum fouisse, egisse quin etiã ne occideretur, cum iam de insidijs eius Bassianus quereretur. Atq; ideo unà cum ijs, qui fautores fuerant Getæ, à militibus non solum permittente, uerum etiam suadente Antonino occisum. Multi dicunt Bassianum occiso fratre, illi mandasse, ut & in senatu per se, & apud populũ facinus dilueret. illũ aũt respondisse, non tã

facile parricidiũ excusari posse, q̃ fieri. Est etiã hæc fabella, quod dictare noluerit orationẽ, qua iuhẽdum erat in fratrem, ut causa eius melior fieret, q occideret. Illum aũt negantem respondisse, aliud est parricidium, aliud accusare innocẽtem occisum. Sed hoc omnino nõ conuenit. Nã neq; præf. poterat dictare orationẽ, & constat eum quasi fautorẽ Getæ occisum. Et fertur qdem Papinianus, cũ raptus à militibus ad palatium traheretur occidendus, prædiuinasse dicentem stultissimũ fore, q in suũ subrogaretur locum, nisi appetitam crudeliter præfecturã uindicaret, quod factum est. Nam Macrinus occidit, ut supra exposuimus, q cum filio factus in castris imperator filiũ suum, q Diadumenus uocatus Antoninum uocauit, idcirco quod à prætorianis multum Antoninus desyderatus est. Bassianus uixit annis XLIII. Imperauit annis VI. Publico funere elatus est. Filiũ reliquit, q postea et ipse M. Antoninus Heliogabalus est dictus. Ita. n. nomen Antoninorũ ioleuerat, ut uelli ex animis hoĩum nõ posset. Quod omniũ pectora uelut Augusti nomen obsederat. Fuit male moratus, et patre duro crudelior. Auidus cibi, uini ẽt appetẽs. suis odiosus, et præter milites prætorianos oĩbus castris exosus. Prorsus nihil iterfrẽs simile. O pa romæ reliqt Thermas noĩs sui eximias, quarũ cællã soleare architecti negant posse ulla imitatiõe, qua facta ẽ, fieri. Nã et ex ære uel cupro cãcelli suppositi esse dicuntur, qbus cãme ratio tota cõcredita ẽ, et tñ est spatij, ut idipsum fieri negãt potuisse docti mechãici. Reliqt et porticum

patris nomine, quæ gesta illius contineret et triumphos, & bella. Caracalli nomen accepit à ueste mẽto, quod populo dederat, demisso usq; ad talos, quod ante non fuerat. Vnde hodieq; Antonianæ dicuntur Caracallæ huiusmodi in usu maxime Romanæ plebis frequentatæ. Idem uiam nouam muniuit, quæ est sub eius thermis Antoninianis scilicet, qua pulchrius inter Romanas plateas non facile quicquam inuenias. Sacra Isidis Romam deportauit, et templa ubiq; magnificæ eidem deæ fecit. Sacra etiã maiore reuerentia celebrauit, quàm ante celebrabantur. In quo quidem mihi mirum uidetur quemadmodum sacra Isidis primum per hunc Romã uenisse dicantur. Cum Antoninus Commodus ita ea celebrauerit, ut & Anubin portaret, & pausa sederet, nisi forte iste addidit celebritati, nõ eã primus inuexit. Corpus eius Antoninorũ sepulchro illatũ est, ut ea sedes reliquias eius acciperet, quæ nomen addiderat. Interest scire quẽadmodũ nouercam suã Iuliã uxorẽ duxisse dicatur. Quæ cum esset pulcherrima, & quasi p negligentiam se maxima corporis parte nudasset, dixissetq; Antoninus, uellẽ, si liceret, respõdisse fertur, si libet, licet. An nescis te imperatorẽ esse, et leges dare non accipere? Quo audito, furor i conditus ad effectum criminis roboratus est, nuptiasq; eas celebrauit, quasi sciret se leges dare, cum uere solus prohibere debuisset. matrẽ enim (nõ alio dicenda erat nomine) duxit uxorem, ad paricidiũ iunxit incestum. Siqdem eã matrimonio sociauit, cuius filiũ nu p occiderat. Nõ ab

re est etiam diasyrticum quiddã in eum addere di ctum. Nam cum Germanici, & Parthici, & Arabici, & Alemannici nomen ascriberet (nam Alemannorum gentem deuicerat.) Aelius Pertinax filius Pertinacis dicitur ioco dixisse, adde, si placet, etiam Geticus Maximus, quod Getam occiderat fratrem, & Gotthi Getæ dicerẽtur, quos ille, dum ad orientem transit, tumultuarijs prælijs deuicerat. Occidendi Getæ multa prodigia extiterunt, ut in uita eius exponemus. Nam quamuis prior ille è uita excesserit, nos tamen ordinem secuti sumus, ut qui & prior natus est, & qui prior imperare cœperat, prior scriberetur. Eo sanè tempore, quo ab exercitu appellatus est Augustus uiuo patre, quod ille pedibus æger gubernare non posse uideretur imperium, confusis animis militum, & tribunorum, Seuerus dicitur animo uolutasse, ut & hunc occideret, nisi repugnassent præf. eius graues uiri. Aliq contra dicunt, præf. uoluisse id fieri, sed Septimium noluisse, ne & seueritas illius crudelitatis nomine inquinaretur. Et cum authores criminis milites fuerint, adolescens stultæ temeritatis pœnas lueret tam grauis supplicij titulo, ut à patre uideretur occisus. Hic tamen omnium durissimus, &, ut uno complectamur uerbo, parricida, incestus, patris, & matris et fratris inimicus. à Macrino, qui eum occiderat, timore militum, ac maxime prætorianorum inter deos relatus est. habet templum, habet salios, habet sodales Antonianos, qui Faustinæ templum, & diuale nomen eripuit. certe templum, quod ei sub Tau

ri radicibus fundauerat olim maritus Antoninus, in quo postea filius Bassiani Heliogabalus Antoninus sibi uel Ioui Syrio, uel soli (incertum enim id est) templum fecit. post istum imperauit Opilius Macrinus cum filio Diadumeno.

OPILIVS MACRINVS IVLII CAPITOLINI.

Vitæ illorum principum, seu tyrannorum, siue Cæsarum, qui nõ diu imperauerunt, in obscuro latent. Idcirco quod neque de priuata eorũ uita digna sunt quæ dicantur, cum omnino nescirentur quidẽ, nisi aspirassent ad imperium. Et de imperio, quod non diu tenuerunt, non multa dici possunt. Nos tamen ex diuersis historijs erutam lucem proferemus, & ea quidem, quæ memoratu digna erunt. Non enim est cuiusquam in uita, qui ad diem quodcunq; fecerit, sed eius, qui uitas aliorum scribere orditur, officium est digna cognitione perscribere. Et Iunio quidem Cordo studium fuit eorum imperatorum uitas edere, quos obscuriores uidebat, qui non multum profecit. Nam & pauca reperit, & indigna memoratu, asserens se minima quæque persecuturum quasi uel de Traiano, aut Pio, aut Marco sciẽdum sit, quoties processerit, quando cibos uariauerit, & quando uestem mutauerit, & quos quando promouerit, quæ illa omnia exequendo libros my-

thistorijs repleuit talia scribendo, cum omnino rerũ uilium, aut nulla scribenda sint, aut nimis pauca, si tamen ex his mores possint animaduerti, q re uera sciendi sunt. sed ex parte conscribam, ut & ea cætera colligantur. Occiso ergo Antonino Bassiano, Opilius Macrinus PRAEFEC. PRAETeius, qui antea priuatus curabat, imperium arripuit. Humli natus loco, & animi, atque oris inuerecundi, se'q; nunc Seuerum, nũc Antoninum, cũ in odio esset omnium & hominum, & militum, nuncupauit. Statim'q; ad bellum Parthicum profectus, et uindicandi se de militibus seu rumoribus, qbus premebatur, adolescendi potestatem dempsit. Quamuis Senatus eum imperatorem odio Antonini Bassiani libenter acceperit, cum in senatu omnibus una uox esset, quemuis magis quàm parricidã, quemuis magis quàm incestum, quemuis magis quã impurum, quemuis magis quàm interfectorem & senatus, et populi. Et mirum omnibus fortasse uideatur, cur Diadumenus filius Macrini Antoninus uoluerit nuncupari, cum author necis Antoninianæ fuisse dicatur. De ipso quæ in annales relata sunt, proferam. Vates cœlestis apud Carthaginem, quæ deo repleta solebat uera canere sub Antonino Pio, cum sciscitante proconsule de statu, ut solebat, publico, & de suo imperio futura prædiceret, ubi ad principes uentum est, clara uoce numerari iussit, quoties diceret Antoninum. Tunc'q; attentis omnibus Antonini nomen Augusti octauo edidit. Sed credẽtibus cunctis, quod VIII annis Antoninus Pius

imperaturus esset, & ille transcendisset hunc annorum numerū, constitit apud credentes, uel tunc uel postea per uatem aliud designatum. Deniq; ad numeratis omnibus, qui Antonini appellati sunt, is Antoninorum numerus inuenitur. Enimuero Pius primus, Marcus secundus, Verus tertius, Commodus quartus, Quintus Caracallus, sextus Geta, Septimus Diadumenus, Octauus Heliogabalus Antonini fuere. Nec inter Antoninos referendi sunt duo Gordiani, qui aut prænomen tantum Antoninorum habuerunt, aut etiam Antonij dicti sunt non Antonini. Inde est, quod se & Seuerus Antoninum uocauit, & plurimi fuerunt, & Pertinax, & Iulianus, & idem Macrinus, & ab ipsis Antoninis, qui ueri successores Antonini fuerunt, hoc nomen magis quàm proprium retentum est. Hæc alij. Sed alij iccirco Antoninum Diadumenum à Macrino patre appellatum ferunt, ut suspicio à Macrino interfecti Antonini militibus tolleretur. Alij uero tantum desyderium nominis huius fuisse dicunt, ut nisi populus, & milites Antonini nomen audirent, imperatorium non putarent. Et de Macrino quidē in Senatu à multis quando nuntiatum est, ea dicta sunt, ut appareat ignobilem, sordidum, spurcum fuisse. uerba deniq; Aurelij Victoris, cui Prisco cognomen erat, hæc fuerunt. Macrinum libertinum hominem prostibulum seruilibus officijs occupatum in domo imperatoria, uenali fide, uita sordida sub Commodo à Seuero remotum etiam à miserrimis officijs, relegatumq; in Africam, ubi ut

" infamiam damnationis tegeret, lectioni operam de-
" disse, egisse causulas, declamasse, in postrema dixisse. Donatum autem annulis aureis patrocinante sibi Vero liberto suo Festo, aduocatum fisci factum sub Vero Antonino. Sed & haec dubia ponuntur, & alia dicuntur ab alijs, quae ipsa quoq; non tacebimus. Nam pleriq; gladiatoriã pugnam eum exhibuisse dixerunt. Et accepta rudi, ad Africam isse uenatorem primo, post etiam tabellionem fuisse, deinceps aduocatum fuisse fisci, ex quo officio ad amplissima quaeq; peruenit. Deinde cum esset praef. praet. collega ablegato, Antoninum Caracallum imperatorem suum interemit tanta fictione, ut ab eo non uideretur occisus. Nam stratore eius redempto, & spe ingenti proposita id egit, ut quasi militaribus insidijs, quod uel ob pariadium, uel iustum displiceret, interemptum diceretur. Statim deniq; arripuit imperium filio Diadumeno in participatum ascito, quem continuo, ut diximus, Antoninum appellari à militibus iussit. Deinde corpus Antonini Romam remisit sepulchris maiorum inferendum. Mandauit collegae dudum suo praefecto praetorij, ut munus suum curaret, ac praecipue Antoninum honorabiliter sepeliret ducto funere regio, qđ sciebat ob uestimenta populo, & congiaria data multum Antoninum à plebe dilectum. Accedebat etiã illud, quod militarem motum timebat, ne eo interueniente suum impediretur imperium, quod raptum ierat, sed quasi inuitus acceperat, ut sunt homines, q̃ ad ea se cogi dicunt, quae uel sceleribus compa

rant. Timuit autem etiam collegam ne & ipse imperare cuperet sperantibus cunctis, quod si unius numeri consensus accederet, neque ille recusaret, et omnes cupidissime id facerent odio Macrini, uel propter uitam improbam, uel propter ignobilitatem, cum omnes superiores nobiles fuissent imperatores. insulsit praeterea in nomẽ Seueri, cum illius nulla cognatiõe tangeretur, unde iocus extitit. Sic Macrinus est Seuerus, quo modo Diadumenus Antoninus. Statim tamen ad delendum militum motum stipendium, & legionarijs, & praetorianis dedit solito uberius, utpote qui extenuare cuperet imperatoris occisi crimen, profuitq; pecunia, ut solet, cui innocentia prodesse non poterat. Retentus est enim aliquanto tempore ĩ imperio homo uitiorum omnium. ad senatum deinde literas misit de morte Antonini DIVVM illum appellans, excusansq; se & iurans, quod de caede illius nescierit. Ita sceleri suo more hominum perditorum iunxit periurium, à quo incipere decuit hominem improbum, cum ad Senatum scriberet. Interest scire cuiusmodi oratio fuerit, qua se excusauit, ut & impudentia hominis noscatur, & sacrilegum, à quo initium sumpsit improbus imperator, capita ex oratione Macrini et Diadumeni imperatorum.

» *Vellemus P.C. & incolumi Antonino nostro, et re*
» *uecti, cum triumpho uestrã clementiam uidere. tũc*
» *demum enim florente Rep. & omnes felices esse-*
» *mus, et sub eo principe uiueremus, quem nobis An*
» *toninorum loco dij dederant. Verum quia id eueni*

» re per tumultum militarem non potuit, nuntiamus
» primum quid de nobis exercitus fecerit, deinde
» honores diuinos, quod primum faciendum est, de-
» cernimus ei uiro, in cuius uerba iurauimus, cum
» exercitus ultorem cædis Bassiani neminem dignio
» rem præfecto eius putauit, cui & ipse uniq; uindi
» candam factionem mandasset, si uiuus deprendere
» potuisset. Et infra. detulerunt ad me imperium,
» cuius ego P. C. interim tutelam recepi, tenebo regi
» men, si & uobis placuerit, quod militibus placuit,
» quibus iam & stipendium dedi, & omnia impe-
» ratorio more iussi. Item infra. Diadumenum fili-
» um meum uobis notũ, & imperio miles donauit
» & nomine, Antoninum uidelicet appellans, ut co=
» honestaretur prius nomine, sic etiam regni honore.
» quod uos P. C. bono, faustoq; omine approbetis,
» petimus, ne uobis desit Antoninorum nomen, quod
» maxime diligitis. Item infra. Antonino autem di=
» uinos honores & miles decreuit, & nos decreui=
» mus, & uos P. C. ut decernatis, cum possimus im-
» peratorio iure præcipere. tamen rogamus dicantes
» & duas statuas equestres, pedestres duas habitu
» militari, sedentes ciuili habitu duas. Item D. Se
» uero duas triumphales, quæ omnia P. C. uos im=
» pleri iubebitis nobis religiose proprioribus ambiẽ
» tibus. Lectis igitur in senatu literis, contra opinio
nem omnium & mortem Antonini senatus gratan
ter accepit, & Opilium Macrinum libertatem pu
blicam curaturum sperans, Primum i patritios al
legit nouum hominem, & qui pauloante procura
tor priuatæ rei fuisset. eundem cum scriba ponti-

ficum esset, quos hodie pontifices minores uocant, PONT. OPT. appellauit, Pij nomine decreto. Diu tamen lectis literis cum omnino nemo crederet de Antonini morte, silentium fuit. Sed posteaq̃ constitit occisum, senatus in eum, uelut in tyrannũ, inuectus est. Deniq; statim Macrino & proconsulare imperium, & potestatem tribunitiam detulerunt. Filium sanè suum, cum ipse felicis nomen recepisset, ut suspicionem occisi à se Antonini remoueret, Antoninũ uocauit Diadumenum antea dictũ. Quod quidem etiam Varius Heliogabalus, qui se Bassiani filium diceret, homo sordidissimus, & ex meretrice conceptus, idem postea nomen accepit. Deniq; uersus extant cuiusdam poëtæ, quibus ostenditur Antonini nomen cœpisse à Pio, & paulatim per Antoninos usq; ad sordes ultimas peruenisse. Siquidem Marcus nomen illud sanctum uitæ genere auxisse uideatur. Verus autem degenerasse. Cõmodus uero etiam posuisse sacrati nominis reuerentiam. Iam quid de Caracallo Antonino, quid'ue de hoc potest dici? Postremo etiam quid de Heliogabalo? qui Antoninorum ultimus in summa impuritate uixisse memoratur? Appellatus igitur IMPER. suscepto bello contra Parthos profectus est magno apparatu studens sordes generis, & prioris uitæ infamiam uictoriæ magnitudine abolere. Sed conflictu habito contra Parthos defectu legionum, quæ ad Varium Heliogabalum confugerát, interemptus est. Sed anno amplius imperauit. Sanè cum esset inferior in eo bello, quod Antoninus

gesserat

gesserat Artabane grauiter necem suorum ciuium uindicante primo Macrinus repugnauit. Postea uero missis legatis petijt pacem, quam libenti animo interfecto Antonino Parthus concessit. Inde, cum se Antiochiá recepisset, ac luxuriæ operá daret, iustam causam interficiendi sui præbuit exercitui, ac Bassiani, ut putabatur, filium sequenti, idest Heliogabalum Bassianum Varium, qui postea et Bassianus, & Antoninus appellatus est. Fuit quædam mulier Mœsa, siue Varia ex Emissena urbe soror Iuliæ uxoris Seueri Pertinacis Afri, quæ post mortem Antonini Bassiani ex aulica domo fuerat expulsa per Macrini superbiá, cui quidem omnia concessit Macrinus, quæ diu illa collegerat. Huic erant duæ filiæ Semiamira, & Mamæa, quarum maior filius erat Heliogabalus, qui & Bassiani, & Antonini nomen accepit. Nam Heliogabalum Phœnices uocant Solem. Sed Heliogabalus pulchritudine, ac statura, & sacerdotio conspicuus erat, ac notus omnibus hominibus, qui ad templum ueniebant, militibus præcipue. His Mœsa, siue Varia dixit Bassianum filium esse Antonini, quod paulatim omnibus militibus innotuit. Erat præterea Mœsa ipsa ditissima, ex quo etiam Heliogabalus luxuriosissimus. qua promittẽte militibus legiones, ab ductæ sunt à Macrino. Suscepta enim illa noctu in oppidum cum suis, nepos eius Antoninus est appellatus imperij delatis insignibus. Hæc ubi sunt Macrino apud Antiochiam posito nuntiata, miratus audaciam muliebrem simul etiam contemnens,

Iulianum præfectum ad obsidendos eos cum legionibus misit. Quibus cum Antoninus ostenderetur miro amore in eum omnibus inclinatis, occiso Iuliano præfecto, ad eum omnes transierunt. Deinde parte exercitus coniuncta, uenit contra Macrinum Antoninus contra se festinantem, commissoq; prælio, Macrinus est uictus proditione militum eius, & amore Antonini. fugiens sanè Macrinus cum paucis, & filio in uico quodam Bithyniæ occisus est cum Diadumeno. Ablatumq; eius caput est, & ad Antoninum perlatum. Sciendum præterea, quod Cæsar fuisse dicatur non Augustus Diadumenus puer, quem plerique pari fuisse cum patre imperio tradiderunt. occisus est etiam filius. cui hoc solum attulit imperium, ut interficeretur à milite. Non enim aliquid dignum in eius uita erat, quod dicatur, præter hoc, quod Antoninorum nomini est uelut notus appositus. Fuit tamen in uita imperatoria paulo rigidior, & austerior sperans se ante acta omnia posse obliuioni dare, cum ipse seueritatis illius occasionem reprehendendi, & lacerandi eius aperiret. Nam & Seuerum se & Pertinacem uoluerat nuncupari. Quæ duo illi asperitatis nomina uidebantur. Et cum illū senatus pium, ac felicem nuncupasset, felicis nomen recepit, Pij habere noluit. Vnde in eum epigramma illatum græci cuiusdam poëtæ uidetur extare, quod latine hac sententia continetur.

» *Histrio iam senior turpis, grauis, asper, iniquus,*

" Impius, & felix sic simul esse cupit.
" Vt nolit pius esse, uelit tamen esse beatus.
" Quod natura negat, nec recipit ratio.
" Nam pius, & felix poterat dici, atq; uideri.
" Cui imperium infelix est, erit ille sibi.

Hos uersus nescio quis de latinis iuxta eos, q̃ græci erant propositi, in foro posuit. Quibus acceptis Macrinus his uersibus respondisse fertur.

" Si talem graium retulissent fata poëtam,
" Qualis latinus Gabalus iste fuit,
" Nil populus nosset, nil nosset curia magno,
" Nullus scripsisset carmina tetra mihi.

His uersibus Macrinus longe peioribus quàm illi latini sunt, respondisse se credidit. Sed nō minus risui est habitus, quàm poëta ille, qui de græco latine coactus est scribere. Fuit igitur superbus, & sanguinarius, & uolens militariter imperare incusans quinetiam superiorum temporum disciplinã, ac solum Seuerum præ cæteris laudans. Nam & in crucem milites tulit, & seruilibus supplicijs semper affecit, & cum seditiones militares pateretur, multos sæpius decimauit. Aliquando etiam centesimauit, quod uerbum proprium ipsius est, cum se clementem diceret, quando eos centesimaret, qui digni essent decimatione, atque uicesimatione. Longum est eius crudelitates omnes aperire. Attamen unam ostendam non magnam, ut ipse credebat, sed omnibus tyrannicis immanitatibus tristiorem. Cum quidam milites ancillæ hospitis pudorem deprauasse suspecti essent, atq; per quendam frumenta

rium ille didicisset, adduci eos iussit, Interrogauitq; utrum esset factum. quod cum constitisset, duos boues miræ magnitudinis uiuos subito aperiri iussit, atq; his singulos milites inseri capitibus, ut secum colloqui possent, exertis. Itaq; pœna hos affecit, cum ne adulteris quidem talia apud maiores sui temporis essent constituta supplicia. Pugnauit tamen & contra Parthos, & contra Armenios, et contra Arabas, quos Eudæmones uocant, non minus fortiter, quàm feliciter. Tribunum, qui excubias deseri passus est, carpento rotali superadnexum per totum iter uiuum, atq; exanimem traxit. Reddidit etiam Mezentij supplicium, quod ille uiuos mortuis illigabat, & ad mortem cogebat longa tabe confectos. Vnde etiam in circo, cum fauor publicus in Diadumenum semper fuisset acclamatum

" Egregius forma iuuenis-,

" -Cui pater haud Mezentius esset,

Viuos etiam homines parietibus inclusit, & struxit. Adulterij reos semper uiuos simul incendit iunctis corporibus. Seruos qui à dominis fugissent, repertos ad gladiũ ludi deputabat. Delatores si non probarent, capite affecit, si probarent, delato pecuniæ præmio infames dimisit. Fuit in iure non incallidus, adeo ut statuisset omnia rescripta ueterũ principum tollere, ut iure non rescriptis ageretur. Nefas esse dicens leges uideri Commodi, & Caracalli, & hominum imperitorũ uoluntates, cũ Traianus nunq̃ libellis responderit, ne ad alias causas facta præferrentur, quæ ad gratiã cõposita uiderentur.

In annonis tribuẽdis largißimus fuit. In auro par cißimus. In uenerãdis uel aulicis tam impius, tam pertinax, tam asper, ut serui illũ sui non Macrinum dicerent, sed Macellinũ, quod macelli specie domus eius cruentaretur sanguine uernularũ. Vini, cibiq; auidißimus, nonnunq̃ usq; ad ebrietatem, sed uespertinis horis. nã si prandißet uel priuatim parcißimus. in cœna effusißimus. Adhibuit conuiuio literatos, ut loquens de studijs liberalibus necessario abstineret. Sed cũ eius uilitatem homines antiquã cogitarent, crudelitatem nimiã uiderent, hominem putidulum in imperio ferre non possent, & maxime milites, qui multa eius meminerant funestißima, & aliquando turpißima inita factione illum occiderunt cũ puero suo Diadumeno. s. Antonino cognomine, de quo dictum est, quod in somnijs Antoninus fuisset. Vnde ẽt uersus extant huiusmodi.

» Vidimus in somnijs aues (nisi fallor) & istud,
» Antoninorum nomen puer ille gerebat,
» Qui patre uenali genitus, sed matre pudica,
» Centum nam mœchos passa est, centumq; rogauit.
» Ipse etiam caluus mœchus fuit inde maritus,
» En pius, en Marcus, Verus nam non fuit ille.

Et isti uersus ex græco translati sunt in latinum. Nam græce sunt disertißimi. Videntur autem mihi ab aliquo poëta uulgari translati esse. Quod cũ Macrinus audißet, fecit iambos, qui non extant. iucundißimi autem fuiße dicuntur, qui quidem perierunt in eo tumultu, in quo ipse occisus est, quando et omnia eius à militibus peruersa sunt. Genus

mortis, ut diximus tale fuit, cum in Antoninū Heliogabalum exercitus inclinasset, ille fugit, belloq; uictus est, & occisus in suburbano Bithyniæ suis partim deditis, partim occisis, partim fugatis. Ita Heliogabalus clarus redditus est, quod uideretur patris uindicasse mortem, atque inde in imperium uenit, quod dedecorauit uitijs ingentibus. Luxuria, turpitudine, abliguritione, superbia, immanitate, qui & ipse similem exitum uitæ suæ sortitus est. Hæc de Macrino nobis sunt cognita, multis aliqua uariantibus, ut se habet omnis historia. Quæ de plurimis collecta sunt serenitati tuæ Diocletiane Auguste detulimus, quia te cupidū ueterum imperatorum esse perspeximus.

DIADVMENVS ANTONINVS AELII LAMPRIDII

ANtonini Diadumeni pueri, quē cum patre Opilio Macrino imperatorem dixit exercitus, occiso Bassiano factiōe Macriniana, nihil habet uitæ memorabile, nisi quod Antoninus est dictus, & quod ei stupenda omnia sunt facta imperij non diuturni, ut euenit. Nā cum primum innotuit per legiones occisum esse Bassianum, ingens mœror obsedit omniū pectora, quod Antoninum in Rep. non haberent, existimantium, quod cum eo Romanū esset imperium pe-

riturum. Id ubi Macrino iam imperatori nuntia-
tum est, ueritus ne in aliquem Antoninorum, qui
multi ex affinibus Antonini Pij erant inter duces
exercitus inclinaret, statim concionem parari iussit,
filiumq; suum hunc puerum Antoninum appellauit. Concionis uerba eiusdem. Videtis commilitones & me aetatis prouectae, & Diadumenum puerum, quem diu principem, si dij faueant, habebitis. Intelligo praeterea desyderiũ ingens Antonini nominis apud uos manere, quare quoniam mihi p conditionem fragilitatis humanae nõ multum super esse uidetur ad uitam, hũc puerũ Antoninũ uobis authoribus nuncupo diu uobis Antoninũ repraesentaturũ. Acclamatum Macrine imperator dij te seruent, Antonine Diadumene dij te seruent. Antoninũ diuum omnes rogamus. Iupiter optime Maxime Macrino, & Antonino uitam. tu scis Iupiter, Macrinus uinci non potest. tu scis Iupiter, Macrinus uinci non potest. Antoninum habemus, omnia habemus. Antoninum nobis dij dederunt patrem. Antoninus dignus imperio, Macrinus imperator dixit. Habete igitur cõmilitones pro imperio aureos ternos, pro Antonini noĩe aureos quinos, & solitas promotiões, sed geminatas. Dij faciant, ut haec saepius fiant. Dabimus autem p cuncta qnquennia id, quod hodie deputauimus. Post hoc ipse puerulus Diadumenus Antoninus imperator dixit gratias ago uobis cõmlitones, quod me imperio donastis, et nomine, siquidẽ dignos & me, & patrẽ meũ duxistis, quos imperatores Romanos diceretis, et qui-

» bus committeretis Remp. Et pater quidem meus curabit, ne desit imperio. Ego autem elaborabo, ne desim nomini Antoninorum. Scio enim me Pij, me Marci, me Veri suscepisse nomen, quibus satisfacere perdifficile est. Interim tamen causa imperij, causa nominis id omne, quod pater, & tantundem promitto honoribus, et, ut uenerandus Macrinus pater præsens promisit, duplicatis. Herodianus græcus scriptor hæc præteriēs Diadumenū tantum Cæsarem dicit puerum à militibus nuncupatum, & cum patre occisum. Hac habita concione, statim apud Antiochiam moneta Antonini Diadumeni nomine percussa est. Macrini usq; ad iussum senatus dilata est. Missæ etiam ad senatum literæ, quibus nomen Antonini indicatum est. Quare etiam senatus imperium id libenter dicitur recepisse, quamuis alij Antonini Caracalli odio id factum putent. Parauerat sané penulas populo coloris rosei dare Macrinus imperator in honorem Antonini filij sui, quæ uocarentur Antonianæ, ut Caracallæ Bassiani dictæ sunt. Asserens filium suum penuleum, uel penularium dicendum, quia Caracallus esset dictus Bassianus. congiarium etiam prædictum Antoninianum promisit, ut ipsum edi-
» ctum poterit indicare, uerba edicti. Vellē Quirites iam præsentes essemus. Antoninus uester uobis congiarium sui nominis daret. Daret præterea et pueros Antoninianos, & puellas Antoninianas, qui æ tam grati nominis gloriam propagarent, & reliqua. His ita gestis, signa in castris, et uexilla fie

ri Antoniniana *iussit*. Fecitq; Bassiani *simulachra ex auro, atq; argento, atq; dies septem supplicatio pro* Antonini *nomine celebrata est*. Puer *fuit omnium speciosissimus, statura, longiuscula, crine flauo, nigris oculis, naso deducto ad omnem decorē, mento composito, ore ad oscula parato, fortis naturaliter exercitio delicatior*. Hic *ubi primum indumenta coccea, & purpurea, cæteraq; castrensia imperij insignia accepit, quasi sydereus, et cœlestis emicuit, ut amaretur ab omnibus gratia uenustatis*. Hæc *sunt, quæ de imperio pueri dicenda putaui*. Nunc *ueniamus ad omnia imperij, quæ cum alijs, tum in hoc præcipue sunt stupenda*. Die, *qua natus est, pater eius, purpuras tunc forte procurator iā ærarij maioris inspexit*. Et *quas claras probauit, in id conclaue redigi præcepit, in quo post duas horas* Diadumenus *natus est*. Solent *deinde pueri pilco insigniri naturali, quod obstetrices rapiunt, & aduocatis credulis uendunt, siquidē causidici hoc iuuari dicantur, at iste puer pileum non habuit, sed* Diadema *tenue, sed ita forte, ut rumpi non potuerit intercedentibus specie nerui sagittarij. ferunt deniq;* Diadematum *puerum appellatum*. Sed *ubi adoleuit, aui sui nomine materni* Diadumenum *uocatum, quamuis non multum abhorruerit ab illo signo diadematis nomen* Diadumeni. In *agros patris eius oues purpureas* XII *ferunt natas, quarum una tantum uaria fuerat*. Eadem *die, qua hic natus est, aquilam ei constat sensim palumbum regium paruulum attulisse, & posuisse in cunis dor*

menti, ac recessisse sine noxa. Pantagathi in domo patris eius nidum posuerunt. His diebus, qui bus ille natus est, mathematici accepta genitura eius exclamauerunt & ipsum filium imperatoris esse, & ipsum imperatorem. mater eius adulterata esset, quod fama retinebat. Hinc eidem aquila pileum in agro ambulanti tulit. Et cum comitum infantis clamor esset factus in monimento regio, quod iuxta uillam esset, in qua tunc pater agebat supra statuam regis posuisse, ita ut capiti eius aptaret, quod multi omnino sum putarent, & morti accommodum. Clarum autem euentus ostendit. Natus est præterea natali Antonini, & ea hora, et signis propè continentibus, quibus & Antoninus Pius. quare dixerunt mathematici, et imperatoris illum filium futurum, et imperatorē, sed non diu. Die, qua natus est, quod Antonini esset natalis, mulier quædam propinqua dicitur exclamasse Antoninus uocetur. Sed Macrinum timuisse, quod nullus ex eius genere hoc nomine censeretur, abstinuisseq; nomine imperatorio, simul quod iam rumor de ui genituræ illius emanasset. Hæc atq; alia omnia fuisse multi in literas retulerunt. Sed illud præcipue, quod cum in cunis esset Diadumenus, et leo ruptis uinculis, & quidem ferus effugisset, atq; ad icunabula eius uenisset, puerum delinxit, & inuiolatum reliquit, cum nutrix se i leonem misisset, atq; eius morsu affecta periisset, quæ sola forte i areola inuenta erat, in qua infans iacebat. Hæc sunt, quæ digna memoratu in Antonino Diadumeno

esse uideantur. Cuius uitam iunxissem patris gestis nisi Antoninorum nomen me ad edendam pueri lis specialem expositionem uitæ coëgisset. Et fuit q dem tam amabile illis temporibus nomen Antoni norum, ut qui eo nomine non niteretur, mereri nō uideretur imperium. Vnde etiam quidam et Seuerum, & Pertinacem, & Iulianum Antoninorū prænominibus honorādos putant. Vnde postea duos Gordianos patrē, & filiū Antoninos cognomi natos putent. Sed aliud est cum prænomē adsciscitur, aliud cum ipsum nomen imponitur. Nam Pius uerum nomen Antonini habuit, cognomen Pij Marcus. uerū nomen uerissimi habuit. Sed hoc sublato, atq; abolito, non prænomen Antonini, sed nomē accepit. Verus autem Commodi nomen habuit, quo abolito, Antonini non prænomen, sed nomen accepit. Commodum autem Marcus Antoninum appellauit, atq; ita in publicū edidit diē natalis sui. Iam Caracallū Bassianum satis constat uel somnij causa, quod Seuerus uiderat, cum sibi Antoninum successorē prædictum sensisset. Anno demū XIII Antoninum dixit, quando ei etiā imperatoriā addidisse dicitur potestatem. Getā uero, quē multi Antoninum negant dictum, eadem ratione, qua Bassianū appellatum satis constat, ut patri Seuero succederet, quod minime factum est. Post hoc ipse Diadumenus, ut commendaretur exercitui, senatui populoq; Romano, essetq; ingens desyderiū Bassiani Caracallæ Antoninum appellatum satis constat. Extat epistola Opilij Macrini patris Diadumeni, qua glo

riatur non tam se ad imperium peruenisse, qui esset secundũ Remp. quàm quod Antoniniani nominis esset pater factus, quo clarior illis temporibus non fuerat uel deorum. Quam epistolam prius quàm interseram, libet uersus inserere in Commodum dictos, qui se Herculem appellauerat, ut intelligant omnes tam clarum fuisse Antoninorum nomen, ut illi ne deorum nomen commode uideretur adiungi. Versus in Commodum Antoninum dicti.

» *Commodus Herculeum nomen habere cupit,*
» *Antoninorum non putat esse bonum.*
» *Expers humani iuris, & imperij*
» *Sperans quin etiam clarius esse deum,*
» *Quàm si sit princeps nominis egregij,*
» *Non erit iste deus, nec tamen ullus homo.*

Hi uersus à græco nescio quo compositi à malo poëta in latinum trãslati sunt. Quos ego idcirco inserendos putaui, ut scirent omnes Antoninos pluris fuisse quàm deos, ac trium principũ amore, quos sapientia, bonitas, pietas, consecrata sit. In Antonino pietas, in Vero bonitas, in Marco sapientia. Redeo nunc ad epistolã Macrini Opilij. Opilius
» *Macrinus Noniæ Celsæ coniugi. Quid boni adepti*
» *sumus mea uxor caret æstimatione, & fortassis de*
» *imperio me putes dicere. Non magnum istud, quod*
» *etiam indignis fortuna concessit. Antonini pater fa*
» *ctus sum. Antonini mater es facta. ô nos beatos, ô*
» *fortunatam domum præclaram laudem nunc de-*
» *nuum felicis imperij. Dij faxint, et bona Iuno quá*

» colis, ut & ille Antonini meritum effingat, et ego,
» qui sum pater, Antonini dignus omnibus uidear. Hæc epistola indicat quantum gloriæ adeptus sibi uideretur, quod uocatus est filius Antoninus. Hic tamen quartodecimo mense imperij ob inciuilem patris, atq; asperum principatum interfectus est, cum patre non suo nomine. Quamuis etiam istum ultra ætatem sæuisse in plerosq; reperiam, ut docent literæ ab hoc eodem ad patrem missæ. Nam cum quidam defectionis suspicionem incurrissent, et eos Macrinus sæuissime puniisset filio forte absente, atq; hic audisset authores quidē defectionis occisos, quorum tamen unus dux Armeniæ erat, & item legatus Asiæ, atq; Arabiæ ob antiquam familiaritatem dimissos, his literis conuenisse patrem dicitur paribus missis etiam ad matrem, quarum exemplum
» historiæ causa inferendum putaui. Patri Augusto
» filius Augustus. Non satis mi pater uideris in amo
» re nostro tenuisse tuos mores, qui tyrannidis affecta
» tæ conscios reseruasti sperans eos uel amiciores tibi
» futuros, si ijs parceres, uel ob antiquam familiari-
» tatem dimittendos. Quod nec debuit fieri, nec po-
» tuit. Nam primum omnium iam te exulceratis su
» spicionibus amare non possunt. Deniq; crudeliores
» inimici sunt, qui obliti ueteris familiaritatis se ini-
» micissimis tuis iunxerunt. Adde quod exercitus ad
» huc habent.
» Si te nulla mouet tantarum gloria rerum,
» Ascanium surgentem, & spes hæredis Iuli
» Respice, cui regnum Italiæ, Romanaq; tellus

» Debetur. Feriendi sunt isti, si uis esse securus.
» Nam uitio generis humani alij nō sint defuturi, cui
» isti seruantur. Hanc epistolam quidam ipsius, quidam magistri eius Celiani ferūt Afri quondā rhetoris. Ex qua apparet quàm asper futurus iuuenis, si uixisset. Extat alia epistola ad matrem ab eodē
» destinata talis. Dominus noster & Augustus nec te
» amat, nec ipsum se, qui inimicos suos seruat. Age
» igitur, ut Arabianus, & Thuscus, & Gellius ad
» palū deligentur, ne si occasio fuerit, nos interimant. Et quantum Lollius Vrbicus in historia sui temporis dicit, istæ literæ per notarium proditæ illi puero multum apud milites obfuisse dicuntur. Nā cum patrem occidissent, quidam hunc seruare uoluerunt, sed extitit cubicularius, qui has epistolas concioni militum legit. Interfectis igitur ambobus, & capitibus pilo circūlatis in Marcum Aurelium Antoninū charitate nominis inclinauit exercitus. Is filius Bassiani Caracallæ ferebatur, erat autem templi Heliogabali sacerdos homo omnium impurissimus, & qui fato quondam Romanum deformauerit imperium. De quo quidem, quia multa sunt dicenda, loco suo differam.

EIVSDEM LAMPRIDII ANTONINVS HELIO GABALVS.

Itam Heliogabali Antonini impurissimam, qui Varius etiam dictus u *est, nunquam in literas misissem, ne quis fuisse Romanorum principem sciret, nisi ante Caligulas, & Nerones, & Vitellios hos idem habuisset imperium. Sed cum eadem terra & uenena ferat, & frumentum, atq; alia salutaria, alia cõtraria, eadem serpentes, et Ciconias, compensantionem sibi lector diligens faciet, cum legerit Augustũ, Vespasianum, Traianum, Adrianum, Pium, Marcum contra hos prodigiosos tyrannos. simul intelliget Romanorum iudicia, quod illi & diu imperarint, & exitu naturali functi sunt. Hi uero interfecti, tracti tyranni etiam appellati, quorũ nec nomina libet dicere. Igitur occiso Macrino, eiusq; filio Diadumeno, qui pari potestate imperij Antonini etiam nomen acceperat, in Varium Heliogabalum imperium collatum est, idcirco, quod Bassiani filius diceretur. Fuit autem Heliogabali, uel Iouis, uel Solis sacerdos, atque Antonini sibi nomen asciuerat, uel in argumentum generis, uel quod id nomen usqueadeo carum esse cognouerat gentibus, ut etiam paricida Bassianus causa nominis amaretur. Et hic quidem prius dictus est*

Varius. Post Heliogabalus sacerdotio dei Heliogabali, cui templum Romæ in eo loco constituit, in quo prius ædes Horci fuit, quem è Syria secum adduxit. Postremo cum accepit imperium Antoninus appellatus est. Atque ipse in Romano imperio altissimus Antoninorum fuit. Hic tantum Semiamiræ matri deditus fuit, ut sine illius uoluntate nihil in Rep. faceret. Cum ipsa meretricio more uiuens in aula omnia turpia exerceret. Antonino autem Caracallæ stupro cognita, ita ut hinc uel Varius, & Heliogabalus uulgo conceptus putaretur. Et aiunt quidem Varij etiam nomen icirco eidem inditum à condiscipulis, quod uario semine de meretrice, ut pote conceptus uideretur. Hic fertur occiso Macrini factione patre (ut dicebatur) Antonino, in templum dei Heliogabali confugisse, uelut in asylum, ne interficeretur à Macrino, qui sæuissime cum filio luxurioso, & crudeli exercuit imperium. Sed de nomine hactenus, quãuis sanctum illud Antoninorũ nomen polluerit. Quod tu Constantine sacratissime ita ueneraris, ut Marcum, & Pium inter Constantinos, Claudiosq; uelut maiores tuos aureos formaueris adoptans uirtutes ueterũ tuis moribus congruentes, & tibi amicas, & caras. Sed, ut ad Antoninum Varium reuertamur, nactus imperium Romã nũtios misit. Excitatisq; omnibus ordinibus, omni etiã populo ad nomen Antoninum, quod non solum titulo, ut in Diadumeno fuerat, sed etiã in sanguine redditum uidebatur, cũ se Antoninũ Bassiani filiũ scripsisset, ingens eius desyderium factum est

ctum est. Erat praeterea etiã rumor, qui nouis post tyrannos solet dominari principibus, q nisi ex summis uirtutibus non permanet, et quem multi mediocres principes amiserũt. Deniq; ubi in senatu lectae sunt literae Heliogabali, statim fausta in Antoninum, & dira in Macrinum, eiusq; filium dicta sunt. Appellatusq; Antoninus princeps uolentibus cunctis, & studiose credentibus, ut sese habent uota hominũ ad credulitatem festinantium, cum quod optant, uerum esse desyderant. Sed ubi primũ ingressus est urbem omissis ijs, quae in prouincia gerebantur, Heliogabalum in palatino monte iuxta aedes imperatorias consecrauit, eiq; templum fecit studens & matris typum, & Vestae ignem, et palladium, & ancylia, & omnia Romanis ueneranda in illud transferre templũ, & id agens ne quis Romae deus nisi Heliogabalus coleretur. Dicebat praeterea Iudaeorum, et Samaritanorum religiões, & Christianam deuotionem illuc transferendã, ut omniũ culturarũ secretum Heliogabali sacerdotiũ teneret. Deinde ubi primum diem senatus habuit, matrem suã in senatu rogari iussit. Quae, cum uenisset uocata ad COSS. subsellia, scribendo affuit, idest S. C. conficiendi testis, solusq; omniũ imperatorum fuit, sub quo mulier quasi clarissima loco uiri senatum ingressa est. Fecit & in colle Quirinali senaculum, idest mulierum senatum, in quo ante fuerat conuentus matronalis solẽnibus dũtaxat diebus. Et si unq̃ aliqua matrona consularis coniugij ornamentis esset donata, quod ueteres imperatores

affinibus detulerunt, & his maxime quo nobilitatos maritos non habuerant, ne in nobilitate remanerent. Sed *Semiamirica facta sunt* S. C. *ridicula de legibus matronalibus, quæ quo uestitu incederent, quæ cui crederent, quæ ad cuius osculum uenirent, quæ pilento, quæ equo sagmario, quæ asino ueheret, quæ carpento mulari, quæ boum, quæ sella ueheretur, quæ' ue earum pellicia, an ossea, an eborata, an argentata, & quæ aurum, uel gemmas in calciamentis haberent.* Ergo *cum hybernasset* Ni*comediæ, atq; omnia sordide ageret, inireturq; à uiris & subigeret, statim milites facti sui pœnituit, quod in* Macrinum *conspirauerant, ut hunc principem facerent. atque i consobrinum eiusdem* Heliogabali Alexandrum, *quem* Cæsarem *senatus* Macrino *interempto, appellauerat, inclinauere animos.* Quis *enim ferre posset principem per cuncta caua corporis libidinem recipientem, cum ne belluam quidem talem quisquam ferat?* Romæ *denique nihil egit aliud, nisi ut emissarios haberet, qui ei bene nasatos perquirerent, eosq; ad aulam perducerent, ut eorum conditionibus frui posset.* Agebat *præterea domi fabulam* Paridis *ipse,* Veneris *personam subiēs, ita, ut subito uestes ad pedes defluerent, nudusq; una manu ad mammam, altera pudendis adhibita, ingenicularet posterioribus eminentibus in subactorem reiectis, & oppositis.* Vultum *præterea eodem, quo* Venus *pingitur, schemate figurabat corpore toto expolitus, eum fructum uitæ præcipuum existimans, si dignus,*

atque aptus libidini plurimorum uideretur. Vendidit & honores, & dignitates, & potestates tam per se quàm per omnes seruos, ac libidinum ministros. In senatum legit sine discrimine ætatis, census, generis, pecuniæ merito. militaribus etiam præposituris tribunatibus, & legationibus, & ducatibus, uenditis etiam procurationibus, & palatinis officijs. Aurigas Protogenem, & Cordium primo in certamine curuli socios post in omni uita, & actu participes habuit. Multos, quorum corpora placuerant, de scæna, & circo, & arena in aulam traduxit. Herodem uero sic amauit, ut eidem inguina oscularetur, quod dictu etiam uerecundum est. Floralia sacra se asserens celebrare, in uirginem uestalem incestum admisit. Sacra P. R. sublatis penetralibus profanauit. Ignẽ perpetuum extinguere uoluit. Nec Romanas tantum extinguere uoluit religiones, sed per orbem terræ unum studens, ut Heliogabalus deus unus ubique coleretur, & in penum Vestæ, quod solæ uirgines, soliq; pontifices adeunt, irrupit pollutus ipse omni contagione morum, cum ijs, qui se polluerant. Et penetrale sacrum est auferre conatus. cumq; seriam quasi ueram rapuisset, quamuis uirgo maxima falsam monstrauerat, atque in ea nihil reperisset, applosam fregit, nec tamen quicquam religioni dempsit, quia plures similes factæ dicuntur esse, nequis ueram unquam possit auferre. Hæc cum ita essent, signũ tamen quod palladium esse credebat, abstulit. Et au

ro uinctum in sui dei templo locauit. Matris etiã deinde sacra accepit, & adeo ebacchatus est, ut typum eriperet, & alia sacra, quæ penitus habentur condita. Iactauit autem caput inter præcisos phanaticos, & genitalia sibi deuinxit, & omnia fecit, quæ Galli facere solent. Ablatumq; sanctum nomen in penetrale dei sui transtulit. Salambonem etiam omni planctu, & iactatione Syriaci cultus exhibuit, omen sibi faciens immunentis exitij. Omnes sanè deos sui dei ministros esse aiebat, cum alios eius cubicularios appellaret, alios seruos, alios diuersarum rerum ministros. Lapides, q diui dicuntur, ex proprio templo Dianæ Laodiceæ ex adyto suo, in quo id Orestes posuerat, afferre uoluit. Et Orestem quidem ferunt non unum simulachrum Dianæ, nec uno in loco posuisse, sed multa in multis. Postea, quod se apud tria flumina circa Hebrum ex responso purificauit, etiam Orestam condidit ciuitatem, quam sæpe cruentari hominum sanguine necesse est. Et Orestam quidem urbem Adrianus suo nomine uindicari iussit. Eo tempore, quo furore cœperat laborare, ex respõso, cum ei dictum esset, ut in furiosi alicuius domum, uel nomen irreperet. (nam ex eo emolitam insaniam ferunt) perquam multos senatores occidi iusserat. Quibus seruatis, Antoninus Pij nomen meruit, quod eos post ad senatum adduxit, quos omnes iussu principis interfectos credebant. Cædit & humanas hostias lectis ad hoc pueris nobilibus, & decoris per omnem Italiam patrimis, & matri-

mis, credo ut maior esset utriq; parenti dolor. Omne deniq; magorum genus aderat illi, operabaturq; quotidie hortante illo, & gratias dijs agente, quod amicos eorum inuenisset, cum inspiceret exta puerilia, & excruciaret hostias ad ritum gentilem suum. Cum collatum misisset in populum, non nummos uel argenteos, uel aureos, uel bellaria, uel minuta animalia, sed boues opimos, & camelos, & asinos, & ceruos populo diripiendos abiecit, imperatorium id esse dictitans. Insectus est famam Macrini crudeliter, sed multo magis Diadumeni, quod Antoninus dictus est, Pseudo antoninum, & Pseudo philippum eum appellans, simul quod cum luxuriosissimus extitisset, uir fortissimus, optimus, grauissimus, seuerissimus diceretur. Coēgit deniq; scriptores nonnullos nefanda, immo potius impia eius dictu de luxuria disputare, ut in uita eius. Lauacrum publicum in aedibus aulicis fecit, simul & palàm populo exhibuit, ut ex eo conditiones bene nasatorum hominum colligerent. Idq; diligenter curatum ē, ut ex tota penitus urbe, atq; ex nauticis monobelos quaererent, sic eos appellabant, qui uiriliores uidebantur. Cum Marcomannis bellum iferre uellet, quos Antoninus pulcherrime profligauerat, dictum est quibusdam per Chaldaeos, & magos Antoninum Marcum id egisse, ut Marcomanni Po. Ro. semper deuoti essent, atq; amici, idq; factis carminibus, & consecratione, cum quaereret, quae illa essent, uel ubi essent, suppressum est. Constabat enim illum

ob hoc consecrationem quærere, ut eam dissiparet spe belli conatandi. Et iccirco maxime quod audierat responsum fuisse ab Antonino bellū Marcomannicum finiendum: Cum hic Varius, & Heliogabalus, & ludibrium publicum diceretur, nomen autem Antonini pollueret, in quod inuaserat. Prodebatur autem per eos maxime, qui dolebant sibi homines ad exercendas libidines bene nasatos, & maioris peculij opponi. Vnde etiam de nece eius cogitari cœpit. Et hæc quidem domi. Sed milites postea illum uelari imperatoris nomine pati nequiuerunt. Ac primum inter sese, deinde per coronas iecere sermones in Alexandrū omnes inclinantes, qui iam Cæsar erat à senatu dictus eo tempore, quo Macrinus huius Antonini, nā Varia una his erat auia. Vnde Heliogabalus Varius dicebatur. Zoticus sub eo tantum ualuit, ut ab omnibus officiorum principibus sic haberetur, quasi domini maritus esset. Erat præterea idem Zoticus, qui hoc familiaritatis nomine abutens, omnia Heliogabali dicta, & facta uenderet, fumis quammaxime diuitias enormes sperans cum alijs polliceretur, omnes falleret. Egrediensq; ab illo singulos audiret dicens de te hoc locutus sum, de te hoc audiui, de te hoc futurum est, ut sunt homines huiusmodi, qui si admissi fuerint ad nimiam familiaritatem principum, famam non solum malorum, sed & bonorum principum uendunt. Et qui stultitia, uel innocentia imperatorum, qui hoc non perspiciunt, infami rumigeratione pascuntur. Nupsit &

coiit, ut & pronubum haberet, clamaretq; con-cide magire. Et eo quidem tempore, quo Zoticus ægrotabat, quærebat deinde à philosophis, et gra uissimis uiris, an & ipsi in adolescentia perpessi essent, quæ ipse pateretur quidem impudentissime, neq; enim unquam uerbis pepercit infamibus, cum & digitis impudicitiam ostentaret, nec ullus in conuentu, & audiente populo esset pudor. Fecit libertos præsides, legatos, COSS. duces, omnesq; dignitates polluit ignobilitate hominum perditorum. Cum ad uindemias uocasset amicos nobiles, et ad corbes sedisset, grauissimum quenq; percunctari cœpit, an promptus esset in uenerem. erubescentibusq; senibus exclamabat, erubuit, salua res est, silentium, ac ruborem pro consensu ducens. Addidit præterea ipse, quæ faceret sine ullius pudoris uelamento. Posteaquam senes ui dit erubescere, ac tacere, uel quia ætas, uel quia dignitas talia refutabat, contulit se ad iuuenes, & ab his cœpit omnia exquirere, à quibus cum audiret ætati congrua, gaudere cœpit, & dicere uere liberam uindemiam esse, quam sic celebrarent. Ferunt multi ab ipso primum repertum, ut in uindemiarum festiuo multa in dominos iocularia, & audientibus dominis diceretur, quæ ipse composuerat, & græca maxime. Horum pleraq; Marius Maximus dicit in uita ipsius Heliogabali. Erant amici improbi, & senes quidam, & specie philosophi, qui caput reticulo componerent, qui improba quædam pati se dicerent, qui maritos

ſe habere iactarent. Quos quidẽ finxiſſe dicunt, ut illi fierent uitiorũ imitatione cariores. Ad præfecturam prætorij ſaltatorem, qui hiſtrioniam Romæ fecerat, aſciuit. Præfectum uigilum Gordiũ aurigam fecit. præfectum annonæ Claudium cenſorem. ad honores reliquos promouit commendatos ſibi pudibilium enormitate membrorum. ad uiceſimam hæreditatum mulionem curare iuſſit. Iuſſit & curſorem, iuſſit & cocum, et clauſtralium artificem. Cum ingreſſus eſt uel caſtra, uel curiã, auiam ſuam Variam nomine, de qua ſuperius dictum eſt, ſecum induxit, ut eius authoritate honeſtior fieret, quia per ſe non poterat, nec ante eum, quod iam diximus, ſenatum mulier ingreſſa eſt, ita ut ad ſcribendum rogaretur, & ſententiam diceret. In conuiuijs exoletos maxime iuxta ſe ponebat. eorumq; attrectatione, et tactu præcipue gaudebat. Nec quiſquam ei magis poculũ, cum bibiſſet, dabat. Inter hæc mala uitæ impudiciſſimæ Alexandrum, quẽ ſibi adoptauerat, à ſe amoueri iuſſit, dicens ſe pœnitere adoptionis, mandauitq; ad ſenatum, ut Cæſaris ei nomen abrogaretur. Sed in ſenatu hoc prodito, ingens ſilentiũ fuit. Siqdem erat optimus iuuenis Alexander, poſtea comprobatus genere imperij eius, cum ideo diſpliceret patri, quod impudicus non eſſet. Erat autem eidem conſobrinus, &, ut quidam dicunt, à militibus ẽt amabatur, & ſenatui acceptus erat, et equeſtri ordini. Nec defuit tamen furor uſq; ad exitũ uoti peſſimi. Nam ei percuſſores immiſit. Et hoc quidem modo

ipse secessit ad hortos spei ueteris quasi contra nouum iuuenē uota concipiens relicta in palatio matre, & auia, & consobrino suo, iussitq; ut trucidaretur iuuenis optimus, & Reip. necessarius. Misit & ad milites literas, quibus iussit, ut abrogaretur nomen Cæsaris Alexandro. Misit qui et in castris statuarum eius titulos luto tegeret, ut fieri solet de tyrannis. Misit et ad nutritores eius, quibus imperauit sub præmiorum spe, atq; honorum, ut eum occiderent quo uellent modo, uel in balneis, uel ueneno, uel ferro. Sed nihil agunt improbi contra innocentes. Nam nulla ui quis adduci potuit, ut tantum facinus impleret, cum in ipsum magis conuersa sint tela, quæ parabat alijs, ab ijsq; sit interfectus, quibus alios appetebat. Sed ubi primum lutati sunt tituli statuarū, milites omnes exarserunt. Et pars in palatium, pars in hortos, in quibus erat Varius, ire tendunt, ut Alexandrum uindicarēt, hominemq; impurū, eundemq; parricidalis animi tandem à Rep. depellerent. Et cum in palatium uenissent, Alexandrum cū matre, atq; auia custoditum diligentissime postea in castra duxerunt. Secuta autem erat illos Semiamira mater Heliogabali pedibus, solicita filio. Inde itum est in hortos, ubi Varius inuenitur certamen aurigandi parans, expectans tamen intentissime, quando eidē nunciaretur consobrinus occisus. Qui subito militū strepitu exterritus in angulum se condit, obiectuq; uelī cubicularis, quod in itroitu erat cubiculi, se texit. Misit ex præfectis alios ad compescendos milites in

castra, alios uero ad eos placandos, qui iam in hortos uenissent. Antiochianus igitur ex præfectis unus milites, qui in hortos uenerant et sacramenti admonitione exorauit, ne illum occiderent, quia nec multi uenerant, & plerique cum uexillo, quod Aristomachus tribunus retinuerat, remanserant. Hæc in hortis. In castris uero milites precanti præfecto dixerunt se parsuros esse Heliogabalo, si & impuros homines, & aurigas, & histriones à se dimoueret, atque ad bonam frugem rediret. His maxime submotis, qui cum omnium dolore apud eum plurimum poterant, et qui omnia eius uendebãt, uel ueritate, uel fumis. Remoti sunt denique ab eo Herodes, Gordus, & Murissimus, & duo improbi familiares, qui eum ex stulto stultiorem faciebant. Mandatum præterea à militibus præfectis ne paterentur illum ita diutius uiuere, & ut Alexander custodiretur, ne uel illi aliqua uis afferetur simul ne Cæsar quempiam amicum Augusti uideret, ne ulla fieret imitatio turpitudinis. Sed Heliogabalus & ingenti prece Herodem reposcebat impudicissimum hominem, & insidias in dies Cæsari propagabat. Denique Calendis Ianuarijs cum simul tũ designati essent COSS. noluit cum consobrino procedere. Ad extremum cum ei auia, & mater dicerent immunere milites ad eius exitum nisi concordiam uiderent inter se consobrinorũ, sumpta prætexta hora diei sexta processit ad senatum auia sua ad senatum uocata, et ad sellam producta. Deinde in Capitolium ad uota concipienda, & perfici-

enda solennia ire noluit, omnia per Pr. urbanũ facta sunt, quasi C O S S. illic non essent. Nec distulit cædem consobrini, sed timens ne senatus ad aliquem se inclinaret, si ille consobrinũ occidisset, iussit subito senatum urbe decedere. Omnesq; etiam, quibus aut uehicula, aut serui deerant, subito proficisci iussi sunt. Cum alij per baiulos, alij per fortuita animalia, & mercede conducta ueherentur. Sabinum consularem uirum, ad quem libros Vlpianus scripsit, quod in urbe remansisset, uocato cẽturiõe, mollioribus uerbis iussit occidi. Sed centurio aure surdior imperari sibi credidit, ut urbe pelleretur. Itaq; fecit, sic uitium centurionis Sabino saluti fuit. Remouit & Vlpianum iurisconsultum, ut bonum uirum, & Siluinum rhetorem, quem magistrum Cæsaris fecerat. Et Siluinus quidem occisus est, Vlpianus uero reseruatus. Sed milites, & maxime prætoriani uel scientes quæ mala in Heliogabalum parauerant, uel, quod sibi uiderent inuidiam, facta conspiratione ad liberandam Remp. primum conscios genere mortis cum alios uitalibus exemptis necarent, alios ab ima parte perfoderent, ut mors esset uitæ consentiens. Post hoc in eum impetus factus est, atq; in latrina, ad quã confugerat, occisus. Tractus deinde per publicum. additaq; iniuria cadaueri est, ut id ĩ cloaculã milites mitterent. Sed cum non cœpisset cloacula fortuito per pontem Aemilium annexo pondere ne fluitaret, in Tyberim abiectum est, ne unquam sepeliri posset. Tractum est cadauer eius etiam per

arci spatia prius, quàm in Tyberim præcipitaretur. Nomen eius, idest Antonini erasum est senatu iubente, remansitq; Varij Heliogabali, siquidem illud affectatio retinuerat, cum uult uideri filius Antonini, appellatus est post mortem Tyberinus, et Tractitus, & impurus. Et multa siqñ ea erant designanda, quæ sub eo facta uidebantur. Solusq; omnium principum & tractus est, & in cloacam missus, & in Tyberim præcipitatus. Quod odio communi oium contigit, à quo speciatim cauere debent imperatores, siquidem nec sepulchra mereantur, qui amorem senatus, populi, ac militum non merentur. Opera publica ipsius præter ædem Heliogabali dei, quem Solem alij, alij Iouem dicunt. Et amphitheatri instauratio post exustionem, & lauacrum in uico Sulpitio, quod Antoninus Seueri filius cœperat, nulla extant. Et lauacrum, qđ Antoninus Caracalla dedicauerat & lauando, et populum admittendo. Sed porticus defuerant, quæ postea ob hoc sub Decio Antonino extructæ sunt, & ab Alexandro perfectæ. Hic ultimus Antoninorum fuit, quamuis cognomine postea Gordianos multi Antoninos putent, qui Antonij dicti sunt non Antonini. Vita, moribus, improbitate ita odibilis, ut eius nomen senatus eraserit, quē nec ego Antoninum uocassem, nisi causa cognitionis, quæ cogit plerunq; dici ea etiam nomina, quæ sunt abolita. Occisa est cum eo & mater Semiamira probrosissima mulier, & digna filio. Cautumq; ante omnia post Antoninum Heliogabalum, ne unquã

mulier senatum ingrederetur. Vtq; inferis eius ca put dicaretur, deuoueretur'q; , per quem id esset factum. De huius uita multa in literas missa sunt ob scœna, quæ digna memoratu non sunt, ea solum prodenda censui, quæ ad luxuriam pertinebant, quorum aliqua priuatus, aliqua iam imperator fecisse perhibetur. Cum ipse priuatus diceret se Apicium, imperator uero Neronem, Othonem, & Vitellium imitari, nã primus omnium priuatorum toros aureis toralibus texit, quia tunc ex Antonini Marci authoritate id fieri licebat, q oẽm apparatum imperatoriũ publice uendiderat. Deinde æstiua conuiuia coloribus exhibuit, ut hodie prasinum uitreũ, alia die uenetũ deinceps exhiberet, sem p ua rie per dies oẽs æstiuos. Primus deinde mensas, & capsas argenteas habuit. Primus etiã caccabos. Vasa deinde centenaria argentea scalpta, & nonnulla schematibus libidinosissimis inquinata. Et masticatum, & pulentatum, et omnia hæc, quæ nunc luxuria retinet, primus inuenit. Nã rosatum ab alijs acceptum, pinearum etiam attritione odoratius reddidit. Deniq; hæc genera poculorum ante Heliogabalũ nõ leguntur. Nec erat ei ulla uita nisi exqrere nouas uoluptates. Primus fecit de piscibus isitia, primus de ostreis, & leiostreis, & alijs huiusmodi marinis conchis, & locustis, & cammaris, & scyllis. Strauit & triclinia de rosa, & lectos, et porticus. ac sic per ea deambulauit, id'q; omni florum genere lilijs, uiolis, hyacinthis, & narcissis. Hic non

nisi unguento nobili, aut croco piscinis infectis nataret. Nec cubuit in accubitis facile nisi ijs, quæ pilũ leporinum haberent, aut plumas perdicum subalares sæpe culcitas mutans. Senatum nonnunquam ita contempsit, ut mancipia togata appellaret. Po. uero Ro. unius fundi cultorem, equestrem ordinem in nullo loco habens. præfectum urbicũ sæpe post cœnam ad potandum uocabat, adhibitis & præfectis prætorio, ita ut si recusarent, magistri eorum eos cogerent. Voluit et per singulas urbes lenones præfectos urbi facere. Et ut essent in urbe XIIII & fecisset, si uixisset promoturus omnes turpissimos, & ultimæ professionis homines. Hic solido argento habuit lectos & triclinares, & cubiculares. Comedit sæpius ad imitationem Apicij calcanea camelorum, & cristas uiuis gallinaceis demptas, linguas pauonum, & lusciniarum, quod qui ederet, pilepsia tutus diceretur. Exhibuit & palatinis ingentes dapes extis mullorum refertas, & cerebellis phenicopterum, & perdicum ouis, & cerebellis turdorum, & capitibus psittacorum, & fasianorum, & pauonum. Barbas sanè mullorum tantas iubebat exhiberi, ut pronascentis *ãpiasteris, & facelaribus, & fœno græco exhiberet plenis fabatarijs, & discis, quod præcipue stupendum est. Canes iocineribus anserum pauit. Habuit leones, et leopardos exarmatos in delitijs, quos edoctos per mansuetarios subito ad secundam & tertiam mensam iubebat accumbere. ignorantibus

cunctis quod exarmati essent ad pauorem, et ridiculum excitandum. Misit & uuas apamenas in præsepia equis suis, & psittacis, atque fasianis leones pauit, & alia animalia exhibuit, et sumina aprina per dies decem tricena quotidie cum suis bulbis, pisum cum aureis, lentem cum ceraunijs, fabã cum electris, & orizam cum albis exhibens uasis. Albas præterea inuicem piperis piscibus, & tuberibus conspersit. Oppressit in triclinijs uersatilibus parasitos suos uiolis, & floribus sic, ut animã aliqui efflauerint, cum eripi ad summum non possent. condito piscinas, & solia temperauit. et rosato, atq; absynthio uulgus ad bibendum iuitauit, & ipse cum populo tantum bibit, ut in piscina eum bibisse intelligeretur. uiso quod unus bibisset eunuchos pro aphroditis dedit. Dedit quadrigas, equos stratos, mulos, basternas, & rhedas, Dedit et aureos millenos, & centena pondo argenti. Sortes sanè conuiuales scriptas in coclearibus habuit tales, ut alius exhiberet decem camelos alius decem muscas, alius decem libras auri, alius decem plumbi, alius decem struthiones, alius decem oua pullina, ut ueræ sortes essent, & fata tentarentur. quod quidem & ludis suis exhibuit. cum & ursos X & X grilles, et X lactucas, et X auri libras in sorte habuit. Primusq; hunc morem sortis instituit, quem nunc uidemus. Sed uere ad sortem scenicos uocauit, cum & canes mortuos, & libram bubulæ carnis haberet in sorte. Et item centum aureos & mille argenteos, & centum folles æris, et alia

talia, quæ populus tá libenter accepit, ut eum postea imperare gratularetur. Fertur in euripis uino plenis nauales circenses exhibuisse. Pallia deo Enanthio fudisse, et elephantorum quatuor quadrigas in uaticano agitasse dirutis sepulchris, quæ obsistebant. Iunxisse etiá camelos quaternos ad cursus in circo priuato spectaculo. Serpentes per marsicæ gentis sacerdotes collegisse fertur, eosq; subito ante lucem, ut solet populus ad ludos celebres conuenire, effudisse, multosq; afflictos morsu, & fuga. Vsus est aurea omni tunica, usus & purpurea, usus & de gemmis persica, cum grauari se diceret onere uoluptatis. habuit & in calciamentis gemmas & quidem scalptas, quod risum omnibus mouit, quasi possent scalpturæ nobilium artificum uideri in gemmis, quæ pedibus adhærebant. uoluit uti & diademate gemmato, quia pulchrior fieret, & magis ad fœminarum uultum aptus, quo & usus est domi. Fertur & promisisse phœnicem conuiuijs, uel pro ea libras auri mille, ut in prætorio eas dimitteret. Marinæ aquæ columbos exhibuit. In mediterraneis locis maxime eosdem & singulis amicis natantibus dimisit. Et iterum cum piscibus impleuit. montem niuium in uiridario domus æstate fecit aduectis niuibus. ad mare piscem nunquam comedit, in longissimis à mari locis omnia marina semper exhibuit, murenarum lactibus, & luporũ in locis mediterraneis rusticos pauit. Pisces semper quasi in marina aqua cum colore suo coctos conditura ueneta comedit, momentarias de rosato, & rosis

piscinas

piscinas exhibuit, & bibit cum omnibus suis caldaria de nardo exhibens. Idem in lucernis balsamum exhibuit. Idem mulieres nunquam iterauit præter uxorem. Lupanaria domi amicis, clientibus, & seruis exhibuit. Idem nunquam minus centum HS cœnauit, hoc est argenti libris XXX. Aliquando autem tribus millibus HS cœnauit omnibus supputatis, quæ impendit. Cœnas uero & Vitellij, & Apicij uicit. Pisces ex uiuarijs suis bubus traxit per macellum transiens mendicitatem publicam fleuit. Parasitos ad rotam aquariam ligabat, & cum uertigine sub aquas mittebat, rursúsq; in summum reuoluebat. Eosq; Ixionios amicos uocauit. Strauit & saxis Lacedæmonijs, ac porphyreticis plateas in palatio, quas Antoninianas uocauit, quæ saxa usque ad nostram memoriam manserunt, sed nuper eruta, & execta sunt. Constituerat & columnam unam dare ingentem, ad quam ascenderetur intrinsecus, ita ut in summo Heliogabalum deum collocaret, sed tantum saxum non inuenit, cum id de thebaide afferre cogitaret. Ebrios amicos plerunque claudebat, & subito nocte leones, & leopardos, et ursos exarmatos immittebat, ita ut expergefacti in cubiculo eodem leones, ursos pardos, cum luce, uel, quod est grauius, nocte inuenirent. Ex quo plerique exanimati sunt. Multis uilioribus amicis folles pro accubitis sternebat, eosq; reflabat prandentibus illis, ita ut plerunque subito sub mensis inuenirentur prandentes. Primus denique inuenit Sigma in terra sternere non in le-

ctulis, ut à pedibus utres per pueros ad reflandum spiritum soluerētur. In inimicos adulteris ea, quæ solent simulato fieri, effica ad uerum iussit. Meretrices à lenonibus cunctis redemit sæpe, & manumisit, Cum inter fabulas priuatas sermo esset ortus quanti herniosi esse possent in urbe Roma, iussit omnes notari, eosq; ad balneas suas exhibere, & cum iisdem lauit nonnullis etiam honestis. Gladiatores ante conuiuiū pugnantes sibi frequenter exhibuit. Strauit sibi triclinium in summo lusorio. Et dum pranderet, noxios, & uenationes sibi exhibuit. Parasitis in secunda mensa sæpe cæream cœnam, sæpe ligneam, sæpe eburneam, aliquando fictilem, nonnunquam etiam uel marmoreā, uel lapideam exhibuit, ita ut omnia illis exhiberētur uidenda de diuersa materia, quæ ipse cœnabat. Cum tantum biberet per singula fercula, et manus, quasi comedissent, lauarent. Primus Romanorum holosericauueste usus fertur, cum iam subserica in usu essent, linteamen lotum nunquam attigit mendicos dicens, qui linteis lotis uterentur. Dalmaticatus in publico post cœnam sæpe uisus est. Gurgitem Fabium, & Scipionem se appellans, quod cum ea ueste esset, cum qua Fabius, & Cornelius à parentibus ad corrigendos mores adolescentes in publicum essent producti. Omnes de circo, de theatro, de stadio, & omnibus locis, & balneis meretrices collegit in ædes publicas, & apud eas concionem habuit quasi militarem dicens eas commilitones. Disputauitq; de generibus schematum, & uo-

luptatum. Adhibuit in tali concione postea lenones exoletos undique collectos, & luxuriosissimos puerulos, & iuuenes. Et cum ad meretrices muliebri ornatu processisset, papilla eiecta exoletos habitu puerorũ, qui prostituuntur, post concionem pronuntiauit his quasi militibus ternos aureos donatiuum. Petijtq; ab his, ut à dijs peterent, ut alios haberet ipsis commendandos. Iocabatur sanè ita cum seruis, ut eos iuberet millena pondo sibi aranearum deferre proposito præmio, collegisséq; dicitur decem millia pondo aranearum dicens ex hic, intelligendum, quàm magna esset Roma. Mittebat parasitis per cellarios salarij annua uasa cum ranis, et scorpijs, & cum serpentibus, & huiusmodi monstris. claudebat in eiusmodi uasis infinitum muscarũ apes mansuetas eas appellans. Quadrigas circensium in triclinijs, & in porticibus sibi semper exhibuit. Pransitans, & cœnitans conuiuas senes agitare cogens nonnullos honoratos iam imperator, iubebat sibi & X̄ murium exhiberi, mille mustellas, mille sorices. dulciarios, & lactarios tales habuit, ut quæcunque coqui de diuersis edulibus exhibuissent uel structores, uel pomarij, illi modo de dulcijs, modo de lactarijs exhiberent. exhibuit parasitis cœnas & de uitreis, & nonnunquam tot picta mantilia in mensam mittebat his edulibus picta, quæ apponerentur, quot missus esset habiturus, ita ut de acu, aut de textili pictura exhiberentur. Nonnunquam tamen & tabulæ illis pictæ exhibebantur ita, ut

quasi omnia illis exhiberentur, & tamen fame macerarentur. Miscuit gemmas pomis, ac floribus iecit, & per fenestram cibos totidem, quot exhibuit amicis. Iusserat & canonem Po. Ro. unius anni meretricibus, lenonibus, exoletis, intramuranis dari, extramuranis alio promisso, cum eo tempore iuxta prouisionem Seueri, & Traiani septem annorum canon fructuarius Romæ esset. Canes quaternos ingentes iunxit ad currum, & sic est uectatus intra domum regiam. Idq; priuatus in agris suis fecit, processit in publicum, & quatuor ceruis iunctis ingentibus. Iunxit sibi & leones matrem magnã se appellans. Iunxit & tigres Liberum sese uocans. Eodẽq; habitu agens, quo dij pinguntur, quos imitabatur. Aegyptios dracũculos Romæ habuit, & hippopotamos, & crocodilum, & rhinocerotem, et omnia ægyptia, quæ per naturam sui exhiberi poterant. Struthiones, & camelos exhibuit in cœnis aliquoties dicens præceptum Iudæis, ut ederent. Illud sanè mirum uidetur, quod dicitur ab eo factum, ut de croco sigma strauerit, cum summos uiros rogasset ad prandium pro eorum dignitate se dicens fœnum exhibere. Traiecit & dierum actus noctibus, et nocturnos diebus, æstimans hoc inter instrumenta luxuriæ ita, ut sero de somno surgeret, & salutari inciperet. mane autem dormire inceptaret. Amicos quotidie nec quenquam facile indonatum relinquebat, nisi quem frugi quasi perditum reperisset. Habuit gemmata uehicula, & aurata contemptis argentatis, & eboratis, & æra-

tis. Iunxit & quaternas mulieres pulcherrimas, & binas ad papillam, uel ternas: & amplius, & sic uectatus est. Sed plerunq; nudus, cum illum nudæ traherent. Habuit & hanc consuetudinem, ut octo caluos rogaret ad cœnam, item octo luscos, & item octo podagrosos, octo surdos, octo nigros, octo longos, & octo pingues, cum capi non possent uno sigmate, ut de his omnibus risus citaret. Donauit & argentum omne conuiuis, quod habuit in conuiuio, & omnem apparatum poculorum, idq; sæpius hydrogarum Romanorū ducum primus publicæ exhibuit, tum antea militaris mensa esset, quam postea statim Alexander reddidit. Proponebat præterea his quasi themata, ut iura noua dapibus condiendis inuenirent, & cuius placuisset commentum, ei dabat maximum præmium, ita ut sericam uestem donaret, quæ tunc & in raritate uidebatur, & in honore. Si aliquis autem displicuisset, iubebat ut semper id comedisset quandiu tamen melius inuenisset. Semper sane aut inter flores sedit, aut inter odores pretiosos. Amabat sibi pretia rerum maiora dici earum rerum, quæ mensæ parabantur, orexin conuiuio hanc esse asserēs. pinxit se ut cupedinarium, ut se plasiarium, ut popinarium, ut tabernarium, ut lenonem, idq; totū domi semper exercuit. Sexcentorum struthionum capita una cœna multis exhibuit ad edenda cerebella. Exhibuit aliquando & tale conuiuium, ut haberet uiginti & duo fercula ingentium epularum, sed per singula lauarent, & mulieribus ute

rentur, & ipse, & amici cum iureiurando, quod efficerent uoluptatem. Celebrauit item tale conuiuium, ut apud amicos singulos singuli missus apparentur, & cum alter maneret in capitolio, alter in palatio, alter super aggerē, alter i Cœlio, alter trans Tyberim, & ut quisque mansisset, tamen per ordinem in eorum domibus singula fercula ederentur. Ireturq; ad omnium domos, sic unum conuiuium uix toto die finitum est. Cum & lauarent per singula fercula, & mulieribus uterentur. Sybariticum missum semper habuit ex oleo, & garo, quem quo anno Sybaritæ repererunt, perierunt. Dicitur & balneas fecisse multis locis, ac semel lauisse, atque statim destruxisse ne ex usu balneas haberet. Hoc idem de domibus, de prætorijs, de Zetis fecisse dicitur. Sed & hæc nonnulla fidem transeuntia credo esse ficta ab ijs, qui in gratiam Alexandri Heliogabalum deformare uoluerunt. Fertur & meretricem notissimam, et pulcherrimam redemisse C HS, eamq; intactam uelut uirginem coluisse. Huic eidē priuato cum quidam diceret, non times pauper fieri? dixisse dicitur, Quid melius quàm ut ipse mihi hæres sim, & uxori meæ? Habuerat præterea facultates à multis dimissas gratia patris. Idem filios se nolle dicebat, nequis ei frugi contingeret. Odores indicos sine carbonibus ad uaporandas Zetas iubebat incendi. Iter priuatus nunquam minus LX uehiculis fecit auia sua Varia reclamante, quod omnia perditurus esset. Imperator uero etiam sexcenta

uehicula dicatur duxisse asserens decem millibus camelorum Persarum regem iter facere, & Neronem quingentis carrucis iter inisse. causa uehiculorũ erat lenonũ, lenarum, meretricum, exoletorũ, subactorum etiam bene nasatorum multitudo. in balneis semper cum mulieribus fuit ita, ut eas ipse psilotro curaret. Ipse quoque barbam psilotro accurans, quodq; pudendum dictu est, eo die, quo mulieres accurabantur, & eadem hora rasit uirilia subactoribus suis nouacula manu sua, qua postea barbam fecit. Scobe auri porticum strauit & argenti dolens, quod non posset et electri. Idq; frequenter quacunq; fecit iter pedibus usq; ad equum, uel carpentũ, ut fit hodie, de aurosa arena. Calciamentum nunquam iterauit. annulos etiam negatur iterasse. Pretiosas uestes sæpe conscidit, uel lanam cepit, & appendit, atque ad eius æstimationem ponderis pisces amicis exhibuit. Naues onustas mersit in portum magnanimitatis hoc esse dicens. Onus uentris auro excepit. in myrrinis, & onychinis minxit. Ideo dixisse fertur. Si habuero hæ
» redem, dabo illi tutorem, qui illũ hæc facere cogat,
» quæ ipse feci, facturusq; sum. Habuit etiam istam consuetudinem, ut cœnas sibi exhiberet tales. Vna die non nisi de phasianis tantum ederet. Omnesq; missus sola phasianorum carne strueret. Item alia die de pullis, alia de pisce illo, & item illo. Alia de porcis, alia de struthionibus, alia de oleribus, alia de pomis, alia de dulcijs, alia de opere lactario. Sæpe amicos suos cum Aethiopibus anniculis in-

clusit nocturnis mansionibus, & usque ad lucem detinuit, cum pulcherrimas his diceret apparatus. Fecit hoc idem etiam de pueris, &, tunc ut pote ante Philippum, licebat. Ridebat autem sic nonnunquam, ut publice in theatro solus audiretur, ipse cantauit, saltauit, ad tibias dixit, tuba cecinit, panduriZauit, organo modulatus est. Fertur & una die ad omnes circi, & theatri, & amphitheatri, & omnium urbis locorum meretrices tectus cucullione mulionico, ne agnosceretur, ingressus. cum tamen omnibus meretricibus sine effectu libidinis aureos donaret. Addens, nemo sciat, Antoninus hæc donat. Libidinum genera quædam inuenit, ut spintrias ueterum malorum uinceret, & omneis apparatus Tiberij, & Caligulæ, & Neronis norat. Et prædictum eidem erat à sacerdotibus Syrijs biothanatum se futurum. Parauerat igitur funes blatta, & serico, & cocco intortos, quibus, si necesse esset, laqueo uitam finiret. Parauerat & gladios aureos, quibus se occideret, si aliqua uis urgeret. Parauerat & in ceranneis, & hyacinthis, & in smaragdis uenena, quibus se interimeret, siquid grauius immineret. Fecerat & altissimam turrem substratis aureis, gemmatisq; ante se tabulis; ex qua se præcipitaret, dicens etiam mortem suam pretiosam esse debere, & ad speciem luxuriæ, ut diceretur nemo sic perijsse. Sed nihil ista ualuerunt. Nam, ut diximus, & occisus est per scurras, & per plateas tractus est sordidissime per cloacas du

ctus, & in Tyberim submissus est. Hic finis Antoninorum nomini in Rep. fuit scientibus cunctis istum Antoninum tã uita falsum fuisse quàm nomine. Mirum fortasse cuipiam uideatur Constantine uenerabilis, quod hæc clades, quam retuli, loco principum fuerit, & quidem propè triennio, ita ut nemo inuentus fuerit, qui istum à gubernaculis Romanæ maiestatis adduceret. Cum Neroni, Vitellio, Caligulæ, cæteris'q; huiusmodi nũquã tyranniada defuerat. Sed primum omnium ipse ueniam peto, quod hæc, quæ apud diuersos reperi, literis tradidi. Cum multa improba reticuerim, & quæ ne dici quidem sine maximo pudore possunt. Ea uero, quæ dixi prætextu uerborum adhibito, quantum potui texi. Deinde illud, quod clementia tua solet dicere, credidisse resciendum imperatorem esse, fortunæ est. Nam & minus boni reges fuerunt & pessimi. Agedum uero quod pietas tua solet dicere, ut sint imperio digni, quos ad regendi necessitatem uis fatalis adduxerit. Et quoniam hic ultimus Antoninorum fuit, neq; postea hoc nomen in Rep. loco principum frequentatum est, etiam illud addendum est, nequis error oriatur, cum duos Gordianos narrare cœpero, patrem, et filium, qui se de Antoninorum genere dici uolebant, non nomen in illis primum fuit, sed prænomen. Deinde ut plerisq; libris inuenio, Antonij dicti sunt, non Antonini. Hæc sunt de Heliogabalo, cuius uitam me inuitum, & retractantem ex græcis, latinis'q; collectam scribere, ac tibi afferre uoluisti, cum iam

aliorum ante tulerimus. Scribere autem ordiar, q̃ post sequentur quorum Alexander optimus, et cum uera dicendus assertione, & annorũ XIII prin ceps semestres alij, et uix annui, & bimi. Aurelia nus præcipuus, et horum omnium decus author tui generis Claudius. De quo uereor ad clementiam tuam scribens uera dicere, ne maleuolis adulatus uidear esse. Sed absoluar contra liuorem improbo rum, cum & apud alios clarum esse perspexe-rim. His iungendi sunt Dioclitianus aurei parens seculi, & Maximianus, ut uulgo dicitur, ferrei, cæteriq; ad pietatem tuam. Te uero Auguste uenerabi lis multis paginis, iisdemq; disertioribus illi prose quentur, quibus id felicior natura detulerit, his ad dendi sunt Licinius Seuerus, Alexander, atque Maxentius. Quorum omnium ius in ditionem tuam deuenit. Sed ita, ut nihil eorũ uirtuti derogetur. Non enim ego id faciam, quod pleriq; scriptores so lent, ut de his detraham qui uicti sunt, cum intel ligam gloriæ tuæ accedere, si omnia de illis, quæ bo na in se habuerunt, uera prædixero.

ALEXANDER SEVERUS AELII LAMPRIDII.

INterfecto Vario Heliogabalo (sic enim maluimus dicere quàm Antoninum, quia et nihil Antoninorum pestis illa ostendit, & hoc nomen ex annalibus senatus authoritate erasum est ad remediũ generis humani) Aurelius Alexander urbe Arcene genitus, Varij filius, Variæ nepos, et cõsobrinus ipsius Heliogabali, accepit imperiũ, cum ante Cæsar à senatu esset appellatus mortuo scilicet Macrĩno, Augustumq; nomen idem recepit. Addito eo ut & patris patriæ nomen, & ius proconsulare, & tribunitiam potestatem, & ius quintæ relationis deferente senatu uno die assumeret. Et ne præceps ista honorum continuatio uideatur, exponam causas, quibus id & senatus coactus est facere, & ille perpeti. Non enim aut grauitati senatus congruebat omnia simul deferre, aut bono principi raptum ire tot simul dignitates. Milites iã insueuerant sibi imperatores, & tumultuario iudicio facere, & item facile mutare asserentes nonnunquam ad defensionem se idcirco fecisse, quod nescissent senatum principem appellasse, nam & Pescennium Nigrum, & Clodium Albinum, & Auidium Cassium, & antea Lucium Vindicem, et L. Antonium, et ipsum Seuerum cum senatus iam Iulianum dixisset principem imperatores fecerant, atq; ista res bella ciui

lia seuerat, quibus necesse fuit militem contra hostem paratum paricidialiter perire. Hac igitur causa festinatum est, ut omnia simul Alexander quasi iam uerus imperator acciperet. Huc accessit nimia & senatus, & populi inclinatio post illam cladē, quae non solum Antoninorum nomen decolorauit, sed etiam Romanum dehonestauit imperium. Certatim deniq; omnia decreta sunt & nominum genera, & potestatum. Primus deniq; omnium cuncta insignia, & honorificentiae genera simul recepit suffragante sibimet Caesaris nomine, quod iam ante aliquot annos meruerat, et magis suffragante uita, & moribus, cum illi magnum conciliasset fauorem, quod eum Heliogabalus occidere conatus est, nec potuit & militibus repugnantibus, & senatu refragante. Atq; haec parua sunt , nisi quod dignum se exhibuit, quem senatus seruaret, quem saluum milites cuperent, quem omnium bonorum sententia principem diceret. Alexander igitur, cui Mamea mater fuit (nam & ita dicitur à plerisq;) à prima pueritia artibus bonis imbutus tam ciuilibus quàm militaribus, ne unum quidem diem sponte sua transire passus est, quo se non & ad literas, uel ad militiam exerceret. Nam in prima pueritia literatores habuit Valerium Cordium, et T. Veturium, & Aurelium Philippum libertum patris, qui uitam eius postea in literas misit. Grammaticum in patria graecum Nebonem, Rhetorem Serapionem, philosophum Stilionem. Romae Grámaticos Scaurinum Scaurini filium doctorem cele

berrimum. Rhetores Iulium Fontinum, & Bebium Macrinum, & Iulianum Granianum, cuius hodieq; orationes declamatæ feruntur. Sed in latinis non multum profecit, ut ex eiusdem orationibus apparet, quas in senatu habuit, uel in concionibus, quas apud milites, uel apud populum; nec ualde amauit latinam facundiam, sed amauit literatos homines uehementer eos etiam reformidans, nequid de se asperum scriberent. Denique eos dignos adesse iubebat singula quæq;, quæ publice, priuatimq; agebat, se ipso docente uolebat addiscere, si forte ipsi non affuissent, ea, quæ petebat, ut si uera essent, in literas mitterent. Dominum se appellari uetuit. Epistolas ad se quasi ad priuatum scribi iussit seruato tantum nomine imperatoris. Gemmas de calciamentis, & uestibus tulit, quibus usus fuerat Heliogabalus. ueste, ut & pingitur, alba usus est, nec aurata penulis, togisq; communibus. Cum amicis tam familiariter uixit, ut communis esset ei sæpe consessus, iret & ad conuiuia eorum, aliquos autem haberet quotidianos etiam non uocatus, salutaretur uero quasi unus de senatoribus patente uelo admissionalibus remotis, aut solis ijs, qui ministri ad fores fuerant, cum antea salutare principem non liceret, quod eos uidere non poterat. Et erat corporis uenustate decorus, ut hodie in picturis, & statuis uidemus. Fuit & staturæ militaris robur militis, ualetudo eius, qui uim sui corporis sciret, ac semper curaret. Erat præterea cunctis hominibus amabilis, et ab alijs pius appellabatur,

ab omnibus certe sanctus, et utilis Reip. Huic sors in templo Praenestinae Vestae talis extitit, cum illi Heliogabalus insidiaretur.

» Siqua fata aspera rumpas,
» Tu Marcellus eris.

Alexandri nomen accepit, quod in templo dicato apud Arcenam urbẽ Alexandro Magno natus esset, cum casu illuc die festo Alexandri pater cum uxore patriae solennitatis implendae causa uenisset. cui rei argumentum est, quod eadem die natalem habet hic Mammeae Alexander, quo ille magnus excessit è uita. Delatum sibi Antonini nomen à senatu recusauit, cum hic magis affinitate Caracallae iungeretur, quàm ille Heliogabalus subdititius. Siquidem, ut Marius Maximus dixit in uita Seueri, nobilem orientis mulierem Seuerus, cuius hanc genituram esse compererat, ut uxor imperatoris esset, adhuc priuatus, & non magni satis loci, duxit uxorem. Ex qua affinitate hic Alexander fuit, cui uere per matrem suam consobrinus Varius Heliogabalus fuit. Recusauit & Magni nomen, quod ei quasi Alexandro est oblatum senatus iudicio. Interest retexere orationem, qua nomen Antonini, & Magni delatum sibi à senatu recusauit, quam prius, quàm praeferam, addam acclamationes senatus, quibus id decretum est ex actis urbis ad pridie nonas Martias. Cum senatus frequens in curiam, hoc est in aedem Cócordiae templum inauguratum conuenisset, Rogatusq; esset Aurelius Alexander Caesar Augustus, ut conueniret, ac primo recusasset,

*quod sciret de honoribus suis agendum, deinde
postea uenisset, acclamatum Auguste innocens dij
te seruent. Alexãder imperator dij te seruent. Dij
te nobis dederunt. Dij conseruent. Dij te ex mani-
bus impuri eripuerunt. Dij te perpetuent. Impu-
rum tyrannum, & tu perpessus es impurum &
obscœnum, & tu uidere doluisti. Dij illum eradicau
erunt. Dij te seruent. Infamis imperator rite da-
mnatus. Felices nos imperio tuo, felicem Remp. In-
famis unco tractus est ad exemplum timoris. Lu
xuriosus imperator iure punitus est. Contaminator
honorum iure punitus est. Dij immortales Alexã
dro uitam. iudicia deorũ hinc apparent. Et cum
egisset gratias Alexãder, acclamatũ est. Antonine
Alexander dij te seruent. Antonine Aureli dij te
seruent. Antonine Pie dij te seruent. Antonini no-
men suscipias rogamus. Præsta bonis imperatori-
bus, ut Antoninus dicaris. Nomẽ Antoninorum tu
purifica. Quod ille infamauit, tu purifica. Redde
in integrum nomen Antoninorũ. Sanguis Antoni
norum se cognoscat. Iniuriã Marci tu uindica. In
iuriã Veri tu uindica. Iniuriã Bassiani tu uindica.
Peior Cõmodo solus Heliogabalus, nec imperator,
nec Antoninus, nec ciuis, nec senator, nec nobilis,
nec Romanus. In te salus, in te uita, ut uiuere dele
ctet. Antoninorũ Alexãdro uitã, ut uiuere dele-
ctet, et Antoninus uocetur. Antoninorũ tẽpla An-
toninus dedicet. Parthos et Persas Antoninus uin-
cat Sacrũ nomẽ sacratus accipiat. Sacrum nomẽ ca
stus accipiat. Antonini nomen ut agnoscat Antoni*

» norum honorem, dij conseruent. in te omnia, per
» te omnia Antonine habeas. Et post acclamationes
» Aurelius Alexander Cæsar Augustus. Gratias
» uobis P.C. non nunc primum, sed et de Cæsareo
» nomine & de uita seruata, et Augusti nomine ad
» dito, & de pontificatu maximo, & de tribunitia
» potestate, et proconsulari imperio. Quæ omnia no
» uo exemplo uno die in me contulistis. Et cum dice
» ret, acclamatum. hæc suscepisti; Antonini nomen
» suscipi mereatur, senatus Antonini mereatur. An
» tonine Auguste dij te seruent. dij te Antoninum con
» seruent. monetæ nomini Antonini reddantur. Tem
» pla Antoninorum Antoninus consecret. Aurelius
» Alexander Augustus, ne quæso P.C. ne me ad hãc
» certaminis necessitatem uocetis, ut ego cogar tanto no
» mini satisfacere, cum etiam hoc ipsum nomen licet
» peregrinum, tamen grauare uideatur. Hæc enim
» nomina insignia onerosa sunt. Quis enim Cicero
» nem diceret mutum? quis indoctum Varronem? qs
» impium Metellum? Et, ut hoc dij auertant, quis nõ
» æquitatem nomina ferat digerentem in clarissimã
» spem dignitatum? Item acclamata quæ supra. Itẽ
» imperator dixit. Antoninorum nomen uel iam nu
» men potius quale fuerit meminit uestra clementia,
» si pietatem, quid Pio sanctius? si doctrinam, quid
» Marco prudentius? si innocentiam, quid Vero sim
» plicius? si fortitudinem, qd Bassiano fortius? Nam
» nunc Commodi meminisse nolo, si hoc ipse tempo
» re deterior fuit, quod cum illis moribus Antonini
» nomen obtinuit. Diadumenus autem nec tempus
nec ætatem,

" nec ætatem, et arte patris hoc nomen incurrit. Itẽ " acclamatum, ut supra. Item imperator dixit. Nu" per certe P. meministis, cum ille omniũ non solũ bi" pedum, sed etiam quadrupedum spurcissimus An" tonini nomen præferret, & in turpitudine, atq; lu" xuria Nerones, Vitellios, & Commodos uinceret, " qui gemitus omnium fuerint, cum per populi, & " honestorum coronas una uox esset hunc non rite " Antoninũ dici, et p hanc pestẽ tantũ uiolari nomẽ. " et cum diceret acclamatũ est. Dij mala prohibeát. " Hæc te iperante non timemus, de his, te duce, securi " sumus. Vicisti uitia, uicisti crimina, uicisti dedecora. " Antonini nomẽ ornauisti. certi sumus, bene præsumi" mus, nos te & à pueritia probauimus, & nunc " probamus. Item imperator. Neque ego P. C. icir" co timeo istud uenerabile omnibus nomen accipere, " quod uerear ne in hæc uitia delabatur uita, aut " quod nos nominis pudeat. sed primum displicet " alienæ familiæ nomen assumere, deinde quod gra" uari me credo. et cum hæc diceret, acclamatum est, " ut supra. Item dixit. Si enim Antonini nomẽ dici " pio, possum & Traiani, possum & Titi, possum & " Vespasiani. & cum diceret, acclamatum est, Quo" modo Augustus, sic & Antoninus. Tũc impera" tor, Video P. C. quid uos moueat ad hoc nobis " addendum. Augustus primus, primus est huius au" thor imperij, & in eius omnes uelut quadam ado" ptione, aut iure hæreditario succedimus, Antonini " ipsius Augusti dicti sunt. Antoninus idem sæpius " Marcum, & item Verum iure adoptionis uocauit.

" Cōmodo autem hæreditarium fuit, susceptum Dia
" dumeno affectatum in Bassiano, ridiculum in Au
" relio. Et cum diceret, acclamatum est. Alexander
" Auguste dij te seruent uerecundiæ tuæ, prudentiæ
" tuæ, innocentiæ tuæ, castitati tuæ. hinc intelligimus
" qualis futurus sis. hinc probamus. tu facies, ut sena
" tus bene principes eligat. Tu facis optimum esse iu
" dicium senatus. Alexander Auguste dij te seruent.
" Templa Antoninorum Alexander Augustus dedi
" cet. Cæsar noster, Augustus noster, ĩperator noster
" dij te seruent. Vincas, ualeas, multis annis ĩperes.
" Alexãder imperator dixit. Intelligo P. C. me obti
" nuisse, quod uolui, et in acceptum refero plurimas
" gratias, sed agens, et habēs senis ore, ut hoc nomē,
" quod in imperiū detulimus, tale sit, ut ab alijs de=
" syderetur, et bonis uestræ pietatis iudicijs offeratur.
" Post hæc acclamatum est, magne Alexander dij te
" seruent. Si Antonini nomen repudiasti, Magni præ
" nomen suscipe. Magne Alexander dij te seruent,
" et cum sæpius dicerent. Alexãder Augustus ait, fa
" cilius fuit P. C. ut Antoninorū nomen acciperē, ali=
" qd. n. uel affinitati deferrem, uel consortio nominis
" imperialis. Magni uero nomen cur accipitur? quid
" enim iã magnū feci? cum id Alexander post ma-
" gna gesta, Pompeius uero post magnos triūphos ac
" ceperit. Quiescite igitur uenerandi Patres, & uos
" ipsi magnifica unū me de uobis esse censete, quoniã
" Magni nomen ingeritis. Post hæc acclamatum est,
" Aureli Alexãder Auguste dij te seruēt. Et reliqua
ex more, dimisso senatu, cum & alia multa eo die

essent acta quasi triũphans domum se recepit. Mul to clarior uisus est alienis nominibus non receptis, q̃ si recepisset, atq; ex eo constantiæ, ac plenæ grauitatis famam obtinuit. Siquidem uni adolescenti potius senatus totus persuadere non potuit, sed quamuis senatu rogante non potuerit persuaderi, ut uel Antonini, uel Magni nomina susciperet, tamẽ ob ingentem uigorem animi, & mirandã, singularemq; constantiam contra militum insolentiam Seueri nomen à militibus eidem inditum est, quod illi ingentem in præsentia reuerentiam magnam apud posteros gloriam peperit. cum eò accessisset, ut de animi uir tute nomen acceperit, siquidem solus inuentus sit, qui tumultuantes legiones exauthorauerit, ut suo loco ostendetur. In milites autem grauissime animad uerterit, qui forte incurrerunt aliquid, quod uideretur iniustum, ut & ipsum locis suis declarabimus. Omina imperij hæc habuit. Primum quod ea die natus est, qua defunctus uitæ Magnus Alexander dicitur, deinde, quod in templo eius mater enixa est. Tertio quod ipsius nomen accepit. Tum præterea quod ouum purpurei coloris eadem die natum, qua ille natus est. Palumbinum anicula quædam matri eius obtulit. ex quo quidem aruspices dixerunt imperatorem quidem illum, sed non diu futurum, & cito ad imperium peruenturum. Tum præterea quod tabula Traiani imperatoris, quæ geniali lecto patris imminebat, dum mater eũ in templo pareret, in lectum eius decidit. His accessit, quod nutrix ei Olympias data est, quo no-

mine mater Alexandri appellata est. Nutritor Philippus prouenit casu unus ex rusticis, quod nomen patri Alexandri Magni fuit. Fertur die prima natalis toto die apud areā Cæsareā stella primæ magnitudinis uisa, & sol circa domum patris eius fulgido ambitu coronatus. Cum eius natalem aruspices commendarent, dixerunt eum summam rerum tenturum, icirco quod hostiæ de ea uilla, quæ esset Seueri imperatoris, adductæ essent, & quas in illius honorem coloni parassent. Nata in domo Laurus iuxta persici arborem intra unū annum persica arborem uicit. Vnde etiā coniectores dixerunt Persas ab eo esse uincendos. Mater eius pridie, quàm pareret, somniauit se puerum dracunculum parere. Pater eadem nocte in somnijs uidit alis se Romanæ uictoriæ, quæ in senatu, ad cœlum uehi. Ipse cum uatem consuleret de futuris, hos accepisse dicitur uersus adhuc paruulus, et primum quidem sortibus.

» Te manet imperium cœli, terræq;, marisq;.

Intellectum est, quod inter diuos etiam referetur,

» Te manet imperium, quod tenet imperium.

Ex quo intellectum est Romani illum imperij principem futurū. Nam ubi est imperium, nisi apud Romanos quod tenet imperium? Et hæc qdem de græcis uersibus sunt prodita. Ipse autem, cum parentis hortatu animum à philosophia, et musica ad alias artes traduceret, Virgilij sortibus huiusmodi illustratus est,

» Excudent alij spirantia mollius æra.

» Credo equidem, uiuos ducent de marmore uultus.

" Orabunt causas melius, cœliq; meatus.
" Describent radio, & surgentia sydera ducent.
" Tu regere imperio populos romane memento.
" Hæ tibi erunt artes, paciq; imponere morem,
" Parcere subiectis, & debellare superbos.

Fuerunt multa alia signa, quibus principem humani generis esse constaret. Nimius ardor oculorũ, & diutius intuentibus grauis, & diuinatio mentis frequentissima in rerum memoria singularis, quam nemo, nisi Acolius, ferebat adiutam. Et cum puer ad imperium peruenisset, fecit cuncta cũ matre, ut & illa uideretur pariter imperare mulier sancta, sed auara, et auri, atq; argenti cupida. Vbi ergo Augustum agere cœpit imperium, primum remouit iudices omnes à Rep. et à ministerijs, atq; muneribus, quos ipurus ille Heliogabalus ex genere hominum turpissimo prouexerat. Deinde senatum, & equestrem ordinem purgauit. Ipsas dein de tribus, & eos, qui militaribus nituntur prærogatiuis, purgauit. Et palatium suum, comitatumq; omnem abiectis ex aulico ministerio cunctis obscœnis, & infamibus, nec quẽquam passus est esse in palatinis, nisi necessarium hominem. iureiurãdo deinde constrinxit, nequem ascriptum idest uagantium haberet, ne annonis Remp. grauaret, dicens malũ pupillum esse imperatorem, qui ex uisceribus prouincialium homines non necessarios nec Reip. utiles pasceret. fures iudicare iussit, in ciuitatibus ullis nunquam uideri, & si essent uisi, deportari per rectores prouinciarum. Annonam militum dili-

genter inspexit. Tribunos, qui per stellaturas militi bus aliquid tulissent, capitali pœna affecit. Negotia et causas prius à scriniorum principibus, et doctissimis iuris peritis, & sibi fidelibus, quorum primus tunc Vlpianus fuit, tractari, ordinariq; atq; ita referri ad se præcepit. leges de iure populi, & fisci moderatas, & infinitas sanxit, neq; ullam constitutionem sacrauit sine XX iuris peritis, et doctissimis, ac sapientibus uiris, ijs deniq; disertissimis nõ minus L, ut non minus in consilio essent sententiæ quàm S. C. conficeret, & id qdẽ ita, ut iretur per sententias singulorum, ac scriberetur quid qsq; dixisset, dato tamen spatio ad disquirendum, cogitandumq; prius, quàm dicerent, ne incogitati dicere cogerentur de rebus ingentibus. Fuit præterea illi consuetudo, ut si de iure, aut de negotijs tractaret, solos doctos, et disertos adhiberet. Si uero de re militari, milites ueteres, & senes, ac bene benemeritos, & locorum peritos, ac bellorum, et castrorum, & omnes literatos, et maxime eos, qui historiam norant, requirens quid in talibus causis quales in disceptatione uersabãtur, ueteres imperatores uel Romani, uel exterarum gentium fecissent. Referebat Encolpius, quo ille familiarissimo usus est, illum si unquam furem iudicem uidisset, paratum habuisse digitum, ut illi oculum erueret. Tãtum odium eũ tenebat eorum, de quibus apud se probatum esset, quod fures fuissent. Addit Septimius, q. uitam eius non mediocriter executus est, tanti stomachi fuisse Alexandrum in eos iudices, q. furtorum fama la-

borassent, etiam si damnati non essent, ut si cos casu aliquo uideret, commotione animi stomachi choleram euomeret toto uultu inardescente, ita ut nihil posset loqui. Nam *cum quidã Septimius Arabinus famosus crimine furtorum, & sub* Heliogabalo *iã liberatus inter senatores principem salutatum uenisset, exclamauit ó Numina, ó Iupiter, ó Dij immortales. Arabinus non solum uiuit, uerum etiam in senatum uenit. fortassis etiam de me sperat. tam fatuum, tam stultum esse me iudicat. Salutabatur autem nomine hoc. Aue Alexander. Si quis caput flexisset, aut blãdius aliquid dixisset, uti adulator, uel abijciebatur, si loci eius qualitas pateretur, uel ridebatur i gẽti cachino, si eius dignitas grauiori subiacere nõ posset iniuriæ. Salutatus consessum obtulit omnibus senatoribus, atq; adeo nisi honestos, & bonæ famæ homines ad salutationem non admisit. Iussitq; quẽadmodũ in eleusinijs sacris dicitur, ut nemo ingrediatur, nisi q. se innocentem nouit.* Per *præconem edixit, ut nemo salutaret principem, qui se furem esse nosset, ne aliquando detectus capitali supplicio subderetur. Ipse adorari se uetuit, cũ iã cœpisset* Heliogabalus *adorari regum more* Persarũ. *Erat præterea hæc illius sentẽtia, solos fures ã paupertate cõqueri, dum uolunt scelera uitæ suæ tegere. Idem addebat sententiam de furibus notam, & græce quidem, quæ latine hoc significat. Qui multa rapuerit, pauca suffragatoribus dederit, saluus erit, Quæ græce talis ẽ.* Ὅστις ἂν πολλὰ κλέπτῃ, ὀλίγα δὲ τοῖς βοηθοῦσιν ἐκδῶ, σῶος ἔσται.

præf. præt. sibi ex senatus authoritate constituit. præf. urbis à senatu accepit, alterum præf. præt. fecit, qui ne fieret, etiam fugerat, dicens inuitos non ambiẽtes in Remp. collocandos. senatorẽ nunquam sine omnium senatorum, qui aderant, consilio fecit, ita ut per sententias omnium crearetur. testimonia dicerent summi uiri, ac si fefellissent uel testes, uel ij, qui sententias dicebant, postea in ultimum reijcerentur locum ciuium condemnatione adhibita quasi falsarij approbati sine ullius indulgentiæ proposito. Idem senatores non nisi ad summorum in palatio uirorum suffragium fecit dicens magnum uirum esse oportere, qui faceret senatorem. Idem libertinos nunquam in equestrem locum redegit, asserens seminariũ senatorum equestrem locum esse. Moderationis tantæ fuit, ut nemo unquam ab eius latere submoueretur, ut omnibus se blandum, affabilemq; præberet, ut amicos non solum primi, ac secundi loci, sed etiam inferiores ægrotãtes uiseret, ut sibi ab omnibus libere, quæ sentiebant, dici cuperet, & cum dictum esset, audiret. Et cum audisset, ita ut res poscebat, emendaret, atq; corrigeret. Sin minus bene factum esset, aliquid etiã ipse conuinceret, idq; infectum, et sine amaritudine animi consensum omnibus semper offerret, præter eos, quos furtorum densior fama perstrinxerat, de absentibus semper requirens. Deniq; cum ei obijcerẽt nimiam ciuilitatem, & Mammea mater, & uxor Memmia Sulpitij consularis uiri filia, Catuli neptis, & sæpe dicerent molliorem tibi potestatem,

& contemptibiliorem imperij fecisti , ille respondit. Sed securiorem, atq; diuturniorē. Dies deniq; nūquam transit, quin non aliquid mansuetum, ciuile, pium faceret, sed ita, ut ærarium non euerteret. Condemnationes, & raras esse iussit, & quæ factæ fuerant, non indulsit. Vectigalia ciuitatibus ad proprias fabricas deputauit. Fœnus publicum trientarium exercuit, ita ut pauperibus plerisq; sine usuris pecunias dederit ad agros emendos reddendas de fructibus. PRAEF. PRAET. *suis senatoriam addidit dignitatem, ut uiri clarissimi & essent, & dicerentur, quod antea uel raro fuerat, uel omnino non fuerat. eo usq;, ut si quis imperatorum successorem præf. præt. dare uellet, laticlauiam eidem per libertum summitteret, ut in multorum uita* Marius Maximus *dixit.* Alexander *autem iccirco senatores esse uoluit præf. præt. ne quis non senator de* Romano *senatore iudicaret.* Milites *suos sic ubiq; sciuit, ut in cubiculo haberet breues, & numerum, & tempora militantium, semperq;, cum solus esset, & rationes eorum, & numerū, et dignitates, et stipendia recenseret, ut esset ad omnia instructissimus.* Deniq; *cum inter militares aliquid ageretur, multorum dicebat et nomina.* De *promouendis etiam sibi annotabat, & perlegebat cuncta pyctacia, & sic faciebat diebus etiam pariter annotatis, & quis, & qualis esset insinuante promotus. commeatum populi* Romani *sic adiuuit, ut cum frumenta* Heliogabalus *euertisset, uicem de propria pecunia loco suo reponeret.* Negotiatori-

bus, ut Romam uolentes concurrerent, maximam immunitatem dedit. Oleum, quod Seuerus populo dederat, quodq; Heliogabalus imminuerat, turpissimis hominibus præfecturam annonæ tribuendo integrum restituit. Ius conferendi rationes, quod impurus ille sustulerat, hic omnibus reddidit. mechanica opera Romæ plurima instituit. Iudæis priuilegia reseruauit. Christianos esse passus est. Pontificibus tantum detulit, & XV uiris, atque auguribus, ut quasdam causas sacrorum à se finitas iterari, & aliter distingui pateretur. Præsides prouinciarum, quos uere non factionibus laudari cõperit, & in itineribus secum semper in uehiculo habuit, & muneribus adiuuit dicens & fures à Rep. pellendos, ac pauperandos, & integros esse redimendos, atq; ditandos. Cum edulitatem P.R. ab eo peteret, interrogauit per Curionem quam speciem caram putarent. Illi continuo exclamauerunt carnem bubulam, atq; porcinam. Tunc ille non quidem edulitatem proposuit, sed iussit neqs suminatam occideret, nequis lactantem, nequis uaccam, nequis damalionem, tantumq; intra bienniũ uel propè annum porcinæ carnis fuit, & bubulæ, ut cum fuisset octominutalis libra, ad duos unumq; utriusq; carnis libra redigeretur. Causas militum contra Tribunos sic audiuit, ut si aliquem reperisset tribunorum in crimine pro facti qualitate sine indulgentiæ proposito puniret. De omnibus hominibus per fideles homines suos semper quæsiuit. Et per eos, quos nemo nosset hoc agere,

cum diceret, omnes præda corrumpi posse. Seruos suos semper cum seruili ueste habuit, liberos cum ingenuorum. Eunuchos *de ministerio suo abiecit, & uxori, ut seruos seruire iussit.* Et *cum* Heliogabalus *mancipium eunuchorum fuisset, ad certum numerum eos redegit, nec quicquam in palatio curare uoluit, nisi balneas fœminarum, cum plerosque eunuchos rationibus, & procurationibus proposuisset* Heliogabalus. Hic *illis & ueteres sustulit dignitates.* Idem *tertium genus hominum eunuchos esse dicebat, nec uidendum, nec in usu habendum à uiris, sed uix à fœminis nobilibus.* Qui *de eo fumum uendiderat, & à quodam militari* C. *aureos acceperat, in crucem tolli iussit per eam uiam, qua esset seruis suis ad suburbana imperatoria iter frequentissimum. præ torias, præsidiales prouincias plurimas fecit.* Pro *consulares ex senatus uoluntate ordinauit.* Bal*nea mista* Romæ *exhiberi prohibuit. quod quidem iam ante prohibitum* Heliogabalus *fieri permiserat.* Lenonum *uectigal & meretricum, & exoletorum in sacrum ærarium inferri uetuit, sed sumptibus publicis ad instaurationem theatri, circi, amphitheatri, & ærarij deputauit. habuit in animo, ut exoletos uetaret, quod postea* Philippus *fecit, sed ueritus est ne prohibens publicum dedecus, in priuatas cupiditates conuerteret, cum homines illicita magis poscant, prohibita'que furore persequantur.* Braccariorum, *linteonum, uitreariorum, pellionum, plaustrariorum, argen-*

tariorum, aurificum, & cæterarum artium uectigal pulcherrimum instituit, ex eoq; iussit thermas, & quas ipse fundauerat, & superiores populi usibus exhiberi, syluas etiam in thermis publicas deputauit. Addidit et oleum luminibus thermarum, cum antea non ante auroram paterent, et ante Solis occasum clauderentur. Huius imperium incruentum quidam literis tradiderunt, quod contra est. Nam & Seuerus est appellatus à militibus ob austeritatem, et in animaduersionibus asper in quibusdam fuit. Opera ueterum principum instaurauit, ipse noua multa constituit. In his thermas nominis sui iuxta eas, quæ Neronianæ fuerunt, aqua inducta, quæ Alexandrina nunc dicitur. Nemus thermis suis de priuatis ædibus suis, quas emerat, diruptis ædificijs fecit. Oceani solium primus inter principes appellauit. cum Traianus id non fecisset, sed diebus solia deputasset. Antonini Caracallæ thermas additis fortionibus præfecit, & ornauit. Alexandrinum opus marmoris de duobus marmoribus hoc est porphyretico & Lacedæmonio primus instituit in palatio exornatis. Hoc genere marmorandi statuas colossas in urbe multas locauit artificibus undiq; conquisitis. Alexandri habitu nummos plurimos figurauit. Et qdem electros aliquantos, sed plurimos tamen aureos. A mulieribus famosis matrem, & uxorem suam salutari uetuit. Conciones in urbe multas habuit more ueterum tribunorum & consulum. Congiarium populo III dedit. donatiuū mılitibus III. carmen populo ad

didit. Vsuras fœneratorum contraxit ad trientes, pensiones etiam pauperibus consulens. senatores, si fœnerarentur, usuras accipere primo uetuit, nisi aliquid muneris causa acciperent. Postea tamen iussit. ut semisses acciperent donum, munus tamen sustulit. Statuas summorum uirorum in foro Traiani collocauit undiq; translatas. Paulum, et Vlpianum in magno honore habuit, quos præfectos ab Heliogabalo alij dicunt factos, alij ab ipso. Nam & consiliarius Alexandri, & magister scrinij Vlpianus fuisse perhibetur, qui tamen ambo assessores Papiniani fuisse dicuntur. Basilicam Alexandrinam instituerat inter campum Martium & septa Agrippiana in L A T. P. C. in LONG. P. M. ita ut tota colũnis penderet, quam efficere non potuit morte præuentus. Isim, & Serapium decenter ornauit additis signis, & deliacis, et omnibus mysticis. In matrem Mammeam unice pius fuit, ita ut Romæ in palatio faceret dietas nominis Mammeæ, quas imperitum uulgus hodie ad Mammam uocant. Et in Baiano palatium cum stagno, quod Mammea nomine hodieq; censetur. Fecit & alia in Baiano opera magnifica in honorem affinium suorum, & stagna stupenda admisso mari. pontes, quos Traianus fecerat, instaurauit pene in omnibus locis. Aliquos etiam nouos fecit, sed instauratis nomen Traiani reseruauit. In animo habuit omnibus officijs genus uestium proprium dare, & omnibus dignitatibus ut a uestitu dignosceretur. Et omnibus seruis, ut in populo possent agnosci, nequis seditiosus esset,

simul ne serui ingenuis miscerentur. Sed hoc Vlpiano, Pauloq; displicuit dicentibus plurimarum rixarum fore, si faciles essent homines ad iniurias. Tum satis esse constituit, ut equites Romani à senatoribus claui qualitate discernerentur. Penulis intra urbem frigoris causa ut senes uterentur, permisit, cum id uestimenti genus semper itinerariũ, aut pluuiæ fuisset. Matronas tamen intra urbem penulis uti uetuit, in itinere permisit. Facundiæ fuit græcæ magis quàm latinæ, nec uersu inuenustus. Et ad musicam pronus matheseos peritus. Et ita q: dem, ut ex eius iussu mathematici publicæ proposue rint Romæ, ac si sint professi, ut docerent. Aruspicinæ quoq; peritissimus fuit, ὀρνεοσκόπος magnus, ut & Vascones, & Hispanorum, & Pannoniorum augures uicerit. Geometriam fecit, pinxit mire, cantauit nobiliter, sed nunquam alio conscio nisi pueris suis testibus. Vitas principum bonorum uersibus scripsit. Lyra, tibia, organo cecinit. Tuba etiam, quod quidem imperator nunquam ostendit. Palæstes primus fuit, in armis magnus, adeo ut multa bella & gloriose gesserit. Consulatum III iniit tantum ordinarium, ac primo nundino sibi alios semper suffecit. Seuerissimus iudex contra fures, appellans eosdem quotidianorum scelerum reos, et damnans acerrime, ac solos hostes, inimicosq; Reip. uocans. Eum notarium, qui falsum causæ breuem in consilio imperatorio retulisset, incisis digitorum neruis, ita ut nunquam posset scribere, deportauit. Cum quidam ex honoratis uitæ sordidæ, et

aliquando furtorum reus per ambitionem nimiā ad militiam aspirasset, idcirco, quod per reges amicos ambierat, admissus statim in furto præsentibus patronis detectus est, iussusq; à regibus audiri damnatus est re probata. Et cum quæreretur à regibus, quid apud eos paterentur fures, illi responderunt, Crucem. Ad eorū responsum in crucem sublatus est, ita & patronis authoribus damnatus ambitor est, & Alexandri, quam præcipue tuebatur, seruata clementia est. Statuas colossas, uel pedestres nudas, uel equestres D. imperatoribus i foro D. Neruæ, quod transitorium dicitur, locauit omnibus cum titulis, & columnis æreis, quæ gestorum ordinem continerent exemplo Augusti, qui summorum uirorum statuas in foro suo è marmore collocauit additis gestis. Volebat uideri originem de Romanorum gente trahere, quia eum pudebat Syrum dici, maxime, quod quodam tempore festo, ut solent Antiochenses, Aegyptij, Alexandrini, lacessitus erat conuiciolis, et Syrum archisynagogum eū uocantes, & archiereum. Ante q̄ de bellis eius et expeditionibus, & uictorijs loquar, de uita quotidiana, et domestica pauca disseram. Vsus uiuendi eidem hic fuit, primum, ut si facultas esset, idest si non cum uxore cubuisset, matutinis horis in Larario suo, in quo et D. principes sed optimos electos & animas sanctiores, in queis & Apolloniū, &, quantum scriptor suorum temporum dicit, Christum, Abraham, & Orpheum, et huiusce deos habebat. ad maiorum effigies rem diuinam faciabat.

Si id non poterat pro loci qualitate uel uectabatur, uel piscabatur, uel deambulabat, uel uenebatur. Dehinc si hora pmitteret, actibus publicis post multam operam dabat, idcirco quod & res bellicæ, & res ciuiles, ut superius dictum est, per amicos tractabantur, sed sanctos & fideles, & nunquam uenales, et tractatæ firmabantur, nisi quid noui etiã ipsi placeret. Sanè si necessitas cogeret, ante lucem actibus operam dabat. & in longam horam producebat, neq; unquam tædiauit, aut morosus, aut iratus resedit, fronte semper pari & lætus ad omnia. Erat enim ingentis prudentiæ, & cui nemo posset imponere. Et quem si aliquis urbane tentare uoluit, intellectus tulit pœnas. Post actus publicos, seu bellicos, seu ciuiles lectioni græcæ operam maiorem dabat de Rep. libros Platonis legens. Latina cum legeret, non alia magis legebat, quàm de officijs Ciceronis & de Rep. nonnunquam & oratores, et poëtas, i queis Serenum Ammonicum, quẽ ipse nouerat, & dilexerat, & Horatium. Legit & uitam Alexandri, quem præcipue imitatus est, & si in eo condemnabat ebrietatem, & crudelitatem in amicos, quamuis utrũq; defendatur à bonis scriptoribus, qbus sæpius ille credebat. Post lectionem operam palæstræ, aut sphæristerio, aut cursui, aut luctaminibus mollioribus dabat. Atq; inde unctus lauabatur, ita ut caldarijs uel nunquam uel raro, piscinis semper uteretur, in eaque una hora propè maneret. Biberet etiam frigidam claudiam ieiunus ad unum propè sextarium. Egressus balneas multum

neas multum lactis, & panis sumebat, oua, deinde mulsum, atq; his refectus aliquando prandium inibat, aliquando cibum usque ad cœnam differebat, prandit tamen sæpius. Vsus'q; est Adriani tetrapharmaco frequenter, de quo in libris suis Marius Maximus loquitur, cum Adriani disserit uitam. Post meridianas horas subscriptioni, & lectioni epistolarum semper dedit operam, ita ut ab epistolis, & libellis, & à memoria semper assisterent. Non nunquam etiam si stare per ualetudinem non possent, sederent relegentibus cuncta librarijs, & ijs, qui scrinium gerebant, ita ut Alexander sua manu adderet, siquid esset addendum, sed ex eius sententia, quæ disertior habebatur. Post epistolas, oẽs amicos simul admisit, cum omnibus pariter est locutus, neq; unquam solum quẽquam nisi præfectum suum uidit. Et quidem Vlpianum, & assessores semper suos causa iustitiæ singularis. Cum autem alterum adhibuit, & Vlpianum rogari iussit. Virgilium autem Platonem poëtarum uocabat, eius'q; imaginem cum Ciceronis simulachro in secundo lario habuit, ubi & Achillis, & magnorum uirorum. Alexandrum uero Magnum inter diuos, & optimos in lario maiore consecrauit. Iniuriam nulli unquam amicorũ, comitum'ue fecit, nec magistris quidem, aut principibus officiorum. Præfectis autem semper detulit, asserens eum, qui mereatur iniuriam pati, ab imperatore damnandum esse nõ dimittendum. Si unquam alicui præsentium successorem dedit, semper illud addidit, gra-

tias tibi agit Resp. eumque muneratus est ita, ut priuatus pro loco suo posset honeste uiuere. His quidem muneribus, agris, bobus, equis, frumento, ferro impendijs ad faciendā domum marmoribus, ad ornandum & operis, quas ratio fabricæ requirebat. Aurum, & argentum raro cuiquam, nisi militi diuisit, nefas esse dicens, ut dispensator publicus in delectationes suas, & suorum conuerteret id, quod prouinciales dedissent. Aurum negotiatorium, & coronarium Romæ remisit. Fecit Romæ curatores urbis XIIII, sed ex COSS. ueros, quos audire negotia urbana cum præfecto urbis iussit, ita ut omnes aut magna pars adessent, cum acta fierent. Corpora omniū constituit uinariorū, lupanariorū, caligariorum, & omnino omnium artium. Hisq; ex sese defensores dedit, & iussit quid ad quos iudices pertineret. Scenicis nunquam aurum, nunquam argentum, uix pecuniam donauit. Pretiosas uestes, quas Heliogabalus dederat, etiam sustulit. Milites, quos ostensionales uocant, non pretiosis, sed speciosis claris uestibus ornabat, nec multum insignibus aut ad apparatum regium auri, & serici deputabat, dicens imperium in uirtute esse, non in decore. Chlamydes hirtas Seueri, & tunicas asemas uel machrocheras ex purpura non magna ad usum reuocauit suum. In conuiuio aurum nescit, pocula mediocria, sed nitida semper habuit. ducentarū librarū argenti pondus ministerium eius nunquam transijt. Nanos, & nanas, & moriones, et uocales exoletos & omnia acroamata, & pantomimos po-

pulo donauit, qui autem usui non erant, singulis ciuitatibus putauit alendos singulos, ne grauarentur specie mendicorum. Eunuchos, quos Heliogabalus & in consilijs turpibus habebat, & promouebat, donauit amicis addito elogio, ut si non redissent ad bonos mores, eosdem liceret occidi sine authoritate iudicij. Mulieres infames, quarum infinitum numerum deprehenderat, publicari iussit exoletis omnibus deportatis, aliquibus etiam naufragio mersis, cum quibus illa clades consuetudinem habuerat funestissimam. Auratam uestem ministrorum uel in publico conuiuio nullus habuit. Cum inter suos conuiuaretur, aut Vlpianum, aut doctos homines adhibebat, ut haberet fabulas literatas, quibus se recreari dicebat, & pasci. Habebat cum priuatim conuiuaretur, & librum in mensa, & legebat, sed græca magis. Latinos autē poëtas lectitabat. publico conuiuio ea simplicitate egit, qua priuata, nisi cū numerus accubantiū crescebat, et multitudo conuiuarum, qua ille offendebatur, dicens se in theatro, & circo manducare. Oratores, & poëtas non sibi panegyricos dicentes, quod exemplo Nigri Pescennij stultum dicebat, sed aut orationes recitantes, aut facta ueterum, quos ante retuli, libenter audiuit, libentius tamen, si quis ei recitauit Alexandri Magni laudes, aut meliorum retro principum, aut magnorum urbis Romæ uirorum ad Athenæum audiendorū & græcorū & latinorū rhetorū, uel poëtarum causa frequenter processit. Audiuit autem etiam forenses oratores causas recitantes, quas uel

apud ipsum, uel apud præfectos urbis egerant. Agoni præsedit, & maxime herculeo in honorem Magni Alexandri. Solus post meridiem, uel matutinis horis iccirco nunquam aliquos uidebat, quod emen titos de se multa cognouerat. Spetiatim Vetroniū Turinum, quem cum famliarem habuisset, ille oĩa uel fingẽdo sic uẽdiderat, ut Alexandri quasi stulti hominis, & quem ille in potestate haberet, & cui multa persuaderet, infamaret imperiū, sicq; omnibus persuaserat, quod ad nutum suum omnia faceret. Deniq; hac illum arte deprehendit, ut quendã immitteret, qui a se quiddam publicæ peteret, ab illo autem occulte quasi præsidium postularet, ut pro eo Alexandro secreto suggereret. Quod cũ factum esset, & Turinus suffragium promisisset, dixissetq;, se quædam imperatori dixisse, cum nihil dixisset, sed in eo pendere, ut adhuc impetraret euentum uendens, cumq; iterum iussisset Alexãder interpellari, & Turinus quasi agens aliud nutibus annuisset, neque tamen interim quicquam dixisset, impetratum autem esset quod petebatur, Turinusq; ab illo, qui meruerat fumi uenditor ingentia præmia percepisset, accusari eum Alexander iussit, probatisq; per testes omnibus, & quibus præsentibus, quid accepisset, & quibus audientibus quid promisisset, in foro transitorio ad stipitem illum ligari præcepit, & fumo apposito, quem ex stipulis, atq; humidis lignis fieri iusserat, necauit præcone dicente. Fumo punitur, qui uendidit fumum. Ac ne in una tantum causa uideretur crudelior fuisse,

quæsiuit diligentissime ante quàm eum damnaret, & inuenit Turinum sæpe, & in causis ab utraq; parte accepisse, cum euentus uenderet, & ab omnibus, qui aut præpositituras, aut prouincias acceperant. Spectacula frequentauit cum summa donandi parsimonia, dicens & scenicos, & uenatores, & aurigas sic alendos, quasi seruos nostros, aut uenatores, aut muliones, aut uoluptarios. Conuiuium neq; opimum, neq; nimis parcum, sed nitoris summi fuit, ita tamen ut pura mantilia mitterentur. Sæpius cocco clauata, aurata uero nunquam, cum hæc habere Heliogabalus iam recepisset, & ante, ut quidam prædicant, Adrianus habuisset. Vsus conuiuij diurnus hic fuit. Vini ad totum die sextarij XXX. panis mundi P. XXX, panis sequentis ad donandum P. L. Nam semper de manu sua ministris conuiuij, & panem, & partes aut olerum, aut carnis, aut leguminum dabat senili prorsus maturitate patremfamilias agens. Erant decreta & carnis diuersæ P. XXX. erant, & gallinæ, oua, adhibebatur & anser diebus festis. Calendis autem Ianuarijs, & hilarijs matris deûm, et ludis apollinaribus, & Iouis epulo, & Saturnalibus, et huiusmodi festis diebus phasianus, ita ut aliquando & duo ponerentur additis gallinaceis duobus, leporem quotidie habuit. Venationem frequentem, sed eam cum amicis diuidebat, & ijs maxime, quos sciebat per se non habere. Nec diuitibus quicquam taliũ munerũ misit, sed ab his semper accepit, habuit quotidie Milij sine pipere sextarios IIII, cum pi

pere duo, & , ne sit longũ omnia inserere, quæ Gargilius Martialis eius temporibus scriptor singillatim persecutus est, omnia illi ad modum, & rationem sunt præbita. Pomis uehementer indulsit, ita ut secunda mensa illi sæpius poneretur, unde etiã iocus extitit. Non secundam mensam Alexandrum habere, sed secundum. Ipse cibo plurimo reficiebatur, uino neq; parce, neq; copiose, affatim tamen. Frigida semper pura usus, & æstate uino cum rosa condito, quod quidem solum ex diuerso genere Heliogabali tenuerat. Et quoniã de lepusculis facta est mentio, quod ille leporem quotidie haberet, iocus poëticus emersit, idcirco quod multi septem diebus pulchros esse dicunt eos, qui leporem comederint, ut Martialis coci epigramma significat, quod contra quandam Gelliam scripsit huiusmodi.

» *Cum leporem mittis, semper mihi Gellia mandas*
» *Septem formosus Marce diebus eris.*
» *Si uerum dicis, si uerum Gellia mandas,*
» *Edisti nunquam Gellia tu leporem.*

Sed hos uersus Martialis in eam, quæ deformis esset, composuit. poëta uero temporum Alexandri hæc in eum dixit.

» *Pulchrum quod uides esse nostrum regem,*
» *Quem Syrum sua detulit propago,*
» *Venatus fecit, & lepus comesus,*
» *Ex quo continuum capit leporem.*

Hos uersus cum ad eum quidam ex amicis detulisset, respondisse ille dicitur græcis uersibus in hanc sententiam.

" Pulchrum quod putas eſſe ueſtrum regem
" Vulgari miſerande de fabella,
" Si uerum putas eſſe, non iraſcor,
" Tantum tu comedas uelim lepuſclos,
" Vt fias, animi malis repulſis,
" Pulcher, ne inuideas liuore mentis.

Cum amicos militares habuiſſet, ut uſum Traiani quem ille poſt ſecundam menſam potandi uſq; ad pocula inſtituerat, reſeruaret, unum tantum poculum amicis exhibebat in honorem Alexandri Magni, id autem breuius, niſi ſi quis, quod licebat, maius habere poſtulaſſet. Vſus Veneris in eo moderatus fuit. Exoletorum ita expers, ut, quemadmodum ſupra diximus, legem de his auferendis ferre uoluerit. Horrea in omnibus regionibus publica fecit, ad quæ conferrent bona ij, qui priuatas custodias non haberent. Balnea omnibus regionibus addidit, quæ forte non habebant. Nam hodieq; multa dicuntur Alexandri. Fecit & domos pulcherrimas, eaſdemq; amicis ſuis maxime integris uiris donauit. Vectigalia publica in id contraxit, ut qui X aureos ſub Heliogabalo præſtiterat, tertiã partem auri præſtarent, hoc eſt triceſimã partem. Tuncq; primum ſemiſſes aureorum formati ſunt. Tunc etiam cum ad tertiam partem auri uectigal decidiſſet, tremiſſes dicente Alexandro etiam quartarios futuros, quod minus non poſſet. Quos quidem iam formatos in moneta detinuit expectans, ut ſi uectigal contrahere potuiſſet, & eoſdem ederet. Sed cum non potuiſſet per publicas ne

cessitates, conflari eos iussit. Et tremisses tantum, solidosq́; formari. formas binarias, ternarias, et quaternarias, & denarias etiam, atq; amplius usq; ad bilibres quoque & centenas. quas Heliogabalus inuenerat, resolui praecepit, neq; in usu cuiusquã uersari, atque ex eo his materiae nomen inditum est, cum diceret plus largiendi hanc esse imperatori causam, si cum multos solidos minores dare possit dans X, uel amplius una forma XXX & L & C dare cogeretur. Vestes sericas ipse raras habuit, holosericas nunquam induit, subsericam nunquam donauit. Diuitijs nullius inuidit. Pauperes iuuit honoratos, quos pauperes uere non per luxuriam, aut simulationem uidit, semper multis cõmodis auxit, agris, seruis, animalibus, gregibus ferramentis rusticis. In thesauris uestem nunquam nisi aurum esse passus est, eamq; statim expendi iussit. Omnẽ uestem, quam donauit, ipse prospexit. Omne aurum, omne argentum, idq́; frequenter appendit. Donauit & ocreas, & braccas, & calciamenta inter uestimenta militaria. Purpurae clarissimae non ad usum suum, sed ad matronarum, si quae aut possent, aut uellent. certe ad uendendum grauissimus exactor fuit, ita ut alexandrina purpura, hodieq; dicatur, quae uulgo probiana dicitur, idcirco quod Aurelius Probus Baphus praepositus id genus muricis reperißet. Usus est ipse chlamyde coccina saepe. In urbe tamen semper togatus fuit, & in Italiae urbibus. Praetextam, & pictam togam nunquam nisi COS. accepit. Et eã quidem, quam

de Iouis templo sumptam alij quoq; accipiebant, aut PRAET. aut COSS. Accepit prætextam etiam cum sacra faceret, sed loco PONT. MAX. non Imperatoris. boni linteaminis appetitor fuit, & quidem puri dicens si lintei icirco sunt, ut nihil asperum habeant, quid opus est purpura? in linea aurum autem mitti etiam dementiam indicabat, cum asperitati adderetur rigor. Fasceis semper usus est. Baccas albas habuit non coccineas, ut prius solebant. Gemmarum quod fuit uendidit, & aurum in ærariũ contulit, dicens gemmas uiris usũi non esse. Matronas autem regias contentas esse debere uno reticulo, atq; inauribus, et baccato monili, & corona, cum qua sacrificium facerent, & unico pallio auro sparso, & cyclade, quæ sex uncijs auri plus non haberet. Prorsus censuram suis temporibus de proprijs moribus gessit. Imitati sunt eum magni uiri, & uxorem eius matronæ pernobiles. Aulicum ministerium in id contraxit, ut essent tot homines in singulis officijs, quot necessitas postularet. Ita ut annonas non dignitatem acciperẽt fullones, & uestitores & pictores & pincernæ, omnes castrenses ministri, quemadmodum pestis illa instituerat, sed annonas singulas uix binas. & cum argentum in ministerio plus ducentis libris nõ haberet, nec plures ministros, argentum, & ministros antea quando poscebat, accipiebat ab amicis, quod hodieq; fit, si præstatur à præfectis absente imperatore. Voluptates scenicas in conuiuio nunquam habuit, sed summa illa oblectatio fuit,

ut catuli, cum procellulis luderent, aut perdices in ter se pugnarent, aut aues paruulæ sursum, et de orsum uolitarent. Habuit sanè in palatio unum genus uoluptatis, quo maxime delectatus est, & quo solicitudines publicas subleuaret. Nam auiaria instituerat pauonum, phasianorum, gallinaceorũ, anatum, perdicum etiam, ijsq; uehementer oblecta batur, maxime palumborũ, quos habuisse ad XX dicitur, & ne eorum pastus grauaret annonam, seruos habuit uectigales, qui eos ex ouis, ac pulli-cenis, ac pipionibus alerent. Thermis & suis et ue terum frequẽter cum populo usus est. Et æstate ma xime balneari ueste ad palatiũ reuertens hoc so-lum imperatorium habens, quod lacernam coccine am accipiebat. cursorem nunquam insi seruum su um dicens ingenuum currere nisi in sacro certami ne non debere. Cocos, piscatores, fullones, & bal-neatores non nisi seruos suos habuit. Ita ut siquis deesset, emeret. Medicus sub eo unus palatinus sala rium accepit, cæteriq; omnes usq; ad sex fuerunt, qui annonas binas, aut ternas accipiebant, ita ut mundas singulas consequeretur. aliás iudices cum promoueret exemplo ueterum, ut et Cicero docet, et argento, et necessarijs instruebat, ita ut præsides prouinciarũ acciperent argenti P. uicena, phialas se nas, mulos binos, equos binos, uestes forenses binas, domesticas singulas, balneares singulas, aureos cen tenos, Cocos singulos. Et si uxores non haberent, sin gulas concubinas, qd sine his esse nõ possent, reddi turi deposita administratione, mulas, mulos, equos

muliones, et cocos, cætera sibi habituri, si bene egissent, in quadruplum reddituri, si male, præter condemnationem, aut peculatus aut repetundarum leges innumeras sanxit. Carrucas Romæ, & rhedas senatoribus omnibus ut argẽtatas haberent, permisit, interesse Romanæ dignitatis putans, ut his tantæ urbis senatores uterẽtur. COSS. quoscũq; uel ordinarios, uel suffectos creauit, ex senatus sententia nominauit sumptum eorum contrahens, et nundina uetera ex ordine instituit, uel dies uel tempora. Quæstores candidatos ex sua pecunia iussit munera populo dare, sed ut post quæsturam præturas acciperẽt, & inde prouincias regerent. ærarios uero instituit, qui de area fisci ederent munera, eademq; parciora. Habuit in animo ut munera per totum annum dispergeret, ut per XXX dies munus populo daretur. Sed cur id non fecerit, in occulto habetur. Capitolium septimo die, cum in urbe esset, ascendit. templa frequentauit. Christo templum facere uoluit, eumq; inter deos recipere. Quod & Adrianus cogitasse fertur, qui templa in omnibus ciuitatibus sine simulachris iusserat fieri, quæ hodie idcirco, quia non habent numina, dicuntur Adriani. quæ ille ad hoc parasse dicebatur, sed prohibitus est ab ijs, qui consulentes sacra repererant omnes Christianos futuros, si id optato euenisset, et templa reliqua deserenda. In Iocis Alexander dulcissimus fuit, in fabulis amabilis, in conuiuijs comis ita, ut quisq; posceret, quod uellet. Ad aurum colligendum attentus, ad seruandũ

edutus, ad inueniendum soliatus, sed sine cuiusquã exadio. Syrum se dici nolebat, sed à maioribus Romanum. Et stemma generis depinxerat, quo ostendebatur genus eius à Metellis descendere. Rhetoribus, grammaticis, medicis, aruspicibus, mathematicis, mechanicis, architectis salaria instituit. Et auditoria decreuit, & discipulos cum annonis pauperum filios modo ingenuos dari iussit. Etiã in prouincijs oratoribus forensibus multum detulit plerisque etiam annonas dedit, quos constitisset gratis agere, Leges in annos firmauit, easq; etiam ipse diligentissime seruauit. Theatralia spectacula sæpe obijt. Theatrum Marcelli reficere uoluit, multis ciuitatibus, quæ post terræmotus deformes erant, ad instaurationem operum, & publicorum, & priuatorum pecuniam ex uectigalibus dedit. In templis sanè nunquam præter quatuor, aut quinq; argenti libras, auri ne gutulam quidem aut bracteolã posuit susurrans uersum Persij,

" In sanctis quid facit aurum?

Expeditiones bellicas habuit, de quibus ordine suo edisseram. Primum tamen eius consuetudinem dicam de rebus uel tacendis, uel prodendis. Tacebantur secreta bellorum. itinerum autem dies publicæ proponebantur, ita ut edictum penderet ante menses duos, in quo scriptum esset illa die, illa hora ab urbe sum exiturus, &, si dij uoluerint, in prima mansione mansurus. Deinde per ordinem mansiões, deinde statiuæ, deinde ubi Annona esset accipienda. Et id quidem eo usq; quandiu ad fines Barba

ricos ueniretur. Et iam enim inde tacebatur, & omnes ambulabant, ita ne dispositionem Romanam Barbari scirent. Certum est autem eum nunquam id, quod proposuerat, fefellisse, cum diceret: Nolle ab aulicis suas uendi dispositiones, quod factum fuerat sub Heliogabalo, cum ab eunuchis omnia uenderentur. Quod genus hominum iccirco secreta omnia in aula esse cupiunt, ut soli aliquid scire uideantur. Et habent unde uel gratiam, uel pecuniã requirant. Et qa de publicatis dispositionibus mentio contingit, ubi aliquos uoluisset, uel Rhetores prouincijs dare, uel præpositos facere procuratores, id est rationales ordinare. Nomina eorũ proponebat hortans populum, ut si quis, qd haberet criminis, probaret manifestis rebus, si non probasset, subiret pœnam capitis. Dicebatq; graue esse, cum id Christiani, & Iudæi facerent in prædicandis sacerdotibus, qui ordinandi sunt, non fieri in prouinciarũ rectoribus, qbus et fortunæ hoĩum committerẽtur et capita. Assessoribus salaria instituit, quãuis sæpe dixerit eos esse promouẽdos, qui per se Remp. gerere possent, non per assessores, addens militares habere suas administrationes, habere literatos. Et ideo unũquenq; hoc agere debere, quod nosset. thesauros repertos ijs, qui repererant donauit, & si multi essent, addidit ijs eos, quos in suis habebat officijs. cogitabat secum, & descriptum habebat, cui quid præstitisset, & si quos sciret, uel nihil petisse, uel non nullum, unde sumptus suos augerent, uocabat eos, et dicebat. Quid est, cur nihil petis, an me

tibi uis fieri debitorē, pete, ne priuatus de me quera ris. Dabat autem hæc in beneficijs, quæ famā eius non læderent bona punitorū. Sed nunquam cū au ro, argento, uel gemmis, nam id omne in ærarium reponebat. Dabat præposituras locorum ciuilium non militum, dabat eas administrationes, quæ ad procurationes pertinerent. Rationales cito mutabat, ita ut nemo nisi annum compleret, eosq; si boni essent, oderat, malum necessariū uocans, præsides uero proconsules, et legatos nūquam fecit ad beneficium, sed ad iudicium uel suum, uel senatus. Milites expeditionis tempore sic disposuit, ut mansionibus annonas acciperent, nec portarent cibaria X & VII. ut solent, dierum nisi in Barbarico, quamuis & illic mulis eosdem, atq; Camelis adiuuerit, dicens milites se magis seruare, quàm seipsum, quod salus publica in his esset. Aegrotantes ipse uisitauit per tentoria, milites etiam multos & carpentis uexit. omnibus necessarijs adiuuit. Et, si forte grauius laborasset, p ciuitates, et agros patribus familias hominibus, & sanctioribus matronis eos distribuebat, reddens impendia, quæ fecissent, siue conualuissent illi, seu perissent. Cum quidam Ouinius Camillus senator antiquæ familiæ delicatissimus rebellare uoluisset tyrannidem affectans, eiq; nunciatum esset, ac statim probatum, ad palatium eum rogauit, eiq; gratias egit, quod curam Reip. quæ recusantibus bonis imponeretur, sponte reciperet. Deinde ad senatum processit, & timentem, ac tantæ conscientiæ tabe confectum participem imperij

appellauit, in palatium recepit, conuiuio adhibuit, ornamentis imperialibus, et melioribus quàm ipse utebatur, affecit. Et, cum expeditio barbarica esset nuntiata, uel ipsum, si uellet ire, uel ut secum proficiscæretur, hortatus est. Et cum ipse pedes iter facœret, illum inuitauit ad laborem, quem post quinq; millia cunctantem equo sedere iussit. Cumq; post duas mansiones equo etiam fatigatus esset, carpento imposuit. Hoc quoq; seu timore, seu uere respuentem abdicantem quinetiam imperium, et mori paratum dimisit, commendatumq; militibus, à quibus Alexander unice amabatur, tutum ad uillas suas ire præcepit, in quibus diu uixit. sed post iussu imperatoris occisus est, quo ille militaris esset, & à militibus amatus. Scio uulgum hàc rem, quam contexui, Traiani putare, sed neq; in uita eius id Marius Maximus ita exposuit, neq; Fabius Marcellinus, neq; Aurelius Verus, neq; Statius Valens, qui omnem eius uitam in literas miserunt. Contra autem & Septimius, & Acolius, & Encolpius uitæ scriptores, cæteriq; de hoc talia prædicarunt, quod ideo addidit, ne quis uulgi magis famã sequeretur, quàm historiam, quæ rumore utique uulgi uerior reperitur. honorem iuris, & gladij nunquam uendi passus est, dicens, necesse est, ut qui emit, uendat. ego non patiar mercatores potestatum. quos si patiar, damnare non possim. Erubesco enim punire illum hominem, qui emit, & uendit. Pontificatus, & XV uiratus, & auguratus codicillares fecit, ita, ut in senatu allegerentur. Desippus dixit uxo-

rem eum cuiuſdam Martiani filiam duxiſſe, eundem'q; ab eo Cæſarem nuncupatum. Verum cum uellet inſidijs occidere Alexandrũ Martianus, de tecta factione, & ipſum interemptum, et uxorem abiectam. Idem dicit fuiſſe patruum Antoninum Heliogabalum Alexandri non uxoris ſororis eius dem filium. Cum Chriſtiani quendam locum, qui publicus fuerat, occupaſſent, contra popinarij dice rent ſibi eum deberi, reſcripſit melius eſſe, ut quomodo cũq; illic deus colatur, quàm popinarijs deda tur. Cùm igitur tantus, ac talis imperator domi, ac foris eſſet, inijt parthicam expeditionem, quam tan ta diſciplina, tanta reuerentia ſui egit, ut non mili tes, ſed ſenatores tranſire dicerentur. Quacunq; iter legiones faciebant, Tribuni accincti, Centuriones ue recundi, milites amabiles erãt. Ipſum uero ob hæc tot, & tanta bona prouinciales, ut deum ſuſcipiebant. Iam uero ipſi milites iuuenem imperatorem ſic amabant, ut fratrem, ut filium, ut parentem, ueſtiti honeſte, calciati etiam ad decorem, armati nobiliter, equis etiam inſtructi, & ephippijs, ac fre nis decentibus prorſus, ut Romanam Remp. intelligeret, quicunq; Alexandri uidiſſet exercitum. Elaborabat deniq;, ut dignus illo nomine uideretur, imo ut Macedonem illum uinceret. dicebatq; inter Romanum Alexandrum, et Macedonem multum intereſſe debere. Fecerat denique ſibi argyraſpidas, et chryſoaſpidas. fecerat et phalangem XXX hominum, quos phalangarios uocari iuſſerat, & cum quibus multum fecit in Perſide, quæ quidem

erat ex ſex

erat sex legionibus similium armorum, stipēdiorum uero post Persicum bellum maiorum. dona regia in templis posuit, gemmas sibi oblatas uēdidit, muliebre esse existimans gēmas possidere, quæ neq; militi dari possint, neq; à uiro haberi. Cum quidā legatus uniones duos uxori eius per ipsum obtulisset magni ponderis, & inusitatæ mensuræ, uendi eos iussit, qui, cum pretium non inuenirent, ne exemplum malum à regina nasceretur, si eo uteretur, quod emi non posset, in auribus Veneris eos dicauit. Vlpianum pro tutore habuit primū repugnante matre, deinde gratias agente, quem sæpe à militum ira obiectu purpuræ summe defendit, atque ideo summus imperator fuit, quod eius cōsilijs præcipue Remp. rexit. In procinctu, atq; in expeditionibus apertis papilionibus prandit, atque cœnauit, cum militarem cibum cunctis uidentibus, atq; gaudētibus sumeret, circumiret propè tota tentoria, à signis abesse neminem pateretur. Siquis de uia in alicuius possessionem deflexisset, pro qualitate loci, aut fustibus subijciebatur in conspectu eius, aut uirgis, aut condemnationi, aut si hæc omnia transiret dignitas hominis, grauissimis contumelijs, cum diceret, uis'ne hoc in agro tuo fieri, quod alteri facis? clamabatq; sæpius quod à quibusdam siue Iudæis, siue Christianis audierat, et tenebat, id'q; per præconem, cum aliquem emendaret, dici iubebat.
" *Quod tibi non uis, alteri ne feceris. Quam sententiam usqueadeo dilexit, ut & in palatio, & in publicis operibus perscribi iuberet. Idem cum quan-*

dam aniculam affectam iniurijs à milite audisset, exauthoratum eum militia, seruum ei dedit, quod artifex carpentarius esset, ut eam pasceret. Et cum dolerent hoc milites factum, persuasit omnibus, ut modeste ferrent, & eos terruit. ἀναίματον imperium eius cum fuerit, durus, & tetricus icirco uocatus est, quod Senatorem nullum ociderit, ut Herodianus græcus scriptor refert in libris temporum suorum. Seueritatis autem tantæ fuit in milites, ut sæpe legiones integras exauthorauerit ex militibus quirites appellás, nec exercitum unquam timuerit, icirco quod in uitam suam dici nihil posset, quod unquam tribuni, uel duces de stipendijs militum quicquam accepissent, dicens, Miles non timet nisi uestitus, armatus, calciatus, & satur, et habens aliquid in zonula, icirco quod mendicitas militaris ad omnem desperationem uocaret armatum. Apparitores deniq; nullos esse passus est tribunis, aut ducibus nisi milites anteire uoluit. Iussitq;, ut ante tribunum quatuor milites ambularent, ante ducem sex, ante legatum decem. Hiq; ad domos suas reciperentur, & ut seueritas eius agnosci posset, unam concionem militarem uidendam putaui, quæ illius in rem militarem mores ostenderet. Nam cum Antiochiam uenisset, ac milites lauacris muliebribus, & delitijs uacarent, eiq; nuntiatum esset, omnes eos comprehendi iussit, & in uincula conijci. Quod ubi compertum est, mota seditio est à legione, cuius socij erant in uincula conie-

sti. Tum ille tribunal ascendit, uinctisq; omnibus ad tribunal adductis circunstantibus etiam militi
" bus, & quidem armatis, ita cœpit. Commilitones
" (si tamen ista uobis, quæ à uestris facta sunt, di-
" splicent) disciplina maiorum Remp. tenet, quæ si di
" labatur, & nomen Romanum, & imperium amit
" temus. Neque enim sub nobis ista facienda sunt,
" quæ sub impura illa bestia nuper facta sunt. Mi-
" lites Romani uestri socij, mei contubernales, & cō
" militones amant, potant, lauant græcorum more,
" & quidem se instituunt. Hoc ego diutius feram?
" & non eos capitali dedam supplicio? Tumultus
" post hoc ortus est, atque iterum. qui in concione
" estis, uocem in bello contra hostem, non contra im-
" peratorem uestrum necessariam emittite. certe cam-
" pi ductores uestri hanc uos docuerunt contra Sar-
" matas, & Germanos, ac Persas emittere, non con-
" tra eum, q acceptam à prouincialibus annonam,
" qui uestem, qui stipendia uobis attribuit. Con-
" tinete igitur uocem truculentam, & campo, ac
" bellis necessariam, ne uos hodie omnes uno ore,
" atque una uoce quirites dimittam, & incertum, an
" quirites. Non enim digni estis, qui uel Romanæ ple
" bis sitis, si ius Romanum non agnoscitis. Et cum ue
" hementius fremerent, ac ferro quoq; minarentur, de
" ponite inqt, dextras contra hostem erigendas, si for
" tes estis, me enim ista non terrent. Si enim unum ho
" minem occideritis, nō nobis deerit Resp. nō Senatus
" nō Po. Ro. q de uobis uindicet. Cum nihilo minus
" post ista fremerent, exclamauit. Quirites discedite

atq; arma deponite. Mirando exemplo depositis armis, depositis etiam sagulis militaribus, omnes non ad castra, sed ad diuersoria uaria recesserunt. Tuncq; primū intellectum est, quantum eius seueritas posset. Deniq; etiam signa stipatores, & ij, qui imperatorem circundederant, in castra retulerunt, arma collecta populus ad palatium tulit, eam tamen legionem, quam exauthorauit, rogatus per dies XXX prius quàm ad expeditionem persicam proficisceretur, loco suo restituit, eaq; pugnante maxime uicit. Cū tamen tribunos eius capitali affecerit supplicio, quod per negligentiam illorum milites apud Daphnem luxuriati essent, uel per conniuentiam seditionem fecissent exercitus. Magno igitur apparatu inde in Persas profectus, Artaxerxem regem potentissimum uicit, cum ipse Alexander cornua adiret, milites admoneret, sub ictus teli uersaretur, manu plurimum faceret, singulos quosq; milites ad laudem uerbis adduceret. Fuso deniq;, fugatoq; tanto rege, q cum septingētis elephantis, falcatisq; mille & octingentis curribus ad bellum uenerat equitum multis millibus statim Antiochiam rediit, & de præda, quam Persis diripuit, suum ditauit exercitum, cum & tribunos ea, quæ per uicos diripuerāt, & duces, & ipsos milites habere iussisset. Tumq; primū Persæ serui apud Romanos fuerunt. quos quidem, quia indigne ferunt Persarum reges quempiam suorum alicubi seruire, acceptis pretijs reddidit, pretiumq; uel ijs, qui manu ceperant, seruos dedit, uel in ærarium contulit. Post

hoc Romam uenit, triumphóq; pulcherrimo acto, apud senatum primum hæc uerba habuit ex actis
» senatus die VII Calendas octobres. Persas P.C.
» uicimus, lógæ eloquentiæ opus non est, tantum scire
» debetis, quæ illorum arma fuerint, qui apparatus.
» Iam primum elephanti septingenti, idemq; turriti
» cum sagittarijs, et onere sagittarum. Ex his trecen-
» tos cepimus, ducenti interfecti iacent. Decem et octo
» perduximus. Falcati currus mille, sed adducere
» interfectorum animaliũ currus ducentos potuimus,
» sed id quia & fingi poterat, facere supersedimus,
» C X̄X̄ equitum eorum fudimus, cataphracta-
» rios, quos illi clibanarios uocant, X̄ in bello inter
» emimus, eorum armis nostros armauimus. Multos
» Persarũ accepimus, eosdemq; uendidimus. Terras
» Interamnanas Mesopotamiæ scilicet neglectas ab
» impura illa bellua recepimus. Artaxerxem po-
» tentissimum regem tam re, quàm nomine fusum fu
» gauimus, ita ut eum terra Persarum fugientem ui
» deret, & quæ ducta fuerant quondam signa no-
» strorũ, ea rex ipse signis effugit relictis. Hæc sunt
» P.C gesta, eloquentia opus non est, milites diuites
» redeunt, laborem in uictoria nemo sentit. Vestrum
» est supplicationem decernere, ne dijs uideamur in-
» grati. Acclamatio senatus. Alexander Auguste dij
» te seruent. Persice maxime dij te seruent. Vere Par
» thicus, uere Persicus trophæa tua & nos uidemus,
» uictorias & nos uidemus. Iuueni imperatori patri
» patriæ, PONT. MAX. per te uictoriam undiq;
» præsumimus, ille uincat qui milites regit, diues se-

natus, diues miles, diues. Po. Ro. Dimisso Senatu, Capitolium ascendit, atq; inde re diuina facta, & tunicis persicis in templo locatis concionem huiusmodi
» *habuit. Quirites uicimus Persas, milites diuites re-*
» *duximus, uobis congiarium pollicemur, cras ludos*
» *circenses persicos dabimus. Haec nos & in annalibus, & apud multos reperimus. Sed quidā dicūt à seruo suo eum proditū non uicisse Regem, sed ne uinceretur, fugisse. Quod contra multorum opinionem dici nō dubium est ijs, qui plurimos legerint. Nam & amisisse illum exercitum dicunt fame, frigore, ac morbo, ut Herodianus author est contra multorum opinionem. Post hoc cum ingenti gloria comitante Senatu equestri ordine, atq; omni populo, circunfusis'q; undiq; mulieribus, et infantibus maxime militum coniugibus pedes palatium conscendit, cum retro currus triumphalis à quatuor elephantis traheretur. Leuabatur manibus omnium Alexander, uix'q; illi per horas quatuor ambulare permissum est undiq; omnibus clamantibus. Salua Roma, qa saluus est Alexander. Alia die actis circensibus, & item ludis scenicis, deinceps congiarium Populo Romano dedit. Puellas, & pueros quemadmodum Antoninus Faustinianas instituerat, Mammeanas, & Mammeanos instituit. Actae sunt res feliciter et in Mauritania Tingitana per Furium Celsum, & in Illyrico per Varium Macrinum affinem eius, et in Armenia per Iuniū Palmatū, atq; ex oībus locis ei tabellae laureatae sunt delatae, quibus in Senatu & apud populum lectis.*

omnibus nominibus est adornatus. His uero, qui Remp. bene gesserant, consularia ornamenta decreta sunt additis etiam sacerdotijs, & agrorum possessionibus ijs, qui erant pauperes, & æuo iam graues. Captiuos diuersarum nationum amicis donauit, si ætas puerilis, aut iuuenilis permisit. Siqui tamen regij, aut nobiliores fuerint, eos militiæ non tamen magnæ deputauit. Sola quæ de hostibus capta sunt, limitaneis ducibus, & militibus donauit, ita ut eorum essent, si hæredes eorum militarent, nec unquam ad priuatos pertinerent, dicens attentius eos militaturos, si etiam sua rura defenderent. Addidit sane his et animalia, et seruos, ut possent colere, quod acceperant, ne per inopiam hominum, uel per senectutem possidentium desererentur rura uicina Barbariæ, quod turpissimum ille ducebat. Post hæc cum ingenti amore apud populum, & Senatum uiueret, & sperantibus uictoriam cunctis, & inuitis eum dimittentibus ad Germanicum bellum profectus est. Deducentibus cunctis per C & L millia. Erat autem grauissimum Reip. atq; ipsi, quod Germanorū uastationibus Gallia diripiebatur. Pudoremq; augebat, quod uictis iam Parthis ea natio imminebat Reip. ceruicibus, quæ semper etiam minusculis imperatoribus subiecta uidebatur. Magnis igitur itineribus lætis militibus contendit. Sed cum ibi quoque seditiosas legiones comperisset, abijci eas præcepit. Verum gallicanæ mentes, ut sese habent duræ, ac retrogradæ, & sæpe imperatoribus graues, seuerita-

tem hominis nimiam, & longe maiorem post Helio*gabalum non tulerunt.* Deniq; *agentem eum cum paucis in* Britania, *ut alij uolunt, in* Gallia *in uico, cui Siala nomen est, non ex omnium sententia, sed latrocinantium modo quidam milites, & hi præcipue, qui* Heliogabali *præmijs effloruerant, eum cum* Seuerum *principem pati non possent, occiderunt.* Multi *dicunt à* Maximino *immissos tirones, qui ei ad exercendum dati fuerant, eum occidisse.* Multi *aliter.* A *militibus tamen constat, cum iniuriose quasi in puerum eundem, & matrẽ eius auaram, & cupidam multa dixissent.* Imperauit ãnis XIII. D. IX. Vix. ANN. XXIX. MESS. III. D. VII. *Egit omnia ex consilio matris. cum qua occisus est.* O*mina mortis hæc fuerunt.* Cum *natalem diem commendaret, hostia cruenta effugit, & ut se ciuiliter gerebat, ac permistus populo erat, albam eius uestem, cum qua constiterat, cruentauit.* Laurus *in palatio cuiusdam ciuitatis, à qua proficiscebatur ad bellum, ingens, & antiqua tota subito decidit.* Arbores *ficitres, quæ ficus eas ferrent, quibus* Alexandrinarum *nomen est, subito ante illius tentorium deciderũt, cum tentoria imperatoria his adnexa essent.* Mulier Druyas *eũti exclamauit gallico sermone.* Vadas, *nec uictoriam speres, ne militi tuo credas.* Tribunal *ascendit, ut concionaretur, &*
» *faustum aliquid diceret.* Ita *cœpit.* O *ciso impera*
» *tore* Heliogabalo. *hoc tamen omni fuit, quod iturus ad bellum milites alloqui minus fausta oratione cœptauerat. Sed hæc omnia uehementissime*

contempsit. Profectusq; ad bellū in loco supradicto ita occisus est. Prādebat forte publico, ut solebat, conuiuio, idest apertis papilionibus cibo militari accepto, neq; enim aliud a' discumbentibus militibus in tentorijs est repertum. Et cum dormiret, post conuiuium hora diei ferè septima, Vnus ex Germanis, qui scurrarum officium sustinebat, ingressus dormiētibus cunctis solo tamen imperatore in teruigilante uisus est. cui Alexander, quid est hic inquit, contubernalis? Num aliquid de hostibus nū tias? At ille metu perterritus, & sperans non posse euadere, quod in tentorium principis irruisset, ad contubernales suos uenit, eosq; ad durum principem interimendum exhortatus est, qui subito plures, armatiq; ingressi inermes, & obsistentes contruncauerunt, ipsumq; plurimis ictibus confoderunt. Aliqui dicunt omnino nihil dictum, sed tantum a' militibus clamatum. Exi, recede, atq; ita obtruncatum iuuenem optimum. Sed omnis apparatus militaris, qui postea est ductus in Germaniam a' Maximino Alexandri fuit, & potentissimus q dem per Armenios, & Osdroenos, & Parthos, et omnis generis hominum. Contempsisse Alexandrū mortem cum ferocitas mentis, qua militem semper attriuit, tum etiā illa declarant. Trasibulus mathematicus illi amicissimus fuit, qui, cum ei dixisset necessitatem esse, ut gladio Barbarico periret. Primo lætatus est, quod sibi mortem bellicam, et imperatoriam crederet immunere. Deinde disputauit, ostenditq; optimos quosq; uiolenta morte consum=

ptos. Cum diceret ipsum Alexandrum, cuius nomen teneret, Pompeium, Cæsarem, Demosthenem, Tullium, et cæteros insignes uiros non quieta morte oppetisse. Tantumq; animi habuit, ut putaret se dijs comparandum, si in bello periret, sed res eum fefellit. Nam & gladio barbarico, & scurræ barbari manu, uerum non in bello, sed belli tempore perijt. Mortem eius milites, & qui exauthorati ab eo quondam fuerant, grauissime tulerunt, atq; authores cædis trucidarunt. Populus uero Romanus, Senatusq; omnis cum prouincialibus cunctis, neq; tristius unquam, neq; asperius acceperunt simul qđ successoris asperitas, atq; rusticitas Maximini, utpote hominis militaris, cui cum filio post eum imperium delatum est, grauiorem fati necessitatem uidebatur ostendere. Senatus eum in deos retulit. Cenotaphium in Gallia, Romæ sepulchrum amplissimum meruit. Dati sunt & sodales, qui Alexandrini appellati sunt, addita & festiuitas matris nomine, atq; ipsius, que hodieq; Romæ religiosissime celebraretur natali eius die. Causa occidendi eius ab alijs hæc fuisse perhibetur, quod mater eius relicto bello Germanico orientem ad iactantiā sui uellet redire, atq; ob hoc esset iratus exercitus. sed hæc ab amatoribus Maximini ficta sunt, qui uideri noluerunt imperatorem optimum ab amico suo interfectum contra iura humana, atq; diuina. Hactenus imperium Po. Ro. eum principem habuit, qui diutius imperaret. Post eum certatim irruentibus, & alijs semestribus, alijs annuis, plerisq; per bien

nium ad summum per triennium īperantibus usq; ad eos principes, qui latius imperium tetenderunt, Aurelianum dico, & deinceps, de quibus si uita suppeditauerit, ea, quæ comperta fuerint, publicabimus. Reprehensa sunt in Alexandro hæc, quod Syrus esse nolebat, quod aurum amabat, quod suspiciosissimus erat, quod uectigalia multa inueniebat, quod se magnum Alexandrum uideri uolebat, quod nimis Seuerus in milites erat, quod curas priuatas agebat, quæ omnia in Rep. instituerat. Scio sanè plerosq; negare hunc à Senatu Cæsarem appellatum esse, sed à militibus, qui uerum prorsus ignorant, dicere præterea non hunc fuisse consobrinum Heliogabali, qui ut nos sequantur, historicos eius temporis legant, et maxime Acoliū, qui & itinera huius principis scripsit. Soles quærere Constantine Maxime, quid sit, quod hominem Syrum, & alienigenam talem principem fecerint, cum tot Romani generis, tot aliarum prouinciarū reperiātur improbi, impuri, crudeles, abiecti, iniusti, libidinosi. Iam primum possum de bonorum uirorum respondere sententia, potuisse natura, quæ ubiq; una mater est, bonum principem nasci. Deinde timore, quod pessimus esset occisus, hunc optimū factum. sed quia uerum est suggerendum, clementiæ, ac pietati tuæ lecta referabo. Notum est illud pietati tuæ, quod in Mario Maximo legisti, meliorem esse Remp. & propè tutiorem, in qua princeps malus est, ea, in qua sunt amici principis mali. Siquidem unus malus potest à plurimis bonis cor

rigi. Multi autem mali non possunt ab uno quamuis bono ulla ratione superari. Et id quidem ab homulo ipsi Traiano dictum est, cum ille diceret Domitianum pessimum fuisse, amicos autem bonos habuisse, atq; ideo illũ magis odio fuisse, qui Rēp. peioris uitæ hominibus cōmendauerat, quia melius est, unum malum pati, quàm multos. Et, ut ad rem redeam, Alexander quidem & ipse optimus fuit. Nam hoc nemo uult nisi bonus, & optimæ matris consilijs usus est, ac tamen amicos sanctos, et uenerabiles habuit, non malitiosos, nō furaces, nō factiosos, non callidos, non ad malum cōsentientes, non bonorum inimicos, non libidinosos, non crudeles, non circumuentores sui, non irrisores, non q illum quasi fatuum circunducerent. Sed sanctos, uenerabiles, conuenientes, religiosos, amantes principis sui, & qui de illo nec ipsi riderent, nec risui esse uellent, qui nihil uenderent, nihil mentirentur, nihil fingerent, nunquam deciperent existimationem principis sui, sed amarent. Huic accidit, quod eunuchos nec in consilijs, nec in ministerijs habuit. Qui soli principes perdunt, dum eos more gentium, aut regum Persarum uolunt uiuere, qui eos à populo, & amicis etiam amicissimum principē mouent, qui internuntij sunt, aliud quàm respondetur sæpe referentes, claudentes principem suum, & agentes ante omnia, ne quid sciat, qui, cum empti sint, & praui fuerint, quid tandem possunt boni sapere? Erat denique eius ipsius sententia. Ego de præfectorum, & consulum, & senatorum capi

tibus mancipia ære empta iudicare nõ patiar. Scio imperator Constantine quo periculo ista dicantur apud imperatorem, qui talibus seruit, sed salua Rep. postea quam intellexisti, quid mali clades istæ habeant, & quemadmodum principes circumueniant, et tu eos eo loci habes, ut nec chlamyde uti iusseris. sed necessitatibus domesticis delegaris. iam illud insigne, quod solũ intra palatium præter præfectum, & Vlpianum quidem neminem uidit. Nec dedit alicui facultatem uel fumorũ uendendorum de se, uel sibi de alijs male loquendi maxime occiso Turino, qui illum quasi fatuum, & uecordem sæpe uendiderat. His accessit, quod amicos, & parentes Alexander si malos reperit, aut puniuit, aut si uetus uel amicitia, uel necessitudo non siuit
» *puniri, dimisit a se dicens, his carior est mihi tota*
» *Resp. Et ut scias, qui uiri in eius consilio fuerint. Fabius Sabinus Sabini insignis uiri filius. Cato tẽporis sui. Domitius Vlpianus iuris peritissimus. Aelius Gordianus Gordiani imperatoris pater, & ipse re uera uir insignis. Iulius Paulus iuris peritissimus. Claudius Venatus orator amplissimus. Pomponius legum peritissimus, Alphenus, Africanus. Florentinus, Martianus Callistratus, Hermogenes, Venuleius, Tryphonius, Metianus, Celsus, Proculus, Modestinus. Hi omnes iuris professores discipuli fuere splendidissimi Papiniani, & Alexandri imperatoris familiares, & socij, ut scribit Acolius, et Marius Maximus. Catilius Seuerus cognatus eius uir omniũ doctissimus, Aelius Serenianus*

omnium uir sanctissimus. Quintilius Caius Marcellus, quo meliorem ne historiæ quidem continent. His tot, atq; alijs talibus uiris, quid mali potuit cogitari, uel fieri, cum ad bonum consentirent? Et eos quidem malorum cohors depulerat, qui circum uenerant Alexandrum primis diebus, sed prudẽtia iuuenis his malis occisis, atq; depulsis amicitia ista sancta conualuit. Isti sunt, qui bonum principem suum fecerunt. Et iterum amici mali, qui Romanos pessimos etiam posteris tradiderunt suis uitijs laborantes.

MAXIMINI PATER, ET FILIVS IVLII CAPITOLINI.

n E fastidiosum esset clementiæ tuæ Cõstantine Maxime singulos quosq; principes, uel principum liberos ꝑ libros singulos legere, adhibui moderationem, qua in unũ uolumen duos Maximinos patrem, filiũq; cõgererem. Seruaui deinceps hunc ordinem, quem pietas tua etiam à Tatio Cyrillo clarissimo uiro, qui græca in latinum uertit, seruari uoluit, quod quidem non in uno tantum libro, sed etiã in plurimis deinceps reseruabo. Exceptis magnis imperatoribus, quorũ res gestæ plures, atq; clariores longiorem desyderant textum. Maximinus senior sub Alexãdro imperatore enituit. Militare autem sub

Seuero cœpit. hic de uico Thraciæ uicino Barbaris barbaro etiam patre, & matre genitus, quorum alter é Gothia, alter ex Alanis genitus esse ꝓhibetur. Et patri quidem nomen Micca, matri Ababa fuisse dicitur. sed hæc nomina Maximinus primis temporibus ipse prodidit. Postea uero ubi ad imperium uenit, occuli præcepit, ne utroq; parente barbaro genitus imperator esse uideretur. Et in prima quidem pueritia fuit pastor, nonnunquam pro*cer, q latronibus insidiaretur, & suos ab incursionibus uindicaret. Prima stipendia equestria huic fuere. Erat enim magnitudine corporis conspicuus, uirtute inter omnes milites clarus, forma uirili decorus, ferus moribus, asper, superbus contemptor, sæpe tamen iustus. Innotescendi sub Seuero imperatore prima hæc fuit causa. Natali Getæ filij minoris Seuerus militares dabat ludos propositis præmijs argenteis idest armillis, torquibus & balteolis. Hic adolescens, & semibarbarus, & uix adhuc latina lingua propè threicia imperatorem publice petijt, ut sibi daret licentiam contendendi cũ ijs, qui iam non mediocri loco militarent. Magnitudinem corporis Seuerus miratus primũ eum, cum lixis composuit, sed fortissimis, qbus nec disciplinam militarem corrumperet. Tunc Maximinus XVI lixas uno sudore deuicit. XVI. acceptis præmijs munusculis non militaribus, iussusq; militare. Tertia forte die, cum processisset Seuerus ad campum in turba exultantem more barbarico Maximinum uidit, iussitq; statim tribuno, ut eum co=

erceret, ac Romanam disciplinam ibueret. Tunc ille, ubi de se intellexit imperatorem locutum, suspicatus barbarus, & notum se esse principi, & inter multos conspicuum, ad pedes imperatoris equitantis accessit. Tum uolens Seuerus explorare quãtus in currendo esset, equum admisit multis circuitionibus, & cum imperator laborasset, neq; ille accurrendo per multa spatia desisset, ait ei, quid uis Threcisse? nunquid delectat luctari post cursum? Tum quantumlibet, inquit imperator. Post hoc ex equo Seuerus descendit, & recentissimos quosque, ac fortissimos milites ei comparari iussit. Tum ille more solito VII fortissimos uno sudore uicit, solusq; oîum à Seuero post argentea præmia torque aureo donatus est, iussusq; inter stipatores corporis sui sẽp in aula consistere. Hinc igitur factus conspicuus inter milites clarus amari à tribunis, à cõmilitonibus suscipi, impetrare ab imperatore quod uellet, locis etiam militiæ à Seuero adiutus, cum esset adolescens, longitudine autem corporis, & uastitate, & forma, atq; oculorum magnitudine, et candore inter omnes excelleret. Bibisse autem illum sæpe in die uini capitolinam amphoram constat, comedisse & XL libras carnis. Vt autem Cordus dicit, etiam LX. quod satis constat. oleribus semper abstinuit, à frigidis propè semper, nisi cum illi potandi necessitas esset. Sudores sæpe suos excipiebat, et in calices, uel in uasculum mittebat ita, ut duos uel tres sextarios sui sudoris ostenderet. Hic diu sub Antõino Caracalla ordines duxit cẽturiatos, et

cæteras

cæteras militares dignitates sæpe tractauit. sub Macrino, quod eum, qui imperatoris sui filium occiderat, uehementer odisset, à militia desijt, & in Thracia in uico, ubi genitus fuerat, possessiones cõparauit, ac semper cum Gotthis commercia exercuit. Amatus est autem unice à Getis quasi eorum ciuis. Alani, quicunq; ad ripã uenerunt, amicum eum donis uicissim recurrentibus approbabant. Sed occiso Macrino cum filio suo, ubi Heliogabalum quasi Antonini filium imperatorem comperit iam maturæ ætatis, ad eum uenit, petijtq;, ut qđ auus eius Seuerus iudicij circa se habuerat, et ipse haberet. Sed apud impurum hominem ualere nihil potuit. Nam dicitur cum eo iocatus esse Heliogabalus turpissime dicens Maximine XVI. & XX. & XXX. milites diceris aliquando lassasse, potes tricies cum muliere perficere. Tũ ille, ubi uidit infamem principem sic exosum, à militia discessit, et tamen retentus est per amicos Heliogabali, ne hoc quoq; illius famæ accederet, quod uirum temporis sui fortissimum, & quem alij Herculem, alij Achillem, alij Aiacem uocabant, à suo exercitu dimoueret. Fuit igitur Maximinus sub homine impurissimo tantum honore præditus tribunatus, sed nunquam ad manum eius accessit, nunquam illũ salutauit, per totum trienniũ huc, atq; illuc discurrens modo agris, modo otio, modo fictis langoribus occupatus est. Vbi uero Maximinus comperit Alexandrum principem nominatum Romam contendit, quem Alexander miro cum gaudio, & gratu

latione suscępit, ut in Senatu uerba faceret talia.
» Maximinus P.C. Tribunus, cui ego latum clauũ
» addidi, ad me confugit, qui sub impura illa bellua
» militare non potuit, qui apud D. parentem meum
» Seuerum tantus fuit, quantum illum fama comperi
tis. Statim deniq; illum tribunum legionis quartæ,
ex tironibus quam ipse composuerat, dedit, &
» eum in hæc uerba prouexit. Veteres milites tibi
» Maximine mi carissime, atq; amantissime icirco
» non credidi, quod ueritus sum, ne uitia eorum sub
» alijs inolescentia emendare non posses. Habes Tiro
» nes ad tuos mores, ad tuam uirtutem, ad tuum la
» borem. eos fac militiam addiscere, ut mihi multos
» Maximinos Reip. optabiles solus efficias. Accepta
igitur legione, statim eam exercere cœpit. Quinta
quaq; die iubebat milites decurrere, in se simula-
chra bellorum agere, gladios, loricas, galeas, scu-
ta, tunicas, & omnia arma illorum quotidie circũ
spicere, calciamenta quinetiã ipse prospiciebat pror
sus, ut se parem militibus præberet. sed cum eum
quidã tribuni reprehenderent dicentes. Quid tan
tum laboras? cum eius loci iam sis, ut ducatum pos
sis accipere, dixisse fertur. Ego uero quo maior fue
ro, tanto plus laborabo. Exercebat cum militibus
ipse luctamiam, quinos senos, & septenos iã gran
dæuus ad terram prosternens. Deniq; inuidenti-
bus cunctis, cum quidam Tribunus superbior ma
gni corporis uirtutis notæ, atq; ideo ferocior ei di-
xisset, non magnam rem facis, si tribunus tuos mi
lites uincis, ille ait, uis'ne congrediamur? Cumq;

aduersarius aduuisset, uenientem contra se palma in pectus percussum supinum reiecit, & continuo dixit date alium, sed tribunum. Erat *præterea, ut refert* Cordus *, magnitudine tanta, ut octo pedes digito uideretur egressus. pollice ita uasto, ut uxoris dextrocherio uteretur pro annulo.* Iam *illa propè in uulgi ore sunt posita, quod amaxas manibus attraheret, rhedam onustam solus moueret, equo si pugnum dedisset, dentes solueret, si calcem, crura frangeret. Lapides tophicios fricaret.* Arbores *teneriores scinderet.* Alij *deniq; eum* Crotoniatem Milonem, *alij* Herculem, Antæū *alij uocant.* His *rebus conspicuum uirum* Alexander *magnorum meritorum iudex in suam perniciem omni exercitui præfecit gaudentibus cunctis ubique tribunis, ducibus, & militibus.* Deniq; *totum eius exercitum, qui sub* Heliogabalo *magna ex parte torpuerat, ad suam militarem disciplinam retraxit.* Quod Alexandro, *ut diximus, optimo quidem imperatori, sed tamen cuius ætas ab initio contemni potuerit, grauissimum fuit. nam cum in* Gallia *esset, & non longe ab urbe quadam castra posuisset, subito immissis militibus, ut quidam dicunt, ab ipso, ut alij, à tribunis barbaris,* Alexander *ad matrem fugiens interemptus est* Maximino *iam imperatore appellato.* Et *causam quidem* Alexandri *interimendi alij aliam fuisse dicunt.* Quidam *enim* Mammeam *dicunt authorem fuisse, ut filius deserto bello* Germanico *orientem peteret, atq; ideo milites in seditionem*

prorupisse. Quidam quod ille nimis seuerus esset, & uoluisset, ita in Gallia legiones exauthorare, ut exauthorauerat in oriente. Sed occiso Alexandro, Maximinus primum è corpore militari, & non dũ Senator sine decreto Senatus Augustus ab exercitu appellatus est filio sibimet in participatum dato, de quo pauca, quæ nobis sunt cognita, mox dicemus. Maximinus autem solũ fuit semper astutia, ut milites non uirtute ea regeret, sed etiã præmijs, & lucris sui amantissimos redderet. Nunquam annonam cuiuspiam tulit, Nunquam fuit, quin in exercitu faber, aut alterius rei, ut pleriq; sunt, artifex esset. Solis uenationibus legiones frequenter exercens. Sed inter has uirtutes tam crudelis fuit, ut illũ alij Cyclopẽ, alij Busiridem, alij Scirronẽ, nonnulli Phalarim, multi Typhonem, uel Gygem uocarent. Senatus eum tantum timuit, ut uota in tẽplis publice, priuatimq; mulieres etiam cum suis liberis facerent, ne ille unquam urbem Romam uideret. Audiebat enim alios in crucem sublatos, alios animalibus nu p occisis inclusos, alios feris obiectos, alios fustibus elisos. atq; omnia hæc sine delectu dignitatis, cum uideretur disciplinam uelle regere militarem, cuius exemplo ciuilia etiam corrigere uoluit, quod non conuenit principi, qui uelit diligi. Erat enim ei persuasum, nisi crudelitate imperium non teneri. Simul et uerebatur, ne propter humilitatem generis barbaricæ nouitate contemneretur. Meminerat prætera se Romæ etiam à seruis nobilium contemptum esse, ita ut ne à procuratori

bus quidem eorum uideretur. Et, ut se habent stultæ opiniones, tales eos contra sperabat futuros, cum iam imperator esset, tantum ualet conscientia degeneris animi. Nā ignobilitatis tegendæ causa omnes conscios generis sui interemit. Nonnullos etiam amicos, qui ei sæpe misericordiæ, ac pietatis causa pleraq; donauerant, Neq; enim fuit crudelius animal in terris. Omnia sic in uiribus suis ponens quasi non posset occidi. Deniq; cum immortalem se prope crederet ob magnitudinem corpois sui, uirtutisq; munus, quidam in theatro præsente illo dicitur uersus græcos dixisse, quorum hæc erat latina sententia.

» *Et qui ab uno non potest occidi, à multis occiditur.*
» *Elephas grandis est, & occiditur,*
» *Leo fortis est, & occiditur.*
» *Tigris fortis est, & occiditur.*
» *Caue multos, si singulos non times.*

Et hæc imperatore ipso præsente iam dicta sunt. Sed cum Maximinus interrogaret amicos, qui minus scura dixisset, dictum est ei, quod antiquos uersus cantaret contra homines asperos scriptor, et ille, ut erat Thrax, et barbarus credidit. Nobilem circa se neminem passus est. Prorsus ut Spartaci, aut Athenionis exemplo imperabat. Præterea oēs Alexandri ministros uarijs modis interemit. Dispositionibus eius inuidit. Et dum suspectos habet amicos, ac ministros eius, crudelior factus est. Cum esset ita moratus, ut ferarum more uiueret, tristior et immanior factus est factione Magni cuiusdam con

ſularis uiri contra ſe parata, qui cum multis militibus, & centurionibus ad eum confodiendum conſilium inierant, cum in ſe imperium transferre cuperet. Et genus factionis fuit tale, cum ponte iuncto in Germanos tranſire Maximinus uellet, placuerat ut contrarij cum eo tranſirēt. Pons poſtea ſolueretur, ille in barbarico ſolo circumuentus occideretur, imperium Magnus arriperet. Nam omnia cœperat agere, & quidem fortiſſime ſtatim, ut factus imperator, peritus utpote rei militaris uolens exiſtimationem de ſe habitam tenere, & ante oēs Alexandri gloriam, quem ipſe occiderat, uincere. quare imperator etiam in exercitio quotidie milites detinebat. Eratq; in armis ipſe magnus exercitio, & corpore multa ſemper oſtendens, & iſtam quidem factionem Maximinus ipſe finxiſſe perhibetur, ut materiam crudelitatis augeret. Deniq; ſine iudicio, ſine accuſatione, ſine delatore, ſine defenſiōe oēs interemit. omnium bona ſuſtulit. et plus IIII millibus hominum occiſis, ſe ſatiare nō potuit. Fuit etiam ſub eodē factio deſciſcentibus ſagittarijs Oſdroenis ab eodem ob amorem Alexandri, & deſyderium. quem a Maximino apud eos occiſum eſſe conſtabat, nec aliud perſuaderi potuerat. Denique etiam ipſi Tycum unum ex ſuis ſibi ducem, atque imperatorem fecerunt, quē Maximinus priuatum iam dimiſerat, quem quidem et purpura circundederunt, regioq; apparatu ornarunt, et quaſi ſui milites obſepſerunt, & inuitum quidem. Sed hic Tycus dormiens domi ſuæ ab uno ex amicis ſuis inter

fectus est, qui sibi doluit illum esse præpositum Macedonio nomine, q eum Maximino prodidit, quiq; caput eius ad imperatorẽ detulit. Sed Maximinus primo ei gratias egit, postea tñ ut proditorẽ odio habuit, & ocidit. His rebus in dies immanior fiebat ferarum more, quæ uulneratæ magis exulcerãtur. Post hæc transijt in Germaniam cum omni exercitu et Mauris, et Osdroenis, & Parthis, & omnibus, quos secum Alexander ducebat ad bellũ. Et ob hoc maxime orientalia secum trahebat auxilia, quod nulli magis contra Germanos, quàm expediti sagittarij ualent. Mirandum autem apparatum belli Alexander habuit, cui Maximinus multa dicitur addidisse. Ingressus igitur Germaniam transrhenanã per CCC. uel CCCC millia barbarici soli uicos incendit, greges abegit, predas sustulit, barbarorum plurimos interemit, mulitem diuitem reduxit, cepit innumeros, & nisi Germani per amnes, & paludes, et syluas confugissent, oẽm Germaniam in Romanam ditionem redegisset. ipse præterea manu sua multa faciebat, cum etiam paludem ingressus circumuentus est à Germanis, nisi eum equo inhærentem sui liberassent. Habuit enim hoc Barbaricæ temeritatis, ut putaret imperatorem manu etiam sua semper uti debere. Denique quasi aulæ quoddam prælium in palude fecit, plurimosq; illic interemit. Victa igitur Germania, literas Romam ad Senatum, & populum misit se dictante conscriptas, quarum sententia hæc fuit. » Non possumus tantum Patres Con-

» scripti loqui, quantum fecimus per CCCC mil-
» lia Germanorum uicos incendimus, greges ab-
» duximus, captiuos abstraximus, armatos occidi-
» mus, in palude pugnauimus. Peruenissemus ad syl
» uas, nisi altitudo paludum nos transire non permi
» sisset. Aelius Cordus dicit hanc omnino ipsius orationem fuisse, quod credibile est. Quid enim in hac est, quod non posset Barbarus miles? qui pari sententia, et ad populum scripsit, sed maiore reuerentia, idcirco, quod Senatum oderat, a quo se contemni multum credebat. Iussit praeterea tabulas pingi, ita ut erat bellum ipsum gestum, & ante curiam proponi, ut facta eius pictura loqueretur. Quas quidem tabulas post mortem eius Senatus, & deponi iussit, & exuri. Fuerunt & alia sub eo bella plurima, ex quibus semper primus uictor reuertit, & cum ingentibus spolijs, atq; captiuis. Extat oratio eiusdem missa ad Senatum, cuius hoc exemplũ est.
» Breui tempore P. C. tot bella gessi, quot nemo ueterum
» rum. tantum praedae in Romanum solum attuli,
» quantum sperari non potuit. Tantum captiuorum
» abduxi, ut uix sola Romana sufficiant. reliqua orationis uerba non sunt ad rẽ necessaria. Pacata Germania, Syrmium uenit Sarmatis inferre bellum parans, atq; animo habens concupiens usq; ad oceanum septentrionales partes in Romanam ditionem redigere, quod fecisset, si uixisset, ut Herodianus dicit graecus scriptor, qui ei quantum uidemus in odium Alexandri plurimum fauit. Sed cum Romani eius crudelitatem ferre non possent, quod dela-

tores euocaret, accusatores immitteret, crimina fingeret, innocentes occideret, damnaret omnes q cunq; in iudicium uenissent, ex ditissimis hominibus pauperrimos faceret, nec aliunde nisi malo alieno pecuniam quæreret, deinde sine delicto consulares uiros, & duces multos interimeret, alios scythicis uehiculis exhiberet, alios in custodia detineret, nihil denique prætermitteret, quod ad crudelitatem uideretur operari, contra eum defectionem pararunt, nec solum Romani, sed quia et in milites sæuiebat exercitus, qui in Africa erat, subita, & ingenti seditione Gordianum senem uirum grauissimum, q erat proconsul, imperatorem fecerunt, cuius factionis hic ordo fuit. Erat fisci procurator in Libya, q omnes Maximi studio spoliauerat, hic per rusticanam plebem, deinde et quosdam milites interemptus est per eos, qui Rationalem in honorem Maximini defendebant. Se cum uiderent authores cædis eius acrioribus remedijs sibi subueniendum esse, Gordianum proconsulem uirum (ut diximus) uenerabilem, natu grandiorem, omni uirtutum genere florentem, ab Alexandro ex S. C. in africā missum reclamantem, & se terræ affligentem opertum purpura imperare coëgerunt, instantes cum gladijs, & cum omni genere telorum. Et primo q dem inuitus Gordianus purpuram sumpserat. Postea uero, cum uidit neq; filio, neq; familiæ suæ tutum id esse, uolens suscepit imperium, & appellatus ab omnibus Afris Augustus cum filio apud oppidum Tisdrū. Inde Carthaginem uenit cum pom

pa regali, & protectoribus, & fascibus laureatis, unde Romam ad Senatum literas misit, quæ occiso Valeriano duce militum prætorianorum in odiū Maximini gratanter acceptæ sunt. Appellati etiā Gordianus senex, & Gordianus iuuenis à Senatū Augusti. Interfecti deinde omnes delatores, oēs accusatores, omnes amici Maximini occisi sunt. Interfectus est Sabinus præfectus urbis percussus in populo. Vbi hæc gesta sunt, Senatus magis timens Maximinum, aperte, ac libere hostes appellat Maximinum, et eius filium. Literas deinde mittit ad omnes prouincias, ut communi saluti, libertatiq; subueniant, quæ auditæ sunt ab omnibus. Deniq; ubiq; amici, & administratores, & duces, tribuni, & milites Maximini interfecti sunt. Paucæ ciuitates fidem hosti publico seruauerunt, quæ proditis ijs, qui missi ad eos fuerant, ad Maximinum cito per indices detulerunt. Literarum Senatus exemplum hoc fuit. S. P. Q. R. per Gordianos principes ab illa tristissima bellua liberari cœptus proconsulibus, præsidibus, legatis, ducibus, tribunis, magistratibus, ac singulis ciuitatibus, & municipijs, & oppidis & uicis et castellis salutem, quam nunc primum recipere cœpit, dicit. Dijs fauentibus Gordianum proconsulem uirum sanctissimum, & grauissimum Senatorem principem meruimus, Augustum appellauimus. Nec solum illum, sed etiam in subsidium Reip. obtinendæ, & ad scelera defendenda, & ad illam belluam Maximinum, atq; illius amicos ubicunq; fuerint persequendos. A nobis eti

» am Maximinus, cum filio suo hostis est iudicatus: S.C. autem hoc fuit exemplum, cum uentum esset in ædem Castorum. VI. Calendas iunias acceptas literas Iulius Syllanus COS. Africæ Gordiani imperatoris patris patriæ proconsulis recitauit.
» Inuitum me P.C. iuuenes, quibus Africa tuenda
» commissa est, ad imperiũ uocarunt. Sed intuitu ue-
» stri necessitatem libens sustineo. Vestrum est æstima
» re, quid uelitis. Nam ego usq; ad Senatus iudicium
» incertus, & uarius fluctuabo. Lectis literis, statim
» Senatus acclamauit. Gordiane Auguste dij te ser-
» uent, felix imperes, tu nos liberasti, saluus iperes,
» tu nos liberasti, per te salua Resp. omnes tibi gra-
» tias agimus. Item COS. retulit P.C. De Maxi-
» minis quid placet? Respõsum est, hostes, hostes. Qui
» eos occiderit, præmium merebitur. Item COS. di-
» xit, de amicis Maximini quid uidetur? Acclama-
» tum est, hostes, hostes. qui eos occiderit, præmiũ me-
» rebitur. Ita acclamatum est, inimicus Senatus in
» crucem tollatur. Hostis Senatus ubicunque feriatur.
» inimici Senatus uiui exurantur. Gordiani Auguste
» dij uos seruent. Ambo feliciter agatis, ambo feli-
» citer imperetis. Nepoti Gordiani præturam de-
» cernimus, nepoti Gordiani consulatum sponde-
» mus. Nepos Gordiani Cæsar appelletur. Ter-
» tius Gordianus præturam accipiat. Vbi hoc S.C. Maximinus accepit homo natura ferus sic exarsit, ut non hominem, sed belluam putares. Iaciebat se in parietes, nonnunquam terræ se

prosternebat. Exclamabat incondite, arripiebat gladium, quasi Senatum posset occidere, conscindebat uestem regiam, alios uerberibus afficiebat, & nisi de medio recessisset, ut quidam sunt authores, oculos filio adolescentulo sustulisset. Causa autem iracundiæ contra filium hæc fuit, Quod eum Romam ire iusserat, cum primum imperator factus est, & ille patris nimio amore neglexerat, putabat autem, quod si ille Romæ fuisset, nihil ausurus esset Senatus. Ardētem igitur Maximinum iracundia amici intra cubiculum receperunt. Sed cum furorem suum tenere non posset, ut obliuionem cogitationis acciperet, uino se primo die obruisse dicitur eo usque, ut quid gestum esset, ignoraret. Alia die admissis amicis, qui eum audire non poterant, sed tacebant, & qui factum Senatus tacite laudabant, consilium habuit, quid facto opus esset, sed cōsilio ad concionem processit, in qua concione multa in Afros, multa in Gordianum, plura in Senatum dixit, cohortatusq; milites ad cōmunes iniurias uindicandas, concio deniq; omnis militaris fuit, cuius hoc exemplum est. Commilitones rem notam uobis
" *proferrimus. Afri fidem fregerunt, qd dicam fre-*
" *gerunt? nam quando tenuerunt? Gordianus senex*
" *debilis, & morti uicinus sumpsit imperium. San-*
" *ctissimi autem P. C. illi, qui & Romulum, & Cæ-*
" *sarē occiderunt, me hostem iudicauerunt, cum pro*
" *his pugnarem, & ipsis uincerem, nec solum me,*
" *sed etiam uos, & omnes, qui mecum sentiunt, &*
" *Gordianum patrem, & filium Augustos uocaue-*

" runt. Ergo si uiri estis, si uires habetis, eamus con-
" tra Senatum, & Afros, quorum omnium bona uos
" habebitis. Dato igitur stipendio, et quidem ingenti, Romam uersus cum exercitu proficisci cœpit, sed Gordianus in Africa primum à Capeliano quo dam agitari cœpit, cui Mauros regenti successorem dederat. Contra quē filium iuuenē cum misisset, acerrima pugna interfecto filio, ipse laqueo uitam finiuit sciens, & in Maximino multum esse roboris, & Afris nihil uiriū multum quinimmo perfidiæ. Tunc Capelianus uictor pro Maximino oēs Gordiani partiū motu partiū in Africa interemit, atq; proscripsit. Nec cuiquam pepercit prorsus, ut ex animo Maximini uideretur hæc facere. Ciuitates deniq; subuertit, fana diripuit, donaria militibus dimisit, plebem, & principes, et ciuitatem concidit. Ipse præterea militum animos sibi conciliabat pro ludens ad imperium, si Maximinus perisset. Hæc ubi Romam nuntiata sunt, Senatus Maximini & naturalem, & iā necessariam crudelitatem timēs mortuis duobus Gordianis, Maximum Pupienum ex præfectis urbi, & qui plurimas dignitates præ cipue gessisset ignobilem genere, sed uirtutibus clarum, & Clodium Balbinum moribus delicatiorē iperatores creauit. Quibus à populo Augustis appellatis, per milites, & eundem populum etiam paruulus nepos Gordiani Cæsar est dictus. Tribus igitur imperatoribus contra Maximinum fulta Resp. est. Horum tamen Maximus uita seuerior, prudentia grauior, uirtute constantior. Deniq; ipsi

contra Maximinũ, & Senatus & Balbinus bellum tradiderunt. Profectio igitur ad bellum Maximo contra Maximinum, Balbinus Romæ bellis intestinis, & domesticas seditionibus urgebatur, occisis præcipue per populum Gallicano, & Mœcenate, quod populus à prætorianis laniatus est, cum Balbinus resistere seditionibus non satis posset, deniq; magna pars urbis incensa est. Et recreatus quidem imperator fuerat Maximinus audita morte Gordiani, atq; eius filij, Capeliani uictoria. Verum ubi & aliud S. C. accepit, quo Maximus, et Balbinus, & Gordianus imperatores appellati sunt, intellexit Senatus odia esse perpetua, & uere hostem oĩum iudicio haberi. Acrior deniq; Italiã ingressus est. Vbi, cum comperisset Maximum contra se missum, uehementius sæuiẽs quadrato agmine Hemonam uenit. Sed prouincialium oĩum consilium hoc fuit, ut sublatis omnibus, quæ uictum præbere possent, intra ciuitates se reciperent. ut Maximinus cum exercitu fame urgeretur deniq; ubi primũ castra in campo posuit, neq; quicquam commeatus reperiret, incensus contra eum exercitus suus, quod fame in Italia laborasset, in qua post alpes recreari se posse credebat, murmurare primũ cœpit, deinde etiam aliqua libere dicere. Hæc cum uellet uindicare, multum exarsit exercitus, & odiũ tacitum in tempus distulit, quod loco suo statim prodidit. Pleriq; sane dicunt ipsam Hemonã uacuam, & desertam inuentam esse à Maximino stulte lætante, quod quasi ciuitas tota cessisset. Post hoc

Aquileiã uenit, quæ contra eum armatis circa muros dispositis, portas clausit, nec oppugnatio defuit Menophilo, & Crispino consularibus uiris authoribus. Cum igitur frustra obsideret Aquileiã Maximinus, legatos in eandem urbem misit. Quibus populus pene consenserat, nisi Menophilus, cũ collega restitisset dicens etiam deum Bellenum per aruspices spopondisse Maximinum esse uincendũ. Vnde etiam postea Maximini milites iactasse dicũtur Apollinem contra se pugnasse, nec illam Maximi, aut Senatus, sed deorum fuisse uictoriã. Quod quidem icirco ab his fictum esse dicunt, quod erubescebant armatos se pene ab inermibus uictos. Ponte itaq; cuppis facto Maximinus fluuium trãsiuit, & de proximo Aquileiam obsidere cœpit. Ingens autem oppugnatio, & discrimen tunc fuit, cum se ciues sulfure, & flammis, cæteris'q; huiusmodi propugnaculis a militibus defenderent, quorum alij nudabantur armis, aliorum uestes incendebantur, aliorum oculi extinguebantur, diruebantur etiam machinamenta. Inter hæc Maximinus cum filio suo adolescente, quem Cæsarem appellauerat, circumire muros quam tum a teli iactu satis tutus esse posset, nunc suos uerbis, nunc oppidanos rogare. Verum nihil profecit. Nã multa & in eum crudelitatis causa, & in filiũ, qui speciosissimus erat, probra congesta sunt. Quare Maximinus sperans suorum ignauia bellum trahi, duces suos interemit, eo tempore, quo minime oportebat. Vnde sibi milites etiã iratiores red-

didit. Huc accedebat, quod deficiebant commeatus, quia Senatus ad omnes prouincias & portuũ custodes literas dederat, ne aliquid commeatuum in Maximini potestatem ueniret. Miserat praeterea per omnes ciuitates praetorios, & quaestorios uiros, qui ubiq; custodias agerent, & omnia contra Maximinum defenderent. effectum deniq; est, ut obsessi angustias obsidens ipse pateretur. Nuntiabatur inter haec orbem terrarum consensisse in odium Maximini. Quare timentes milites, quorum affectus in Albano monte erant, medio forte die, cum à praelio quiesceretur, & Maximinum, & filiũ eius quiescentes in tentorio positos occiderunt. Eorumq; capita praefixa contis aquileiensibus demõstrauerunt. In oppido igitur uiciano statim Maximini statuae, atq; imagines depositae sunt, & eius praef. praet. occisus est cum amicis clarioribus. Missa etiam Romam capita sunt eorum. Hic finis Maximinorum fuit dignus crudelitate patris, indignus bonitate filij. Quibus mortuis ingens laetitia prouincialium dolor grauissimus Barbarorũ. Sed milites interfectis publicis hostibus, recepti sunt ab oppidanis rogantes. Et primum ita, ut ante imagines Maximi, & Balbini & Gordiani adorarẽt, cum omnes dicerent priores Gordianos in deos relatos. Post hoc ingens ex Aquileia commeatus castra, quae laborabant fame traductus est, fessisq; militibus alia die in concionem uentum est, & oẽs in Maximi, & Balbini uerba iurarunt, Gordianos priores Diuos appellãtes. Dici uix potest quanta laetitia fuerit,

titia fuerit, cum Romam per Italiam caput Maximini ferretur occurentibus cunctis ad gaudium publicum. Et Maximus quidem, quem multi Pupienum putant, apud Rauennam bellum parabat per Germanorum auxilia, qui ubi comperit consensisse exercitum sibi, & collegis suis, occisos autem esse Maximinos, statim dimissis Germanorū auxilijs, quæ sibi contra hostem parauerat, Romam laureatas literas misit, quæ in urbe ingentem lætitiam fecerunt, ita ut omnes per aras, & templa, & sacella, & loca religiosa gratias agerent. Balbinus autem homo timidior natura, & qui cum Maximini nomen audiret, etiam tremeret, hecatomben fecit, iussitq; per omnes ciuitates pari supplicari sacrificio. Deinde Maximus Romam uenit, Senatumq; ingressus actis sibi gratijs, concionem habuit, atq; inde in palatium cum Balbino, & Gordiano uictores se receperunt. Interest scire quale S.C. fuerit, uel qui dies urbis, cum est nuntiatus interemptus Maximinus. Iam primum is nuntius, qui ex Aquileiēsi urbe Romam missus fuerat, tanto impetu mutatis animalibus cucurrit, ut quarta die Romam ueniret. Cum apud Rauennam Maximum reliquisset, & forte dies ludorum esset, tum subito sedente Balbino, & Gordiano theatrum nuntius ingressus est, atq; ante quàm aliquid indicaretur, omnis populus exclamauit. Maximinus occisus est, ita ut nuntius præuentus, & imperatores, qui aderant, gaudium publicum nutu, & consensu indicauerint. Soluto igitur spectaculo, omnes statim ad su

as religiones conuolarunt, atq; inde Senatus ad principem, populus ad concionem cucurrerunt. S. C. hoc fuit, recitatis in Senatu per Balbinum Augustum literis, acclamauit Senatus. Hostes populi Romani dij psequuntur. Iupiter optime tibi gratias, Apollo uenerabilis tibi gratias. Maxime Auguste tibi gratias. Balbine Auguste tibi gratias. Tibi gratias Gordiane Auguste. Diuis Gordianis templa decernimus. Maximini nomen olim erasum, nunc animus eradendum, hostis publici caput in profluentem abijciatur, corpus eius nemo sepeliat. Qui Senatui mortem minatus est, Qui Senatui uincula minatus est, ut debebat, interemptus. Sanctissimi imperatores gratias uobis agimus. Maxime Balbine, Gordiane dij uos seruent. Victores hostium omnes desyderamus. præsentiam Maximi omnes desyderamus. Balbine Auguste dij te seruent. Præsentem annum consules uos ornetis, in locum Maximini Gordianus sufficiatur. Post rogatus sententiam Cuspidius Celerinus hæc uerba habuit. P. C. eraso nomine Maximinorum, appellatisq; diuis Gordianis uictoriæ causa principibus nostris Maximo, Balbino, & Gordiano statuas cum elephantis decernimus, currus triumphales decernimus, statuas equestres decernimus, trophæa decernimus. Post hæc misso Senatu supplicationes per totam urbem decretæ. Victores principes in palatium se receperunt, de quorum uita in alio libro deinceps dicemus.

MAXIMINVS IV-
NIOR.

Aximinus Iunior, de cuius genere superius dictum est, tantæ pulchritudinis fuit, ut passim amatus sit à procacioribus fœminis. Nonnullæ etiam optauerint de eo concipere. Proceritatis uidebatur posse illius esse, ut ad staturam paternam peruenire. Siquidem anno uigesimo, & primo perijt in ipso flore iuuentutis, ut aliqui autem dicunt, octauo decimo literis & græcis, & latinis imbutus ad primam disciplinam. Nam usus est magistro græco literatore Fabilio, cuius epigrammata græca multa extant, maxime in imaginibus ipsius pueri, qui uersus græcos fecit ex illis latinis Virgilij, cum ipsum puerum describeret.

" Qualis ubi oceani profusus lucifer unda
" Extulit os sacrum cœlo, tenebrasq; resoluit.
" Talis erat iuuenis primo sub nomine clarus.

Grammatico latino usus est Philemone. Iuris perito Modestino, oratore Tatiano filio Tatiani seniore, qui prouinciarum libros pulcherrimos scripsit, & qui dictus est Simia temporis sui, quod cuncta imitatus esset. Habuit & græcum rhetorem Eugaminum sui temporis clarum. Desponsata illi erat Iunia Fadilla proneptis Antonini, quam postea accepit Toxotius eiusdem familiæ Senator, qui pe-

rijt post præturam, cuius etiam poëmata extant. Manserunt autem apud eam aræ regiæ, quæ tales fuerũt, ut Iunius Cordus loquitur, ex ijs, qui harũ rerum perscrutatores fuisse dicuntur, monolium de albis nouem, reticulũ de prasinis undecim, dextro cherium cum costula de hyacinthis quatuor, præter uestes auratas, & omnes regias, cæteráq; insignia sponsaliorum. Adolescens autem ipse Maximinus superbiæ fuit insolentissimæ, ita ut etiã cum pater suus homo crudelissimus plerisq; honoratis assurgeret, ille resideret. Vitæ lætioris, uini parcissimus, cibi auidus maxime syluestris ita, ut nõ nisi aprunã, anates, grues, & omnia captiua ederet. Infamabãt eum ob nimiam pulchritudinem amici Maximi, et Balbini, & Gordiani, et maxime Senatores, qui speciem illam uel diuinitus lapsam incorruptam esse noluerunt. Deniq; illo tempore, quo circum Aquileiam muros circumueniens cum patre deditionem urbis petebat, nihil aliud ei quàm spurcacies obiecta est, quæ longe ab illius fuit uita. Vestibus tam accuratus fuit, ut nulla mulier nitidior esset in mundo. Amicis paternis immane quantum ob secutus ẽ, sed ut donaret, ac largiretur. Nã in salutationibus superbissimus erat, & manum porrigebat, & genua sibi osculari patiebatur, nonnunquam etiam pedes, quod nũquam passus est senior Maximinus, qui dicebat, dij prohibeant, ut quisquam ingenuorum pedibus meis osculum figat. Et quoniã ad Maximinos reuertimur, res iucundæ prætereundæ nõ

sunt. Nam cum esset Maximinus pedum, ut diximus, octo, & propè semis, calciamentum eius, idest campagum regium quidam in luco, qui est inter Aquileiam, & Arziam posuerunt, quod constat pede maius fuisse hominis uestigio, atq; mẽsura. Vnde etiam uulgo tractum est, cum de longis, & ineptis hominibus diceretur, Caliga Maximini. Quod icirco indidi, ne qui Cordum legeret, me pretermisisse crederet aliquid, quod ad rem pertineret. Sed redeam ad filium. De hoc adolescente Alexander Aurelius ad matrem suam scribit Mammeam cupiens ei sororem suam Theocliam dare, in hæc uerba. Mi mater, si Maximinus senior dux noster, & quidem optimus non aliquid in se barbarum contineret, iam ego Maximino iuniori Theocliam tuam dedissem. Sed timeo ne soror mea græcis munditijs erudita, barbarum socerum ferre non possit, quãuis ipse adolescens & pulcher, et scholasticus, ad græcas munditias eruditus esse uideatur. Hæc quidem cogito, sed tamen consulo, Maximinum Maximini filium generum uelis, an Messallam ex familia nobili oratorem potentissimum, eundemq; doctissimum, & (nisi fallor) in rebus bellicis si applicetur, fortem futurum. Hæc Alexander de Maximino, de quo nos nihil Amplius habemus, quod diceremus. Sanè nequid prætermissum esse uideatur, etiam epistolam indidi patris Maximini imperatoris iam facti, qui dicit icirco se etiam filium suum appellasse imperatorem, ut uideret uel in pictura, uel in ueritate qualis esset iunior

Maximinus in purpura. Fuit autem talis epistola.
» *Ego cum propter affectum, quem pater filio debet,*
» *Maximinum meum imperatorem appellari per-*
» *misi, tum etiam ut populus Romanus, & Senatus*
» *ille antiquus iuraret, se nunquam pulchriorē im-*
» *peratorem habuisse. Vsus est autem idem adolescēs & aurea lorica exemplo Ptolemæorum, usus est argentea. Vsus & clypeo gemmato inaurato, & hasta inaurata. Fecit & spatas argenteas, fecit etiam aureas, & omnino quicquid eius pulchritudinem posset iuuare. Fecit & galeas gemmatas, fecit & buccu las. Hæc sunt, quæ de puero sciri, & dici decuit. Reliqua qui uolet nosse de rebus uenereis, & amatorijs, quibus eum Cordus aspergit, eundem legat. Nos enim hoc loco finem libri faciemus ad alia, ut iubetur, uelut publico iure properantes. Omnia sanè imperij hæc fuerunt. Serpens dormienti caput circundedit. Posita ab eodem uitis intra annum ingentes uuas purpureas attulit, & miræ magnitudinis facta est. Scutum eius sub sole arsit. Lanceola sic fissa est fulmine, ut tota etiam per ferrum scinderetur, & duas partes faceret, unde dixerunt aruspices duos imperatores non diuturnos ex una domo ijsdem nominibus futuros. Lorica patris eius non, ut solet, ferrugine, sed tota purpureo colore infecta à plurimis uisa est. Filio autem hæc fuerunt, cum grammatico daretur, quædam parens sua libros Homericos omnes purpureos dedit aureis literis scriptos, ipse puerulus, cum ad cœnam ab Alexandro esset*

rogatus in patris honorem, quod ei deesset uestis cœnatoria, ipsius Alexandri accepit. Cum infans esset subito per publicum ueniente uehiculo Antonini Caracallæ, quod uacuum erat, conscendit, et sedit, & uix, ægreq; à mulionibus carrucarijs deturbatus est. Nec defuerunt, qui cauendum infantem dicerent Caracallæ. Tum ille dixit. Longe est ut mihi succedat iste. Erat enim illo tempore inter ignobiles, & nimus paruus. Mortis omina hæc fuerunt Venienti contra Maximum, & Balbinum Maximino cum filio mulier quædam passis crinibus occurrit lugubri habitu, & exclamauit. Maximini, Maximini, Maximini, neq; quicquã amplius dixit, & mortua est. uidebatur enim dicere uoluisse, succurrite. Canes circũm tentorium eius in secunda mansione ultra duodecim ulularunt, et animam quasi flendo posuerunt, ac prima luce mortui sunt deprehensi. lupi quingenti urbem simul igressi sunt, in quam se Maximinus contulerat, Pleriq; dicunt Hemonam, alij Archimeam, certe quæ deserta à ciuibus uenienti Maximino patuit. Longum est omnia persequi, quæ qui scire desyderat, is uelim, ut sæpe dixi, legat Cordum, qui hæc omnia usq; ad fabellam scripsit. Sepulchra eorum nulla extant, in profluentem enim cadauera eorum missa sunt, et capita eorum in campo martio insultante populo exusta. Scribit Aelius Sabinus, quod prætermittendum non fuit, tantam pulchritudinem oris fuisse in filio, ut etiam caput eius mortui iã nigrum, iam sordens, iam maceratum defluẽ

te tabo uelut umbra pulcherrimus uideretur. Deniq; cum caput Maximini pilo circunferretur, et ex hoc ingens gaudium esset, propè par mœror erat, quod & filij caput pariter portaretur. Addit Dexippus tantum odium fuisse Maximini, ut interfectis Gordianis, uigiti uiros Senatus creauerit, quos opponeret Maximino, quibus fuerunt Balbinus & Maximus, quos contra eum principes fecerunt. Idem addidit in conspectu Maximini iam deserti à militibus Annolinū præfectum prætorio ipsius, & filium eius occisum. Nec desunt historia, qui dicunt ipsum Maximinum, ubi desertus est, & ubi filium interemptum ante oculos suos uidit, manu sua se interfecisse, nequid ei muliebre contingeret. Prætereundum ne illud quidem est, quod tanta fide Aquileienses contra Maximinum pro Senatu fuerunt, ut funes de capillis mulierum fācerent, cum deessent nerui ad sagittas emittendas, quod aliquando Romæ dicatur factum. Vnde in honorem matronarum templū Veneri Caluæ Senatus dicauit. Sanè quod nullo in loco tacendum est, cum & Dexippus, & Arianus, & multi alij græci scripserunt Maximum, & Balbinum imperatores contra Maximinum factos, Maximum autem cum exercitu missum, & apud Rauennam bellum parasse. Aquileiam autem nisi uictorem non uidisse. Latini scriptores non Maximum, sed Pupienum contra Maximinum apud Aquileā pugnasse dixerunt, eūdemq; uicisse, qui error unde natus sit, scire non possum, nisi forte idem est Pupie-

nus, qui & Maximus. Quod ideo testatum posui, nequis me hoc nescisse crederet, quod re uera magnum stuporem, ac miraculum creat.

IVLII CAPITOLINI LIBER DE REBVS GESTIS GORDIANORVM.

f Verat quidem consilium Venerabilis Auguste, ut singulos quosque imperatores exemplo multorum libris singulis ad tuam clementiam destinarem. Nam id multos fecisse uel ipse uideram, uel lectione conceperã. sed improbum uisum est, uel pietatem tuam multitudine destinere librorum, uel meum laborẽ plurimis uoluminibus occupare. Quare tres Gordianos hoc libro contexui consulens, et meo labori, & lectioni tuæ, ne cogereris plurimos codices uoluendo unam tamen penè historiam lectitare. Sed ne ego, qui lõgitudinem librorum fugi, multitudinem'q; uerborum, in eam incurrisse uidear, quam me urbane declinare confingo, iam rem aggrediar. Gordiani non, ut qdam imperiti scriptores loquuntur, duo, sed tres fuerunt. Id'q; docente Ariano scriptore græcæ historiæ, item Dexippo græco authore potuerunt addiscere. Qui etiam si breuiter, ad fidem tamen omnia psecuti sunt. Horum Gordianus senior idest primus natus ex

patre Metio Marullo, matre Vlbia Gordiana Originem paternam ex Gracchorum genere habuit, maternam ex Traiani imperatoris, patre, auo proauo COSS. Socero, prosocero, & item alio prosocero, et duobus obsoceris consulibus. Ipse COS. ditissimus, ac potentissimus Romæ pompeianam domum possidens in prouincijs tantum terrarum habens, quantum nemo priuatus. Ipse ex consulatu, quem egerat cum Alexandro ad proconsulatum Africæ missus est ex S.C. Sed prius quàm de imperio eius loquar, dicam pauca de moribus. Adolescens cum esset Gordianus, de quo sermo est poëmata scripsit, quæ omnia extant, & cuncta illa, quæ Cicero ex Demetrio, & Aratum, & Alcionas & Vxorium, & Nilũ, quæ quidem ad hoc scripsit, ut Ciceronis poëmata nimis antiqua uiderentur. scripsit præterea quemadmodum Virgilius æneidos, & Statius Achilleidos, & multi alij Aeliados, ita etiam ille Antoniniados, hoc est Antoninum Pium, & Antoninum Marcum uersibus disertissimis libris triginta uitam illorum, & bella & publice, priuatimq; gesta perscribens. Et hæc qdem puerulus. Postea uero ubi adoleuit, in Athenæo controuersias declamauit audientibus etiã imperatoribus suis. Quæsturam magnificentissime gessit, ædilitatis suæ tempore duodecim populi Romani munera idest p singulos menses singula de suo exhibuit ita, ut gladiatorum nonnunquã qnquagena paria exhiberet, nunquã minus centenis qnquagenis. Feras libycas una die centum exhibuit.

Vrsos una die mille. Extat sylua eius memorabilis, quae picta est in domo rostrata Cn. Pompeij, quae ipsius, & patris eius, & proaui fuit, quam Philippi temporibus uester fiscus inuasit. In qua pictura etiam nunc continentur cerui palmati ducenti mistis Britanis. Equi feri XXX. oues ferè centum, Alces decem, Tauri Cybiratici centum. struthiones Mauri Minii trecenti. Onagri XXX. Apri centum quinquaginta, Ibices ducenti, Damae ducentae. Haec autem omnia populo rapienda concessit die muneris, quod sextum edebat, praeturam nobilem gessit post iurisdictionem, Consulatum primum inijt cum Antonino Caracalla, secundum cum Alexandro. Filios duos habuit, unum consularem, qui cum ipso Augustus appellatus est, qui iuxta Carthaginem in Africa bello absumptus est, & filiam Metiam Faustinam, quae nupta est Iunio Balbo consulari uiro. In consularibus clarior fuit sui temporis COSS. ita ut ei Antoninus inuideret modo praetextas eius modo latum clauum modo circenses ultra imperatorium mirans modum. Palmatam tunicam, et togam pictam primus Romanorum priuatus suam propriam habuit, cum ante imperatores etiam de Capitolio acciperent, uel de palatio. Equos siculos centum. Cappadoces centum permittentibus imperatoribus factionibus diuisit. Et per haec populo satis carus, qui semper talibus commouetur. Cordus dicit in omnibus ciuitatibus Campaniae, Hetruriae, Vmbriae, Flamniae, Piceni de pro-

prio illum per quatriduum ludos scænicos, & iuuenalia edidisse. Scripsit & laudes soluta oratione omnium Antoninorum, qui ante eum fuerunt. tantum autem Antoninos dilexit, ut sibi quoq;, ut multi dicunt, Antonini, ut plerią; autem asserunt, Antonij nomen ascripserit. Iam illud satis constat, qđ filium Gordianum nomine Antonini, & signo illustrauit, cum apud præfectum ærarij more Romano professus filium publicis actis eius nomen insereret. Post consulatum proconsul Africæ factus est, & adnitentibus cunctis, qui Alexandri imperium etiam in Africa clarum per proconsulis dignitatem haberi, atq; esse uoluerunt, extat epistola ipsius Alexandri, qua Senatui gratias agit, quod Gordianum ad Africam proconsulem destinauerit, cuius hoc exemplum est. Neq; gratius mihi quicquam P. C. neq; dulcius potuistis efficere, q̃ ut Antoninum Gordianum proconsulem ad Africam mitteretis uirum nobilem, et magnanimum, disertum, iustum, continentem, bonum, et reliqua. Ex quo apparet quantus uir eo tempore Gordianus fuerit. amatus est ab Afris ita, ut nemo antea proconsulum, ita ut eum alij Scipionem, Catonem alij, Multi Mutium, ac Rutilium, aut Lælium dicerent. Extat eorum acclamatio, quæ à Iunio in literas relata est. Nam cum quadam die factum imperatorium legeretur à proconsulibus Scipionibus, atque cœpisset, acclamatum est, nouo Scipioni, uero Scipioni Gordiano proconsuli. Hæc & alia frequenter audiuit. Et erat quidem longitudine Romana, ca-

nicie decora, & pompali uultu, ruber magis quàm candidus, facie bene lata, oculis, ore, fronte uerendus. Corporis qualitate subcrassulus. Moribus ita moderatus, ut nihil possis dicere, quod ille, aut cupide, aut immodeste, aut nimie fecerit. Affectus suos unice dilexit, filium, & nepotem ultra morem, filiam, & neptem religiose. socero suo Annio Seuero tantum detulit, ut in familia eius quasi filium migrasse se crederet, ut nunquam cum eo lauerit, nunquã illo præsente sederit. Ante præturã COS. cum esset, aut in domo eius semper mansit, aut si in pompeiana domo, ad illum uel mane, uel sero processit. Vini parcus, cibi parcissimus, uestitu nitidus, laudandi cupidus, ita ut & IIII. & V. in die lauaret æstate, in hyeme secundo. Somni plurimi, ita ut in tricliniis si forte apud amicos ederet, etiam sine pudore dormiret, quod uidebatur facere p natnuram non per ebrietatem, atq; luxuriam. Sed boni mores nihil ei profuerunt, hic enim uita uenerabilis, cum Platone semper, cum Aristotele, cum Tullio, cum Virgilio, cæterisq; ueteribus agens, aliũ quàm merebatur, exitum passus est. Nam cum temporibus Maximini hominis sæui, atq; truculenti proconsul Africam regeret, eiq; legatus filius esset à Senatu datus, cumq; quidam Rationalis acrius contra plurimos Afrorum sæuiret quàm Maximinus ipse pateretur proscribens plurimos, interficiens multos, et sibi ultra procurationem omnia uindicans retunsus deinde à proconsule, atque legato, cum nobilibus & consularibus uiris ipse minare

tur, cumq; Afri tam insolentes iniurias ferre nequirent, primum ipsum Rationalem adiunctis sibi plerisq; militibus occiderunt. Occiso deinde eo, cũ iam orbis terrarum odio contra Maximinum ar deret, cœperunt cogitare quemadmodũ inter Maximinos, et rusticos uel Afros ortæ inimicitiæ placarentur. Tunc quidam Mauritius nomine potens apud Afros decurio iuxta Tysdrum nobilissima post hæc oratione apud plebem in agro suo uelut concionabundus est locutus. Gratias habeo dijs immortalibus ciues, quod occasionem dederunt, & q dem necessariam prouidendi nobis contra hominẽ furiosissimum Maximinum. Nos enim, qui procuratorem eius moribus, & uitæ consimilem occidimus, nisi facto imperatore salui esse non possumus, quo circa, si placet, quoniam non longe est nobilissimus uir proconsul, cum filio consulari legato, quorũ utriq; mortem pestis illa est minata sublata de uexillis purpura, iperatores eos dicemus, adhibitisq; insignibus Romano iure firmabimus. Tunc acclamatum est, æquum est, iustum ẽ. Gordiane Auguste dij te seruent feliciter. imperator es, cum filio imperes. His actis, propere uentum est ad oppidum Tysdrum, iuuentusq; senex uenerabilis post iurisdictionem iacens in lecto, qui circumfusus purpura humi se abiecit, ac retractans eleuatus est. Et cum aliud facere nihil posset, euitandi periculi gratia, quod à Maximini fautoribus haud dubie imminebat, imperatorem se appellari passus est. Erat autem iam octogenarius, & plurimis prouincijs

(ut diximus) ante præfuerat, populo Romano ita commendatus suis actibus, ut toto dignus uideretur imperio. Alij quidem occiso iuuene Gordiano filio suo, quod Gordianus ante nescierat, sed ubi rem comperit, iam morti uicinus, & filio magis timens, maluit honestas causas habere moriendi, q̃ dedi uinculis, & carceri Maximini. Appellato igitur Gordiano imperatore iuuenes, q authores huius facinoris erant, statuas Maximini deiecerunt, imagines pfregerunt, nomen publicitus erasērūt. ipsum etiā Gordianum Africanum appellauerūt. Addunt qdam Africani cognomentū Gordiano iciirco inditum, non quod in Africa imperare cœpisset, sed quod de Scipionum familia originem traheret. In plurimis autem libris inuenio & hunc Gordianum, & filium eius pariter imperatores appellatos, & Antoninos cognominatos. Alij uero Antonios. Post hoc Carthaginem uentum cum pompa regali, & fascibus laureatis, filiusq; legatus patris exemplo Scipionum, ut Dexippus græcæ historiæ author est, gladij potestate succinctus est. Missa deinceps legatio Romam est, cum literis Gordianorū hæc, quæ gesta fuerant in Africa indicans, quæ p Valerianum principē Senatus, qui postea ĩperauit, gratanter accepta est. Missæ sunt & ad amicos nobiles literæ, ut homines potentes & rem probarēt, et amiciores fierent ex amicis. Sed tanta gratulatione factos contra Maximinū iperatores Senatus accepit, ut non solū gesta hæc probarent, sed etiā uiginti uiros eligerent, inter quos erat Ma

ximus siue Pupienus, & Clodius Balbinus, qui ambo imperatores sunt creati, posteaquam Gordiani duo in Africa interempti sunt. Illos sanè uiginti Senatus ad hoc creauerat, ut diuideret his italicas regiones contra Maximinũ pro Gordianis tuendas. Tunc legiones à Maximino Romam uenerunt abolitionem præteritorum spondentes. Sed uicit Gordianorum legatio, quæ bona omnia pollicebatur, ita ut eidem crederetur, & ingens militibus stipendium, populo agros, atq; congiaria promissa. usqueadeo autem magis Gordianis quàm Maximinis est creditum, ut Vitalianus quidam, qui prætorianis militibus præerat, per audacissimos quæstorem & milites iussu Senatus occideretur, quod se antea crudeliter egerat, & tunc eius magis immanitas timebatur amicæ, et familiaris moribus Maximini, de cuius morte hæc fabella fertur. Fictæ sunt literæ Maximini signatæ quasi eiusdem annulo, & missi cum quæstore milites, qui ea ferrẽt, addentes quædam præter literas secretò esse dicenda. Longum igitur porticum petierunt, & cum ille ea, quæ sibi erant secretò dicenda, perquireret, hortantibus ut prius signum inspiceret epistolæ, dũ consyderat interemptus est. Persuasum deinde est militibus iussu Maximini Vitalianum interemptum, peractisq; rebus in castris Gordianorum, et literæ et uultus sunt propositi. Interest, ut S.C. quo Gordiani imperatores appellati sunt, & Maximinus hostis, literis propagentur. Non legitimo, sed in indicto Senatus die COS. iam domi conuentus,

cum

cum prætoribus, ædilibus, & tribunis plebis, uenit in curiam. præfectus urbis, cui nescio quid redoluerat, & qui publicas literas non acceperat, à conuentu se abstinuit. Sed profuit, nam COS. ante solitas acclamationes prius quàm aliquid in Maximinũ feliciter diceretur, ait. P. C. Gordiani duo pater, & filius, ambo ex COSS. unus uester pro consul, alter uester legatus magno Afrorum consilio imperatores sunt appellati. Gratias igitur agamus Tysdritanæ iuuentuti, gratias Carthaginiensi populo semper deuoto, qui ab immani nos bellua, ab illa fera uindicauerunt. Quid timide auditis? quid circunspicitis? quid cunctamini? hoc est, quod semper optastis, hostis est Maximinus, dij faciãt, ut esse iam desinat. Et Gordiani senis felicitatem, atq; prudentiam, iuuenis uirtutem, atque constantiam læti experiamur. Post hæc literas legit Gordianorum ad Senatum, & ad se missas. Tunc clamauit Senatus. Dij uobis gratias. Liberati ab hostibus sumus, si penitus liberemur. Maximinum hostem omnes iudicamus. Maximinum cum filio dijs inferis deuouemus. Gordianos Augustos appellamus. Gordianos principes agnoscimus. Imperatores de Senatu dij conseruent, imperatores nobiles uictores uideamus. imperatores nostros Roma uideat, hostes publicos, qui occiderit, præmiũ merebitur. Dicit Iunius Cordus istud S. C. fuisse tacitum, quod quale sit, aut quare sic appellatum, breui exponam, omnino exemplum S. C. taciti non aliud est hodie, quàm quod uestra clementia conuocatis ad in-

teriora maioribus ea disponit, quæ non sunt omnibus publicanda, de quibus adiurare etiam soletis; nequis ante rem completam quicquam uel audiat, uel intelligat. Hunc autem apud ueteres necessitates publicæ repererunt, ut si forte aliqua uis ab hostibus immineret, quæ uel cogeret humilia captare consilia, uel aliqua constituere, quæ non prius oporteret dici, quàm effici, uel si nollent ad amicos aliqua permanare, S. C. tacitum fieret, ita ut non scribæ, non serui publici, non censuales illis actibus interessent, Senatores exciperent, Senatores omniũ officia censualiũ, scribarumq; complerent, ne quid forte proderetur. Factum est ergo S. C. tacitum, ne res ad Maximinum perueniret. Sed statim ille, ut se habent hominum mentes, eorum duntaxat, qui erubescunt per se ea nõ agnosci, quæ sciunt, & qui humiles se putant, si commissa non prodant, omnia comperit Maximinus, ita ut exemplũ S. C. taciti acciperet, quod nunquam ante fuerat factitatum. Extat deniq; eius ad præfectum urbis

» talis, S. C. tacitum uestrorum illorum principũ
» legi, quod præfectus urbis factum esse fortasse nõ
» nosti. Nam nec interfuisti. cuius exemplum ad te
» misi, ut scires quomodo Romanam Remp. regeres.

Enarrari autem non potest, quæ commotio fuerit Maximini, cum audiuit contra se Africam desciuisse. Nam Senatus authoritate precepta, incurrere in parietes, uestem scindere gladiũ arripere, quasi omnes posset occidere, prorsus furere uidebatur. Præfectus urbis acceptis literis acrioribus, populũ

& milites allocutus est, dicens Maximinum iā oc asum. Ex quo maius fuit gaudium, statimq; deiectæ sunt statuæ, atq; imagines eius, qui hostis fuerat iudicatus. Vsus est sanè Senatus pendente bello, potestate, qua debuit. Nam delatores, calumniatores, procuratores, & omnem illam fæcem Maximianæ tyrannidis occidi Senatus iussit. Atque parum fuit, quod Senatus iudicauerat, illud populi iudicium fuit, quod occisi tracti sunt, & in cloacam missi. Tūc et præfectus urbi Sabinus consularis uir fuste percussus occisus, et in publico derelictus est. Hæc ubi cōperit Maximinus, stati cohortatus est milites hoc genere concionis. Sacrati commilitones, immo etiā
" mei consecranei, & quorum mecum pleriq; uere
" militatis, dum nos in Germania Romanam defen
" dimus maiestatem, dū nos Illyricum à Barbaris
" uindicamus, Afri fidem punicam præstiterunt. Nā
" duos nobis Gordianos, quorum alter senio ita af-
" fectus est, ut non possit assurgere, Alter ita luxu-
" rie perditus, ut debilitatem habeat pro senectute,
" imperatores fecerunt. Et nec hoc parum est, sed fa
" ctum Afrorum nobilis ille Senatus agnouit, &
" pro quorum liberis arma portamus, hic contra nos
" uiginti uiros statuerunt, & omnes uelut contra ho
" stes Sententias protulerunt. Quinimmo agite ut
" uiros decet, properandum est ad urbem. Nam
" & uiginti uiri consulares contra nos lecti sunt,
" quibus resistendum est nobis fortiter agentibus, uo
" bis feliciter dimicantibus. Lentas militum mentes,

& suorum minus alacres animos hac concione Maximinus sæpe cognouit. Deniq; statim ad filium scripsit, qui lóge post sequebatur, ut acceleraret, ne quid contra eum se absente milites cogitarent, literarum exemplũ tale Iunius Cordus dicit. Referret ad te stipator meus Tycannius, quæ gesta cognouit uel in Africa, uel Romæ. referret quæ sint militum mentes, quæso quantum potes properes, ne quid ut solet, militaris turba plus faciat. quid uerear ex eo audies, quem ad te misi. Dum hæc aguntur in Africa cótra duos Gordianos, Capelianus quidam Gordiano, & in priuata uita semper aduersus, & ab ipso imperatore iam cum Mauros Maximini iussu regeret, dimissus cum lectis Mauris, & tumultuaria manu accepto Gordiano successore Carthaginem petit, atq; omnes fide punica Carthaginiensium populos inclinauit. Gordianus tamen fortunam belli experiri cupiens, filium suum iam natu grandiorem quadraginta & sex annos agentem, quem tunc legati loco, ut diximus, habuerat, contra Capellianum, & Maximinianos misit uirum, de cuius moribus suo loco dicemus. Sed cum in re militari & Capelianus esset audacior, & Hordianus iunior non tam expertus, quippe qui nobilitatis delitijs tardabatur, pugna cómissa uincatur, & in eodem bello interficiatur. Fertur autem tanta multitudo Gordiani partium in bello cecidisse, ut cum diu quæsitum sit corpus Gordiani iunioris, non potuerit iueniri. Fuit præterea ingens, quæ ra

ro in Africa est, tempestas, quæ Gordiani exercitum ante bellum ita dissipauit, ut minus idonei milites prælio fierent, atque ita facilis esset Capeliani uictoria. Hæc ubi comperit senior Gordianus, modicas uires suas, Maximini magnas, instantem Capelianum, raramq; punicam fidem consyderans, & acri dolore percitus, ut uincula etiam hostium euitaret, laqueo uitam finiuit, & uitam cum imperio reliquit. Hic exitus duorum Gordianorum fuit, quos ambo Senatus Augustos appellauit, & postea inter diuos retulit. Imperauerunt anno uno, mensibus sex. Gordianus iunior Gordiani senis proconsulis Africæ filius, qui cum patre, & ab Afris, et à Senatu Augustus appellatus est, literis, & moribus clarus fuit præter nobilitatem, quam, ut nonnulli, ab Antoninis, ut plurimi, ab Antonijs duxit. siquidem argumento ad probandam generis qualitatem alij hoc esse dixerunt, quod Africanus Gordianus senior appellatus est cognomine Scipionum, quod domum pompeianum in urbe habuit, quod Antoninorum cognomine semper est nuncupatus, quod Antonium filium suum ipse significari uoluit in Senatu, quæ singula uidentur familias designare. Sed ego Iunium Cordum sequor, qui dicat ex omnibus his familijs Gordianorum oualuisse nobilitatem. Idem igitur natus patri primus ex Fabia Orestilla Antonij pronepte, unde Cæsarum quoq; familiam contingere uidebatur. Et primis diebus sui natalis Antoninus est appellatus. Mox in Senatu Antonini no-

men est editum. uulgo dei de Gordianus haberi cœptus. in studijs grauissimæ opinionis fuit, forma cõspicuus, memoriæ singularis, bonitatis isignis, adeo ut semper in scholis siquis puerorum uerberaretur, ille lachrymas non teneret. Sereno Sammonico, qui patri eius amicissimus, sibi autem præceptor fuit, nimis acceptus, & carus usqueadeo, ut omnes libros Sereni Sammonici patris sui, qui censebantur ad LX & duo millia, Gordiano minori moriens ille relinqueret, quod eum ad cœlum tulit. Siquidem tantæ Bibliothecæ copia, & splẽdore donatus in famam hominum literatorum decore peruenit. Quæsturam Heliogabalo authore promeruit, icirco quod luxurioso imperatori lasciuia iuuenis, non tamen luxuriosa, neq; infamis prædicata est. Præturam Alexandro authore urbanam tenuit, in qua tantus iurisdictionis gratia fuit, ut statim consulatum, quem pater serò acceperat, mereretur. Maximini, seu eiusdem Alexandri temporibus ad proconsulatum patris missus legatus est, obsecutus, atq; illic ea, quæ superius dicta sunt, contigerunt. Fuit uini cupidior, semper tamen undecunq; conditi nunc rosæ, nunc mastichæ, nunc absynthij, cæteris'q; rebus, quibus gula maxime delectaretur. Cibi parcus, ita ut intra punctum temporis uel prandium, si prandere, uel cœnam finiret. Mulierum cupidissimus, habuisse enim decretas sibi concubinas uiginti & duas fertur. Ex quibus omnibus ternos & quaternos filios reliquit. Appellatus'q; est sui temporis

Priamus, quem uulgo iocantes, quod esset naturæ propensioris, Priapum, non Priamum sæpe uocitarent. Vixit in delitijs, in hortis, in balneis, in amœnissimis nemoribus. Nec pater aspernatus est, sæpissime dicens illum quandocunq; in summa claritate cito esse moriturum. Nec tamen in uita sua fortunæ bonis unquam degenerauit, semperq; inter illustrissimos fuit, cuibus nec Reip. ad consultationem defuit. Deniq; etiam Senatus libentissime illũ Augustum appellauit, atq; in eo spem publicam posuit. Vestitu cultissimus, seruis, & omnibus suis citrus. Cordus dicit uxorem eum nunquam habere uoluisse. Contra Dexippus putat eius filium esse Gordianum tertium, qui post hoc cum Balbino, & Pupieno, siue Maximo puerulus adeptus est imperium. Cum senior Gordianus mathematicum aliquando consuleret de genitura huius, respondisse ille dicitur, hunc & filium imperatoris, & ipsum imperatorem futurum. Et cum senior Gordianus rideret, ostendisse constellationem mathematicam ferunt, & de libris ueteribus dictitasse, ita ut probaret se uera dixisse. Qui quidem & seni & iuueni, & diem, & genus mortis, & loca, quibus essent perituri, obstinata constantiæ ueritate prædixit. Quæ omnia postea Gordianus senior in Africa iam imperator, & quando nihil timebat, narrasse perhibetur. de morte quinetiam sua, filijq;, & de genere mortis dixisse. Cantabat præterea uersus senex, cum Gordianum filium uidisset hos sæpissime.

" *Ostendent terris hunc tantum fata, neq; ultra*
" *Esse sinent, nimium uobis* Romana *propago*
" *Visa potens superi, propria hæc si dona fuissent.*

Extant *dicta & soluta oratione, & uersibus* Gor*diani iunioris, quæ hodie ab eius affinibus frequentantur.* Non magna, *non minima, sed media et quæ appareant esse hominis ingeniosi, sed luxuriantis, & suum discernentis ingenium.* Pomorum, *& olerum auidissimus fuit, in reliquo ciborum genere parcissimus, adeo ut semper pomorum aliquid recentium deuoraret, frigidorum percupidus.* Nec *facile per estatem nisi frigida, & quamplurimum bibit.* Et *erat corporis uasti, quare magis ad frigida urgebatur.* Hæc *de* Gordiano *iuniore digna memoratu comperimus, non eni nos talia dicere uoluimus, quæ* Iunius Cordus *ridicule, ac stulte composuit de uoluptatibus domesticis, cæterisq; infimis rebus, quæ qui uelit scire, ipsum legat* Cordum, *qui dicit, & quos seruos habuerit unusquisq; principum, & quos amicos, & quot penulas, quot' ue chlamydes, quorum etiam scientia nulli prodest.* Siquidem *ea debẽt ĩ historia poni ab historiographis, quæ aut fugienda sint, aut sequenda.* Sanè *quidem quod apud* Vulcatium Terentianum, *qui sui temporis scripsit historiam, uidetur mirabile, inserendum censui.* Dicit *enim* Gordianum *seniorem* Augusti *uultum sic repræsentasse, ut et uocem, & morem, & staturam eiusdem ostentare uideretur.* Filium *uero* Pompeio *simillimum uisum, quamuis* Pompeius *obesi corporis fuisse denegatur.*

Nepotem autem eius etiam nunc uidemus imagines Scipionis Asiatici retulisse, quod pro sua administratione tacendum esse non credidi.

GORDIANVS IVNIOR.

POst mortem duorum Gordianorum Senatus trepidus, et Maximinum uehementius timens ex uiginti uiris, quos ad Rēptuendam delegerat, Pupienum, siue Maximum, et Clodiū Balbinum Augustos appellauit ambos ex consulibus. Tunc populus, & milites Gordianum paruulum annos agentem, ut plerique asserunt undecim, ut nonnulli, tredecim, ut Iunius Cordus dicit, sexdecim (nam uigesimo & secundo anno eum perisse asserit) petiuerūt, ut Cæsar appellaretur, raptusq; ad Senatum, atq; inde in concione positus indumento imperatorio tectus, Cæsar est appellatus. Hic natus est, ut plures asserunt, ex filia Gordiani, ut unus, aut duo (nam amplius inuenire non potui) ex filio, qui in Africa perijt, Gordianus scilicet Cæsar factus apud matrem educatus est. Et cum extinctis Maximinis, Maximus etiā et Balbinus militari seditione interēpti essent, q biennio īperauerant, Gordianus adolescens, qui Cæsar edtenus fuerat, à militibus et populo, et Senatu, et omnibus gentibus ingenti amore, ingenti studio, et gratia Augustus est appellatus. Amaba-

tur autem merito aui, & auunculi, siue patris, q ambo pro Senatu, & pro populo Ro. contra Maximinum arma sumpserunt, & militari uel morte, uel necessitate perierunt. Post hæc ueterani ad curiam uenerunt, ut discerent, quid actum esset. Ex quibus duo ingressi Capitolium, cum illic Senatus ageretur, ante ipsam aram à Gallicano ex consulibus, & Mœcenate ex ducibus interempti sunt, atq; bellũ intestinum ortum est, cum essent armati etiã Senatores ignorantibus ueteranis, quod Gordianus adulescens solus teneret iperiũ. Dexippus qdẽ asseuerat ex filio Gordiani tertium Gordianum eẽ natum, & posteaquã cõstitit apud ueteranos quoq; solum Gordianum iperare, inter populum, & milites, ac ueteranos pax roborata est, et hic finis belli intestini fuit, cum esset delatus Gordiano puero consulatus. Sed indicium non diu imperaturi Gordiani hoc fuit, quod eclipsis Solis facta est, ut nox crederetur, neq; sine luminibus accensis quicq̃ agi posset. Post hæc tamen uoluptatibus, et delitijs Po. Ro. uacauit, ut ea, quæ fuerant aspere gesta, mitigaret. Venusto, & Sabino COSS. inita est factio in Africa contra Gordianum tertiũ duce Sabiniano, quem Gordianus per præsidem Mauritaniæ obsessum à coniuratis ita oppressit, ut ad eum tradendũ Carthaginem omnes uenirent, & crimina confitentes, & ueniã sceleribus postulantes. Finita igitur solicitudine in Africa Gordiano iam iterum, et Papiniano COSS. bellum persicum natum est, quare adolescens Gordianus prius q̃ ab bellum profici

ſceretur, duxit uxorem filiam Miſithei doctiſſimi uiri, quem cauſa eloquētiæ dignū parētela ſua putauit, & præfectum ſtatim fecit, poſt quod non puerile iam & contemptibile uidebatur imperiū. Siquidem et optimi ſoceri conſilijs adiuuaretur, & ipſe pro pietate aliquantulum ſaperet, nec per ſpadones, ac miniſtros aulicos matris, uel ignorantiæ conniuentia uenderetur. Extat deniq; & ſoceri eius ad eum epiſtola, & ipſius Gordiani ad ſocerum, qua intelligitur eius ſeculum emendatius, ac diligentius ſocero adiuuante pfectum, quarū exem-
» plum hoc eſt. Domino filio, & Auguſto Miſitheus
» ſocer, & præfectus. Euaſiſſe nos grauem temporū
» maculam, qua per ſpadones, & per illos, q̄ amici ti-
» bi uidebantur (erant autem uehementes inimici) oīa
» uendebantur. uoluptati nobis eſt, et eo magis, quod
» tibi gratior emendatio eſt, ut ſiqua uitia fuerunt
» tua, non fuiſſe ſatis conſtet mi fili uenerabilis. neq;
» enim quiſquā ferre potuit datas eunuchis ſuffra-
» gantibus militum præpoſituras, negatum laboribus
» præmium, aut interemptos, aut liberatos pro libidi-
» ne, atq; mercede, quos non decebat, uacuatum æra-
» rium, per eos, qui quotidie inſidioſiſſime frequēta-
» bant initas factiones, ut tu deciperereris, cum inter ſe
» de bonis, peſſimuſq; haberent conſilia tibimet ſug-
» gerenda. bonos pellerent, deteſtandos inſinuarent,
» omnes poſtremo tuas fabulas uenderent. Dijs igi-
» tur gratias, quod uolente teipſo emendata Reſp.
» eſt. Delectat ſanè boni eſſe principis ſocerum,
» & eius, qui omnia requirat, & omnia uelit ſci-

re, & qui pepulerit homines, per quos antea uelut in auctione positus nundinatus est. Item Gordiani ad ipsum. Imperator Gordianus Augustus Misitheo patri, & præfecto. Nisi dij omnipotentes Romanum tuerentur imperium, etiam nunc per emptos spadones uelut in hasta positi uenderemur. Deniq; nunc demum intelligo neq; felicem prætorianis cohortibus præponi debuisse, neq; Serapioni quartam legionem credendam fuisse. Et, ut omnia dinumerem, multa non esse facienda, quæ feci, sed dijs gratias, quod te insinuante, qui nihil uendis, didici ea, quæ inclusus scire nō poterā. Quid enim facerem? quod nos Maurus uenderet, & consilio cū Gaudiano, & reuerendo, & Montano habito uel laudaret aliquos, uel uituperaret? Et illorum consensu quasi testium, quod dixerat approbarem mi pater? Verum audias uelim, miser est imperator, apud quē uera reticentur, qui cum ipse publice ambulare non possit, necesse est, ut audiat, & uel audita, uel à plurimis roborata confirmet. His epistolis intellectum est adolescentem soceri consilijs emendatum, atq; correctum. Et Misithei quidē epistolam græcam quidam fuisse dicunt, sed in hanc sententiam. Tantum autem ualuit eius grauitas, et sanctimonia, ut ex obscurrissime præter nobilitatē gestis etiam Gordianum clarū principem fecerit. Fuit terræmotus eousq; grauis imperante Gordiano, ut ciuitates etiam terræ hiatu cum populis deperirent, ob quæ sacrificia per totum urbem, totumq; orbem terrarum ingentia celebrata sunt.

Et Cordus quidem dicit inspectis libris sibyllinis, celebratisq; oibus, quæ illic iussa uidebãtur, mundanum malum esse sedatum sedato terremotu. Prætextato & Attico COSS. Gordianus aperto Iano gemino, quod signum erat indicti belli, profectus est contra Persas cum exercitu ingenti, & tanto auro, ut uel auxilijs, uel militibus facile Persas uincere posset. Fecit iter in Mœsiam, atq; in ipso procinctu quicquid hostium in Thracijs fuit, deleuit, fugauit, expulit, atq; submouit. Inde per Syriam in Antiochiam uenit, quæ à Persis iã tenebatur. Illic frequentibus prælijs pugnauit, & uicit, Sapore Persarum Rege submoto. Et post Artaxerxem Antiochiam recepit, Carras, & nisibin, quæ omnia sub Persarum imperio erant. Rex sane Persarum tantum Gordianum principẽ timuit, ut cum instructus esset, & suis copijs, & nostris, tamen ciuitatibus ipse præsidia sponte deduceret, easq; integras suis ciuitatibus redderet, ita ut nihil, quod ad eorum fortunas pertineret, attaminaret. Sed hæc omnia per Misitheum socerũ Gordiani, eundemq; præfectum gesta sunt. Effectum denique est, ut Persæ, qui iam in Italia timebantur, in regnum suum pugnãte Gordiano redirent, totumq; orientem Romana Res publica detineret. Extat oratio Gordiani ad Senatum, qua de rebus gestis scribens Misitheo præfecto suo, & socero ingentes gratias agit, cuius partem indidi, ut ex eo uera cognoscẽ res. Post hæc Patres Cõscripti, quæ, dũ iter agimus gesta sunt, quæ ubiq; singulis digna sunt actitata,

» etiam Persas, ut breui multa connectam, ab Antio
» chensium ceruicibus, quas iam nexas Persico ferro ge
» rebant, & reges Persarum, & leges amouimus.
» Carras deinde, cæterasq; urbes imperio Romano
» reddidimus. Nisibin usq; peruenimus, &, si dij fa
» uerint, Ctesiphonta usq; ueniemus. Valet tantum Mi
» sitheus præfectus parens noster, cuius ductu, &
» dispositione & hæc transegimus, & reliqua tran
» sigemus. Vestrum est igitur supplicationes decerne=
» re, nos dijs commendare. Misitheo gratias agere.
His in Senatu lectis, quadrigæ elephantorum Gor=
diano decretæ sunt, ut pote qui Persas uicisset, ut tri
umpho Persico triumpharet. Misitheo autem qua-
driga equorum, & triumphalis currus, et titulus
huiusmodi. Misitheo eminenti uiro, parenti princi-
pum, prætorij præfecto totius urbis, et tutori, Reip.
S.P.Q.R. uicem reddidit. Sed ista felicitas lon-
gior esse non potuit. Nam Misitheus, quantum ple-
riq; dicunt, artibus Philippi, qui post eum præfe=
ctus prætorij est factus, ut alij, morbo extinctus est
hærede Romana Rep. ut quicquid eius fuerat, ue=
ctigalibus urbis accederet. Cuius uiri tanta in Rep.
dispositio fuit, ut nulla esset unquam ciuitas, in qua
militaris portio, & quæ non posset exercitum Po.
Ro. ac principẽ ferre, quæ totius anni in aceto, fru=
mento, & larido, atq; hordeo, et paleis condita non
haberet, minores uero urbes aliæ XXX dierum,
aliæ XL. nonnullæ duorũ mensium, quæ mini-
mum, XV. dierum. Idem, cum esset præfectus, ar
ma militum semper inspexit. Nullũ senem militare

passus est, nullum puerũ annonas accipere. Castrã omnia fossato circuibat, noctibus etiã plerũq; uigilias frequẽtabat. Amabaturq; ab omnibus, qđ sic & Remp. amaret, & principem. Tribuni eum, et duces usqueadeo timuerunt, et amauerunt, ut neq; uellent peccare, neq; ulla ex parte peccarent. Philippus eum propter pleraq; uehementer timuisse fertur, atq; ob hoc per medicos insidias eius uitæ parasse. & qdem hoc genere. cum effusione alui Misitheus laboraret, atq; à medicis sistendi uentris gratia poculum iuberetur accipere, mutatis. quæ fuerant, id fertur datũ, quo magis solueretur, atq; ita exanimatus est. Quo mortuo, Apriano, et Pappo COSS. in eius locum præfectus prætorij factus est Philippus Arabs humili genere natus, sed sụpbus, q se in nouitate, atq; enormitate fortunæ non tenuit, ita ut statim Gordiano, q eum in locum parentis adsciuerat, insidias per milites faceret. Quæ tales fuerunt. Misitheus tantũ, quantũ diximus, habuerat conditorũ, ut uacillare dispositio Romana non posset. uerũ artibus Philippi primum naues frumentariæ sunt auersæ. Deinde in ea loca deducti sunt milites, in quibus annona haberi non posset. Hinc Gordiano infestos milites statim reddidit, non intelligentes artibus Philippi iuuenem esse deceptum. Sed Philippus etiã addidit, ut rumorẽ per milites spargeret, adolescentẽ esse Gordianum imperiũ non posse regere, melius esse illum imperare, q militem gubernaret, qui Remp. sciret. Corrupit præterea etiam principes, effectumq;, ut palàm Philip

pus ad imperium posceretur. Amici Gordiani primum uehementissime resistebant. Sed cum milites fame uincerentur, imperium Philippo mandatum est, iussumq; a militibus, ut quasi tutor eius Philippus cum eodem Gordiano pariter imperaret. Suscepto igitur imperio, cum & Philippus se contra Gordianum superbissime ageret, & ille se imperatorem, atq; imperatorum prolem, & uirum nobilissimæ familiæ recognosceret, nec ferre posset improbitatem hominis ignobilis apud duces, et milites astante præfecto Metio Gordiano affine suo in tribunali processit, sperans posse imperium Philippo abrogari. Sed hac conquestione nihil egit, cũ illum incusasset, quod immemor beneficiorum eius sibi minus gratus existeret. Et cum milites rogasset, cum aperte duces ambisset, factione Philippi minor apud omnes fuit. Deniq; cum se uideret minorem haberi, petijt ut æquale saltem inter eos esset imperium, nec impetrauit. Dehinc petijt, ut loco Cæsaris haberetur, nec id obtinuit. Petijt etiam, ut præfecti loco esset Philippo, quod et ipsum negatum est. Vltimæ preces fuerunt, ut eum Philippus pro duce haberet, & pateretur uiuere. Ad quod quidem pene consenserat Philippus ipse tacitus, sed omnia per amicos agens nutibus, atq; consilijs. Verum cũ secum ipse cogitaret amorem populi Romani, & Senatus circa Gordianum, & totius Africæ, ac Syriæ, totiusq; orbis Romani, cum & nobilis esset, et nepos, ac filius imperatorum, & bellis grauibus totam Remp. liberasset, posse fieri, ut factione quandoq; militum

doq; militum Gordiano redderetur imperium, cum recentes in Gordianum iræ militum famis causa uehementes essent, clamantem ante conspectum duci iussit, ac spoliari, & occidi. Quod tum primum dilatum esset, post, ut iussit, impletum est. Ita Philippus impie, non iure obtinuit imperiũ. Imperauit Gordianus annis sex. Et dum hæc agerentur, Argunthis Scytharum Rex finitimorũ regna uastabat, maxime quod comperetat Misitheum perisse, cuius consilio Resp. fuerat gubernata. Philippus autem ne à crudelitate nancisci uideretur imperium, Romam literas misit, quibus scripsit Gordianum morbo perisse, séq; à cunctis militibus electum. Nec defuit, ut Senatus de his rebus, quas nõ nouerat, falleretur. Appellato igitur principe Philippo et Augusto nuncupato, Gordianum adolescentem inter deos retulit. Fuit iuuenis lætus, pulcher, amabilis, gratus omnibus, in uita iucundus, in literis nobilis, prorsus ut nihil præter ætatem deesset imperio. Amatus est à populo, & Senatu, & militibus ante Philippi factionem, ita ut nemo principum. Cordus dicit omnes milites eum filium appellasse, ab omni Senatu filium dictum, omnem populum delitias suas Gordianum dixisse. Deniq; Philippus, cum eum interfecisset, neq; imagines eius tolleret, neq; statuas deponeret, neq; nomen abraderet, sed diuum semper appellãs etiam apud ipsos milites, cum quibus factionem fecerat, serio animo, & peregrina calliditate ueneratus est. Domus Gordianorum etiam nunc extat, quam iste Gordianus

pulcherrime exornauit. Et uilla eorum uia prænestina ducentas columnas uno peristylo habens, quarum L. christeæ, claudianæ L. siennitides L. numidicæ pari mensura sunt. In qua basilicæ centenariæ tres. Cætera huic operi conuenientia, & thermæ quales præter urbem, ut tunc nusquam in orbe terrarũ. Familiæ Gordiani hoc Senatus decreuit, ut à tutelis, atque legationibus, et à publicis necessitatibus, nisi si uellent posteri eius, semper uacarēt. Opera Gordiani Romæ nulla extant, præter quædam nymphia, & balneas. Sed balneæ priuatis hominibus fuerunt, & ab eo in usum priuatum exornatæ sunt. Instituerat porticum in campo Martio sub colle pedũ mille, ita ut ab altera parte, qua mille pedum porticus fieret, atque inter eas pariter, & spatium pedum quingentorũ, cuius spatij hinc atque inde uiridaria essent lauro, myrto, & buxo frequentata. Medium uero lithostrotum breuibus columnis altrinsecus positis, & sigillis per pedes mille, quod esset deambulatorium, ita ut in capite basilica esset pedum quingentorum. Cogitauerat præterea cum Misitheo, ut post basilicam thermas æstiuas sui nominis faceret, ita ut hyemales in principio porticus poneret, suo usui essent uel uiridaria, uel porticus. Sed hæc omnia nunc priuatorum & possessionibus, & hortis, & ædificijs occupata sunt. Fuerunt sub Gordiano Romæ elephanti XXX & II. quorum ipse XII miserat, Alexander X. Alces X. Tigres X. Leones mansueti LX. Leopardi mansueti XXX. Belbi, idest

hyænæ X. gladiatorum fiscalium paria mille. Hipopotamus, & rhinoceros unus. Archoleontes X. Camelopardali X. Onagri XX. Equi feri XL. & cætera huiusmodi animalia innumera, & diuersa, quæ omnia Philippus ludis secularibus uel dedit, uel occidit. Has autem omnes feras mansuetas, & præterea efferatas parabat ad triũphum persicum, sed uotum publicum nihil ualuit. Nam omnia hæc Philippus exhibuit secularibus ludis, & muneribus, atq; circensibus, cum millesimum ab urbe condita annum in consulatu suo, & filij sui celebrauit, quod de Cæsare memoriæ traditum est. Hoc etiam de Gordiano Cordus euenisse perscribit. Nam omnes quicunque illum gladio appetiuerunt, qui nouem fuisse dicuntur, postea interempti à Philippis sua manu, suisq; gladijs, & ijsdem, quibus illum percusserant, interijsse dicuntur. Trium igitur Gordianorum hæc fuit uita, qui omnes Augusti appellati sunt, duobus in Africa interemptis in Persidis finibus. Tertio Gordiano sepulchrum milites apud Circæiam castrum fecerunt in finibus Persidis titulum huiusmodi addentes & græcis, & latinis, & persicis, et iudaicis, & ægyptiacis literis, ut ab oibus legeretur. D. Gordiano uictori Persarum, uictori Gotthorũ, uictori Sarmatarũ, depulsori Romanarum seditionũ, uictori Germanorũ, sed nõ uictori Philipporũ. quod ideo uidebatur additum, quia in campis Philippis ab Alanis tumultuario prælio uictus abscesserat. Simul etiam quod à Philippis uidebatur occisus.

Quem titulum euertisse Licinius dicitur eo tempore, quo est nactus imperium, cum se uellet uideri à Philippis originem trahere. Quæ omnia Constantine Maxime idcirco sum persecutus, nequid tuæ cognitioni deesset, quod dignum scientia uideretur.

MAXIMVS, ET BALBINVS IVLII CAPITOLINI

INteremptis in Africa Gordiano seniore cum filio, cum Maximinus ad urbem furens ueniret, ut, quod Gordiani Augusti appellati fuerant, uindicaret, Senatus pertrepidus ī ædem Cōcordiæ septimo Calē. Iunias cōcurrit ludis appollinaribus remedium contra furorem hominis improbissimi requirens. Cum igitur duo consulares, & eminentes quidem uiri Maximus, & Balbinus, quorum Maximus à plerisq; in historia reticetur, & loco eius Pupieni nomen infertur, cum & Dexippus, & Arebianus Maximum, & Balbinum dicant electos contra Maximinum post Gordianos, quorum alter bonitate, uirtute, alter seueritate clari habebantur, ingressi essent curiam, ac præcipue timorem Maximini aduentu ferrent, ostenderentq;, referente COS. de alijs rebus, qui primam sententiam erat dicturus, sic orsus est. Minora uos solicitant, & propè aniles res

" feruentissimo tempore tractamus in curia. Quid
" enim opus est de restitutione templorum, de Basili=
" cæ ornatu, de thermis titianis, de exædificatione
" amphitheatri agere? cum immineat Maximinus,
" quem hostem mecũ ante dixistis. Gordiani duo, in
" quibus præsidium fuerat, interempti sunt, neque
" in præsenti ullum sit auxilium, quo respirare pos=
" simus. Agite igitur P.C. principes dicite, quid mo-
" ramini? ne, dum singillatim pertimescitis, in timore
" potius q̃ in uirtute opprimamini. Post hæc tacen=
tibus cunctis, cum Maximus, qui & natu grandi
or erat, & meritis, et uirtute, ac seueritate clarior,
dicere sententiã cœpisset, qua ostenderet duos prin
cipes esse faciendos. Vectius Sabinus ex familia
Vlpiorum rogato COS. ut sibi dicere, atq; interfa
" ri liceret, sic orsus est. Scio P.C. hanc rebus no-
" uis inesse oportere constantiam, ut rapienda sint cõ
" silia, non querenda. Verbis quinetiam plurimis
" abstinendum sit, atq; sententijs, ubi res perurgent.
" ceruices suas quisque respiciat, uxorem, ac liberos
" cogitet, auitas, patriasq; fortunas, quibus omnibus
" imminet Maximinus natura furiosus, truculen-
" tus, immanis. Causa uero (ut sibi uidetur) satis iusta
" truculentior ille quadrato agmine castris ubique
" positis, ad urbem tendit. Vos sedendo, & consultan
" do diem teritis. longa oratione opus non est. facien
" dus est imperator, immo faciendi sunt principes.
" Vnus, qui res domesticas, alter, qui bellicas curet.
" Vnus, qui in urbe resideat, alter, qui obuiam cum
" exercitu latronibus pergat. Ego principes dico, uos

» firmate, si placet, sin minus, meliores ostendite. Maximum igitur, atq; Balbinum, quorum unus in re militari tantus est, ut nobilitatem generis splendore uirtutis allexerit. Alter ita clarus nobilitate est, ut & morum lenitate Reip. sit necessarius, & uitæ sanctimonia, quam à prima ætate in studijs semper, ac literis tenuit. Habetis sententiam P.C. mihi fortasse periculosiorem, quàm uobis, sed nec uobis satis tutam, si non aut alios, aut hos principes feceritis. Post hæc acclamatum est uno consensu. Aequum est, iustum est. Sententiæ Sabini omnes consentimus. Maxime, & Balbine Augusti dij uos seruent, dij uos principes fecerunt, dij uos conseruent. Vos Senatum à latronibus uindicate, uobis bellum contra latrones mandamus. Hostis publicus Maximinus cum filio pereat, hostem publicum uos persequimini. Felices uos iudicio Senatus, felicem Remp. uestro imperio. Quod uobis Senatus detulit, fortiter agite, quod uobis Senatus detulit, libenter accipite. His, atq; alijs aclamationibus imperatores facti sunt Maximus, atq; Balbinus. Egressi igitur à Senatu, primum capitolium ascenderunt, ac rem diuinam fecerunt. Sed dum in capitolio rem diuinam faciunt. Po. Ro. imperio Maximi contradixit, timebàt enim seueritatem eius homines uulgares. Quare factum est, ut Gordianum adolescentulũ principem peterent, qui statim factus est, nec prius permissi sunt ad palatium stipatis armis ire, quàm nepotem Gordiani Cæsaris nomine nuncuparent. Deinde ad rostra populum conuocarunt, Vbi cum

orationem de Senatus sententia, et de sua electione habuissent, Po. Ro. cũ militibus, qui forte conuene rant, acclamauit Gordianum Cæsarem omnes ro ganus. Hic nepos erat Gordiani ex filia, ut quidam, uel, ut alij, ex filio, qui est in Africa occisus, an num agens ætatis quartumdecimum, ut pleriq; dicunt, qui statim raptus est, & nouo genere S. C. cum eadem die S. C. factum esset, inductus in cu riã Cæsar est appellatus. Prima igitur relatio prin cipum fuit, ut duo Gordiani diui appellarentur. Aliqui autem unũ putant appellatum seniorẽ uidelicet. Sed ego libris, quos Iunius Cordus affatim scripsit, legisse memini ambos in deos relatos. Siquidem senior laqueo uitam finiuit, iunior autem in bello consumptus est. Qui utiq; maiorem meretur reuerentiam, quod eum bella rapuere. Post has igitur relationes præfectura urbis in Sabinum collata est, uirum grauem, et Maximi moribus congru entem, prætoriana in pinarium Valentem. Sed priũs quàm de actibus eorũ loquar, placet aliqua dicere de moribus, atque genere non eo modo, quo Iunius Cordus est prosecutus omnia, sed illo, quo Suetonius Tranquillus, & Valerius Marcellus, quamuis Curius Fortunatus, qui omnem hanc historiam perscripsit, plura contigerit. Cordus uero tam multa, ut etiam pleraque, & minus honesta perscripserit. Maximo pater fuit Maximus unus è plebe, ut nonnulli dicunt, faber ferrarius, ut alij ueredarius, uehicularius fabricator. hunc suscepit ex uxore Prima nomine. Cui

fratres quatuor uiri fuerunt, & quatuor puellæ, q omnes in pubertate interierunt. Nato Maximo, *carnem bubulam, & quidem multam aquila in cællam eorum proiecisse fertur, quæ angusto patebat impluuio, eam deniq; cum iaceret, nec qsquam attingere auderet religionis timore, iterum sustulisse, & in proximum sacellum, qđ erat* Iouis, *præstiti detulisse.* Id *eo tempore nihil uisum est omnis habere, sed non sine causa factum probauit imperium.* Pueritiam *omnem in domo patrui* Pinarij *fecit, quem statim ad præfecturam prætorij subuexit, ubi factus est imperator.* Operam *grammatico, rhetori non multam dedit.* Siquidem *semper uirtuti, & militari seueritati studuit.* Attamen *militaris tribunus fuit, & multos egit numeros, et postea præturā sumptu* Pescenninæ Marcellinæ, *quæ illum loco filij susceperat, & aluerat.* Inde *procōsulatum* Bithyniæ *egit, & deinceps* Græcæ, *ac tertio* Narbonæ. *missus præterea legatus* Sarmatas *in* Illyrico *contudit, atq; inde translatus ad* Rhenum, *rem contra* Germanos *satis feliciter gessit.* Post *hæc præfectus urbi prudentissimus, ac ingeniosissimus, et seuerissimus approbatus est.* Quare *ueluti* Senatus *ei homini, quod non licebat, nouæ familiæ imperium tamen detulit confessis omnibus eo tempore in* Senatu *aptiorem non esse, qui deberet principis nomen accipere.* Et *quoniam etiam minora pleriq; desyderant, fuit cibi auidus, uini parcissimus, ad rem ueneream nimis rarus domi, forisq; semper seuerus, ita ut & tristis cognomen acciperet.* Vul-

tu grauissimus, et uerecundus, statura procerus, corporis qualitate sanissimus, moribus aspernabilis, at tamen iustus, neq; unquam usq; ad exitum negotiorum uel inhumanus, uel inclemens. Rogatus semper ignouit, nec iratus est nisi ubi eũ irasci decuit. Factionibus se nunquam præbuit, iudicij tenax fuit, neq; alius potius quàm sibi credidit. Quare & à Senatu multum dilectus est, & à populo timori habitus, siquidem sciebat populus eius censoriam præfecturam, quam uidebat posse in imperio uehementius conualescere. Balbinus nobilissimus, et iterum COS. rector prouinciarum infinitarum. Nam & Asiam, & Africam, & Bithyniam, & Gelatiam, & Pontum, & Thracias, & Gallias ciuilibus administrationibus rexerat, ducto nõnunquam exercitu, sed rebus bellicis minor fuerat q̃ ciuilibus. Attamen bonitate, nimia sanctitate, ac uerecundia igentẽ sibi amorẽ cõaliauerat. Familiæ uetustissimæ, ut ipse dicebat, à Balbo Cornelio Theophane originem ducens, qui p Cn. Pompeium ciuitatem meruerat, cum eẽt suæ patriæ nobilissimus, idemq; historiæ scriptor. Statura æque procerus, corporis qualitate conspicuus, in uoluptatibus nimius, quem qdem adiuuabat diuitiarum abundãtia, nam erat à maioribus dives, et multa hæreditatibus p se ipse collegerat. Eloquentia clarus, poëmata inter sui temporis poëtas plurima fecit, uini, cibi, rei uenereæ auidus, uestitu cultus, nec qcquã defuit, quod illum populo non commendabilẽ redderet. Amabilis etiã Senatui fuit. Hæc de utriusq;

uita comperimus. Denique nonnulli quemadmodum Catonem & Cæsarem Sallustius comparat, ita hunc quoq; comparandum putant, ut alterũ seuerum, clementem alterum, bonum illum, istum constantem. Illum nihil largientem, hunc affluentem copijs omnibus dicerent. Hæc de moribus, atq; genere. Decretis ergo omnibus imperatorijs honoribus, atq; insignibus, præcepta tribunitia potestate iure proconsulari, pontificatu maximo, patris etiam, et patriæ nomine meruerunt imperium. His gestis, celebratis'q; sacris datis ludis scenicis, ludis'q; circensibus gladiatorio etiam munere, Maximus susceptis uotis in Capitolio ad bellum contra Maximinum missus est, cum exercitu ingenti prætorianis Romæ manentibus. Vnde autem mos tractus sit, ut proficiscentes ad bellum imperatores, munus gladiatorium, & uenatus darent, breuiter dicendum est. Multi dicunt apud ueteres hanc deuotionem contra hostes factam, ut ciuium sanguine lita to specie pugnarum se Nemesis, idest uis quædam fortunæ satiaret. Alij hoc literis tradunt, quod uerisimilius credo, ituros ad bellum Romanos debuisse pugnas uidere, & uulnera, & ferrum, & nudas inter se cohortes, ne dimicantes in bello armatos hostes timerent, aut & sanguinem perhorrescerent. Et Maximo quidẽ ad bellum profecto, Romæ prætoriani remanserunt. Inter quos, & populum tanta seditio fuit, ut ad bellum intestinum ueniretur. Vrbis Romæ pars maxima incenderetur, templa fœdarentur, omnes plateæ cruore polluerẽtur,

cum Albinus homo senior seditionem sedare non posset. Nam & in publicum processit, manus singulis quibusq; tenuit, & penè ictum lapidis passus est. Alij dicunt etiã fuiste percussum esse, neq; sedasse tumultum, nisi infantem Gordianum purpuratum ad populum longissimi hominis collo superpositum produxisset. Quo uiso, populus, et milites usquèadeo placati sunt, ut amore illius in concordiã redirent. Neq; unquam quisquam in illa ætate sic amatus est merito aui, & auunculi, seu patris, ut q̃dam dicunt, q̃ pro populo Romano contra Maximinum in Africa uitam finierant. Tantum apud Romanos memoria bonarũ rerũ ualet. Maximo igitur ad bellũ profecto, Senatus per oẽs regiones cõsulares, prætorios, quæstorios, ædilitios, tribunitios ẽt uiros misit, ita ut unaquæq; ciuitas frumentum, arma, et propugnacula, et muros pararet, ut ꝑ singulas urbes Maximinus fatigaretur. Iussum tũc tñ ut oĩa ex agris in ciuitate colligerẽtur, neq̃d hostis publicus inueniret. Scriptum est præterea oẽs prouincias missis frumentarijs, iussum'q; ut q̃cunq; Maximinum iuuisset, in hostiũ numero duceretur. Inter hæc Romæ iterum seditiones inter populũ, & milites ortæ sunt. Et cum mille edicta Albinus proponeret, nec audiretur, ueterani se in castra prætoria contulerũt cum ipsis prætorianis, quos cœpit populus obsidere, nec unq̃ ad amicitiã essent redacti nisi fistulas aquarias populus incidisset. in urbe autẽ prius quàm dictum esset milites pacatos uenire, & tegulæ de tectis iactæ sunt, & omnia, quæ

domibus erãt uasa proiecta. Atq; ideo maior pars ciuitatis perijt, & multorum diuitiæ. Nam latrones se militibus miscuerunt ad uastanda ea, quæ norant, ubi reperirent. Cũ hæc Romæ geruntur, Maximus, siue Pupienus apud Rauennam bellũ parabat ingenti apparatu, timens uehementissime Maximinum, de quo sæpissime dicebat, se non cõtra hominem, sed contra Cyclopẽ bellum gerere. Et Maximinus quidẽ apud Aquileiam ita uictus est, ut à suis occideretur, caputq; eius, & filij perlatum est Rauennam, qđ à Maximo Romam trãsmissum est. Non tacenda hoc loco deuotio est Aquileiensium pro Romanis, qui etiam crines mulierũ pro neruis ad sagittas emittendas totondisse dicuntur. Tantum sanè lætitiæ fuit in Balbino, q plus timebat, ut hecatomben faceret. Statim Maximini caput allatum. Hecatombe autem tale sacrificium est. Centum aræ uno in loco cæspititiæ extruuntur, & ad eas centum sues, centũ oues mactantur. Nã si imperatorium sacrificiũ sit centum leones, centum aquilæ, & cætera huiusmodi animalia centena feriunt. Quod quidem etiam Græci quondam fecisse dicuntur, cum pestilentia laborarent, & à multis imperatoribus id celebratum constat. His igitur peractis, Balbinus cum summa gratulatione Maximũ redeuntem è Rauenna cum exercitu integro, & copijs expectabat. Siquidem Maximinus ab oppidanis Aquileiensibus, & paucas, qui illic erant, militibus à Crispino & Menephilo cõsulaibus, qui à Senatu missi fuerant, uictus est. Ipse

autem Maximus Aquileiam icirco accesserat, ut omnia tuta, & integra usq; ad alpes relinqueret. Ac siquæ essent Barbarorum, qui Maximo fuerant, reliquiæ, compesceret. Missi sunt, deniq; ad eum legati Senatores XX. quorum nomina sunt apud Cordum, in his consulares quatuor, prætorij octo, quæstorij VIII. cum coronis et S. C. in quo ei statuæ auratæ equestres decernebantur. Ex quo quidem Balbinus subiratus est, dicens Maximum minus q̃ eum laborasse, cum ipse domi tanta bella compressisset, ille autem otiosus apud Rauennam resedisset. Sed tantum ualuit bellũ Maximo, q̃a profectus est contra Maximinum, ut ẽt uictoria decerneretur, quã impletam ille nesciuit. Exercitu igitur suscepto Maximini, ad urbem cum ingenti põpa, & multitudine Maximus. uenit mœrentibus militibus, q̃d eum imp̃atorem, quẽ ipsi delegerant, p̃diderant, & eos habebant, quos Senatus legerat. Nec dissimulari poterat mœror, qui apparebat in frontibus singulorum, & iã q̃dem nec uerbis abstinebatur, quãuis Maximus & apud milites sæpe dixisset, obliuionem præteritorum esse debere, et stipendia magna donasset, et auxilia in ea loca, quæ delegerant, dimisisset. Sed animi militum semel ĩbuti odio, refrenari nequeunt. Deniq; cum audisset Senatus acclamationes, quæ milites tangeret, acriores contra Maximũ, & Balbinũ extiterunt secũ quotidie cogitantes, quos imp̃atores facere deberẽt. S. C. autẽ, quo moti sunt, hæc forma est. Cũ ingredienti urbẽ Maximo Balbinus, & Gordianus, et

Senatus, et populus Romanus obuiam processissent, acclamationes primũ publicæ fuerunt, quæ milites contingerent. Inde in Senatum itum est, ubi post illa, quæ communia solẽt esse festa, dictum est. Sapi
» enter electi principes sic agunt, per imperitos electi
» principes, sic pereunt, cum constaret à militibus factum esse Maximinum, Balbinum autem et Maximum à Senatoribus. His auditis, milites grauius sæuire cœperunt in Senatu, præcipue qui sibi triumphare de militibus uidebatur. Et Balbinus quidem cum Maximo urbem cum magna moderatione gaudente Senatu, et populo Romano regebant Senatui plurimum deferebatur, leges optimas condebant, moderate causas audiebãt, res bellicas pulcherrime disponebant. et cum iam paratum esset, ut contra Parthos Maximus proficisceretur, Balbinus contra Germanos, puer autem Gordianus Romæ remaneret, milites occasionem quærẽtes occidẽdorum principum cum primo inuenire uix possent, quia Germani stipabant Maximum, atq; Balbinũ quotidie ingrauescebant. Et erant quidem discordiæ inter Balbinum, & Maximum, sed tacitæ, et quæ intelligerentur potius, quàm uiderentur. Cum Balbinus Maximum quasi ignobilem contemneret, Maximus Balbinũ quasi debilem calcaret. Quare occasio militibus data est, intelligentibus facile discordes imperatores posse interfici. Ludis deniq; scenicis, cum multi et milites, et aulici occupati essent, & in palatio soli cum Germanis principes remansissent, impetum in eos fecerunt. Turbantibus igi-

tur militibus, cum primum nuntiatum esset Maxi-mo turbam illam, tempestatemq; uix euadi posse, nisi ad Germanos mitteretur, & forte in alia parte palatij Germani cum Balbino essent, mittit ad Balbinum Maximus petens, ut ei præsidiū mitteret. Sed ille suspicatus, quod contra se eos peteret, quem putabat monarchiam uelle, primū frustratus est, deinde usq; ad litem ꝑuentum est. in hac tamen seditione illis contendentibus milites superuenerūt, atq; ambos eos nudatos uestibus regalibus de palatio cum iniurijs produxerunt, & per mediam ciuitatē ad castra raptare uoluerunt magna ex parte laniatos. Sed ubi compererunt Germanos ad defensionem illorum superuenire, ambos occiderunt, & in itinere medio reliquerunt. Inter hæc Gordianus Cæsar sublatus à militibus imperator est appellatus, idest Augustus, quia non erat alius in præsenti insultantibus militibus Senatui, & populo, qui se statim in castra receperunt. Germani sanè ne sine causa pugnarent occisis iam imperatoribus suis, extra urbem, ubi suos habebant, se contulerunt. Hunc finem habuerunt boni imperatores indignum uita, & moribus suis. Nam neque Maximo, siue Pupieno fortius, neque Balbino benignius fuit quicquam, quod re ipsa intelligi potest. Neque enim cum esset potestas, malos Senatus eligeret. Huc accedit, quod multis honoribus, ac potestatibus explorati sunt, cum alter bis COS. & præfectus, alter COS. & præfectus ad imperium longæui peruenissent

amabiles Senatui, & populo etiam, quia Maximinum iam leuiter pertimescebant. Hæc sunt, quæ de Maximo ex Herodiano græco scriptore magna ex parte collegimus. Sed multi non à Maximo, uerum à Pupieno imperatore apud Aquileiam Maximinum esse uictum dixerunt, & ipsum cum Balbino esse occisum, ita ut Maximo nomē prætereant. Tanta est autem historicorum inter se errātium imperitia, uel usurpatio, ut multi eundē Maximum, quem Pupienum uelint dici, cum Herodianus uitæ suæ temporum scriptor Maximū dicat, non Pupienum, cum & Dexippus Græcorum scriptor Maximum, et Balbinum imperatores dicat factos contra Maximinū post Gordianos duos, & à Maximo uictum Maximinū non à Pupieno. His accedit alia scriptorum imperitia, q̄ præfectum prætorij fuisse Gordianum paruulum dicunt, ignorantibus multis collo sæpe uectū, ut militibus ostenderetur. Imperarūt autem Maximus, et Balbinus anno uno, cum Maximinus imperasset cum filio, ut quidā dicunt, per trienniū, ut alij, per biennium. Nec reticendū est, quod Maximus, cum & sibi, & Balbino deferretur iudicio Senatus imperium, Balbino dixisse fertur, ut Herodianus dicat, Quid tu Balbine, et ego merebimur, cum hanc tam immanem belluam exitio dederimus? Cumq; Balbinus dixisset Senatus, populiq; Romani feruentissimum amorem, & orbis terrarum, dixisse fertur Maximus, Vereor ne multum odiū sentiamus, & mortem. Domus Balbini etiā nunc Romæ ostenditur

mæ ostenditur in Carinis magna, et potens, et ab eius familia huc usq; possessa. Maximus, quē Pupienum pleriq; putant, summæ tenuitatis, sed uirtutis amplissimæ fuit. Sub his pugnatum à Carpis contra Mœsos fuit, et Scythici belli principium, & Histriæ excidium eo tēpore. Vt autem Dexippus dicit, Histricæ ciuitatis. Dexippus Balbinum satis laudat, & dicit forti animo militibus occurisse, atq; interfectum, ut mortem non timeret, quē in omnibus disciplinis istructum fuisse dicat. Maximum uero negat eiusmodi uirum fuisse, qualem græci pleriq; dixerunt. Addidit præterea contra Maximinum Aquileiēsium odium fuisse, ut de crinibus mulierum suarum arcubus neruos facerent, atq; ita sagittas emitterent. Dexippus, & Herodianus, q horum principum historiam persecuti sunt, Maximum, et Balbinum fuisse principes dicunt, delectos à Senatu contra Maximinum post interitum duorum Gordianorum in Africa, cum quibus etiā puer tertius Gordianus electus est. Sed apud latinos scriptores plerosq; Maximi nomen non iuenio, & cum Balbino Pupienum imperatorem reperio, usqueadeo ut idem Pupienus cum Maximino apud Aquileiam pugnasse dicatur commemoratis historiis asserentibus, ne Maximus quidem contra Maximinum pugnasse doceatur, sed resedisse apud Rauennam, atque illic patratam audisse uictoriam, ut mihi uideatur idem esse Pupienus, q Maximus dicitur. Quare etiam gratulatoriam epistolam subdidi, quæ scripta est

à COS. sui temporis de Pupieno, & Balbino.

» Pupieno, & Balbino Augustis Claudius Iulia
» nus. Cum primũ Iouis OPT. MAX. & deo
» rum immortalium, Senatusq; iudicio & consensu
» generis humani suscepisse uos Remp. à nefarij la=
» tronis scelere seruandam, reddendamq; Romanis
» legibus domini sanctissimi, & inuictissimi Augu
» sti, quanquam non dum ex uestris literis, sed tamẽ
» ex spiritu, quod ad me. V. C. Celsus Aelianus colle
» ga transmiserat, comperissem, gratulatus sum ur-
» bi Romæ, cuius ad salutem estis electi, gratula-
» tus Senatui, cuius, pro iudicio, quod in uos habuit,
» reddidistis pristinam dignitatem, gratulatus Ita=
» liæ, quam cum maxima ab hostibus uastatione de
» fendistis, gratulatus prouincijs, quas inexplebili
» auaritia tyrannorum laceratas ad spem salutis re
» duxistis. Deniq; de legionibus ipsis et auxilijs, quæ
» ubiq; terrarũ iam uultus uestros adorant, qui de
» posito dedecore pristino nunc in uestro nomine di=
» gnam Romani principatus speciem receperunt.
» Quo circa nulla uox fortis, nulla oratio felix, nul
» lum ingeniũ tam fœcundum unquam fuerit, quod
» possit publicam felicitatem digne exprimere, quæ
» quanta, et cuiusmodi sint, iam in ipso exordio prin
» cipatus uestri cognoscere potuimus, qui leges Ro=
» manas, æquitatemq; abolitam, & clementiã, quæ
» iam nulla erat, & uitam, & mores, et libertatem
» & spem successionum, atq; hæredum reduxistis.
» Hæc enumerare difficile est, nedum prosequi con
» sentanea dicendi dignitate. Nam quod nobis uita

» per uos reddita est, cum dimissis passim per prouin
» cias carnificibus sic elatus latro surrexit, ut se ordi
» ni profiteretur iratum, quomodo dicam aut prose=
» quar? præsertim cum mediocritas mea non modo
» publicam felicitatem, sed ne peculiare quidem gau
» dium animi mei possit exprimere, cum eos Augu=
» stos, et principes generis humani uideam, quorum
» antehac perpetuo cultu mores, & modestiam mirã
» tanquam ueteribus censoribus meis cuperẽ proba-
» tam, et hæc esse confidam in priorum principum
» testimonijs uestris. Tamen ut grauioribus iudicijs
» glorier dij præstent, præstabuntq; hanc urbi Ro=
» manæ felicitatem. Nam, cum ad uos respicio, nihil
» aliud optare possum, quàm quod apud deos dicitur,
» uictor Carthaginis precatus, ut scilicet in eo statu
» Remp. seruaret, in quo tunc esset, quod nullus me=
» lior inueniretur. Ita ego precor, ut in eo statu uobis
» Remp. seruent, in quo eam uos adhuc nutantem
» collocauistis. Hæc epistola probat Pupienũ eundem
esse, qui à plerisq; Maximus dicitur nomine pater=
no. Siquidem per hæc tempora apud græcos non
facile Pupienus, apud latinos non facile Maximus
inueniatur. Et ea, quæ sunt gesta contra Maximi-
num modo à Pupieno, modo à Maximo acta di=
cantur. Sed Fortunatiano credamus, qui dicit Pupie
num Maximum dictum nomine suo, cognomine
uero paterno.

TREVELII POLLIONIS VALERIANVS PATER ET FILIVS.

Alerianus imperator nobilis genere patre Valerio CENS. antea, & per dignitatum omnes gradus suis temporibus ad maximum in terris culmen ascendens, cuius per annos septuaginta uita laudabilis in eam conscenderat gloriam, ut per omnes honores, et magistratus insigniter gestos, imperator fieret, nō, ut solet, tumultuario populi concursu, non militum strepitu, sed iure meritorum, & quasi ex totius orbis una sententia. Deniq; si data esset omnibus potestas promendi arbitrij, quem imperatorem uellent, alter non esset electus. Et ut sciatur, quanta uis in Valeriano meritorum fuerit publicorum, ponam S. C. quibus animaduertunt omnes qui de illo semper amplissimus ordo iudicauerit. Duobus Decijs COSS. sexto Calen. Nouemb. die cum ob imperatorias literas in æde Castorum Senatus haberetur, ireturq; per sententias singulorum, cui deberet censura deferri (Nam id Decij posuerant in Senatus amplissimi potestate) ubi primum prætor edixit. Quid uobis uidetur Patres Cōscripti de censore deligendo, atque eum, qui erat princeps? cum Senatus sententiam rogasset absente Valeriano (nā ille in procinctu suo cum Decio tunc agebat) omnes una uoce dixerunt, interrupto more dicendæ sen-

" tentiæ, Valeriani uita censura est. Ille de omnibus
" iudicet, qui est omnibus melior. Ille de Senatu iu-
" dicet, qui nullum habet crimen. Ille de uita nostra
" sententiam ferat, cui nihil potest obijci. Valerianus
" à prima pueritia CENS. fuit. Valerianus in tota
" uita sua fuit censor. Prudens Senator, modestus Se
" nator, grauis Senator. Amicus bonorum, inimicus
" tyrannorum, hostis criminum, hostis uitiorũ. hunc
" censorem omnes accepimus, hunc imitari omnes
" uolumus. Primus genere, nobilis sanguine, emẽda
" tus uita, doctrina clarus, moribus singularis, exẽ-
" plum antiquitatis. Quæ cum essent sæpius dicta,
" addiderunt omnes, atq; ita discessum est. Hoc. S. C.
ubi Decius accepit, omnes aulicos cõuocauit, ipsum
etiam Valerianum præcepit rogari. atq; in conuẽ
" tu summorum uirorum, tanto. S. C. Felicem te
" inquit, Valerianum totius Senatus sententia, im-
" mo animis, atq; pectoribus totius orbis humani su
" scipe censuram, quam tibi detulit Romana Resp.
" quam solus mereris iudicaturus de moribus no-
" stris. Tu æstimabis, qui manere in curia debeant,
" tu equestrem ordinem in antiquum statum rediges,
" tu censibus modum pones, tu uectigalia firmabis, di
" uides statum, res publicas recensebis. Tibi legum
" scribendarum authoritas dabitur. Tibi de ordini
" bus multum iudicandum est, tu arma respicies, tu de
" nostro palatio, tu de iudicibus, tu de præfectis emi-
" nentissimis iudicabis. Excepto deniq; præfecto ur-
" bis Romæ, exceptis COSS. ordinarijs, & sacrorũ
" Rege, ac maxima uirgine uestalium, si tamen icor

» rupta permanebit, de omnibus sententijs feres. La-
» borabunt autem etiam illi, ut tibi placeant, de
» quibus non potes iudicare. hæc Decius. Sed Vale
» riano sententia huiusmodi fuit. Quæso sanctissi
» me imperator, ne ad hanc me necessitatem alliges,
» ut ego iudicem de populo, de militibus, de Senatu, de
» omni penitus orbe iudicibus, & tribunis, ac duci-
» bus. Hæc sunt, propter quæ Augustum nomen te-
» netis, apud uos censura desedit, non potest hoc im
» plere priuatus. Veniam igitur eius honoris peto,
» cui uita impar est confidenda, cui tempora sic repu
» gnant, ut censuram hominum natura nó quærat.
Poteram multa & alia S. C. & iudicia prīci-
pum de Valeriano proferre, nisi ea uobis plerisq;
nota essent, ut puderet altius uirum extollere, qui
fatali quadam necessitate superatus est. Victus est
enim à Sapore Rege Persarum, dum ductu cuius-
dam sui ducis, cui summā omnium bellicarum re-
rum agendarum commiserat, seu fraude, seu ad-
uersa fortuna in ea esset loca deductus, ubi nec ui-
gor, nec disciplina, quin caperetur, militaris quic-
quam ualere potuit. Captus igitur in ditionem Sa-
poris peruenit, quem cum gloriosæ uictoriæ suc-
cessu minus honorifice, quàm deceret, elatus super
bo, & elato animo detineret, atque cum Romano
rum Rege, ut uili, & abiecto mancipio loqueretur,
literas ab amicis regibus, qui & ei contra Vale-
rianum fauerant, plerasque missas accepit, „qua-
» rum seriem Iulius refert. Sapori, Rex regum Bel
» solis. Si scirem posset aliquando Romanos penitus

" uinci, gauderem tibi de uictoria, quam præfers.
" Sed quia uel fato, uel uirtute gens illa plurimum
" potes, uide nequod senem imperatorem cepisti,
" & id quidem fraude, male tibi cedat, posteris'q;
" tuis. cogita quantas gentes Romani ex hostibus su=
" as fecerint à quibus sæpe uicti sunt. Audiuimus
" certe, quod Galli eos uicerint, & ingentem illam
" ciuitatem incenderint. Certe Galli Romanis ser-
" uiunt. Quid Afri? eos non'ne uicerunt? certe
" seruium Romanis, de longioribus exemplis, &
" fortasse remotioribus nihil dico. Mithridates Pon
" ticus totam Asiam tenuit, certe uictus est, certe
" Asia Romanorum est. Si meum consilium requi=
" ris, utere occasione pacis, & Valerianum suis red
" de, ego gratulor felicitati tuæ, si tamen illa uti tu
" scias. Valerius Rex Cadusiorum sic scripsit. Re-
" missa mihi auxilia integra, & incolumia gra=
" tanter accepi, & captum Valerianum principem
" principum non satis gratulor, magis gratularer si
" redderetur. Romani enim grauiores tunc sunt,
" quando uincuntur. Age igitur, ut prudentem de=
" cet, nec fortuna te inflammet, quæ multos decepit.
" Valerianus & filium imperatorem habet, & ne
" potem Cæsarem, & quid? habet & omnem orbem
" illum Romanum, qui contra te totus insurget. Red
" de igitur Valerianum, & fac cum Romanis pa=
" cem, nobis etiam ob gentes ponticas profuturam. Ar
thabesdes Rex Armenioru͂ talem ad Saporem epi
" stolã misit. In parte͂ gloriæ uenio, sed uereor ne
" non tam uiceris, q̃ bella seueris. Valerianu͂ et fili=

» us repetit & nepos, sed duces Romani, & omnis
» Gallia, & omnis Africa, & omnis Hispania, &
» omnis Italia, & omnes gentes, quæ sunt in Illyri
» co, atq; in Oriente, & in ponto, quæ cum Romanis
» consentiunt, aut Romanorū sunt. Vnum ergo se-
» nem cepisti, & omnes gentes orbis terrarum in-
» festissimas tibi fecisti, fortassis & nobis, qui auxi
» lia misimus, qui uicini sumus, qui semper uobis in
» ter uos pugnantibus laboramus. Bactriani, & Hi
beri, & Albani, & Tauroscythæ Saporis literas non receperunt, sed ad Romanos duces scripserūt auxilia pollicentes ad Valerianum de captiuitate liberandum. Sed Valeriano apud Persas consenescente. Odenatus Palmyrænus collecto exercitu, rem Romanam propè in pristinum statum reddidit. Cepit Regis thesauros, cepit etiam quas thesauris cariores habent Reges Parthici, concubinas. Quare magis reformidans Romanos duces Sapor timore Balistæ, atq; Odenati in regnum suum ocyus se recepit. Atq; hic interim finis belli fuit Persici. Hæc sunt digna cognitu de Valeriano. Nunc ad Valerianum minorem reuertar.

VALERIANVS IVNIOR.

Alerianus minor alia quàm Galienus matre genitus, forma conspicuus, uerecundia probabilis, eruditione pro ætate clarus, moribus periucundus, atq; à fratris dissolutione seiūctus, à patre absente Cæsar est appellatus à fratre, Celestinus dicit, Augustus, nihil habet prædicabile in uita, nisi quod est nobiliter natus, educatus optime, et miserabiliter interemptus. Et quoniam scio errare plerosq;, qui Valeriani imperatoris titulo in sepulchro legentes, illius Valeriani redditum putant corpus, qui à persis est captus, ne ullus error obrepat, mittendum in literis censui. Hunc Valerianum circa Mediolanum sepultum addito titulo Claudij iussu, VALERIANVS IMPERATOR. Non puto plus aliquid uel de maiore Valeriano, uel de iuniore requirendum. Et quoniā uereor ne modum uoluminis transeam, si Galienum Valeriani filium, de quo iam nobis multus sermo fuit, uel Saloninum filium etiam Galieni, qui & Galienus dictus est, huic libro adiungam, ad aliud uolumen transeam. Semper enim me uobis dedidi & famæ, cui negare nihil debeo, neq; possum.

EIVSDEM IVLII CAPITOLINI GALIENI DVO.

Apto Valeriano (enim uero unde incipienda est Galieni uita, nisi ab eo præcipue malo, quo eius uita, depressa est). Nutante Rep. cum Odenatus iam orientis cepisset imperium, & Galienus comperta patris captiuitate gauderet, uagabãtur exercitus, murmurabant duces, erat ingens omnium mœror, quod iperator Romanus in Perside seruiliter teneretur. Galieno igitur & Volusiano COSS. Macrianus, & Balista in unum coëunt, exercitus reliquias cõuocant, & cum Romanum in oriente nutaret imperium, quem facerent imperatorem requirunt. Galieno tam negligenter se agente, ut eius ne mentio quidem apud exercitum fieret. Deniq; cum plures eius rei causa conuenissent, placuit ut Macrianum, cum filijs suis imperatores dicerent, ac Rẽp. defensandam capescerent. Sic igitur imperium delatum est Macriano, & causæ Macrianum imperandi, cum filijs hæ fuerunt. Primum, quod nemo eo tempore sapientior ducum habebatur, nemo ad res gerendas aptior. Deinde ditissimus, & qui priuatis posset fortunis publica explere dispendia. Huc accedebat, quod liberi eius fortissimi iuuenes tota mente i bellũ ruebant, ut essent legionibus exẽplo ad omnia militaria. Macrianus ergo undique collectis exercitibus, Orientis partes petijt, atq; ut posset late sibi delatum defendere, & tueri imperi

um, bellum sic instruxit, atq; copias sic parauit, ut esset omnium circunspectus, quae contra eum poterant cogitari. Idem Macrianus Pisonem unum ex nobilibus principibus Senatus ad Achaiam destinauit ob hoc, ut Valentem, qui illic proconsulari imperio Rēp. gubernabat, opprimeret. Sed Valens comperto q̄d Piso contra se ueniret, sumpsit īperiū. Piso igitur in Thessaliā se recepit. Vbi missis à Valente militibus compluribus interfectus est. Ipse quoq; imperator appellatus cognomento Thessalicus. Sed Macrianus retento in Oriente uno ex filijs, pacatis tamen rebus, Asiam primū uenit, deinde Illyricum petijt, in Illyrico cum Aureolo imperatore, qui contra Galienum imperium sumpserat, duce Domitiano nomine manum conseruit, unum ex filijs secum habens & XXX millia militum ducens. Sed uictus est Macrianus cum filio Macriano nomine, deditus'q; omnis exercitus Aureolo imperatori. Turbata interim Rep. totoq; penitus orbe terrarum, ubi Odenatus comperit Macrianum cum filio interemptum, regnare Aureolum, Galienum remissius agere festinauit ad alterum filium Macriani, cum exercitus hoc daret fortuna capiendum. Sed ij, qui erant cum filio Macriani Quieto nomine consentientes Odenato, authore praefecto Macriani Balista iuuenem occiderūt, misso'q; per murum corpore, Odenato se omnes affatim dediderunt. Totius propè igitur Orientis factus est Odenatus imperator, cum Illyricū teneret Aureolus. Romam Galienus. idem Balista multos eriusce

nos, ad quos confugerant Macriani milites, cũ Quieto, & thesaurorum custode interfecit, ita ut ciuitas penè deleretur. Odenatus inter hæc quasi Galieni partes ageret, cuncta eidẽ nuntiari ex ueritate faciebat. Sed Galienus cognito, quod Macrianus cũ suis liberis esset occisus, quasi securus rerum, ac patre iam recepto libidini, & uoluptati se dedidit. Ludos circenses, ludosq́; scenicos, ludos gymnicos, ludicram etiam uenationem, & ludos gladiatorios dedit. Populumq́; quasi uictorialibus diebus ad festiuitatem, ac plausum uocauit, & cum pleriq; patris eius captiuitatem mœrerent, ille specie decoris, quod pater eius uirtutis studio deceptus uideretur, supra modum lætatus est. Constabat autem censuram parentis eum ferre non potuisse, uotiuumq́; illi fuisse, quod immunentem ceruicibus suis grauitatem pater iam non haberet. Per idem tempus Aemlianus apud Aegyptum sumpsit imperium occupatis horreis multa oppida malo famis pressit. Sed hunc dux Galieni Theodotus conflictu habito cepit, atq; imperatori Galieno uiuum transmisit. Aegyptus enim data Aemliano per Transthebaitanos milites saeuitum est ribus, cum Galienus & in luxuria & improbitate persisteret. Cumq́; ludibrijs, & helluationi uacaret, neq; aliter Remp. regeret, quàm cum pueri fingunt per ludibria potestates, Galli, quibus insitum est esse leues, ac degenerantes à ciuitate Romana, & luxuriosos principes ferre non posse, Posthumum ad ĩperium uoca-

runt, exercitibus cõsentientibus, q̃ occupatum imperatorem libidinibus querebantur, contra hæc Theodotus exercitum duxit. Cumq; urbem, in qua erat Posthumus, obsidere cœpisset, decernẽtibus Gallis, Galienus muros circumiens sagitta ictus est. Sed et per annos septem Posthumus imperauit, et Gallias ab omnibus circumfluentibus Barbaris ualidissime uindicauit. His coactus malis Galienus pacẽ cum Aureolo facit oppugnandi Posthumi studio longo bello tracto per diuersas obsidiones, ac prælia rem modo feliciter, modo infeliciter gerit. Accesserat præterea his malis, quod Scythæ Bithyniam inuaserant, ciuitatesq; deleuerant. Deniq; Astatum, quæ postea Nicomedia dicta est, incensam grauiter uastauerunt. Deniq; quasi coniuratione totius mundi concussis orbis partibus, etiã in Sicilia quasi quoddam seruile bellum extitit latronibus euagantibus, qui uix oppressi sunt. Et hæc omnia Galieni contemptu fiebant. Neq; enim quicquam est ad audaciam malis, ad spem bonorum bonis promptius, quàm cum uel malus timetur, dissolutus contemnitur imperator. Galieno & Faustino COSS. inter tot bellicas clades etiam terræmotus fuit, & tenebræ per multos dies. Auditum præterea tonitruum terra mugiente non Ioue tonante. Quo motu multæ fabricæ deuoratæ sunt cum habitatoribus. Multi terrore mortui, quod quidem malum tristius in Asiæ urbibus fuit. Mota est & Roma, mota & Lybia, hiatus terræ plurimis in locis fuerunt, cum aqua salsa in fossis appareret. Maria

etiam multas urbes occuparunt. Pax igitur deûm quæsita, inspectis Sibyllæ libris, factumq; Ioui salutari, ut præceptum fuerat, sacrificium. Nam & pestilentia tanta extiterat uel Romæ, uel in Achaicis urbibus, ut uno die quinq; millia hominum pari morbo perirent. Sæuiente fortuna cum hinc terræmotus, inde hiatu soli ex diuersis partibus pestilentia orbem Romanum uastaret, Capto Valeriano, gallis parte maxima obsessis, cum bellum Odenatus inferret, cum Aureolus perurgeret Illyricum, cum Aemlianus Aegyptum occupasset, Gotthi et Clodius, de quo dictum est superius, occupatis Thracijs, Macedoniã uastarunt, Thessalonicam obsederunt, neque usquam quies mediocriter salutem ostentare uisa est. Quæ omnia contemptu, ut sæpius diximus, Galieni fiebant hominis luxuriosissimi. & si esset securus, ad omne dedecus paratissimi. pugnatum est in Achaia Macriano duce contra eosdem Gotthos. Vnde uicti per Achæos recesserunt. Scythæ autem, hoc est pars Gotthorũ, Asiá uastabant. Tunc etiam templũ Dianæ Ephesiæ dispoliatum, & incensum est, cuius opus est fama in populos satis nota. Pudet numerare inter hæc tempora, cum ista gererentur, quæ sæpe Galienus malo generis humani quasi per iocum dixerit. Nam cum ei nuntiatum esset Aegyptum desciuisse, dixisse fertur. Quid sine lino ægyptio esse non possumus? Cum autem uastatam Asiam, & elementorũ concursionibus, & Scytharum incursionibus comperisset. Quid inqt, sine Aphronitris esse non possũ

mus? Perdita Gallia arrisisse, ac dixisse perhibetur. Non sine trabeatis sagis tuta Resp. est? Sic deniq; de omnibus partibus mundi, cum eas amitteret, quasi detrimentis uilium ministeriorum uideretur affici, iocabatur. Ac, nequid mali deesset Galieni temporibus, ByZantiorum ciuitas clara naualibus bellis claustrum ponticum per eiusdem Galieni milites ita omnis uastata est, ut prorsus nemo super esset. Deniq; nulla uetus familia apud ByZantios inuenitur, nisi siqs peregrinatione, uel militia occupatus euasit, q antiquitatem generis, nobilitatēq; repræsentet. Contra Posthumum igitur Galienus cũ Aureolo, & Claudio duce, qui postea imperium obtinuit, principē generis Constantini Cæsaris nostri bellum incepit, cum multis auxilijs Posthumus iuuaretur, Celtis, atq; Francis in bellũ cum Victorino processit, cum quo imperium participauerat. Victrix Galieni pars fuit pluribus prælijs euētum ratione decursis. Erat enim in Galieno subitæ uirtutis audacia, nam aliquando iniurijs grauiter mouebatur. Deniq; ad uindictam ByZantiorũ processit, & cum non putaret recipi se posse muris, receptus alio die omnes milites inermes armatorum corona circundatos interemit facto fœdere, qđ promiserat. per eadem tempora etiam Scythæ in Asia Romanorum ducum uirtute, ac ductu uastati ad propria recesserunt. Interfectis sanè militibus apđ ByZantium, Galienus, quasi magnum aliquid gessisset, Romam cursu rapido conuolauit. Conuocatisq; patribus, decennia celebrauit nouo genere lu-

dorum, noua ſpecie pōparum, exquiſito genere uoluptatum. Iam primum inter togatos patres, et equeſtrem ordinem albatos milites, & omni populo praeeunte ſeruis etiam propè omnium, & mulieribus cum cereis facibus, et lampadis praecedentibus capitolium petit. Proceſſerunt etiam altrinſecus centeni albi boues cornibus auro iugatis, & dorſualibus ſericis diſcoloribus praefulgentes. Agnae candentes ab utraq; parte ducentae praeceſſerunt, & decem elephanti, qui tunc erant Romae mille ducenti gladiatores pompabiliter ornati. Cum auratis ueſtibus matronarum manſuetae ferae diuerſi generis ducentae ornatu quammaximo affectae. Carpenta cum mimis, & omni genere hiſtrionum pugiles faculis non ueritate pugillantes. Cyclopea etiam luſerunt omnes apenarij, ita ut miranda quaedam, & ſtupēda monſtraret. Omnes uiae ludus, ſtrepituq́; et plauſibus perſonabāt, ipſe medius cum picta toga & tunica palmata inter patres, ut diximus, omnibus ſacerdotibus praetextatis capitolium petijt. Haſtae auratae altrīſecus quingenae. Vexilla centena, et praeter ea, quae collegiorum erant, dracones, et ſigna tēplorum, omniumq́; legionum ibant. Ibant praeterea gētes ſimulatae, ut Gotthi, Sarmatae, Frāci, Perſae, ita ut non minus quàm duceni globis ſingulis ducerētur. Hac pompa homo ineptus eludere ſe credidit populum Romanum, ſed ut ſunt Romanorum facetiae, alius Poſthumo fauebat, alius Reglia no, alius Aureolo, aut Aemiliano, alius Saturnino. Nā et ipſe iam imperare dicebatur. Inter haec

ingens

ingens querela de patre, quem inultum filius relin queret, & quem externi utcunq; uindicauerant. Nec tamen Galienus ad talia mouebatur obstupe facto uoluptatibus corde, sed ab ijs, qui circum eũ erant, requirebat, & quid habemus in prandio? & quæ uoluptates paratæ sunt? Et qualis cras erit cœna? quales circenses? sic confecto itinere, celebratisq; hecatombis, ad domum Regiam rediјt, conuiuijsq; & epulis depulsis, alios dies uoluptatibus publicas deputabat. Prætereundum non est haud ignobile facetiarum genus. Nam cum Rex Persarũ quasi captiuorum per pompam duceretur, quidam scurræ miscuerunt se Persis diligentissime scrutantes omnia, atq; uniuscuiusq; uultum mira inhiatione mirantes. A quibus cum quæreretur, quidnam agerent illa solertia, illi responderunt, patrem principis quærimus. Quod cum ad Galienum peruenisset, non pudore, non mœrore, non pietatæ commotus est, scurrasq; iussit uiuos exuri. Quod populus factum tristius quàm quisquam æstimat, tulit. Milites uero ita doluerunt, ut non multo post uicem redderent. Galieno, & Saturnino COSS. Odenatus Rex palmyrenorum obtinuit totius orientis imperium, icirco præcipue quod se fortibus factis dignum tantæ maiestatis infulis declarauit Galieno aut nullas, aut luxuriosas, aut ineptas, & ridiculas res agente. Deniq; statim bellum Persis in uindictam Valeriani, quam eius filius negligebat, indixit. Nisibin, & Carras statim occupat, tradentibus sese Nisibenis, atque Carenis & increpanti-

bus Galienum. Nec defuit tamen reuerentia Odenati circa Galienum. Nã captos satrapas insultandi propè gratia, & ostentandi sui ad eum misit. Qui cum Romam deducti essent uincente Odenato triumphauit Galienus nulla mentione patris facta, quẽ nec inter deos qdem nisi coactus retulit, cũ mortuum audisset, sed adhuc uiuentem. nam de illius morte falsò comperer at. Odenatus autem ad Ctesiphontem Parthorum multitudinem obsedit. Vastatis'q; circũ omnibus locis, innumeros homines interemit. Sed cum satrapæ omnes ex omnibus regionibus illuc defensionis communis gratia conuolassent. fuerunt longa, & uaria prælia. longior tamen Romana uictoria. Et cum nihil aliud ageret, nisi ut Valerianum Odenatus liberaret, instabat quotidie, ac locorum difficultatibus in alieno solo imp ator optimus laborabat. Dũ hæc apud Persas gerũtur, Scythæ in Capadociam peruaserunt. illic captis ciuitatibus, bello etiam uario diu acies ad Bithyniam contulerunt. Quare milites iterum de nouo imperatore faciẽdo cogitauerunt, quos omnes Galienus more suo cum placare, atq; in gratiã suã reducere non posset, occidit. Cum tamen sibi milites dignum principẽ quærerent, Galienus apud Athenas ἄρχων erat, idest summus magistratus uanitate illa, qua & ciuis ascribi desyderabat, & sacris omnibus interesse. Quod neq; Adrianus in summa felicitate, neq; Antoninus in adulta fecerat pace, cũ tanto studio græcarum docti fuerint literarum, ut raro aliquibus doctissimis magnorum arbitrio cæs

ſerint uirorum. Areopagitarum præterea cupie-bat ingeri numero contempta propè Rep. Fuit enim Galienus, quod negari non poteſt, oratione, poëmate, atq; omnibus artibus clarus. Huius eſt illud epithalamium, quod inter centum poëtas præcipuum fuit. Nam cum fratrum ſuorum filios iungeret, omnes poëtæ græci, latiniq; epithalamia dixiſſent, Id per dies plurimos ille cum manus ſponſorum teneret, ut quidam dicunt, ſeptus ita dixiſſe fertur.

» *Ite ait ó pueri pariter ſudate medullis*
» *Omnibus inter uos, non murmura ueſtra colübæ,*
» *Brachia non ederæ, non uincant oſcula conchæ.*

Longum eſt eius uerſus, orationesq; connectere, qui bus ſuo tempore tam in poëtas, quàm in rhetores emicuit. Sed aliud in imperatore quæritur, aliud in oratore, uel poëta flagitatur. Laudatur ſanè eius optimum factum. Nam conſulto Valeriani fratris ſui, & Lucilli propinqui ubi comperit ab Odenato Perſas uaſtatos, redactam Niſibin, & Carras in poteſtatem Romanam omnem Meſopotamiam noſtram, denique Cteſiphontem eſſe peruentum, fugiſſe Regem, captos ſatrapas, plurimos Perſarum occiſos, Odenatum participato imperio Auguſtum uocauit, eiusq; monetam, qua Perſas captos traheret, cudi iuſſit, quod & Senatus, & urbs, & omnis ætas gratanter accepit. Fuit præterea idem ingenioſiſſimus, cuius oſtendentia acumen pauca libet ponere. Nam cum taurum ingentem in arenam miſiſſet, exiſſetq; ad eum feriendum uenator, neque perductum decies potuiſſet

ocidere coronam uenatori misit, mussantibus quoq; cunctis, quid rei esset, quod homo ineptissimus coronaretur, ille per curionem dici iussit. Taurũ toties non ferire difficile est. Idem, cum quidam gemmas uitreas pro ueris uendidisset eius uxori, atq; illa re prodita, uindicari uellet, surripi quasi ad leonem uenditorẽ iussit. Deinde e cauea caponem emittit, mirantibus'q; cunctis rem tam rediculam, per curionem dici iussit. Imposturam fecit, & passus est. deinde negotiatorem dimisit. Occupato tamen Odenato bello persico, & Galieno rebus ineptissimis, ut solebat, incumbente Scythæ nauibus factis Heracleam peruenerunt, atq; inde cum præda in solum proprium reuerterunt, quamuis multi naufragio perierunt, nauali bello superati. Per idem tempus Odenatus insidijs consobrini sui interemptus est cum filio Herode, quem & ipsum imperatorem appellauerat. Tum Zenobia uxor eius, quod paruuli essent filij eius, qui supererant Herennianus, & Timolaus, ipsa suscepit imperium, diuq; rexit non muliebriter, neq; more fœmineo, sed nõ solum Galieno uirago melius imperare potuisset, uerumetiam multis imperatoribus fortius, atque solertius. Galieno sanè ubi nuntiatum Odenatum interemptum, bellum Persis ad seram nimis uindictam patris parauit. Collectis'q; per Heraclianum ducem militibus solertis principis rem gerebat. Qui tamen Heraclianus, cũ contra Persas profectus eẽt, à Palmyrenis uictus omnes, quos parauerat, milites perdidit, Zenobia Palmyrenis, et

orientalibus plerisq; uiriliter imperante. Inter hæc Scythæ per euxinum nauigantes Istrum ingressi multa grauia in solo Romano fecerunt. Quibus compertis, Galienus Cleochanum, et Athenum Byzantios instaurádis urbibus, muniendisq; præficit. Pugnatumq; est circa pontum, & à Byzantijs ducibus uicti sunt Barbari, Veneriano item duce nauali bello Gotthi superati sunt, tum ipse Venerianus militari perijt morte. Atque inde Cyzicum et Asiam, deinceps Achaiam omnem uastauerunt, et ab Atheniensibus duce Dexippo scriptore horum temporum uicti sunt. Vnde pulsi per Epeirum, Macedoniam, Mœsiam peruagati sunt. Galienus interea uix excitatus publicis malis Gotthis uagantibus per Illyricum occurrit, & fortuito plurimos interemit. Quo comperto, Scythæ facta carragine per montem Gessacem fugere sunt conati. Omnes inde Scythas Martianus uaria bellorum fortuna agitauit, quæ omnes Scythas ad rebellionem excitaret. Et hæc quidem Heracliani ducis erga Rēp. deuotio fuit. Verum cum Galieni tantam improbitatem ferre non possent, consilium inierunt Martianus, & Heraclianus, ut alter eorum imperium caperet, & Claudius quidem, ut suo dicemus loco, uir omnium optimus electus est, qui consilio non affuerat, essetq; apud cunctos in reuerētia, ut dignus uideretur imperio, quemadmodum postea comprobatum est. Is enim Claudius, à quo Constantinus uigilantissimus Cæsar originem ducit. Fuit ijsdem socius in appetendo imperio quidam Ceronius siue

Cecropius dux Dalmatarum, qui eos & urbanissime, & prudentissime adiuuit. Sed cum imperium capere uiuo Galieno nō posset, huiusmodi eum insidiis appetendum esse duxerunt, ut labem improbissimam malis fessa Rep. a gubernaculis humani generis dimouerent, ne diutius theatro, & circo addicta Rep. per uoluptatum deperiret illecebras. Insidiarum genus fuit tale. Galienus ab Aureolo, qui principatum inuaserat, diffidebat, sperans quotidie grauem, & intolerabilem tumultuarij imperatoris aduentum. Hoc scientes Martianus, & Cecropius subito Galieno iusserant nuntiari, Aureolum iam uenire. Ille igitur militibus congregatis quasi certum processit ad prælium, atq; ita missis percussoribus interemptus est. Et quidem Cecropij Dalmatarum ducis Galienus dicitur esse percussus, ut quidam ferunt, circa Mediolanum, ubi continuo et frater eius Valerianus est interemptus, quem multi Augustum, multi Cæsarem, multi neutrum fuisse dicunt, quod uerisimile non est. Siquidem capto iam Valeriano, scriptum inuenimus in fastis, Valeriano imperatore COS. quis igitur alius potuit esse Valerianus nisi Galieni frater? Constat de genere, non satis tamen constat de dignitate, uelut cœperunt alij loqui, de maiestate. Occiso igitur Galieno seditio ingens militum fuit cum spe prædæ, ac publicæ uastationis imperatorem sibi utilem, necessarium, fortem, efficacem, ad inuidiam faciendam dicerent raptum. Quare consilium principum fuit, ut milites eius quo solēt placari genere, sedarētur.

Promiſſis itaq; per Martianū aureis uicenis, et acce ptis (nam præſto erat theſaurorum copia) Galienū tyrannum militari iudicio in faſtos publicos retulerunt. Sic militibus ſedatis, Claudius uir ſanctus, ac iure uenerabilis, et bonis omnibus carus, amicus patriæ, amicus legibus, acceptus Senatui, populo bene cognitus accepit imperium. Hæc uita Galieni fuit breuiter à me literis intimata, qui natus abdomini, & uoluptatibus dies, ac noctes uino, et ſtupris perdidit orbem terrarum. triginta propè tyrānos paſſus eſt Romanum dehoneſtantes imperium, ita ut etiam mulieres eo melius imperarent. Ac ne eius prætereatur miſeranda ſolertia, ueris tempore cubicula de roſis fecit. De pomis caſtella cōpoſuit. Vuas triēnio ſeruauit. Hyeme ſumma melones exhibuit. Muſtum quemadmodum toto anno haberetur, docuit. Ficos uirides, & poma ex arboribus recentia ſemper alienis menſibus præbuit, mantilibus aureis ſemper ſtrauit. Gemmata uaſa fecit, eademq; aurea. crinibus ſuis auri ſcobem aſperſit, radiatus ſæpe proceſſit cum chlamyde purpurea, gemmatisq; fibulis, & aureis Romæ uiſus eſt. Vbi ſemper togati principes uidebantur, purpuream tunicam, auratamq; uirilē, eādemq; manicatam habuit. Gēmato baltheo uſus eſt, caligas gemmatas annexuit, cū com pages reticulos appellaret, conuiuatus in publico eſt. Congiarijs populū molliuit. Senatui ſportulā ſedens errogauit. Matronas ad conſulatum ſuum rogauit, iiſdemq; manum ſibi oſculantibus quaternos aureos ſui nōis dedit. Vbi de Valeriano patre cōperit

quod captus esset, id quod philosophorum optimus de filio amisso dixisse fertur, sciebam me genuisse mortalem, dixit ille. Sciebam patrem meum esse mortalem. Nec defuit annius Cornicula, qui eum quasi constantem principem falsò sua uoce laudaret, peior tamen ille, qui credidit. Sæpe ad tibicinem processit, ad organum se recepit, cum processui, & recessui cani iuberet. Lauit die septimo æstate, uel sexto, hyeme secundo, uel tertio. Bibit in aureis semper poculis aspernatus uitrum dicens, nil eo esse communius. Semper uina uariauit. Neque unquam in uno conuiuio ex uno uino duo pocula bibit. Concubinæ in eius triclinijs sæpe accubuerũt. Mensam secundam scurrarum, & mimorum semper propè habuit. Cum iret ad hortos nominis sui, omnia palatina officia sequebantur. Ibant & præfecti, & magistri officiorum omnium adhibebantur conuiuijs, & cœnationibus. Lauabant etiam simul cum principe. Admittebantur sæpe etiam mulieres cum ipso pulchræ puellæ, cum illis anus deformes, et iocari se dicebat, cum orbem terrarum undiq; perdidisset. Fuit tamen nimiæ crudelitatis in milites, nam et terna millia, & quaterna militum singulis diebus occidit. Statuam sibi maiorem colosso fieri præcepit solis habitu, sed ea imperfecta perijt. Tam magna denique cœperat fieri, ut duplex ad colossum uideretur. Poni autem illam uoluerat in summo æsquiliarum monte, ita ut hastam teneret, per cuius caput infans ad summum posset ascendere. Sed & Claudio, & Aure-

liano deinceps stulta res uisa est. Siquidem etiam equos, & currum fieri iusserat pro qualitate statuæ, atq; in acutissima base poni. Porticum flamniam usq; ad pontem miluium, et ipse parauerat du cere, ita ut tetrastyce fieret, ut autem alij dicunt, pen tastyce, ita ut primus ordo pilas haberet, & ante se columnas cum statuis, secundus et tertius, et deinceps διὰ τεσσάρων *columnas. Longum est cuncta in literas mittere, quæ qui uolet scire, legat Palphurium Suram, qui ephemeridas eius uitæ composuit. Nos ad Saloninum reuertamur.*

EIVSDEM SALONINVS GALIENVS.

Hic Galieni filius fuit, nepos Valeriani, de quo quippe nihil est quod dignũ in literas mittatur, nisi quod nobiliter natus, educatus regie, occisus deinde nõ sua, sed patris causa. De huius nomine magna ẽ ambiguitas. Nã multi eum Galienum, multi Saloninũ historiæ prodiderunt. Et qui Saloninum, idcirco quod apud Salonas natus esset, cognominatum ferunt. Qui autẽ Galienum patris nomine cognominatum, & aui Galieni summi quondam in Rep. uiri. Fuit deniq; hactenus statua in pede mõtis Romulei, hoc est ante sacram uiam intra templum Faustinæ aduecta ad arcum Fabianum, quæ haberet inscriptum Galieno minori, Salonino additum, ex quo eius nomen

intelligi poterit transisse decennium imperij Galieni, satis clarum est, quod idcirco addidi, quia multi eum imperij sui primo anno perijsse dixerunt. Fuisse autem & alias rebelliones sub eodem, de quibus proprio dicemus loco, Siquidem placuit triginta tyrranos uno uolumine includere, idcirco q̃ nec multa de his dici possunt, & in Galieni uita pleraq; iam dicta sunt. Et hæc quidem de Galieno hoc interim libro dixisse sufficiat. Nam & multa iam in Valeriani uita in libro, qui de XXX. tyrannis inscribendus est, iam loquemur, quæ iterari, ac sæpius dici minus utile uidebatur. Huc accedit, quod quædam etiam studiose prætermisi, ne eius posteri multis rebus editis læderentur. Scis.n. ipse quales homines cum ijs, qui aliqua de maioribus eorum scripserint, quantum gerant bellum, nec ignota esse arbitror quæ dixit M. Tullius in Hortensio, quem ad exemplum Protreptici scripsit. Vnum ponam tamen, quod iucunditatem quandã, sed uulgarem habuit, morẽ tamẽ nouũ fecit. Nam cum cingula sua pleriq; militantium, qui ad conuiuiũ uenerant, ponerent, hora conuiuij Saloninus puer, siue Galienus his auratos, constellatos'q; baltheos rapuisse perhibetur, & cum esset difficile in aula palatina requirere, quod perisset, ac tacitis militibus uiri detrimenta pertulissent, postea rogati ad conuiuium cuncti accubuerunt. Cum'q; ab his quæreretur, cur non soluerent cingulum, respondisse dicuntur, Salonino deferimus. Atque hinc tractum morem, ut deinceps cum imperatore cuncti

discumberent. Negare non possum alium & plerisq; uideri huius rei ortum esse morem, dicunt enĩ militare prãdium, quod dictum est prandium ab eo, quod ad bellum milites paret, a anctis initum. cui rei argumentum est, quod a discinctis etiam cum imperatore cœnatur. Quæ iccirco posui, quia digna & memoratu uidebantur, et cognitu. Nunc trãseamus ad triginta tyrannos, qui Galieni temporibus contemptu mali principis extiterunt. De q̃bus breuiter, & pauca dicenda sunt. Neq; enim dĩgni sunt eorum pleriq;, ut uolumen talium hominum saltem nominibus occuparetur. Quamuis eorũ aliqui nõ parũ in se uirtutis habuisse uideantur, multum etiam Reip. profuisse. Tam uariæ item opiniones sunt de Salonini nomine, ut qui se uerius putãt dicere, a matre sua Salonina appellatum esse dicant, quam is perdite dilexerit, Piparam nomine barbaram Regis filiam. Galienus cum suis semper flauum crinem condidit. De annis autem Galieni, & Valeriani ad imperium pertinentibus adeo incerta tradũtur, ut cum quindecim annos eosdem imperasse constet id est Galienũ usq; ad quintumdecimum peruenisse, Valerianus uero sexto sit captus, alij. IX. annis, alij bis decem annis. Alij etiam Galienum imperasse in literas mittant, cum constet & decennalia Romæ ab eodem celebrata, & post decennalia Gotthos ab eo uictos, cum Odenato pacem factam, cum Aureolo initam esse concordiam, pugnatum contra Posthumũ, contra Lollianum multa etiam ab eo gesta, quæ ad uirtutem,

plura tamen quæ ad dedecus pertinebant. Nam & semper noctibus popinas dicitur frequentasse, et cũ lenonibus mimis, scurris'q; uixisse.

TREVELLII POLLIONIS DIVVS CLAVDIVS.

Feliciter uentum est ad principem Claudium, qui nobis intuitu Constantini Cæsaris cũ cura in literis digerẽdus est. De quo ego iccirco recusare nõ potui, quod alios tumultuarios uidelicet ĩperatores, ac regulos scripseram eo libro, quẽ de XXX tyrannis edidi, qui cleopatranam etiam stirpem, & uictorianam, & quæ nunc est, detinet. Siquidem eò res processit, ut mulierum etiã uitas scribi Galieni comparatio effecerit. Neq; enim fas erat eum tacere principem, qui tantam generis prolem, qui bellum Gotthicum sua uirtute confecit, qui manum publicas cladibus uictor imposuit, qui Galienum prodigiosum imperatorem, etiã si non author consilij fuit, tamen ipse imperaturus bono generis humani à gubernaculis publicis depulit, qui si diutius in hac esset commoratus Rep. Scipiones bonos & Camillos, omnes'q; illos ueteres suis uirtutibus, suis consilijs, sua prouidẽtia reddidisset. Breue illius in imperio fuit tempus, sed breue fuisset etiam,

si quantum hominum uita suppetit, tantum uir talis imperare potuisset. Quid enim in illo non mirabile? quid non conspicuum? quid non triumphalibus uetustissimis præferendum? In quo Traiani uirtus, Antonini pietas, Augusti moderatio, & magnorum principum bona sic fuerunt, ut non nihil ab alijs exemplum caperet. Sed etiam si illi non fuissent, hic cæteris reliquisset exemplum. Doctissimi mathematicorum C. & XX. annos homini ad uiuendum datos iudicant, neq; amplius cuiquam iactitant esse concessum, etiam illud adentes Mosen solum Dei, ut iudæorum libri loquũtur familiarem C. XXV. annos uixisse. Qui cum quereretur, quod iuuenis interiret, responsum ei ab incerto ferunt numine, neminem plus esse uicturũ. Quare etiam si C & XXV. annos Claudius uixisset, necessariam quidẽ mortem eius expectandam fuisse, ut Tullius de Scipione loquitur pro Milone, stupenda, et mirabilis docet uita. Quid enim magnum uir ille domi, foris q; non habuit? Amauit parentes. Quid mirum? Amauit & fratres. Iam potest dignum esse miraculo. amauit propinquos, res nostris temporibus comparanda miraculo. Inuidit nulli, malos persecutus est. Fures indices palàm, aperteq; damnauit. Stultis quasi negligeret indulsit. Leges optimas dedit. Talis in Rep. fuit, ut eius stirpem ad imperiũ summi principes eligerent, emendatior Senatus optaret. In gratiam me quispiam putet Constantini Cæsaris loqui, sed testis est & tua conscientia, & uita mea nihil un-

quam cogitasse, dixisse, fecisse gratiosum. Claudiũ principem loquor, cuius uita, probitas, & omnia, quæ in Rep. gessit, tantam posteris famam dedere, ut S. P. Q. R. nouis eum honoribus post mortem affecerit. Illi clypeus aureus, uel, ut grammatici loquuntur, clypeum aureum Senatus totius iudicio in Romana curia collocatum est, ut etiam nunc uidetur. Expressa thorace uultus eius imago, quod nulli antea Po. Ro. sumptu suo in Capitolio ante Iouis OPT. MAX. Templum statuam aure am X Ped. collocauit. Illi totius orbis iudicio in ro stris posita est colũna cum palmata statua superfi xa, librarum argenti mille quingentarum. Ille ue lut futurorum memor, gentes flauias, quæ Vespasia ni, & Titi, nolo autem dicere Domitiani, fuerant, propagauit, ille bellum Gotthicum breui tempore impleuit. Adulator igitur Senatus, adulator P. R. adulatrices exteræ gentes, adulatrices prouinciæ, siquidem omnes ordines, omnis ætas, omnis ciuitas statuis, uexillis, coronis, fanis, arcubus bonum prin cipẽ aris, ac templis honorauerunt. Interest eorũ, qui bonos imitantur principes, & totius orbis humani interest cognoscere, quæ de illo uiro S. C. sint condita, ut omnes iudicium publicæ mentis agnoscant. Nam cum esset nuntiatum nono Cal. April. ipso in sacrario matris Sãnguinis die Claudium imperatorem factum, neq; cogi Senatus sacrorum celebrandorum causa posset, sumptis togis itum est ad Apollinis templum, ac lectis literis Claudij principis, hæc in Claudium dicta sunt. Augu

» ste Claudi dij te nobis præstent. Dictum sexagies.
» Claudi Auguste principem, aut qualis tu es semper
» optauimus. Dictum quadragies. Claudi Auguste
» tu frater, tu pater, tu amicus, tu bonus Senator, tu ue
» re princeps. Dictum octuagies. Claudi Auguste, tu
» nos ab Aureolo uindica. Dictum quinquies. Clau=
» di Auguste tu nos à Zenobia, et à Victoria libe
» ra. Dictum septies. Claudi Auguste Tetricus nihil
» fuit. Dictum septies. Qui primum ut factus est
imperator, Aureolum, qui grauior Reip. fuerat, quod multum Galieno placebat, conflictu habito à Reip. gubernaculis depulit. tyrannumq; missis ad populum edictis, datis etiã ad Senatum orationibus indicauit. His accedit, quod arrogantem Aureolum, & fœdus petentem, imperator grauis & seuerus non audiuit responso tali repudiatum. Hæc à Galieno petenda fuerant, q con sentire moribus poterat, & timere. Denique iudicio militum apud Mediolanum Aureolus dignum exitum uitæ, ac moribus suis habuit. Et hunc tamen quidã historia laudare conati sunt, & ridicule quidem. Nam Gallus Antipater Ancillariorum, & historicorum dehonestamentum, principium de Aureolo
» sic habuit. Venimus ad imperatorẽ nominis sui,
» ut magna eius uidelicet uirtus ab auro nomen ac=
» ciperet. At ego scio sæpius inter gladiatores bonis
pugnatoribus hoc nomen appositum. Habuit proxime tuus libellus munerarius hoc nomine in indice ludorum. sed redeamus ad Claudium. Nam, ut superius diximus, illi Gotthi, qui euaserant eo

tempore, quo illos Macrianus est persecutus, quosq; Claudius emitti non siuerat, nequid fieret, quod effectum est, omnes gentes suorum ad Romanas inclinauerunt prædas. Deniq; Scytharum diuersi populi, Peucini, Ostrogotthæ Virtingui, Gepide, Celtæ etiam, & Heruli prædæ cupiditate in Romanum solum, et Remp. uenerunt, atq; illic pleraque uastarunt, dum alijs occupatus est Claudius, dumq; se ad id bellum, quod confecit, imperatorie instruit, ut uideantur fata Romana boni principis occupatione lentata. Sed credo, ut Claudij gloria accresceret, eiusq; fieret gloriosior toto penitus orbe uictoria. Armatarum deniq; gentium trecenta uiginti millia tunc fuere. Dicat nunc qui nos adulationis accusat, Claudium minus esse amabilem. armatorum trecenta uiginti millia quis tandem Xerses hoc habuit? quæ fabella istum numerum effinxit? Quis poëta composuit? trecenta uiginti millia armorum fuerunt. Adde seruos, adde familias, adde carraginem, et epota flumina, consumptasq; syluas. Laborasse deniq; ipsam, quæ tantum barbarici timoris excerpit, terram puto. Extat ipsius epistola missa ad Senatum legenda ad populum, qua indicat de numero Barbarorũ, quæ talis est. Senatui, populoq; Ro. Claudius princeps (hanc autem ipse dictasse perhibetur, Ego uerba magistri memoriæ non reqro). P. C. mirantes audite, quod uerum est. Trecenta uiginti millia Barbarorũ in Romanum solum armati uenerunt, hæc si uicero, uos uicem reddite meritis, si nõ uicero scitote me post

Galienum

» Galienũ uelle pugnare. Fatigata est tota Resp. Pu-
» gnabimus post Valerianũ, post Ingenuũ, post Regil
» lianũ, post Lollianũ, post Posthumũ, post Celsũ, post
» mille alios, q contemptu Galieni principis à Rep.
» defecerunt. Non scuta, non spatæ, non pila iam su
» persunt. Gallias, & Hispanias uires Reip. Tetri-
» cus tenet, & omnes sagittarios (quod pudet dicere)
» Zenobia possidet. Quicquid fecerimus, satis gran
de est. Hos igitur Claudius ingenita illa uirtute su
perauit. Hos breui tempore attriuit. De his uix ali
quos ad patrium solum redire permisit. Rogo quã-
tum pretium est clypeus in curia tantæ uictoriæ,
quantum una aurea statua, dicit Ennius de Scipio-
ne. quantam statuam faciet Po. Ro. quantam colu-
mnã, quæ res tuas gestas loquatur? Possumus dicere
Flauium Claudium unicum in terris principem
non columnis, non statuis, sed famæ uiribus adiu-
uari. Habuerunt præterea duo millia nauium, du
plicem scilicet numerum, quam illum, quo tota pa
riter Græcia, omnisq; Thessalia urbes etiam Asiæ
quondam expugnare conata est. Sed illud poëticus
stylus fingit, hoc uera continet historia. Claudio igi
tur scriptores adulamur, qui duo millia nauiũ Bar
barorum, & trecenta uiginti millia armatorum
deleuit, oppressit, attriuit, qui carraginem tantam
quantam numerus hic armatorum sibimet apta-
re potuit, & parare, nunc manapia facit, nunc
cum omnibus familijs Romano seruitio deputa-
uit, ut docet eiusdem epistola, quam ad Iuni-
um Brocchum scripsit Illyricum tuentem. Clau-

» dius Broccho. Deleuimus trecenta uiginti millia
» Gotthorum, duo millia nauium mersimus. Tecta
» sunt flumina scutis, spatis, & lanceolis, Omnia li=
» tora opperiuntur. Campi ossibus latent tecti, nul=
» lum iter purum est, ingens carrago deserta est.
» Tantum mulierum cepimus, ut binas & ternas
» mulieres uictor sibi miles possit adiungere. Et uti
» nã Galienum non esset passa Resp. utinam sex-
» centos tyrannos non pertulisset. Saluis militibus
» quos prælia sustulerunt, saluis legionibus, quas Ga
» lienus male uictor occidit, quantum esset additum
» Reip. Siquid nunc uerba naufragij publica colli-
» gat nostra diligentia ad Romanæ Reip. decus. Pu=
gnatum est enim apud Mœsios, & multa prælia
fuerunt apud Martianopolim, multi naufragio
perierunt, plerique capti Reges, captæ diuersarum
gentium nobiles fœminæ, impletæ barbaris ser-
uis, senibusq; cultoribus Romanæ prouinciæ, Fa=
ctus miles barbarus, & colonus ex Gottho. Nec
ulla fuit regio, quæ Gotthum seruum triumpha=
li quodam seruitio non haberet. Quidquid boum
barbarorum nostri uidere maiores. quicquid oui=
um, quicquid equarum, quas fama nobilitat celti
carum. Hoc totum ad Claudij gloriam pertinet.
Claudius & securitate Remp. & opulentiæ nimie
tate donauit. Pugnatum præterea est apud ByZan
tios ipsis, qui superfuerant, ByZantijs fortiter facien
tibus. Pugnatum apud Thessalonicenses, quos Clau
dio absente obsederant Barbari. Pugnatum in di=
uersis regionibus, & ubique auspicijs Claudianis

uicti sunt Gotthi prorsus, ut iam tunc Cōstantio Cæsari nepoti futuro uideatur Claudius securam parare Remp. Et postquam uenit in mentem, exprimenda est sors, quæ Claudio data esse perhibetur eo magis, ut intelligant omnes genus Claudij ad feliciatatem Reip. diuinitus constitutum. Nam cum consuleret factus imperator quandiu imperaturus esset, sors talis emersit.

" *tu, qui nunc patrias gubernas oras,*
" *Et mundum regis arbiter deorum*

Inueteres tuis nouellus regnabunt. Et enim minores reges facient suos minores. Idem, cum in appēnino de se consuleret, responsum huiusmodi accepit.

" *Tertia dum Latio regnantem uiderit æstas.*

Idem cum de posteris suis.

" *His ego nec metas rerum, nec tempora pono.*

Item cum de fratre Quintilio, quem consortem habere uolebat imperij, responsum est.

" *Ostendent terris hunc tantum fata.*

Quæ idcirco posui, ut sit omnibus clarum Constantium diuini generis uirum sanctissimum Cæsarem, & Augustæ ipsum familiæ esse, & Augustos multos de se daturū, Saluis Dioclitiano, & Maximiano Augustis, & eius fratre Galerio. Sed dum hæc à D. Claudio aguntur, Palmyreni ducibus Sabba, et Timogene contra Aegyptios bellū sumūt, atq; ab his ægyptia peruicacia, et indefessa pugnādi continuitate uincuntur. Dux tamen Aegyptiorū Probatus Timogenis insidijs iteremptus est. Aegyp=

tij uero omnes se Romano imperatori dederunt in absentis Claudij uerba iurantes Actatiano, & Orphito COSS. auspicia claudiana fauor diuinus adiuuit. Nam cum se in Hæmum montem multitudo barbararum gentium, quæ superfuerant, contulisset, illic ita fame, ac pestilentia laborarunt, ut Claudius dedignaretur uincere. Denique finitum est asperrimum bellum, terroresq; Romani nominis sunt depulsi. Vera dicti fides cogit, simul ut sciant ij, qui adulatores nos existimari cupiunt, id quod historia dici postulat, non tacere. Eo tempore, quo parta est plena uictoria, plerique milites Claudij secundis rebus elati, quæ sapientium quoque animos fatigant, ita in prædam uersi sunt, ut non cogitarent à paucissimis se posse fatigari, dum occupati animo, atque corporibus auertendis præsidijs inseruiunt. Denique in ipsa uictoria propè duo millia militum à paucis barbaris, & ijs, qui surgerant, interempti sunt. Sed ubi hoc comperit Claudius, omnes qui rebelles animos extulerant, conducto exercitu rapit, atque in uincla Romam etiam mittit ludo publico deputatos. Ita id, quod uel fortuna, uel miles egerat, uirtute boni principis æquatum est. Nec sola de hoste uictoria, sed etiam uindicta præsumpta est. In quo bello quod gestum est, equitum Dalmatarum ingens extitit uirtus, quod originem ex ea prouincia Claudius uidebatur ostendere, quamuis alij Dardanum, et ab Ilio Troianorum, atque ipso Dardano sanguinem dicerent trahere. Fuerunt per ea tempora, & apud Cretam Scy

thæ, & Cyprum uastare tentarunt, sed ubique morbo exercitu laborante, superati sunt. Finito sanè bello Gotthico, grauissimus morbus increpuit, tunc cum etiam Claudius affectus morbo mortales relinquit, & familiare uirtutibus suis petijt cœlum. Quo ad deos, atque ad sydera demigrante, Quintilius frater eiusdem uir sanctus, & sui fratris, ut uere dixerim, frater, delatum sibi omnium iudicio suscepit imperium, nō hæreditarium, sed merito uirtutum, qui factus esset imperator, etiam si frater Claudij principis non fuisset. Sub hoc Barbari, qui superfuerant, Antiãlo uastare conati sunt, Nicopolim etiam obtinere. Sed illi prouincialium uirtute obtriti sunt. Quintilius autem ob breuitatem temporis nihil dignum imperio gerere potuit. Nam septima decima die quod se grauem, & serium contra milites ostenderat, at uerum principem pollicebatur, eo genere quo Galba, quo Pertinax interemptus est. Et Dexippus q̃dem Claudium non dicit occisum, sed tantum mortuum. Nec tamē addidit morbo, ut dubium sentire uideatur. Quoniam res bellicas diximus, de Claudij genere, & familia saltem pauca dicenda sunt, ne ea, quæ scienda sunt, præterijsse uideamur. Claudius, Quintilius, et Crispus fratres fuerūt. Crispi filia Claudia. ex ea, & Eutropio nobilissimo gentis Dardanæ uiro Constantius Cæsar est genitus. Fuerunt etiam sorores, quarum una Constantina nomine nupta tribuno Assyriorum in primis annis defecit. De auis nobis parum cognitum.

Varia enim plerique prodiderunt. Ipse Claudius insignis morum, grauitate insignis, uita singulari, & unica castimonia, uini parcus, ad cibum promptus, statura procerus, oculis ardentibus, lato, et pleno uultu, digitis usqueadeo fortibus, ut sæpe equis, & mulis ictu pugni dentes excusserit. Fecerat etiam adolescens in militia cum ludicro Martiali in campo luctamen inter fortissimos quosque monstraret. Nam iratus ei, qui non balteum, sed genitalia sibi contorserat, omnes dentes uno pugno excussit. Quæ res indulgentiam meruit pudore uindictæ, siquidem tunc Decius imperator, quo præsente fuerat perpetratum, & uirtutem, & uerecundiam Claudij publicæ prædicauit, donatumq; armillis, & torquibus, à militum congressu secedere præcepit, nequid atrocius, quàm luctamen exigit, faceret. Ipsi Claudio liberi nulli fuerunt. Quintilius duos reliquit. Crispus, ut diximus, filiam. Nunc ad iudicia principum ueniamus, quæ de illo à diuersis edita sunt, & eatenus quidem, ut appareret quandocunq; Claudium imperatorem futurum. Epistola Valeriani ad Zosimionem

» procuratorem Syriæ, Claudium Illyricianæ gen=
» tis uirum tribunum martiæ quintæ legioni for=
» tissimæ dedimus, uirum deuotissimis quibusq;, ac=
» fortissimis ueterum præferendum. Huic salarium
» de nostro priuato ærario dabis annuos frumēti mo
» dios tria millia, hordei sex millia. Laridi libras
» duo millia. Vini ueteris sextarios tria millia quin
» gentos. Olei boni sextarios centum quinquaginta,

" olei secundi sextarios sexcentos. Salis modios ui
" ginti. Ceræ pondo centum quinquaginta. Fœni, pa=
" leæ, aceti, oleris, herbarum quantum satis est. Pel
" lium tentoriarum decurias triginta, mulos annu
" os sex, equos annuos tres, camellas annuas decem,
" mulas annuas nouem. Argenti i opere annuo pon
" do quinquaginta. Philippeos nostri uultus annu
" os centum quinquaginta, & in strenis quadragin-
" ta septem, & trientes centum sexaginta. Item si=
" cophocondas undecim. Item in catueos & scy-
" pho, & Zuma pondo undecim. Tunicas russas
" militares annuas, sagochlamydes annuas duas. Fi
" bulas argenteas inauratas duas. Fibulam aureã
" cumacum, cypream unam. Balteum argenteum
" inauratum unum, annulum bigemmeum. Vncia-
" lem brachialem unum unciarum septem. Torquẽ
" libralem unum. cassidem inauratam unam. Scuta
" chrysographata duo, loricam unã, quã refundat.
" Lanceas herculianas duas, aclides duas, falces du=
" as, falces fœnarias quatuor. Cocũ quẽ refundat,
" unũ, mulionẽ, quẽ refundat, unũ. Mulieres specio-
" sas ex captiuis duas. Albam subsericam unam cũ
" purpura sucubitana, subarmalem unum cum pur
" pura maura. Notarium, quẽ refundat unum, stru
" ctorem, quem refundat, unum. Accubitalium cy=
" priorũ paria duo. Interulas puras. Togã quam re
" fundat unam, latũ clauum, quem refundat unũ.
" Venatores, qui obsequantur duo. Carpentarium
" unum. Curãm prætorij unum. Aquarium unũ.
Piscatorem unum. Dulciarium unum. Ligni quo-

» tidiani pondo mille, si est copia, sin minus quantũ
» fuerit, & ubi fuerit, coctilium quotidiana batilla
» quatuor. Balneatorum unũ, et ad balneas ligna,
» sin minus lauaretur in publico. Iam cætera, quæ
» propter minutias suas scribi nequeunt, pro mode=
» ratione præstabis, sed ita, ut nihil adderetur. Et si
» alicubi aliquid defuerit, non pretium, nec in mi-
» nimo exigatur. Hæc autem omnia idcirco specia-
» liter non quasi tribuno, sed quasi duci detuli, quia
» uir talis est, ut ei plura etiam deferenda sint. Itẽ
ex epistola eiusdem alia inter cætera ad Albani
» um Murenam præfectum prætorij. Desine autem
» conqueri, quod adhuc Claudius est tribunus, nec
» exercitus ducem loco accipit. Vnde etiam Senatum,
» & populum conqueri iactabas, dux factus est,
» & dux totius Illyrici, habet in potestatem Thraci=
» as, Mysos, Dalmatas, Pannonios, Dacos exercitus,
» uir ille summus nostro quoq; iudicio speret consula-
» tũ, si eius animo accommodũ est, quando uoluerit,
» accipiat prætorianam, accipiat præfecturam, sané
» scias tantum ei à nobis decretum salarij, quantũ
» habet Aegyptij præfectura, tantum uestium, quã
» tum pro consulatu Africano detulimus, tantum ar
» genti, quantum accipiat curator Illyrici Medanius,
» tantum ministeriorum, quantum nos ipsi nobis per
singulas quasq; decernimus ciuitates, ut intelligant
» omnes, quæ sit nostra de uiro tali sententia. Item
» epistola Decij de eodẽ Claudio. Decius Messalæ
» præsidij Achaiæ salutem. Inter cætera tribunum
» uero Claudium optimum Iuuenem fortissimũ mi

» litem constantissimũ ciuem castris, Senatui, et Reip.
» necessarium in Thermophas ire præcepimus, man
» data eidem cura Peleponnensium scientes neminẽ
» melius omnia, quæ iniungimus, esse curaturum. Hu
» ic ex regione Dardania dabis milites ducentos, ex
» Cataphractarijs centum ex equitibus, C. & se-
» xaginta, ex sagittarijs creticis sexaginta, ex tironi
» bus bene armatos mille. Nam bene illi noui crediũ
» tur exercitus. Neque enim illo quisquam deuotior,
» fortior, grauior inuenitur. Item epistola Galieni,
cum nuntiatum esset per frumentarios Claudium
irasci, quod ille mollius uiueret. Nihil me grauius
» accepit, quàm quod notoria tua intimasti Claudiũ
» parentem, amicumq; nostrum insinuatis sibi fal-
» sis plerisq; grauiter irasci. Quæso igitur mi uenu
» ste, si mihi fidem exhibes, ut eum facias à Grato,
» & Herenniano placari nescientibus hoc militibus
» Dacisianis, qui iam sæuiunt, ne grauiter ferant.
» Ipse ad eum dona misi, quæ ut libenter accipiat,
» tu facias. Curandũ præterea est, ne me hoc scire in
» telligat, ut uisus censere & indicet, & pro necessi-
» tate ultimum consilium capiat. Misi autem ad eum
» pateras gemmatas trilibres duas. Scyphos aureos
» gemmatos trilibres duos, discum corymbiatum ar-
» genteum librarum uiginti. Lanceam argenteã pã
» pinatam librarum triginta. Patenam argenteam
» hederariam librarum XX & III. Bolitera ha
» lieticum argenteum librarum XX. Vrceos duos
» auro inclusos, argenteos librarum VI. et in ua
» sis minoribus argenti libras XXV. Calices ægy

» ptios, operisq; diuersi. X. Chlamydes ueri luminis
» limbatas duas. Vestes diuersas X V I. Al-
» bam subsericam paragaudem triuncem unam.
» laneas de nostris pa'rtitis paria tria. Singiliones
» dalmatenses X. Chlamydē dardanicā mantuellē
» unam, penulā Illyricianam unam. Bardocucullū
» unū, cucutia uillosa duo. Oraria sarabadena qua
» tuor. Aureos ualerianos C L. Trientes salonia-
» nos C C C. Habuit & Senatus iudicia prius q̄
ad imperium perueniret, ingentia. Nam cum esset
nuntiatum, illū cū Macriano fortiter contra gen-
tes in Illyrico dimicasse, acclamauit Senatus. Clau-
» di dux fortissime habeas uirtutibus tuis, deuotioni
» tuæ, Claudio statuam omnes dicimus. Claudium
» COS. omnes cupimus, qui amat Remp. sic agit, qui
» amat principes sic agit. Antiqui milites sic egerunt,
» Felicem te Claudi iudicio principum, felicem te uir
» tutibus tuis; COS. præfectum te, uiuas, Valerie.
» ameris à principe. Longum est tam multa q̄ meruit
» uir ille perscribere. Vnum tamen tacere nō debeo,
quod illum & Senatus, & populus ante imperi-
um, & in imperio, & post imperium sic dilexit,
ut satis constet, neq; Traianū, neq; Antoninos, neq;
quenquam alium principem sic amatum.

FLAVII VOPISCI SYRACUSII DIVUS AURELIANUS.

h

Ilaribus, quibus omnia festa et fieri debere scimus, & dia, impletis solennibus uehiculo suo me & iudiciali carpento praef. urbis uir illustris, ac praefata reuerentia nominandus Iunius Tiberianus accepit, ibi, cum animus à causis, atq; à negotijs publicis solutus, ac liber uacaret, sermonem multum à palatio usq; ad hortos Varianos instituit. Et in ipso praecipue de uita principum. Cum'q; ad templum Solis uenissemus, ab Aureliano principe consecratum, quod ipse non nihilum ex eius origine sanguinem duceret, quaesiuit à me, quis uitam eius in literas retulisset? Cui ergo cum respondissem neminem à me Latinorum, Graecorum aliquos lectitatos, dolorem gemitus sui uir sanctus p haec uerba profudit. Ergo Thersitem, Sinonem, caeteraq; illa prodigia uetustatis, & nos bene scimus, & posteri frequentabunt. D. Aurelianum clarissimum principem seuerissimum imperatorem, per quem totus Romano nomini orbis est restitutus, posteri nescient? Deus auertat hanc amentiam. Et tamen, si bene noui ephemeridas illius uiri scriptas, habemus etiam bella charactere historico digesta, quae uelim accipias,

& per ordinem ſcribas, additis, quæ ad uitam p̃tinent. Quæ omnia ex libris linteis, in quibus ipſe quotidiana ſua ſcribi præceperat, pro tua ſedulitate condiſces. Curabo autem, ut tibi ex Vlpia bibliotheca, & libri lintei proferantur. Tu uelim Aurelianum, ita ut eſt, quatenus potes, in literas mittas. parui ipſe præceptis. accepi libros græcos, et omnia mihi neceſſaria in manum ſumpſi, ex quibus & quæ digna erant memoratu, in unum libellum contuli. Tu uelim in eo munere boni conſulas. Et ſi hoc contentus non fueris, lectites græcos, linteos etiam libros requiras, quos Vlpia tibi bibliotheca, cum uolueris, miniſtrabit. Et quoniam ſermo nobis de Treuellio Pollione, qui a duobus Philippis uſque ad diuum Claudium, & eius fratrem Quintilium imperatores tam claros quàm obſcuros memoriæ prodidit, in eodem uehiculo fuit, aſſerente Tiberiano, quod Pollio multa incurioſe, multa breuiter prodidiſſet, me contra dicente, neminem ſcriptorum, quantum ad hiſtoriam pertinet, non aliquid eſſe mentitum, prodente quinetiam in quo Liuius, in quo Salluſtius, in quo Cornelius Tacitus, in quo denique Trogus manifeſtis teſtibus conuincerentur, pedibus in ſententiam tranſitum faciens, ac manum porrigens iucundam, præterea ſcribe inquit, ut libet, ſecurus, quo uelis dicas, habiturus mendaciorum comites, quos hiſtoricæ eloquentiæ miramur authores. Ac ne multa, & friuola procemijs odioſis intexam, diuus Aurelianus ortus ut plures,

loquuntur, Syrmij, familia obscuriore, ut nonnulli Dacia ripensi. Ego autem legisse me memini authorem, qui eum Mœsia genitum prædicaret. Et euenit quidem, ut de eorum uirorum genitali solo nesciatur, qui humiliori loco, & ipsi plerique solum genitale confingunt, ut dent posteritati de locorum splẽdore fulgorem. Nec tamen magnorum principum uiribus summa sciendi est, ubi quisque sit genitus, sed qualis in Rep. fuerit. An Platonem magis commendat, quod Atheniẽsis fuerit, quàm quod unicum sapientiæ munus illuxerit? An eo minores inueniũtur Aristoteles Stagyrita, Eleatesque Zenõ, aut Anacharsis Scytha, quod in minimis nati sunt uiculis, cum illos ad cœlum omnis philosophiæ uirtus extulerit? atque, ut ad ordinem redeam, Aurelianus modicis ortus parentibus à prima ætate ingenio uiuacissimus, uiribus clarus, nullum unquam diem prætermisit, quamuis festum, quamuis uacantem, quo non se pilo, et sagittis, cæterisque armorũ exerceret officijs. Matrem quidem eius Callicrates Tyrius, græcorum longe doctissimus scriptor sacerdotem templi Solis, in eo uico, in quo habitabant parentes, fuisse dicit, Habuisse quinetiam non nihilum diuinationis, adeo ut aliquando marito suo iurgans ingesserit, cum eius & stultitiam increparet, et uilitatem, en imperatoris patrem? Ex quo constat illam mulierem scisse fatalia. Idem dicit auspicia imperij Aureliano hæc fuisse. Primum pueri eius peluem serpentem plerunque cinxisse, neque unquam occidi potuisse. Postremo ipsam matrẽ quæ

hoc uiderat, serpentem quasi familiarem occidere noluisse. His accedit, quod ex palliolo purpureo, quod Soli sui tempus imperator obtulerat, sacerdos mulier crepundia filio fecisse perhibetur. Addit etiam illud, quod uinctum fasciola Aurelianum Aquila innoxie de cunis leuauerit, et in arã posuerit, quæ iuxta sacellũ forte sine ignibus erat. Idem author est, uitulum matri eius natum miræ magnitudinis candidum, sed purpurantibus maculis, ita ut habe ret in latere uno, aut in alio coronam. Multa super flua in eodem legisse memini, quippe qui asseuerat etiam rosas in eiusdem mulieris cohorte nato Aureliano, exisse purpureas odoris rosei, floris aurei. Fuerũt et postea multa omnia iam militantis futuri, ut res monstrauit, imperij. Nam ingrediente eo Antiochiam in uehiculo, quod præ uulnere tunc equo sedere non posset. ita pallium purpureum, quod in honore eius expansum fuerat, decidit, ut humeros eius tegeret. Et cum i equum transire uel let, quia inuidiosum tunc erat uehiculis in ciuitate uti, equus est ei imperatoris appliatus, cui per festinationem insedit. Sed ubi comperit, semet ad suum transtulit. Data est ei præterea cum legatus ad Persas esset, patera, qualis solet imperatoribus dari à Rege Persarum, in qua insculptus erat Sol eo habitu, quo colebatur ab eo templo, in quo mater eius fuerat sacerdos. Donatus eidem etiã Elephantus præcipuus, quem ille imperatori obtulit, solusq; omnium priuatus Aurelianus Elephanti dominus fuit, Sed ut hæc, & talia omittamus, fuit decorus,

et gratia uiriliter speciosus, Statura procerior, neruis ualidissimus, uini, & cibi paulo cupidior, libidinis raræ, seueritatis immensæ, disciplinæ singularis, gladij exercendi cupidus. Nam cum essent in exercitu duo Aureliani tribuni, hic, & alius, qui cum Valeriano captus est, huic signum exercitus apposuerat manu ad ferrum, ut si forte quæreretur quis Aurelianus aliquid uel fecisset, uel gessisset, suggeretur Aurelianus manu ad ferrum, atq; cognosceretur priuatim. Huius multa extant egregia facinora. Nam erumpentes Sarmatas in Illyrico, cum trecentis præsidiarijs solus attriuit. Refert Theoclius Cæsareorum tẽporũ scriptor Aurelianũ manu sua bello Sarmatico una die quadraginta & octo interfecisse. Plurimis autem, & diuersis diebus ultra nongentos quinquaginta. Adeo ut etiã balistea pueri, & saltatiunculas in Aurelianum tales componerent, quibus diebus festis militariter saltitarent,

" *Mille, mille, mille, mille, mille, mille decolauimus,*
" *Vnus homo mille, mille, mille, mille decolauimus,*
" *Mille, mille, mille uiuat, qui mille, mille occidit.*
" *Tantum uini habet nemo, quantum fudit sanguinis.*

Hæc uideo esse pfriuola, sed qa suprascriptus author ita eadẽ, ut sunt latina suis scriptis inseruit, tacenda esse nõ credidi. Idẽ apud Maguntiacũ tribunus legiõis sextæ gallicanæ, Frãcos irruentes cũ

uagarentur per totam Galliam sic affixit, ut trecentos ex his captos, septingentis interemptis sub corona uendiderit. Vnde iterum de eo facta est cantilena.

» Mille Francos, mille Sarmatas semel occidimus.

» Mille, mille, mille, mille, mille Persas quærimus.

Hic aűt, ut supra diximus, militibus ita timori fuit, ut sub eo posteaq̃ semel cũ igentis seueritate castrẽsia peccata correxit, nemo peccauerit. Solus deniq; oĩum militem, q adulteriũ cum hospitis uxore cõmiserat, ita puniuit, ut duarum arborum capita inflecteret, quas ad pedes militis deligaret, easdemq; subito dimitteret, ut scissus ille utriq; penderet. Quæ res ingentem timorem omnibus fecit. Huius epistola militaris est ad uicarium suum data huiusmodi.

» Si uis tribunus esse, immo si uis uiuere, manus mi-
» litum contine. Nemo pullum alienum rapiat, ouem
» nemo contingat. Vuam nullus auferat, segetem ne
» mo deterat, oleum, sal, lignum nemo exigat, anno=
» na sua contentus sit. De præda hostis, non de lachry
» mis prouincialium habeat, arma tersa sint, ferra-
» menta samiata, calciamenta fortia. Vestis noua ue-
» stem ueterem excludat. Stipendium in balteo, non
» in popina habeat. Torquem brachialem, et annu
» lum apponat, equum saginarium suum de fricet,
» captum animal non uendat, mulum centuriatum
» comiter curet. Alter alteri quasi seruus obsequatur,
» a medicis gratis curentur. Aruspicibus nihil dent,
» in hospitijs caste se agant, qui litem fecerit, uapu-
» let. Inueni nuper in Vlpia bibliotheca inter linteos libros epistolam diui Valeriani de Aureliano

principe

principe scriptam, quam ad uerbum, ut dicebat, in-
» *serui*. Valerianus Augustus Antonio Gallo COS.
» *Culpas me familiaribus literis, qđ posthumo filium*
» *meum* Galienum *magis quàm* Aureliano *commise*
» *rim, cum utiq; seueriori et puer credendus fuerit,*
» *& exercitus, nec tu id diutius iudicabis, si bene scie*
» *ris quantæ sit* Aurelianus *seueritatis*. Nimius *est,*
» *multus est, grauis est, & ad nostra iam non facit*
» *tempora*. Testor *autem omnes deos, me etiam timuis*
» *se, nequid etiam erga filium meum seuerius , si qđ*
» *ille fecisset, ut est natura pronus ad ludicra, sæuius*
» *cogitaret*. Hac *epistola indicat quantæ fuerit seue*
ritatis, ut illum Valerianus *etiam timuisse se di-*
cat. Eiusdem Valeriani *alia est epistola, quæ lau-*
des illius continet, quam ego ex scrinijs præfectu
ræ urbanæ protuli. Nam *illi* Romam *uenienti sala*
ria sui ordinis sunt decreta. Exemplum *epistolæ*.
» Valerianus Augustus Ceionio Albino *præf. urbi*.
» Vellemus *quidē singulis qbusq; deuotissimus* Reip.
» *uiris multo maiora deferre compendia, quàm eorū*
» *dignitas postulat, maxime ubi honorem uita com-*
» *mendat*. Debet *enim quid præter dignitatem preti*
» *um esse meritorum, sed facit rigor publicus, ut acci*
» *pere de prouinciarum oblationibus ultra ordinis*
» *sui gradum nemo plus possit*. Aurelianum *fortissi*
» *mum uirum ad inspicienda, ordinanda castra*
» *omnia destinauimus, cui tantū à nobis, atq; ab o-*
» *mni* Rep. *communi totius exercitus confessione debe*
» *tur, ut digna illo uix aliqua uel nimis magna sint*
» *munera*. Quid *enim in illo non clarum? quid nō*

Coruinis & Scipionibus conferendum? Ille liberator Illyrici, ille Galliarum restitutor, ille dux magni totius exempli. Et tamen nihil præterea possum adere tanto uiro ad muneris gratiam, quam patitur sobria, & bene gerenda Resp. Quare syncæritas tua mi parens carissime supradicto uiro afficiet quandiu Romæ fuerit. Panes militares mundos sexdecim, panes militares castrenses quadraginta. Vini mensalis sextarios quadraginta, porcellum dimidium. Gallinaceos duos, porcina pondo triginta. Bubulæ pondo quadraginta. Olei sextariũ unum, & item olei sextarium unum. Liquaminis sextarium unum, salis sextarium unum. Herbæ, & olerum quantum satis est. Sanè quoniam ei aliquid præcipue decernendum est quandiu Romæ fuerit, pabuli extra ordinem decernes. Ipsi autem ad sumptus aureos antonianos diurnos binos, argenteos philippeos minitulos quinquagenos, æris denarios centum, reliqua per præfectos ærarij præbebũtur. Friuola hæc fortassis cuipiam, et nimis leuia esse uideantur, sed curiositas nihil recusat. Habuit ergo multos ducatus, plurimos tribunatus. Vicarios ducum & tribunorum diuersis temporibus propè quadraginta, usqueadeo ut etiã Vlpij Criniti, qui se de Traiani genere referebat, & fortissimi re uera uiri, & Traiani simillimi, qui pictus est cum eodem Aureliano in templo Solis, Quem Valerianus Cæsaris loco habere instituerat, uicem sumeret, exercitum duceret, limitem restitueret, prædã militibus daret, Thracias bobus, equis, mancipijs, ca

ptiuis locupletaret, manubias in palatio collocaret. Quingentos seruos, duo millia uacarum, equas mille, ouium decem millia, caprarum quindecim in priuatam uillam Valeriani congereret. Tunc enim Vlpius Crinitus publicae apud Byzantium sedenti Valeriano in thermis egit gratias dicens, Magnum de se iudicium habitum, quod eidem uicarium Aurelianum dedisset. quare eum statuit arrogare. Interest epistolas nosse Aureliano scriptas, & ipsam arrogationẽ. Epistola Valeriani ad Aurelianum. Si esset alius Aureliane iucundissime, qui Vlpij Criniti uicem posset implere, tecum de eius uirtute, ac sedulitate conferrem. Nunc tecum reqrere potuissem. Suscipe bellũ a pte Nicopolis, ne nobis aegritudo Criniti obsit; Fac quicquid potes. Multa nõ dico, in tua erit potestate militiae magisterium. Habes sagittarios Ityraeos trecentos, Armenio sexcentos, Arabas centum quinquaginta, Sarracenos ducẽtos, Mesopotamios auxiliares quadringentos, habes legionem tertiam felicem, & equites cataphractarios octingentos. Tecum erit Hariomũdus, Haldegastes, Hildomundus, Cariouiscus. Commeatus à praefectis necessarius in omnibus castris est constitutus. Tuum est pro uirtutibus tuis, atque solertia illic hyemalia, et aestiua disponere, ubi tibi nihil deerit quaerere, praeterea ubi carrago sit hostium, & uere scire, quanti, qualesq; sint, ut non uinum aut annona consumatur, aut talia iaciantur, in quibus Resp. constituta est. Ego de te tantum deo fauente spero quantum de Traiano, si uiueret, posset spe-

» rare Resp. Neque enim minor est, in cuius locum,
» fidemq; delegi. consulatum cum eodem Vlpio Cri
» nito in annum sequentem à die undecimo Calen.
» Iuniarum in locum Galieni, & Valeriani spera
» re te conuenit sumptu publico. Leuanda est enim
» paupertas eorum hominum, qui diu Reip. uiuentes
» pauperes sunt, & nullorum magis. His quoq; lite
ris indicatur quantus fuerit Aurelianus, & re ue-
ra, neq; enim quisquam aliquando ad summam
rerum peruenit, qui non à prima ætate gradibus
» uirtutis ascenderit. Literæ de consulatu. Valeria-
» nus Augustus Alexi fidio præfecto ærarij. Aurelia
» no, cui consulatum detulimus ob paupertatem, qua
» ille magnus est cæteris maior, dabis ad editionem
» circensiũ aureos antoninianos trecentos, argenteos
» philippeos minutulos tria millia, in ære HS quin
» quagies. Tunicas multicias uiriles decem, lineas Ae-
» gyptias uiginti. Mantelia cypria paria duo, tape-
» tia afra decem, stragula maura decem, porcos cen
» tum, oues centum, conuiuium autem publicum edi
» iubebis Senatoribus, equitibus Romanis. Hostias
» maiores duas, minores quatuor. Et quoniam etiam
de arrogatione aliqua me dixeram positurum,
quæ ad tantum principem pertinerent, queso ne
odiosior, uerbosior'ue ea re uidear, quam fidei cau
sa inserendam credidi ex libris Acolij, qui magi-
ster admissionem Valeriani principis fuit libro
actorum eius nono. Cum consedisset Valerianus
Augustus in thermis apud Byzantium presente
exercitu, præsente etiam officio palatino, assidenti-

bus Memmio Fusco COS. ordinario, Bebio Macro præfecto prætorij, Quinto Vicario præside orientis, Assendentibus etiã à parte leua Annulio Saturnino Scythici limitis duce, Murentio ad Aegyptum destinato, Iulio Tryphone orientalis limitis duce, & Meceo Brundusino præfecto annonæ orientis, & Vlpio Crinito duce Illyriciani limitis, & Thraicij, et Fuluio Boio duce rhetici limitis. Vale-
» rianus Augustus dixit. Gratias tibi agit Aureliane
» ne Resp. quod eam Gotthorum potestate liberasti.
» Abundamus per te præda, abundamus gloria, &
» his omnibus, quibus Romana felicitas crescit Ca-
» pe igitur tibi pro rebus gestis tuis coronas mura-
» les quatuor, coronas uallares quinq; coronas naua-
» les duas, coronas ciuicas duas. Hastas puras de-
» cem, uexilla bicolora quatuor. Tunicas ducales ruſ
» ſas quatuor, pallia proconsularia duo, togam præ
» textam, tunicam palmatam, togam pictam, subar-
» malem, profundum, sellam eburatam. Nam te
» COS. hodie designo scripturus ad Senatũ, ut ti-
» bi deputet scipionem, deputet etiam fiscos. Hæc
» enim imperator non solet dare, sed à Senatu, quan
» do fit COS. accipere. Post hæc Valeriani dicta,
Aurelianus surrexit, atq; ad manus accessit agens gratias militaribus uerbis, quæ propria & ipsa
» aponenda decreui. Aurelianus dixit. Et Ego do-
» mine Valeriane imperator Auguste ideo cuncta fe
» ci, ideo uulnera patienter excepi, ideo & equos, &
» coniuratos meos lassaui, ut mihi gratias ageret
» Resp. & conscientia mea. At tu plus fecisti, ago ego

» gratias bonitati tuæ, & accipio consulatum, quem
» das, Dij faciant, & Deus Sol certus sit, ut & Senatus de me sic iudicet. Agentibus igitur gratias omnibus circunstantibus, Vlpius Crinitus surrexit, atq; hac oratione usus est. Apud maiores nostros Valeriane Auguste, quod & familiæ meæ amicū ac proprium fuit ab optimis quibusq; in filiorū locum fortissimi uiri semper electi sunt, ut uel senescentes familias, uel foetus matrimonijs iam caducos subsi-
» tutæ foecunditatis prolis ornaret. Hoc igitur quod
» Cocceius Nerua i Traiano adoptādo, quod Vlpius Traianus in Adriano, quod Adrianus in Antonino, & cæteri deinceps proposita suggestione fecerunt, iam in arrogando Aureliano, quē mihi uicarium iudicij tui authoritate fecisti, censui esse referendum. Iube igitur, ut lege agatur, sitq; Aurelianus hæres sacrorum nominis, & bonorū, totiusq; iuris, Vlpio Crinito iam consulari uiro ipse, ac tu Crinite iudice consularis. Longū est cuncta prætexere. Nam et actæ sunt Crinito à Valeriano gratiæ, & adoptio, ut solebat, impleta. Memini me in quodam libro græco legisse, quod tacendum esse nō credidi, mandatum esse Crinito à Valeriano, ut Aurelianus adoptaretur, idcirco præcipue, q̄d pauper esset, sed hoc in medio relinquendum puto, et quoniam superius epistolam posui, qua sumptus Aureliano ad consulatum delatus est, quare posuerim rem quasi friuolam eloquendam putaui. Vidimus proxime consulatum. Furij Placidi tanto ambitu in circo editum, ut nō præmia dari aurigis, sed pa

trimonia uiderentur. Cum darentur tunicæ subſeri cæ lineæ paragaude, darentur etiam equi ingenu ſcentibus frugi hominibus. Factum eſt enim, ut iã *diuitiarum ſit non hominum conſulatus, quia utiq; ſi uirtutibus defertur, editorem ſpoliare nõ debent.* Perierunt *caſta illa tempora, & magis ambitione populari peritura ſunt.* Sed *nos, ut ſolemus, hanc quoq; rem in medio relinquimus.* His igitur tot, ac *talibus præiudicijs, muneribusq; fultus* Claudianis *temporibus tantus enituit, ut poſt eum* Quintilio *quoque fratre eius intercempto, ſolus teneret impe rium,* Aureolo *interfecto, cum quo* Galienus *fece rat pacem. hoc loco tanta eſt diuerſitas hiſtoricorũ, & quidem græcorum, ut alij dicant inuito* Claudio *ab* Aureliano *Aureolũ iterfectum.* Alij *mandante, ac uolente,* Alij *ab imperatore iam* Aureliano *eundem occiſum, alij uero adhuc priuato.* Sed *hæc quoq; media relinquamus ab ipſis petenda, per quos in literas miſſa ſunt.* Illud *tamen conſtat, omne contra* Mæotidas *bellum* D. Claudium *nulli magis quàm* Aureliano *credidiſſe.* Extat *epiſtola, quam ego, ut ſoleo, fidei cauſa, immo ut alios annalium ſcriptores feciſſe uideo, inſerendam putaui.* Flauius Claudius Valerio Aureliano *ſuo ſalutem.* Expetit *à te munus ſolitum noſtra* Resp. Aggredere, *qd moraris?* Tuo *magiſterio milites uti uolo, tuo ductu tribunos.* Gotthi *oppugnandi ſunt.* Gotthi *à* Thracijs *amouendi, eorum enim pleriq;* Hemimontem, Europãq; *uexant, q te pugnante fugerunt.* Oẽs *exercitus* Thracios, oẽs Illyricĩaos. *to*

tumq; limitem in tua potestate constituo, solitam no bis ede uirtutem. Tecum erit etiam frater Quinti lius cum occurrerit. Ego alijs rebus occupatus summam belli illius, uirtutibus tuis credo. Misi sanè equos decem, loricas duas, & cætera, quibus muni re ad bellum euntem necessitas cogit. Secundis igitur prelijs usus auspicijs Claudianis Remp. in integrum reddidit, atque ipse statim, ut supra diximus, consensu omnium legionum factus est imperator. Equites sanè omnes an imperium sub Claudio Aurelianus gubernauit. cum offensam magistri eorum incurrissent, quod temere Claudio non iubente pugnassent. Item Aurelianus contra Sueuos, & Sarmatas ijsdem temporibus uehementissime dimicauit, ac florentissimam uictoriam retulit, accepta est sanè clades sub Aureliano à Marcomannis per errorem. Nam, dum is à fronte non curat occurrere, subito hostes erupere, dumq; illos à dorso persequi parat, omnia circa Mediolanum grauiter euastata sunt. Postea tamen ipsi quoque Marcomanni superati sunt. In illo autem timores, quo Marcomāni cuncta uastabant, ingentes Romæ seditiones motæ sunt pauentibus cunctis, ne eadem, quæ sub Galieno fuerant, prouenirent. Quare etiam libri sibyllini noti beneficijs publicis inspecti sunt, inuentumq;, ut in certis locis sacrificia fierent, quæ Barbari transire non possent. Facta deniq; sunt ea, quæ præcepta fuerant in diuerso cærimoniarum genere, atque ita Barbari restiterūt, quos omnes Aurelianus carptim uagātes occidit. Li

bet ipsius S.C. formam exponere, quo libros ipsi
a clarissimorum iussit authoritas. Die tertio Idus
» Ian. Fuluius Sabinus prætor urbanus dixit. Re-
» ferimus ad uos P.C. pôtificum suggestionem, et Au
» reliani principis literas, quibus iubetur, ut inspici-
» antur fatales libri, quibus spes belli terminandi
» sacrato deorum imperio continetur. Scitis enim ipsi
» quotiescunq; grauior aliqs extitit motus, eos sem-
» per inspectos, neque prius mala publica esse fi-
» nita, quàm ex ijs sacrificiorum processit authori-
tas. Tunc surrexit primæ sententiæ Vlpius Sylla-
» nus, atq; ita locutus est. Serò nimis P.C. de Reip. sa
» lute consulimus, serò ad fatalia iussa respicimus mo
» re languentium, qui ad summos medicos nisi in
» summa desperatione non mittunt, proinde quasi pe
» ritioribus uiris maior facienda sit cura, cum omni-
» bus morbis occurri sit melius. Meministis.n.P.C.
» me in hoc ordine sæpe dixisse iam tum, cum pri-
» mũ nuntiatum est Marcomannos erupisse consulẽ-
» da Sibyllæ decreta, utendum Apolinis beneficijs,
» recusasse uero quosdam, & cum ingenti calumnia
» recusasse, cum adulando dicerent tantam principis
» esse uirtutem, ut opus non sit deos consuli, proinde
» quasi & ipse uir magnus non deos colat, non de
» dijs immortalibus speret. Quid plura? audiuimus
» literas, qbus rogauit opẽ deorũ, quæ nunquã cuiq̃
» turpis est. ut uir fortissimus adiuuetur. Agite igitur
» pôtifices, qa puri, qa mũdi, qa sancti, qa uestitu, ani
» mis'q; sacri Cômodi templũ ascendite, sub sellia lau
» reata constituite, ueteranis manibus libros euoluite,

rata Reip. quæ sunt æterna pquirite patrimis, matrimis'q; pueris carmen indictum nos sumptum sacris, nos apparatum sacrificijs, nos aris ambarualia indicemus. Post hæc interrogati pleriq; Senatores sententias dixerunt, quas longum est innectere. Deinde alijs manus porrigentibus, alijs pedibus in sententias euntibus, plerisq; uerbo consetientibus, conditum est S.C. itum deinde ad templum, inspecti libri proditi uersus, lustrata urbs, cantata carmina, amburbium celebratum, ambarualia promissa, atque ita solennitas, quæ iubebatur, expleta est. Est epistola Aureliani de libris sibyllinis, nam ipsam quoq; indidi ad fidē rerū. Miror uos Patres sancti tandiu de aperiendis sibyllinis dubitasse libris, proinde quasi in Christianorum ecclesia, non in templo deorum omnium tractaretis. Agite igitur, & castimonia pontificum, cærimonijs'q; solennibus iuuate principem necessitate publica laborantem. Inspiciantur libri, quæ facienda fuerint, celebrentur, quemlibet sumptum cuiuslibet gentis captiuos, quælibet animalia, regia non abnuo, sed libens offero, neque enim indecorum est dijs iuuantibus uincere. sic apud maiores nostros multa finita sunt bella, sic cœpta. Siquid est sumptum datis ad præf. æra. literis decerni iussi, est prætereа uestræ authoritatis arca publica, quam magis refertam esse reperio, quàm cupio. Cum autem Aurelianus uellet omnibus simul facta exercitus sui constipatione concurrere, tanta apud Placentiā cla

des accepta est, ut Romanum penè solueretur imperium. Et causa quidem huius periculi perfidia, & calliditas barbarica fuit motus. Nam cum congredi aperto marte non possent, in syluas se densissimas contulerunt, atque ita nostros uespera incumbente turbarunt. Denique nisi diuina ope post inspectionem librorum, sacrificiorumq; curas monstris quibusdá, speciebusq; diuinis impliciti essent Barbari, Romana uictoria non fuisset. Finito praelio Marcomannico, Aurelianus, ut erat natura ferocior, plenus irarum Romam petit uindictæ cupidus, quam seditionum asperitas suggerebat, inciuilius denique usus imperio, uir aliâs optimus seditionum authoribus interemptis, cruentius ea, quæ mollius fuerant curanda, compescuit, interfecti sunt enim nonnulli etiam nobiles Senatores, cum his leue quiddam, & quod contemni à mitiore principe potuisset, unus uel leuis, uel uilis testis obijceret. Quid multa? Magnum illud, & quod iam fuerat, & quod non frustra speratum est, infamiæ tristioris ictu contaminauit imperium, timeri cœpit princeps optimus non amari, cum alij dicerent perfodiendum talem principem, non optandum. Alij bonum quidem medicum, sed mala ratione curantem. His actis, cum uideret posse fieri, ut aliqd tale iterũ, quale sub Galieno euenerat, proueniret, adhibito consilio Senatus, muros urbis Romæ dilatauit. Nec tamẽ pomœrio addidit eo tpe, sed postea, Pomœrio autem nemini prĩcipum li

cet addere, nisi ei, q agri barbarici aliqua parte Romanã Rẽp. locupletauerit. Addidit autẽ Augustus, addidit Traianus, addidit Nero, sub quo pontus polemoniacus, & alpes Cottiæ Romano nomini tributæ. Transactis igitur, quæ ad sectiones, atq; urbis statum, et ciuilia ptinebãt, contra Palmyrenos idest contra Zenobiã, quæ filiorũ noie oriẽtale tenebat imperiũ, iter flexit. Multa in itinere, ac magna bellorum genera confecit. Nã in Thracijs, & in Illyrico occurrens Barbaros uicit, Gotthorũ qn etiam ducem Cannabam, siue Cannabaudem, cum qnq; millibus hominum trans Danubiũ interemit. Atq; inde p ByZantiũ in Bithyniã trãsitum fecit, eamq; nullo certamine obtinuit. Multa eius tam præclara facta q̃ dicta sunt, sed oĩa libro innectere nec possum fastidij euitatione, nec uolumus, sed ad intelligendos mores, atq; uirtutem pauca libanda sunt. Nã cum Thyanam uenisset, eamq; occlusam reperisset, iratus dixisse fertur. Canem in hoc oppido non relinquã. Tunc & militibus acrius incumbẽtibus spe prædæ, et Heraclamone quodam timore ne inter cæteros occideretur, patriam suã prodente, ciuitas capta est. Sed Aurelianus duo statim præcipua, qđ unum seueritatem ostenderet, alterum lenitatem ex imperatoria mente monstrauit. Nam & Heraclamonem proditorem patriæ suæ sapiens uictor occidit, et cum milites iuxta illud dictum, quo canem se relicturum apud Thyaneos negaret, euersionem urbis exposcerent, respõdit ijs canem inquit negaui in hac urbe me relicturum,

cines omnes occidite. Grãde principis dictum, grã dius militum uocatum, nam dictum principis, quo præda negabatur, ciuitas seruabatur, totus exercitus ita quasi ditaretur, accepit. Epistola de Heracla
» *mone. Aurelianus Augustus Mallio Chiloni. Occi*
» *di passus sum, cuius quasi beneficio Thyanam re-*
» *cepi. Ego uero proditorem amare non potui, & li-*
» *benter tuli, quod eum milites occiderunt, neque enim*
» *mihi fidem seruare potuisset, qui patriæ non pe-*
» *percit. Solus deniq; ex omnibus, q oppugnabantur,*
» *campus accepit. Diuitem hominem negare non pos=*
» *sum, sed cuius bona eius liberis reddidi, neqs me*
» *causa pecuniæ locupletem hominem occidi passum*
» *esse, criminaretur. Capta autem ciuitas est miro modo. Nam cum Heraclamon locum ostendisset aggeris naturali specie tumentem, qua posset Aurelianus occultus ascendere, ille conscendit, atque elata purpura chlamyde intus ciuibus, foris militibus se ostendit, & ita ciuitas capta est, quasi totus in muris Aureliani fuisset exercitus. Taceri nõ debet res, quæ ad famam uenerabilis uiri ptinet. Fertur enĩ Aurelianum de Thyanæ ciuitatis euersione uere dixisse, uere cogitasse, uerum Appolloniũ Thyaneum celeberrimæ famæ, authoritatisq; sapientem, ueterẽ philosophum, amicum uerum, deorum ipsum etiã pronomine frequentandum recipienti se in tentorium ea forma, qua uidetur subito astitisse, atq; hæc latine, ut homo Pannonius intelligeret, uerba dixisse. Aureliane, si uis uincere nihil est, quod de ciuium meorum nece cogites. Aureliane, si uis impera=*

re,à cruore innocentiũ abstine. Aureliane clementer te age, si uis uincere. Norat uultum philosophi uenerabilis Aurelianus, atq; in multis eius imaginem uiderat templis. Deniq; statim attonitus imaginem et statuas, et templum eidem promisit, atq; in meliorem rediјt mentem. Hæc ego à grauibus uiris comperi, et in Vlpiæ bibliothecæ libris relegi, et pro maiestate Appolloniј magis credidi. Quid enim illo uiro sanctius? uenerabilius? antiquius? diuinius'q; inter homines fuit? Ille mortuis reddidit uitam. Ille multa ultra homines & fecit, & dixit, quæ qui uelit nosse, græcos legat libros, qui de eius uita conscripti sunt. Ipse autem, si uita suppetat, atq; ipsius uiri fauori usquequaq; placuerit, breuiter saltem tanti uiri facta in literas mittam, non quo illius uiri gesta munere mei sermonis indigeant, sed ut ea, quæ miranda sunt, omnium uoce prædicentur. Recepta Thyana Antiochiam proposita omnibus impunitate, breui apud Daphnem certamine obtinuit, atq; inde præceptis quantum probatur uenerabilis uiri Appoloniј parens, humanior, atq; clementior fuit. Pugnatum est post hæc de summa rerum contra Zenobiam, & Zabam eius socium apud Emessam magno certamine. Cumq; Aureliani equites fatigati iam penè discederent, ac terga darent, subito ui numinis, quod postea proditum hortante quadam diuina forma per pedites etiam equites restituti sunt. Fugata est Zenobia, cũ Zaba, et plenissime parta uictoria. Recepto igitur orientis statu, Emessam uictor Aurelianus ingres-

fus est, ac statim ad templum Heliogabali tetendit, quasi communi officio uota soluturus. Verum illic eam formam numinis reperit, quam in bello sibi fauentem uidit. Quare & illic templa fundauit denarijs ingentibus positis, & Romæ Soli templū posuit maiore honorificentia consecratum, ut suo dicemus loco. Post hæc Palmyram iter flexit, ut ea oppugnata, laborum terminus fieret. Sed in itinere à latronibus Syris male accepto frequenter exercitu multa perpessus est, et in obsidione usq; ad ictum sagittæ periclitatus est. Epistola ipsius extat ad Mucaporem missa, in qua de eius belli difficultate ultra pudorem imperialē fatetur. Romani me modo dicunt bellum contra fœminam gerere quasi sola mecum Zenobia, & suis uiribus pugnet, atq; hostium, quantum si uir à me oppugnandus esset in cōscientia & timore longe deteriore, dici non potest. Quantum hic sagittarum, qui belli apparatus, quantum telorū, quantum lapidum, nulla pars muri est, quæ non binis & ternis balistis occupata sit, ignes etiam tormentis iaciūtur. Quid plura? non quasi fœmina pugnat quasi pœnam timens, sed crede adiuturos Romanā Rēp. deos, qui nunquam nostris conatibus defuerunt. Deniq; fatigatus, ac pro malis fessus literas ad Zenobiam misit deditionem illius petens, uitam promittens, quarum exemplum indidi. Aurelianus imperator Romani orbis, & receptor orientis, Zenobiæ, cæterisq;, quos societas tenet bellica. Sponte facere debuistis id, quod meis literis nunc iubetur,

deditionem præcipio impunitate uitæ proposita, ita ut illic Zenobia, cum tuis agas uitam, ubi te ex Senatus amplissimi sententia collocauero. Gemmas, argentum, aurũ, sericum, equos, camelos in ærarium Ro. conferas Palmyrenis ius suum seruabitur. Hac epistola accepta Zenobia superbius, insolentiusq; rescripsit, quàm eius fortuna poscebat, credo ad terrorem. Nã eius quoq; epistolæ exemplũ
» indidi. Zenobia Regina orientis Aureliano Augu
» sto. Nemo adhuc præter te, quod poscis, literis pe-
» tijt. Virtute faciendum est, quicquid in rebus belli-
» cis est gerendum. Deditionem meam petis, quasi ne
» scias Cleopatrã Reginam perire maluisse, quàm in
» qualibet uiuere dignitate. Nobis Persarum auxilia
» non desunt, quæ iam speramus, pro nobis sunt Sar
» raceni, pro nobis Armenij, latrones Syri exercitum
» tuum Aureliane uicerunt. Quid igitur, si illa ueне
» rit manus, quæ undiq; speratur? pones profecto su
» percilium, quo nunc mihi deditionem quasi omni-
» fariam uictor imperas. Hanc epistolam Nicomachus se transtulisse in græcum ex lingua Syriorũ dicit ab ipsa Zenobia dictatam, nam illa superbior Aureliani græca missa est. His acceptis literis, Aurelianus non erubuit, sed iratus est. Statimq; collecto exercitu, ac ducibus suis undiq; Palmyram obsedit, neq; quicquam uir fortis reliquit qđ aut imperfectum uideretur aut incuratum. Nam et auxilia, quæ à Persis missa fuerant, intercepit, & alas sarracenas, armeniasq; corrupit, atq; ad se modo ferociter, modo subtiliter transtulit. Denique

post multa

post multa mulierem potentissimam uicit. Victa igitur Zenobia, cũ fugeret camelis, quos dromedas uocitant, atq; ad Persas iter tenderet, equitibus missis est capta, atq; in Aureliani potestatem deducta. Victor itaq; Aurelianus, totiusq; iam orientis possessor cum in uinculis Zenobiam teneret, cum Persis, Armenijs, Sarracenis, superbior, atq; isolẽtior egit ea, quæ ratio temporis postulabat. Tunc ille uestes, quas in templo Solis uidemus, consertæ gẽmis, tum Persici dracones, et tiaræ, tum genus purpuræ, quod postea nec ulla gens detulit, nec Romanus orbis uidit, de qua pauca saltem libet dicere. Meminĩstis enim fuisse in templo Iouis OPT. MAX. Capitolini pallium breue purpureũ lanestre, ad quod cum matronæ, atq; ipse Aurelianus iungeret purpuras suas, cineris specie decolari uidebantur cæteræ diuini comparatione fulgoris, hoc munus Rex Persarum ab Indis interioribus sumptum Aureliano dedisse perhibetur scribens. Sume purpurã qualis apud nos est, sed hoc falsum fuit. Nam postea diligentissime & Aurelianus, & Probus, & proxime Dioclitianus missis diligentissimis confectoribus requisiuerunt tale genus purpuræ, nec tamen inuenire potuerunt. Dicitur enim sandix indica talem purpuram facere, si curetur. Sed ad incepta redeamus. Ingens tamẽ strepitus militum fuit omnium Zenobiam ad pœnam poscentium. Sed aurelianus indignum existimans mulierum interemi occisis plerisque, quibus authoribus illa bellum mouerat, parauerat, gesserat, triumpho mulierem reser-

uauit, ut populi Ro. oculis esset ostentui. Graue inter eos, qui cæsi sunt, de Longino philosopho fuisse perhibetur, quo illa magistro usa esse ad græcas literas dicitur. Quem quidem Aurelianus idcirco dicatur occidisse, quod superbior illa epistola ipsius diceretur dictata consilio, quamuis Syrio esset sermone contexta. Pacato igitur oriente in Europam Aurelianus rediit uictor, atque illic Carporum copias afflixit, & cum illum carpicum Senatus absentem uocasset, mandasse ilico fertur. Superest P. C. ut me etiam carpisculum uocetis. Carpisculũ enim genus calceamenti esse satis notum est, quod cognomen deforme uidebatur, cum & Gotthicus, et Sarmaticus, et Armenicus, et Parthicus, et Adiabenicus diceretur. Rarum est, ut Syri fidẽ seruent, immo difficile. Nam Palmyreni, qui iam uicti, atq; contusi fuerant, Aureliano rebus Europensibus occupato non mediocriter rebellarunt. Sandarionem enim, quem in præsidio illic Aurelianus posuerat, cum sexcentis sagittarijs occiderunt Achilleo cuidã parenti Zenobiæ parantes imperium. Verũ adeo Aurelianus, ut erat paratus ex Europa reuertit, atque urbem, quia ita merebatur, euertit. Crudelitas denique Aureliani, uel ut quidam dicunt seueritas eatenus extitit, ut epistola eius feratur confessionem immanissimi furoris ostentans, cuius hoc exemplum est. Aurelianus Augustus Ceionio Basso. Non oportet ulterius progredi militum gladios, iam satis Palmyrenorum cæsum, atque occisum est. Mulieribus non pepercimus, infantes occi-

" dimus, Senes iugulauimus, rusticos interemimus, cui
" terras, cui urbem deinceps relinquemus? Parcen=
" dum est iis, qui remanserunt. Credimus enim pau
" cos tam multorum supplicijs esse correctos. Tem-
" plum sane Solis, quod apud Palmyram aquilife
" ræ legionis tertiæ, cum uexilliferis & draconario,
" cornicibus, atque laticinibus dirripuerunt, ad eam
" formam uolo, quæ fuit, reddi. Habes trecentas au
" ri libras Zenobiæ capsulis, habes argenti mille
" octingenta pondo, De Palmyrenorum bonis habes
" gemmas regias. Ex his omnibus fac cohonestari
" templum, mihi, & dijs immortalibus gratissimum
" feceris. Ego ad Senatum scribam petens, ut mittat
" Pontificem, qui dedicet templum. Hæ literæ, ut uidemus, indicant satiatum esse immanitatem principis duri. Securior denique iterum in Europam redijt, atque illic omnes, q uagabantur, hostes nota illa sua uirtute cõtudit. Interim res per Thracias, Europamq; omnem Aureliano ingentes agente, Firmus quidam extitit, qui sibi Aegyptum sine insignibus imperij quasi ut esset ciuitas libera, uindicauit. Ad quem cõtinuo Aurelianus reuertit, nec illi defuit felicitas solita. Nã Aegyptum statim recepit, atq; ut erat ferox animi, cogitatione multus uehementer irascens, quod adhuc Tetricus Gallias obtineret, occidentem petijt, atque ipso Tetrico exercitum suum prodente, quod eius scelera ferre non posset, deditas sibi legiones obtinuit. Princeps igitur totius orbis Aurelianus pacatis per occiden-

tẽ Gallis, atq; ũdiq; terris, Romã iter flexit. De Zenobia, et Tetrico, hoc est de oriente, et occidente triumphum Romanis titulis exhiberet. Non ab re est cognoscere, qui fuerit Aureliani triumphus. Fuit enim speciosissimus. Currus regij tres fuerũt. In his unus Odenati argento, auro, gemmis operosus, atq; distinctus. Alter, quem Rex Persarum Aureliano dono dedit. Ipse quoq; pari opere fabricatus. Tertius, quem sibi Zenobia composuerat, sperans se urbem Romanam cum eo uisuram, quod illam non se fellit, nam cum eo urbem ingressa est uicta, & triumphata. Fuit alius currus quatuor ceruis iũctus, qui fuisse dicitur Regis Gotthorũ, quo, ut multi memoriæ tradiderunt, capitolium Aurelianus inuectus est, ut illic cæderet ceruos, quos cum eodem curru captos uouisse Ioui OPT. MAX. ferebatur. Præcesserunt elephanti uiginti, feræ mansuetæ libycæ Palestinæ diuersæ ducentæ, quas statim Aurelianus priuatis donauit, ne fiscum annonis grauaret. Tigrides quatuor, Camelopardali, Alces, cætera talia per ordinem ductu gladiatorum paria octingenta, præter captiuos gentium barbararũ Blemmies, Exomitæ, Arabes, Eudæmões, Indi, Bactriani, Hiberi, Sarraceni, Persæ cum suis quoq; muneribus. Gotthi, Alani, Roxolani, Sarmatæ, Franci, Sueui, Vandali, Germani religatis manibus captiui præcesserunt. Inter hos etiam Palmyreni, qui superfuerant principes ciuitatis, & Aegyptij ob rebellionem. Ductæ sunt & decem mulieres, quas ui

rili habitu pugnantes inter Gotthos cœperat, cum multæ essent interemptæ, quas de amazonum gene re titulus indicabat. prælati sunt tituli gentium no mina continentes. Inter hæc fuit Tetricus chlamy de coccea, tunica galbina, bracis gallicis ornatus adiuncto sibi filio, quem imperatorem in Gallia nũcupauerat. Incedebat etiã Zenobia ornata gem- mis, catenis aureis, quas alijs ostentabant. præfere- bantur coronæ omnium ciuitatum aureæ titulis emi nentibus proditæ. Iam populus ipse Ro. iam uexil la collegiorum, atque castrorum, et cataphractarij milites, et opes regiæ, & omnis exercitus, & Sena tus. Et si aliquanto tristior, quod Senatores trium- phari uidebant, multum põpæ addiderant. Deniq; uix nona hora in capitolium peruenit. Serò autẽ ad palatium. Sequentibus diebus datæ sunt popu lo uoluptates ludorum scenicorum, ludorum circen sium, uenationum, gladiatorum naumachiæ. Non prætermittendum uidetur, quod & populus memo ria tenet, & fides historica frequentauit Aurelia- num eo tempore, quo proficiscebatur ad orientem, bilibres coronas populo promisisse, si uictor redi- ret, et cum aureas populus speraret, neq; Aurelia- nus aut posset, aut uellet, coronas eum fecisse de pa- nibus, qui nunc siliginei uocantur, & singulis qui- busq; donasse, ita ut siligneum suum quotidie toto æuo suo, & unusquisq; reciperet, & posteris suis dimitteret. Nã idem Aurelianus, & porcinam car nem populo Romano distribuit, quæ hodieq; diui- ditur. leges plurimas sanxit, & quidem salutares.

sacerdotia composuit, templum Solis fundauit, & pontifices roborauit. Decreuit etiam emolumenta architectis, & ministris. His gestis, ad Gallias profectus Vindelicos obsidiōe barbarica liberauit, deinde ad Illyricum rediit, paratoq; magno potius quàm ingenti exercitu, Persis, quos eo quoq; tempore, quo Zenobiam superauit, gloriosissime iam uicerat, bellum indixit. Sed cum iter faceret apud Zenophorium mansionem, quæ est inter Heracliam, & Byzantium malitia notarij sui, & manu Mucaporis interemptus est. Et causa occidēdi eius quæ fuerit, & quemadmodum sit occisus, ne res tanta lateat, breui edisseram. Aurelianus, quod negarī non potest, seuerus, truculentus, sanguinarius fuit princeps. Hic cum usque eo seueritatem tetendisset, ut & filiam sororis occideret, non in magna, neq; in satis idonea causa, iam primum in odium suorum uenit. Incidit autem, ut se res fataliter agunt, ut Mnestheum quendam, quem pro notario secretorum habuerat libertum, ut quidam dicunt, suum infensiorem sibi minando redderet, quo nescio quid de quodam suspicatus esset. Mnestheus, qui sciret Aurelianum neque frustra minari solere, neq; si minaretur, ignoscere, breue nominum conscripsit mistis ijs, quibus Aurelianus uere irascebatur, cum ijs, de quibus nihil asperum cogitabat, addito etiam suo nomine, quo magis fidem faceret ingestæ solicitudinis, ac breue legit singulis, quorum nomina continebat addens disposuisse Aurelianū eos omnes occidere, illos uero debere suæ uitæ, si uē

ri sunt, subuenire. Hi cum exarsissent timore, qui merebatur offensam debere innocentes beneficijs atque officijs Aurelianus uideretur ingratus, in supradicto loco iter facientem principē subito adorti interemerunt. Hic finis Aureliano fuit principe necessario magis quàm bono. Quo interfecto cum esset res prodita, & sepulchrum ingens, & templum illi detulerunt ij, à quibus interemptus est. Sanè Mnestheus postea surreptus ad stipitem bestijs obiectus est, quod statuæ marmoreæ positæ in eodem loco utrinque significant, ubi & in columnis D. Aureliano statuæ constitutæ sunt. Senatus mortem eius grauiter tulit, grauius tamen PO. RO. qui uulgo dicebat Aurelianum pædagogum esse Senatorum. imperauit annis sex minus paucis diebus, ac rebus magnis gestis inter diuos relatus est. Quia ptinet ad Aurelianum id, quod in historia relatum est, tacere non debui. Nam multi ferunt Quintilium fratrem Claudij, cum in præsidio Italico esset, audita morte Claudij, sumpsisse imperium. Verum postea ubi Aurelianum comperit imperare à toto exercitu delectum, cumq; contra eum concionaretur, nec à militibus audiretur, incisis sibimet uenis die uigesimo imperij sui perijsse. Quicquid sanè scelerum fuit, quicquid male conscientiæ, uel etiam funestorum, quicquid denique factionum Aurelianus toto penitus orbe purgauit. hoc quoque ad rem pertinere arbitror Balbati filij nomine Zenobiam non Timolai, & Herēniani imperium tenuisse quod tenuit,

Fuit sub Aureliano etiam monetariorum bellum Feliciſſimo rationali authore, quod acerrime, ſeueriſſimeq; compeſcuit, ſeptem tamen millibus ſuorum militum interemptis, ut epiſtola docet miſſa ad Vlpium Crinitum ter COS. qui eum ante adoptauerat. Aurelianus Auguſtus Vlpio patri.

» *Quaſi fatale quiddam inceſſit, ut omnia quæcunq; » geſſero, omnes motus in graueſcant. Ita etiam ſedi- » tio intramurana bellum mihi grauiſſimum pepe- » rit, monetarij authore Feliciſſimo ultimo ſeruo- » rum, cui procurationem fiſci mandaueram, rebel- » les ſpiritus extulerunt. Hi compreſſi ſunt ſeptem » millibus Hiberorũ Ripariẽſium, & Caſtrianorũ, » et Daciſcorum interemptis. Vnde apparet nullam » mihi à dijs immortalibus datam ſine difficulta- » te uictoriam. Tetricum triumphatum correctorem » Lucaniæ fecit, filio eius in Senatu manente. tem- » plum Solis magnificentiſſimum conſtituit, muros » urbis Romæ ſic ampliauit, ut quinquaginta pro- » pè millia murorum eius ambitus teneant. Idem quadruplatores, ac delatores ingenti ſeueritate perſecutus eſt, tabulas publicas ad priuatorum ſeueritatem exuri in foro Traiani ſemel iuſſit. Amneſtia etiam ſub eodem delictorum publicorum decreta eſt de exemplo Athenienſium. Cuius rei etiam Tullius in Philippicas meminit. Fures prouinciales repetundarum, ac peculatus reos ultra militarem modum eſt perſecutus, ut eos ingentibus ſupplicijs, cruciatibusq; puniret. In templo ſolis multum auri, gemmarumq; conſtituit,*

cum uastatum Illyricum, ac Mœsiam deperditam uideret, prouinciam trans Danubium Daciam à Traiano constitutam sublato exercitu, & prouincialibus reliquit, desperans eã posse retineri. Abductosq; ex ea populos in Mœsiam collocauit, appellauitq; suam Daciam, quæ nunc duas Mœsias diuidit. Dicitur præterea huius fuisse crudelitatis, ut plerisq; Senatoribus simulatam ingereret factionem coniurationis, ac tyrannidis, quo facilius eos posset occidere. Addunt nonnulli filium sororis nõ filiam ab eodem interfectum, pleriq; autem etiam filiam sororis. Quam difficile sit imperatorem in locum boni principis legere, & Senatus sanctioris grauitas probat, & exercitus prudentis authoritas. Occiso nanq; seuerissimo principe de imperatore deligendo exercitus retulit ad Senatum, idcirco quod nullum de ijs faciendum putabat, qui tam bonum principem occiderant. Verum Senatus hanc eandem delectionem in exercitum refudit sciens nõ libenter iam milites accipere imperatores eos, quos Senatus elegerit. Deniq; id tertio factum est, ita ut per sex menses imperatorem Romanus orbis non habuerit, omnesq; iudices ij permanerẽt, quos aut Senatus, aut Aurelianus elegerat, nisi quod proconsulem Asiæ Falconium Probum in locum Arelij Fusci delegit. Non iniucundum est ipsas inserere
" literas, quas ad Senatum exercitus misit. Felices, ac
" fortes exercitus S. P. Q. R. Aurelianus im-
" perator noster per fraudem unius hominis, et p er
" rorem bonorum, ac malorum interemptus est. Hũc

» inter deos referte sancti, & domini P.C. & de uo
» bis aliquem dignum uestro iudicio principem mit
» tite. Nos enim de ijs, qui uel errauerunt, uel ma-
» le fecerunt imperare nobis neminem patimur. Re
» scriptum est. S.C. Cum die tertio nonas Februa-
rias Senatus amplissimus in curiam pompilianam
conuenisset, Aurelius Gordianus COS. dixit. Re
» ferimus ad uos P.C. literas exercitus felicissimi, qui
bus recitatis Aurelianus Tacitus primæ sententiæ
Senator ita locutus est. Hic autem est, qui post Au-
relianum sententia omnium imperator est appella
» tus. Recto ordine consuluissent dij imortales P.C.
» si boni principes ferro inuiolabiles extitissent, ut
» longiorem ducerent uitam, neq; contra eos aliqua
» esset potestas ijs, qui neces infandas tristissima men
» te concipiunt. Viueret enim princeps noster Au-
» relianus, quo neq; utilior fuit quisquam. Respira-
» re certe post infelicitatem Valeriani, post Galieni
» mala imperante Claudio cœperat nostra Resp. ad
» eadem reddita fuerat Aureliano toto penitus orbe
» uincente. Ille nobis Gallias dedit, ille Italiam libe
» rauit, ille Vindelicis iugum barbaricæ seruitutis
» amouit. Illo uiuente Illyricum restitutum est, red
» ditæ Romanis legibus Thraciæ, ille (prò pudor) ori
» entem fœmineo pressum iugo in nostra iura resti-
» tuit. Ille Persas insultantes adhuc Valeriani nece
» fudit, fugauit, oppressit, illũ Sarraceni, Blemyes,
» Exomitæ, Bactriani, Seres, Hiberi, Albani, Arme
» nij, populi etiam Indorum ueluti præsentem penè
» uenerati sunt deum. Illius donis, quæ à barbaris

» gentibus meruit, refertum est Capitolium. quindecim millia librarum auri ex eius liberalitate unum
» tenet templum, omnia in urbe fana eius micant do-
» nis. Quare P.C. uel deos ipsos iure conuenio, qui
» talem principem interire passi sunt, nisi forte secum
» eum esse maluerunt. Decerno igitur diuinos hono
» res, id quod uos omnes existimo esse facturos. Nam
» de imperatore deligendo ad eundem exercitum cen
» seo esse referendum. Et enim in tali genere senten-
» tiae nisi fiat, quod dicitur, et electi periculum erit,
» & eligentis inuidia. Probata est sententia Taciti, attamen cum iterum, atq; iterũ mitterent ex S.C. quod in Taciti uita dicemus, Tacitus factus est imperator. Aurelianus filiam solá reliquit, cuius posteri etiam nunc Romae sunt. Aurelianus nanque proconsul Ciliciae Senator optimus sui uere iuris, uitaeq; uenerabilis, qui nunc in Sicilia uitam agit, eius est nepos. Quid hoc esse dicam tam paucos bonos extitisse principes, cum iam tot Caesares fuerint? Nam ab Augusto in Diocletianum, Maximumq; principes, quae series purpuratorum sit, index publicus tenet. Sed in his optimi ipse Augustus, Flauius Vespasianus, Titus, Cocceius Nerua, Diuus Traianus, Diuus Adrianus, Pius, & Marcus Antonini, Seuerus Afer, Alexander Mammeae, Diuus Claudius, & Diuus Aurelianus, Valerianus enim, cum optimus fuerit, ab omnibus infelix apparuit. Vides quaeso quàm pauci sint principes boni, ut bene dictum sit à quodá mimico scurra Claudij huius temporibus in uno annulo bo-

nos principes posse perscribi, atq; depingi. At contra quæ series malorum, ut enim omittamus Vitellios, Caligulas, & Nerones, quis ferat Maximinos & Philippos, atque illam inconditæ multitudinis fecem? Tametsi Decios excerpere debeam, quorum & uita, & mors ueteribus comparanda est. Et quæritur quidem quæ res malos principes faciat. Iam primum nimia licentia, deinde rerum copia, amici præterea improbi, satellites detestandi, eunuchi auarissimi, aulici uel stulti, uel detestabiles, et, quod negari non potest, rerum publicarum ignorantia. Sed ego à patre meo audiui Dioclitianum principem iam priuatum dixisse, nihil esse difficilius quàm bene imperare. Colligunt se quatuor uel quinq;, atque unum consilium ad decipiendũ imperatorem capiunt. Dicunt quid probandum sit. Imperator, qui domi clausus est, uera non nouit, cogitur hoc tantum scire, quod illi loquuntur, facit iudices, quos fieri non oportet, amouet à Rep. quos debeat obtinere. Quid multa? ut Dioclitianus ipse dicebat, bonus, cautus, optimus uenditur imperator. Hæc Dioclitiani uerba sunt, quæ icirco inserui, ut prudentia tua sciret nihil esse difficilius bono principe. Aurelianum quidem multi, neq; inter bonos, neq; inter malos principes ponunt, icirco quod ei clementia imperatorũ dos prima defuerit. Verconius Herrennianus præf. præt. Dioclitiani teste Asclepiodoto, sæpe dicebat Dioclitianum frequenter dixisse, cum Maximiani asperitatem deprehenderet, Arelianum magis ducem esse debuisse quam

principem. Nam eius nimia ferocitas eidem displicebat. Mirabile fortasse uidetur, quod compertum Dioclitiano Asclepiodotus Celsino consiliario suo dixisse perhibetur. Sed de hoc posteri iudicabunt. Dicebat enim quodam tempore Aurelianus Gallicanas consuluisse druydas sciscitantem utrum apud eius posteros imperium permaneret, tum illas respondisse dixit. Nullus clarius in Rep. nomen quã Claudij posterorum futurum. Et est quidẽ iam Cõstantius imperator eiusdem uir sanguinis, cuius puto posteros ad eam gloriam, quæ à druydibus pronuntiata sit, puenire. Quod icirco ego in Aureliani uita constitui, quia hæc ipsi Aureliano consulenti responsa sunt. Vectigal ex Aegypto urbi Romæ Aurelianus uitri, chartæ, lini, stupæ, atque anabolicas species æternas constituit. Thermas transtyberina regione Aurelianus facere parauit hyemales, quod aquæ frigidæ äeris copia illic deesset. forum nominis sui in Hostiensi ad mare fundare cœpit. In quo postea prætoriũ publicum constitutum est. Amicos suos honeste ditauit, & modice, ut miserias paupertatis effugerent. Et diuitiarum inuidiam patrimonij moderatione uitarent. Vestem holosericam neq; ipse in uestiario suo habuit, neq; alteri utendam dedit. Et cum ab eo uxor sua peteret, ut unico pallio batteo serico uteretur, ille respondit. Absitut auro fila pensentur, libra enim auri tunc libra serica fuit. Habuit in animo ut aurum neq; in cameras, neq; in tunicas,

neq; in pelles , neq; in argentum mitteretur dicens plus auri esse in rerum natura quàm argenti , sed aurum per uarios brattearum filiorum & liquationum usus perire. Argentum autem in suo usu manere. Idem dederat facultatem , ut aureis qui uellent & uasis uterentur & poculis. Dedit præterea potestatem, ut argentatas priuati carrucas haberēt, cum antea ærata, et eburata uehicula fuissent. Idē concessit, ut blatteas matronæ tunicas haberēt cæteras uestes, cum antea coloreas habuissent. Et ut fibulas aureas gregarij milites haberent. Idem primus concessit, cum antea argenteas habuissent. Paragaudas uestes ipse primus militibus dedit , cum ante non nisi rectis purpureis accepissent, et quidem alijs monolores, alijs dilores, trilores alijs, & usq; ad pentelores, quales hodie lineæ sunt. Panibus urbis Romæ unciam de ægyptio uectigali auxit , ut quadam epistola data ad præfectum annonæ ur-
» *bis etiam ipse gloriatur. Aurelianus Augustus Fla*
» *bio Arabiano præfecto annonæ. Inter cætera, qui*
» *bus dijs fauentibus Romanam Remp. iuuimus, ni*
» *hil mihi est magnificentius , quàm quod additamento*
» *unciæ omne annonarum urbicarum genus*
» *iuui, quod ut esset perpetuum nauicularios niliacos*
» *apud Aegyptum nouos , & Romæ annicos posui,*
» *tyberinas extruxi ripas. Vadum aluei tumentis ef*
» *fodi, dijs et perennitati uota constitui. Almam Cere*
» *rem consecraui. Nunc tuum est officium Arabiane*
» *iucundissime elaborare, ne meæ dispositiones in ir-*

" ritum ueniant. Neque enim populo Ro. saturo quic
" quam potest esse lætius. Statuerat tamen & uinum gratuitum Po. Ro. dare, ut quemadmodum oleum & panis, & porcina gratuita præberentur, sic etiam uinum daretur, quod perpetuum hac dispositione conceperat. Hetruriæ per Aureliam usque ad alpes maritimas ingentes agri sunt, iiq; fertiles, ac syluosi. Statuerat igitur dominis locorum incultorum, qui tamen uellent, gratias dare, atq; illic familias captiuas constituere, uitibus montes conserere, atque ex eo opere uinum dare, ut nihil redditum fiscus acciperet, sed totum populo Ro. concederet. Facta erat ratio do*gecuparum nauium & operum, sed multi dicunt Aurelianum ne id faceret, præuentũ, alij à præf. præt. sui prohibitum, qui dixisse fertur. Si & uinum populo Ro. damus, superest, & ut pullos, & anseres demus. Argumento est id uere Aurelianum cogitasse, immo etiam facere disposuisse, uel ex aliqua parte fecisse, quod in porticibus templi Solis fiscalia uina ponuntur non gratuita populo eroganda, sed pretio. Sciendum tamen congiaria illum ter dedisse, donasse etiam Po. Ro. tunicas albas manicatas ex diuersis prouincijs, lineas afras, atque ægyptias puras, ipsumq; primum donasse oraria populo Ro. quibus uteretur populus ad fauorem. Displicebat ei, cum esset Romæ habitare in palatio, ac magis placebat in hortis Sallustij, uel in Domitiæ uiuere. Miliarensem denique porticum in hortis Salustij ornauit, in

qua quotidie & equos, & se fatigabat, quamuis esset non bonæ ualetudinis, seruos & ministros pec cantes coràm se cædi iubebat, ut pleriq; dicunt, cau sa tenendæ seueritatis, ut alij, studio crudelitatis. Ancillam suam, quæ adulterium cum seruo suo fecerat, capite puniuit. Multos seruos è familia propria, qui peccauerant legibus, audiendos iudicijs publicis dedit. Senatum, siue senaculum ma tronis reddi uoluerat, ita ut primæ illic quæ sacer dotia Senatu authore meruissent, calceos mulleos, & cereos, & albos, & ederatios uiris omnibus tulit, mulieribus reliquit. Cursores eo habitu, quo ipse habebat, Senatoribus concessit. Concubinas ingenuas haberi uetuit. Eunuchorum modum pro Se natorijs professionibus statuit, idcirco quod ad ingentia pretia peruenissent. Vas argenti eius nunquam triginta libras transijt. Conuiuium de assaturis maxime fuit. Vino rufo maxime delectatus est. Medicum ad se, cum ægrotaret, nunquam uoca uit, sed ipse se in edia præcipue curabat. Vxori, et filiæ annulum sigillaricium quasi priuatus instituit. Seruis suis uestes easdem imperator, quas & priuatus dedit præter duos senes, quibus quasi libertis plurimum detulit, Antistium & Gillonem, qui post eum ex Senatus sententia manumissi sunt. Erat quidem rarus in uoluptatibus, sed miro modo mimis delectabatur, uehementissime autem dele ctatus est phagone, qui usque eo multum commedit, ut uno die ante mensam eius aprum integrum, centum panes, Veruecem, & porcellum comederet, biberet

ret, biberet autem infundibulo apposito plus horæ. Habuit tempus præter seditiones quasdã domesticas fortunatissimum, populus autem Romanus eũ amauit, Senatus timuit.

EIVSDEM TACITVS.

Qvod post excessum Romuli nouello adhuc Romanæ urbis imperio factum pontifices, penes quos scribendæ historiæ potestas fuit, in literas retulerunt, ut interregnum dum post bonum principem bonus alius quæritur, iniretur. Hoc post Aurelianum habito, inter Senatum, exercitumq; Romanum non inuidio, non tristi, sed grato, religiosóq; certamine sex totis mensibus factum est. Multis tamen modis hæc ab illo negotio causa separata est. Iam primum enim cum interregnum initum est, post Romulum interreges tamen facti sunt, totusq; ille annus per quinos & quaternos dies siue ternos centum Senatoribus deputatus est, ita ut qui ualerent, interreges essent singuli duntaxat. Quare factum est, ut & plures annos interregnum iniretur, ne aliquis sub æquali dignitate Romani expers remaneret imperij. Huc accidit quod etiam sub COSS. Trib. q; militaribus præditi imperio consulari, si quando interregnum initum est, interreges fuerunt. Nec unquam ita uacua fuit hoc nomine Romana Resp. ut nullus iterrex biduo saltem triduó'ue crearetur. Video mihi posse obicij curules

magistratus, apud maiores nostros quadriennium in Rep. non fuisse, sed erant tribuni plebis, cum tribunitia potestate, quæ pars maxima regalis imperij est. Tamen non est proditum interreges eo tempore non fuisse. Quinetiam uerioribus historias referentibus declaratum est, COSS. ab interregibus primus creatos, qui haberent reliquorum comitia magistratuum. Ergo quod rarum, & difficile fuit, S. P. Q. R. perpessus est, ut imperatorem per sex mēses, dum bonus quæritur, Resp. non haberet. Quæ illa concordia militum? quanta populo quies? quàm grauis Senatus authoritas fuerit? Nullus usquam tyrannus emersit, sub iudicio Senatus, et militum, populiq; Ro. totus orbis est temperatus, non illi principem quēquam, ut recte facerent, non tribunitiam potestatem formidabant, sed quod est in uita optimum, se timebant. Dicēda est tamen causa tam felicium morarum, & speciatim in monimentis publicis inferenda eadem posteros humani generis stupēda moderatio, ut discant qui regna capiunt, nō rapturum ire imperia, sed mereri. Interfecto sanè fraude Aureliano, ut superiore libro scriptum est, calliditate serui nequissimi, errore militariū, ut apud quoslibet commenta plurimum ualent, dummodo irati audiant, plerunq; temulenti certe consiliorum propè semper expertes reuersis ad bonam mentem omnibus, eisdemq; ab exercitu grauiter confutatis cœptum est quæri, & quis fieri deberet ex omnibus princeps. Tunc odio præsentium exercitus, qui creare imperatorem raptim solebat, ad Senatū li-

teras misit, de qbus priore libro iam dictum est, petens, ut ex ordine suo principem legerent. Verum Senatus sciens lectos à se principes militibus non placere, rē ad milites retulit. Dumq; id sæpius fit, sextus peractus est mensis. Interest tamen, ut sciatur quemadmodum Tacitus imperator sit creatus. Die VII. Calen. Octob. cum in curiam pompilianam ordo amplissimus consedisset, Velius Cornificius Gordianus consul dixit. Referimus ad uos P. C. qđ sæpe retulimus. Imperator ē deligendus exercitus sine principe recte diutius stare non potest, simul quia cogit necessitas. Nam limitem trans Rhenum Germani rupisse dicuntur, occupasse urbes ualidas, nobiles, diuites, & potentes. Iam si mihi de Persicis motibus nuntiatur, cogitate tam leues esse mentes Syrorum, ut regnare uel fœminas cupiant potius, quàm nostram perpeti sanctimoniam. Quid Africam? Quid Illiricum? Quid Aegyptum, earumq; omnium partium exercitum quousque sine principe credimus posse consistere? Quare agite P. C. & principem dicate, aut accipiet eum exercitus, quem elegeritis, aut, si refutauerit, alterum faciet. Post hæc cum Tacitus, qui erat primæ sententiæ consularis sententiam incertam quam uellet, diceret, omnis Senatus acclamauit. Tacite Auguste dij te seruent, te deligimus, te principem facimus, tibi curam Reipub. orbisq; mandamus. Suscipe imperium ex Senatus authoritate, tui loci, tuæ uitæ, tuæ mentis est, quod mereris. Princeps Senatus re-

" ctæ Augustus creatur, primæ sententiæ uir recte
" imperator creatur. Et quis melius quàm grauis im
" perat? & quis melius quàm literatus imperat?
" Quod bonum faustum, salutare'q; sit, diu priuatus
" fuisti. Scis quemadmodum debeas imperare, q ali
" os principes pertulisti. Scis quemadmodum debeas
" imperare, qui de alijs principibus iudicasti. Atil-
" le. Miror P. C. uos in locum Aureliani fortissimi
" imperatoris Senem uelle principem facere, en mem
" bra, quæ iaculari ualeāt, quæ hastile torquere, quæ
" clypeis intonare, quæ ad exemplum docendi mili
" tis frequenter equitare. Vix munia Senatus imple
" mus. Vix sententias, ad quas nos locus arctat, edi=
" scimus. Videte diligentius quàm ætatem de cubicu
" lo, atque umbra in pruinas, æstus'q; mittatis, An
" probaturos Senem imperatorem milites creditis?
" Videte, ne Reip. non eum, quem uelitis, principem
" detis, & mihi hoc solum obesse incipiat, quod me
" unanimiter delegistis. Post hæc acclamationes Sena
" tus hæ fuerunt. Et Traianus ad imperium senex
" uenit, dixerunt decies. Et Adrianus ad imperium
" senex uenit, dixerūt decies. Et Antoninus ad impe
" rium senex uenit, dixerunt decies. Et tu legisti,
" Incanaq; menta Regis Romani, dixerunt decies, et
" quis melius quàm senex imperat? dixerunt decies.
" Imperatorem te non militem facimus, dixerunt ui
" cies, tu iube milites pugnent, dixerunt tricies, ha-
" bes prudentiam, & bonum fratrē, dixerūt decies.
" Seuerus dixit caput imperare non pedes, dixerūt
tricies. Animum tuum non corpus eligimus, dixe-

» runt uicies. Tacite Auguste Dij te seruent. Deinde omnes interrogati praeterea qui post Tacitum sedebat Senator cōsularis Metius Falcōius Nicomachus
» in haec uerba disseruit. Semper qdem P.C. recte,
» atq; prudenter Reip. magnificus hic ordo consuluit,
» neq; à quoquam orbis terrae populo solidior unquā
» expectata sapientia est. Attamen nulla unquam
» neq; grauior, neq; prudentior in hoc sacrario di-
» cta sententia est. Seniorem principem fecimus, & ui
» rum, q omnibus quasi pater consulat, nihil ab hoc
» immaturum, nihil properum, nihil asperum formi
» dandum est. Omnia seria, cuncta grauia, & qua-
» si ipsa Resp. iubeat, auguranda sunt. Scit. n. qualē
» sibi principem semper optauerit, nec potest alind
» nobis exibere, quàm quod ipse desyderauit, et uo
» luit. Enimuero si recolere uelitis uetusta illa prodi
» gia Nerones dico, & Heliogabalos, & Commodos
» seu potius semper incommodos, certe non hominū
» magis uitia illa, quàm aetatum fuerūt. dij auertāt
» principes pueros, & patres patriae dici impube-
» res, & quibus ad subscribendum magistri litera-
» rij manus teneant, quos ad consulatus dandos dul
» cia & circuli, & quaecunq; uoluptas puerilis inui
» tet. quae malum ratio est habere imperatorem, q fa-
» mam curare non nouerit? qui qd sit Resp. nesciat,
» nutritorem timeat, respiciat ad nutricem magnorū
» magistralium ictibus, terroriq; subiaceat. faciat eos
» COSS. duces, iudices, quorum uitas, merita, aetates,
» familias, gesta non norit. Sed quid diutius P.C.
» protrahor? magis gratulemur, quod habemus

» principē Senem, quām illa iteremus, quæ plus quā
» lachrymādo tolerantibus extiterunt. Gratias igi-
» tur dijs immortalibus ago, atq; habeo, pro uniuersa
» Rep. Teq; Tacite Auguste cōuenio petens, obsecrās,
» libere pro communi patria legibus deposcens ne
» paruulos tuos, si te citius fata peruenerint, facias
» Romani hæredes imperij, ne sic Rēp. Patresq; Cō
» scriptos, populumq; Romanum, ut uillulam tuam,
» ut colonos tuos, ut seruos tuos relinquas, quare cir
» cunspice, imitare Neruas, Traianos, Adrianos. In
» gens est gloria morientis principis Remp. magis
» amare quàm filios. Hac oratione & Tacitus ipse uehementer est motus, & totus Senatorius ordo concussus. Statimq; acclamatum est. Omnes omnes in Decium ad campum Martium, ibi comitiale tribunal ascendit, ibi præfec. urbis Aelius Cesetianus sic locutus est. Vos sanctissimi milites, & sacratissimi uos Quirites habetis principē, quem de sententia omnium exercituum Senatus elegit. Tacitum dīco Augustissimum uirum, ut qui hactenus sententijs suis Remp. iuuit, nunc iuuet iussis, atque consultis. acclamatum est à populo. Felicissime Tacite
» Auguste dij te seruent, & reliqua, quæ solent dici. Hoc loco tacendum non est plerosque in literas retulisse Tacitum absentem, et in Campania positum principem nuncupatum, quod uerum est, nec dissimulare possum. Nam cum rumor emersisset illum imperatorem esse faciendum, discessit, atq; in Baiano duobus mensibus fuit. Sed inde dedu-

ctus huic. S. C. interfuit, quasi uere priuatus, et qui uere recusaret imperium, ac nequis me græcorum alicui, uel latinorum existimet temere credidisse, habet in bibliotheca Vlpia in armario Sexto librum Elephantinum, in quo hoc S. C. perscriptum est, cui Tacitus ipse manu sua subscripsit. Nam diu hæc S. C. quæ ad principes pertinebant, in libris Elephantinis scribebantur. Inde ad exercitus profectus, ibi quoque cum primũ tribunal ascendit Mesius Gallicanus præfec. præt. in hæc uerba disseruit. Dedit sanctissimi commilitones Senatus principem, quem petijstis, paruit præceptis, & uoluntati castrensium ordo ille nobilissimus, plura mihi apud uos præsente imperatore non licet loqui. Ipsum igitur, qui tueri nos debet, loquentem dignanter audite. Post hoc Tacitus Augustus dixit. Et Traianus ad imperium senex uenit, sed ille ab uno deductus est. At me sanctissimi cõmilitones primũ uos, qui scitis principes approbare. deinde amplissimus Senatus dignum hoc nomine iudicauit, curabo, enitar, efficiam, ne uobis desint si non fortia facta, at saltem uobis, atque imperatore digna consilia. Post hoc stipendium, & donatiuum ex more promisit, & primam orationem ad Senatum talem dedit. Ita mihi liceat P. C. sic imperium regere ut à uobis me constet electum, ut ego cuncta ex uestra facere sententia, & potestate decreui. Verum est igitur ea iubere, atque sancire, quæ digna uobis, digna modesto exercitu, digna Populo Romano

esse uideantur. In eadem oratione Aureliano statuam aureā ponendam in capitolio decreuit. Item statuam argenteam in curia, item in templo Solis. Item in foro Diui Traiani, sed aurea non est posita. Dedicatæ autem sunt solæ argenteæ. In eadem oratione cauit, ut si quis argento publice, priuatimq; æs miscuisset, si quis auro argentum, si quis æri plumbum, capitale esset cum bonorum proscriptione. In eadem oratione cauit, ut serui in dominorum capita non interrogarentur, ne in causa maiestatis quidem addidit ut Aurelianum omnes pictum haberent. Diuorum templum fieri iusit, in quo essent statuæ principum bonorum ita, ut iisdem natalibus suis, & parilibus & Cal. Ianuarijs & uotis libamina ponerentur. In eadem oratione fratri suo Floriano consulatum petijt, non impetrauit, icirco quod iam Senatus omnia inuidia suffectorum consulum clauserat. Dicitur autem multum lætatus Senatus libertate, quod ei negatus est consulatus, quē fratri petierat. Fertur deniq; dixisse, scit Senatus, quem principem fecerit. patrimonium suum publicauit, quod habuit in redditibus HS II millies octingenties. Pecuniam quam domi collegerat, in stipendium militum uertit. Togis, & tunicas iisdem est usus, quibus priuatus. Meritoria intra urbem stare uetuit, quod quidem diu tenere non potuit. Thermas omnes ante lucernam claudi iussit, nequid per noctem seditionis oriretur. Cornelium Tacitum scriptorem historiæ Augustæ, quod parentem suum eūdem diceret, in omnibus bibliothecis collocari iussit,

& ne neglectorum incuria deperiret, librum per annos singulos decies scribi publicitus in euicos ar chis iussit, & in bibliothecis poni holosericam uestem uiris omnibus interdixit. Domum suam destrui praecepit, atque in eo loco thermas publicas fieri priuato sumptu iussit, columnas centum numidicas pedum uicenum ternum Hostiensibus donauit. De proprio possessiones, quas in Mauritania habuit, sartis tectis Capitolij deputauit. Argentum mensale, quod priuatus habuerat, ministerijs cõuiuiorum, quæ in templis fierent, dedicauit. Seruos urbanos omnes manumisit utriusq; sexus intra centum, tamen ne caniniam transire uideretur. Ipse fuit uitæ parcissimæ, ita ut sextarium uini tota die nunquam potauerit, sæpe intra heminam. Conuiuium uero unius gallinacei, ita ut sinciput adderet, & oua pro omnibus oleribus affatim ministratis, lactucas impatiẽter idulsit. Sónum enim se mercari illa sumptus effusione dicebat. amariores cibos appetiuit. Balneis raro usus est, atq; ualĩdior fuit in senectute. Vitreorum diuersitate, atq; operositate uehementer est delectatus. Panẽ nisi siccum nunquam comedit, eundem'q; sale, atq; alijs rebus conditum. Fabricarum peritissimus fuit, marmorum cupidus, nitoris Senatorij, uenationum studiosus. Mensam denique suam nunquam nisi agrestibus opimauit. Fasianam auem nisi suo, & suorũ natali, & diebus festissimus non posuit. Hostias suas semper domum reuocauit, ijsdem'q; suos uesci iussit. Vxorem gemmis uti non est passus. Auroclaua

tis uestibus idem interdixit. Nam & ipse author Aureliano fuisse perhibetur, ut aurum à uestibus & cameris, & pellibus submoueret. Multa huius feruntur, sed longum ẽ ea in literas mittere. Quod siquis omnia de hoc uiro cupit scire, legat Suetonium Optatianum, qui eius uitam affatim scripsit. Legit sanè senex minutulas literas ad stuporem, nec unquam noctem intermisit, qua non aliqd uel scriberet, uel legeret, præter posterum Calendarũ diem. Nec tacendum est, & frequenter imitandum tantam Senatus lætitiam fuisse, quod eligendi principis cura ad ordinem amplissimum reuertisset. Vt & supplicationes decernerentur, & hecatombe promitteretur à singulis. Deniq; Senatores ad suos scriberent, nec ad suos tantum, sed etiam ad externos. Mitterentur præterea literæ ad prouincias, ut scirent omnes socij, omnesq; nationes in antiquum statum redisse Remp. Ac Senatum principes legere, immo ipsum Senatum principem factũ. leges à Senatu petendas, reges barbaros Senatui supplicaturos. pacem, ac bella Senatu authore tractanda. nequid deniq; deesset cognitioni, plerasq; huius modi epistolas in fine libri posui, & cum cupiditate & sine fastidio, ut existimo, perlegendas. Et prima quidem illi cura imperatoris facti hæc fuit, ut omnes, qui Aurelianum occiderant, interimerent, bonos, malósue, cum iam ille uindicatus eẽt. Et quoniam à Mæotide multi barbari eruperant, hos eosdem consilio, atq; uiribus, ut eò redirent, compulit. Ipsa autem Mæotide ita congregabantur quasi

acitu Aureliani ad bellum Persicum conuenissent auxiliũ daturi nostris, si necessitas postularet. Tullius dicat magnificentius esse dicere, quemadmodũ ceperit consulatum Marcus, & in isto uiro magnificum fuit, quod tanta gloria cepit imperium. Gessit autem propter breuitatem temporum nihil magnum. Interemptus est enim insidijs militaribus, ut alij dicunt, sexto mense, ut alij, morbo interijt. Tamen constat factionibus eum oppressum mente, atq; animo defecisse. Hic idem mensem Septembrem Tacitum appellari iussit, icirco, quod eo mense & natus, & factus est imperator.

FLORIANVS.

Hvic successit Florianus frater eius, qui imperium arripuit, non Senatus authoritate, sed suo motu quasi hæreditarium esset imperium, cum sciret adiuratum esse in Senatu Tacitum, ut cum mori cœpisset, non liberos suos, sed optimum aliquem principem faceret. Denique uix duobus mensibus imperium tenuit, & occisus est Tarsi à militibus, q Probum audierant imperare, quem omnis exercitus legerat. Tantus autem Probus fuit in re militari, ut illum Senatus optaret, miles eligeret, ipse populus Romanus acclamationibus peteret. fuit etiam Florianus morum fratris imitator, nec tamen usquequaque. Nam effusionem in eo frater frugi reprehendebat, et hæc ipsa imperandi cupiditas alijs

eum moribus ostendit fuisse quàm fratrem. Duo igitur principes una extiterunt domo, quorum alter sex mensibus, alter uix duobus imperauerunt. quasi quidam interreges inter Aurelianum et Probum post interregnum principes nuncupati. horũ statuæ fuerunt interamnæ duæ pedum tricenum ex marmore, quod illic eorum cenotaphia constituta sunt in solo proprio, sed deiectæ fulmine ita cõtritæ sunt, ut membratim iaceant dissipatæ, quo tempore responsum est ab aruspicibus quandocunq; ex eorum familia imperatorem Romanum futurum seu per fœminam, seu per uirum, qui det iudices Parthis, ac Persis, qui Francos, & Aleman nos sub Romanis legibus habeat, qui per omnem Africam barbarum non relinquat, qui Taprobanæ præsidem imponat, qui ad Romanam Insulam proconsulem mittas, qui Sarmatis omnibus iudicet, qui terram omnem, quam oceanus ambit, captis omnibus gentibus, suam faciat, postea tamen Senatui reddat imperium, & antiquis legibus uiuat ipse uicturus annis. C. XX. et sine hærede moriturus. Futurum autem eum dixerunt à die fulminis præcipitatis statuis, & confractis post annos mille. Non magna hæc urbanitas aruspicum fuit, qui principem talem post mille annos futurum esse dixerunt, quia si post centum annos prædicerent fore, possent eorum deprehẽdi mendacia pollicentes, cum uix remanere talis possit historia. Ego tamen idcirco hæc inserenda uolumini credidi, ne quis me legens legisse non crederet. Tacitus congiarium po-

Ro. intra sex menses uix dedit. Imago eius posita est in Quintiliorum in una tabula quincuplex, in qua semel togatus, semel chlamydatus, semel armatus, semel palliatus, semel uenatorio habitu. De qua quidem epigrammatarius ita allusit, ut diceret. Non agnosco Senem armatum, non chlamydatum inter cætera, sed agnosco togatum. Floriani et Taciti multi extiterunt, quorum sunt posteri credo millesimum annum expectantes. In quos multa epigrammata scripta, quo iocati sunt aruspices imperium pollicentes. Hæc sunt, quæ de uita Taciti, atq; Floriani digna memoratu comperisse memini. Nūc nobis aggrediendus est Probus uir domi, forisq; conspicuus, uir Aureliano, Traiano, Adriano, Antoninis. Alexādro, Claudioq; præferendus, nisi q̄a in illis uaria, in hoc omnia præcipua tunc fuere, qui post Tacitum omnium iudicio bonorum imperator est factus, orbemq; terrarum pacatissimum gubernauit, deletis barbaris gentibus, deletis etiam plurimis tyrannorum, qui eius temporibus extiterunt, de quo dictum est, ut Probus diceretur etiā si probus nomine non fuisset. Quem quidem multi ferunt sibyllinis libris fore promissum, q̄ si diutius fuisset, orbis terræ Barbaros nō haberet. Hæc ego in aliorum uita de Probo icirco indidi, ne dies, hora, momentum aliquid sibi uindicaret, ne fatali necessitate absumptus Probo indicto deperirem. Nunc claudam uolumen satisfactum arbitrans studio, et cupiditati meæ. Omnia imperij Tacito hæc fuerunt. Fanaticus q̄dam in templo Syluani tensis

mẽbris exclamauit tacita purpura, tacita purpura idq; septimo. Quod quidem postea omini deputatum est. Vinum, quo libaturus Tacitus fuerat in templo Herculis Fundani subito purpureum factum est. Vitis, quae uuas aminæas albas ferebat, eo anno, quo ille imperium meruit, plurima purpurea facta sunt. Mortis omina haec fuerunt. patris sepulchrum disruptis ianuis se aperuit, matris umbra se per diem & Tacito, & Floriano uelut uiuentis obtulit, nam diuersis patribus nati ferebantur. in larario dij omnes seu terremotu, seu casu aliquo conciderunt. Imago Apollinis, quæ à dijs colebatur, ex summo fastigio in lectulo posita sine hominis cuiuspiam manu deprehensa est. Sed hæc sunt, quæ à plerisque dicuntur. Nos ad Probũ & ad probi gesta insignia reseruemur. Et quoniam me promisi aliquas epistolas esse positurum, quæ creato Tacito principe gaudia Senatus ostenderent, his additis finem scribendi faciam. Epistolæ

» publicæ. Senatus amplissimus curiæ Carthaginiẽ
» si S.D. Quod bonum, faustum, felix, salutareq; sit
» Reip. orbiq; Ro. dandi ius imperij, appellãdi prin
» cipis, nuncupandi Augusti ad nos reuertit. Ad nos
» igitur referte, quæ magna sunt. Omnis prouocatio
» præfecti urbis erit, quæ tamen à proconsulibus, et
» ab ordinarijs iudicibus emerserit, in quo qdem etiã
» uestram in antiquũ statum redisse credimus digni
» tatem, siqdẽ primus hic ordo est, q recipiendo uim
» suã ius suum cæteris seruat. Alia epistola. Sena
» tus amplissimus curiæ Treuirorũ. Vt estis liberi, et

» semper fuistis, Lætari uos credimus, creādi princi
» pis iudicium ad Senatum redijt, simul etiam præ-
» fecturæ urbanæ appellatio uniuersa decreta est. Eo
dem modo scriptum est Antiochiensibus, Aquileien
sibus, Mediolanensibus, Alexandrinis, Thessaloni
censibus, Corinthijs, et Atheniensibus. Priuatæ au-
» tem epistolæ hæ fuerunt. Antonio Iusto patri Au-
» tronius Tiberianus salutem. Nūc te pater sancte in
» teresse decuit Senatui amplissimo, nunc sententiā di
» cere, cum tantum authoritatis amplissimo ordini
» creuerit, ut reuertat in antiquum statum Resp. &
» nos principes demus, nos faciamus imperatores, nos
» deniq; nuncupemus Augustos. Fac igitur ut conuale
» scas curiæ interfuturus antiquæ. Nos recepimus
» ius proconsulare, redierunt ad præfectum urbis ap
» pellationes omnium potestatum, & omniū dignita
» tum. Item alia. Claudius Capilianus Cereio Me
» tiano patruo S. Obtinuimus pater sancte, quod
» semper optauimus, in antiquum statum Senatus re
» uertit. Nos principes facimus. nostri ordinis sunt po
» testates, Gratias exercitui Romano & uere Roma
» no, reddidit nobis, quam semper habuimus potesta
» tem. Abire sine Baianos, Puteolanosq; secessus. Da
» te urbi, da te curiæ. Floret Roma, floret tota
» Resp. Imperatores damus, principes facimus, pos
» sumus & prohibere, qui cœpimus facere. Dictū
» sapienti sat est. Longum est omnes epistolas conne-
» ctere, quas reperi, quas legi. Tantum illud dico
Senatores omnes ea esse lætitia elatos, ut domibus su
is omnes albas hostias cæderent imagines frequen-

ter aperirent, albati sederent, conuiuia sumptuosio ra præuenirent, antiquitatem sibi redditam crederent.

EIVSDEM PROBVS.

Ertum est, quod Sallustius Crispus, quodq; M. Cato, & Gellius historia sententiæ modo in literas retulerunt, omnes omniũ uirtutes tantas esse, quãtas uideri eas uoluerint eorum ingenia, qui uniuscuiusq; facta descripserint. Inde esse, quod Alexander Magnus Macedo, cum ad Achillis sepulchrum uenisset, grauiter ingemiscens. Felicem te inquit, iuuenis, qui talem præconem tuarum uirtutum reperisti. Homerum intelligi uolens, qui Achillem tantum in uirtutum studio finxit, quantum ipse ualebat ingenio. Quorsum hæc pertineant mi Celse? ne fortassis requiras, Probum principem, cuius imperio oriens, occidens, meridies, septentrio, omnesq; orbis partes in totam securitatem redactæ sunt scriptorum inopia iam penè nescimus. Occidit (prò pudor) tanti uiri & talis historia, qualem non habent bella punica, non terror gallicus, non motus pontica, non hispaniensis astutia. Sed non patiar ego ille, à quo dudum solus Aurelianus est expetitus, cuius uitam quantam potui persecutus Tacito, Florianoq; iam scriptis non me ad Probi facta descendere, si uita suppetet, omnes, qui supersunt usq; ad Maximianum, Dioclitianumq; dicturus. Neq; ego

nunc

nunc facultatem, eloquentiamq; polliceor, sed res gestas, quas perire non patior. Vsus autem sum, ne in aliquo fallam carissimam mihi familiaritatem tuam, præcipue libris ex bibliotheca Vlpia ætate mea thermis Dioclitianis, item ex domo tiberiana, usus etiam ex regiſtris ſcribarũ porticus prophireticæ, actis etiam Senatus, ac populi. & quoniam me ad colligenda talis uiri geſta ephemeris Turduli Gallicani plurimum iuuit uiri honeſtiſſimi, ac ſynceriſſimi, beneficium amici ſenis tacere non debui. Cn. Pompeium tribus fulgentem triumphis belli Piratici, belli Sertoriani, belli Mithridatici, multarumq; rerũ geſtarũ maieſtate ſublimem qs tandem noſſet, niſi eum M. Tullius, & T. Liuius in literas retuliſſent? Paulũ Scipionem Africanũ, imo Scipiones omnes, ſeu Lucios, ſeu Naſicas non'ne tenebræ poſſiderent, ac tegerent niſi commendatores eorum hiſtorici nobiles, atq; ignobiles extitiſſent? Longum eſt omnia perſequi, quæ ad exemplum huiuſmodi etiam nobis tacentibus uſurpanda ſunt. Illud tantum conteſtatum uolo, me & rem ſcripſiſſe, quam ſiquis uoluerit, honeſtius eloquio celſiore demonſtret, & mihi quidem id animi fuit non Salluſtios, Liuios, Tacitos, Trogos, atq; omnes diſertiſſimos imitari uiros in uita principum, et temporibus diſſerendis, ſed Marium Maximum, Sueto. Tranquillum, Fabium Marcellinũ, Gargilium Martialem, Iulium Capitolinum, Aelium Lampridium, cæteroſq;, q hæc, & talia non tam diſerte quàm uere memoriæ tradiderunt. Sum. n.

Spar. ff

unus ex curiosis, quod infinita scire non possim in cendentibus uobis, qui, cum multa sciatis, scire mul to plura cupiatis, & ne diutius ea, quæ ad meum consilium pertinent, loquar, magnum, & præclarum principem, & qualem historia nostra non no uit, arripiam. Probus oriundus è Pannonia ciuita te Syrmiensi, nobiliore matre quàm patre, patrimonio moderato, affinitate non magna, tam priuatus quàm imperator nobilissimus uirtutibus claruit. Probo, ut quidam in literas retulerunt, pater nomine Maximus fuit, qui, cum ordines honestissi me duxisset, tribunatum adeptus apud Aegyptum uita functus est uxore, ac filio, & filia derelictis. Multi dicunt Probum Claudij propinquum fuisse optimi, & sanctissimi principis, quod quia per unum tantum græcorum relatum est, nos in medio relinquemus. Vnum tamen dico, quod in Ephemeri de legisse me memini, à Claudia sorore Probum se pultum. Adolescens Probus corporis moribus tam clarus est factus, ut Valeriani iudicio tribunatum propè imberbis acciperet. Extat epistola Valeriani ad Galienum, qua Probum laudat adhuc ado lescentem, & imitationi omniũ proponit. Ex quo apparet neminem unquam perueniſſe ad uirtutum summam iam maturum, nisi qui puer seminario uirtutum generosiore concretus aliquid inclytum designasset. Epistola Valeriani. Valerianus pater
» Galieno filio Augustus Augusto. Et meum secutus
» iudicium, quod semper de Probo adolescente pri=
» mo habui, & omnium bonorum, qui eundem sui

» nominis uirum dicunt, tribunatum in eum contuli datis sex cohortibus sarracenis, creditis etiam auxiliaribus Gallis cum ea Persarum manu, quam nobis Artabassis Syrus mancipauit. Te quæso fili cariss ime, ut eum iuuenem, quem imitari pueris omnibus uolo, in tanto habeas honore, quantum uirtutes eius, & merita pro debito mentis splēdore desyderant. Alia epistola de eodem ad præf. præt. cum salario. Valerianus Augustus Muluio Gallicano præf. præt. Miraris fortas sis, quod ego imberbem tribunum fecerim contra constitutum D. Adriani. Sed non multū miraberis, si Probum cogitas adolescentem uere Probū, nunq̄ enim aliū mihi, cum eum cogito, nisi nomen occurrit. Quod nisi nomen haberet, potuit habere cognomen. Huic igitur dari iubebis, quoniā mediocris fortunæ est, ut eius dignitas incrementis iuuetur, tunicas rufulas duas, pallia gallica duo fibulata, interulas paragaudias duas, patinam argēteā librarū decem specellatam, aureos antonianos centū, argenteos aurelianos mille, æreos philippeos decem millia. Item in salario diurno bubulæ pondo, porcinæ pondo sex, caprinæ pondo decem, gallinaceū p biduum, olei p biduū sextarium unum, uini ueteris diurnos sextarios decem, cum larido bubalino salis olerū, lignorū, q̄tū satis est. Hospitia præterea eidē, ut tribunis legionum præberi iubebis. Et hæc quidē epistolæ declarant. Nunc quantum ex Ephemeride colligi potuit, cum bello Sarmatico iam tribunus transmisso Danubio multa fortiter fecisset,

publicæ in concione donatus est hastis puris quatuor, coronis uallaribus duabus, corona ciuica una, uexillis puris quatuor, armillis aureis duabus, torque aureo uno, patera sacrificali quinq; libri una. Quo quidem tempore Valerium Flaccum adolescentem nobilē parentem Valeriani è Quadorum liberauit manu, unde illi Valerianus coronam ciuicam detulit. Verba Valeriani pro concione habita. Suscipe Probe præmia pro Rep. suscipe coronā ciuicam pro parente, quo qdem tempore legionem tertiam eidem addidit sub testimonio eiusmodi.

Epistola de legione tertia. Res gestæ tuæ Probe clarissime fiaunt, ut & serius tibi tradere maiores exercitus uidear, & cito tamen tradā, recipe in fidem tuā legionem tertiā felicem, quam ego adhuc nulli nisi prouecto iā credidi, mihi autem eo tempore credita est, quo et me canosum, qui credebat, cum gratulatione uidit. Sed ego in te non expecto ætatem, cum & uirtutibus fulgeas, & moribus polleas. Vestes tibi triplices dari iussi. Salariū duplex feci, uexillarium deputaui. Longum est, si p res gestas tanti percurram uiri, quæ ille sub Valeriano, quæ sub Galieno, quæ sub Aureliano, et Claudio priuatus fecerit. Quoties murum conscenderit, uallum diripuerit, hostem comminus interemit, dona principum emeruerit, Remp. in antiquū statum sua uirtute reddiderit. docet Galieni epistola ad tribunos data, qui fuerit Probus. Galienus Augustus tribunis exercituum Illyricianorum. Etiamsi patrem meum fatalis belli Persici necessi

» tus tenuit, habeo tamen parentem Aurelium Pro-
» bum, quo laborante possim esse securus, q si affuis
» set, nunquam ille ne nominandus quidem tyran-
» nus sibi usurpasset imperium. Quare omnes uos
» consilijs eius cupio parere, q et patris iudicio proba
» tus est, & Senatus. Non magnum fortassis iudiciū Galieni esse uideatur principis mollioris, sed quod negari non potest, ne dissolutus quidem quispiam se nisi in eius fidem tradit, cuius sibi uirtutes existimat profuturas. Sed esto Galieni epistola sequestretur. Quid Aureliani iudicium? qui probo decimanos fortissimos exercitus sui, & cum quibus ipse ingentia gesserat, tradidit sub huiusmodi testimonio.
» Aurelianus Augustus Probo. S. D. Vt scias,
» quanti te faciam, decimanos meos sume, quos Clau
» dius mihi credidit. Isti enim sunt, qui quadam fe-
» licitatis prærogatiua præsules nisi futuros principes
» habere non norunt. Ex quo intellectum est Aurelianum in animo habuisse, ut siquid sibi scienti, prudentiq; eueniret, Probum principem faceret. Iā Claudij, iam Taciti iudicia de Probo. Longum est innectere, quamuis feratur in Senatu Tacitus dixisse, cum eidem offerretur imperium, debere Probum principem fieri. Sed ego. S. C. ipsum inueni. Ipse autem Tacitus imperator primam talē ad Pro
» bum epistolam dedit. Tacitus Augustus Probo. Me
» quidem Senatus principem fecit de prudentis exerci
» tus uoluntate. Attamen sciendum tibi est tuis nunc
» humeris magis incubuisse Remp. qui & quantus
» sis, omnes nouimus, scit Senatus. Adesto igitur

" *nostris necessitatibus tuae familiae assere, ut soles,*
" *Remp. Nos tibi decreto totius orientis ducatu sala-*
" *rium quincuplex fecimus, ornamenta militaria ge-*
" *minauimus. Consulatum in annum proximũ no-*
" *biscum decreuimus, te enim manet pro uirtutibus*
" *tuis capitolina palmata.* *Ferunt quidam probo id pro imperij omine fuisse, quod Tacitus scripsit. Te manet capitolina palmata. Sed in hanc sententiam omnibus semper COSS. scribebatur. Amor militum erga Probum ingens semper fuit. Neque enim unquam ille passus est peccare militem. Ille quinetiam Aurelianum saepe à graui crudelitate deduxit. Ille singulos manipulos adijt, uestes, & calciamenta perspexit. siquid praedae fuit, ita diuisit, ut sibi nihil praeter tela, & arma seruaret. Quinetiam cum de praedato hic ex Alanis, siue ex aliqua alia gente icertum est, repertus eẽt equus non decorus, neq; ingens, qui quantum captiui loquebantur, centum ad diem milliaria currere diceretur, ita ut p dies octo, uel decem continuaret, et omnes crederent Probum tale animal sibimet seruaturũ, Iam primum dixit, fugitiuo militi potius q̃ forti hic equus conuenit. Deinde in urnam militares iussit nomen suum mittere, ut aliquis eum sorte ductus acciperet. Et cum essent in exercitu quidã nomine Probi alij quatuor milites, casu euenit, ut primũ emergeret, cui Probo nomen existeret, cum ipsius Probi ducis nomen missum non esset. Sed cũ quatuor illi milites inter se contenderent, ac sortem sibi quisque defenderet, iussit iterum agitari ur-*

nam, sed & iterum Probi nomen emersit, cúq; tertio & quarto fecisset, quarto Probi nomen effusum est. Tunc omnis exercitus equum illum Probo dicauit. Ipsis etiam militibus, quorũ nomina exierant, id uolentibus. Pugnauit & contra Marmaridas i Africa fortissime, eos deniq; uicit, atq; ex Libya Carthaginem transijt, eandemq; à rebellionibus uni dicauit. Pugnauit & singulari certamine contra quendã Aradionem in Africa, eundẽq; prostrauit, & quia fortissimum, ac pertinacissimũ uirum uiderat, sepulchro ingenti honorauit, quod adhuc extat tumulo usq; ad ducentos pedes terræ lato per milites, quos otiosos esse nunquam est passus. Extant apud Aegyptum eius opera, quæ per milites struxit in plurimis ciuitatibus. In Nilo autem tam multa fecit, ut uectigal frumentarium solus adiuuerit, pótes, templa, porticus, basilicas labore militum struxit, ora fluminum multa patefecit, paludes plerasq; siccauit, atq; in his segetes, agrosq; constituit. Pugnauit etiã contra Palmyrenos pro Odenati, et Cleopatræ partibus Aegyptum defendentes, primo feliciter, postea temere, ut penè caperetur, sed postea refectis uiribus Aegyptum, et orientis maximã partem in Aureliani potestatẽ redegit. Cũ igitur his tot et tantis uirtutibus eniteret, Tacito absumpto fataliter, ac Floriano imperiũ arripiente, omnes orientales exercitus eundem imperatorem fecerunt. non inepta neq; ielegans fabula est, scire quẽadmodũ imperiũ Probus sumpserit. Cũ ad exercitus nũtius uenisset, tum primũ animus

militibus fuit præuenire Italicos exercitus, ne iterum Senatus principem daret. Sed cum inter milites sermo esset, quis fieri deberet, & manipulatim in campo tribuni eos alloquerentur dicentes requirendum esse principem aliquem fortem, sanctum, uerecundum, clementem, probum, Idq; per multos circulos, ut fieri assolet, diceretur, quasi diuino nutu undiq; ab omnibus acclamatum est. Probe Auguste dij te seruent, deinde concursus, & cespiticium tribunal, appellatusq; imperator ornatus etiam pallio purpureo, quod de statua templi oblatum est, atq; inde ad palatium reductus inuitus,
» & redactus, & sæpe dicens. Non enim uobis ex-
» pedit milites, non mecum bene agitis. Ego enim uo
» bis blandiri non possum. Prima eius epistola da-
» ta ad Capitonem præf. præt. talis fuit. Imperiũ
» nunquam optaui, & inuitus accepi. Deponere mi-
» hi rem inuidiosissimam non licet. Agenda est perso
» na, quam mihi miles imposuit. Te quæso Capito
» (ita mecum salua Rep. perfruaris) annonam, & cõ
» meatus, & quicquid necessariũ est ubiq; militi pa-
» res, ego, quantum in me est si recte omnia guberna
» ueris, præfectum alterum non habebo. Itaq; mili
tes cognito quod imperaret Probus milites Florianum, qui quasi hæreditariũ imperiũ arripuerat, interemerunt scientes neminẽ dignius ĩperare, q̃ Probum. Ita ei sine ulla molestia totius orbis ĩperium & militum, & Senatus iudicio delatum est. Et quoniã mentionẽ Senatus fecimus, sciendũ est, qd ipse ad Senatum scripserit, quid item ad eum am-

plissimus ordo rescripserit. Oratio Probi prima ad
» Senatum. Recte atq; ordine. P. C. proximo superio
» re anno factum est, ut uestra clementia orbis terra
» rum principem daret, & quidem de uobis, qui &
» estis mundi principes, & semper fuistis, & in ue-
» stris posteris eritis. Atq; utinam id Florianus ex-
» pectare uoluisset. Nec uelut hæreditarium sibi uin
» dicasset imperium, uel illum, uel alium quempiã
» maiestas uestra fecisset. Nunc quoniam ille imperiũ
» arripuit, nobis à militibus delatũ est nomen Au
» gustum, uindicatum quinetiam in illum à prudẽ
» tioribus militibus, quod fuerat usurpatum, quæ-
» so ut de meis meritis faciatis, quicquid iusserit ue-
stra clementia. Item. S. C. die III. nonas Fe-
bruarias in æde Concordiæ. Inter cætera Aelius
» Scorpianus COS. dixit. Audistis. P. C. literas Au
» relij Valerij Probi. De his quid uidetur? Tunc ac
» clamatum est. Probe Auguste dij te seruent. Olim
» dignus, & fortis, & iustus, bonus ductor, bonus
» imperator. Exemplum militiæ, exemplũ imperij,
» dij te seruent. Assertor Reip. felix imperes. Magi-
» ster militiæ felix imperes, te cum tuis dij custodiat,
» & Senatus antea te delegit. Aetate Tacito posteri
» or, cæteris prior. Quod imperium suscepisti, gra-
» tias agimus, tuere nos, tuere Rẽp. bene tibi commit
» timus, quos ante seruasti. Tu Francicus, tu Gotthi-
» cus, tu Sarmaticus, tu Parthicus, tu omnia, & prius
» fuisti semper dignus imperio, dignus triumphis,
» felix agas, feliciter imperes. Post hæc Mãlius Statia
nus, qui primæ sententiæ tunc erat, ita locutus ẽ.

» Dijs immortalibus gratias & præ cæteris. P. C.
» Ioui optimo, qui nobis principem talem, qualem
» semper optabamus, dederunt. Si recte cogitemus,
» non nobis Aurelianus, non Alexander, non Anto
» nini, non Traianus, non Claudius reqrendi sunt,
» omnia in uno principe constituta sunt, rei milita=
» ris scientia, animus clemens, uita uenerabilis, exē=
» plar agendæ Reip. atq; omnium prærogatiua uirtu
» tum. Enimuero quæ mundi pars est, quam ille non
» uincendo didicerit? testes sunt Marmaridæ in Afri=
» cæ solo uicti, testes Franci inuijs strati paludibus,
» testes Germani et Alemanni lōge à Rheni submoti
» litoribus. Iam uero quid Sarmatas loquor? quid
» Gotthos? quid Parthos, ac Persas, atq; omnem pon=
» ticum tractum? ubiq; uigent Probi uirtutis īsignia.
» Longum est dicere quot Reges magnarū gentiū fu=
» gauerit, quot duces manu sua occiderit, quantū ar
» morum sit, quæ ipse cepit priuatus, superiores prin=
» cipes quas illi gratias egerint, testes sunt literæ pu
» blicis īsertæ monimentis, dij boni quoties ille donis
» militaribus est donatus? quas militum laudes eme=
» ruit? Adolescens, tribunatus, non longe post adole=
» scentiā, regendas legiones accepit. Iuppiter OPT.
» MAX. Iuno regina, tuq; uirtutum præsul Mi=
» nerua, tu orbis concordia, & tu Romana uictoria,
» date hoc Senatui P. Q. R. date militibus, date
» socijs, atq; exteris nationibus. Imperet quemad=
» modum militauit. Decerno igitur. P. C. uotis o=
» mniū concinnentibus nomen cæsareū, nomen Au=
» gustum, addo pro consulare imperiū, patris patriæ

" reuerentiam, Pontificatum maximũ, ius tertiæ re-
" lationis, tribunitiam potestatẽ. Post hæc acclamatũ est omnes oẽs. Accepto igitur hoc. S. C. secundũ orationem pmisit patribus, ut ex magnorum iudicum appellationibus ipsis cognoscerent, proconsules crearent, legatos COSS. darent, ius prætoriũ præsidibus darent, leges, quas Probus ederet, S. C. proprijs consecrarent. Statim deinde, siqui de interfectoribus Aureliani superfuerant, uario genere uindicauit. Mollius tamen, moderatiusq; q̃ prius exercitus, et postea Tacitus uindicauerant. Deinde animaduertit etiã in eos, q Tacito insidias fecerãt. Floriani socijs pepercit, qđ non tyrannum aliquẽ uidebantur secuti, sed sui principis fratrem. Recepit deinde oẽs europenses exercitus, qui Florianum & imperatorẽ fecerant, & occiderant. His gestis, cum ingenti exercitu Gallias petit, quæ oẽs occiso Posthumo, turbatæ fuerant, iterfecto Aureliano, à Germanis possessæ. Tanta autem illic prælia feliciter gessit, ut à Barbaris sexaginta p Gallias nobilissimas reciperet ciuitates. Prædam deinde oẽm illi præter diuinas, quæ tamen offerebantur ad gloriam. Et cum iam in nostra ripa, imo per omnes Gallias securi uagarentur, cæsis propè quadringentis millibus, q Romanum occupauerant solum, reliquas ultra Nigrum fluuiũ, & Albam remouit, tantum his prædæ barbaricæ tulit, q̃tum ipsi Romanis abstulerant, cõtra urbes Ro. et castra in solo barbarico posuit, atq; illic milites collocauit. Agros, et horrea, et domos, et annonã trãsrhenanis omni-

bus fecit iis uidelicet, quos in excubijs collocauit, nec cessatum est unquam pugnari, cum quotidie ad eum barbarorum capita deferrentur. Iam ad singulos aureos singula, quandiu reguli nouem ex diuersis gentibus uenirent, atq; ad pedes Probi iacerent, quibus ille primum obsides imperauit, qui statim dati sunt, deinde frumentum postremo etiã uaccas, atq; oues dicitur iussisse. His acrius ut gladijs non uterentur Romanam expectaturi defensionem, si essent ab aliquibus uindicandi. Sed uisum est id non posse fieri, nisi si limes Romanus extenderetur, & fieret Germania tota prouincia. Maxime tamen ipsis regibus consentientibus in eos uindicatum est, qui prædam fideliter non reddiderũt. Accepit præterea sedecim millia tironum, quos omnes per diuersas prouincias sparsit, ita ut numeris, uel limitaneis militibus qnquagenos, & sexagenos intersereret, dicens sentiendum esse non uidendum, cum auxiliaribus barbaris Romqnus iuuatur. Compositis igitur rebus in Gallia tales ad Senatum literas dedit. Ago dijs immortalibus gratias. P. C. quia uestra in me iudicia comprobarũt. Subacta est omnis, qua tenditur late Germania, nouẽ Reges gentium diuersarum ad meos pedes immo ad uestros supplices, statimq; iacuerunt. Omnes iam barbari uobis arant, uobis iam seruiunt. Et contra interiores gentes militant. Supplicationes igitur uestro more decernite. Nam & quadringenta millia hostium cæsa sunt, & sedecim millia armatorum nobis oblata, & septuaginta urbes nobi

" lissimae captiuitate hostium uindicatae. Et omnes pe " nitus Galliae liberatae. Coronas, quas mihi obtule- " runt omnes Galliae ciuitates aureas uestrae P. C. " clementiae dedicaui. Et has Ioui OPT. MAX. cae- " terisq; dijs, deabusq; immortalibus uestris mani- " bus consecrate. Praeda omnis recepta est, capta etiã " alia, & quidem maior q̃ fuerat ante direpta. A- " rantur gallicana rura barbaris bobus, & iuga " germanica captiua praebent nostris colla cultori- " bus, pascuntur ad nostram alimoniam gentiũ pe- " cora diuersarum, equinum pecus nostro iam fœcũ " datur equitatu, frumento barbarico plena sunt hor " rea. Quid plura? illis sola relinquimus, sola nos " eorum omnia possidemus. Volueramus. P. C. Ger " maniae nouum praesidem facere, sed hoc ad plenio " ra uota distulimus. Quod quidem credimus con- " ferre, cum diuina prouidentia nostros uberius fœ- " cundarit exercitus. Post haec Illyricum petit. et pri us quàm ueniret, Rhetias sic pacatas reliquit, ut illic ne suspicionem qdem ullius terroris relinqueret. In Illyrico Sarmatas, caeterasq; gentes ita confudit, ut propè sine bello cuncta reaperet, quae illi diripuerant. Tetendit deinde iter per Thracias, atq; omnes Geticos populos fama rerum territos & antiqui nominis potentia pressos, aut in deditionem aut in amicitiam recepit. His gestis, orientem petijt, atq; in itinere potentissimo quodam latrone Palfuerio capto, & interfecto, omnem Isauriã liberauit, populis, atq; urbibus Romanis legibus restitutis barbarorum, q apud Isaurios sunt, uel per

terrorem, uel p uoluntatem loca ingressus est, quae cum peragrasset, hoc dixit. Facilius est ab istis locis latrones arceri, quàm tolli. ueteranis omnia illa, quae anguste adeuntur, loca priuata donauit. addens, ut eorum filij ab anno octauo decimo mares duntaxat ad militiam mitterentur, ne ante latrocinari quàm militare discerent. Pacatis deniq; omnibus Pamphiliae partibus, caeterarumq; prouinciarum, quae sunt Isauriae uicina ad orientem iter flexit. Blemias etiam subegit, quorum captiuos Romam transmisit, qui mirabilem sui uisum stupente populo Romano praebuerit. Ioppem praeterea, et Ptolemaidem urbes ereptas barbarico seruitio Romano addidit iuri. Ex quo tantũ profecit, ut Parthi legatos ad eum mitterent, confitentes timorem, pacemq; poscentes; quos ille superbius acceptos magis timentes domum remisit. Fertur etiam epistola illius repuditatis donis, quae rex Parthorum miserat, ad Narseum talis fuisse. Miror te de omnibus, quae nostra futura sunt, tam pauca misisse. Habeto interim omnia illa, qbus gaudes, quae si nos habere cupiamus, scimus quemadmodũ possidere debeamus. His acceptis literis, Narseus maxime territus ex eo praecipue, quod Ioppem, & Ptolemaidem comperit à Blemijs, qui eas tenuerunt, uindicatas, caesosq; ad internitionem eos, qui gentibus fuerant ante terrori. Facta igitur pace cum Persis, ad Thracias redit, & centum millia Bastarnarum in solo Romano constituit, qui omnes fidem seruauerunt. Sed cum & ex alijs gentibus plerosq; pari

ter transtulisset idest ex Gepidis Gautunnis, et Vādilis, illi omnes fidem fregerunt. Et occupato bellis tyrannicis Probo per totum penè orbem pedibus, & nauigando uagati sunt. Nec parum molestiæ Romanæ gloriæ intulerunt, quos qdem ille diuersis uicibus, uarijsq; uictorijs oppressit, paucis cum gloria domum redeūtibus, qđ Probi euasissent manus. hæc probus cum Barbaris gessit. Sed habuit etiam non leues tyrannicos motus. Nā et Saturninū, qui orientis imperiū arripuerat, uarijs præliorū generibus, & nota uirtute superauit. Quo uicto, tanta in oriente quies fuit, ut, quēadmodū uulgo loquebātur, mures rebelles nullus audiret. Deinde cum Proculus et Bonosus apud Agrippinam in Gallia imperiū arripuissent, omnesq; sibi Britanias Hispanias & braccatæ Galliæ prouincias uindicarent, Barbaris semet iuuantibus uicit, ac ne requiras plura uel de Saturnino, uel de Proculo, uel de Bonoso, suo eosdem īseram libro. Pauca de ijsdem, ut decet, immo ut poscit necessitas, locuturus. Vnum sanè sciendum ē, quod Germani omnes, cum ad auxilium essent rogati à Proculo, Probo potius perseruire maluerunt, quàm cum Bonoso, & Proculo esse. Gallis omnibus, & Hispanis, ac Britanis hinc permisit, ut uites haberent, uinumq; conficerent. Ipse Almā montem in Illyrico circa Syrmuum militari manu fossum lecta uite & consiuit, & dedit Romanis etiam uoluptates, & quidem insignes delatis etiam congiarijs. triumphauit de Germanis et Blemijs omnium gentium, Drungos usq; ad quin-

quagenarios homines ante triumphum duxit. uenationem in circo amplissimam dedit, ita ut populus cuncta diriperet. Genus autem spectaculi fuit tale. Arbores ualidæ per milites radicibus uulsæ cõnexis late lõgeq; trabibus affixæ sunt, terra deinde superiecta, totusq; circus ad syluæ consitus speciem gratiam nobis uiroris obtulit. Immissi deinde per omnes aditus struthiones mille, mille cerui, mille apri, mille damæ, ibices, oues feræ, & cætera herbatica animalia, quanta uel ali potuerunt, uel inueniri. Immissi deinde populares, rapuit quisq; qđ uoluit. Addidit alia die in amphitheatro una missione centum iubatos leones, qui rugitibus suis tonitrua excitabant, qui omnes contis*ficijs iterem pti sunt non magnum præbẽtes spectaculum cum occidebantur. Neq; enim erat bestiarum impetus ille, qui esse ab eis egrediẽtibus solet. Occisi sunt præterea multi, qui dirigere uolebant, sagittis. Sed ibidem immissi centum leopardi libyci, centum deinde syriacæ. centum leænæ, & ursi simul trecenti, quarum omnium ferarũ magnum magis constat spectaculum fuisse quàm gratum. Edita præterea gladiatorum paria trecenta à Blemijs plerisq; pugnãtibus, qui per triumphũ erant ducti, plerisq; Germanis, & Sarmatis, nonnullis etiam latronibus Isauris. Quibus peractis, bellum Persicum parans, cum ꝑ Illyricum iter faceret à militibus suis per insidias interemptus est. Causæ occidendi eius hæ fuere. Primum quod nunquam militem otiosum esse perpessus est. Siquidem multa opera militari manu

tari manu perfecit, dicens annonam gratuitam militem comedere non debere. His addit dictum eius graue, si unquam eueniat salutare Reip. breui milites necessarios non futuros, quod ille comperrerat animo, qui hoc dicebat non'ne omnes barbaras natiões subiecerat pedibus, q̃a totum mundum fecerat iam Romanum, breui inquit, milites necessarios non habebimus, quid est aliud dicere? Romanus iam miles erit nullus, ubiq; regnabit, omnia possidebimus, secura Resp. orbis terrarum non arma fabricabit, non annonam præbebit. uobis habebũtur aratra, equus nascetur ad pacem, nulla erunt bella, nulla captiuitas. Vbiq; pax, ubiq; Romanæ leges, ubiq; iudices nostri. Longius amore ĩperatoris optimi progredior, q̃ pedestris sermo desyderat. Quare addam illud, quod præcipue tanto uiro fatalem properauit necessitatem. Nã cum Syrmium uenisset, ac solum patrium effœcundari cuperet, & dilatari, ad siccandam quandam paludem multa simul millia militum posuit ĩgentem parans fossam, qua deiectis in altum nauibus, loca Syrmiensibus profutura siccaret, permoti milites confugientem eum in turrem ferratam, quam ipse speculæ causa, & latissimam exædificauerat, ĩteremerunt anno imperij sui quinto. Postea tamen ingens ei sepulchrum elatis aggeribus omnes pariter milites fecerunt cũ titulo huiusmodi inciso marmori. Hic Probus imperator, & uere probus situs est uictor oĩum gentiũ barbararum, Victor etiã tyrannorum. Conferens ego cum alijs ĩperatoribus principem Probum

omnibus propè Romanis ducibus, qui fortes, q cle mentes, qui prudentes, qui mirabiles extiterunt, in telligo hunc uirum parem fuisse, aut si non repugnat inuidia furiosa, meliorem, quinquennio enim imperij sui per totum orbem terrarū tot bella gessit, & quidem per se, ut mirabile sit quemadmodum omnibus occurrerit prælijs, multa manu sua fecit, duces præclarissimos instituit. Nā & eius disciplina Carus, Dioclitianus, Constantinus, Asclepiodotus, Anibalianus, Leonides, Cecropius, Pisonianus, Herennianus, Gaudiosus, Vrsinianus, Herculius, Maximianus, & cæteri, quos patres nostri mirati sunt, & de quibus nonnulli boni principes extiterunt, instituti sunt. Conferat nunc, cui placet, uiginti Traiani, Adrianiq; annos, conferat propè totidem Antoninorum. Nā quid de Augusto loquar? cuius imperij anni uix possunt credi. Malos autem principes taceo, ipsa uox Probi clarissima indicat, qd se facere potuisse speraret, qui dixit, breui necessarios milites nō futuros. Ille uero conscius sui non Barbaros timuit, non tyrannos. Quæ deinde felicitas emicuisset, si sub illo principe milites non fuissent? Annonam prouincialibus daret nullus, stipendia de largitionibus nulla erogarentur, æternos thesauros haberet Romana Resp. Nihil expēderetur à principe, nihil à possessore redderetur, aureum profectò seculum promittebat. Nulla futura erant castra, nusquam lituus audiendus, arma non erant fabricanda, populus iste militantium, qui nunc bellis ciuilibus Remp. uexat, apparet stu

dijs incumbere, erudire artibus, nauigare. Adde quod nullus occideretur in bello, dij boni quid tantum uos offendit Ro. Resp. cui talem principem sub stulistis? Eant nunc, qui ad ciuilia bella milites parant in Germanorũ necem, arment dexteras fratrum, hortentur in patrum uulnera liberos, & dignitatem Probo derogent, quam imperatores nostri prudenter & consecrandam militibus, & ornandam templis, & celebrandam ludis circensibus iudicarunt. Posteri Probi uel odio inuidiæ, uel timore Romanam rem fugerunt. Et in Italia circa Veronam, ac Benacum, & Larium, atq; in his regionibus larem locauerunt. Sane, quod præterire non potui, cum imago Probi in Veronẽsi situ ita fulmine icta esset, ut eius prætexta colores mutaret, aruspices responderunt huius familiæ posteris tantæ in Senatu claritudinis fore, ut omnes summis honoribus fungerentur. Sed adhuc neminem uidimus. Posteri autem uidentur æternitatem habere. Senatus mortem Probi grauissime accepit, æque populus. Et cum esset nuntiatum, Carum imperare uirum bonum quidem, sed longe à moribus Probi causa filij eius Carini, qui semper pessime uixerat, tam Senatus, quàm populus inhorruit. Metuebant enim unusquisque tristio rem principem, sed magis improbum metuebant hæredem. Hæc sunt, quæ de Probo cognouimus, uel quæ digna memoratu existimauimus. Nunc in alio libro, & quidem breui de Firmo, & Saturnino, & Bonoso, & Proculo dicemus.

Non enim fuit, ut quadrigæ tyrannorum bono principi misceverentur. Post deinde, si uita suppetit, Carum incipiemus propagare cum liberis.

EIVSDEM CARVS.

fAto Remp. regi, eamq; nunc ad summum euehi, nunc ad minima retrahi, Probi mors satis prodidit. Nã cum ducta per tempora uarijs uel erecta motibus, uel afflicta nunc tempestate aliqua, nunc felicitate uariata, omnia propè passa esset, quæ patitur in homine uno mortalitas, uidebatur post diuersitatem malorum iam secura continuata felicitatis mensura, post Aurelianum uehementem principem Probo ex sententia Senatus, et populi leges, & gubernacula temperante. Sed ruina ingens uel naufragij modo, uel incendij accensis fataliter militibus, sublato è medio tali principe, in eã desperationẽ uotum publicũ redegit, ut timerent oẽs Domitianos, Vitellios, et Nerones. Plus enim timetur de incertis moribus principis, maxime in ea Rep. quæ recentibus confossa uulneribus Valeriani captiuitatem, Galieni luxuriã, XXX etiã propè tyrannorũ cæsa ciuiliũ membra sibimet uindicantium perpessã meruerit. Nam, si uolumus ab ortu urbis repetere quas uarietates sit passa Romana Resp. inueniemus nullam magis uel bonis floruisse, uel malis laborasse. Et, ut à Romulo incipiam uero patre, ac parente Reip. quæ illius felicitas? q fundauit, con

stituit, roborauitq; Remp. Atq; unus omniũ condi-
torum perfectam urbem reliqt. Quid deinde Nu-
mam loquar? qui frequentem bellis, & grauidam
triumphis ciuitatem religione muniuit? Venit igitur
usq; ad Tarquini Superbi tempora nostra Resp.
sed passa tempestatem de moribus regijs non sine
graui exitio semet ulta est. Adoleuit deinde usq; ad
tempora gallicani belli, sed quasi quodã mersa nau
fragio, capta præter arcem urbe, plus penè mali
sensit, quàm tũc boni habuerat. Reddidit se deinde
in integrum, sed eo usq; grauata est punicis bellis,
ac terrore Pyrrhi, ut mortalitatis mala præcordio
rum timore sentiret. Creuit deĩde uicta Carthagi
nem trans maria missis imperijs, sed socialibus af
fecta discordijs extẽuato felicitatis sensu usq; ad Au
gustum bellis ciuilibus confecta consenuit, per Au
gustum deinde reparata (si reparata dici potest li-
bertate deposita) Tamen utrunq; etiam si domi tri-
stis fuit, apud exteras gentes effloruit. passa dein-
ceps tot Nerones, per Vespasianum caput extulit.
Nec omni Titi felicitate læta, Domitiani uulnera
ta immanitate per Neruam, atq; Traianum usque
ad Marcum solito melior, Commodi uecordia, &
crudelitate lacerata est, nullum post hæc præter Se
ueri diligentiam usq; ad Alexandrum Mammeæ
sensit bonum. Longum est quæ sequuntur uniuersa
connectere. Vti enim principe Valeriano non potu
it. & Galienum per XV annos passa est. Inuidit
Claudio lõginquitatem imperij amans uarietatum
propè & semper inimica fortuna iustitiæ. Et Au

relianus occisus est, et sic Tacitus absumptus, sic Probus cæsus, ut appareat nihil tam gratum esse fortunæ, quàm ut ea, quæ sunt in publicis actibus, euētuum uarietate mutentur, sed quorsum talibus querelis, & temporum casibus distinemur? Veniamus ad Carum medium (ut ita dixerim) uirum inter bonos magis quàm inter malos principes collocādū, & longe meliorem, si Carinum non reliquisset hæredem. Cari patria sic ambigue à plerisq; proditur, ut præsumpte ueritatem dicere nequeam, quæ illa uera sit. Onesimus enim, qui diligentissime uitam Probi scripsit, dicit Romæ illum et natum, & literis eruditum. Sed Illyricianis parentibus fuisse contendit. Sed Fabius Cerilianus, qui tempora Cari, Carini, & Numeriani solertissime persecutus est, neq; Romæ, sed in Illyrico genitum, neq; Pānonijs, sed Pœnis parentibus asserit natum. In Ephemeride quadam legisse me memini Carum Mediolanensem fuisse. Sed auos Iuri Aquileiensis ciuitatis insertum. ipse, quod negari non potest, ut epistola eius indicat, quam proconsul ad legatum scripsit, cum eum ad bona hortaretur officia, Romanus uult uideri. Epistola Cari. Carus Manlius Aurelius procon. Ciliciæ Iunio legato suo. Maiores nostri Romani illi principes in legatis creandis hac usi sunt cōsuetudine, ut morum suorum speciemem per eos ostenderent, quibus Remp. delegabāt. Ego uero, si ita non esset, aliter non fecissem, feci aliter, si te iunāte non fallar. Fac igitur, ut maioribus nostris, idest Romanis non discrepemus uiris. Vides quod tota

epistola maiores suos Romanos uult intelligi, indicat et oratio eius ad Senatū data istam generis prærogatiuam. Nā cum primum imperator esset creatus, sic ad Senatorium ordinem scripsit. Inter cætera gaudendum est itaq; P. C. quod unus ex uestro ordine, uestri etiam generis imperator est factus. Quare adnitemini, ne meliores peregrini, quàm uestri esse uideantur. Hoc quoq; loco satis clarum est, illū uoluisse intelligi se esse Romanum .i. Roma oriundum. Hic igitur per ciuiles militares gradus, ut tituli statuarū eius indicant ad præf. præt. à Probo factus, tantū sibi apud milites amoris locauit, ut interfecto Probo tanto principe, solus dignissimus uideretur imperio. Nō me præterit suspicatos esse plerosq;, et eos in fastos retulisse Cari factione interemptum Probū, sed neq; meritum Probi erga Carū, neq; Cari mores id credi patiuntur. Simul qa Probi mortem & acerrime, & constantissime uindicauit. Quid autem de eo Probus senserit, indicant literæ de eius honoribus ad Senatū datæ. Probus Augustus amantissimo Senatui . S. D. Inter cætera felix esset nostra Resp. si qualis Carus est, aut pleriq; uestrum, plures haberem in actibus collocatos. Quare equestrem statuam uiro morū ueterū, si uobis placet, decernendā censeo. Addito eo, ut publico sumptu, uel eidē exædificetur domus marmoribus à me delatis. Decet enim nos talis integritatem remunerari uiri, & reliqua. Ac ne minima quæq; connectam, et ea, quæ apud eos poterunt inueniri, ubi primū accepit imperiū, cōsensu omniū militū bellū

Persicum quod Probus parabat, aggressus est, liberis Cæsaribus nuncupatis, & ita qdem, ut Carinũ ad Gallias tuendas cum uiris lectissimus destinaret. Secum uero Numerianum adolescentem cum lectissimum, tum etiam disertissimum duceret. & dicitur quidem sæpe dixisse se miserum, quod Carinum ad Gallias principẽ mitteret, neq; illa ætas esset Numeriani, ut illi gallicanum, quod maxime constantem principem quærit, crederetur imperiũ. Sed hæc aliâs, nam extant iam literæ Cari, quibus apud præf. suum de Carini moribus queritur, ut appareat uerum esse, quod Onesimus dicit, habuisse in animo Carum, ut Carino Cæsareum abrogaret imperiũ. Sed hæc, ut diximus aliâs, in uita Carini dicenda sunt. Nũc ad ordinem reuertamur. Ingenti apparatu, et totis uiribus Probi profligato magna ex parte bello Sarmatico, quod gerebat contra Persas profectus nullo sibi occurrente Mesopotamiam Carus cepit, & Ctesiphontem usq; peruenit. Occupatisq; Persis, domestica seditione imperatoris Persici nomen emeruit. Verum cũ auidus gloriæ præfecto suo maxime iurgante, q & ipsius, & filij eius querebat exitium cupiens imperare longius progressus eẽt, ut alij dicunt morbo, ut plures, fulmine interẽptus est. Negari nõ põt eo tpe, quo pijt, tantũ fuisse subito tonitruũ, ut multi terrore ipso exanimati esse dicantur. Cũ igitur ægrotaret, atq; in tentorio iaceret, ingenti exorta tẽpestate immani coruscatiõe, imaniori, ut diximus, tonitru exanimatus est. Iunius Calphurnius, q ad memoriã dictabat talẽ ad præf.

urbis super mortem Cari epistolam dedit, inter cæ
» *tera cum inquit, Carus princeps noster uere carus*
» *ægrotaret, et tanti turbinis subito exorta tempestas*
» *esset, ut caligarent omnia, neq; alter alterum nosce*
» *re permitteret uis coruscationum, deinde tonitru-*
» *um in modum fulgurum igniti syderis continuata*
» *uibratio omnibus nobis ueritatis scientiã sustulit.*
» *Subito enim conclamatum est imperatorem mor-*
» *tuum, & post illud præcipue tonitruum, quod cun*
» *cta terruerat. His accessit, quod cubicularij dolen*
» *tes principis mortem incenderunt tentorium. Vn-*
» *de fama emersit fulmine interemptum eum, quem,*
» *quantum scire possumus, ægritudine constat absum*
» *ptum. Hanc ego epistolam icirco indidi, quod ple*
riq; dicunt uim fati quandam esse, ut Ro. princeps Ctesiphontem transire non possit. Ideóq; Carum fulmine absumptum, quod eos fines transgredi cu peret, qui fataliter constituti sunt. Sed sibi habeat artes suas timiditas calcanda uirtutibus. Licet planè, ac licebit per sacratissimum Cæsarem Maximianum Persas uincere, atq; ultra eos progredi, et futurum reor, si à uestris non deseratur promissis numinum fauor. Bonum principem Carum fu isse, cum multa indicant, tum illud etiam, quod statim adeptus imperium, Sarmatas adeo morte Probi feroces, ut inuasuros se non solum Illyricum, sed Thracias quoq;, Italiamq; minarẽtur, ita inter bel la partiendi contudit, ut paucissimis diebus Pannonias securitate donauerit, occisis Sarmatarum sede cim millibus, captis diuersi sexus uiginti millibus.

Hæc de Caro ſatis eſſe credo. Veniamus ad Numerianum, cuius eſt mentio. qui & patre mirabilior per ſocerum ſuum facta uidetur hiſtoria. Et quamuis Carinus maior ætate fuerit, prior etiam Cæſar ſit nuncupatus, tamen neceſſe eſt, ut prius de Numeriano loquamur, qui patris ſecutus eſt mortem, poſt de Carino, quem uir Reip. neceſſarius Auguſtus Dioclitianus habitis conflictibus interemit.

EIVSDEM NVMERIANVS.

n Vmerianus Cari filius moratus egregie & uere dignus imperio, eloquẽtia etiam præpollens, adeo ut publice declamauerit, feranturq; illius ſcripta nobilia, declamationi tamen magis quàm tulliano accommodatiora ſtylo. Verſu autem talis fuiſſe prædicatur, ut omnes poëtas ſui temporis uicerit. Nam & cum Olympio Nemeſiano contendit, qui ἁλιευτικὰ, κυνηγετικὰ & ναυτικὰ ſcripſit, q́q; omnibus colonijs illuſtratus emicuit. Et Aureliũ Appollinarem amborum ſcriptorem, qui patris eius geſta in literas retulit, ijſdemq́; recitauerat editis ueluti radio ſolis obtexit. Huius oratio fertur ad Senatum miſſa tantum habuiſſe eloquentiæ, ut illi ſtatua non quaſi Cæſari, ſed quaſi Rhetori decerneretur ponenda in bibliotheca
» Vlpia, cui ſubſcriptum eſt. Numeriano Cæſari
» oratori temporibus ſuis potentiſſimo. Hic patri

comes fuit bello Persico, quo mortuo, cum nimio fletu oculos dolere cœpisset, quod illum ægritudinis genus, nimia ut pote confecto uigilia incurrisset, &, dum lectica portaretur, factione Arrij Apri soceri sui, qui inuadere conabatur imperium, occisus est. Sed cum per plurimos dies de imperatoris salute quæreretur à milite, concionareturq; Aper, idcirco illum uideri non posse, quod oculos inualidos à uento, ac sole subtraheret, fœtore tamen cadaueris res esset prodita, omnes inuaserunt Aprum, cuius factio latere non potuit, eumq; ante signa, & principia protraxere. Tunc habita est ingens concio, factum etiam tribunal. Et cum quæreretur quis uindex Numeriani iustissimus fieret, qs daretur Reip. bonus princeps, Dioclitianum omnes diuino consensu, cui multa iam signa facta dicebantur imperij, Augustum appellauerunt. Domesticos tunc regentem uirum insignem, callidũ, amantem Reip. amantem suorum, et ad omnia, quæ tempus quæsierat, paratum. Consilij semper alti, nonnunquam tamen effrontis, sed prudentis, nimia paruicacia motus inquieti pectoris comprimentis. Hic, cum tribunal conscendisset, atq; Augustus esset appellatus, & quæreretur quemadmodum Numerianus esset occisus, educto gladio Aprum præf. præt. ostentans
" *percussit, addens uerbis suis. Hic est author necis*
" *Numeriani. Sic Aper seipsum fœdauit, & deformibus consilijs agens dignum moribus suis exitum dedit. Auus meus retulit se interfuisse concioni, cũ Dioclitiani manu esset Aper occisus, percussisse au*

tem dicebat Dioclitianum, et dixisse. Gloriare Ap magni Aeneæ dextra cadis. Quod ego miror de homine militari, quamuis plurimos plus quàm militares uel græce, uel latine, uel comicorum usurpari dicta, uel talium poëtarum. Ipsi deniq; comici plerumq; sic milites inducunt, ut eos faciant uetera dicta usurpare. Nam & lepus tute es, & pulpamentum quæris, Liuij Andronici dictum est, multaq; alia, quæ Plautus, Cæciliusq; posuerũt. Curio sum non puto neq; satis uulgare fabellam de Dioclitiano Augusto ponere hoc conueniẽtem loco, quæ illi data est ad omen imperij. Auus meus mihi retulit ab ipso Dioclitiano compertum. Cum inquit, Dioclitianus apud Tungros in Gallia in quadam caupona moraretur, in minoribus adhuc locis militans, cum Druyde quadam muliere, cum rationem conuictus sui quotidiani faceret, atq; illa diceret. Dioclitiane nimium auarus, nimium parcus es, ioco non serio Dioclitianus respondisse fertur. Tunc ero largus, cum imperator fuero. Post quod uerbũ Druyas dixisse fertur. Dioclitiane iocari noli, nam imperator eris, cum Aprum occideris. Semper exinde Dioclitianus in animo habuit imperij cupiditatem, idq; Maximiano conscio, atque auo meo, cuius hoc dictum à Druyde ipse retulerat. Deniq; ut erat altus, risit, & tacuit, Apros tamen in uenationibus, ubi fuit facultas, manu sua semper occidit. Deniq; cum Aurelianus imperium accepisset, cum Probus, cum Tacitus, cum ipse Carus, Dioclitianus dixit. Ego semper Apros occido, sed alter semper

utitur pulpamento. Iam illud notum est, atq; uulgatum, qđ cum occidisset Aprum præf. præt. dixisse fertur eundem. Aprum fatalē occidi. Ipsum Dioclitianum idem auus meus dixisse dicebat, nullā aliam fuisse sibi causam occidēdi manu sua Aprū, nisi ut impleret Druydis dictum, et suum firmaret imperium. Non enim tam crudelem se innotescere cuperet primis maxime diebus imperij, nisi illum necessitas ad hanc atrocitatem occisionis attraheret. Dictum est de Caro, dictum etiā de Numeriano, superest nobis de Carino.

DE CARINO.

e

Arianus homo omnium contaminatissimus, adulter, frequēs corruptor iuuentutis, pudet dicere quod in literas Onesimus retulit, ipse quoq; male usus genio sexus sui. hic cum Cæsar decretis sibi Gallijs atq; Italia, Illyrico, Hispanijs, ac Britanijs et Africa relictus à patre cæsarianum teneret īperiū, sed ea lege, ut omnia faceret, quæ Augusti faciunt, enormibus sæuitijs & ingenti fœditate maculauit. Amicos optimos quosq; relegauit. pessimum quēq; elegit, aut tenuit, præf. urbi unū ex cancellarijs suis fecit. Quo fœdius nec cogitari potuit aliquando nec dici. præfectum præt. quem habebat, occidit. In eius locum Matronianum ueterem conciliatorem fecit, unum ex his notarijs, quem stuprorum, & libidinum conscium semper, atq; adiuto-

rem habuerat, inuito patre COS. fecit. Superbas ad Senatum literas dedit, Vulgo urbis Romæ quasi populo Ro. bona Senatus promisit. Vxores ducendo, ac reijciendo nouem duxit pulsis plerisq; prægnantibus. Mimis, meretricibus, pantomimis, cantoribus, atq; lenonibus palatium impleuit. Fastidium subscribendi tantum habuit, ut impurum quendam, cum quo semper meridie iocabatur, ad subscribendum poneret, quem obiurgabat plerunq; quod bene suam imitaretur manum. Habuit gemmas in calceis, nisi gemmata fibula usus non est. Balteum etiam sæpe gemmatum, ut Regem deniq; illum Illyrici pleriq; uocitarent. Præfectus nunquam COSS. obuiam processit. Hominibus improbis plurimum detulit, eosq; ad conuiuium semper uocauit. Centum libras auium, Centum piscium, mille diuersæ carnis in conuiuio suo frequenter exhibuit. Vini plurimum effudit. Inter poma, & melones natauit. Rosis Mediolanensibus, et triclinia & cubicula strauit. Balneis ita frigidis usus est, ut solent esse cællæ suppositoriæ frigidarijs semper niualibus. Cum hyemis tempore ad quendam locum uenisset, in quo fons erat aqua pertepida, ut solet per hyemē naturaliter eaq; in piscina usus esset, dixisse balneatoribus fertur. Aquam mihi muliebrem præparatis, atque hoc eius clarissimum dictum effertur. Audiebat pater eius quæ ille faceret, & clamabat. Nō est meus. Statuerat deniq; Cōstantiū, q postea Cæsar est factus (tunc aūt præsidatum Dalmatiæ administrabat (in locum

eius subrogare, quod nemo tunc uir melior uidebatur. Illum uero, ut Onesimus dicat, occidere. Longum est, si de eius luxuria plura uelim dicere. Quicunq; hostiatim cupit noscere, legat etiã Fuluium Asprianũ usq; ad tædiũ gestorum eius uniuersa dicentem. Hic ubi patrem fulmine absumptum, fratrem à socero interemptum, Dioclitianũ Augustum appellatũ cõperit, maiora uitia, et scelera edidit, quasi iam liber à frenis domesticæ pietatis suorum moribus absolutus. Nec ei tñ defuit ad uindicandum sibimet imperiũ uigor mentis. Nã contra Dioclitianum multis prælijs conflixit. Sed ultima pugna apud Murtiũ commissa, uictus occubuit. Hic trium principum finis fuit, Cari, Numeriani, et Carini, post quos Dioclitianum, & Maximianũ principes dij dederunt iungentes talibus uiris Galeriũ atq; Constantium, quorum alter natus est, qui acceptam ignominiam Valeriani captiuitate deleret, alter, qui Gallias Romanis legibus redderet. Quatuor sanè principes, mundi, fortes, sapientes, benigni, & admodum liberales unum in Rep. sentientes, præterea Senatus Romani moderati po. amici potestate graues, religiosi, & quales principes semper orauimus, quorum uitam singulis libris Claudius Euthemus, qui Dioclitiano ab epistolis fuit, scripsit. Quod idcirco dixi, ne quis à me tantam rem quæreret, maxime cum uel uiuorum principũ uita non sine reprehẽsione dicatur. Memorabile maxime & Carini, & Numeriani hoc habuit imperium, quod ludos Romanos nouis ornatos specta

culis dederunt, quos in palatio circa porticū stabuli pictos uidimus. Nā & Neurobatem, qui uelut in uētis cothurnatus ferretur, exhibuit et Thycobatem, qui per parietem urso eluso cucurrit, et ursos in circum agentes, & item centum Salpistas uno crepitu concinnentes, & centum camptaulas, choraulas centum, etiam pitaulas centum, pantomimos, & gymnicos mille. pegma præterea, cuius flammis scena conflagrauit, quam Dioclitianus postea magnificentiorem reddidit. Mimos præterea undiq; aduocauit. Exhibuit & ludum Sarmaticum, quo dulcius nihil est. Exhibuit Cyclopē adornatum. & græcis artificibus, & gymnicis, & histrionibus, & musicis aurum, & argentum, donata & uestis serica. Sed hæc omnia nescio quantū ad populū gratiæ habeant, nullius certe sunt momenti apud principes bonos. Dioclitiani deniq; dictum fertur, cum ei quidam rationalis suus editionem Cari laudaret, dicens multum placuisse principes illos causa ludorū theatraliū, ludorūq; circensium, Ergo inqt, bene risus est imperio suo Carus. Deniq; cum omnibus gentibus aduocatis Dioclitianus daret ludos parcissime usus liberalitate, dicēs castiores esse oportere ludos spectante censore. Legat hunc locum Iunius Messala, quem ego libere culpare audeo. Ille enim patrimonium suum scenicis dedit. hæredibus abnegauit. matris tunicam dedit mimæ. Lacernam patris mimo, & rete flauiæ. pallio aurato, atq; purpurato pro Syrmate tragœdus uteretur. Inscriptum est adhuc in

choraul

choraule pallio hianthino, quo ille uelut spolio nobilitatis exultat, Messalæ nomen, & uxoris. iam quid lineas petitas Aegypto loquar? quid tyro & sidone tenuitate perlucidas, micantes purpura, plumā di difficultate pnobiles, donati sunt ab Atre batias birri petiti, donati birri canusini, Africanæ opes in scena non prius uisæ. Et hæc quidem iciirco ego in literas retuli, quo futuros editores pudor tangeret, ne patrimonia sua proscriptis legitimis hære dibus, mimis, & ballionibus deputarent. Habe mī amice meum munus, quod ego, ut sæpe dixi, non eloquentiæ causa, sed curiositatis in lumen edidi, id præcipue agens, ut si quis eloquens uellet facta prin cipum reserare, materiam non reqreret habiturus meos libellos ministros eloquij, te quæso sis conten= tus, nosq; sic uoluisse scribere melius quàm potuisse contendas.

VITAE EORVM, QVI AVT CAESARIS TANTVM NOMEN ADEPTI, AVT PER TIRANNIDEM IMPERIVM INVASERE.

SPARTIANI AELIVS VERVS CAESAR.

Ioclitiano Augusto Aelius Spartianus suus salutem. In animo mihi d est Dioclitiane Auguste tot principũ maxime non solũ eos, q̃ principum locũ in hac statione, quam tẽperas, retentarunt, ut usque ad D. Adrianum feci, sed illos etiã, qui uel Cæsarũ nõie appellati sunt, nec principes, aut Augusti fuerunt, uel quolibet alio genere, aut in famam, aut in spem principatus uenerunt, cognitioni numinis tui sternere. Quorum præcipue de Aelio Vero dicẽdũ est, qui primus tantum Cæsaris nomen accepit adoptione Adriani familiæ principum adscitus. Et quoniã nimis pauca dicẽda sunt, nec debet prologus enormior esse quàm fabula, de ipso iam loquar.

Eionius Cõmodus, qui & Aelius Ve- c rus appellatus est, quem sibi Adrianus æuo ingrauescente morbis tristioribus pressus peragrato iam orbe terrarum adoptauit, nihil habet in sua uita memorabile, nisi quod tantum Cæsar est appellatus non testamento, ut antea solebat, neq; eo modo, quo Traianus est adoptatus, sed eo propè genere, quo nostris temporibus à uestra clementia Maximianus, atq; Cõstan

tius Cæ*sares dicti sunt, quasi quidam principum filij uiri, et designati* Augustæ *maiestati hæredes.* & *quoniã de* Cæ*sarum nomine in huius præcipue uita est aliquid disputandum, qui hoc solum nomẽ adeptus est,* Cæ*sarem uel ab elephanto, qui lingua* Maurorum Cæ*sa dicatur, in prælio cæso, eum q̃ primus sic appellatus est, doctissimi uiri,* & *eruditissimi putant dictum, uel quia mortua matre, uentre cæso sit natus, uel cũ magnis crinibus sit utero parentis effusus, uel quod oculis cæsijs, et ultra humanum morem uiguerit.* Certe *quæcunq; illa felix necessitas fuit,* Inde *tam clarum,* & *duraturum æternitate mundi nomen effloruit.* Hic *ergo, de quo sermo est primũ,* L. Aurelius Verus *est dictus, sed ab* Adriano *ascitus ĩ* Aeliorũ *familiã, hoc ẽ in* Adriani, *trãscriptus, et appellatus ẽ* Cæ*sar.* Huic *pater,* Ceionius Cõmodus *fuit, quẽ alij* Verũ, *alij* L. Aureliũ *multi* Anniũ *prodiderunt, maiores oẽs nobilissimi, quorũ origo pleraq; ex* Hetruria *fuit, uel ex* Fauẽtia. Et *de huius q̃dẽ familia plenius in uita* L. Aurelij Ceioij Cõmodi Veri Antonini *filij huiusce, quẽ sibi adoptare* Antoninus *iussus est, disseremus.* Is. n. *liber debet oĩa, quæ ad stẽma generis ꝑtinent, cõtinere, q̃ habet principem, de quo plura diceñda sunt.* Adoptatus *autem* Aelius Verus *ab* Adriano *eo tẽpe, quo iam, ut superius diximus, parum uigebat,* & *de successore necessario cogitabat, statimq́; prætor factus, et* Pãnonijs *dux, ac rector ĩpositus mox* COS. *creatus.* Et *quia erat deputatus imperio, iterum* COS. *designatus est.* Datum *etiam populo congia-*

rium causa eius adoptiōis, collatumq; militibus HS III millies circenses editi, neq; quicquā prætermis sum, quod posset lætitiam publicam frequentare. Tantumq; apud Adrianum principē ualuit, ut præter adoptionis affectum, quo ei uidebatur adiunctus, solus omnia, quæ cuperet, etiam per literas impetraret. Nec prouinciæ quidem, cui præpositus erat, defuit. Nam bene gestis rebus, uel potius feliciter, et si non summi, medij tamen obtinuit ducis famam. Hic tamen ualetudinis adeo miseræ fuit, ut Adrianum statim adoptionis pœnituerit, potueritq; eum amouere à familia imperatoria, cum sæpe de alijs cogitaret, si forte uixisset. Fertur denique ab ijs, qui Adriani uitam diligentius in literas retulerunt, Adrianum Veri sciisse genituram, & eum, quem non multum ad Remp. regendam probarat, ob hoc tantum adoptasse, ut suæ satisfaceret uoluntati. Et, ut quidam dicunt, tamē iureiurando, quod intercessisse inter ipsum, ac Verum secretis conditionibus ferebatur. Fuisse enim Adrianum peritum matheseos Marius Maximus usqueadeo demonstrarat, ut eum dicat cūcta de se sciisse sic, ut omnium dierum usque ad horam mortis futuros actus ante perscripserit. Satis præterea constat eum de Vero sæpe dixisse.

" Ostendent terris hunc tantum fata, neque ultra
" Esse sinent. — Quos uersus cum aliquando in hortulo spatians cantitaret, atq; adesset unus ex litteratis, quorū Adrianus speciosa societate gaudebat, uelletq; addere,

» *Nimium uobis Romana propago*
» *Visa potens superi, propria hæc si dona fuissent.*
Adrianus dixisse fertur, hos uersus Vita non capit Veri. illud addens,
» *-Manibus date lilia plenis.*
» *Purpureos spargam flores, animamq; nepotis*
» *His saltem accumulem donis, & fungar inani*
» *Munere-* Cum quidem etiam illud dicitur cum irrisione dixisse. Ego mihi diuum adoptaui non filium. Eum tamen cum consolaretur unus de literatis, qui aderat, ac diceret, quid si non recte constellatio eius collecta est, quem credimus esse uicturū? Adrianus dixisse fertur. Facile ista dicas tu, qui pa-
» trimonij tui non Reip. quæris hæredem. Vnde apparet eum habuisse in animo alium deligere, atq; hūc ultimo uitæ suæ tempore à Rep. submouere. sed eius consilijs fauit euentus. Nā cum de prouincia Aelius redijsset, atq; orationem pulcherrimā, quæ hodie legitur siue per se, siue per scriniorum, aut dicendi magistros parasset, qua Calen. ipsis Ianuarijs Adriano patri gratias ageret, Accepta potione, qua se existimaret iuuari, Calē. ipsis Ianuarijs perijt. Iussusq; ab Adriano, quia uota interueniebant, non lugeri. Fuit hic uitæ lætissimæ, eruditus in literis. Adriano (ut maleuoli loquuntur) acceptior forma q̄ moribus. In aula diu non fuit, in uita priuata, etsi minus probabilis, minus tamen reprehendendus, ac memor familiæ suæ, comptus, decorus, pulchritudinis regiæ, oris uenerandi, eloquentiæ celsioris, uersu facilis, in Rep. ēt non inutilis. Hu

ius uoluptates ab ijs, qui uitam eius scripserunt, multæ feruntur, equidem non infames, sed aliquatenus diffluentes. Nam tetrapharmacum, seu potius pentapharmacum, quo postea semper Adrianus ē usus, ipse dicitur reperisse. Hoc est sumen, fasianū, pauonem, crustulatam, & aprunam. De quo genere abi aliter refert Marius Maximus non pentapharmacum, sed tetrapharmacum appellans, ut et nos ipsi in eius uita prosecuti sumus. Fertur etiam aliud genus uoluptatis, quod Verus inuenerat. Nam lectum emmentibus quatuor anacliterijs fecerat minuto reticulo undiq; inclusum, eumq; folijs rosæ, quibus demptum esset album, replebat. Iacensq; concubinis uelamine de lilijs facto se tegebat unctus odoribus persicis, iam illa frequentantur a nonnullis, quod & accubationes, ac mensas de rosis, ac lilijs fecerit, & quidem purgatis, quæ & si non decora, non tamen ad perniciem publicam prompta sunt. Atq; idem Ouidij libros amorum in lecto semper habuisse. Idem Martialem epigrammaticum poëtam Virgiliū suum dixisse. Iam illa leuiora, quod cursoribus suis exemplo cupidinum alas frequenter apposuit, eosq; uentorum nominibus sæpe uocitauit Boream alium, alium Notum, & item Aquilonem, aut Circium, cæterisq; nominibus appellans, et indefesse, atq; inhumaniter faciens cursitare. Idem uxori conquerenti
» de extraneis uoluptatibus dixisse fertur, Patere me
» per alias exercere cupiditates meas. Vxor enim di-
» gnitatis nomen est, non uoluptatis. Eius filius est

Antoninus Verus, qui adoptatus est a Marco. Verus certe cum Marco æquale gessit imperium. Nam ipsi sunt, qui primi duo Augusti appellati sunt, & quorum fastis consularibus sic nomina præscribuntur, ut dicantur non tantum duo Antonini, & duo Augusti, tantumq; huius rei & nouitas, & dignitas ualuit, ut fasti consulares nonnulli ab his sumerent ordinem consulum. Pro eius adoptione infinitam pecuniam populo, & militibus Adrianus dedit. Sed cum eum uideret homo paulo argutior miserrimæ ualetudinis ita, ut scutũ solidius iactare non posset, dixisse fertur, Ter millies perdidimus, quod exercitui, populoq; dependimus siquidem satis in caducum parietem incumbimus, & qui non ipsam Remp. sed nos ipsos sustentare uix possit. Et hæc qdem Adrianus cum præfecto suo locutus est. Quæ cum prodidisset præfectus, ac p hoc Aelius Cæsar in dies magis, magisq; solicitudine ut pote desperati hoĩs aggrauaretur, præfecto suo Adrianus, qui rem prodiderat, successorem dedit uolens uideri, quod uerba tristia tẽperasset, sed nihil profuit. Nã, ut diximus, Lucius Ceionius Cõmodus Verus Aelius Cæsar (Nam his omnibus noĩbus appellatus est) perit, sepultusq; imperatorio funere, neq; quicquam de regia in morte habuit dignitate. Doluit ergo illius mortem, ut bonus pater, non ut bonus princeps. Nã cum amici solliciti quærerent, qui adoptari posset, Adrianus dixisse fertur his etiam uiuente adhuc Vero decreueram, ex quo ostendit aut iudicium suũ, aut scientiã

futurorum post hunc deniq; Adrianus diu anceps, quid faceret, Antoninum adoptauit pium cognomine appellatum, cui conditionem addidit, ut ipse sibi Marcum & Verum Antoninos adoptaret, filiamq; suam Vero non Marco daret. Nec diutius uixit grauatus langore, ac diuerso genere morborũ sæpe dicens sanum principem mori debere non debilem. Statuas sanè Aelio Vero per totum orbem colossas poni iussit, templa etiam in nonnullis urbibus fieri. Deniq; illius merito filium eius Verum nepotem ut pote suum, qui pereunte Aelio in familia ipsius Adriani remanserat, adoptandum Antonino Pio, cum Marco, ut iam diximus, dedit, sæpe dicens. Habeat Resp. quodcunq; de Vero, quod quidem contrarium ijs, quæ de adoptionis pœnitentia per authores plurimos intimata sunt. Cum Verus posterior nihil dignum præter clementiam in moribus habuerit, quod imperatoriæ familiæ lumen afferret. Hæc sunt, quæ de Vero Cæsare mandanda literis fuerunt, de quo icirco non tacui, quia mihi propositum fuit omnes, qui uel post Cæsarem dictatorem hoc est D. Iulium, uel Cæsares, uel Augusti, uel principes appellati sunt, quiq; in adoptionem uenirent, uel imperatorum filij, aut parentes Cæsarum nomine consecrati sunt, singulis libris exponere, meæ satisfaciens conscientiæ, etiam si multis nulla sit necessitas talia requirendi.

AVIDIVS VVLCATII GALLICANI. V. C.

Vidius Cassius, ut quidam uolunt, ex familia Cassiarum fuisse dicitur, per marem tamen nouo genitus Auidio Seuero, q ordines duxerat, & post ad summas dignitates peruenerat. Cuius Quadratus in historijs meminit, & quidem grauiter, cum illum summum uirum, & necessariũ Reip. asserit. Et apud ipsum Marcum prævalidum. Nam iam eo imperante perisse fatali sorte perhibetur. Hic ergo Cassius ex familia (ut diximus) Cassiorum, qui in C. Iulium conspirauerant. oderat tacite principatum, nec ferre poterat imperatoriũ nomen. Dicebatq; esse grauius nomen imperij, quod non posset è Rep. tolli nisi per alterum imperatorem. Deniq; tentasse in pueritia dicitur extorquere etiam Pio pricipatum, sed per patrem uirum sanctum, & grauem affectationem tyrannidis latuisse. Habitum tamen semper ducibus suspectum. Vero autem illum parasse insidias, ipsius Veri epistola indicat, quam inserui ex epistola Veri. Auidius Cassius auidus est imperij, quantum & mihi uidetur, & iam inde sub auo meo patre tuo innotuit, quem uelim obseruari iubeas. Omnia enim nostra displicent, opes non mediocres parat, literas nostras ridet. Te philosophiam aniculam, me luxuriosum morionem uocat. Vide quid agendum sit, Ego hominem non ui=

» di, se uide, ne tibi, & liberis tuis non bene consu-
» lat. Cum tales inter præcinctos habeas, qualem mi
» lites libenter audiunt, libenter uident. Rescriptum
» Marci de Auidio Cassio. Epistolam tuam legi, et
» solicitam potius quàm imperatoriam & non no-
» stri temporis. Nam si ei diuinitus debetur imperi-
» um, non poterimus interficere, etiam si uelimus.
» Scis etiam proaui tui dictum. Successorē suum nul-
» lus occidit, sin minus, ipse sponte sine nostra cru-
» delitate fatales laqueos incidat. Adde quod non pos
» sum reum facere, quem nullus accusat, &, ut ipse
» dicis, milites amant. Deinde in causis maiestatis
» hæc natura est, ut uideantur uim pati etiam qui-
» bus probatur. Scis.n.ipse q̄d auus tuus Adrianus
» dixerit, misera conditio imperatorum, quibus de
» affectata tyrannide nisi occisis non potest credi.
» Eius autem exemplum ponere quam Domitiani,
» qui hoc primus dixisse fertur, malui. Tyranno-
» rum enim etiam bona dicta non habent tantum
» authoritatis, quantum debent. Sibi ergo habeat su
» os mores, maxime cum bonus dux sit, & seuerus
» & fortis & Reip. necessarius. Nam quod dicas li-
» beris meis cauendum esse morte illius, planè liberi
» mei pereant, si magis amari merebitur Auidius
quàm illi, & si Reip. expedit Cassium uiuere q̄ li-
beros Marci. Hæc de Cassio Verus, hæc Marcus.
Sed nos hominis naturam et mores breuiter expli
cauimus. Neque enim plura de his sciri possunt,
quorum uitam illustrare nullus audet, eorum cau
sa, à quibus oppressi fuerint. Addemus autem

quemadmodum ad imperium uenerit, & quem admodum sit occisus, & ubi uictus. Proposui enim Diocltiane Auguste, omnes, qui imperatorium nomen siue iuste, siue iniuste habuerunt, in literas mittere, ut omnes purpuratos Augustos cognosceres. Fuit his moribus, ut nonnunquam trux & asper uideretur. Aliquando mitis & lenis, sæpe religiosus. Aliâs contemptor sacrorum, auidus uini, idem abstinens, cibi appetens, & inediæ patiens. veneris cupidus, et castitatis amator. nec defuere, qui illum Catilinam uocarent. Cũ & ipse se ita gauderet appellari, addens futurum se Sergium, si Dialogistam occidisset, Antoninum hoc nomine significans, qui tantum enituit in philosophia, ut iturus ad bellum Marcomannicum timentibus cunctis, nequid fatale proueniret, rogatus sit non adulatione sed serio, ut præcepta philosophiæ ederet, nec ille timuit, sed per ordinem παραινέσεως, hoc est præceptionum per triduum disputauit. Fuit præterea disciplinæ militaris Auidius Cassius tenax, & qui se Marium dici uellet. Quoniam de seueritate illius dicere cœpimus, multa extant crudelitatis potius quàm seueritatis eius indicia. Nam primum milites, qui aliquid prouincialibus tulissent per uim in illis ipsis locis, in quibus peccauerant, in crucem sustulit. Primus etiam id supplicij genus inuenit, ut stipitem grandem poneret pedum octoginta & centum, id est materiam. Et à summo usque ad imũ damnatos ligaret, & ab imo focum appo

neret, incensisq; alijs alios fumi cruciatu timore ēt alios necaret, idem denos catenatos in profluētem mergi iubebat uel in mare. Idem multis desertoribus manus excidit, alijs crura incidit, ac poplites dicens maius exemplum esse uiuentis miserabiliter criminosi quàm occisi. Cum exercitum duceret, & inscio ipso manus auxiliaria centurionibus suis authoribus tria millia Sarmatarum negligentius agentium in Danubij ripis occidissent, & cum præda ingenti ad eum redissent, sperantibus centurionibus præmium, quod per parua manu tantum hostium segnius agentibus tribunis, & ignorantibus occidissent, rapi eos iussit, & in crucem tolli, seruiliq; supplicio affici. Quod exemplum non extabat. dicens euenire potuisse, ut essent insidiæ, ac periret Romani imperij reuerentia, & cum ingens seditio in exercitu orta esset, processit nudus campestri solo tectus, & ait percutite inquit me, si audetis, & corruptæ disciplinæ facinus addite. Tunc conquiescentibus cunctis meruit timeri, quia non timuit. Quæ res tantum disciplinæ Romanis addidit, tantum terroris Barbaris iniecit, ut pacem annorum centum ab Antonino absente peterent. Siqdem uiderant damnatos Romani ducis iudicio etiam eos, qui contra fas uicerant. De hoc multa grauia contra militum licentiam facta inueniuntur apud Aemilium Parthenianum, qui affectato res tyrannidis iam inde à ueteribus historiæ tradidit. Nā & uirgis cecidit in foro, et ī medijs castri securi percussit, q ita meruerunt, & manus multis

amputauit. Et præter laridum, ac bucellatum, atque acetum militem in expeditione portare prohibuit. Et si aliquid quippiam reperit luxuriam non leui supplicio effecit. Extat de hoc epistola D. Marci ad præfectum suum talis. Auidio Cassio legiones Syriacas dedi diffluentes luxuria, & daphnes moribus agentes, quas totas excaldantes se reperisse Cesonius Vectilianus scripsit, & puto me non errasse, siquidem & tu notum habeas Cassium hominem cassianæ seueritatis, et disciplinæ, neq; enim milites regi possunt, nisi uetere disciplina. Scis enim uersum à bono poëta dictũ, et oĩbus frequentatum.

» Moribus antiquis res stat Romana, uirisq;

» Tu tantum fac adsint legionibus abunde commeatus. Quos, si bene Auidiũ noui, scio nõ perituros. præfecti ad Marcum, Recte consuluisti mi domine, quod Cassium præfecisti Syriacis legionibus. Nihil enim tam expedit, quàm homo seuerior græcanicis militibus. Ille sanè omnes excaldationes, omnes flores de capite, collo, & sinu militi excutiet. Annona militaris omnis parata est, neq; qcq̃ deest sub bono duce, nõ. n. multum aut quæritur aut ĩpeditur. Nec fefellit de se iudicium habitum. Nam statim et ad signa edici iussit, & pro gramma in parietibus fixit, ut siquis cinctus inueniretur apud Daphnem, discinctus rediret. Arma militum septima die semper respexit. Vestimenta etiam, & calciamenta, et ocreas. delitias omnes de castris submouit, iussit'q; eos hyemem sub pellibus agere, nisi corrigerent suos mores, & egissent nisi honestius uixissent. Exerci

tium septimi diei fuit omnium militum ita, ut sagittas mitterent, et armis luderent. Dicebat enim miserum esse, cum exercerentur athletæ, uenatores, & gladiatores, non exerceri milites, qbus minor esset futurus labor, si consuetus esset. Ergo correcta disciplina, et in Armenia, et in Arabia, et in Aegypto res optime gessit. Amatusq; est ab omnibus orientalibus, & spetiatim ab Antiochensibus, qui etiã imperio eius consenserunt, ut docet Marius Maximus in uita D. Marci. Nam et cum bucolici milites per Aegyptum grauia multa facerent, ab hoc retunsi sunt, ut idem Marius Maximus refert in eo libro, quem secundum de uita Marci Antonini edidit. Hic imperatorem se in oriente appellauit, ut quidam dicunt, Faustina uolente, quæ ualetudini Marci iam diffidebat, & timebat, ne infantes filios tueri sola non posset, atq; aliqs existeret, qui capta statione regia, infantes de medio tolleret. Alij autem dicunt hanc artem adhibuisse militibus, et prouincialibus Cassium contra Marci amorem, ut sibi posset consentiri, quod diceret Marcum diem suum obijsse. Nam & diuum eum appellasse dicitur, ut desyderium illius leniret. imperatorio animo cum processisset, eum, qui sibi aptauerat ornamenta regia, statim præfectum prætorij fecit, qui & ipse occisus est Antonino inuito ab exercitu, qui & Metianum, cui erat commissa Alexãdria, quiq; cõsenserat spe participatus Cassio, inuito, atque ignorante Antonino interemit, Nec tamen Antoninus grauiter est iratus rebellione cognita, nec in eius

liberos, aut affectus seuit. Senatus illum hostem appellauit, bonaq; eius proscripsit. Quæ Antoninus in priuatum ærarium congeri noluit. Quare Senatu præcipiente in ærarium publicum sunt relata. Nec Romæ terror defuit, cum quidam Auidium Cassium dicerent absente Antonino, qui nisi à uoluptarijs unice amabatur, Romam esse uenturum, atq; urbem tyrannice direpturum, maxime Senatorum causa, qui eum hostem iudicauerāt bonis proscriptis, & amor Antonini hoc maxime enituit, quod consensum omnium præter Antiochenses Auidius interemptus est, quem quidem occidi non iussit, sed passus est, cum apud cunctos clarum esset, si potestatis suæ fuisset, parsurum illi fuisse. Caput eius ad Antoninum cum delatum esset, ille non exultauit, non elatus est, sed etiam doluit, ereptam sibi esse occasionem misericordiæ, cum diceret se uiuum illum uoluisse capere, ut illi exprobraret beneficia sua, eumq; seruaret. Deniq; cum quidam diceret reprehendendum Antoninum, quod tam mitis esset in hostem suum, eiusq; liberos, et affectus, atque omnes, quos conscios tyrannidis reperisset, addente illo, qui reprehendebat. Quid si ille uicisset, dixisse dicitur. Non sic deos coluimus, nec si uiuimus, ut ille nos uinceret. Enumerauit deinde omnes principes, qui occisi essent, habuisse causas, quibus mererentur occidi, nec quenquam facile bonum uel uictum à tyranno, uel occisum. dicēs meruisse Neronem debuisse Caligulam. Othonem et Vitelliū nec impetrare

uoluisse. Nam de Pertinace, & Galba paria sentiebat, cum diceret in imperatore auaritiā esse acerbissimum malum. Deniq; non Augustum, non Traianum, non Adrianum, non patrem suum à rebellibus potuisse superari. Cum & multi fuerint, et ipsis uel inuitis, uel inscijs extincti. Ipse autem Antoninus à Senatu petijt, ne grauiter in conscios defectionis animaduerteretur. Eo ipso tempore, quo rogauit, nequis Senator temporibus suis capitali supplicio afficeretur, quod illi maximum amorem conciliauit. Denique paucissimis centurionibus punitis deportatos reuocari iussit. Antiochēsibus, qui Auidio Cassio consenserant, sed & his & alijs ciuitatibus, quæ illum iuuerant, ignouit. Cum primo Antiochensibus grauiter iratus esset, his spectacula sustulisset, & multa alia ciuitatis ornamenta, quæ postea reddidit. Filios Auidij Caßij Antoninus Marcus parte media paterni patrimonij donauit, ita ut filias eius auro, argento, & gemmis honestaret. Nā & Alexandriæ filiæ Caßij & genero Druentiano liberam euagandi ubi uellent, potestatem dedit. Vixeruntq; non quasi tyranni pignora, sed quasi Senatorij ordinis in summa securitate. Cū illis etiā in lite obijci fortunam propriæ uenisset domus. damnatis aliquibus ob iniuriā, quod in eos petulantes fuissent, quos quidem amitæ suæ marito commendauit. Siquis autem omnem hanc historiam scire desyderat, legat Marij Maximi secundum librum de uita Marci, in quo ille ea dicit, quæ solum Marcus mortuo iam Vero egit. Tunc enim Cassius

rebellauit,

rebellauit, ut probat epistola missa ad Faustinam,
» cuius hoc exemplũ est. Verus mihi de Auidio ue-
» rum scripserat, quod cuperet imperare. Audisse
» se enim te arbitror, quod æruscatores de eo nun-
» tiarent. Veni igitur in Albanum, ut tractemus o-
» mnia dijs uolentibus nil timens, hic autem apparet
» Faustinam ista nescisse. Cum dicat Marius infama
» ri eam cupiens, quod ea conscia Cassius imperium
sumpsisset. Nam & ipsius epistola extat ad Verũ,
qua urget Marcum, ut in eum grauiter uindicet.
» Exemplum epistolæ Faustinæ ad Marcum. Ipsa
» in Albanum cras, ut iubes, mox ueniam. Tamen
» iam hortor, ut, si amas liberos tuos, istos rebelliões
» acerrime prosequaris. Male enim assueuere & du-
» ces, & milites, q nisi opprimentur, opprimẽt. Itẽ
» alia epistola eiusdem Faustinæ ad Marcum. Mater
» mea Faustina patrem tuum Pium eiusdem in de-
» fectione Celsi sic hortata est, ut pietatem primum
» circa suos seruaret, sic circa alienos. Non enim Pius
» est imperator, qui non cogitat uxorem, & filios.
» Commodus noster uides in qua ætate sit, Pompeia
» nus gener & senior est, & pegrinus. Vide quid
» agas de Auidio Cassio, & de eius conscijs. Noli
» parcere hominibus, qui tibi non pepercerunt, &
» nec mihi, nec filijs nostris parcerent, si uicissent.
» Ipsa iter tuum mox consequor, quia Fadilla no-
» stra ægrotabat. in Formianum uenire non potui.
» Sed si te Formijs inuenire non potero, assequar Ca
» puam, quæ ciuitas & meã, et filiorum nostrorum
» ægritudinẽ poterit adiuuare. Soteridẽ medicum

» in Formianũ, ut dimittas rogo, ego autem Dositheo
» nihil credo, qui puellæ uirgini curationem nescit
» adhibere. Signatas mihi literas Calphurnius dedit,
» ad quas rescribam, si tardauero, per Caelium senẽ
» spadonem hominem, ut scis, fidelẽ. Cui uerbo man
» dabo, quid uxor Auidij Caßij, & filij, & gener
» de te iactare dicantur. Ex his literis itelligitur Cas
sio Faustinam consciam non fuisse, quinetiam sup
plicium eius grauiter exegisse, siquidem Antoninũ
quiescentem, & clementiora cogitantem ad uindi-
ctæ necessitatem impulit. Cui Antoninus quid re-
» scripserit subdita epistola perdocebit. Tu quidem
» mea Faustina religiose pro marito, & pro nostris
» liberis agis. Nam relegi epistolam tuam in Forma-
» no, qua me hortaris, ut in Auidij cõscios uindicem.
» Ego uero & eius liberis parcam, & genero, et uxo
» ri, & ad Senatum scribam, ne aut proscriptio gra
» uior sit, aut pœna crudelior. Non enim quicquam
» est, quod imperatorem Romanum melius commen-
» det gentibus quàm clementia. Hæc Cæsarem deum
» fecit. Hæc Augustum consecrauit. Hæc patrem tu-
» um in primis Pij nomine ornauit. Deniq; si ex mea
» sententiã de bello iudicatum esset, nec Auidius esset
» occisus. Esto igitur secura, dij me tuentur dijs pietas
» mea cordi est. Pompeianum nostrum in annum se
» quentem COS. dixi. Hæc Antoninus ad coniugem.
ad Senatum autem qualem orationem miserit, in-
» terest scire ex oratione Marci Antonini. Habetis igi
» tur Patres Conscripti pro gratulatione uictoriæ ge
» nerum meum COS. Pompeianum dico Cuius ætas

» olim reuerenda fuerat consulatu, nisi uiri fortes in
» teruenissent, quibus reddi debuit, quod à Republi
» ca debebatur. Nunc quod ad defectionem Cassia
» nam pertinet, uos oro, atq; obsecro P. C. ut censura
» uestra deposita, meam pietatem, clementiamq; ser-
» uetis, immo uestram, neq; quenquam ullum Senatus
» occidat. Nemo Senatorum puniatur, nullius funda-
» tur uiri nobilis sanguis, deportati redeant, proscri
» pti bona recipiant. Vtinam possem multos etiam ab
» inferis excitare. Non enim unquam placet in impe
» ratore uindicta sui doloris, quæ & si iustior fue-
» rit, acrior uidetur. Quare filijs Auidij Cassij &
» genero, & uxori ueniam dabitis. Et quid dico ueni
» am, cum illi nihil fecerint. Viuant igitur securi sci-
» entes sub Marco uiuere. Viuant in patrimonio pa
» rentum pro parte donato, auro, argento, uestibus fru
» antur. sint diuites, sint securi, sint uagi & liberi,
» & per ora omnium ubiq; populorum circunferant
» meæ, circũferant uestræ pietatis exemplũ. Nec ma-
» gna hæc est P. C. clementia ueniam proscriptorum
» liberis, et coniugibus dari. Ego uero à uobis peto, ut
» conscios Senatorij ordinis, et equestris à cæde, à pro-
» scriptione, à timore, ab infamia, ab inuidia, & po
» stremo ab omni uindicetis iniuria. Detisq; hoc me
» is temporibus, ut in causa tyrãnidis, q in tumultu ce
» cidit, probetur occisus. Hãc eius clementiã Senatus
» his acclamationibus prosecutus est. Antonine Pie dij
» te seruẽt. Antonine clemẽs dij te seruent. Antonine
» clemens dij te seruent. Tu uoluisti, quod licebat, nos
» fecimus quod decebat. Commodo imperium iustum

» *rogamus, progeniem tuam robora. Fac securi sint*
» *liberi tui, bonum imperium nulla uis lædit. Com*
» *modo Antonino tribunitiam potestatem rogamus,*
» *præsentiam tuã rogamus, philosophiæ tuæ, patiẽtiæ*
» *tuæ, doctrinæ tuæ, nobilitatis tuæ, innocentiæ tuæ.*
» *Vincis inimicos, hostes exuperas, dij te tuentur, &*
reliqua. Vixerunt igitur posteri Auidij Caßij se-
curi, & ad honores admißi sunt. Sed eos Commo
dus Antoninus post excessum diui Patris sui omnes
uiuos incendi iussit quasi in factione deprehensos.
Hæc sunt, quæ de Cassio Auidio comperimus. Cu-
ius ipsius mores, ut supra diximus, uarij sẽp fue-
runt. Sed ad censuram, crudelitatemq; propensio-
res, q si obtinuisset imperium, fuisset non modo cle
mens, sed bonus, sed utilis, & optimus imperator.
Nã extat epistola eius ad generum suũ iam impe-
» *ratoris huiusmodi. Misera Resp. quæ istos diui-*
» *tiarum cupidos, & diuites patitur misera. Marcus*
» *homo sanè optimus, qui dũ clemens dici cupit, eos*
» *patitur uiuere, quorũ ipse non probat uitam. Vbi*
» *L. Cassius, cuius nos frustra tenet nomen? Vbi Mar*
» *cus ille Cato Censorius? Vbi omnis disciplina ma*
iorum, quæ olim qdem interciidit? Nunc uero nec
quæritur. Marcus Antoninus philosophatur, et quæ
rit de clementia, et de animis, & de honesto, et iu-
» *sto, nec sentit pro Rep. Vides multis opus esse gla-*
» *dijs, multis elogijs, ut in antiquum statum publicæ*
» *forma reddatur. Ego uero istis præsidibus prouin-*
» *ciarum. an ego proconsules, an ego præsides putem,*
» *qui ob hoc sibi à Senatu, & ab Antonino prouin-*

» cias datus credunt, ut luxurientur, ut diuites fiāt?
» Audisti praef. praet. nostri philosophi ante triduū,
» quàm fieret, mendicum, & pauperem, sed subito
» diuitem factum? Vnde quaeso, nisi de uisceribus
» Reip. prouincialiumq; fortunis? Sint sanè diuites,
» sint locupletes aerarium publicum referaent. Tan
» tum dij faueant. bonis patribus reddant cassianū
» Reip. principatum. Haec epistola eius indicat, q̄ Se-
uerus, & quàm tristis futurus fuerit imperator.

SPARTIANI PESCENNIVS NIGER.

Rarum, atq; difficile est, ut quos tyrannos aliorum uictoria fecerit, bene mittantur in literas. Atq; ideo uix omnia de his plene in monimentis, atq; annalibus habentur. Primum enim quae magna sunt in eorum honorem ab scriptoribus deprauantur, deinde alia supprimuntur. Postremo non magna diligentia in eorum genere, ac uita requiritur. Cum satis sit audaciam eorum, & bellum, in quo uicti fuerint, ac poenam proferre. Pescennius ergo Niger, ut alij tradunt, modicis parentibus, ut alij, nobilibus fuisse dicitur patre Annio Fusco, matre Lampridia, auo curatore Aqui. Ex qua familia originem ducebat. Quod quidem dubium etiam nunc habetur. Hic eruditus medio-

criter, moribus ferox, diuitijs immodicus, uita parcus, libidinis effrenatæ ad omne genus cupiditatũ. Ordines diu duxit, multisq; ducatibus peruenit. Vt exercitus syriacos iussu Cōmodi regeret suffragio maxime athletæ, qui Cōmodũ strangulauit, ut oia tunc fiebãt. Is, posteaquã cōperit occisum Cōmodũ, Iulianũ imperatorem appellatum, eundemq; iussu Seueri, & Senatus occisum, Albinũ etiã in Gallia sumpsisse nomen iperatoris, ab exercitibus syriacis, quos regebat, appellatus ē iperator, ut quidã dicũt magis in Iuliani odiũ, quàm ĩ æmulationē Seueri. Huic ob detestationem Iuliani primis imperij diebus, ita Romæ fautũ est à Senatoribus duntaxat, qui & Seuerum oderant, ut inter lapidationes, execrationesq; omnium illi feliciter optarent, illum principem insuper, & illum Augustum populus acclamaret. Iulianum autem oderant populares, quod Pertinacem milites occidissent, & illum imperatorem aduersa populi uoluntate appellassent. Deniq; ingentes ob hoc seditiones fuerunt. Ad occidendum autem Nigrum primipilarem Iulianus miserat stulte ad eum, qui haberet exercitus, & se tueri posset, proinde quasi qualislibet imperator à primipilario posset occidi. Eadem autem dementia etiam Seuero iam principi Iulianus successorem miserat. Denique etiam Aquilium Centurionem notum cædibus ducum miserat, quasi imperator tantus à Centurione posset occidi. Par denique insania fuit, quod cum Seuero ex interdicto de imperio egisse fertur, ut iure uideretur

ad principatum peruenisse. Et de Pescennio Nigro iudicium populi ex eo apparuit, quod cum ludos circenses Iulianus Romæ daret, & indiscrete subsellia Circi Maximi repleta essent, ingentiq; iniuria populus affectus esset, per omnes uno consensu Pescennius Niger ad tutelam urbis est expetitus, odio, ut diximus, Iuliani, & amore occisi Pertinacis. Cui quidem Iulianus dixisse fertur. Nec sibi, nec Pescennio longum imperium deberi, sed Seuero, qui magis esset odio habendus à Senatoribus, militibus, prouincialibus, popularibus, quod probauit rei euentus. Et Pescennius quidem Seuero eo tempore, quo Lugdunensem prouinciam regebat, amicissimus fuit, nam ipse missus erat ad comprehendendos desertores, qui innumeri Gallias tunc uexabant. In quo officio, quod se honeste gessit, iucundissimum fuit Seuero, ita ut de eo ad Commodum Septimus referret asserens necessarium Reipublicæ uirum. & re uera in re militari uehemens fuit. Nunquam sub eo miles prouinciali lignum, oleum, operam extorsit. Ipse à milite nihil accepit, cum tribunatus ageret, nihil accipi passus est. Nam & imperator tribunos duos, quos constitit stellaturas accepisse, lapidibus obrui ab auxiliaribus iussit. Extat epistola Seueri, qua scribit ad Rogonium
" celsum Gallias regentem. Miserum est, ut imitari
" eius disciplinam militarem non possimus, quem
" per bellum uicimus, milites tui uagantur. Tribuni medio die lauant, pro triclinijs popinas ha-

» bent, pro cubiculis meritoria. saltant, bibunt, can-
» tant, & mensuris conuiuiorum uacant, cum hoc
» sine mensura potant. hæc si ulla uena paternæ di-
» sciplinæ in nobis uiueret, fierent? Emenda igitur
» primum tribunos, deinde militem, quem quandiu
» timueris, tandiu timebis. Sed scias, idq; de Nigro
» militem timere non posse, nisi integri fuerint tribu-
» ni, & duces militum. Hæc de Pescennio Seuerus
Augustus adhuc miles. M. Antoninus ad Corneli-
» um Balbum. Pescennium mihi laudas. Agnosco,
» nam et decessor tuus manu strenuum, uita grauẽ,
» etiam tum plus q̃ militem dixit. Itaq; misi literas
» recitandas ad signa, quibus eum trecentis Armeni-
» is, & centum Sarmatis, & mille nostris præesse
» iussimus. Tuum est ostendere hominem non am-
» bitione, quod nostris non conuenit moribus, sed uir-
» tute uenisse ad eum locum, quem auus meus Adria-
» nus, quem Traianus proauus non nisi exploratis-
» simis dabat. De hoc eodem Commodus, Pescen-
» nium fortem uirum noui, & ei tribunatus iã duos
» dedi. Ducatum mox dabo, ubi per senectutem Ae-
» lius Corduenus Remp. recusauerit. Hæc de eo
iudicia omnium fuerunt. Sed & Seuerus ipse sæpe
dixit ignoturũ se Pescennio nisi perseueraret. À
Commodo deniq; Pescennius COS. declaratus
Seuero præpositus est, & quidem irato, quod pri-
mipilaribus commendantibus consulatum Niger
mereretur. In uita sua Seuerus dicit se prius quàm
filij sui id ætatis haberent, ut imperare possent,
ægrotantem id in animo habuisse, ut siquid for-

te sibi accidisset, Niger Pescennius eidem & Clodius Albinus succederent. Qui ambo Seuero grauissimi hostes extiterant. Vnde apparet, quod etiam Seueri de Pescennio iudicium fuerit. Si Seuero credimus, fuit gloriæ cupidus Niger, uita fictus, moribus turpis, ætatis prouectæ, cum imperiũ inuasit, ex quo cupiditates eius incusat. Proinde quasi Seuerus minor ad imperium uenerit, quĩ annos suos contrahit, cum decem et octo annis imperauit, & octogesimo nono perierit. Sanè Seuerus Heraclium ad obtinendam Bithyniam misit. Fuluium autem ad occupandos adultos Nigri filios, nec tamen in Senatu quicquam de Nigro Seuerus dixit, cum iam audisset de eius imperio, ipse autem proficisceretur ad componendum orientis statum. Tantum sanè illud fecit proficiscens, ut legiones ad Africam mitteret, ne eam Pescennius occuparet, & fame populum Romanum perurgeret. Et uidebatur aũt id facere posse per Libyã, Aegyptumq; uicinas Africæ diffiali licet itinere, ac nauigatione. Et Pescennius quidem ueniente ad orientem Seuero Græciam, Thracias, Macedoniam interfectis multis illustribus uiris tenebat ad participatum imperij Seuerũ uocans. A quo causa eorũ, quos occiderat, cum Aemiliano hostis est appellatus. Deinde à ducibus Seueri per Aemilianum pugnans uictus est. Et cum illi tutum exilium promitteret, si ab armis recederet, persistens iterum pugnauit, & uictus est, atq; apud Cyzicum circa paludem fugiens sauciatus, & sic ad Seuerum adductus, atq;

statim mortuus. Huius caput circulatum pilo Romam missum. Filij occisi, necata uxor, patrimonium publicatum, familia omnis extincta. Sed hæc omnia postea quam de Albini rebellione cognitum est, facta sunt. Nam prius & filios Nigri, & matrem in exilium miserat. Sed exarsit secundo ciuili bello, immo etiam tertio, & factus est durior. Tunc et innumeros Senatores interemit Seuerus, et ab alijs Syllæ, ab alijs punici, ab alijs Marij nomen accepit. Fuit statura Pescennius prolixa, forma decorus, capillo in uerticem ad gratiam reflexo, uocis canoræ ita, ut in campo loquens per mille passus audiretur, nisi uentus aduersaretur. Oris uerecundi & semper rubidi, ceruice adeo nigra, ut quemadmodum multi dicunt, ab ea Nigri nomen acceperit. Cætera corporis parte candidus, et magis pinguis, uini auidus, cibi parcus, rei ueneree nisi ad creandos liberos prorsus ignarus. Deniq; etiam sacra quædam in Gallia, quæ à castissimis decernuntur, consensu publico celebranda suscepit. Hūc in Commodianis hortis in porticu curua pictum de musiuo inter Commodi amicissimos uidemus sacra Isidis ferentem, quibus Commodus adeo deditus fuit, ut & caput raderet, et Anubim portaret, et omnes partes expleret. Fuit ergo miles optimus, tribunus singularis, dux præcipuus, legatus seuerissimus, consul insignis, uir domi, forisq; conspicuus, imperator infelix, usui denique Reipublicæ sub Seuero homine tetrico esse potuisset, si cum eo esse uoluisset. Sed deceptus est consilijs

Seueri Aureliani, qui filias suas eius filijs despondens persistere eum fecit in imperio. Hic tantæ fuit authoritatis, ut ad Marcum primum, deinde ad Commodum scriberet, cum uideret prouincias facili administrationum mutatione subuerti. Primum ut nulli ante quinquennium succederetur prouinciæ præsidi, uel legato uel proconsuli, quod prius deponerent potestatem, quam scirent administrare. Deinde ne noui ad regendam Remp. accederent, præter militares administrationes. intimauit etiam assessores, in quibus prouincijs assedissent, in his administrarent. Quod postea Seuerus, & deinceps multi tenuerunt, ut probant Pauli & Vlpiani præfecturæ, qui Papiniano in consilio fuerunt, ac postea, cum unus ad memoriam, alter ad libellos paruisset, statim præfecti facti sunt. Huius etiam illud fuit, ut nemo assideret in sua prouincia, nemo administraret Romæ nisi Romanus, hoc est oriundus urbe. Addidit præterea consiliarijs salaria, ne eos grauarent, quibus assidebant dicens iudicem nec dare debere, nec accipere. Hic erga milites tanta fuit censura, ut cum apud Aegyptum ab eo limitanei milites uinum peterent, responderit Nilum habetis, & uinum quæritis? Siquidem tanta est illius fluminis dulcedo, ut accolæ uina non quærant. Idem tumultuantibus ijs, qui à Sarracenis uicti fuerant, & dicentibus uinum non accepimus, pugnare non possumus, Erubescite inquit, illi, qui uos uincunt,

aquam bibunt. Idem Palæstinis rogantibus, ut eorum censitio leuaretur, idcirco, quod esset grauata, respondit, uos terras uestras leuari censitione uultis, ego uero etiam aërem uestrum censere uellem. Deniq; Delphici Apollinis uates in motu Reip. maxime cum nuntiaretur tres esse imperatores, Seuerum, Septimium, Pescennium Nigrum, Clodiū Albinum consultus, quem expediret Reip. imperare, uersum græcum huiusmodi fudisse dicitur.

» Optimus est Fuscus, bonus Afer, pessimus Albus.

Ex quo intellectum Fuscum Nigrum appellatum uaticinatione. Seuerum Afrum, Album uero Albinum dictum. Nec defuit alia curiositas, requisitū est, qui esset obtenturus Remp. Ad quod ille respondit alium uersum talem.

» Fundetur sanguis Albi, Nigriq; animantis.

» Imperium mundi pœna reget urbe profectus.

Item cum quæsitum esset, quis illi successurus esset, respondisse itidem græco uersu dicitur.

» Cui dederint superi nomen habere Pij.

Quod omnino intellectum non est, nisi cum Bassianus Antoninus, quod uerum signum Pij fuit, nomen accepit. Item cum quæreretur quandiu imperaturus esset, respondisse græce dicitur,

» Bis denis italum conscendit nauibus æquor,

» Si tamen una ratis transiliet pelagus.

Ex quo intellectum Seuerum uiginti annos expleturū. Hæc sunt Dioclitiane Maxime Augustorū, quæ de Pescennio didicimus ex pluribus libris. Nō enim facile, ut in principio libri diximus, quisquā

uitas eorum mittit in libros, qui aut principes in Rep. non fuerunt, aut à Senatu appellati nõ sunt imperatores, aut ociſi citius ad famam uenire nequiuerunt. Inde quod latet Vindex, quod Piſo neſcitur, quod omnes illi, qui aut tantum adoptati ſunt, aut à militibus imperatores appellati, ut ſub Domitiano Antonius, aut cito interempti uitam cũ imperij uſurpatione poſuerunt. Ac, nequid ex ijs, quæ ad Peſcennium pertinent, præteriſſe uideamur, licet alijs libris cognoſci poſſint, de hoc uates Seuero Septimio dixerunt, quod neq; uiuus, neq; mortuus in poteſtatem Seueri uenturus eſſet, ſed iuxta aquas illi pereundum eſſet. Quod quidem dicunt ipſum Seuerum de matheſi, quam callebat, dixiſſe. Nec abfuit reſponſis ueritas, cum ille inuentus ſit iuxta paludem ſemiuiuus. Hic tantæ fuit ſeueritatis, ut cum milites quoſdam in catino argenteo expeditionis tempore uiuere uidiſſet, iuſſerit oẽ argentum ſummoueri de uſu expeditionali, addito eo, ut ligneis uaſis uterentur. Quod quidem illi odium militare concitauit. Dicebat enim poſſe fieri, ut ſarcinæ militares in poteſtatem hoſtium uenirent, ne ſe barbaræ nationes argento noſtro glorioſiores facerent, cum alia minus apta hoſticã uiderentur ad gloriam. Idem iuſſit uinum in expeditione neminem bibere, ſed aceto uniuerſos eſſe cõtentos. Idem piſtores ſequi expeditionem prohibuit, bucellato iubens milites & omnes contentos eſſe. Idẽ ob unius gallinacei direptionẽ decem commanipulones, q̃ raptum ab uno comederant ſecuri per-

enti iussit, & fecisset, nisi ab omni exercitu pro pè usque ad metum seditionis esset rogatus. & cum pepercisset, iussit, ut denorum gallinaceorum pretia prouinciali redderent decem, qui simul furto consenserant addito eo, ut tota in expeditione in commanipulatione nemo focum faceret, ne unq̃ recens coctum cibum sumerent, sed pane, ac frigidis uescerentur appositis speculatoribus, qui id curarent. Idem iussit ne in Zonis milites ad bellum aureos uel argenteos numos portarent, sed publicæ commendarent recepturi post prælia, quod dederant. Addens liberis eorum et uxoribus, & hæredibus certe reddendum, qui uenissent, ne ad hostes aliquid prædæ perueniret si quid forte aduersi fortuna fecisset. Sed hæc omnia, ut se habuerat Cōmodi temporum dissolutio, aduersa eidem fuere. Denique & si nemo fuit, qui suis temporibus dux seuerior uideretur, ad perniciem illi magis ista fuere quàm mortuo. Vbi & inuidia, & odium deposita erant, talia exempla ualuerunt. Idem in omni expeditione ante omnes militarem cibum sumpsit ante papilionem. nec sibi unquam uel contra solem, uel contra imbres, quæsiuit tecti suffragium, si miles non habuit, tantum denique belli tempore ratione militibus demonstrata sibi & seruis suis uel contubernalibus portauit quantum à militibus ferebatur. Cum seruos suos annona oneraret, ne illi securi ambularent, & onusti milites. Idq; ab exercitu, cum suspirio uideretur. Idem in concione iurauit se

quandiu in expeditionibus fuisset, essetq; adhuc futurus, non aliter esse acturum quàm militem. Marium ante oculos habentem, & duces tales, ne alias fabulas unquam habuit, nisi de Annibale, cæterisq; talibus. Denique cum imperatori facto quidam panegyricum recitare uellet, di-
» xit ei. Scribe laudes Marij, uel Annibalis, uel
» alicuius ducis optimi uita functi, & dic quid ille
» fecerit, ut eum nos imitemur. Nam uiuentes lau-
» dare irrisio est maxime imperatores, à quibus spe-
» ratur, qui timentur, qui præstare publice pos-
» sunt, qui possunt necare, qui proscribere. Se au-
» tem uiuum placere, uelle etiam mortuum lauda-
» ri. Amauit de principibus Augustum, Vespasianum, Titum, Traianum Pium, Marcum, reliquos fœmineos uel uenenatos uocans, Maxime tamen in historijs Marium, & Camillum, Q. Martium Coriolanum dilexit Interrogatus autem quid de Scipionibus sentiret, dixisse fertur, felices illos fuisse magis quàm fortes, idq; probare domesticam uitam, & iuuentutem, quam in utroque minus speciosam domi fuisse apud omnes constat. quod si rerum potitus fuisset, omnia correcturus fuerat, quæ Seuerus uel non potuit emendare, uel noluit. Et quidem sine crudelitate, immo etiam cum lenitate, sed militari non remissa, & inepta, atque ridicula. Domus eius hodie Romæ uisitur in campo Iouis, quæ appellatur Pescenniani, in qua simulachrum eius in trichoro constituit, sta-

tim post annum ex thebaico marmore, quod ille ad similitudinem sui factum a Rege Thebæorũ acce perat. Extat etiam epigramma græcum, quod latine hanc habet sententiam.

» Terror Aegyptiaci Niger astat militis ingens,
» Thebaidos socius aurea sæcla uolens,
» Hunc Reges, hũc gentes amant, hũc aurea Roma.
» Hic Antoninis carus, & imperio.
» Nigrum nomen habet, nigrum formauimus ipsi,
» Vt consentiret forma metalle tibi.

Quos quidem uersus Seuerus eradi noluit, cum hoc ei & præfecti suggererent, & officiorũ magistri. addens si talis fuit, sciant omnes qualem uicerimus. Si talis non fuit, putent omnes nos talem uicisse, immo sic sit, quia fuit talis. Sequitur nunc ut de Clodio Albino dicam, qui quasi socius huius habetur, quod & pariter contra Seuerum rebellauerunt, & ab eodem uicti, atq; occisi sunt, de quo ipso neq; satis clara extant, quia eadem fortuna illius fuit, quæ Pescennij, etiam si uita satis dispar.

Iulij Capitolini

IVLII CAPITOLINI CLODIVS ALBINVS.

NO, eodemq; tempore post Pertinacem, qui authore Albino in- terremptus est, Iulianus à Senatu Romæ, Septimus Seuerus ab exercitu in Syria, Pescennius Niger in oriente, Clodius Albinus in Gallia imperatores appellati sunt. Et Clodiũ quidem Herodianus dicit Seuero Cæsarem fuisse. Sed cum alterũ indignaretur imperare, nec Galli ferre possent, aut Germanici exercitus, quod & ipsi suum specialem principem haberent, undiq; cuncta turbata sunt. Fuit autem Clodius Albinus familia nobili Adrumentinus tamen ex Africa. Quare sortem illã, qua Seuerum laudatum in Pescennij uita diximus, ad se trahebat nolens intelligi pessimus Albinus, quod eodẽ uersu continebatur, quo & Seueri laus, et approbatio Nigri Pescennij. Sed prius quàm uel de uita eius, uel de morte dicero, etiam hoc dicendum est, quod eum nobilem fecit. Nam ad hunc eundem quondam Cõmodus, cũ eum successorem Albino daret, literas dederat, quibus iusserat, ut Cæsar esset. exemplum indidi. Imperator Cõmodus Clodio Albino. Alias ad te publice de successore atq; honore tuo misi, sed hanc familiarem & domesticam oẽm (ut uides) manu mea scriptam epistolã dirigo, qua tibi do facultatem, ut, si necessitas fuerit, ad milites prodeas, & tibi cæsa

» reum nomen assumas. Audio enim & Septimium,
» & Seuerum, & Noniũ Murcum male de me apud
» milites loqui, ut sibi parent stationis Augustæ pro=
» curationem. Habebis præterea, cum id feceris, dan
» di stipendij usq; ad tres aureos liberam potestatem,
» qn & super hoc ad procuratores meos literas misi,
» quas ipse signatas excipies signo Amazoniæ, et cum
» opus fuerit, rationalibus dabis, ne te non audiant,
» cum de ærario uolueris imperare. Sanè ut tibi insi
» gne aliquod imperialis maiestatis accedat, habebis
» utendi coccinei pallij facultatem me præsente, & ad
» me. Et cum mecum fueris habiturus & purpureã,
» & sine auro, qa ita & proauus meus Verus, q puer
» uita functus est, ab Adriano, q eum adoptauit, acce
» pit. His literis acceptis à Nonio facere id, qđ iube bat, noluit timẽs odiosum Cõmodum propter mores suos, qbus Rẽp. perdiderat, et ipse dedecorauerat, quandocunque feriendum, ne pariter occideretur. extat deniq; illius concio, quæ, cum accepit iperiũ, & qdem Seueri, ut qdam uolunt, ante Firmatum, huius rei memoriam facit, cuius hoc exemplum est.
» Inuitum me commilitones ductum ad imperiũ eti=
» am illud probat, quod Commodum donantem me
» Cæsareano nomine contempsi, sed & uestræ uolũ
» tati, et Seueri Augusti parendũ est. Quia credo sub
» homine optimo, & uiro forti posse bene Rẽp. Regi.
» nec negari potest. Marius Maximus dicit hũc ani mum Seuero primum fuisse, ut siqd ei contingeret, Pescennium Nigrum, & Clodium Albinum sibi substitueret. Sed postea & filijs iam maiusculis stu

dens, & Albini amori inuidens, sententiam mutasse, atq; illos utrosq; bello oppressisse maxime precibus uxoris adductum. Deniq; Seuerus eum COS. designauit, quod utiq; nisi de optimo uiro non fecisset homo i legendis magistratibus diligēs. sed ut ad eum redeam, fuit (ut dixi) Albinus Adrumentinus oriundus, sed nobilis apud suos, et orignē à Romanis familijs trahens Posthumiorum. s. et Albinorum Ceioniorum, Quæ familia hodie quoq; Constantine Maxime nobilissima est, et per te aucta, et augenda, quæ per Galienum, & Gordianos plurimum creuit. Hic tamen natus lare modico, patrimonio pertenui, parentibus sanctis, patre Ceionio Posthumio, matre Aurelia Messalina primus suis parentibus fuit, cum exceptus utero, quod contra cō suetudinem puerorum, qui nascuntur, et solent rubere, esset candidissimus, Albinus est dictus. Quod uerum esse patris epistola ad Aeliū Bassianum tūc proconsulem Africæ data designat affinem, quantum uidetur, eorū ipsorum. Epistola Ceioni Posthu
" mi ad Aeliū Bassianū. Filius mihi natus est. VII.
" Calendas Decembres, ita candidus statim toto cor-
" pore, ut linteamen, quo exceptus est, uinceret. Qua-
" re susceptum eum Albinorum familiæ, quæ mi-
" hi tecum communis est, dedi Albini nomine impo-
" sito. Fac ut Remp. & te, & nos, ut facis, diligas.
Hic ergo omnem pueritiam in Africa transegit eruditus literis græcis, ac latinis mediocriter, quod esset animi iam militaris, et superbi. Fertur in scholis sæpissime cantasse inter puerulos.

» Arma amens capio, nec sat rationis in armis
Repetens

» Arma amens capio.

Huic multa imperij signa, cum esset natus, facta di cuntur. Nam & bos albus purpureis ad plenum co lorem cornibus natus est, quod mirandum fuit, quæ tamen cornua in templo Apollinis Baiani ab eodē posita iam tribuno diu fuisse dicuntur, quod cum illis sortem de fato suo tolleret, his uersibus eidem dicatur esse responsum.

» Hic rem Romanam magno turbante tumultu
» Sistet eques, sternet Pœnos, gallumq; rebellem.

Et in Gallia quidem eum multas gentes domuisse cō stat. Ipse autem suspicabatur de Seuero sibi prædictum, sternet Pœnos, quod Septimus Afer esset. Fuit & aliud signum futuri imperij. Nam cum Cæsariana familia hoc speciale habuerit, ut pulli domus eius in testudineis alueis lauarētur, nato infantulo testudo ingens patri eius munere piscatoris allata est, quod ille homo literatus omen accipiens & testudinem libenter accepit, & eam curari iussit, atq; infantulo ad excaldationes pueriles dicari, nobilitandum etiam hunc sperans. Cum rarum esset Aquilas in his locis uideri, in quibus natus est Albinus, septima eius diei hora conuiuio, quod celebritati pueri deputabatur, cum ei fierēt nomina, septem Aquilæ paruulæ de nidis allatæ sunt, & quasi ad iocum circa cunas pueri constitutæ, nec hoc omen pater abnuit, qui iussit Aquilas ali, & diligenter curari. Accessit omen, quod cum pueri eius fa

miliæ russulis fasciolis illigarentur, quod forte lotæ atq; udæ essent russulæ fasciolæ, quas mater prægnans parauerat, purpurea matris illigatus est fascia. Vnde illi ioco nutricis etiam Porphyrij nomen inditum est. Hæc atq; alia signa imperij futuri fuere. Quæ qui uolet nosse, Aelium Cordum legat, q̃ friuola super huiusmodi omnibus cuncta persequitur. Adolescens igitur statim se ad militiã contulit, atq; Antoninis per Lolium Serenum, & Bebium Metianum, & Ceionium Posthumanum suos affines innotuit, Egit tribunus equites dalmatas, egit et legionem quartanorum, & primanorum, bithynicos exercitus eo tempore, quo Auidius rebellabat, fideliter tenuit. Deinde per Commodum ad Galliã translatus, in qua fusis Phrysijs trans rhenanis, celebre nomen suũ & apud Romanos, & apud Barbaros fecit. Quibus rebus accensus Commodus Cæsarianum ei nomen obtulit, & dandi stipendij facultatem, & pallij coccini utendi. Quibus omnibus ille prudenter abstinuit, dicens Commodum quærere, qui aut cum eo perirent, aut quos cum causa ipse posset occidere. Quæsturæ gratia illi facta ẽ, qua concessa, ædilis non amplius quàm decem diebus fuit, quod ad exercitum festinanter mitteretur. Deinde præturam egit sub commodo famosissimã. Nam eiusdem ludis Commodus & in foro, & in theatro pugnas exhibuisse perhibetur. COS. à Seuero declaratus est eo tempore, quo Albinũ sibi cum Pescennio parauerat subrogare ad imperium uenit. natu iam grandior, et maior Pescennio Nigro,

ut Seuerus ipse in uita sua testatur. Sed uicto Pescennio, cum & filijs suis imperium seruare cuperet, et uoluntatem Senatus maiorem circa Clodium Albinũ uideret, quod esset uir antiquæ familiæ, literas ad eũ per quosdam summi honoris, ac summæ affectionis misit, quibus hortabatur, ut quoniam occisus esset Pescennius Niger, ipse cũ eo fideliter Rẽp. regeret. Quarum exemplum hoc esse Cordus ostendit.
» Imperator Seuerus Augustus Clodio Albino
» Cæsari fratri amantissimo, & desyderantissimo sa
» lutẽ. Victo Pescennio, literas Romã dedimus, quas
» Senatus tui amãtissimus libenter accepit. Te quæso,
» ut eo animo Remp. regas, quo dilectus es frater ani
» mi mei, frater imperij. Bassianus & Geta te salu
» tant. Iulia nostra & te, & sororem salutat. Infan
» tulo tuo Pescẽnio Prineo mũera digna suo loco, tuoq;
» mittemus. Tu uelim exercitus Reip. ac nobis reten
» tes mi unanime, mi carissime, mi amantissime. Et has qdem literas missis stipatoribus fidelissimis dedit, quibus præcepit, ut epistolam publice darent, postea uero dicerẽt, se uelle pleraq; occulte suggerere, quæ ad res bellicas pertinerent, & ad secreta castrorum, atq; aulicam fidem. Vbi uero in secretum uenissent, quasi mãdata dicturi quinq; ualidissimi eum interimerẽt gladiolis infra uestem latẽtibus. Nec illorũ quidem fides defuit. Nam cum ad Albinum uenissent, et epistolam dedissent, qua lecta, cum dicerent quædam secretius suggerẽda, et locũ semotum ab omnibus arbitris postularent, et cum omnino neminem paterentur ad porticum longissi-

nam cum Albino progredi, ea specie ne mandata proderentur, Albinus intellexit insidias. Deniq; indulgens suspicionibus eos tormentis dedit. Qui diu primo pnegarunt, sed postea uicti necessitate confessi sunt ea, quæ Seuerus iisdē præceperat. Tunc iam proditis rebus, et aptis insidijs, ea, quæ suspicabatur Albinus, clara esse intelligens exercitu ingenti collecto, contra Seuerū, atq; eius duces uenit, & primo qdē conflictu habito, cōtra duces Seueri potior fuit. Post autem Seuerus ipse, cū id egisset apud Senatū, ut hostis iudicaretur Albinus, contra eū profectus acerrime, fortissimeq; pugnauit in Gallia nō sine uarietate fortunæ. Deniq; cum solicitus augures consuleret, responsum illi est, ut dicit Marius Maxius, uenturū qdem in potestate eius Albinū, sed nō uiuū nec mortuū, quod & factum est. Nam cum ultimū prælium commissum esset, innumeris suorū cæsis, plurimis fugatis, multis etiā deditis Albinus fugit, & ut multi dicūt, se ipse percussit, ut, alij à seruo suo pcussus semiuiuus ad Seuerū deductus est. Vnde confirmatū est augurium, quod fuerat ante prædictum. Multi præterea dicunt à militibus, cuius nece à Seuero gratiā requirebant. Fuit Albino unus (ut alij dicūt) filius. Maximus dicit duo. Quibus primū ueniā dedit. Postea uero eos cum matre pcussit, & in profluentem abijci iussit. Caput eius excisum pilo circuntulit. Romāq; misit literis ad Senatum datis, qbus insultabat, quod Albinum tātopere dilexissent, ut eius affines, & fratrē præcipue ingenti honore cumularent. Iacuisse ante prætoriū Se

ueri Albini corpus per dies plurimos dicitur usque ad fœtorem, laniatumq́; a canibus in profluentem abiectum esse. De moribus eius uaria dicuntur. Et Seuerus quidem *ipse hæc de eodem loquitur, ut eũ dicat turpem, malitiosum, improbum, inhonestum, cupidum, luxuriosum.* Sed *hæc belli tempore uel post bellum, quando ei iam uelut de hoste credi nõ poterat.* Cum *& ipse ad eum quasi ad amicissimum frequentes miserit literas, & multi de* Albino *bene senserint, &* Seuerus *ipse* Cæsarem *suum eundem appellari uoluerit.* Et *cum de successore cogitaret, hunc primum habuerit ante oculos.* Extant *præterea* Marci *epistolæ de hoc eodem, quæ testimonium & uirtutum eius ferant, & morum, quarum unam inserere ad præfectos datam super eius nomine absurdum non fuit.* M. Aurelius Antoninus *præfectis suis salutem.* Albino *ex familia* Ceioniorum Afro *quidẽ homini, sed non multa ex* Afris *habenti,* Plautini *genero duas cohortes alares regendas dedi. Est homo exercitatus, uita tristis, grauis moribus, puto eum rebus castrensibus profuturum, certe obfuturum non esse satis noui.* Huic *salarium duplex decreui uestem militarem simplicem, sed loci sui stipendiũ quadruplum.* Hunc *uos adhortamini, ut se* Reip. *ostẽtet habiturus præmiũ, quod merebitur. est & alia epistola, qua idem* M. Auidij Caßij *temporibus de hoc eodem scripsit, cuius exemplum hoc est.* Laudãda *est* Albini *constantia, qui grauiter deficientes exercitus tenuit, cũ ad* Auidium Cassium *confugerent.* Et *nisi hic fuisset,*

" omnes defecissent. Habemus igitur uirum dignum
" consulatu, quem sufficiam in locum Caßij Papirij, q
" mihi exanimus propè iam nuntiatus est. Quod in
" terim à te publicari nolo, ne aut ad ipsum Papi-
" rium, aut ad eius affectus perueniat. Nosq; uidea
" mur in locum uiuentis COS. subrogasse. Et istæ igi
tur epistolæ testantur Albinum uirum utilem fuis
se. Indicat & illud præcipue, quod ad eas auitates instaurandas, quas Niger attriuerat, pecuniam mi
sit, quo facilius sibi earum accolas conciliaret. Gu-
losum eum Cordus, qui talia persequitur, in suis
uoluminibus fuisse dicit. Et ita quidem, ut pomorũ
tantum hauserit, quantum ratio humana non pati-
tur. Nam & quingentas ficus passarias, quas græ
ci calistrucias uocant, ieiunum comedisse dicit, et cen
tum persica campana, & melones hostienses decem,
& uuarum lauicanarum pondo uiginti, & ficē-
dulas centum, & ostrea quadringenta. Vini sanè
parcum fuisse dicit, quod Seuerus negat, qui eum as
serit ebrium etiam in bello fuisse, cum suis etiam
nunquam cœnauit, uel propter uinolentiam, ut di-
cit Seuerus, uel propter morum acrimoniam, uxo-
ri odiosissimus fuit, seruis iniustus, atrox erat mili
tem. Nam sæpe & ordinarios centuriones, ubi cau-
sæ qualitas non postulabat, in crucem sustulit. Ver
berauit certe uirgis sæpissime, neq; unquam delictis
pepercit. In uestitu nitidissimus fuit, in conuiuio sor
didissimus, & soli studens copiæ, mulierarius inter
primos amatores aduersæ ueneris semper ignarus,
& talium persecutor. Agri colendi peritissimus ita

ut etiam georgica conscripserit. Milesias nonnulli eiusdem esse dicunt, quarum fama non ignobilis habetur, quamuis mediocriter scriptæ sint. A Senatu tantum amatus est, quantum nemo principum in odium speciatim Seueri, quem uehementer ob crudelitatem oderant Senatores. Denique uicto eo, plurimi Senatores a Seuero interfecti sunt, qui eius partium uel uere fuerant, uel esse uidebantur. Denique cum apud Lugdunum eundem interfecisset, statim literas inquiri iussit, ita ut inueniret, uel ad quos ipse scripsisset, uel qui ad eum rescripsissent, omnesque illos, quorum epistolas reperit, hostes iudicari a Senatu fecit, nec his peperat, sed et ipsos interemit, et bona eorum proposuit, atque in ærarium publicum retulit. Extat epistola Seueri, quæ ostendit aium suũ missã ad Senatum, cuius hoc exẽpliũ
» est. Nihil mihi gratius potest euenire P. C. q̃ ut
» uestrum iudicium Albinus haberet potius quàm
» Seuerus. Ego frumenta Reip. detuli, ego multa bel
» la pro Rep. gessi, ego populo Romano tantum oleũ
» detuli, quantum rerum natura uix habuit. Ego in=
» terfecto Pescennio Nigro, uos a malis tyrannicis li
» beraui. Magnam sanè mihi reddidistis uicem, ma
» gnam gratiam, unum ex Afris & quidem Adru
» mentinis fingentem, quod de Ceioniorum stemma-
» te sanguinem duceret, usqueadeo extulistis, ut eum
» principem habere uelitis me principe, saluis libe-
» ris meis. defuit'ne quæso tanto Senatui, quem ama
» re deberetis, qui uos amaret? huius fratrem hono
» ribus extulistis, ab hoc consulatus, ab hoc prætu-

» ras, ab hoc speratis cuiusuis magistratus insignia:
» non eam gratiam mihi redditis, quam maiores ue
» stri contra Pisonianam factionem, quam item pro
» Traiano, quam nuper contra Auidium Cassium
» præstiterunt, fictum illum & ad omnia mendacio
» rum genera paratum, qui nobilitatem quoq; men-
» titus est, mihi præposuistis quinetiam audiendus in
» Senatu fuit Statilius Corfulenus, qui honores Albĩ
» no, & eius fratri decernendos ducebat, cui hoc su
» perfuit, ut de me ille decerneret homo nobilis ad
» triumphum, maior fuit dolor, quod illum pro lite
» rato laudandum pleriq; duxistis, cum ille nænijs
» quibusdam anilibus occupatus inter milesias puni=
» cas Apuleij sui, & ludicra literaria consenesceret.
Hinc apparet quanta seueritate factionem uel Pe=scennianam, uel Clodianam uindicauerit. Quæ quidem omnia in uita eius posita sunt. Quæ qui diligentius scire uelit, legat Marium Maximum de latinus scriptoribus, de græcis Herodianum, q ad fidem pleraq; dixerunt. Fuit statura procerus, ca=pillo renodi & crispo, fronte lata, candore mirabili, &, ut pleriq; putant, ex eo nomen accepit, uoce muliebri & propè ad eunuchorum sonum, motu facili, iracundia graui, furore tristissimo, in luxuria uarius. Nam sæpe appetens uini, frequenter abstinens. Armorum strenuus prorsus, ut non male sui temporis Catilina diceretur. Nõ ab re esse credimus causas ostendere, quibus amorẽ Senatus Clodius Albinus meruerit. Cũ Britãicos exercitus regeret iussu Cõmodi, atq; illũ ĩteremptũ adhuc falsò

comperisset, cum sibi ab ipso Cómodo Cæsarianum nomen esset delatum, processit ad milites et hac con
» cione usus est. Si Senatus P. C. suum illud uetus
» haberet imperium, nec in unius potestate res tan=
» ta consisteret, non ad Vitellios, neq; ad Nerones,
» neq; ad Domitianos publica fata uenissent. in im=
» perio consulari nostræ illæ gentes Cetoniorum, Al
» binorum, Posthumiorum, de quibus patres uestri,
» qui & ipsi ab auis suis audierant, multa didice-
» runt, & certe Africam Romano imperio Senatus
» adiunxit. Galliam Senatus subegit, & Hispanias.
» orientalibus populis Senatus dedit leges, Parthos
» tentauit Senatus, et subegisset, nisi tam auarum prin
» cipem Romano exercitui fortuna Reip. tunc dedis-
» set. Britanias Cæsar subegit certe Senator nondũ
» tamen dictator. Hic ipse Commodus quanto me-
» lior fuisset, si timuisset Senatum. Et usq; ad Neronẽ
» quidem Senatus authoritas ualuit, qui sordidum,
» & impurum principem damnare non timuit, cum
» sententiæ in eum dictæ sint, qui uitæ, necisq; pote-
» statem, atq; imperium tunc tenebat. Quare commi
» litones ego Cæsareum nomen, quod mihi Commo-
» dus detulit, nolo dij faxint, ut ne alij qdem uelint.
» Senatus imperet, prouincias diuidat, Senatus nos
» consules faciat, & quod dico Senatus, uos ipsi Sena=
» tores & patres uestri etiam eritis. Hæc concio uiuo
adhuc Commodo, Romam delata est, quæ Commodum in Albinum exasperauit, statimq; successorem misit Iunium Seuerum unum ex contubernalibus suis. Senatui autem tantum placuit, ut miris

acclamationibus absentem eum ornaret, & uiuo Commodo & deinceps interempto, ita ut nonnulli etiam Pertinaci authores fuerint, ut eum sibi sociū adsciſceret, apud Iulianum de occidendo Pertinace ipſius plurimum authoritas ualuerit. Vt autem hoc uerum intelligatur, epiſtolam Commodi ad præf. præt. ſuos datam inſerui, qua de occidēdo Iuliano ſignificauit ſuam mentem. Aurelius Commodus Seuerus præfecti ſalutem. Audiſſe uos credo primum fictum eſſe, quod ego in meorum conſilio interfectus eſſem, deinde concionem Clodij Albini apud milites meos habitam, qui ſe multum Senatui commendat, idq; quantum uidemus non fruſtra. Nam qui principem unum in Remp. negat eſſe debere, q́q; aſſerit à Senatu oportere totam Rēp. regi, is per Senatum ſibi petit imperium. Cauete igitur diligentiſſime, iam enim hominem ſcitis uobis militibus, populoq́; uitandum. Has literas cum Pertinax inueniſſet, in Albini odium publicauit. Quare Albinus occidendi Pertinacis Iuliano author fuit.

ANTONINVS GETA EIVSDEM SPARTIANI.

Scio Constantine Auguste & multos, et clementiam tuam quæstionē mouere posse, cur etiam Geta Antoninus a me tradatur. De cuius prius quàm uel uita uel nece dicam, differam cur ipsi Antonini à Seuero patre sit nomen appositum. Neq; enim multe in eius uita dici possunt, qui prius rebus humanis exemptus est quàm cum fratre teneret imperium. Septimus Seuerus quodam tempore, cum cōsuluisset, ac petijsset, ut sibi indicaretur, quo esset successore moriturus, in somnis uidit Antoninum sibi successurum. Quare statim ad milites processit & Bassianum filium maiorem natu M. Aurelium Antoninum appellauit. Quod cum fecisset, & paterna cogitatione, uel (ut quidam dicunt) à Iulia uxore commonitus, quæ gnara erat somnij, q̄d minori filio hoc facto, ipse interclusisset aditum imperandi, etiam Getam minorem filium Antoninū uocari iussit. Itaq; semper ab eo in epistolis familiaribus dictus est Antoninus. cum si forte abesset, scriberet. Salutate Antoninos filios & successores meos. Sed nihil ualuit patris matris'ue cautio. Nam solus ille successit, qui primus Antonini nomen accepit. Et hæc de Antonini nomine. Geta autem dictus est uel à patrui nomine uel aui paterni, de cuius uita, & moribus in uita Seueri Marius

Maximus primo septẽario satis copiose retulit. Fuit autem Antoninus Geta etiam ob hoc ita dictus, quod in animo habuit Seuerus, ut omnes deinceps principes, quẽadmodũ Augusti, ita etiã Antonini dicerentur. Atq; amore Marci, quem fuisse uel fratrem suum dicebat, & cuius philosophiam, literarumq; institutionem semper imitatus est. Dicunt aliqui non in Marci honorem tantum Antonini nomini delatum, cum id Marcus adoptiuus habuerit, sed in eius, qui Pius cognominatus. Adriani scilicet successoris, & quidem ob hoc, quod Seuerũ ille ad fisci aduocationem delegerat ex formula forensi, cum ad tantos processus ei patuisset dati ab Antonino primi gradus uel honoris auspicium, simul quod nemo ei uideretur felicior imperator ad commodandum nomen eo principe, cuius propriũ nomen iam per quatuor principes cucurrisset. De hoc eodem Seuerus gnarus geniturae illius, cuius ut plerique Afrorum peritissimus fuit, dixisse fertur. » Mirum mihi uidetur Iuuenalis amantissime » Geta noster diuus futurus, cuius nihil imperiale » in genitura uideo. Erat enim Iuuenalis praef. eius praetorij, nec eum fefellit. Nam Basianus, cum eum occidisset, ac uereretur tyrannicam ex paricidio notam, audiretq; posse mitigari facinus, si diuum » fratrem appellaret, dixisse fertur, sit diuus, dum » non sit uiuus. Denique eum inter diuos retulit, atq; ideo utcunque redit fama in gratiam paricida. Natus est Geta Seuero & Vitellio COSS. Mediolani, & si aliter alij prodiderunt. VI.

Cal. iunias ex Iulia, quam iccirco Seuerus uxorem duxerat, quod eam in genitura habere compererat, ut Regis uxor esset. Is'q; priuatus, sed iam optimi in Rep. loco. Statim ut natus est, nũtiatũ est ouũ gallinam in aula peperisse purpureum. Quod cum allatum Bassianus frater eius accepisset, & quasi paruulus applosum ad terram fregisset, Iulia dixisse fertur ioco, Maledicte paricida fratrem tuum occidisti. Id'q; ioco dictũ. Seuerus altius quàm quisquam præsentiũ accepit. A' circunstantibus autem postea uelut diuinitus effusum approbatum est. Fuit etiam aliud omen. Nam cùm in uilla cuiusdam Antonini plebeij hominis agnus natus esset, qui uellus in fronte purpureum haberet, eadem die atq; hora, qua Geta natus est, audisset'q; ille ab aruspice, post Seuerum Antoninum imperaturũ, ac de se ille auguraretur, sed tamen tale fati timeret indicium, ferro eum adegit, quod & ipsum signum fuit, Getam ab Antonino interimendum, ut postea satis claruit. Fuit etiam aliud omen ingens postea, ut exitus docuit huius facinoris, quod euenit. Nam cum infantis Getæ natalem Seuerus commendare uellet, hostiam popa nomine Antoninus percussit, quod tunc nec quæsitum, nec animaduersum, post uero intellectum est. Fuit adolescens decorus, moribus asper, sed non impijs. A' natura decorus, tractator, gulosus, cupidus ciborum, & uini uarie conditi. Huius illud pueri fertur insigne, quod cum uellet partium diuersarum uiros Seuerus occidere, & inter suos diceret, hostes uobis eripio, consentiret'q;

pio, consentiretq; adeo usq; Bassianus, ut eorum etiam liberos, si sibi consuleret, diceret occidendos, Geta interrogasse fertur, quantus esset interficiendorũ numerus, cumq; dixisset pater, ille interroguit, isti habent parentes, habent propinquos, cum responsum esset habere complures, plures ergo in ciuitate tristes erunt quàm læti, quod uicimus. Et obtinuisset eius sententia, nisi Plautianus præfectus, uel Iuuenalis institissent spe proscriptionum, ex quibus ditati sunt. His accedebat Bassiani fratris nimia crudelitas, qui cum contenderet, & diceret quasi ioco, quasi serio omnes cum liberis occidendos partium
" diuersarum, Geta ei dixisse dicitur. Tu q nulli par
" cis, potes etiam fratrẽ occidere. Quod dictum eius tunc nihil, post uero pro præsagio fuit. Fuit in literis assequendis & tenax, ueterum scriptorum, paternarum etiam sententiarum memor, fratri semper inuisus, matri amabilior, quàm frater, subbalbe tamen canorus. Vestitus nitidi cupidissimus ita, ut patri doleret, siquid accepit à præsentibus, ad suum contulit cultum, neq; quicquam cuipiam dedit. Post Parthicum bellum cum ingenti gloria floreret Bassiano particpe imperij appellato, Geta quoque Cæsaris, & Antonini, ut quidam dicunt, nomen accepit. Familiare illi fuit has questiones grammaticis proponere, ut dicerent singula animalia quo modo uocem emitterent, uelut agni balant, porcelli grunniunt, palumbes minarriunt, ursi sæuiunt, leones rugiunt, leopardi rictant, elephanti barriunt, ranæ coaxant, equi hinniunt, asini ru-

dunt, tauri mugiunt, easq; de ueteribus approbare. Sereni Sammonici libros familiarissimos habuit, quos ille ad Antoninum scripsit. Habebat etiam istam consuetudinem, ut conuiuia, et maxime prandia per singulas literas iuberet scientibus seruis, uelut in quo erat, anser, aper, anas. item pullus, perdix, pauus, porcellus, piscis, perna. Et quae in eā literam genera edulium caderent. & item fasianus, farrata, ficus, et talia, quare comis etiam habebatur in adolescentia. Occiso eo, pars militum, quae incorrupta erat, paricidiū aegerrime accepit dicentibus cunctis duobus se liberis fidē promisisse, duobus seruare debere. Clausisq; portis diu non est imperator admissus. Deniq; nisi querelis de Geta editis, & animis militum delinitis enormibus etiā stipendijs datis Romam Bassianus redire non potuit. Post haec denique & Papinianus et multi alij interempti sunt, qui uel concordiae fauerant, uel q partium Getae fuerant, ita ut utriusq; ordinis uiri & in balneo coenantes, & in publico percuterētur, Papinianus ipse securi percussus sit improbāte Bassiano, quod non gladio res peracta sit. Ventum denique est usque ad seditionem urbanicianorum militum, quos quidem non leui authoritate Bassianus compressit tribuno eorū, ut alij dicunt, interfecto, ut alij, relegato. Ipse autem tantum timuit, ut lorica sublato clauo etiam curiam sit ingressus, atque ita rationem facti sui, & necis geticae reddiderit. Quo quidem tempore Aelius Pertinax filius Pertinacis, qui postea est ab eodem Bassiano interem

plus, recitanti faustum prætorij, & dicenti, Sarmaticus Maximus, & Parthicus Maximus dixisse dicitur, adde & Geticus Maximus quasi Gotthicus, quod dictū altius in pectus Bassiani descendit, ut postea nece Pertinacis est approbatum nec solum Pertinacis, sed & aliorum, ut supra dictum ē, passim & inique. Aelium autem etiam suspectum habuit affectatæ tyrannidis, quod esset in amore omnium & filius Pertinacis imperatoris, quæ res nulli facile priuato satis tuta est. Funus Getæ accuratius fuisse dicitur, quàm eius, qui fratre uideretur occisus. Illatusq; est maiorum sepulchro hoc est Seueri, quod est in Appia uia euntibus ad portam dextram specie septizonij extructum, quod sibi ille uiuus ornauerat. Occidere uoluit & matrē Getæ nouercam suam, quod fratrem lugeret, & mulieres, quas post reditum de curia flentes reperit. Fuit præterea eius immanitatis Antoninus, ut his præcipue blandiretur, quos ad necem destinabat, ut eius magis blandimentum timeretur, quàm iracundia. Mirum sanè omnibus uidebatur, quod mortem Getæ toties ipse etiam fleret, quoties nominis eius mentio fieret, quoties imago uideretur, aut statua. Varietas autem tanta fuit Antonini Bassiani, immo tanta sitis cædis, ut modo fautores Getæ, modo inimicos occideret, quos fors obtulisset, quo facto magis Geta desyderabatur.

S Criptis iam pluribus libris non histo rico, nec diserto, sed pedestri alloquio, ad eam temporum ueniemus seriē, in qua per annos, quibus Galienus, & Valerianus Remp. tenuerunt, triginta tyranni oc cupato Valeriano, magnis belli persici necessitatibus extiterunt. Cum Galienum nō solum uiri, sed etiam mulieres contemptui haberent, ut suis locis probabitur. Sed quoniam tanta obscuritas eorum hominum fuit, qui ex diuersis orbis partibus ad imperium conuolabant, ut non multa de his uel dici possint a doctioribus, uel reqri, deinde ab omnibus historicis, q̄ græce ac latine scripserunt, ita non nulli prætereantur, ut eorum nomina frequententur. Postremo cum tam uarie a plerisque super his nonnulla sint prodita, in unum eos libellum contuli equidem breuem, maxime cum uel in Valeriani, uel in Galieni uita pleraque de his dicta, nec repetenda tamen satis constat.

CYRIADES PRIMVS.

H Ic patrem Cyriadem fugiens diues, & nobilis cum luxuria sua, & moribus perditis sanctum senem grauaret, direpta magna parte auri argenti etiam infinito pondere Persas petit, atque inde Sapori Regi coniūctus, atq; sociatus cum hortator bel-

li Romanis inferēdi fuisset, Odenatum primum, deinde Saporem ad Romanum solum traxit. Antiochia etiam capta, & Cæsarea, Cæsareanum nomen accepit. atq; ide uocatus Augustus cum omnē oriētem uel uirium audacia, uel terrore quateret, patrem uero interemisset (quod alij historici negāt factum) ipse per insidias suorū, cum Valerianus iam ad bellum persicum ueniret, occisus est. Neque plus de hoc historiæ quicquam mandatum est, quod dignum memoria esse uideatur. Quem clarum perfugium & paricidium, & aspera tyrannis, & summa luxuries literis dederunt.

POSTHVMVS SECVNDVS.

h Ic uir in bello fortissimus, in pace constantissimus, in omni uita grauis, usq; adeo ut Saloninum filium suum eidē Galienus in Gallia positum crederet, quasi custodi uitæ, & morum, & actuum imperialium institutori. Sed quantum pleriq; asserunt, quod eius non conuenit moribus, postea fidē fregit, et occiso Salonino, sumpsit imperium. Vt autem uerius pleriq; tradiderūt, cum Galli uehemētissime Galienum odissent, puerum autem apud se imperare ferre non possent, eum, qui commissum regebat imperium, imperatorē appellarunt, missisq; militibus adolescentem interfecerunt. Quo interfecto, ab omni exercitu, & ab omnibus Gallis Posthumus gratāter acceptus, talem se præbuit per

annos septem, ut Gallias instaurauerit. Cum Galienus luxuriæ & popinis uacaret, & amore barbaræ mulieris consenesceret. Gestum est tamen à Galieno contra hunc bellum, tunc cum sagitta Galienus est uulneratus. Siquidem nimius amor erga Posthumum omnium erat in Gallicanorum gente populorū, quod submotis omnibus germanicis gentibus Romanum in pristinam securitatem reuocasset imperium. Sed cum se grauissime regeret more illo, quo Galli nouarum rerum semper sunt cupidi, Lolliano agente interemptus est. Siquis sanè Posthumi meritum requirit, iudicium de eo Valeriani ex hac epistola, quàm ille ad Gallos misit, intelliget. Transrhenani limitis ducem, & Galliæ præsidem Posthumum fecimus uirum dignissimum seueritate Gallorum. præsente quo non miles in castris, non iura in foro, non in tribunalibus lites, non in curia dignitas pereat. Qui unicuiq; proprium, & suum seruet. Virum quem ego præ cæteris stupeo, & qui locum principis mereatur iure, de quo spero quod mihi gratias agetis, quod si me fefellerit opinio, quam de illo habeo, sciatis nusquam gentium reperiri, qui possit penitus approbari. Huius filio Posthumo nomine tribunatum Vocontiorum dedi adolescenti, qui se dignum patris moribus reddet.

POSTHVMVS IVNIOR TERTIVS.

E hoc propè nihil est, quod dicatur, ni
d *si quod à patre appellatus Cæsar, ac deinceps in eius honore Augustus cū patre dicitur interemptus. Cum Lollianus in locum Posthumi subrogatus delatum sibi à Gallis sumpsisset imperium. Fuit autem, quod solum memoratu dignum est, ita in declamationibus disertus, ut eius controuersiæ Quintiliano dicātur insertæ, quem declamatorē romani generis acutissimum unius capitis lectio prima statim fronte demōstrat.*

LOLIANVS QVARTVS.

Vius rebellione in Gallia Posthumus
c *uir omnium fortissimus interemptus est. Cum iā nutante Galieni luxuria in ueterem statum Romanum reformasset imperium. Fuit quidem etiam fortissimus, sed rebellionis intuitu minorem apud Gallos authoritatem de suis uiribus tenuit. Interēptus aūt est à Victorino Victoriæ uel Victoriæ filio, quæ postea mater castrorū appellata ē, et Augustæ nomine affecta, cū ipsa per se fugiens tanti ponderis molem primum in Marium, deinde in Tetricum, atq; eius filium contulisset imperia. Et Lollianus quidē nō nihilum Reip. profuit. Nam pleraq; Galliæ ciuitates nonnulla etiam castra Posthumus p septem annos in solo barbarico ædificauerat, quæ interfecto*

Posthumo subita irruptione Germanorum, & di-repta fuerant, & incensa, statum ueterem reformauit. Deinde à suis militibus, quod in labore nimius esset, occisus est. Ita Galieno pdente Rēp. in Gallia primū Posthumus, deinde Lollianus, Victorinus deinceps, Postremo Tetricus (Nā de Mario nihil dicimus) affectatores Romani nominis extiterunt, quos omnes datos diuinitus credo, ne cum illa pestis in audita luxuria impediretur, malis possidendi Romanum solum Germanis daretur facultas, qui si eo genere tunc euasissent, quo Gotthi, & Persæ consentiētibus i Romano solo gētibus uenerabile hoc Romani nois finitum esset imperiū. Lolliani aūt uita in multis obscura ē, ut et ipsius Posthūi, sed priuata uirtute clara, non nobilitatis pondere uixerunt.

VICTORINVS QVINTVS.

Posthumus senior, cum uideret multis se Galieni uiribus peti, atq; auxilium non solum militum, uerum etiam alterius principis necessarium, Victorinū militaris industriæ uirum in participatum uocauit imperij, & cum eodem contra Galienum conflixit. Cumq; adhibitis ingentibus Germanorū auxilijs, diu bella traxissent, uicti sunt. Tunc interfecto etiam Lolliano solus Victorinus in imperio remansit, qui & ipse, quod matrimonijs militum, & militariū corrūpēdis opam daret, à quodā actuario, cuius uxorem stuprauerat, composita factione Agrippinæ pcussus Victorino filio Cæsare à ma-

tre Victorina, siue Victoria, quæ mater castrorum dicta est, appellato, qui & ipse puerulus statim est interemptus, cum apud Agrippinam pater eius esset occisus. De hoc quod fortissimus fuerit, et præter libidinem optimus imperator à multis multa sunt dicta. Sed satis credimus Iulij Ateriani partem libri cuiusdam ponere, in quo de Victorino sic loqtur. Victorino, qui Gallias post Iunium Posthumũ

» rexit, neminem existimo præferendum. Non in uir
» tute Traianum, non Antoninum in clementia, non
» grauitate Neruam, non in gubernando ærario Ve-
» spasianum, nó in censura totius uitæ, ac seuerita-
» te militari Pertinacem, uel Seuerum. Sed omnia
» hæc libido, & cupiditas mulieriaræ uoluptatis sic
» perdidit, ut nemo audeat uirtutes eius in literas
» mittere, quem cõstat omnium iudicio meruisse pu
» niri. Ego cum id iudicij de Victorino scriptores habuerint, satis mihi uideor de eius dixisse moribus.

VICTORINVS IVNIOR SEXTVS.

De hoc nihil amplius in literas est relatum quàm quod nepos Victoriæ Victorini filius fuit, & à patre, & ab auia sub eadem hora, qua Victorinus interemptus Cæsar est nuncupatus, ac statim à militibus ita occisus. Extant deniq; sepulchra circa Agrippinam breui marmore impressa humilia, in quibus unus est inscriptus, hic duo Victorini tyrãni siti sunt.

Ictorino, Lolliano, et Posthumo interemptis, Marius ex fabro, ut dicitur, ferrario triduo tantum imperauit. De hoc quid amplius requiratur, ignoro, nisi quod eum insigniorem breuissimum fecit imperium. Nam ut COS. qui sex meridianis horis consulatum suffectum tenuit a M. Tullio tali aspersus est ioco. Consulem habuimus tam seuerum, tamque censorium, ut in eius magistratu nemo pranderit, nemo cœnauerit, nemo dormierit. De hoc etiam dici posse uidetur, qui una die factus est imperator, alia die uisus est imperare, tertia interemptus est. Et uir quidem strenuus, ac militaribus usque ad imperium gradibus euectus est, quem plerique Mamurium, nonnulli Vecturium, opificem ut pote ferrarium, nuncuparunt. Sed de hoc nimis multa, de quo illud addidisse satis est. Nullius manus uel ad feriendum, uel ad impellendum fortiores fuisse, cum in digitis neruos uideretur habuisse, non uenas. Nam et carra uenientia digito salutari repulisse dicitur, et fortissimos quosque uno digitos sic afflixisse, ut quasi ligni, uel ferri obtusioris ictu percussi dolerent. Multa duorum digitorum allisione contriuit. Occisus est a quodam milite, qui, cum eius quondam operarius in fabribili officina fuisset, contemptus est ab eodem, uel cum duxisset, uel cum imperium cepisset. Addidisse hæc uerba dicitur interemptor, hic est gladius, quem ipse fecisti, huius

» concio prima talis fuisse dicitur. Scio commilitones
» posse mihi obijci artem pristinam, cuius mihi omnes
» testes estis. Sed dicat quisq; quod uult. Vtinam sem
» per ferrum exerceam. Non uino, non floribus, nō
» mulierculis, non popinis, ut facit Galienus, indi-
» gnus patre suo, et sui generis nobilitate depereat.
» Ars mihi obijciatur ferraria, dum me & exteræ
» gentes ferrum attrectasse suis cladibus recogno-
» scant in italia. Denique ut omnis Alemannia, o-
» mnisq; Germania cum cæteris, quæ adiacent genti
» bus Romanum populum ferratam putent gentem,
» ut specialiter in nobis ferrum timeant. Vos tamen
» cogitetis uelim, fecisse uos principem, qui nunquam
» quicquam scierit tractare, nisi ferrum. Quod icir
» co dico, quia scio mihi à luxuriosissima illa peste ni
» hil opponi posse, nisi hoc, quod gladiorum, armo-
» rumq; artifex fuerim.

INGENVVS OCTAVVS.

Fusco & Basso COSS. cum Gallie-nus uino, & popinis uacaret, cumq; se lenonibus, mimis, & meretricibus dederet, ac bona naturæ luxuriæ con tinuatione deperderet, Ingenuus, qui Pannonias tūc regebat, à Mœsiacis legionibus imperator est dē ctus cæteris Pannoniarum uolentibus, neq; in quo quam melius consultum Reip. à militibus uidebatur, quàm quod instantibus Sarmatis creatus est imperator, qui fessis rebus mederi sua uirtute potuis-

set. Causa autem ipsi arripiēdi tunc imperij fuit. ne suspectus esset imperatoribus, quod erat fortissimus, ac Reip. necessarius, & militibus, quod imperantes uehementer mouet, acceptissimus. Sed Galienus, ut erat nequam, & perditus, ita etiam ubi necessitas cōegisset, uelox fortis, uehemēs, crudelis. Deniq; Ingenuum conflictu habito uicit, eoq; occiso in omnes Mœsiacos tam milites quàm ciues asperrime sæuijt. Nec quenquam suæ crudelitatis exortem reliquit. Vsqueadeo asper, et truculentus, ut plerasq; ciuitates uacuas à uirili sexu relinqueret. Fertur sanè idem Ingenuus ciuitate capta, intrasse domū, in qua se pugione transfodit, atq; ita uitam finisse, ne in tyrāni crudelis potestatem ueniret. Extat sanè epistola Galieni, quam ad Celerem Verianum scripsit, qua eius nimietas crudelitatis ostenditur. ego icirco interposui, ut omnes intelligerent hominem luxuriosum crudelissimum esse, si necessitas postulet. Galienus Veriano. Non mihi satis facies, si tantum armatos occideris, quos & fors belli interimere potuisset. Perimēdus est omnis sexus uirilis, si et senes, atq; impuberes sine reprehēsione nostra occidi possent, occidendus est quicunq; male uoluit, occidendus est quicunq; male dixit. contra me, cōtra Valeriani filium, contra tot principū patrem & fratrem Ingenuus factus est imperator? Lacera, occide, concide, animū meum intelligere potes, mea mente irascere, qui hæc manu mea scripsi.

f Ati publici fuit, ut Galieni tempore quicunq; potuit, ad imperium prosiliret. Regillianus deniq; i Illyrico ducatum gerens imperator est factus authoribus imperij Mœsijs, qui cum Ingenuo fuerāt ante superati. In quorum parentes grauiter Galienus sæuierat. Hic tamen multa fortiter cōtra Sarmatas gessit, sed authoribus Roxolanis, consentiētibus'q; militibus, & timore prouincialium ne iterum Galienus grauiora faceret, interemptus est. Mirabile fortasse uideatur, si quæ origo imperij eius fuerit, declaretur. Militari enim ioco regna promeruit. Nam cum milites cum eo quidam cœnarent, extitit Valerianus tribunus, qui diceret Regilliani nomen unde credimus dictum? Alius continuo, credimus, quod a regno. Tum is, qui aderat scholasticus, cœpit quasi grammaticaliter declinare, & dicere, Rex regis regio Regillianus. Milites, ut ē hominum genus pronum ad ea, quæ cogitant, dixerunt. Ergo potest Rex esse? item alius, ergo potest nos regere? item alius, deus tibi Regis nomen imposuit. Quid multa? His dictis, cum alia die mane processisset, a principibus imperator est salutatus. Ita quod alijs uel audacia uel iudicium detulit, huic iocularis astutia fuit, quod negari non potest, uir in militari re semper probatus, & Galieno iam ante suspectus, quod dignus uideretur imperio. Gētis Daciæ Decibali ipsius, ut fertur, affinis. Extat

epistola D. Claudij adhuc priuati, qua Regilliano Illyrici dici gratias agit ob redditum Illyricum, cum omnia Galieni segnitia deperirent, quam ego repertam in archiuis inserendã putaui, fuit enim
» publica. Claudius Regilliano multam salutem.
» Felicem Remp. quae te talem uirum habere rei ca-
» strensis bellis his meruit, felicem Galienum, etiam
» si ei uera nemo, nec de bonis, nec de malis nuntiat.
» pertulerunt ad me Bonitus, & Celsus stipatores
» principis nostri, qualis apud Scupos in pugnando
» fueris, quot uno die praelia, & qua celeritate cõfece
» ris. Dignus eras triumpho, si antiqua tempora ex
» tarent. Sed quid multa? Memor cuiusdam hominis
» cautius uelim uincas. Arcus sarmaticos, & duo sa
» ga ad me uelim mittas, sed fiblatorie cum ipse mi
» serim de nostris. Hac epistola ostenditur, quid de Regilliano senserit Claudius, cuius grauissimum iudicium suis temporibus fuisse non dubiũ est. Nec à Galieno quidem uir iste promotus est, sed à pa tre eius Valeriano, ut & Claudius, & Macrianus, & Ingenuus, & Posthumus, & Aureolus, q̃ omnes in imperio interempti sunt, cum mererentur imperium. Mirabile autem hoc fuit in Valeriano principe, quod omnes quoscunq; duces fecit, postea militum testimonio ad imperium peruenerunt, ut appareat senem imperatorem in deligendis Reip. ducibus talẽ fuisse, qualem Romana felicitas si continuari fataliter potuisset, sub bono principe requi rebat. Et utinam uel illi, qui arripuerant imperia, regnare potuissent. Vel eius filius Galienus in im

perio diutius non fuisset, ut libere se in suo statu Resp. nostra tenuisset. Sed nimis sibi fortuna indulgendum putauit, quae cum & Valeriano bonos principes tulit, Et Galienum diutius quàm oportebat, Reip. reseruauit.

AVREOLVS DECIMVS.

Hic quoq; Illyricianos exercitus regens, in contemptu Galieni, ut omnes eo tempore, coactus à militibus sumpsit imperium. Et cum Macrianus cum filio suo Macriano contra Galienum ueniret, cum plurimis exercitus eius cepit, aliquos corruptos fidei suae addixit, & cum factus esset inualidus imperator, cumq; Galienus expugnare uirum fortem frustra tentasset, pacem cum eo contra Posthumum pugnaturus fecit, quorum pleraq; & dicta sunt, & dicenda. Hunc eundem Aureolum Claudius interfecto iam Galieno conflictu habito apud eum pontem interemit, qui nunc pons Aureoli nuncupatur, atq; illic ut tyrannum sepulchro humiliore donauit. Extat etiam epigramma graecum in hanc formam.

" Dona sepulchrorum uictor post multa tyranni
" Praelia iam felix Claudius Aureolum
" Munere prosequitur mortali, & iure superstes
" Viuere quem uellet, si pateretur amor
" Militis egregij, uitam qui iure negauit
" Omnibus indignis, & magis Aureolo.

» Ille tamen clemens, qui corporis ultima seruans
» Et pontem Aureoli dedicat, & tumulum
Hos ego uersus à quodam grammatico translatos ita posui, ut fidem seruarem, non quo non melius potuerint transferri, sed ut fidelitas historica seruaretur, quam ego præ cæteris custodiendam putaui, qui id, quod ad eloquentiã pertinet, nihil curo. Rẽ enim uobis proposui deferre non uerba, maxime tanta rerum copia, ut triginta tyrãnorũ simul uitas scribendas accesserim.

MACRIANVS VNDECIMVS.

CApto Valeriano diu clarissimo principe ciuitatis, fortissimo Demum imperatore, ad postremum omnium infelicissimo, uel quod senex apud Persas consenuit, uel quod indignos se posteros dereliquit, Cum Galienum contemnendum Balista præfectus Valeriani, et Macrianus primus intelligerent quærentibus etiam militibus principem, unum in locũ concesserunt, quærentes quid faciendũ esset. Tuncq; constitit Galieno longe posito Aureolo usurpante imperium debere aliquem principem fieri, & quidem optimum, ne quispiam tyrannus existeret. Verba igitur Balistæ quantum Mæonius Astianax, q
» consilio iterfuit, asserit, hæc. Mea ætas, et proffessio,
» et uoluntas longe ab iperio absunt, et ego, quod ne
» gare non possum, bonum principem quæro. Sed
» quis tandem est, qui Valeriani locum possit imple

re? nisi

" re?nisi talis qualis tu es o' Macriane. Fortis, constans, integer, probatus in Rep. & , quod maxime ad imperium pertinet diues. Arripe igitur locum meritis tuis debitum, me præfecto quandiu uoles, uteris, tu cum Rep. tantum bene agas, ut te Romanus orbis factum principẽ gaudeat. Ad hæc Macrianus, Fateor Balista imperiũ prudẽti non frustra est. Volo enim Reip. subuenire, atque illam pestem à legum gubernaculis dimouere, sed non hoc in me ætatis est. Senex sum, ad exemplum equitare non possum. Lauandum est mihi frequentius, edẽdum delicatius, diuitiæ me iandudum ab usu militiæ retraxerunt. Iuuenes aliqui sunt quærẽdi, nec unus, sed duo, uel tres fortissimi, qui ex diuersis partibus orbis Romani Remp. restituant, quam Valerianus fato, Galienus uitæ suæ genere perdiderunt. Post hæc intellexit eum Balista sic agere, ut de filijs suis uideretur cogitare, atque adeo sic agressus est. Prudentiæ tuæ Remp. tradimus. Da igitur liberos tuos Macrianum, & Quietum fortissimos iuuenes olim tribunos à Valeriano factos, qui Galieno imperante, quod boni sunt, salui esse non possunt. Tunc ille, ubi intellectum se esse comperit, Do inquit manus. de meo stipendium militi duplex daturus. Tu tantum præfecti mihi studium, & annonam in necessarijs locis præbe. Iam ego faxim, ut Galienus sordidissimus fœminarum omnium duces sui parentis intelligat. Factus est igitur cum Macriano & Quieto duobus filijs cunctis militibus uolentibus imperator. Ac statim con

tra Galienum uenire cœpit, ut cunque rebus in ori ente derelictis. Sed cum quadraginta quinque millia militum secum duceret in Illyrico, uel in Thraciarum extremis congressus cum Aureolo uictus, & cum filio interemptus est. Triginta denique millia militum in Aureoli potestatem concessere. Domitianus autem eundem uicit dux Aureoli fortissimus, & uehementissimus, qui se originem diceret à Domitiano imperatore trahere, atq; à Domicilla. De Macriano autem nefas mihi uidetur iudicium Valeriani præterire, quod ille in oratione sua, quam ad Senatum è Persidis finibus miserat, posuit. Inter cætera ex oratione D. Valeriani. Ego

» Patres Conscripti bellum Persicum gerens Macria
» no totam Remp. credidi, quod à parte militari il
» le uobis fidelis, ille mihi deuotus, illum & amat,
» & timet miles. Vtrunque res exegerit, cum exerci
» tibus agit, nec P. C. noua, uel incognita nobis sunt.
» pueri eius uirtus in Italia, adolescentis in Gal
» lia, iuuenis in Thracia, in Africa iam prouecti,
» senescentis denique in Illyrico, & dalmatia com
» probata est, cum in diuersis prælijs ad exemplum
» fortiter faceret. Huc accedit, quod habet iuuenes
» filios Romano dignos collegio, nostra dignos ami
» citia, & reliqua.

Multa de hoc in patris imperio prælibata sunt, qui nunquam imperator factus esset, nisi prudentiæ patris eius creditū uideretur. De hoc planè multa miranda dicuntur, quæ ad fortitudinem pertinent iuuenilis ætatis. Sed ad facta aut quantum in bellis minus ualet fortitudo? Hic enim uehemens cū prudentissimo patre, cuius merito imperare cœperat, à Domitiano uictus triginta, ut superius dixi, millibus militum spoliatus est. Matre nobilis, patre tantum forti, & ad bellum parato, atque ab ultima militia in summum perueniente ducatum, & splendore sublimi.

QVIETVS TERTIVSDECIMVS.

Hic, ut diximus, Macriani filius fuit cum patre, & fratre Balistæ iudicio imperator est factus. Sed ubi comperit Odenatus, qui olim iam orientem tenebat, ab Aureolo Macrianū patrem, Quietum, & eius fratrem Macrianum uictos, milites in eius potestatem cōcessisse, quasi Galieni partes uidicaret, adolescentem cum Balista præfecto dudum interemit. Idem quoque adolescens grauissimus Romano imperio fuit, ut uere Macriani filius, & eius Macrianus frater. qui duo afflictis rebus, potuerunt Remp. gerere. Videtur nō mihi prætereundum de Macrianorū familia, quæ hodieq; floret, id dicere,

quod speciale semper habuerunt. Alexandrũ Magnum Macedonem uiri in auro, & argento mulieres, & in reticulis, & dextrocherijs, & in annulis, & in omni ornamentorum genere exculptum semper habuerunt eousq; ut tunicæ, & limbi, & penulæ matronales in familia eius hodieq; sint, quæ Alexandri effigiem delitijs uariantibus monstrent. Videmus proxime Cornelium Macrum in eadem familia uirum cum cœnam in templo Herculis daret, pateram electrinam, quæ in medio uultum Alexandri haberet, & in circuitu omnem historiam contineret signis breuibus, et minutulis pōtifici propinare, quam q̄dem circunferri ad omnes tanti illius uiri cupidissimos iussit. Quod icirco posui, quia dicuntur iuuari in omni actu suo, q Alexādrum expressum uel auro gestitant, uel argento.

ODENATVS QVARTVSDECIMVS.

NIsi Odenatus pricipes Palmyrenorũ capto Valeriano fessis Romanæ Reip. uiribus sumpsisset imperium, in oriente res perditæ essent. Quare assumpto nomine primum regali cum uxore Zenobia, & filio maiore, cui erat nomen Herodes, minoribus Herenniano, & Timolao collecto exercitu contra Persas profectus est, Nisibin primum, & orientis pleraq; cum omni Mesopotamia in potestatem recepit. Dei de ipsum Regem uictum fugere coëgit. Postremo Ctesiphonta usque, Sapore, & eius libe-

ros persecutus captis concubinis, capta etiã magna præda, ad orientem uertit, sperans quod Macrianum, qui imperare contra Galienum cœperat, posset opprimere, sed illo iam profecto contra Aureolum, & contra Galienum, eo interempto, filium Quietum interfecit, Balista (ut pleriq; asserunt) regnum usurpante, ne et ipse posset occidi. Compositis igitur magna ex parte orientis statu à consobrino suo Mæonio, qui et ipse imperium sumpserat, interemptus est cum filio suo Herode, qui & ipse post reditum de Perside cum patre imperator est appellatus. Iratum fuisse Reip. Deum credo, qui interfecto Valeriano, noluit Odenatum reseruare. Ille planè cum uxore Zenobia non solum orientem, quem iam in pristinum reformauerat statum, sed omnes omnino totius orbis partes reformasset. Vir acer in bellis, & quantum pleriq; scriptores loquuntur, uenatu memorabilis semper inclytus, qui à prima ætate capiendis leonibus, & pardis, ursis, cæteris'q; syluestribus animalibus sudorem officij uirilis impendit. Quiq; semper in syluis, ac montibus uixit perferens calorem, pluuias, & omnia mala, quæ in se continent uenatoriæ uoluptates. Quibus duratus, solem ac puluerem bellis persicis tulit. Non aliter etiam coniuge assueta, quæ multorum sentẽtia fortior marito fuisse perhibetur. Mulierum omnium nobilissima orientalium fœminarum, &, ut Cornelius Capitolinus asserit, speciosissima.

n On Zenobia matre, sed priore uxore genitus Herodes cum patre accepit imperiū, homo omnium delicatissimus, & prorsus orientalis, et græcæ luxuriæ, cui erant sigillata tentoria, et aurati papiliones, & omnia persica. Denique ingenio eius usus Odenatus quicquid concubinarum regalium, quicquid diuitiarum, gemmarumq; cepit, eidem tradidit paternæ indulgentiæ affectione permotus. Et erat circa illum Zenobia nouercali animo. Quare commendabiliorem patri eum fecerat, neq; plura sunt, quæ de Herode dicantur.

MAEONIVS SEXTVSDECIMVS.

h Ic consobrinus Odenati fuit. Nec ulla re alia ductus, nisi damnabili inuidia imperatorem optimum iteremit, cum ei nihil aliud obijceretur, præter filij Herodis delitias. Dicitur autem primum cum Zenobia consensisse, quæ ferre non poterat, ut priuignus eius Herodes priore loco quàm filij eius Herennianus, & Timolaus principes dicerentur. Sed hic quoque spurcissimus fuit, quare imperator appellatus per errorē breui à militibus pro suæ luxuriæ meritis interemptus est.

De hoc utrum imperauerit scriptores inter se ambigunt. Multi enim dicunt Quieto per Odenatum occiso, Balistæ ueniam datam, tamen eum imperasse, quod nec Galieno, nec Aureolo, nec Odenato se crederet. Alij asserunt priuatum cum in agro suo, quẽ apud Daphnen sibi compararat, interemptũ. Multi & sumpsisse illum purpuram, & more Romano imperasse, exercitum duxisse, & de se plura promisisse dixerunt. Occisum autem per hos, quos Aureolus miserat ad comprehendendũ Quietum Macriani filium, quem prædam suam esse dicebat. Fuit uir insignis, eruditus ad gerendam Remp. In consilijs uehemens, in expeditionibus clarus, in prouisione annonaria singularis, Valeriano sic acceptus, ut eum quibusdam literis hoc testimonio

" prosecutus sit. Valerianus Ragonio claro præfe-
" cto Illyrici, et Galliarum Siquid in te bonæ fru-
" gis est, quam esse scio parens Clare dispositionem
" me Balistæ prosequere, hac in forma Remp. ui-
" des, ut nec ille prouinciales grauet, ut illic equos
" contineat, ubi sunt pabula, illic annonas militum
" mandet, ubi sunt frumenta. Non prouincialem,
" non possessorem cogit illic frumenta, ubi non ha-
" bet, dare, illic equum, ubi non potes, pascere, nec
" est ulla alia prouisio melior, quàm ut in locis suis
" erogentur, quæ nascuntur, ne aut uehiculis, aut
" sumptibus Rempublicam grauent. Galatia fru-

» mentis abũdat, referta est Thracia, plenũ est Illyricum. Illic pedites collocentur, quã quam in Thracia etiã equites sine noxa prouincialium hyemare posſint. Multum. n. ex campis fœni colligitur, iã ibi laridum, iam cæteræ ſpecies in his dandæ ſunt locis, in quibus affatim redundant. Quæ omnia ſunt Baliſtæ conſilia, qui ex quadam prouincia unam tantum ſpeciem præberi iuſſit, quod ea redũdaret, atq; ab ea milites ſubmoueri, id quod publicatus eſt decretum. Eſt & alia eius epiſtola, qua gratias Baliſtæ agit, in qua docet ſibi præcepta gubernandæ Reip. ab eodẽ data gaudens, quod eius conſilio nullum aſcriptitium. i. uacantem haberet, & tribunum nullum ſtipatorem, qui non uere pugnaret. Hic igitur uir in tentorio ſuo cubans à quodã gregario milite Odenati in Galieni gratiam dicitur interemptus. De quo ipſe uera non ſatis comperi, idcirco quod ſcriptores temporum de huius præfectura multa, de imperio pauca dixerunt.

VALENS DECIMVSOCTAVVS.

Hic uir militaris ſimul etiam ciuilium uirtutum gloria pollens proconſulatu Achaiæ dato à Galieno tũc honore gubernabat, quem Macrianus uehementer reformidans ſimul quod in omni genere uitæ ſatis clarum norat, ſimul quod inimicum ſibi eſſe inuidia uirtutum ſciebat, miſſo Piſone nobiliſſimæ tunc, & conſularis familiæ uiro in-

terfici praecepit. Valens diligentissime cautes et prouidens, neq; aliter sibi posse subueniri existimans sumpsit imperium, & breui à militibus interemptus est. Fuit & Valens superior, et bene uenit in mentem. Et cum de hoc Valente loquimur, etiā de illo Valente, qui superiorum principum temporibus interemptus est, aliquid dicemus. Nam huius Valentis, qui sub Galieno imperauit, auunculus Magnus fuisse perhibetur. Alij tantum auunculum dicunt. Sed par in ambobus fuit fortuna. Nā & cum ille paucis diebus Illyrico imperasset, occisus est.

PISO DECIMVSNONVS.

HIc à Macriano ad interficiendū Valentem missus, ubi eum prouidum futurorū imperare cognouit, Thessaliam concessit, atq; illic paucis sibi consentientibus sumpsit imperium, Thessalicusq; appellatus interemptus est, uir summae sanctitatis, & temporibus suis frugi dictus, & qui ex illa Pisonum familia ducere originem diceretur, cui se Cicero nobilitādi causa sociauerat. Hic omnibus principibus acceptissimus fuit. Ipse deniq; Valens, qui ad eum percussores misisse perhibetur, dixisse dicitur, non sibi apud deos inferos constare rationem, quod quamuis hostem suum Pisonem tamen iussisset occidi, uirum, cuius similem Romana Resp. non haberet. S. C. de Pisone factum ad noscendam

eius maiestatem libēter inserui. Die septimo Calēdas Iulias, cū esset nuntiatum Pisonem à Valente interemptum, ipsum Valentem à suis occisum, Aurelius Fuscus consularis primæ sententiæ, qui in locum Valeriani successerat, ait, COS. consule. Cumq; consultus esset, diuinos inquit, honores Pisoni decerno P.C. Galienum, et Valerianum, et Saloninum imperatores nostros esse confido. Neq; enim melior uir quisquam fuit, neque constantior, post quem cæteri consulti statuam inter triumphales & currus quadriiugos Pisoni decreuerunt. Sed statua eius uidetur, quadrigæ autem, quæ decretæ fuerant, quasi transferendæ ad alium positæ sunt, nec adhuc redditæ. Nam in his locis fuerunt positæ, in quibus thermæ Dioclitianæ sunt exædificatæ tam æterni nominis quàm sacrati.

AEMILIANVS VIGESIMVS.

ET hoc familiare est populo Aegyptiorum, ut uel furiosi, ac dementes de leuibus quibusq; ad summæ Reip. pericula perducantur, sæpe illi ob neglectas salutationes, locum in balneis non concessum, carnem, et olera sequestrata, calceamenta seruilia, et cætera talia usque ad summum Reip. periculum seditionis, ita ut armarentur contra eos exercitus, peruenerunt. Familiari ergo sibi furore, cum quadam die cuiusdam seruus curatoris, qui Ale-

xandriam tunc regebat, militarie ob hoc cæsus esset, quod crepidas suas meliores esse, quàm militis diceret, collecta multitudo ad domum Aemliani ductas auceps uenit, atq; eum omni seditionum instrumento, & furore persecuta est, ictus est lapidibus, Petitus est ferro, nec desijt ullum seditionis telum. Quare coactus Aemlianus sumpsit imperium, cum sciret sibi undecunq; pereundum. Consensérunt ei ægyptiacus exercitus maxime in Galieni odium, nec eius ad regẽdam Remp. uigor defuit. Nam Thebaidem, totamq; Aegyptum peragrauit, et quatenus potuit barbarorum gentes forti authoritate submouit. Deniq; Alexander, uel Alexandrinus. (nam incertum id quoq; habetur) uirtutum merito uocatus est. Et cum contra Indos pararet expeditionem misso Theodoto duce Galieno iubente, dedit pœnas, siquidem strangulatus in carcere captiuorum ueterum more perhibetur. Tacendum esse non credo, quod cum de Aegypto loquor, uetus suggessit historia, simul etiam Galieni factum, qui cum Theodoto uellet imperium proconsulare decernere, à sacerdotibus est prohibitus, qui dixerunt fasces consulares ingredi Alexandriam non licere, cuius rei etiam Ciceronem, cum contra Gabinium loquitur, meminisse satis nouimus. Deniq; non extat memoria rei frequentatæ, quare scire oportet, Herennium Celsum uestrum parentem, qui consulatum cupit, hoc, quod desyderat, non licere. Fertur enim apud Memphin in aurea colũna Aegyptijs esse literis scriptum, tunc demum Aegyptum

liberam fore, cum in eam uenissent Romani fasces, & prætexta Romanorum, quod apud Proculum grammaticum doctissimum sui temporis uirũ, cum de peregrinis regionibus loquitur, inuenitur.

SATVRNINVS VIGESIMVS PRIMVS.

Optimus ducum Galieni tempore, sed à Valeriano dilectus Saturninus fuit, Hic quoq; cum dissolutionem Galieni pernoctantis in publico ferre non posset, & milites non exemplo imperatoris sui, sed suo regeret, ab exercitibus sumpsit imperium, uir prudentiæ singularis, grauitatis insignis, uitæ amabilis, uictoriarum barbararum etiam ubique notarum. Hic ea die, qua est amictus à militibus peplo imperatorio, concione adhibita, dixisse fer-
» tur. Commilitones bonum ducem perdidistis, & ma-
» lum principem fecistis. Deniq; cum multa strenue in imperio fecisset, quod esset seuerior, & grauior militibus, ab iisdem ipsis, à quibus factus fuerat, interemptus est. Huius insigne est, quod conuiuio discumbere milites, ne inferiora nudarentur, cum sagis iussit, hyeme grauibus, æstate perlucidis.

TETRICVS SENIOR, VIGESIMVS SECVNDVS.

Interfecto Victorino & eius filio, mater eius Victoria, siue Victorina, Tetricum Senatorem Po. Ro. præsidatum in Gallia regentem ad imperium hortata, quod eius erat (ut pleriq; loquuntur) affinis. Augustum appellari fecit, filiumq; eius Cæsarem nuncupauit. Et cum multa Tetricus feliciter egisset, diuq; imperasset, ab Aureliano uictus, cũ militum suorum impudentiam, & procacitatem ferre non posset, uolens se grauissimo principi, & seuerissimo dedit. Versus deniq; illius fertur, quem statim ad Aurelianum scripserat.

» Eripe me his inuicte malis.

Quare cum Aurelianus nihil simplex, neque mite aut tranquillum facile cogitaret, Senatorem Po. Ro. eundemq; consularem, qui iure præsidiali omnes Gallias rexerat, per triumphum duxit eodem tempore, quo & Zenobiam Odenati uxorem cum filijs minoribus Odenati Herenniano, & Timolao, pudore tamen uictus uir nimium seuerus eum, quẽ triumphauerat, correctorem totius Italiæ fecit, idest Campaniæ, Samnij, Lucaniæ, Brutiorũ, Appuliæ, Calabriæ, Hetruriæ, atq; Vmbriæ, Piceni, & flãmniæ, omnisq; annonariæ regionis, ac Tetricum non solum uiuere, sed etiã in summa dignitate manere passus est, cum illum sæpe collegam, nonnunq̃ commilitonẽ, aliquãdo et imperatorẽ appellaret

liberam fore, cum in eam uenissent Romani fasces, & prætexta Romanorum, quod apud Proculum grammaticum doctissimum sui temporis uirũ, cum de peregrinis regionibus loquitur, inuenitur.

SATVRNINVS VIGESIMVS PRIMVS.

O Pptimus ducum Galieni tempore, sed à Valeriano dilectus Saturninus fuit, Hic quoq; cum dissolutionem Galieni pernoctantis in publico ferre non posset, & milites non exemplo imperatoris sui, sed suo regeret, ab exercitibus sumpsit imperium, uir prudentiæ singularis, grauitatis insignis, uitæ amabilis, uictoriarum barbararum etiam ubique notarum. Hic ea die, qua est amictus à militibus peplo imperatorio, concione adhibita, dixisse fertur. » Commilitones bonum ducem perdidistis, & ma» lum principem fecistis. Deniq; cum multa strenue in imperio fecisset, quod esset seuerior, & grauior militibus, abijsdem ipsis, à quibus factus fuerat, interemptus est. Huius insigne est, quod conuiuio discumbere milites, ne inferiora nudarentur, cum sagis iussit, hyeme grauibus, æstate perlucidis.

TETRICVS IVNIOR VIGESIMVS TERTIVS.

hIc puerulus à Victoria Cæsar est appellatus, cum illa mater castrorum ab exercitu nuncupata esset, qui & ipse cum patre per triumphũ ductus postea omnibus Senatorijs honoribus functus est illibato patrimonio. quod quidem ad suos posteros misit, ut Gellius Fuscus dicit, semper insignis. Narrabat auus meus hunc sibi familiarem fuisse, neq; quẽquam illi ab Aureliano, aut postea ab alijs principibus esse prælatum. Tetricorum domus hodieq; extat in monte Cœlio inter duos lucos contra Isiũ Metellinum pulcherima, in qua Aurelianus pictus est utrique prætextam tribuẽs, & Senatoriã dignitatem accipiens. ab his sceptrum coronam ciuicam picturatã de musiuo. Quam cum dedicasset, Aurelianum ipsum dicũtur duo Tetrici adhibuisse conuiuio.

TREBELLIANVS VIGESIMVS QVARTVS.

aVdet iam persequi quanti sub Galieno fuerunt tyranni uitio pestis illius, siquidem erat in eo luxuria, ut rebelles plurimos mereretur, & ea crudelitas ut iure timeretur. Quare et in Trebellianum factum in Isauria principem ipsis Isauris si

bi ducem quærētibus, quem cum alij archipiratam uocassent, ipse se imperatorem appellauit. Monetā etiam cudi iussit, palatium in arce Isauriæ constituit, qui quidem cum se in intima Isaurorum loca munitus difficultatibus locorum, & montibus contulisset, aliquādiu apud Cilicas imperauit. Sed per Galieni ducem Causisoleum, natione Aegyptium fratrem Theodoti, qui Aemlianū ceperat, ad campum deductus est uictus, et occisus. Neq; tamen postea Isauri timore ne in eos Galienus sæuiret, ad æqualitatem perduci quauis principum humanitate potuerunt. Deniq; post Trebellianum pro barbaris habentur, & cum in medio Romani nominis solo, regio eorum nouo genere custodiarum quasi limes includitur locis defensa nō hominibus. Nā non sunt statura decori, non uirtute graues, non instructi armis, non consilijs prudentes, sed hoc solo securi, quod in editis positi adiri nequeunt, quos quidem D. Claudius penè ad hoc perduxerat, ut à suis semotus locis ī Cilicia collocaret daturus uni ex amicissimis omnem Isaurorum possessionem, ne quid ex ea postea rebellionis oriretur.

HERENNIANVS VIGESIMVS QVINTVS.

Denatus moriens duos paruulos reliquit, Herennianum, & fratrem eius Timolaum, quorū nomine Zenobia usurpato ibi imperio diutius quàm

fœminam decuit, Remp. obtinuit paruulos Romani imperatoris habitu proferens purpuratos, eosdemq; adhibens concionibus, quas illa uiriliter frequentauit, Didonem, et Semiramidem, & Cleopatram sui generis principem inter cætera prædicans. Sed de eorum exitu incertum est. Multi enim dicunt eos ab Aureliano interemptos, multi morte sua esse consumptos. Siquidem Zenobiæ posteri etiam nunc Romæ inter nobiles manent.

TIMOLAVS VIGESIMVS SEXTVS.

De hoc ea putamus digna notatione, quæ de fratre sunt digna. Vnum tamen est, quod eum à fratre separat, quod tanti fuit ardoris ad studia Romana, ut breui consecutus, quæ insinuauerat grãmaticus, eẽ dicatur potuisse, quinetiã summum latinorum Rhetorem faceret.

CELSVS VIGESIMVS SEPTIMVS.

Occupatis partibus Gallicanis orientalibus, quinetiam ponti Thraciarũ, et Illyrici, dum Galienus popinatur, & balneis, ac lenonibus reputat uitam, Afri quoq; authore uiuo Passieno proconsule Africæ, & Fabio Pomponiano duce limitis libyci Celsum imperatorem

sum imperatorem appellauerunt peplo deæ cœlestis ornatum. Hic priuatus ex tribunis in Africa positus in agris suis uiuebat. Sed ea iustitia, et corporis magnitudine, ut dignus uideretur imperio. Quare creatus per quandam mulierem Galienã nomine consobrinam Galieni septimo die interemptus est, atq; ab eo etiam inter obscuros principes uix relatus est. Corpus eius à canibus consumptum est, sic omnibus, qui Galieno fidem seruauerant, perurgentibus, & nouo iniuriæ genere imago in crucem sublata persultante uulgo quasi patibulo ipse Celsus uideretur affixus.

ZENOBIA VIGESIMA OCTAVA.

Omnis consumptus est pudor, siquidem fatigata Rep. eousq; peruentum est, ut Galieno nequissime agente, optime ẽt mulieres imperarent. Et qdẽ peregrina nomine Zenobia, de qua iam multa dicta sunt, quæ se de Cleopatrarum, Ptolemæorumq; gente iactaret, post Odenatum maritum imperiali sagulo perfuso per humeros habitu, donis ornata, diademate etiam accepto nomine filiorum Herenniani, et Timolai, diutius quàm fœmineus sexus patiebatur, imperauit. Siquidem Galieno adhuc regente Remp. regale mulier superba munus obtinuit, & Claudio bellis gotthicis occupato uix deniq; ab Aureliano uicta, & triumphata concessit in iura Roma

na. Extat epistola Aureliani, quæ captiuæ mulie-
ri testimonium fert. Nam cum à quibusdam re-
prehenderetur, quod mulierem ueluti ducem ali-
quem uir fortissimus triumphasset, missis ad Sena-
tum Populumq; Romanũ literis, hac se attestatio
» ne defendit. Audio P. C. mihi obijci, quod non
» uirile munus impleuerim Zenobiam triumphan
» do, næ illi, qui me reprehendunt, satis laudarent, si
» scirent, qualis illa est mulier, quàm prudens in con
» silijs, quàm constans in dispositionibus, quàm erga
» milites grauis, quàm larga, cum necessitas postu-
» let, quàm tristis cum seueritas poscat. Possum dice
» re illius esse, quod Odenatus Persas uicit, ac fuga-
» to Sapore Ctesiphontem usque peruenit. Possum as-
» serere tanto apud orientales, & Aegyptiorũ popu
» los timori mulierem fuisse, ut se non Arabes, non
» Sarraceni, non Armenij commouerent. Nec ego illi
» uitam conseruassem, nisi eam scissem multum Roma
» næ Reip. profuisse, cum sibi, uel liberis suis orien-
» tis seruaret imperium. Sibi ergo habeant propria-
» rum uenena linguarum ij, quibus nihil placet.
» Nam si uicisse, ac triumphasse fœminam non est de
» corum, quid de Galieno loquuntur? in cuius con-
» temptum hæc bene rexit imperium? Quid de di-
» uo Claudio sancto, ac uenerabili duce, qui eam,
» quod ipse Gotthicis esset expeditionibus occupatus,
» passus esse dicatur imperare, idq; occulte, ac pru-
» denter, ut illa seruaret orientalis fines imperij, ipse
» securus, quæ instituerat, perpetraret? Hæc oratio
indicat, quid iudicij Aurelianus habuerit de Zeno

bia, cuius ea castitas fuisse dicitur, ut ne uirum suum quidem sciret, nisi tentatis conceptionibus. Nam cum semel concubuisset expectatis menstruis continebat se, si prægnans esset. Sin minus iterum potestatem quærendis liberis dabat. Vixit regali pompa more magis Persico. Adorata est more regum Persarum. Conuiuata est imperatorum more Romanorum. Ad conciones galeata processit cum limbo purpureo, gemmis dependentibus per ultimam fimbriam. Media etiam coclide ueluti fibula muliebri astricta, brachio sæpe nudo. Fuit uultu subaquilo, fusci coloris, oculis supra modum uigentibus, nigris, spiritus diuini, uenustatis incredibilis, tantus candor in dentibus, ut margaritas eam pleriq; putarent habere, non dentes. Vox clara, & uirilis seueritas, ubi necessitas postulabat, tyrannorum. bonorum principum clementia, ubi pietas requirebat. Larga prudenter, conseruatrix thesaurorum ultra fœmineum modum. Vsa uehiculo carpentario, raro pilento, equo sæpius. Fertur autem uel tria, uel quatuor millia frequenter cum peditibus ambulasse. Nata est Hispanorum cupiditate, bibit sæpe cum ducibus, cum esset aliâs sobria, bibit etiam cum Persis, atque Armenis, ut eos uinceret. Vsa est uasis aureis, gēmatis ad conuiuia, Quibus et Cleopatra usa est in ministerio. Eunuchos grauioris ætatis habuit. Puellas nimis raras, filios latine loqui iusserat, adeo ut græce uel difficile, uel raro loquerentur. Ipsa latinis sermonibus nō usquequaque ignara, sed ut loqueretur pudore cohibi-

ta, loquebatur & ægyptiacæ ad perfectum modum. Historiæ Alexandrinæ, atq; orientalis ita perita, ut eam epitomasse dicatur. Latinã autem græce legerat. Cum illam Aurelianus cepisset, atq; in conspectum suũ ductam sic appellasset. Quid ó Zenobia ausa es insultare Romanis imperatoribus? Illa dixisse fertur. Imperatorem te esse cognosco, qui uincas, Galienum, & Aureolum, & cæteros principes non putaui. Victoriam mei similem credens in consortium regni uenire, si facultas locorum pateretur, optaui. Ducta est igitur per triumphum ea specie, ut nihil pompabilius Po. Ro. uideretur. Iam primum ornata gemmis ingentibus, ita ut ornamentorum onere laboraret. Fertur enim mulier fortissima sæpissime restitisse, cum diceret se gemmarum onera ferre non posse. Vincti erant præterea pedes auro, manus etiam cathenis aureis, nec collo aureum uinculum deerat, quod scurra persicus præferebat. huic ab Aureliano uiuere concessum est. Fertur'q; uixisse cum liberis matronæ iam more Romanæ data sibi possessione in Tiburti, quæ hodieq; Zenobia dicitur non longe ab Adriani palatio, atq; ab eo loco, cui nomen est Cõche.

VICTORIA TRICESIMA.

On tam digna res erat, ut etiam Victorina, siue Victoria in literas mitteretur, nisi Galieni mores hoc facerent, ut memoria dignæ etiam mulieres ces

ferentur. Victoria enim, ubi filium, ac nepotem à militibus uidit occisos, Posthumum, deinde Lollianum, Marium etiam, quem principem milites nuncuparunt, interemptos, Tetricum, de quo superius dictum est, ad imperium hortata est, ut uirile semper facinus auderet. insignita est præterea hoc titulo, ut castrorum se diceret matrem. Cusi sunt eius numini ærei, aurei, et argentei, quorũ hodieq; forma extat apud Treuiros, quæ quidem non diutius uixit. Nam Tetrico imperante (ut plerіq; loquuntur) occisa. V talij asserunt, fatali necessitate consumpta. Hæc sunt, quæ de triginta tyrannis dicenda uidebantur, quos ego in unũ uolumẽ icirco contuli, ne si de singulis singula quæq; narrarẽ, nasceretur indigne fastidia, & ea, quæ ferre lector non posset. Nunc ad Claudium principem redeo, de quo speciale mihi uolumen, quamuis breue, merito uitæ illius uidetur edẽdũ. Addito fratre singulari uiro, ita ut de familia tam sancta, & tam nobili saltem pauca referantur. Studiose in medio fœminas posui ad ludibrium Galieni, quo nihil prodigiosius passa est Resp. Romana. Duos etiam nunc tyrannos quasi extra numerum, quod Galieni essent temporibus, additurus, unum, qui fuit Maximini temporibus, alterum, qui Claudij, ut tyrannorum triginta uiri hoc uolumine tenerentur. Quæso qui expletum iam librum acceperas, boni consulas, atq; hoc uolumini tuo uolens addas, quos ego quemadmodum Valentem superiorem huic uolumini, sic post Claudium, & Aurelianum ijs, qui inter Ta-

citum, & Dioclitianum fuerunt, addere destinaueram. Sed errorem meum mœror historiæ diligentiæ tuæ eruditionis auertit. Habeo igitur gratiam, quod titulum meum prudentiæ tuæ benignitas impleuit. Nemo in templo pacis dicturus est me fœminas in tyrannos, cum risu & ioco tyrannas uidelicet, & tyrannides, ut ipsi de me solent iactare, posuisse. Habent integrum numerum ex arcanis historiæ in meas literas datum. Titus enim, et Censorinus, quorum unus, ut dixi, sub Maximino, alter sub Claudio fuit, qui ambo ab ijsdem militibus, à quibus purpura uelati fuerant, interempti sunt.

TITVS.

d Orat Dexippus, nec Herodianus tacet, omnesq; qui talia legenda posteris tradiderunt, Titum Tribunum Maurorum, qui à Maximino inter priuatos relictus fuerat, timorē uiolentæ mortis, ut alij dicunt, inuitum uero, & à militibus coactum, ut pleriq; asserunt, imperasse. Atq; hunc intra paucos dies post uindicatam defectionem, quam consularis uir magnus Maximino parauerat, à suis militibus interemptum. Imperasse autem mensibus sex. Fuit hic uir de primis erga Remp. dom, forisq; laudabilis, sed imperio parum felix. Alij dicunt ab Armenijs sagittarijs, quos Maximinus, ut Alexandrinos & oderat, & offenderat, principem factum. Nec mireris tantam esse uarietatem de homi-

ne, cuius uix nomen agnoscitur. Huius uxor Calphurnia fuit sancta, & uenerabilis fœmina de genere Censorinorum, id est Pisonum. Quam maiores nostri immutariam sacerdotem inter sacratissimas fœminas adorarent. Cuius statuam in templo Veneris adhuc uidemus argolicam, sed amatam. Hæc uniones cleopatranas habuisse perhibetur. Hæc lancem centum librarum argenti, cuius pleriq; poëtæ meminerunt, in qua maiorū eius expressa ostenderetur historia. Longius mihi uideor processisse, quàm res postulabat, sed quid faciam? Omnis scientia naturæ facilitate uerbosa est. Quare ad Censorinum reuertar hominem nobilem, sed qui non tam bono, quàm malo Reip. septem diebus dicitur imperasse.

CENSORINVS.

Censorinus uir planè militaris, et antiquæ in curia dignitatis COS. II. præfectus prætorij, III præfectus urbi, III proconsul, III consularis, legatus prætorius II, IIII ædilitius. III quæstorius, extra ordinem quoque legatione Persica functus, etiam sarmatica. Post omnes tamen honores, cum in agro suo degeret senex, atq; uno pede claudicans uulnere, quod bello persico Valeriani tēporibus acceperat, factus est imperator, et scurrarū ioco Claudius appellatus est. Cūq; se grauissime gereret, neq; à militibus ob disciplinā cēsoriā ferri

posset, ab iis ipsis, a quibus factus fuerat, interemptus est. Extat eius sepulchrum, in quo grandibus literis circa Bononiam incisi sunt omnes eius honores, ultimo tamen uersu ascripto. Felix ad omnia, infelicissimus imperator. Extat eius familia Censorinorum nomine frequentata, cuius pars Thracias odio rerum Romanarum, pars Bathyniam petiit. Extat etiam domus pulcherrima adiuncta gentibus flauiis, quae quondam Titi principis fuisse perhibetur. Habes integrum numerum triginta tyrannorum, qui cum maleuolis quidem, sed bono animo causaberis. Da nunc cuius libellum non tam diserte, quàm fideliter scriptū. Neque ego eloquentiam uideor polliatus esse, sed rem, qui hos libellos, quos de uita principū edidi, non scribo, sed dicto, et dicto cum ea festinatione, quam siquid uel ipse promisero, uel tu petieris, sic perurges, ut respirandi non habeam facultatem.

EIVSDEM FIRMVS.

MInusculos tyrannos scio plerosque tacuisse, aut breuiter praeterisse. Nam & Suet. Tranquillus emendatissimus, & candidissimus scriptor Antonium Vindicem tacuit contentus eo, quod eos cursim perstrinxerat. Et Marius Maximus, q Auidium Marci temporibus Albinum, & Nigrum Sauri non suis propriis libris, sed alienis innexuit. Et de Suetonio non miramur, cui familiare fuit amare breui

tatem. Quid Marius Maximus homo omnium uerbosissimus, qui & mythostoricis se uoluminibus implicauit, non ad istam descriptionem, curamq; descendit. At contra Treuellius Pollio ea fuit diligentia, eaq; cura in edendis, bonis, malisq; principibus, ut etiam triginta tyrannos uno breuiter libro concluderet, qui Valeriani, & Galieni nec multo superiorum, aut inferiorum fuere principum temporibus. Nobis etiam si non tamen minima fuerit cura, ut dictis Aureliano, Tacito, et Floriano, Probo etiam magno, ac singulari principe, cum dicendi essent Carus, Carinus, & numerianus, de Saturnino, Bonoso, Proculo, & Firmo, qui sub Aureliano fuerat, non taceremus. Scis enim mi Basse quanta nobis contentio proxime fuerit cum amatore historiarum M. Fonteio, cum ille diceret, Firmum, qui Aureliani temporibus Aegyptum occupauerat, latrunculum fuisse non principem. Contra ego, mecumq; Rufus Celsus, & Ceionius Iulianus, et Fabius Sosianus contenderent, dicentes illũ & purpura usum, & percussa moneta Augustum esse uocitatum, Quin etiam numos eius Seuerus Archontius protulit. De græcis autem, ægyptijsq; libris conuicit illum αὐτοκράτωρα in edictis suis esse uocitatum. Et illi quidem aduersum nos contendenti hæc sola ratio fuit, quod dicebat Aurelianũ in edicto suo non scripsisse, quod tyrannum occidisset, sed quod latrunculum quendam à Rep. remouisset, proinde quasi dignitatis princeps nomine debuerit tyrannum appellare hominem tenebra-

rum, aut non semper latrones uocitauerunt magni principes eos, quos inuadentes purpuras necauerunt. Ipse ego in Aureliani uita prius quàm de Firmo cuncta cognoscerem, Firmum non inter purpuratos habui, sed quasi quendam latronem, qđ icirco dixi, ne quis me oblitum existimaret mei. Sed ne uolumini, quod breuissimum promisi multa connectam, ueniamus ad Firmum. Firmo patria Seleucia fuit, tametsi pleriq; græcorum alterã tradunt ignari eo tempore ipso tres fuisse Firmos, quorum unus præf. Aegypti, alter dux limitis Africani, idemq́; proconsul. Tertius iste Zenobiæ amicus, ac socius, qui Alexãdriam Aegyptiorum incitatus furore peruasit, & quem Aurelianus solita uirtutum suarum felicitate contriuit. De huius diuitijs multa dicuntur. Nam & uitreis quadraturis bitumine, alijsq; medicamentis insertis domum introduxisse perhibetur, & tantum habuisse de chartis, ut publice sæpe diceret, exercitum se alere posse papyro, & glutino. Idem & cum Blemijs societatem maximam tenuit, et cum Sarracenis, naues, quoque ad Indos negotiarias sæpe misit, ipse quoq; dicitur habuisse duos dentes elephanti pedum denum, è quibus Aurelianus ipse sellam constituerat facere additis alijs duobus, in qua Iupiter aureus, & gemmatus sederet, cum prætexta ponendus in templo Solis apenninis sortibus additis, quem appellari uoluerat Iouem consulem, uel consulentem. Sed eosdem dentes postea Carinus mulieri cuidam dono dedit. quæ lectum ex ijs fecisse nar

ratur, & quia nunc scitur, & sciri apud posteros nihil poderit, taceo. ita donum indicum Ioui Optimo Maximo consecratum per deterrimum principem, et ministerium, libidinis factum uidetur pretium. Fuit tamen Firmus statura ingenti, oculis foris eminētibus, capillo crispo, fronte uulnerata, uultu nigriore, reliqua parte corporis candidus, sed pilosus, atq; hispidus, ita ut eum pleriq; Cyclopem uocarent. Carne multa uescebatur, Struthionem ad diem comedisse fertur. Vini nō multum bibit, aquae plurimum, mente firmissimus, neruis robustissimus, ita ut triarium uinceret, cuius Varro Aelius meminit. Nam & incudem superpositam pectorē constanter alijs tundentibus pertulit, cum ipse reclīuis, ac resupinus, & curuatus in manus penderet potius quàm iaceret. Fuit tamen contentio, cum Aureliani ducibus ad bibendum, siquando eum tentare uoluissent. Nam quidam Burburus nomine de numero uexillariorum notissimus potator, cum ad bibendum eundem prouocasset, situlas duas plenas mero duxit, & toto postea conuiuio sobrius fuit. Et cum ei Burburus diceret. Quare non feces bibisti? respondit ille. Stulte terra non bibitur. Leuia persequmur, cum maiora dicenda sint. Hic ergo contra Aurelianum sumpsit imperium ad defendendas partes, quae superant Zenobiae. Sed Aureliano de Carris redeunte superatus est. Multi dicunt laqueo uitam eum finisse, aliud edictis suis ostendit, nā q; cum eum uicisset, tale edictum Romae proponi iussit. Amantissimo sui

» Po. Ro. Aurelianus Augustus. S. D. Pacato ūdiq; gē
» tium toto, qua patet, orbe terrarum, Firmum etiam
» latronem Aegyptium barbaricos motibus æstuan-
» tem, & fœminei propudij reliquias colligentem, ne
» plurimū loquar, fugauimus. obsedimus, cruciaui-
» mus, et occidimus. Nihl est romulei Quirites, quod
» timere possitis. Canon Aegypti, qui suspēsus per la
» tronem improbum fuerat, integer ueniet, si uo-
» bis cum Senatu concordia, cum equestri ordine a-
» micitia, cum prætorianis affectio. Ego efficiam, ne sit
» aliqua solicitudo Romana. Vacate ludis, Vacate cir
» censibus. Nos publicæ necessitates teneant. Vos oc-
» cupent uoluptates. Quare sanctissimi Quirites, et reliqua. Hæc nos de Firmo cognouisse scire debuisti, sed digna memoratu. Nam ea, quæ de illo Aurelius Festiuus libertus Aureliani sigillatim retulit, si uis cognoscere, eundem oportet legas, maxime cum dicat Firmum eundē inter crocodilos unctum crocodilorum adipibus natasse, & elephantum rexisse, & hippopotamos edisse, & sedentem ingentibus struthionibus uectum esse, & quasi uolitasse. Sed hæc scire quid prodest? Cum et Iunius, & Sallustius taceant res leues de ijs, quorum uitas scribendas arripuerint, non enim scimus quales mulos Clodius habuerit, aut mulas. T. Annius Milo, aut utrum tusco equo sederit Catilina an sardo. Vel quali chlamyde Pompeius usus fuerit, an purpura. Quare finem de Firmo faciemus uenientes ad Saturninum, qui contra Probum imperium sibimet in orientis partibus uindicauit.

Aturninus oriūdus fuit Gallis ex gen
5 *te hominum inquietissima, & auida*
semper uel faciendi principis, uel im=
perij. Huic inter cæteros duces, qui ue
re summus uideretur, Aurelianus limitis orientalis
ducatum dedit sapienter præcipiens ne unq̄ Aegy
ptum uideret. Cogitabat enim quātū uidemus uir
prudentissimus Gallorum naturam, et uerebatur,
ne si perturbidā ciuitatem uidisset, quò eum natura
ducebat è societate quoque hominum duceretur.
Sunt enim Aegyptij, ut satis nosti, uiri uentosi, fu-
ribundi, iniuriosi, atq; adeo auidi nouarum rerū,
liberi usq; ad cantilenas publicas cupientes, uersi-
ficatores, epigrammatarij, mathematici, aruspices,
medici. Nam et Christiani, Samaritæ, & qbus præ
sentia semper tempora cum enormi libertate displi
ceant. Ac nequis mihi Aegyptiorum irascatur, &
meum esse credat, quod in literas retuli, Adriani
epistolā ex libris Phlegontis liberti eius proditam,
ex qua penitus Aegyptiorum uita detegitur, indi-
» *di. Adrianus August. Seruiano COS. S. Aegy=*
» *ptum, quam mihi laudabas Seruiane carissime, to-*
» *tam didici leuem, pendulam, & ad omnia famæ*
» *momenta uolitantem. Illi qui, Serapin colunt,*
» *Christiani sunt, & deuoti sunt Serapi, qui se Chri*
» *sti episcopos dicunt. Nemo illic archisynagogus iu-*
» *dæorum, nemo Samarites, nemo Christianorū præ*
» *sbyter, non mathematicus, nō aruspex, non aliptes.*

» Ipse ille patriarcha, cum Aegyptum uenerit, ab ali
» is Serapidem adorare, ab alijs cogitur Christum, ge
» nus hominum seditiosissimum, uanissimum, iniurio
» sissimum, ciuitas opulēta, diues, fœcunda, in qua ne
» mo uiuat otiosus. Alij uitrū conflant, ab alijs char
» ta conficitur, omnes certe limphiones cuiuscunq; ar
» tis & uidentur, & habent. Podagrosi quod agant
» habent, cæci quod agant habent, cæci quod faciant,
» ne chiragrici quidē apud eos otiosi uiuunt. Vnus
» illis deus est, hunc Christiani, hunc Iudæi, hunc o=
» mnes uenerantur, & gentes, & utinam melius esset
» morata ciuitas digna profecto sui profunditate,
» quæ pro sui magnitudine totius Aegypti teneat
» principatum. Huic ego cuncta concessi, uetera pri-
» uilegia reddidi, noua sic addidi, ut præsenti gra=
» tias agerent, deniq; ut primum inde discessi, & in
» filium meum Verum multa dixerunt. Et de Anti
» noo quæ dixerunt comperisse te credo nihil illis o-
» pto, nisi ut suis pullis alantur, quos quemadmodū
» fœcundant, pudet dicere. Calices tibi albos, fortes,
» diuersi coloris transmisi, quos mihi sacerdos templi
» obtulit tibi, & sorori meæ specialiter dedicatos, quos
» tu uelim festis diebus conuiuijs adhibeas. Caueas ta
» men, ne his Africanus noster indulgenter utatur.
Hæc ergo cogitās de Aegyptijs Aureliāus iusserat,
ne Saturninus Aegyptum uideret, et mente quidem
diuina. Nam ut primum Aegyptij magnam po-
testatem ad se uenisse uiderunt, statim clamauerūt.
Saturnine Aug. dij te seruent, & ille quidē, quod
negari non potest, uir sapiens, de Alexandrina ciui

tate mox fugit, atq; ad Palæstinam redijt. Ibi tũ cũ
cogitare cœpisset tutum sibi non esse, si priuatus ui-
ueret, deposita purpura ex simulachro Veneris,
cum chlamyde uxoria militibus circunstãtibus a
mictus, & adornatus est. Auum meum sæpe dicen
» tem audiui se interfuisse, cum ille adoraretur. Fle-
» bat inquit, & dicebat, necessarium, si non arrogan
» ter dicam, Resp. uirum perdidit. Ego certe instaura
» ui Gallias. Ego à Mauris possessam Africam red
» didi. Ego Hispanias pacaui. Sed qd prodest? omnia
hæc affectato semel honore perierunt. Et cum eum
» animarent, uel ad uitam uel ad imperium, qui in
» duerunt purpuram, in hæc uerba disseruit. Nesci-
» tis amici, quid mali sit imperare. Gladij, & tela
» nostris ceruicibus impendent, imminent hastæ un
» diq;, undiq; spicula, ipsi custodes timentur, ipsi comi
» tes formidantur, non cibus pro uoluptate, non iter
» pro authoritate, non bella pro iudicio, non arma
» pro studio. Adde quod omnis ætas in imperio repre
» henditur. Senex est quispiam, inhabilis uidetur, si mi
» nus, inest furor, nam quod imperatorem me cu
» pitis, in necessitatem mortis me trahitis. Sed habeo
» solatium mortis, solus perire non potero. M. Sal-
uidienus hanc ipsius orationem uere fuisse dicit, et
fuit re uera non parum literatus. Nã & in Africa
rhetoricæ operam dederat, Romæ frequentauerat
pergulas magistrales. Et ne longus progrediar, di
cendum est, quod præcipue ad hunc pertinet. Erra
re quosdam scio, & putare hunc esse Saturnum,
qui Galieni temporibus imperium occupauit, cum

is longe alius fuit. Etiam Probo pene nolente sit occisus. Fertur autem Probus & clementes ad eum literas sæpe misisse, & ueniam esse pollicitum, sed milites, qui cum eo fuerant, non credidisse. Obsessum denique in castro quodam ab ijs, quos Probus miserat, inuito Probo esse iugulatum. Longum & friuola quæq; connectere, et odiosum dicere, Quali statura fuerit, quo corpore, quo decore, quid biberit, quid comederit, ab alijs ista dicantur. Quæ prope ad exemplum nihil prosunt. Nos ad ea, quæ sunt dicenda, redeamus.

DE PROCVLO.

Proculo patria Albigauni fuere positi i alpibus maritimus domi nobiles, sed maioribus latrocinantibus, atq; adeo pecore, ac seruis, & ijs rebus, quas adduxerat, satis diues. Fertur deniq; eo tẽpore, quo sumpsit imperium, duo millia seruorum suorum armasse. Huic uxor uirago, quæ illũ in hanc præcipitauit dementiam, nomine Sãpso, quod ei postea inditum est. Nam antea Viturgia nominata est. Filius Herennianus, quem & ipsum quinquennium si impleßet (ita enim loquebatur) dicaßet imperio. Homo, quod negari non potest, optimus, idemq; fortißimus, ipse quoq; latrocinijs assuetus, qui tamen armatam semper egerit uitam. Nam & multis legionibus tribunus præfuit, & fortia edidit facta, & quoniam minima quæq; iucunda sunt, atque habent aliquid

habent aliquid gratiæ, cum leguntur, tacendum non est, quod & ipse gloriatur in quadam sua epistola, quam ipsam melius est ponere, quàm de ea plurimum dicere. Proculus Metiano affini. S. D.
» Centum ex Sarmatia uirgines cepi. Ex his una no
» cte decem iniui, omnes tamen, quod in me erat, mu
» lieres intra dies XV. reddidi. Gloriatur, ut uides, rem ineptam, & satis libidinosam, atque inter fortes se haberi credit, si criminum densitate calescat. Hic tamen, cum etiam post honores militares se improbe, & libidinose, tamen fortiter ageret, hortantibus Lugdunensibus, qui & ab Aureliano grauiter contusi uidebantur, & Probum uehementissime pertimescebant, in imperium uocatus est ludo penè, & ioco, ut Onesimus dicit, quod quidem apud nullum alium reperisse me scio. Nam cum in quodam conuiuio ad latrunculos luderetur, atque ipse decies imperator exisset, quidam non ignobilis scurra, Aue inquit, Auguste. Allataq; lana purpurea, humeris eius iunxit, eumq; adorauit, timor inde consciorum, atque inde iam exercitus tentatio, & imperij. Non nihilum tamen Gallis profuit. Nam Alemannos, qui tunc adhuc Germani dicebantur, non sine gloriæ splendore contriuit, nunquam aliter quàm latrocinandi pugnans modo. Hunc tamen Probus fugatum usque ad ultimas terras, & cupientem in Francorum auxilium uenire, à quibus originem se trahere ipse dicebat, ipsis prodentibus Francis, quibus

familiare est ridendo fidem frangere, uicit, & interemit. Posteri eius etiam nunc apud Albinganos agunt, qui ioco solent dicere, sibi non placere esse uel principes, uel latrones. Hæc digna memoratu de Proculo didicisse memini. Veniamus ad Bonosum, de quo multo minora condidi.

DE BONOSO.

Bonosus homo Hispaniensis fuit, origine Britãus, Galla tamẽ matre, ut ipse dicebat, Rhetoris filius, ut ab alijs comperi, pædagogi literarij, paruulus patrem amisit, atque à matre fortissima educatus, literarum nihil didicit. Militauit primum inter ordinarios, deinde inter equites, duxit ordines, tribunatus egit, dux militis rhœtici fuit, bibit quantum hominum nemo. De hoc Aurelianus sæpe dicebat. Non ut uiuat natus est, sed ut bibat. Quem quidem diu in honore habuit causa militiæ. Nam si quando legati Barbarorum undecunque gentium uenissent, ipsis propinabat, ut eos inebriaret, atque ab his per uinum cuncta cognosceret. Ipse quantumlibet bibisset, semper securus, & sobrius, & , ut Onesimus dicit scriptor uitæ Probi, adhuc in uino prudentior. Habuit præterea rem mirabilem, ut quantum bibisset, tantum mingeret, neque unquam aut eius pectus, aut uen

ter, aut uesica grauaretur. Hic idem, cum quodam tempore in Rheno Romanas luxurias Germani incendissent, timore ne pœnas daret, sumpsit imperium, idq; diutius tenuit, quàm rebatur. Nam longo, grauiq; certamine à Probo superatus, laqueo uitam finiuit. Tunc quidem iocus extitit. Amphoram pendere non hominem. Filios duos reliquit, quibus ambobus Probus pepercit. Vxorem quoque eius in honore habitam, & usque ad mortem salario præstito. Fuisse enim dicitur, ut & auus meus dicebat, fœmina singularis exempli, & familiæ nobilis gentis Gotthicæ, quam illi Aurelianus uxorem icirco dederat, ut per eum à Gotthis cuncta cognosceret. Erat enim illa uirgo regalis. Extant literæ ad Senatum Thraciarum scriptæ, de ijs nuptijs, & donis, quæ Aurelianus Bonoso dari nu-

» ptiarum causa iussit, quas ego inserui. Aurelia-
» nus Augustus Gallonio Auito. S. Superioribus lite-
» ris scripseram, ut optimates Gotthicas apud Pe-
» rinthum collocares decretis salarijs, non ut singuli
» acciperent, sed ut septem simul unum conuiuium
» haberent. Cum enim diuisæ accipiunt, & illæ pa-
» rum sumunt, & Resp. plurimum perdit. Nunc
» tamen, quoniam placuit Bonoso Hunilam dari, da-
» bis ei iuxta breue infrascriptum omnia, quæ præ-
» cipimus, sumptu etiam publico nuptias celebra-
» bis. Breuis numerus fuit. tunicas palliolatas, hya-
» cinthinas, subsericas, tunicam auro clauatam sub-
» sericam librilem unam. interulas dilores duas, &

reliqua, quæ matronæ conueniunt. Ipsi dabis aureos philippeos cētum, argenteos Antonianos mille. æris HS decies. Hæc me legisse teneo, de Bonoso, & potui quidem horum uitam præterire, quos nemo quærebat. Attamen, nequid fidei deesset, etiam de ijs, quæ didiceram, intimanda curaui. Supersunt mihi Carus, Carinus, & Numerianus, nam Dioclitianus, & qui sequuntur maiore stylo dicendi sunt.

ORATIO HELIOGABALI ROMANORVM IMPERATORIS, HABITA IN CONCIONE AD MERETRICES, QVAM A' LEONARDO ARETINO COMPOSITAM PLERIQVE CREDVNT.

Incredibilis me libido habet commilitones, et uehementem in me ardorem concitari sentio, cum multitudine uestra circunseptum me undiq; stipatumq; conspicio. Quippe qui unam aut alteram uestrũ intuens incalere soleam, quas nunc, cum tot libidine flagrantes, ac me in complexum prouocantes oculos, tot procaces uultus, tot nuda pectora, ac se ultro exhibentes papillas cerno, cupiditatis flammas in me ardere æstimatis? Sed continebo ipse me parumper, & contra meam consuetudinem frenum cupiditati meæ, dum uobis pauca loquor, imponã. Erit autem mea oratio uobis, ut opinor, non ingrata, nec aliena a' disciplina uestra. Atque ante omnia nulli admiratio esse debet, si uos nomine commilitones appello. Nam militat profecto omnis amans, et habet Cupido sua castra, nec equidem captandæ apud uos gratiæ causa eo nomine utor. Alijs namq; modis, ut pleræq; uestrum bene expertæ sunt, uos conciliare mihi soleo. Verum ita res est, non ego in

hoc glorioso exercitu imperator sum, sed miles, ac, si uera fateri uolumus, gregarius miles. Non enim Populi Ro. hic exercitus ē, sed Cupidinis. Arma hic uideo non pila, non gladios, sed & arcus, & faces, nec uexilla rubra hic cerno, quod Romanis signum pugnæ proponi consueuit, sed centones candidatos. His armis non populi Ro. sed Cupidinis miles uti solet. his ille puer signis castra sua declarat. Ex quo maxime audaciā eius admirari licet, cum in media Roma uictrice omnium urbe ipse uictor castrametatus est, iuráq; lasciuiæ i medio foro exercet in contemptum authoritatis Senatus, & in derisionem censoriæ notæ. Cum uero in hac urbe tantum mihi liceat, quantum libet, et cum uniuersa motus meus, uolūtásq; moderetur, statui uobis in unū coactis publice referre, quæ iā pridem singulæ uestrum a me sæpius audiuistis. Iam antea quidem scitis commilitones, me amplissimis uerbis commēdationem uestram in edicto meo comprehēdisse. Et quoniam hāc uestram artem egregiā, præclarā, locupletem, urbanam, utilissimam etiam Reip. & maxime liberis hominibus dignam existimabam, non solum uos hortatus fui ad ipsius cultum, atque profectum, uerū etiam matronis Romanis & maxime forma insignibus persuadere institui, ut huic gloriosæ arti se traderent. Hæc me tunc admonentem, & non solū impunitatem, uerum etiam immunitatem, salariáq; insuper ex publico ærario statuentem incassum monuisse uideor. parumq; meis conatibus profecisse. Nam ex tanta multitudi-

ne Romanarum matronarũ nullæ ob id magis meretricatam professæ sunt, sed quodam fatuo pudore, ac degenere timiditate adductæ, cum re uera oẽs meretricentur, clàm tamẽ potius quàm palàm id efficere nituntur: & uos, quæ hãc religionem professæ, nomina uestra in matriculis scribenda publice tradidistis, nescio quomodo tepescere uidemini, & parum alacrem operã arti uestræ præstare. Cum itaq; edictis meis parum profecerim, uiuis affatibus agendum putaui. Vnde uos hodie monere omnes, & excitare placuit, & uoluntatem meã planissime aperire. Sed ante quàm ad uos, & causam uestram accedam, castigemus fatuitatem matronarum nostrarum. Loquor de Romanis, socijsq; latini nominis, quæ cum omnes cupiant, atq; id factitent, profiteri tamen, & nomina dare, ac prodire in publicum erubescunt. A quibus libenter peterem, quid tandem hoc sit, quod tantopere uereantur. An fortasse meretricij nomen eas mouet, quod meretricis inest mentio, & mercenaria uidetur opera? Detractent hoc quantum libet, tamen utcunque faciant, & siue domi sese contineant, siue in publico uersentur, iam antea meretrices sunt. Nec equidem uideo quid sordis huic uerbo insit. Nam & milites quoq; mereri dicimus, et emerita stipendia, & honorem, et præmia mereri, et magna merita appellamus. Nec dubitandum est, quin omnes, quæ modo aliquid merentur, meretrices sint nuncupandæ, siquidem et illas, quæ aliquid inueniũt, inuentrices, et quæ uicerunt, uictrices certe appella

mus. In eo duntaxat differentia est, si non mercede pecuniaria, sed libidine, flammaq; allectæ sui copiam faciant. Quod iā antea ne à quaquam fieret, edixi, et uelut aduocatis fori Prætoriani salaria ex publico dari consueuerūt, nec ab accedētibus recipere quicquam possint, ne, quod turpissimum est, aliqui propter pecuniam negotium faciant, uel non faciant, sic ego omnibus meretriciam artem professis salaria publica idētidem constitui, ne pecunia, aut mercede aliqua, sed gratuito ardore negotium fecerитis. At nomen quidem non timent, sed rē ipsam. Pro dij boni hoc ne Clodia, & Paulina timent? hoc Cæsonia, et Seruilia, hoc Pōpeia, uel Quintia, uel Octauia, uel aliæ innumerabiles huius urbis fœminæ nobiles, ignobiles, uiduæ, maritæ. Nam siquis diligenter perquirere uoluerit, tot fermè lupanaria in hac urbe sunt, quot domus. Hoc igitur pauescunt, quod iampridē factitant? Quis istarum ineptias iam tolerabit? Quis ista dicentes ferre poterit? Dies me certe deficiet, si pergam adulterorū nomina, & stupra cum incestibus uobis narrare, quæ mihi uni nota sunt. Sed nolo esse in singulis occupatus, nolo huius, uel illius matronæ amores, concubitusq; referre, quinetiam mitto ciues, mitto aduenas, mitto adolescentes, quibus præter præstantiam formæ, & ætatis florem nullum mortale lumen est clausum. At quis seruus, quis uillicus, quis agaso, quis aquarius, quis pistor, per uicos iam transire potest, quem mulieres nostræ blanditæ familiarius non apprehēderint? Quod equidem laudo, nec mi

hi gratius esse quicquam potest. Sed quæ ista fecerint, qua ratione ab huiusmodi arte se abhorrere fingunt, aut formidare iam possunt? Esset uero, ut mihi quidem uidetur, longe tolerabilius, si palàm, & publicæ hoc agerent. Nam mea quidem sententia inter uos, atq; alias tanta differentia est, quanta inter milites, & grassatores, iustum'q; bellum, et latrocinium. Vos palàm in aciem proditis, committitis prælium aperte signa præferentes, & classica. Illis uero cum non tantum sit animi, ut præliari aperte queant, clanculum sine signis latrocinatur, domiq;, & per uicos insidias tendunt, incautos'q; aggrediuntur. Quasi uero inter limina aut patrijs duntaxat laribus meretricari liceat, alibi uero non liceat. At maioris sit gloriæ in finibus suis prædã capere, quàm in alienis. Sed de mulieribus nostris ipse uidero aliquando, experiar'q; profecto, an minus mihi Romæ liceat, quàm ipsæ sibi finxerint licere. Etenim mihi cordi est commilitones, quã quã necubi antehac meum propositum aperui, nec non uereor quomodo uos accepturæ sitis, sed tamen dicã, quoniam hic mihi bellissimus ad hanc rem muran dam uidetur locus in tanta uestra frequẽtia. Est inquam mihi cordi legem ferre, per quam mulieres omnes fiant cõmunes. Et erit dijs iuuãtibus tibi gloriosa lex, et maxime utilis, ac fructuosa non solũ ad augendã, et multiplicandã sobolẽ, uerũ etiã ad lucrum, ac iucunditatem. Etenim maius qđ lucrũ esse ullum potest, quàm pro uno dimisso, ac non dimisso quidẽ, sed intermisso centum millia accipe-

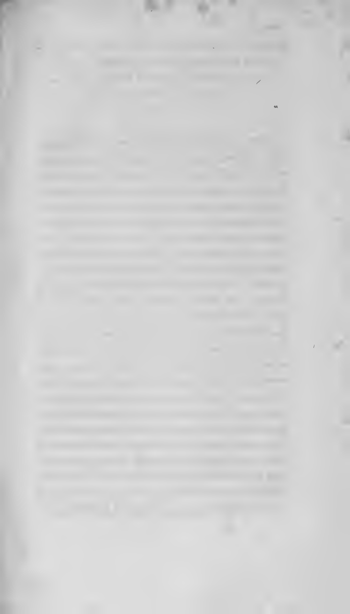
re? Aut quæ uoluptas maior quàm nullis legibus astringi, sed uagari latissime, & similem, consentaneumq; suis moribus reperire? Iurgia, discordiæ, & lites, quæ crebra inter coniuges, & acerba ex diuersitate, ac dissimilitudine morum, uolūtatumq; oriri solent, omnino cessabunt pares, ac similes, quātum libuerit, sese ultro coniūgent, disiungentq;. O felix ciuitas, ó beata Resp. ó fortunati iuuenes, fortunatæq; puellæ quanto deorum beneficio in mea tempora reseruati estis? quāto præclarius uobiscum agitur, quàm cum illis actum fuit, qui sub regum, consulumq; seueritate uixerūt. Illi durissimis legibus & omnia, quæ cupiebant, prohibentes paruerunt. Vos quicquid placitum fuerit oculis, aut concupierit animus, continuo eius compotes fietis. Sed hæc, & plura alia dicentur ad populum cum huiusmodi legem promulgabo. Nunc uero non tam propositum meum, quàm æstus quidem desyderij me traxit ad ista pertingenda. Sed iam cæteris omissis, ad uos commilitones mea omnis conuertitur oratio. quā oro, atq; obsecro, ut cum pro uestra causa dico, beneuole suscipiatis. Errat uehementer iudicio meo commilitones, siquis putat id tantum à uobis professionem uestram postulare, ut petentibus noctem, aut concubitum non denegetis. Non enim hoc solum ars uestra efflagitat, nec dux ipse, cui militatis, Cupido hoc contentus est, nec per hūc modū satisfieri sibi putat. hunc audiatis, nō generosi imperatoris est expectare impetum hostium, sed inferre. Vos obuiam procedatis oportet. Vos alienæ

pudicitiæ castra inuadere, ac omni arte, omniq; apparatu oppugnare debetis. Vos lõge uagari à statio nibus, & prædam solicite perquirere, nec tantum compellare uiros, sed etiam compellere, ac, si opus sit, uiolentiam afferre. Magna qdem illecebræ sunt blandimenta, & artes, sed ubi illa non sufficiunt, etiam manus injiciendæ sunt uiris, & quasi mancipia trahendi. Hæ sunt partes uestræ, hoc militiæ munus. hæc professio ipsa à uobis efflagitat. Nam ut arbitrij et deliberationis nostræ ab initio est, an artem, uel facultatem quampiam suscipiamus, sic ubi susceperis, nulla excusatio esse potest, si negligenter, aut frigide illam exequaris. Nolle enim non uidemur id, quod professi sumus, et in quo persistemus, sed turpissimum est nescire, & inferioris ingenij, ac roboris esse. Vnde boni, et mali secundum ipsam artem nuncupamur. Malus agricola, qui parum frugaliter agriculturam exercet. Malus item miles, qui parum alacrem operam rei militari præbet. Bonus gladiator, qui frequenter, & prompte in arena decertat. Vos ergo committere uultis, ut non solum meretrices, uerum etiam malæ meretrices appellari merito positis. Absit hoc à fortuna uestra Commilitones, & quemadmodum nunc magnis uocibus promptissime reclamatis, sic etiam rebus ipsis hanc ignominiã à uobis repellatis. Sed cum multa sint, quæ meretriciam frugalitatem impedire queant, & laudi, ac nomini uestro officere, duo tamen uelut capita, & fundamenta malorum omnium à uobis diligentissime fugienda esse cen-

seo. & omni ratione prouidendum, ut frigiditatem ex cordibus, & pudorem ex mentibus uestris penitus extirpetis. Hæc enim duo cum ipsi deo, cuius ductu, auspicioq; militatis, maxime omnium inimica sint, tum per se ipsa ualde inepta. Quid enim ineptius esse potest quàm in medijs flammis algere, aut quid ridiculosius, quàm, cum pudicitiā non abieceris modo, sed bene, atq; grauiter utraq; planta calcaueris, pudorem tamen stultissime retinere. Frigidus miles secundū Cupidinis legē legis capite plecti debet. Verecūdus autem ignominiæ causa remitti. Et merito quidem. Alterū cupido in castris suis exploratorem putauit esse, non militem. Alterum arma, quibus congredi, & aduersarium superare possit, nō habere. Itaq; non immerito ignominiæ pœnam reportant. Quod nam malum est iste impudicus pudor? aut quid sibi uult ista puellaris uerecundia? Omnis pudor nihil aliud est quàm timiditas, & sui ipsius diffidentia. Generosi animi est, cupiditatem suam omnino explere, ac, dum id faciat, opiniones hoīum pro nihilo habere. Delectauit me nu p stantem pro æde Telluris mulier ue stri exercitus non ætate, sed sensu, exercitatione'q; ueterana, cum adolescentem p mediū forum transeuntem arripiens disuauiata fuit. Dij boni quantum letitiæ in foro, quātum risus ab omnibus exortum est. Repugnabat stultus adolescens rubore perfusus. At illa audax nihil uerita quasi uictrix exultans disuauiabatur mordēs etiā nōnunquā. A qua cum peteretur, quid ita faceret, nihil aliud, respon-

dit, quàm se illũ amare. Præclara mehercle uox & plus quàm iustissima allegatio, ac proculdubio uera libertas, quæ non legibus paret, nec appetitui imperat, sed naturæ obtemperat, eamq; ut optimam sequitur ducem. Inuidisse mihi uidentur legum latores felicitati plebis, cum præclaras uoluptates, in quibus beatitudo uitæ consistit, per suas leges prohibuerunt, omnia dura iubentes, omnia dulcia uetantes. Verum hanc duritiem, et asperitatem legum meæ lenitatis erit emendare. Vos autem interea hortor, ut exempla ueteranorum uobis ante oculos præponatis, nec solum impudentiæ, uerum etiam cæterarum rerum, quæ ad meretricia pertinent. Nullus fermè earum gestus, siquis diligenter inspiciat, artificio caret. Non uox, non manus, non oculus, non supercilium, non labia, non lingua, non genu, non pes, non tibia iners unquam inuenietur. In quorum imitationem uos diligentissime tradere debetis, & enixissime conari, ut pares, ac similes illis efficiamini. Nam si dura, & laboriosa essent, ad quorum studium uos cohortor, tamẽ pro adipiscenda artis uestræ laude, esset à uobis omni conatu in illis elaborandum. Cum autem non modo facilia sint, uerum etiam dulcia, ac uoluptaria, quæ nam uos excusatio tutari potest, quo minus ad summum gradum eiusdem artis assidua exercitatione contenderimus? Accedit qđ amplexus, & basia, cæteráq; perfectæ libidinis opera, quæ duris legibus antea coërcebantur, non solum permissorẽ habent, uerum etiam fautorem, atq; suasorem, qua

lem uidetis. Ego nanq; in hoc dignitatis gradu con stitutus omnia concedo, omnia permitto, omnia uobis licere uolo excipiens nihil nec locum, nec tempus, nec personã. Quare excitemini precor, et alacriter, ac prompte operi uestro icumbite, nec expectate, ut petamini, sed uos ultro offerte, ac postposito omni fatuo, atq; degenere pudore, per uicos, per plateas, per fora, per campos, per theatra, per ipsa denique immortalium deorum templa discurrite, capite, rapite, seducite omni tempore omne genus hominum, omnis quidem ætatis, sed præcipue adolescentes. Quantum ad augustalem munificentiam attinet, ut in sanguinolenta Martis militia, coronæ murales, nauales, ciuicæ, rostrataeq; fortibus uiris propositæ sunt, sic ut quæq; uestrum egregia lasciuiæ opera ediderit, in hac Cupidinis militia dona magnifica reportabit.

IOANNIS BAPTISTAE EGNATII VENETI IN ROMANORVM PRINCIPVM LIBRVM PRIMVM PRAEFATIO.

Imperatorum uitas à dictatore Cæsare, qui primus patriæ libertatem oppressit: ad Constantinum Palæologum, sub quo Turcarum seruitio Constantinopolis cessit: hinc à Carolo Francorum Rege ad Maximilianum Cæsarem breui alioqui stylo perscripsimus. rem ut perdifficilem mihi, atque arduam, sic iucundam qui legent omnibus, & (ut opinor) haud inutilem. Nam præterquamquod multa hinc haurias, unde tibi patriæq; tuæ plurimum prosis: ipsa certe Romani imperij maiestas, admirabiles eorum, qui imperarunt, euentus, tot regnorũ repetiti casus, tot principum mutationes relatæ non fastidium solum operosæ lectionis adimunt: sed ad mirabundos sensim legentes partim ducunt: partim etiam trahunt. uti neminem arbitrer uel mediocriter imbutum literis, qui non hæc & libenter agnoscat, & summa cum uoluptate non perlegat. & alioqui ad rei nouitatem accedit, quod consulto non pauca sunt à nobis addita, quæ rerum seriem non modo non interrumpant: uerum etiã exornent: quod in fabula dextræ sinistræq; tibiæ inter unum alterum'ue actum adhibitæ etiã præstent. nec in campis herbarum uiror minus iucundus, quẽ uiolæ, hyacinthiq; purpurei distinguant.

omnium certe rerum uarietas expetitur: & falsum illud est, saccaro semper conditiora fieri fercula. Quod siqs erit, q pleniorē, uberioreq́; historiā à me exigat: ille saltem hoc mihi non neget: multa esse, quæ breuitate commendatiora sint sua. Nec tamen desunt interim principes, quos copiosius attigi: quorum scilicet & imperij diuturnitas, & rerum magnitudo id exposcere uidebatur. illud uero testatum apud omnes esse uelim, nihil à me gratiæ nihil odio datum: ipsa ueritas nec interim nuda, ut multi hactenus, tantum à me spectata. Annē præsertim imperij, ortus eorum, & patria, illustriáq; eorum gesta domi, forisq; non omissa. series uero principum tanta fide à me deducta, ut nihil desyderare amplius quis habeat. Nam & Flauius Blondus hisce libris, quos ab inclinatione Romani imperij conscripsit: multos uno uelut agmine ut sibi incognitos, omisit. & qui post illum historiam totius orbis amplexi sunt, nihil omnino ad uiri illius diligentiam addidere. Ego uero & præter Zonaræ græcam historiam, et Nicetæ Choniatæ, Christoduliq́; commentarios, Gemistiq́; libros, etiam schedia quædam non indignum, quæ excuterem, duxi: uti rem semel cœptam dijs bene fauentibus absoluerem: quo certa omnia, explorataq́; posteris tradderem. utrum autem id assecuti simus, præsens ætas fortasse malignius, sequens certe simplicius ac candidius æstimabit.

IOANNIS BAPTISTAE EGNATII VENETI ROMANORVM PRINCIPVM LIBER PRIMVS.

C. Iulius Cæsar dictator.

Primus hic perpetuam dictaturam inuasit. debellata enim intra decennium Gallia, tentata tunc primũ Britãnia, & Germanis in syluas, ac paludes suas compulsis, in Italiam descendit. eaq; solita celeritate recepta, Hispanijs'q; pacatis, Pompeium Magnũ pharsalico prælio fudit. cum'q; de omnibus hostibus triumphasset, tandem amicissimorum coniuratiõe oppressus perijt ætatis anno sexto ac quinquagesimo, dictaturæ uero initæ anno III. Vir pacis, bel liq; artibus, et in primis clementia longe clarissimus, si libertatis assertor, q̃ inuasor esse maluisset.

Octauius Cæsar Augustus.

Tribus ac uignti uulneribus interfecto Cæsare, felicissimus omnium ad hanc diem successit Octauius ex Acia Cæsaris nepte. Vindicatis enim patris interfectoribus, uictor'q; ciuilibus bellis omnibus, nouissime Antonio ad Actium nauali pugna superato, quo cum duodecim annos Remp. tenuerat, triumphator orbis totius, pacis'q; restitutor æternæ per quatuor ac XL annos imperium rexit, urbem'q; Romã optimis istitutis, ac legibus, magnificẽtissimis'q;

operibus sic excoluit, ut merito parens patriæ primus, atq; Augustus diceretur. Obijt Nolæ septuagesimosexto ætatis anno, cum LVI imperasset. Ad cuius imperij felicitatem illud accessit, q̄d seruator noster Christus lux gentium & orbis sub eo nasci uoluit, ut quem summis animi, corporis'q; dotibus principem clarissimum terris dederat, eodem etiã generis humani parens optimus et maximus nasceretur. huius felicitas cæteris optata principibus.

Tiberius Nero.

Tristissimus omnium mortalium optimo principi successit Tiberius Liuiæ uxoris magis impulsu quàm Augusti iudicio, quippe cuius neq; mores, neq; ingenium unquam probasset, pertinaciam et infinitam eius sæuitiã pertęsus. principatum ab initio dissimulato ingenio, et matris reuerentia, non incommode gessit. mox capreensi secessũ luxuriæ, ac cædibus uacans, cum prouinciæ undiq; uastarentur, Caligulæ nepotis astu & fraude perijt octauo ac septuagesimo ætatis anno, tertio & uigesimo imperij. huius imperij anno duodeuigesimo Christum seruatorem nostrum Iudæi cruci affixerunt. ex quo ad supremam gentis internitionem nunquam seditione, fame, ferro, peste laborari ab his desitum.

C. Cæsar Caligula.

Præfuit hic Reip, annos quatuor magis in Germania

patris gratiam populo ac militibus commendatus, quàm ingenio suo. primus enim à Cæsarum stemmate penitus degenerauit, ut non immerito fax humani generis dictus sit. certe uox eius nefaria excepta, unâ ceruicem Populo Romano optantis, quo facilius uno ictu abscidi posset. Cassij Chereæ & aliorum coniuratione ferro occubuit annum agẽs XXVIII, de quo sit dictum, nec meliorem ab initio principem, nec peiorem postea fuisse.

Claudius Cæsar.

Nescias in hoc principe quid primum accuses. adeo uecordia cum sæuitia, ac luxuria certabant. qui fato potius, ac fortunæ ludibrio ad imperium, cum latitaret extrema pertimescens interfecto Caligula uenerit. quod nõ minore socordia quàm crudelitate per annos XIIII uexarit. Quanta fuerit eius stultitia hinc aduertas. Messallina uxor portentosæ libidinis fœmina C. Silio nupserat. qua uix interfecta, Agrippinam Germanici fratris filiam nouo exemplo nouercam liberis duobus superinduxit. et Britanico filio priuignum Neronem ante posuit. cuius insidijs, & Agrippinæ ueneno in boleto dato perijt senex ætatis anno LXIIII.

Domitius Nero.

Fax altera totius orbis iure à nobis dicatur. qui ex Domitio, atq; Agrippina natus, imperij Romani ma

iestatem, paterna, maternaq; caede polluit, libidinis adeo effrenatæ, ut matris concubitum appetijsse creditur. ipse certe sumpto flammeo nuptiali sponsalia celebrauit. sæuitiæ tantæ, ut præter urbis incendium, & uxoris Octauiæ cædem, primus christianum sanguinem Petro, et Paulo interfectis hauserit. Et nequid scelerum deesset, publicæ cantauit, in scænaq; operam exhibuit. Tandem deficiente Galba hostis a' Senatu iudicatus, nec fortiter perire potuit, adiutus alterius adigendo ferro manu. perijt ætatis anno XXXII. Imperij. XIIII. Quinquennio sub initia omnium princeps optimus existimatus etiam Traiani testimonio, procul distare cæteros principes a' Neronis quinquennio prædicantis.

Sergius Galba.

Nobilissima Sulpitiorum familia natus, ac per omnes dignitatis gradus ad proconsulatum Hispaniæ euectus, iam grandis natu imperium septimestre maiore hominum ab initio fauore quàm læto successu tenuit. Auaritia, & sæuitia in eo principe infames. ex quo inuisus cunctis, cum Pisonem in conflatæ inuidiæ remedium adoptasset, annos LXX. natus in medio foro a' M. Othone iugulatur.

M. Siluius Otho.

Male partum principatum adeptus, & aduersa per omnem ætatem fama, laudabili fine clausit. Dú enim

IIII. uix mense exacto Bebriacensibus campis bellum ciuile contra Vitellij duces execraretur, papillam pugione sibi transfixit, adeo militibus carus, ut multi ad eius exemplum, ante mortui pedes semet interfecerint. Vixit annos XXXVII.

Vitellius.

Pudet tot dedecorum, sed ad institutam seriem pertinet & hunc ipsum referre. Qui patre L. Vitellio, & matre longe optima natus, militari factione, dũ legatus Germaniæ superiori præest, imperium inuasit fœdo ingenio, uẽtriq;, ac gulæ natus, et, quod usu in his uenit, sæuitia par. Cæterũ Vespasiano principe declarato, cœno, fimóq; iactatus, ac furca sub mẽtum posita diu per urbem tractus in scalis gemonijs omnium ludibrio diu iacuit. Vita illi annorum LVII. Imperium uix Octimestre.

Vespasianus.

Fessam, atq; labantem Remp. trium principum tyrannide potius, quàm imperio flauiæ gentis author Vespasianus primus restituit. Nam per X. annos, quibus imperium rexit, singulari studio, ac prouidentia rem administrauit, & ne cæsarianum desyderaretur nomen, effecit. Hierosolymis expugnatis, cum filio triumphauit. Auaritiam ne culpes in eo & temporum calamitas, & laudabilis eius usus fã

rit adeo inimicitiarum omnium priceps oblitus, ut Vitellij hostis filiam locupletissime dotatam, splendidissimo iungeret uiro, et insolescentem Mutianū, imperijq; participem agentem adhibitis familiaribus satis habuerit admonere, se quoq; hominē esse. mors eius quantam animi tranquillitatem secum afferret, ostendit, dum alleuatus inter assidētium manus, stantē ait imperatorem mori decere. Perijt anno ætatis unde septuagesimo.

D. Titus Vespasianus.

A *morem, ac delitias humani generis Titum infesta mortalibus numina intra biennium sustulere. Huius præcipuam clementiam, ac liberalitatem, uirtutesq; alias eximias per totum eius principatum magis commendauit & uitæ anteactæ licentia, et sub initia luxuriæ, & auaritiæ suspicio, ut Neronis tyrannidem pleriq; augurarentur. Sed mutatus adepto imperio in melius declarauit, eiusdem esse ingenij & pessima, & optima interdum ferre. Hic Hierosolyma expugnauit, sagittandi peritissimus, & literis impensè doctus. uox eius quandoq; memorabilis audita. recordatus enim super cœnam, quod nemini eo die officium contulisset, Amici inquit, diem perdidi. Huius imperio Vesuuius conflagrauit. incendium Romæ totum triduum, & lues fuit. perijt ætatis anno XLI. in summo omnium mœrore.*

E cquis Titi non doleret interitum? tali præsertim successore, qui per omnia patri, fratriq; dissimilis, sæpe etiam uiuentibus aut contumax, aut obtrectator, Neroni, ac Caligulæ propior uixit? Dissimulatamq; male sæuitiam per omnes ordines effudit? Quare nihil illi pater, fraterq;, aut Cattorum, Germanorumq; clades, aut bibliothecarum incensarũ restitutio profuit, quin cæde illustrium uirorum inuisus omnibus factus, suorum tandem conspiratione post uitæ annum quintum ac quadragesimum, imperij quintum ac decimum confossus occubuerit, omniaq; eius acta rescissa sint.

Cocceius Nerua.

M eliore Reip. fato, quod aurea gibba Domitiano post ceruicem in somnis enata portendit, Cocceius Nerua suscepit imperium, Parthenio id deferente, clarissimis ortus haud dubie natalibus, ut Dion author est, & iam senex. qui cum alias leges, tum ne mares castrarentur edicto uetuit. summæ ciuilitatis & clementiæ etiam in eos, qui in illum coniurauerant. Vt optime uero semper de omnibus meritus esse uideatur, Traiani præsertim adoptione factum est, quem absentem, dũ senectam suam contemni uidet, Cæsarem appellauit, Homerico etiam uersu ad imperium adhortatus.

Τίσειαν Δαναοὶ ἐμὰ δάκρυα σοῖσι βέλεσσι

Imperauit anno uno, mensibus IIII. Vixit annos LXVIII.

Vlpius Traianus.

Optimus omnium princeps externorum primus Traianus adoptione Neruæ imperiũ meruit, Domi sanctus, foris adeo clarus, ut præter Daciam prouinciam factam uicto etiam eorum Rege Decebalo, Parthos superarit, superatis Regem dederit. Transtigritanas prouincias imperio adiecerit, Armeniam, atq; Arabiam peruastarit, ut nihil omnino habuerit, in quo culpari merito possit. Amicitiarũ cultor, simplicium ingeniorum, atq; eruditissimorum admirator, iuris humani, diuiniq; consultissimus. ipse à literis & musis haud abhorrens. Huius cineres & ossa in urbem relata Cochlide columna supposita cum eius imagine, quæ superstaret foro à se extructo. Quanta fuerit in eo bonitas, acclamationes principibus exhiberi solitæ declarent, cum Augusti felicitatem bonitatem Traiani his adprecarentur. Vixit annis LXIIII. Imperauit. XX.

Aelius Adrianus.

Hic Italicæ stirpis Aelio Adriano, Traiani cõsobrino Adriæ orto genitus, Plotina, ut creditur, fauente imperator est factus, ingenio sublimi, uario, literarum omnium peritissimus, sed matheseos in primus. idem architectus, musicus, statuarius, multarum de

niq; artium magis non expers, quàm callens. Docto*rum hominum nunc irrisor, & æmulus, nunc fau*tor, et benefic*us.* Di*sciplinæ militaris scientissimus, in qua multa etiam correxit principibus, qui secuti postea sunt, ea maxime probantibus. peregrinatio*nis adeo studiosus, ut omnes ferme prouincias pedibus etiam peragrans obierit.* Mi*serabili tandem fato consumptus est, ut in seipsum sæuire potuerit, si per domesticos licuisset.* Imperauit annos XX. Vi xit LXII. I*nuisum eum fecere uiri illustres non pauca sub eius exitum exilio, aut morte multati.*

A*ntoninus* P*ius.*

H*uic e transalpina* G*allia paternum genus* Nemau*sense.* P*ij cognomẽti causæ diuersæ tradũtur. illud mihi maxime probabile, ut a morum probitate, affectu'q; in* A*drianum, et seruatos eos, quos* A*drianus interfici iusserat, id traxerit.* N*umæ* P*ompilio maxime similis.* N*am per annos treis ac uiginti nullum sub eo bellum fuit.* A*mor ac timor gentium in eo certarunt, bellum mouere timentibus his aduersus principem, quem ut numen aliquod uenerarentur. nec ille gloriæ ita cupidus, ut per aliorũ damna, cædesq; eam appeteret.* N*am et a coniuratis uim omnem abstinuit, & in conscios quæri uetuit, ne plures inuẽti odium augerent. apud* L*orios duodecim millibus passuum ab urbe septuagenarius, cum* M. A*ntonium philosophum adoptasset, obijt febre.*

Quàm læta, felixq; successio Optimis, Piis, Philosophis imperatoribus referendis. utinam qui sequentur, tales merito dici possent. Nam hic ea ingenij bonitate, his uirtutibus excelluit, ut exemplum desit et ea tēporum calamitas affuit, ut solus erumnis publicis obstiterit. Nisi enim hic præfuisset, maiestas Romani nominis facile tunc concidisset. Marcomannis, Quadis, Septentrione omni hinc sæuiente, inde Persis orientem uastantibus, lue interim, inundationibus fluminum, locustarum ui omnia populantibus. sed uicti primum Veri pricipis auspicio Persæ. Marcomānicum mox bellum, Christianorum etiā ope, q̄ tunc militabant ex sententia per ipsius principis præsentiam confectum. Ad quod gerendum principalis supellex hastæ subiecta, cum pecunia in stipendium deesset. felicissimus certe princeps, nisi hæredem Commodum reliquisset post annum imperij duodeuigesimum, ætatis quinquagesimumnonum.

Commodus.

Adolescens mortuo in Germania patre, imperator omnium uotis est dictus. Et quis filium Antonini reiecisset? ille uero etiam patri non satis probatus, statim Caligulæ, ac Neronis simillimus euasit, libidine, auaritia, & crudelitate illis anteferendus. Nam in scena sæpe aurigæ habitu prodijt. Ludis gladiatorijs & Dalmaticatus præsedit, et in amphitheatro

gladiator dimicauit. Athletarum etiã more publi ce se exercuit. Quæ omnia actis instruenda publi cis curauit. Tandẽ Læto authore, et concubina Mar tia, post tertiũdecimũ imperij annum strangulatur.

Aelius pertinax.

S ucceſſerat haud dubie flagitioſiſſimo principi prin- ceps optimus, ſi non illum militaris auaritia fatis in peius omnia trahẽtibus, intra octuageſimumqn tum imperij diem de medio ſuſtuliſſet. Alba Pom peia in Liguribus huic patria, genus humile, ac ſor didum. Virtus atq; innocentia ſumma, militiæ cla rus, & in ea ad ſummas dignitates euectus, unde & pilæ dictus eſt ludus. Hic, cum ſummam de ſe expectationem omnibus daret, Læti inſidijs, q̃ im perium illi aſtruxerat, & militari factione, Iulia no, qui ſucceſſit, non inſcio. LXXI ætatis anno perijt.

Didius Iulianus Mediolanenſis.

I mperium, quod per ſcelus necis imperatoriæ conſci us, primus etiam licitatus eſſe dicitur, intra ſepti- mum menſem cum uita ſimul amiſit. neq; enim mi liti gratus, ob non integrum donatiuum datum, et populo etiam inuiſus ob perfidiam in principẽ o- ptimum. Quare inter utriuſq; odia deſtitutus, Septi mij Seueri iuſſu, qui imperatorem ſe appellaue- rat, damnatorũ more necatur. Voceſq; in illũ gra ues à populo ſæpe iactatæ.

Africa illa olim imperij Romani æmula hunc genuit imperatorem magis necessarium, q̃ inutilem. Vnde etiam iactatum uulgo, aut nunquam nasci debuisse, aut nunquam mori. Nam & imperium fortiter administrauit, et sublatis in oriẽte Pescennio Nigro, in Gallijs Clodio Albino, quẽ et Cæsarẽ dixerat, oriẽtem oẽm Parthis, Arabibus, Adiabenis deuictis, Romanæ maiestati restituit. Arcus adhuc Romæ Victoriæ monimentum titulis magnificentissimus uisitur. Britãnos tumultuantes compescuit uallo per XXXII passuũ millia à mari ad mare ducto, ubi etiã duodeuigesimo imperij anno septuagenario maior ex articulari morbo decessit. Bellicis artibus clarus. pacis, nisi sæuitia, ac perfidia eas inquinasset, non contemnendus. Cæterum literarum non ignarus, matheseos peritus. à latinis nõ abhorrẽs, nisi punicum quid redderet. Cædibus illustrium uirorum adeo infamis, ut punicas clades in toga cæsorum ciuium Romanorum sanguine rependerit.

Antoninus Caracalla.

Vestis huic, quam talarem è Gallijs aduectam, Romano Populo donarat, cognomen addidit. Seuero patri adhuc uiuenti contumax, nec minus in fratrem Getam impius, quem patre mortuo statim occiderit. militi tamen gratus, cum ob ingens donatiuum his datum, tum quod in castris gregarij pene mu-

litis uices ageret. Alexandri magni admirator, quē collo in læuum humerum detorto reddere cuperet. Hic orbe peragrato Alexandrinorum dicacitatem ultus ingenti eorum cæde Persas dolo magis q̄ uirtute fudit. sexto demum imperij anno militum dolo Carris, dum uentris oneri leuando intenderet, interficitur XXX ætatis anno.

Opilius Macrinus.

O *bscurissimus parentibus ortus Maurusij generis malis artibus, ac pudendis ad præfecturā euectus, à iuris tamen scientia non alienus, sed uenali fide, ac uita semper sordida post interfectum Antoninū, imperium cum Diadumeno filio formosissimo Macrinus inuasit. quod cum per annum & menses duos obtinuisset, uictus ab Heliogabalo cum filio, quinquagenario maior fugiens obtruncatur. Data est dictio consulenti super imperio talis.*

ὦ γέρον ἦ μάλα δή σε νέοι τείρουσι μαχηταὶ
σὴ δὲ βίη λέλυται. χαλεπὸν δέ σε γῆρας ἱκάνει

Varius Heliogabalus.

A *ssyrium (quis credat?) principem nescio, maiori'ne fortunæ ludibrio, an Romanæ maiestatis suggillatione orbis hunc per duos et amplius annos tulit, et eum incæstum, Siquidem uerum erat Caracallæ filium ex Scenide consobrina natum. Qui ex oriente Romam profectus, interfecto (ut dixi) Macrino,*

tralato etiam inde Heliogabali numine ad urbē, in summa omniū expectatione uenit. sed illi mox omnia in ludibrium, aut odium conuersa sunt. Nullus enim principum ad hanc diem maiore libidinis flagrauit infamia, uti se in muliebrem sexum exsecari curarit. Nullus maiore luxu opes prodegit imperij. nullus deniq; contaminatius, aut impurius uixit, omniū religionum contemptor, præter patrij numinis Heliogabali. Hunc tamen in cloacam proiectū, mox in Tyberim cum matre Sœmide tractum per milites populus Romanus ita ultus est, uti nomen eius ex publicis monimentis eraderet. Vixit ann. XVI.

Alexander Seuerus.

Meliore orbis fato ex Mamæa consobrinus Heliogabalo Alexāderiam pridem ab impura illa bellua adoptatus, in imperium successit, optimus principibus æquandus, innocentia, in uiros bonos beneuolentia, & (quæ præcipua dos principum) singulari in omnes clementia, ut ἀναίματον eius dicatur imperium. Hic expeditione Persica ex animi sententia confecta, dum ad septentrionem uertit arma, Germanis tumultuātibus factione militari tertiodecimo imperij, uitæ anno undetrigesimo Maximini perfidia cum matre in tentorio necatur. Primus post Adrianum principem, qui ueræ pietatis lumen acceperit. Nam Christum in larario suo semper habuit. Quin illa ex sacris literis sententia frequens ei in ore

ei in ore esse. Quod tibi nolis, id in alterum facere caueas. Locum etiam Christianis adiudicauit, quibus Popinarij litem intendebant, rescribens Deum multo melius quoquo modo coli, quàm popinarijs assignari.

De Parthorum, & Persarum imperio.

Non alienum ab instituta serie fuerit, quando posthac Persarum arma in oriẽte, post parthica toties erunt referenda, si breui imperium utriusq; populi, tũ ad nostram ætatem in eo terrarũ tractu regnorũ seriem perstringam. Primus igitur Parthis Arsaces libertatem asseruit ad eam diem cum cæteris orientis populis regibus Macedonum obtemperantibus. à quo ad Artabanum Regem perpetua Arsacidarum gloria per quadringentos, & amplius annos floruit, dissidentibus inter se Syriæ regibus. Parthis uero per hæc tempora uaria admodũ fortuna cum Romanis contendentibus, Artaxerses Persa, uir obscuris admodum parentibus ortus, genti suæ, ueterem imperij gloriam restituit. Tripliciq; prælio Artabano cum tota Arsacidarum familia cæso Persas orienti iterũ imposuit. Quorum imperiũ ad Chosroen usq; Regem, & Heraclium imperatorem per quadringentos annos mansit, grauibus prælijs, alternante fortuna, cũ Romanis interim gestis. Qua tẽpestate Sarraceni ex Arabia profecti, Maomethe duce, noui delirij authore, Persas primum, mox Romanos uarijs & ingentibus cladibus afflixere. floruitq; Sarracenicum nomen, Persico sublato, adeo

ut non contenti Asiæ imperio, maximam Europæ partem sibi subiecerint, ipsam etiam terram Italiã (quod horreat meminisse animus) mari, terráq; fœde per ducentos & amplius annos populati. Mox prævalentibus Turcarum rebus, diuisum in oriente imperium est, Sarracenis Aegyptum, et Asiam ad orientem sibi uẽdicantibus, Turcas propiores Europæ prouincias per nostrorum principum segnitiem occupantibus, repressáq; interim gentis in Christianum nomen infestissimæ rabies Gallorum armis Europæ principũ, communi expeditione, au thoribus tamen Francis in eos sumpta, & Hierosolyma nobis restituta. Cæterum nostrorũ discordia rebus in Asia labentibus, et modo Tartaris, modo Sarracenis de imperio contendentibus, Asiæ pars, quæ à Tauro ad Euphratem protenditur, seruorũ imperio, reliqua ad Hellespontum Turcis cessit. Interim centesimum abhinc et amplius annum, Tãberlanes inter Scythas humili loco natus ex gregario milite ordinis primo, mox exercituũ ductor, Parthis imperiũ astruens, uictis omnibus finitimis gentibus, Syriam cum tota Aegypto populatus est. inde in minori Asia Paiʒeti Turcarum principi congressus, eum captum cum tota gente ad internitionẽ cæsa, in uinculis habuit, uictórq; domum reuersus, urbe etiã Marchanti populosissima à se condita, et uictarum gentium spolijs ornata imperium moriens duobus filijs reliquit. Quorum dissidio res tanta indole parta, retro facile abijt. Stetit tamen regnum trans Euphratẽ filijs incolume ad Vsuncas=

sanum usque. qui cum Maomethe etiam conflixit. Variatum demum in his terris re ægyptiaca interim florente. donec auditum est ætate nostra Psophis nomen unius ex Vsuncassani hæredibus (uti credi uolunt) fortuna seruati. qui magno hominũ fauore ad imperium ascitus, uelut hæreditarium odium cum Turcas exercæat.

Iulius Maximinus.

Redit nunc stylus ad institutam seriem. Nã Alexandro interfecto, successit Maximinus cum filio eiusdem nominis, Thrax gente, & sæuitia insignis. aduersus quem, cum Senatus Pupienum & Balbinum imperatores declarasset, immanitatem hominis, ac barbariem pertesus, ille statim in Italiã cum Germanico, ac Pannonico exercitu descendit. A quĩ leiá q; incassum obsessã, à militibus fame laborantibus cum filio necatur. memorabilis militum uox fuit, cum utrunq; interficerent, ex pessimo genere ne catulum quidem habendum. Imperarunt ambo annos tres. pater sexagenario maior, filius uigesimum annum agens obijt.

Balbinus, & Pupienus.

Imperatores hi primum ex S. C. duo aduersus Maximinum creati. Balbinus nobilitate generis præstãs. Pupienus, qui et Maximus, militari disciplina clarus, à quo et Maximini uicti. Cæterum cum

parum inter se concordia animo Remp. regerent, à militibus uterq; interficiatur, Gordiano puero summae rerum imposito.

Gordianus.

O ptimum, ac nobilissimum principem terris Dij dederant, si diu rebus illum praeesse uoluissent. Nobilitatem eius auus, paterq; imperatores, & Sapionum stemma genti insertum. bonitatem Romani populi, ac militum & orbis totius in adolescentem amor attestatur. Sed cum bellum ingens aduersus insolescētes Persas conflasset, iamq; Misithei soceri diligentia feliciter confecisset, Philippi praefecti dolo, q socer primo, mox prīceps, iterfiatur. haud tamē inulta mors optimi principis fuit. omnes, qui in illum coniurauerant, crudelibus supplicijs affecti, et Philippi non diu imperium tenuere. Vixit annos XXII. Imperauit sex.

Philippi.

D uobus principibus audita Gordiani morte, à Senatu creatis, Marco primum, mox eo breui absumpto, Seuero Hostiliano, qui & ipse non diu superuixit, Philippus imperium occupat. nec ei gentis humilitas obstare potuit, quo minus imperaret. Nam per omnes militiae gradus ob uirtutem euectus, tandē praefectus à Gordiano in Misithei locum factus. optimo adolescenti insidias comparauit. eoq; per do

lum cæso, imperator ab exercitu dictus Romam cum uenisset, filium Philippum imperij participem declarauit. ipse post quintum imperij annum Veronæ medio capite supra ordines dentium præciso, filius duodenarius Romæ necatur. quem adeo tristis ingenij ferunt, ut nunquam riserit, et semel ridentem patrem auersatus sit. Sub his seculares ludi magnificentissimi millesimo ab V. C. anno dati. sunt qui à Christiana pietate non abhorruisse Philippum tradant, quorum testimonio hominis perfidia fidem abroget.

Decius.

Inuitum, ac penè reluctantem Philippi socordia hunc imperio præfecit, haud dubie tamen nobilissimis parentibus Bubaliæ inferioris Pannoniæ urbe natum. Nã Philippus nuntiata Marini ducis, et Mæsiæ exercitus rebellione, cum Decium ad comprimẽdos eos motus mitteret, recusauit primo Decius, mox etiam admonuit, non esse ex Philippi re, ut ipse eò contenderet. Cæterum fatis rem ita trahentibus, ut primum prouinciam attigit, imperator omniũ consensu dicitur, & interfectis (ut dixi) Philippis, cum aduersus Gotthos cum filio audacius, quàm consultius pugnaret, cæsus cum toto exercitu ab his est, corpusq; paludis uoragine absorptum nusquam inuentum. hic carissimus Senatui fuit. Et qui à nobis etiam inter optimos principes adnumerari posset, si iniuriam à Christiana pietate abstinuisset. in quã

plus nimio Philippi etiam odio sæuijt, Fabiano, ac Cornelio põtificibus Romanis martyrio affectis. Vixit tamen annos L. Imperauerunt uterque, biennium.

Gallus Pater, & Volusianus filius.

Hi post Decium imperium adepti, infeliciβime illud per annos duos, & menses octo rexere. Nam cum Scythis tributo annuo, drachmarum centum transegere, primi qui Romani maiestatem imperij tam fœda pactione sugillarint. & Armeniam amisere, expulso à Parthis Tyridate eorũ Rege. Tam sæua deinde lues orbem inuasit, quæ ex Aethiopia ortum habuit, ut per annos quindecim terras penè omnes exhauserit. Tandẽ Aemiliano imperatore facto, uicti prælio, à militibus occiduntur. pater ætatis anno XLVII.

Aemilianus.

Trimestrem & hunc imperatorem Mauritania nobis dedit, uirum (quod fitendum ẽ) militiæ peritũ, sed ignobilem. qui uictis ad internitionem penè Gotthis, astu etiam adhibito, cum omnem prædam militi promisisset, imperator ab exercitu dicitur. Mox Valeriano ab Alpino exercitu imperatore nobiliβimo, ac Censorio uiro creato, qui Aemiliano fauerant, ne ciuili bello Remp. conflictarent, Aemilianum necant, soloq́; ducis capite res peracta est,

anno ætatis eius XL.

Licinius V*alerianus*.

N *ullum principẽ maiore unquam fauore orbis acce-pit. nullus eo calamitosior ad hanc diem imperio præfuit. uel quod à sapore Persarum Rege uictus acie (siue dolo suorum, siue eius imprudentia id acciderit) (nam utrunq; traditur) miserabili captiuitate apud eos consenuit, uel quod Galienum filiũ post se reliquit. q Caligulæ, ac Vitellijs simillimus orbem terrarum penè perdidit. externis hostibus adeo nobis insultantibus, ut fœminæ imperium in Galieni contemptum occuparint. Triginta certe tyranni nescio Remp. magis afflixerint, an aduersus hostes nostros necessarij tutati sint. q ꝑ eã tpa in pronum rem imperij labentem per Galieni luxum sustinerent. vixit Valerianus septuagenario maior, imperauit annos* XV. *Vir ante imperium summus honoribus functus, et in his cum summa laude, ac uirtutis opinione uersatus.*

G*alienus*.

A *d* V*aleriani calamitatem accessit* G*alieni filij imperium. qui nequissimus omnium mortalium adeo per luxum, ac socordiã imperiũ afflixit, ut ꝑ totum terrarũ orbẽ grauissima externa bella senserimus. neque uero minus à* XXX *tyrannis uexatæ fuere res. Is* G*alienus, cum aduersus aureolum com-*

parato exercitu Mediolanum usq; contendisset, Aureoli cômento iam penè uicti, certe intra Mediolanum obsessi, interficiatur quinquagenarius. Imperauit annis XV cum patre septem, solus octo. affuit huic principi (quod mireris) animi quâdoq; uigor, & ad se ulciscendum audacia. nec minus in eo liberalitatis effulsit, cum nihil unquam petenti denegaret.

Claudius.

O stenderunt & hunc terris numina uerius, quàm concessere. Quippe cuius principatu restitui ad integrum res potuerit, nisi intra bienniû fato occubuisset. Is enim Gotthorum arma late uagantia primus compescuit. Naualibusq;, ac terrestribus bellis eorum opes attriuit, ut per omnes prouincias nulla nisi gotthica mancipia essent. Alemannorum ad Benacum lacum infinita millia profligauit. illud memorabile, quod Græciæ uastitate, quam Gotthorum arma intulerant, Athenis captis, cum librorû ingentem uim coaceruassent, de his comburêdis barbari iam consilium ceperant. tum unus ex his ab stineamus, inquit, hanc iniuriam ab his codicibus, quibus graij homines dû studiosius incumbunt, minus ad bella idonei fiunt. Illud etiam in Claudio memorabile, quod accepto imperio, cum in Senatu uariarent sententiæ utri prius bello occurreret, Tyrannorum, an Gotthorum, Gotthos censuit prius aggrediendos. quod hi Reip. hostes, Tyrâni, principis essent. præfuit biennio non integro.

Hic cum dies septem ac decem imperium authore Senatu tenuisset, Aureliani imperatoris nuntio exterritus sanguine è uenis emisso obijt.

Aurelianus.

Hunc inter principes necessarios magis quàm bonos multi reponunt. Nam quantum illi gloriæ triũphi hostiles, et militaris peritia uendicat, tantum sæuitia domi etiam in sororis filium exercita laudis detrahit. Princeps tamen dignus, qui Claudij etiam prærogatiua Remp. ea temporum calamitate susciperet. Barbaros enim in terra Italia uagantes triplici prælio afflixit. Monetariorum, bellũ non sine ingenti cæde sedauit. Zenobiam insolescentem duplici prælio uictam, et per obsidionis moras tandẽ fractam in triumphum duxit. Aureolum, et tyrannorum non paucos aut interfecit, aut sibi conciliauit, Tetrico uno ex his etiam Lucaniæ correctore instituto. imperauit annis V. Domesticorum fraude inter ByZantium & Heracleam oppressus.

Tacitus.

Interregnum per septem menses Aureliano interfecto fuit. cum miles ad Senatum, Senatus ad militem prærogatiuam imperatoris deferret eligendi. tandẽ patres militari consensu uicti Tacitum Augustum

dixere ex quo tantum publicæ gaudiũ fuit, uti literas Senatus ad municipia Italiæ super ea re dederit. Quã uero amplissimi ordinis iudicium à militari tumultu distet, Taciti declaratio ostendit. cum in curia testati sunt neminem aut iustius, quàm grauem uirũ, aut prudentius, quàm doctum imperare posse. Verum hic tantus uir sexto quàm imperare cœperat mense, militari scelere perijt.

Florianus.

Hic Taciti frater, quasi hæreditarium imperium esset, intra LX imperij diem, tanquam ad fortunæ ludibrium solutis sibi uenis, ad Probi imperantis nuntium obijt.

Probus.

Non fefellit omen nominis, cum hoc illi cognomen esse potuerit. ut si non illi fuisset Probi nomẽ, cognomento hoc appellari potuerit. huic nec Taciti frater obstitit, quo minus orbis totius consensu iperator diceretur. nec generis humilitas, cum patrem Dalmaticæ sanguinis, et eũ agrestẽ habuerit. Vir pacis, belliq; artibus longe clarissimus. huic per sex annos quibus imperauit, uicti Sarmatæ debentur. Tyranni per hunc omnes sublati. pax uniuerso terrarum orbi restituta. celebris uox eius excepta iuidiam peperit apud milites, neq; enim necessarios amplius dicebat ferè milites, ubi hostes deessent. quos nusquã uirtute sua futuros mox sibi promittebat.

Carus.

Narbo Martius hūc genuit imperatorem bonum, sed ad posteros etiam commendatiorem multo futurum, nisi Carinum flagitiosissimū principem reliquisset. Hic bello persico capta Seleucia, & Ctesiphonte, dū ad Tigrim fluuium castra metatur, fulmine ictus perijt. Numeriano filio ab Apro socero mox inter fecto adolescente tum probitatis, tum eruditionis egregiæ, maxime autem ad poeticen nato. & Carino Romæ per Dioclitianum principē cæso. hi tres uix triennium explerunt.

Dioclitianus, et Maximianus Aug.

Subeat forsitan admiratio multos hac nostra principum relatione, quod paucissimos Quiritij sanguinis, omnes ferè externos, & pudendæ quosdam etiam originis, non tamen pœnitendos recenseam. Sic hactenus Decium Pānoniæ, Aurelianum Daciæ, Claudium Dardani, Probū Dalmatæ, Carum etiam Galliæ sibi uendicant. Quid, quod eadē Dalmatia alterum etiam nobis īputet, omnibus æquādum principibus, si à priorum sanguine abstinuisset, Dioclitianum? Is enim Salonis ortus, libertinè etiam sanguinis, cum molem imperij grauiorē animaduerteret, quàm ut unus esse uniuersæ par posset, Maximianum Augustum creat, Amboq; duo sibi Cæsares, Galerium Armentariū cognomine, et Constantium Constantini magni patrem dicunt.

Dioclitianus igitur, quando per partes rem tutius confici posse ratus est, Maximianum Gallijs præficit, eoq; confecto bello, in Africam aduersus quinquagenarios trāsire iubet. utrobiq; sedati tumultus. Africanus certe aliquanto difficilius. quod quinquagenarij, & supra eum annorum numerum ueteranus miles ad obsequium tam facile redigi non poterat. Interim Aegyptum Dioclitianus inuadit. Achilleum incubatorem imperij Alexandriæ per menses aliquot obsessum, et i potestatem redactum feris lacerandum obijcit. potentissimus quisq; cædibus, ac proscriptione petiti. Interim aduersus Narseum Persarū Regem Galerius infeliciter primo, mox reparatis copijs, ira etiam animos illi faciente, quod ad Dioclitiani carpentum post cladem acceptam per mille passus pedes currere coactus est, eggregie uicit Narseo fugato, et cæsis magna ex parte Persis, pellicibus'q; cum gaza omni regia captis. Hæc uictoria Galerij uirtute, et audacia parta. qui exploratis prius hostium castris, noctu cum XX millibus equitum Persas aggressus, dedecus acceptū hosti rependit. Diuersa etiam parte Constantius ab Alemānis improuiso insultu primū uictus, et eodē die mox uictor. LX. eorū millia cæcidit, ea clade Germaniæ attritæ, Galliæ liberatæ. Sicq; pacato orbe post annorum imperium XX. Dioclitianus Nicomediæ, Maximinianus Mediolani imperium eodem die deposuere. Rem miram, et ad hanc ætatem incognitam, ut sponte nec prægrauante saltem senecta, uel rerum mole uterq; in ordinem se rede-

gerit. Dioclitianus certe constãtius in proposito mansit. Nam per decem annos quot priuatus Salonis superfuit, hortorum amoenitati uacans, iterum ad imperium solicitatus, à priuata uita abduci non potuit, testatus nullos sibi unquam soles lætiores affulsisse. Obijt autem duodeoctoginta natus annos, uel alienatione mẽtis, uel ueneno hausto, ueritus Licinium, ac Costantium, qui illum tanquam Maxentij fautorem grauiter increpuerant. Sed & Maximinianus dum Constantio genero insidias parat imperium affectans, Massiliæ captus Constantij iussu necatur.

Constantius Chlorus, & Galerius Maximinus Aug.

Successere Dioclitiano Iouio, & Maximiniano Herculio cognominibus, Duo ab his antea dicti Cæsares, Constantius uidelicet Chlorus, quasi uirentem à colore dicas, et Galerius Maximinus. Sunt qui ex ueteribus monimẽtis Maximianum magis probẽt, sed quocunq; cognomine hic fuerit, diuerso, quod constat, ingenio uixere. Cõstantius benignus, ac facilis, atq; ad promerendam Gallorum gratiam, quibus præerat, propensior, nec à uera pietate abhorrens. Galerius trux, ac propè immanis, ut q rus, unde uenerat, oleret, nostriq; sanguinis appetẽtissimus. Sed cum undecim annos Constantius Gallias, & Hispanias in summo otio tenuisset, (Nam Africam, Italiamq; sub imperij initia sponte dimise-

rat, ratus id grauioris esse oneris, q̃ ut ab uno sustineri posset) Eboraci decessit, moderati principis fama, & Constantino filio successore felix.

G alerius imperium adeptus, molem & ipse secum rei reputans, duos sibi asciscit Cæsares, Seuerum et Maximinianum iuniorem. illum Italiæ, hunc Africæ & orienti præficit. ipse Illyricum sibi medius asciscit. Verum non multo post genitalibus putrescentibus, uitæ tædio uim sibi gladio intulit.

Seuerus, & Maximinus Imp.

S eterum haud multo post Maxentij factio Romæ intra tabernas opprimit, et Maxentium Herculij Tyrannici uirum spiritus sibi præficit. aduersus quem dum Maximinianus festinat, militum suorum defectionem ueritus, retro in Illyrium contendit. ubi ulcere inguinibus innato, cum deessent remedia, nec medici ob hominis immanitatem opem ferre auderent, uermibus undiq; erumpentibus obijt. Christiani sanguinis usq; ad insaniam pridem effusi incassum pœnitens. Vir belli, pacisq; artibus insignis nisi crudelitate nimia in nos tã tas uirtutes fœdasset. Solus annos duos cum Cæsaribus, & Licinio imperij consorte. XVI. præfuit.

Licinius, & Constantinus.

L icinio Dacia natale solum fuit. Militaris disciplinæ ad ueterem normã seuerissimus exactor. Rusticis et

agrarijs hominibus (ex eo enim genere fluxerat) æquus, auaritiæ & ueneris studio infamis, moribus planè barbaris, & literis adeo infestus, ut uirus, ac pestem publicam eas appellaret. sed cur eas non odisset, quarú adeo expers erat, ut ne decretis quidem subscribere posset? Illud in eo non reprehendas, quod spadonum, aulicorúq; insolentiã miré compescuit, Tineas, soricesq; palatinos appellãs. Hunc Constantinus nouas res molientem, primum in Pannoniæ campis fudit. mox reparantẽ uires incredibili celeritate ex Europa in Asiã expulit. mox leq; reconciliata iterum gratia per Cõstantini sororem Cõstantiam, quæ illi uxor erat, cum rebelles animos homo uecors retineret, etiam contra sacramenti fidem Thessalonicæ interfici iussus est. Imperauit ann. XIIII. sexagenario maior, Christianis isestissimus. Vnde illi discordiarum semina aduersus Constantinum acriora.

M. Flauius Constantinus, Constantij Aug.

Felicioribus auspicijs, ac meliore partium nostrarum euentu, rerum tandem Cõstantinus potitur ex Helena Constantij uxore susceptus, et cæteris fratribus ob egregiam indolem, cum illi se gnitiẽ præ se ferrẽt, patris ẽt testamento prælatus. Hic sub Galerio rudimenta militiæ feliciss ime auspicatus, parta ex Sarmatis egregia uictoria, ueritusq; ex ea laude gliscentem inuidiam ad patrem transfugit. eoque mortuo, Gallias, Hispaniasq;, et Cottias alpes ob-

tinuit, Constantio patre id multo ante somnio præsagiente, egregium imperatorem fore, qui Dei militibus opem primus ferret. Iamprimũ igitur ueteranis militibus agros assignatos, ut ad filios suos trãsirent, primus instituit. Tertio imperij anno accersitus in Italiam ab ijs, qui Maxentij tyrannidẽ ferre nõ poterant, biennio totam Italiam, urbemq; Romam pristinæ maiestati asseruit, Maxentio Tyberinis gurgitibus absorpto. Inde abnegato idolorũ cultu, Christianam puritatem ita amplexus ẽ, ut præter egregia dona Diuorum nostrorum templis illata, Christum ab omnibus colendum præceperit, Tẽplaq; illi, & alijs numinibus erexerit. nec alia magis causa acrius in Licinium exarsit, quàm quod ille aduersaretur nobis. Bella cõtra Barbaros multa felicissime confecit. unde primus Romanorum principũ Magni cognomentum tulit. A bellis ad pacis studia conuersus, optimum principem primis annis egit. Leges sanctissimas tulit, literis & ipse impensè semper studuit, & eas fouit. Religionis adeo obseruans, ut Nicenam synodum CCC & XIIX. patrum multis dissidentibus indixerit. ByZantiũ instaurauit, imperatoriamq; urbem et nouam Romam appellari uoluit. moriens & Constantinopoli sepultus. Treis liberos, et Dalmatium fratris filium successores reliquit. XXX & amplius annos imperans, tredecim uero ex his solus. De eo sic memoriæ proditum, decem primos annos, ut præstantissimus diceretur. XII sequentibus latro, decem nouissimis pupillus ob immodicas largitiones. De eius

baptismate

baptiſmate uti uariant authores, ſic conſtanti fide, quæ de imperij donatione circunferũtur, uti minus ſimilia ueri non probant. Sed alij hoc uiderint.

Conſtantinus Conſtans, & Conſtantius Conſtantini filij Aug.

Hi tres imperium, quod per manus à patre accæperunt, ita partiti ſunt, ut Conſtantinus Maximus natu Gallias, & Hiſpanias, Britãniamq; inſulã obtineret, Conſtanti Italia cum Illyrico, et Græcia cederet Bizantium & Oriens Conſtantij eſſet, qui Dalmatiũ ſocium imperij haberet quẽ haud multo poſt dolo exceptum militari factione oppreſſit, cũ annos treis imperaſſet. Nec durauit diu fratrum concordia. ſiquidem in nefariũ bellum rapti fratres. nam Conſtantinus gallico exercitu fretus, Conſtanti fratri bellũ intulit. quod dum cupidius, q̃ cautius gerit, ad Aquileiam exceptus inſidijs non dum triennio finito, uulneribus confectus periJt. Inde Conſtans uictor, cum non ſine labore prouincias tranſalpinas in poteſtatem redegiſſet, egit primum optimum principẽ. mox aduerſa ualetudine, ſiue rerũ felicitate mutatus, ingratus omnibus eſſe cœpit. Donec et ipſe Magnentij dolo dormiens intra tentorium, ad Helenam oppidũ, oppreſſus eſt, cum imperaſſet annos XIII. uixiſſet paulo plus. XXX.

Conſtantius cædem fratris ulturus, ingenti exercitu aduerſus Magnentium comparato, ingenti illum

prælio & memorabili, ad Murtium fudit. quo Romani uires imperij penè concidere LIII millibus utrinq; desyderatis. Mox cum Magnentius bellum reparasset, & ad Lugdunum iterum uictus esset, gladio sibi latus aperuit. sed & Decentius frater, qui Cæsar ab eo dictus fuerat, laquei morte præpostera uitam finijt. Nam Britannioni antea Constantius ueniã petenti facile dederat. Is Britãnion adeo expers literarum est habitus, ut ne prima quidem elementa calleret. Cæterũ Constantius Gallũ à se antea dictum Cæsarem ferocientem, & insolescentem supra Cæsaris nomen interfecit. et cõtra Persas infeliciter conflixit militum suorũ stultitia. Quibus ad sua abeuntibus, quæ Massagetæ uastabant, dum Romam inuisit, Iulianũ Galli fratrẽ, treis & uiginti annos ætatis agentem, Cæsarem à se factum, in Gallias aduersus Alemannos eas uastantes misit. ipse in Persas iterum contendens dum ægre ferret, Iulianum à militibus Augustum esse dictum apud Mopsucrenen iuxta Tauri montis radices æstuantissima febre decessit. Vixit ann. XL. Imperauit XXIIII.

Iulianus.

Constantio extincto, Iuliano facile cũcta cessere. Puer hic ingenio sublimi, callido, & literarũ ardentissimo, Gallias sub primum accessum præter omnium spem, Alemannorum in cursu uastatas asseruit, regemq; eorum cepit. inde Augustus à militibus salu

tatus Parisijs, mortuo (ut dixi) Constantio, aduersus quem bellum ciuile parabat, Persis, adepto imperio, bellum indixit. ubi dum inconsultius agit, Persæ uiri dolo in deserta cum exercitu ductus, conto traiectus perijt. Sunt qui sagitta e cœlo missa uulneratum dicant. Vnde in nefariam uocem erūpens, uicisti Galilæe, (Sic enim Christum appellabat) occubuerit. Christianos impio quodam odio adeo insectatus, ut studia, & militiam hisce interdixerit, plerosq; præmijs, et illecebris, quasi machinis à uera pietate auerterit. Quinetiam imperator (ita Deo uisum) aduersus nos libros edidit. ille uero si ingeniū, indolemq; egregiā ad uerā pietatem, quā puer imbiberat, conuertisset, inter egregios principes adnumerari potuit. decessit annos agens alterū et trigesimū. Solus ann. unum, menses treis imperauit.

Iouinianus.

Huic Varronianus pater. Pannonia patria, staturæ procere. ingenij amœni, nec à literis abhorrentis, qui à militibus primo imperator salutatus, deceptis similitudine nominis, quasi Iulianus reuixisset, cū Persis pacem magis necessariam, quàm honestam Transtigritanis prouincijs quinq; amissis inijt. Accessit nouæ ignominiæ dedecus, grauius. uetitus imperator Ro. Arsaci socio opem ferre. Perijt octauo imperij mense Dadastanis oppido, dum cubiculum ingreditur noui tectorij, prunis etiam ardentibus. siue, ut alij, stomachi cruditate. XXXIII.

ætatis anno.

Valentinianus, & Valens Aug.

Dedit & hos Pannonia principes Gratiano patre ortos. primũ Valentinianus ab excratu Niceæ, inde Valens ab eo Augustus, imperijq; consors dictus. qui Procopium temere imperium inuadentem, Constantinopoli oppressere. Inde Gotthi, & barbaræ nationes à Valẽtiniano Thracia exturbatæ, Septẽtrioq; omnis cum Saxonibus ad officiũ eiusdẽ opera redacti. Parti è Syria per legatos eiecti. Inquieta Germania Theodosij maioris auspicijs pacatæ. ipse dum Quadorum legationem latrocinia excusantem audit, subito morbo uenis arefactis, ut sanguis mitti nũquam potuerit, obijt Gratiano filio prius Aug. appellatione donato, imperij accepti anno XI mense VIII. Die XX. uitæ LV. Valens post fratris interitũ, Arrianæ factionis fautor, dum aduersus Scythas et Gotthos prælium ferocius, quàm cautius ciet, uictus ab his acie, uitam, imperiumq; amisit, igne intra tugurium, in quod confugerat, iniecto. Digni imperio fratres, et inter bonos referendi, nisi Valens Arriano delirio uirtutes egregias inquinasset.

Gratianus, & Valentinianus.

Haud sanè improbandũ principem numina terris dederant, si quantum literis & militari disciplina

uacabat, ac uenationibus, tantum curæ ad Remp. co gnoscendam impendisset. Nam pietate in suos egregius, Valentinianum adhuc puerum Aug. dixit, patre, patruoq; extinctis. Mox Theodosium Hispanum consortem imperij adsciuit. Verum dum spicula tantum, & arcus meditatur, dum Alanum militem Romano præfert Maximi ducis insidijs circunuentus perijt, cum imperasset cum patre annos octo, cum patruo tres, cum Theodosio IIII. Valentinianus à Maximo emissus, Theodosijq; ductu postea restitutus in imperium, Maximo tyránno interfecto, Mox Eugenij & ipse post Maximum tyranni dolis uictus, laqueo seipsum necauit.

Theodosius.

Hic Honorio patre, & matre Termantia haud dubie inter optimos principes adnumeretur. quippe qui Rēp. gotthicis armis penè oppressam accitus ex Hispania (quæ illi patria) à Gratiano restituerit, Maximum tyrannum et Andragatiū præfectum eius subito in cursu uictos occiderit. Valentiniano imperium asseruerit. Mox Eugeniū tyrannum in Valentiniani ultionem sustulerit, non sine numinis manifesto indicio. cum multo minoribus enim copijs illi congressus, militante illi æthere, et coniuratis in eius auxilium uentis, ut poëta eleganter cecinit, uictoriam insignem adeptus est. Fuit autem hic princeps moribus & corpore Traiano principi similis, summa in eo clementia, incredibilis in suos pietas.

rei militaris disciplina sagax, nec à literis alienus, simplicium ingeniorum admirator, pietatis nostræ adeo obseruator, ut summa ciuilitate ab Ambrosio antistite castigatum se, aditisq; prohibitum tulerit. Obijt Mediolani ætatis ãno L. imperij undecimo.

Arcadius, & Honorius.

Hosce pueros Theodosius uiuens, imperij consortes fecerat. & moriens, quando ætas rerum moli non responderet, treis imperij tutores testamento sanxerat, Arcadio Ruffinũ, Honorio Stiliconem commendãs. Africæ uero Gildonem præesse uoluit. prior Ruffinus, dum gotthica solicitat arma, ut imperium metu ab Arcadio extorqueret, pfidiæ pœnas dedit, pariq; pœna Caianus Ruffini sceleris popularis afficitur. ide mox Arcadius, cum Byzantij regnasset ann. fere. XIII. obijt, Theodosio filio relicto. Maior rerum moles Honorium Romæ agentem excepit. qui rebellantem Gildonem cum Masce zelus fratris ductu superasset, eundem quoq; Masce zelem rebellem expertus, Bonifacij ductu uicit. At Stiliconis perfidia eo perniciosior, quo occultior fuit. Nam magno nostro dedecore, cum Gotthi Italiam uastassent, urbemq; Romam cepissent, astu Stiliconis rem adiuuante, tandem re ab Honorio cognita, Stilico cum filio sublatus est, qui genere Vandilus, et militaris disciplinæ scientissimus, Honorij etiam socer, siquam operam in perdendo ad Fesulas Radagaso cum ducentis Gotthorum millibus præ-

ſtiterat, in aſſerendo imperio præſtitiſſet, nec Romã Alaricus Gotthorum Rex unquam cepiſſet, nec orbem totum cladibus aſſiduis inuoluiſſet. Deceſſit autem Romæ, cum annos duos et XXX imperaſſet.

Romæ Captiuitas.

N*on potui non uehementer mirari tantam uel temporum iniuriam, uel ſcriptorum inertiam, tum ueterum, tum recentium fuiſſe, ut cum Romam orbis reginam captam ab Alarico Gotthorum Rege, anno poſt eam conditam milleſſimo C.LXIIII. certatim omnes memoriæ prodant, ſeriem tamen rei, aut indagandam nõ cenſuerint, aut indagatam tanquam rem planè ignobilem nec ſcitu dignam obliuione inuoluerint. Pro Deum, hominumq; fidem, Vrbs orbis totius Regina, quæq; eo auſpicio condita credatur, ut caput orbis ſemper eſſet, & quæ toties de barbaris gentibus, orbeq; triumpharat, capitur gotthico aſtu, & interim rei ſeries, ordoq; neſcitur? Ego uero id minime patiar, & omnis antiquitatis illuſtrandæ ſtudioſus, hanc quoq; rem tam memorabilem non negligam. Aſtu autem barbarico capta traditur in hunc fermè modum, quem Procopius ſolum ex omnibus, quos legi, tradat. ut mirer ab interprete uel rem totam diſſimulatam, uel cum in mutilum græcum codicem incidiſſet, non animaduerſam. Ille igitur in hanc ſententiã. Obſederat Romam Alaricus iam biennium. nec Honorius, qui Rauennæ deſidebat, aut ferre ſuppetias po*

terat, aut audebat. Nam cum nihil minus, quàm de urbis salute solicitus esset, Stilicone interfecto, ducẽ exercitui minime præfecerat, qui rem aduersus Gotthos administraret. Vnde Gotthis obsidendæ urbis cogitatio, Romano milite aut dilapso, aut segniter rem agente. Verum eam frustra obsessam, cum expugnare ui non possent, ad dolum hostis barbarus uertitur. Profectionem ĩ patriã simulat, Trecẽtosq; iuuenes, corporis & animi ui præstantes deligit, quos Romanis principibus dono det, instructos prius, ut omni obsequio dominos suos promereri studeant, & ad certam diem circa meridiem, cum Romani principes somno, uel otio uacarent, ad Asinariam portam aduolent, interfectisq; improuiso insultu custodibus, portam sibi præsto futuro aperiãt. Interea Gotthi cum reditum alia, atq; alia deesse sibi simulantes different, trecenti illi iuuenes occasione egregie usi, portam stato die suis apperiunt, & intromissus Gotthus maiore ignominia, quàm damno urbẽ omnem populatur. Sunt qui Probæ illustris fœminæ & opulentissimæ opera patefactam Gotthis portam existiment, cum plebem Romanam passim fame, & morbis pecudum more cadentem miseraretur. Duo sunt cognitu non indigna. Vnũ edictum ab Alarico fuisse, ut quicunq; in templa diuorũ confugerent, præcipue Petri et Pauli, his nulla uis inferretur, quod & summa fide seruatum. Alterum, quod cum nuntiatum Honorio esset Rauennæ Romam perditam, credidit ille de pugnaci Gallo, cui nomẽ erat Romæ, significatum esse, ad-

miratum'q; uehementer tam subito periisse eum, qui cum paulo ante festiuissime luserat. Adeo socordis ingenij princeps, nec qcquam omnino paternae, aui taeq; uirtutis referens quod & Arcadio fratri uitio datum est. Nam Eudoxiae uxori addictus, cũ alia improbe fecit, tum Chrysostomum antistitem sanctitatis & eruditionis egregiae uxori plus aequo inseruiens, in exilium egit.

IOANNIS BAPTISTAE EGNATII VENETI ROMANORVM PRINCIPVM LIBER SECVNDVS.

SEQVITVR abhinc aetas, in qua mihi orbis totius clades, Regnorum tristes exitus, imperia funditus excisa, mutationes rerum frequentissimae referendae sunt. ut intelligat mortalitas nihil esse inconstantius ijs, quae tantopere ut aeterna miramur. Adeo enim uitae, fortunae'q; ista bona, in quibus opinione uulgi sita summa felicitas est, fragilia, caduca'q; sunt, ut nihil his esse possit cladibus, ruinis'q; magis obnoxium. quod cum uetera illa Asiae imperia, tum uero nominis Romani maiestas facile declarat. quae felicibus auspicijs orta, laetissimis rerũ successibus aucta, uiris clarissimis instructa, quorũ uirtute, ac consilijs, ad amplissimum fastigium sit euecta, legibus, institutis, Deũ pietate illustrata, cõciderit tamen, et funditus euersa sit. ut quemadmodum illa de toto terrarum orbe triumphos retule-

rat, sic nulla ferè hodie in terris gens agat, aut antea fuerit tam immanis, tam barbara, quæ non aut auitas iniurias, aut suas illi rependerit. Huc accessit, quod eorum deinde, qui sequentur, principum, partim ignauia, partim auaritia, res adeo nostræ pessum iere, ut ad rem Romanam sistendam, alienæ, atq; externæ uirtutis eguerimus. adeo mascula illa Romuli proles, et italica uirtus simul cum imperij lapsu consenuerat. Nec Romani postea pontifices ambitione plus, quàm immodica, pronam iam per se in casum rem italicam non funditus afflixere. dum studijs suis nunc Francos, nunc Germanos, atq; alios quos uis potius quàm italicos principes patiuntur. Illi uero quantum Romanæ, atque Italicæ maiestati semper detulerint, uel illud argumento esse potuit, Cum se Cæsares, aut Augustos pro Henricis, & Federicis dici malint. Cumq; se nunc Reges, nunc Romanorũ imperatores appellari gaudeant. Cæterum nec querelæ locus hic est, & ipsa nostra hæc commentatio etiam nuda satis allatura, doloris, ac molestiæ legentibus est. Quare Theodosium ipsum iuniorem aggrediamur.

Theodosius Iunior.

Quinquaginta quot uixit annos, totidem imperio etiam præfuit. Nam puerum admodum moriens Arcadius eum reliquerat sub tutela Isdigerdis Persarum Regis, qđ et bene cessit. Barbarus enim Rex & tutelam summa fide gessit, & pacem cum Roma

nis quoad uixit, habuit. Is uero Honorio defuncto, Valentinianum ex Constantio et Placidia natum, data Eudocia filia in uxorem, Romam peropportune misit, cum turbatæ res essent tyrannorum libidine, qui rem Romanam inuaserant. sub hoc tertia synodus cótra Nestorium celebrata, Pulcheriæ sororis prudentia. nempe quoad illa est usus imperator, bene res gesta. hic uxorẽ Eudociã Leonis Atheniensis philosophi uxorem duxit. quæ præter egregiam formam, singularemq; pudicitiam, etiam literis excelluit, absoluto eo libro, cui titulum Græci ὁμηρόκεντρα faciunt. Hoc principe VENETIAE felicissimis auspicijs medijs in aquis habitari cœpere, cum Honorius adhuc uiueret.

Valentinianus Tertius.

A ffleri fortasse in pristinum statum sub hoc principe res Romana potuit, si eius inceptis aut fortuna fauisset, aut imprudentia postea sua rem non afflixisset. Nam recepta sub aduẽtum suum Italia, cum Genserico statim Vandilorum Rege pacem sanxit parte Africæ, ut uideri uoluit, contento, & aduersus Attilã Etij ductu, rem feliciter gessit. Inde Maximi arte uiri per ea tempora potentissimi, Etium interimi iussit. Vnde in ultionẽ ipse postea Romæ ab eius commilitonibus confossus perijt. Hoc principe occidentis imperium, Francis Gallias, Anglis, et Scotis. Britãniam occupantibus, Vandalis Africam, & ipsam urbem populantibus, Hũnis Europã

uexantibus, & Italiam, collapsum funditus est. periijt imperij & ætatis anno XXX.

D *e Etio pauca dicenda hic sunt. Hic & Dorostana Mæsiæ cum disciplina militari excelleret, Constantio defuncto, ab Honorio principe illi sufficitur, cuius ductu Attila in campis Catalaunicis uictus est, & Burgundiones repressi. Hunc postea Valentianus cum interfecisset, interrogaretq; ciuem quēpiam Romanum an iure occisum crederet, iure, an iniuria occideris iperator Etium nescio. illud scio quod sinistra tua dextram tibi absciderís. nec falsus omninò uates. Nam eius morte Hunni rerū potiti, & imperium euersum est.*

Breuis Enumeratio eorum, qui post Valētinianum Romæ rerum potiti sunt.

P *ost Valētinianum Romæ Auitus Senatorij uir ordinis præfuit, Auito inde Maiorianus quadriennio. Hūc Seuerianus, Seuerianū Anthemus, Anthemium Liberius subsecutus. cui Glycerius, & Glycerio Nepos statim successit. quo per uim pulso, Augustulus male ominati nominis rerū potitur. sub quo Romani maiestas imperij conuulsa per Odoacrem Herulum serò admodum ad Francos rediit.*

Fl. Valerius Martianus.

N *unc imperatores Constantinopolitanos, quādo illi tantum per illa tēpora uiguere, ad Cōstantinū usq;*

Palæologum continua serie perstringemus, initio à Martiano sumpto, qui licet humili loco natus, militiæ tñ clarus, Pulcheriæ Theodosij sororis studio rebus præficitur moderatus princeps, et rebus gerēdis idoneus, si per senectam diutius uiuere potuisset. nam pacem, quoad eius fieri potuit, coluit. illud sæpe usurpans, dū in pace esse possumus, arma non induamus. Is Tatianum, Iuliūq; fratres, qui olim aquilæ superuolantis eius caput auspicium retexerant, uiaticoq; ducentorum aureorum inopem, & ægrotantem adiuuerant, statim ut princeps est dictus, alterum Illyrico, alterū Cōstantinopoli præfecit. Hoc principe Chalcedonensis quarta synodus celebrata aduersus Dioscorum, et Eutychē Leonis Pontificis Romani iussu. Imperauit annos sex.

Leo.

Primus hic græcanici uir sanguinis imperium tenuit, Asparis patricij factione adiutus. Cuius etiam filium Cæsarē cum inuitus creasset, postea cū Ardaburio fratre, ut insidiarū in se authores interfecit, Leonemq; ex Ariadna filia, et Zenone filiū successorem sibi esse uoluit. Is aduersus Gensericum Vandilorum Regem Basiliscum ducem misit. qui, si Zonarā sequare, uictus nauali prælio à Vādilis aufugit, siue illud ignauia, siue proditio fuerit. ByZantiū huius imperio magna ex parte conflagrauit, præterquā qđ Italia in perpetuo motu fuit. Imperauit autem ann. XVII.

Hic puer ab auo relictus, cum annum præfuisset, Zenoni patri manibus suis diadema imposuit, patrēq; pro se deinceps imperare iussit.

Zeno Isauricus.

Quàm uarie rebus Romanis illuserit fortunæ uis, hic Zeno sicale cum plerisq;, qui explicandi mihi principes erūt, probet. Vir obscurissimi sanguinis, et cum facie deformis, tum moribus planè tyrānicis, ut Isaurum agnoscas. Hic Theodoricum Ostrogotthorum Regem cum unice diligeret, in Italiā aduersus Odoacrem misit Consulem prius à se factum. Pulsus uero à Basilisco factione uxoris, cum in Isauriam concessisset, non multo post reuersus, & Basiliscum expulit, quem & inedia mori coēgit, et annos tredecim Tyrannum uerius q̄ principem egit. Sunt qui uiuum adhuc inclusum ab uxore sepulchro tradant, frustráq; resipiscentem, et opem quiritantem obijsse. Hoc principe incendium adeo graue fuit, ut præter maximam urbis partem conflagratam, Centum & uiginti librorum millia combusta sint, inter quæ et Homeri poëma intestino draconis CXX pedum aureis literis descriptum.

Fl. Valerius Anastasius Dicoros.

Dicorum hunc cognomento Græci appellarunt à di-

fcoloribus uidelicet oculorum pupillis, quarum dextra nigricans, sinistra cœrulea fuerit. inter bonos principes utiq; mihi referēdus, tā etsi ab humli loco ad imperium euectus Ariadnæ Zenonis uxoris opera, nisi postea mutatus, Eutychianæ hæresi adhæsisset. Vnde illi aduersus orthodoxos graue dissidiū conflatum. Bulgarorum arma tunc primum audita, et Sarraceni Alamundaro duce Syriæ graues incūbebant. Hic Tyrannorum aliquot seditione fatigatus, post octuagesimum & octauum uitæ annū, imperij uigesimum septimum, fulmine afflatus perijt; ulciscente grauiter numine pietatem toties ab impuro principe uiolatam.

Iustinus.

Quis credat Thracem hominem armentarium, & sues agentē sine tribu, ignotis, obscuris'q; parentibus ortum, & rebus præfuisse, & rem tum feliciter, tum optime administrasse? Rexit tamen ille summa cum laude, et pietatis studiosissimus uere. Ioannem Romanum Pōtificē ad se legatum uenientē, à Theodorico Gotthorum Rege pro Arrianis, quo expulerat Iustinus, restituendis uenerabundus excepit, & principatum dolo partum. (quippe qui acceptam ab Amantio eunucho pecuniam, ut militi pro Theocritiano præficiendo distribueret, in se suffragia uerterit) magna uirtute postea administrauit, nono imperij anno Iustinianum ex sorore nepotē, cum adhuc uiueret, sibi successorem instituens, quo

facto non multo post obijt.

Iustinianus.

N epos Iustino ex sorore, cum annum quartū et quadragesimum ageret, imperare cœpit. quod per annos undequadraginta administrās ueterem Romani imperij gloriam mirum in modum ampliauit. Primum enim Persas Bellisarij opera intra suos fines continuit. inde eodem duce Romam à Gotthorum seruitute asseruit. Africam imperio pulsis Vādilis restituit. Narsete duce Gotthicum tandem nomen deleuit. Bis triumphatum ex instituto ueterum Romanorum. De Persis, & Vandilis à Bellisario. leges īfinitis uoluminibus antea dispersas in L. digestorum libros contraxit. Institutionum libros quatuor edidit. Codicē inuulgauit. Maximus certe princeps, nisi auaritiæ, & delirij Eutychiani reus fuisset. Sericæ usus è Persis ad Græcos hoc tempore transijt iampridem desitus.

Iustinus Iunior.

H ic æmulus Iustini, et ut filius à Iustiniano in regia semper habitus, facili admodum ingenio, atque ad promerendam ex liberalitate hominum gratiā nato fuit. Cū Persis pacem fecit, Tributo, q̄d Romani annuū his expēderēt, sublato. Lāgobardi Germanica gens à Narsete indignato contra Sophiam in Italiam hoc principe irrupere. quā ab Alboino

Rege

Rege ad desyderium per CC & IIII annos in principatus diuisum tenuere. Obijt graui pedũ do lore anno XI imperij.

Tiberius.

Tiberius adoptatus à Iustino rem per septennium fo ris satis feliciter gessit. Domi summa cum pietatis et liberalitatis opinione. quod si quẽadmodum Persas grauibus afflixit prælijs, sic aduersus Langobardos felix fuisset, nihil illo principe fortunatius. Obijt Mauricio genero successore declarato.

Mauritius.

Cappadocem hominem uirtus, & rei militaris scientia, partaq; eius ductu de Persis insignis uictoria, imperio facile imposuit. quod sub initia Persis, uictis, Scythis afflictis, Langobardis repressis, & Hũnis è patrio solo in solitudines pulsis, feliciter administrauit. Mox auaritiæ studens, cum frustra Phocæ insidias, somnio etiam admonitus precauisset, dum miles stipendio fraudatus seditiosius agit, ab eodem Phoca imperio et uita priuatur. cum imperasset annis XX. uixisset tres & sexaginta. eius etiam omnis prosapia sublata est. Turcai cum nomẽ tũc primum Asiæ auditum.

Phocas.

A deo præcipites in malum homines agimur, ut Pho-

cas nec Mauritij auaritia admonitus, adepto impe-rio p Mauritij cǣde ab hoc uitio temperarit. Quin longe studiosius colligendæ undiq; pecuniæ incubuit, & omnia ex Persicæ seruitutis instituto egit. unũ in hoc homine laudes, quod Romanum Pontificem principem omnium iure declararit. Cætera adeo socors et ignauus, et frequentibus adulterijs infamis, ut cum Romanum imperium undiq; barbari uastarent, staretq; solum eius nominis umbra, conspiratum sit in illum ab Heracleona, & Heraclio, & Prisco. q captum inertissimum hominem prius interfecere, quàm ferre suppetias eius milites potuerint, omni stirpe principis impurissimi sublata.

Heraclius.

Labenti iampridem imperio, et prægrauantibus Persarum armis, Syria cum ipsis Hierosolymis expugnata, Heraclius accepto diademate à Sergio Pontifice primum omnium Persicum bellum parat. ad quos legatis antea missis pro inducijs impetrandis contemptim ab his habitus, adeo excanduit, ut differre amplius rem non potuerit. Responderunt. n. impij hostes non prius se Romanis pacem daturos, quàm Christum abnegasset imperator. Quare in gentibus copijs in Chosroën ductis, uictis eius sæpe ducibus, & cum omnibus copijs cæsis, Mox profligato Chosroë, Persideq; omni in ultionem nostram igni, ferroq; uastata, lignum salutiferæ crucis recepit. Celebris adhuc est Christianis dies festus ar-

gumentum uictoriæ insignis, pacis uidelicet partæ, et Tigridis fluuij inter utrunq; imperium termini. Triumphatumq; egregie Cruce prælata. Imperauit Heraclius annos XXXI. nouo morbi genere perijt, uirili membro semper ita distento, ut quoties meieret, lotiũ multũ aſpgeret, nisi obiecta tabula id prohibuisset. creditũ est Hæreseos Monothelitarũ, i quam inciderat, et nequitiæ supplicium luisse. Hoc tempore Sarraceni Maomethe duce caput extulere. Quare breuiter de eius ortu, & successu interim quædam perstringamus.

Maomethis ortus.

Ex Arabia constanti ueterum scriptorum fide hoc malum orbi prodijt. Inde enim humili loco natus, dum locandis, conducendisq; camelis uictum quærit adolescens ingenij uafri, Viduæ dominæ nuptijs & opibus mox auctus, Sergium monachum nostratem familiarem habuit. cuius adiutus opera, cum Christianos & Iudæos accusaret, hos ut impios, qui summum prophetam excruciassent, Nos ut simpliciores, qui de Christo ridicula prodamus, paulatim latronum manum coëgit. & diuinitate quadam inde sibi astructa, facileq; leuissimo hominum generi persuasa, consilium armis addidit. Inde rerum successu prosperiore elatus, Syriam uastat, & Damascũ regiõis caput expugnat. Tũ uero i Persas arma conuersa. quibus congressus, & primo uictus, reparandis copijs intentus Scænitas sibi Arabas adiungit, gentem per ea tempora Romanæ mi

litiæ assuetam, & quæ ob negata ab Heraclio stipendia, rebelles animos induerat. sicq; paulatim firmato imperio, et diuinitatis cuiusdã opinione psuasa, quam armis tuendã contra aduersantes præcepe rit, quadragesimo uitæ anno, ueneno (ut aiunt) à domesticis dato perijt. In quo homie nescio magis'ne ingenij calliditatem admirer, an gentis eius stultitiam, an potius Christianorum principum socordiam. qui nec nascentem comprimere flammam (fa ctu tunc facile) uoluere, nec magnis postea rerum successibus auctam potuere. Vnde labes illa iam ad hoc æui non Asiam solum, & Africam, sed magnam Europæ partem infecerit. ut iam de Christiana pietate tuenda in discrimen uentum sit.

Constantinus Heraclij.

Hic annum unum cum imperasset, rectæ, ac ueræ pietatis cultor, Martinæ nouercæ insidijs, quæ Heracleonæ imperium astrueret, ueneno tollitur. Illa uero, cum imperium male partum cum filio uix biennio tennuisset, à Senatu cum decennne filio expellitur, amputata prius matri lingua, filio naribus.

Constans.

Constans ex Gregoria, & Constantino proxime relato proles rerum potitur, adnitente Senatu, q̃ Martinæ scelus execrabatur. Hic auitæ impietatis hæres, Martinum Romanum Pontificem sibi aduersan

tem, comprehendi iussum, in exilio mori coēgit. Cætera hominem, non improbares, si impietatem & auaritiam demeres. Sarracenis classe congressus, uictus aufugit. quibus paulopost dissidio laborantibus, bienniij inducijs impetratis Italiam petijt, ut eam à Langobardico iugo liberaret. Sed cum Romā uenisset, uictus à Lāgobardis acie, qcqd antiq operis, signorum'ue fuit, intra qntum diē inde sustulit, ut plus ornamentorum paucissimus diebus urbi detraxerit, quàm Barbari per tot annos. inde in Siciliam traijciens, cum sextū ibi annum ageret, & auare, & crudeliter tributum exigeret, dolo suorū interficitur, postq̄ annos septem ac XX imperasset.

Constantius Pogonatus.

Meliore orbis fato Constantinus imperium excepit. q maximus natu relictus à patre Byzantij, ut imperium administraret, audita eius morte, in Siciliam uenit. ultusq; Mizizium tyrannum, & cædis paternæ conscios bellum aduersus Sarracenos septem annos, terra, mariq; feliciter gessit. Fatigati. n. bello maritimo Arabes, quod ex Cyzico à se capto, Byzantio singulis æstatibus inferebant, maxime ignis miraculo teriti, qui sub aqua arderet (Callinici inuentum) tempestate etiam graui oppressi, ferè oēs piere. Nec terra felicius res eorū administrata. Victi enim una acie XXX suorum millia amisere. Quare pax hōestissima secuta, pollicitusq; Mauias eorum dux, Ioanni legato imperatoris ad id

missso tributum annuum, auri pondo III millia seruorum etiam honestorum, & equorum totidem. Sexta hoc principe uerę pietatis celebrata synodus Cōstantinopoli. pax ubiq; et floruit, prę terq̄ quod Bulgari trans Danubium repentine bellum ostentarunt. quod cum infeliciter gereretur, inhonesta pace Mysia his ad inhabitandum data est, tributo et annuo promisso. imperauit annum septimum decimum Iustiniano filio hęrede, cum fratribus uninoribus nares amputasset. Pogonatus appellatus, quod imberbis in Siciliam profectus, barbatus redisset. πώγωνα enim Graeci barbam appellant.

Iustinianus.

Vltimus Heraclianę stirpis Iustinianus imperio pręfuit, praui uir ingenij, et uarij, atq; à fide recta abhorrentis. Siquidem synodum aduersus sextam à patre celebratam indixit bonis omnibus aduersantibus, & in primis Romano Pontifice, quē comprehendi mandauit. Bellum aduersus Arabas, & Bulgaros contra fœdera motum, utrunq; calamitosissimum gessit. Quare & crudelitate etiam in suos inuisior factus, Leontij patricij, & Callinici patriarchę dolo deturbatur iperio, atq; Chersonam relegatur nare prius abscissa. Vnde mox fugiens, et ad Trebellium Bulgarorū Regē fuga lapsus, eius opera restituitur, Tiberio, qui Leontio successerat fugato, & Callinico Patriarcha luminibus priuato. Illud sęuitię hominis argumentum traditur, quod

quoties truncatis nares emungeret, toties unū ex iis, qui Leontio fauerant, ad supplicium rapi iubebat. Sexto demum et decimo anno, à Philippico pulsus, quem reclamante Constantino Pontifice, acrius ise ctabatur, (uenerat autem ad illum Romanus Antistes accersitus, et ab imperatore honorificentissime exceptus) uitam & imperium pariter amisit, sexto anno post exilium, cum X ante præfuisset.

Leontius.

L XXXVII annos ab Heraclio ad Iustinianum in una gente imperatum, quod nescio an ulli priorum contigerit, cum Leontius Iustiniano relegato, imperium sibi uindicauit. qui classe aduersus Arabas Africam occupantes ingenti parata, cum infecta re diret, imperio expellitur, postquā treis tantū ānos rerum potitus esset. Hunc ergo Tiberius captum, (sic enim quàm Absimarus dici uoluit) adepto imperio, naribus truncatum custodiri iussit.

Absimarus, qui & Tiberius.

H unc classis in Creta imperatorem dixit, qui Heraclium fratrem statim aduersus Arabas omnia uastantes cum misisset, eius forti opera hactenus repressit, ut à nostris abstinerent. Inde Philippicum nobilitatis præcipuæ Chersonam relegauit, qđ aqla caput obumbrasse uidebatur dormienti. Cæterum septimo post anno cum Leontio captus, à Iustiniano interficitur.

N unquã maior principũ impietas, maior'ue, qđ grauius doleas, socordia. Quippe hic adeptus imperium sextæ synodi decreta altera synodo infirmare cõtendit, gratificaturus monacho, qui imperaturũ illum prædixerat, hoc prædictionis præmium petenti. quare cum loquentiæ multum huic inesset, sapientiæ parum, opesq; imperij iampridem congestas dissiparet, passus etiam Bulgaros Traciam populari, priuatus oculis in ordinem redigitur, anno uno, & mensibus sex uix expletis.

Artemius, qui & Anastasius.

H ic adeptus imperium, cum optime quæ ad pietatem rectã attinent instituisset ex Põtificum assensu, classem ingentem aduersus Arabas in Alexandriam emisit. Verum classiarijs quibusdam contumacius agentibus, qui illum oderant, domum reuersi, Theodosium ignobilem alioqui uirum imperio præficiunt, captũq; Constantinopoli, monasterio Anastasium includunt, cum annum unum, menses tres imperasset.

Theodosius Atramytenus.

O bscuro licet loco natus, non penitendum imperatorem egisset, si diutius illi per Leonem & Cononem Orientis præfectos imperare licuisset. Verum cum

Leonem exercitus imperatorẽ dixiſſet, pertæſus bel li ciuilis Theodoſius ceſſit imperio, monaſticamq; ui tam amplexus ſatis diu, ac felix in ea uixit, cum annos II imperaſſet.

Leon Iſaurus, ſiue Conon.

Obſcuritatem generis (quippe qui apud Iſauros natus exercuerat ſedentariam) cum alijs ſceleribus, tum uero impietate in Deum, ac eius imagines facile Leon æquauit, unde illi cognomen εἰκονομάχυ, & θεομάχυ græcis. quarum perdendi tantus hominem ardor inuaſerat, ut iudæis duobus gratificaretur, qui illum tanto ante imperaturum prædixerant, ut et Conſtantinopolitanũ Pontificem Germanum nomine aduerſantem ſede extruxerit, & Romanum antiſtitem obſiſtentem comprehendi iuſſerit. Sarraceni certe ducibus Maſgalda, & ſolymano Cõſtantinopolim triennali obſidione, terra, mariq; fatigarunt. Verum peſte, fameq; confecti, à Bulgaris etiam ſæpe uicti, claſſe magna ex parte igne ſub aquis ardenti conſumpta, pauciſſimis ex tanto naufragio ſeruatis, manifeſtam in ſe numinis iram ſenſere. nec minori interim clade in urbe ſæuitum. trecenta & amplius ciuium millia peſte, fameq; conſumpta. Ridicula plane quidam de cœleſti igne, & nauium numero prodidere. Inde Siciliam Sergij præfecti opera rebellantem ad officium retraxit. circa finem imperij, quod quartum & uigeſimum durauit an-

nū, graui terræmotu Bithynia, Thraciaq; concussa, muriq; Byzantij magna ex parte collapsi, quo Theodosij maioris, et Arcadij filij statuæ ad terram deiectæ. Et quæ res flectere impij principis animum ab impietate debuerat, tanquā in manifesta Deūm ira, ille uero ad priuatum quæstum retulit, tributo ad restituendos muros imposito, ut in singula nummismata quatuor & uiginti obolos ærario principis inferrent. quod postea in multas ætates abijt. hoc principe Romani Pontifices ad Francos primum respexere.

Constantinus Copronymos.

Impio patri scelestissima successit proles Constantinus cognomento Copronymus. quod infans baptismi lauacro admotus medijs sacris alimoniæ excrementto aquam polluerat. is non solum patris impietatem in abolendis diuorum imaginibus reddidit, uerum etiam grauiore scelere reliquias eorum aut contempsit, aut combussit. quam in numina impietatem immanitas hominis inuisiorem fecerit, dū nobilissimum quenq; tollendum è medio curat. Antistites certe Constantinopolitanos unum et alterū ignominiose prius habitos, et grauiter ad hæc excruciatos capite plectit. hic Bulgaricum uariante fortuna bellum terra, mariq; gessit. Artabasdum primæ nobilitatis hominem imperatorem ab orthodoxis creatum post biennium à se captum, oculorum usu cum liberis priuat. grauissimum hyemem, uti pontus, Bosphorusq; ipse thracius per glaciauerit, ex

pertus, post infinita flagitia exquisitissimo cruciatu consumptus obijt imperij anno XXIIII. Duob. mensibus minus.

Leo.

Non imperij solum, sed paterni sceleris hæres aduersante matre Bulgaria sanguinis pietissima successit Leo. qui ad impietatem sacrilegiũ etiã addiderit. Nam coronam à Mauricio Principe Deo dicatam nefario capiti imponens captus gemmarum & auri splendore, breui pœnas luit. caput enim impium carbũculi apostemate statim intumuit. tandẽ ardẽtissima febri subsecuta impiũ spiritum nefarius exhalauit imperij anno uno.

Constantinus Leonis F. & Irene mater.

Redditus tandem his principibus ueteri religioni suus nitor, reddita uetus pietas Irenes matris opera quæ attici sanguinis forma insignis, sed probitatis opinione insignior Leoni nupserat. Quare conuentu trecentorum & L. patrũ Nicææ indicto, quæ septima synodus habetur, tẽplis, diuisq; suæ restitutæ sunt imagines. Nec multo post tamen Constantinus iam adultus matrem haud amplius passus, imperio deijcit, eiectam in ordinem redigit. Nicephorũ imperatorij et ipsum stemmatis, in quem suffragia multorum tacite inclinabant, oculorũ, et linguæ usu priuat. et nequid sceleris deesset, Maria uxore monaste

rio obtrusa Theodorā concubinam inducit matris consilio, ut filium inuisum omnibus faceret. unde mox rerum sola potita, filium in potestatem redactū excæcat. eadē die, qua sexto ante anno Nicephorum ille eodem supplicio affecerat. ipsáq; non multopost à Nicephoro pulsa in lesbum īsulam relegatur. huius imperio quod fuit cum filio annorum decem, lamina inuenta est super cadauer his uerbis. Christus nascetur ex uirgine, in eum credo. Constātini & Irenes imperio. ó Sol iterū me uidebis. sed & Carolus à Leone Romano Pontifice imperij corona donatur uirtutis, & pietatis ergô.

Nicephorus.

Piget plane, ac pariter me pudet, tot portentis uerius, quàm principibus referendis immorari. nisi qđ præterquam quod rei series ita exigit, non nihil & huiusmodi homines uitæ prosunt, dum eorum exitu & deterrentur pessimi, & optimus quisq; ad uirtutem, hóestumq; accenditur. Nemo. n. maiore homīnū opinione ad imperiū uenit, dū singulos aut mulie bris impotentiæ, aut flagitiosissimi principis tædet. nemo auarius, aut crudelius adminiſtrauit. quorum scelerū mox pœnas meritas luit. à Bulgaris. n. pauloante à se uictis īprouiso noctis assultu oppressus, ipse cum toto exercitu ad internitionem cæditur. Stauracius filius saucius humerū uix Adrianopolim euasit. hic Venetarē sociali classe aduersus Gallos iuuit. Populoniā dolo magis q̄ ui captā diripit.

Adrianopoli in quam euaserat, post patris interitum imperator ab amicis salutatus, non multo post à Michaële Curoplate Rangabe cognomento, qui procopiā sororem eius in uxorem duxerat, imperio deturbatur, et monasterio icluditur, postquam cum patre annos IX imperasset.

Michael Curoplates Rangabe cognomento.

Melior pacis artibus, & pietate maior duobus à me proxime relatis successerat Michaël, si quàm in toga bonus, tam bellicis rebus administrandis uiguisset. à qbus tantum abhorruit, ut ad unam aduersam cũ Bulgaris pugnam, à qbus castris etiam exutus est, ita conciderit, ut accepto nuntio de Leonis imperio. monasterio sese abdiderit, habenas regni facile concedens post annum alterum imperij. hic cum Carolo Frãcorum Rege fœdus ita inijt, ut Veneti suis legibus, ac iure uiuerent, imunitate his seruata, quam ad eam diem in terra Italia retinuerant.

Leo Armenius.

Pardi Patricij filius magno omnium gaudio, maiore spe rei Romanæ præficitur. nec conceptã de se hominum animus spem frustratus esset, nisi egregias uirtutes crudelitate in suos, & impietate in Deum mox fœdasset. Quippe qui parta de Bulgaris insigni ui

ctoria, cum ab armis quies esset, ad cædẽ multorum conuersus, Diuorum imagines deleri penitus iubet. nec præsagijs aut somnijs maternis cladem immunẽ tem euadere potuit. Nam à Michaële Traulo, quem in custodia detinebat, noctu per insidias, dũ sacris operatur, cæsus obijt post annos imperij septem, et menses quinque.

Michaël Balbus.

Amorium Phrygiæ superioris oppidulum dedit hũc principem non humili solum, sed sordido etiã loco natum. ad quæ impietas quoq; accesserat ex hæresi Iudæorum, atq; Thinganorũ hausta. linguæ præterea uitio balbutientem, unde græci ψαῦλον appellauere. hic post interfectum Leonẽ, à quo ad tãtam fortunam euectus erat, Thomam, qui tyrannidẽ iuaserat, uario primũ rerũ euẽtu tãdẽ oppressit. defectionisq; socios cum ipso Thoma sustulit. Sarraceni hoc Principe ex Africa profecti Cretam insulã occupant, totamq; ferè in ditionem redigunt, græcosq; duplici prælio uincunt. ipse princeps, cum annos octo, menses nouem imperasset, Theophilo filio per manus imperium tradidit. Vetus oraculũ innotuit, tum rem romanam in lapsum præcipitem ruituram, cum Balbus & auarissimus princeps imperaret, qualis hic uir fuit.

Theophilus.

Maior iustitiæ cultus in Theophilo filio, quippe qui sa

cillimum sese statis diebus adeuntibus exhiberet, & ad seueritatem interdum propensior acrius delicta puniret. sed par impietas, ut qui diuorum imagines ex paterna æmulatione auersatus, nō paucos, qui eas colerent, ad mortem usque cædi iussit. Sarracenis Asiæ prouincias uastantibus bis congressus, bis uictus est, castrisq; exutus. Quin etiam Amorium, unde illi genus ab his obsessum, & proditione captum diripitur. cumq; annos duodecim rebus præfuisset, dysenteriæ morbo perijt.

Michaël Theophili, & Theodora eius mater.

Fecit Irenes Cōstātini matris administratio, ut fœminei non pœniteret imperij. Quare Theophilo uita functo, Michiaële filio adhuc infante, & sub tutelam matris, ac principū uirorum relicto, Bulgari Scythicum genus pietatem nostrā populariter sunt āplexi, cū Theodora gēitrix rebus adhuc præesset. Verū ipotentiā muliebrē qs æquo aīo ferat, ubi præsertim impietatem afferat? Nā et illa diuorū imagines execrata est. Cæterū ipietatis pœnas mox dedit à filio monasterio inclusa. qui auo similior quàm patri per summam ignauiā, ac prodigalitatem rem afflixit. à Sarracenis etiā castris exutus. nec minore insania circensibus ludis oblectatus est. qbus dū plus nimio indulget, Basilium Macedonē Barda interfecto, cōsortē imperij adsciuit. à quo mox occisus est iperij āno XIIII. quorū treis cū matre egerat.

Quis crederet & hunc captiuum inter uenales Constantinopolim adductum Romanæ rei præfuisse? qnec patriam, nec parentes saltem cære possēt? præfuit tamen, & eo rerum successu, ut ad eius nepotes imperij maiestas transierit. primum igitur adepto iperio profusissimas Michaëlis largitiones reuocauit, ut dimidium eorum, quæ accepissent, ærario inferent, et treis liberos imperij hæredes instituit. inde in Sarracenos, qui Cretam occuparant, profectus, ab his nauali prælio superatur, quos tamē alieno ductu post uicit. Hoc iperāte Sarraceni ex Africa soluentes, cū Italiā magna ex parte uastassent, Dalmatiā quoq; populati sunt Rhagusio etiā capto, quos Nicephori Phocæ ductu ide post eiecit, Bario ani ditionē suā redacto. tametsi Veneti una atq; altera expeditione rē Christianā iuuissent. Cæterum cum annos XX imperasset à Ceruo in uenatione cornu ictus mox perijt. Vir frugi, & quem principem non contemnas.

Leo Basilij Philosophus.

Constantino filio maximo natu, uiuente adhuc patre uita functo Leo cognomento philosophus frater successit. qui Bulgaros desciscentes Turcarum auxilio primo uicit. Verum ab his per inanes inducias delusus magna clade afficitur. inde in Sarracenos classe comparata Nicetæ ductu egregiam uictoriam peperit literarum omnium & astrologiæ in

primis

primis peritus. et qui filiũ Constãtinum imperatu rum diuinaret. tandem post annos quinq; et uigin ti menses treis alui doloribus fatigatus, Alexandro fratri imperium per manus tradidit, cui filium cõ mendauit.

Alexander.

Nec Basilio patri, nec Leoni fratri similis Alexãder successit, uir luxu & ignauia perditus, annum & mensem rerũ potitus. q cum nec ipse recte admĩ nistraret imperium, & ignobilissimum quenque ac turpissimum rebus præficeret, erumpente naribus sanguine extinctus est.

Constantinus.

Septennem hunc pater Leo sub tutela matris & nobilium quorũdam reliquit. quorum diligentia Andronicus Ducas tyrannidis inuasor oppressus est. inde Bulgaris Thraciam uastantibus bellũ idictum. quod feliciter sanè Phocæ ductu successerat, nisi casu quodã consternati milites iã uictores in fugam conuersi fuissent. Eadem quoq; fortuna alterius in Bulgaros expeditionis fuit ducum discordia, et ambitione. ut et Constantinopolis à Bulgaro hoste sit obsessa, et Romanus Lecapenus Zoe Cõstantini matre prius eiecta, imperij socius adscitus à Constan tino necessario sit, q Helenã eius filiã in uxorẽ ẽt duxit. Cæterum Romano in exilium pulso, Christophoro q; eius filio cum tota Lecapenorũ gente ex tincto, ipse rem imperij per annos undequadragin

in satis prudenter administrauit Beneuento de Langobardis expugnato, & tyrannis quibusdam oppressis, Turcarumq; principibus aliquot Christiana pietate imbutis. hic à literis, optimisq; disciplinis non abhorrens, quas penè extinctas ab interitu uindicauit, librum Romano filio reliquit. in quo summam totius imperij, sociorum omnium fœdera, hostium uires, rationes, consilia explicuit. quem nos in bibliotheca nostra tanquã thesaurũ seruamus, in quo multa de Venetis etiam nostris imperator ipse disserat.

Romanus Lecapenus.

N*on iusiurandum sanctissimum, quod præstiterat, non gener Constantinus obstitit, quo minus imperium et sibi & Christophoro filio Romanus uindicaret. Constantinumq; penè in ordinem redigeret. is uero cum Bulgaricum bellum contra Simeonem eorum ducem infeliciter gessisset. & sextum ac uigesimum annum præfuisset, tandẽ à Stephano filio captus insulæ includitur. mox & eius filij à Constantino comprehensi alter in Proconnessum, in Lesbum alter relegatur.*

Romanus Leonis iunior.

V*ir omniũ ignauissimus, luxuq; ac otio perditus post Cõstantinũ patrẽ imperiũ suscepit Romanus noie. ꝗ tamen alieno arbitrio rexit. ingenio alioq nõ malo, sed iterdũ solerti, ubi animũ adiecisset. foris aduersus Sarracenos, ꝗ Cretã occupabant, Nicæphorũ*

ductu et aduersus Turcas Asiã uastantes eiusdem Nicephori & Leonis fratris imperio felix. Domi in matrem, ac sorores impius. ut regia eiectæ quæstum meretricium sint amplexæ. ipse ludis ac crapulæ intentus post tertiumdecimum imperij annum obijt ueneno etiam potionatus.

Nicephorus Phocas.

Nobilissimus haud dubie Romano successit Nicephorus cognomento Phocas, Phocæ Nicephori nepos, q̃ in Sicilia contra Sarracenos res egregias gesserat. simulac igitur adeptus imperium est, classem in eosdẽ Sarracenos occupãtes Siciliam instruit. ipse in eosdẽ Asiam uastantes exercitum duxit. in Sicilia res infeliciter per duces acta. ipse Ciliciam et magnam Asiæ partem lætis auspicijs recepit. mox Antiochiam noctu aggressus pulsis Sarracenis, imperio subdidit. Sed quàm bellica re fortunatus, tam domi infelix, dum auaritiæ, socordiæq; sese emancipat. ex quo in odium ciuium incurrens, facile à Ioanne Zimisce adiuuante Theophania Nicephori uxore. noctu intra cubile interficitur, cum rerum potitus esset annos sex, menses totidem.

Ioannes Zimisces.

Clarus hic iam antea militari laude imperium assecutu: Basilium, et Cõstantinum fratres, Romani iunio ris filio: imperij consortes adsciscit. in Rhoxola=

nos Bulgariam sibi uendicātes felicissime rem gerit, Phocam Nicephorum rebellantem capit. indeq; Bulgariam omnem imperio adiecit eiectis inde Rhoxolanis, Sphēdoslauoq; eorum Rege ad deditionem coacto. mox Constantinopolim reuersus, cum triumphantis specie inuectus urbi esset, potionatus post imperij annum sextum, & menses sex decessit.

Basilius, & Constantinus fratres.

Nulli diuturnius rerū potiti, quippe qui annos LIII præfuerint, et ne sine ciuili bello rem transigerent, Bardæ Scleri ambitio fecit. quē inuasorem imperij tandē acie uictū ad Persas fugere cōpulere. nec multo post Phocas Barda cognomento ab exilio reuocatus, idignatusq; post rē præclare aduersus Sclerū se duce nauatā, ab imperatoribus contemni, desciuit. quem & ipsum cœsum in acie superarunt. inde in Bulgaros itum. quos prælijs aliquot uictos ad deditionem tandem totius gentis Basilius compulit usus ad compescendam eorum perfidiam grauiore in uictos poena. Nam quindecim millibus eorum captis oculos effodit, uno tantum incolumi, qui eis ad Samuelem eorū ducem præiret. Quare dolore animi Samuel affectus, non multo post obijt. Bulgaria igitur omni subacta, & imperij terminis undiq; ampliatis post septuagesimum & alterum uitæ annum decedens Constantinum fratrem successorem reliquit.

Hic cum fratre particeps dignitatis potius quam potentiæ, post fratrem per summam ignauiam & luxuriam ita se gessit, uti obscurissimis & barbaris hominibus rem totam traderet. illud eo principe dignũ laude gestum, qđ Diogenes, qui Syrmio et Bulgariæ præerat, Patzinacas Istrũ superãtes uicit. Decessit tertio imperij anno septuagenarius, Zoe filia Romano Argyropylo in uxorem collocata.

Romanus Argyropylus.

Hunc Zoæ filiæ Constantinus ut omnium nobilissimum, q imperij hæres esset, delegerat optima de eo omnium spe. quam sub initia nequaquam frustratus est, cũ multa in melius mutarit. summa ẽt liberalitate in omnes usus. Verum cum Sarracenica Asiæ expeditio parum ex sententia illi cessisset, repente mutatus totum se ignauiæ, ac pecuniæ colligẽdæ tradidit. nec multo post Zoæ uxoris insidijs et Michaelis Paphlagonis adulteri dolo intra balneas aquis immersus obijt, cum annos quinque & dimidium regnasset.

Michael Paphlago.

Quis non effrenem in quinquagenaria fœmina libidinem execretur? aut fortunæ ludum in hoc principe non admiretur? mancipium uidelicet barbarũ, nec ulla re nisi forma commendatum, mente etiã con

motum, labensq; ad singula momenta, spuma insup oris fœda, septem tñ ãnos īperauit. nec malũ omnino principem egit. Nam et tricennales inducias cũ Aegyptio Rege pcussit. et Edessam obsidione liberauit, & domi in suos facilis, ac beneficus admodum fuit. uni Zoæ propter expertam libidinem parum æquus. qui cum intercutis etiã morbo laborare cœpisset, Michaelem Calaphatem hæredem imperij esse uoluit.

Michaël Calaphates.

Hic adoptatus à Zoe, præter sordes parentum, qui naues apud Paphlagonas pice oblinerent, unde Calaphates etiã dictus, auare, ac crudeliter rẽ susceptã administrauit. ingratissimus enim in omnes, patruum authorem tantæ maiestatis primum eiecit. reliquos deinde cõsanguineos execuit. inde Zoẽ matrem in insulam relegauit. quod cum indignissime omnes ferrent. populi cõspiratiõe restituta Zoe, fugiens cũ fratre Constantino à turba capitur. et uterq; oculorũ usu, familiari græcis pœna priuatur. mensibus quatuor & totidem dies rerum potitus.

Zoe, & Theodora.

Flagitia principũ, ut muliebre imperium æquius uideretur, effecere. Quare sororibus duabus ĩperij fasces, ac maiestas asserta. Cæterũ ut uariũ, ac mutabile semper est fœmina, facile Zoæ ardẽti adhuc libidine persuasum, ut maritũ asciscæret. cumq; ali

quot fastidisset, Constantinum Monomachū ab exilio reuocatum imperatorij & ipsum stemmatis, uirum sibi adiungit, et imperatorem pronuntiat mēsibus tribus uix exactis.

Constantinus Monomachus.

Hinc prima imperij labes. hinc reliquae, quae cōsecutae sunt clades, ortū habuere. pricipe adeo ignauo et libidine pdito, ut cōcubinā egregia alioq; forma uxoris legitiae loco habuerit, quā efflictim depiret. Duplex illum factio sub initia Maniacis uidelicet Georgij, et Leōis Tornicij ē aggressa. sed Maniacis motus, qui ex Italia ī Epeirum transierat, una pugna secunda & ducis morte facile compressus. Torniciana defectio eo grauior, quo diuturnior. sed eo post aliquot praelia tandem capto, & oculorum usu priuato, facile consedit. hoc principe Turcarum arma tunc primum per Asiam latius euagata. uicti tamen interim Rhoxolani. et patzinacae scythicū genus hominum. Zoeq; uxore septugenaria fato mox functa, & ipse tandem morbo praegrauante decessit post ānos iperij bis senos, et mēses octonos.

Theodora.

Non pudeat, & Theodoram Zoes sororem, quae biennio uix imperarit, nostris inserere commentarijs, quandoquidem non muliebriter foemina rebus praefuerit. Quinimmo tanta domi, foris q; quies & oti

tum fuit, tanta rerum omnium ubertas, ut fœminei imperij neminem pœniteret. uerum ingrauescente cum ætate morbo illecebris eunuchorum Michaelem iam senem in curæ partem cum aduocasset, ipsa non multo post fatis, naturæq; concessit.

Michael senior.

V ix annum unum rerũ potitus erat, cum Isaacij Comneni motus i ordinem illum redegit. uirũ genere & opibus clarum. cætera minus ad imperandum idoneum ætate etiam prægrauante. qui priuatus nõ multo post obierit.

Isaacus Comnenus.

T andem uirum fortem & pace, belloq; illustrem constantinopolitana res sortita fuerat. Isaacum. s. Comnena gente nobili, si ultra biennium sceptri, regniq; potitus esset. uerum ille lateris morbo inter uenãdũ subito oppressus, cũ de salute desperasset, cu cullã monasticã idutus regno se abdicat, Cõstãtino Duca de Sẽatus populiq; uolũtate successore declarato. Sunt qui scribant tanta continentia eum fuisse, uti nec uxorem cognoscere uellet post prolem semel ex ea susceptam. cũ tñ ad morbi remedium medici in primis consulerent, ut coitu frequẽtiore uteretur.

Constantinus Ducas.

E t hunc suorum conspiratio sub initia grauis exce-

perat. quam cum nõ sine discrimine compressisset, ad reip. administrationem conuersus, non pessimũ principem egit. Veræ pietatis cultor, et æqui obseruantissimus, sed auaritiæ studiũ prægrauabat. un de iuisus suis, hostibus etiam ludibrio fuit imperijres undiq; uexantibus. accessit ad externa mala familiaris Constantinopoli clades grauis terræmotus. quo tẽpla, ædesq; multæ corruere. sed morbo inualescente Eudociæ uxori & filijs sceptrũ tradens anno septimo & mense sexto imperij, cum sexaginta et amplius uixisset, excessit.

Eudocia, & filij.

Poterant res domesticæ fortasse muliebri prudentia non incommode administrari, si à bellis externis quies affluisset. sed imminentibus undiq; barbaris uicit eorum sententia, qui uirum idoneum præficiẽ dum rebus esse contendebant. Quare iurisiurandi oblita, quo marito morienti sese obstrinxerat, nõ su perinducturam se imperij rebus maritum alium, siue etiã coacta, Romanum cognomento Diogenem filijs etiã nõ improbantibus post menses septem imperij, uirũ sibi adiunxit, qui remp. prudentia ac fortitudine tueretur.

Romanus Diogenes.

Huic Diogenes pater fuerat haud dubie domi, militiæq; clarus. qui postea tyrannidis affectatæ reus

seipsum præcipitauit. paternæ igitur laudis æmulator filius, cum uictoriã egregiã retulisset ex hoste barbaro, dignus est habitus, quẽ Eudocia in tori, ac reę; partem acciperet. quam tamen non multo post facile pœnituit, cũ insolentiæ hominis pertederet, q rem ad se totam traheret. prior expeditio i barbaros Asiam uastantes uario rerũ successu illi administrata. Altera funestissima Romano milite uel fugato uel cæso; ipso certe imperatore (quod ad eam diem nunquam contigerat) capto. ferunt AZan Turcarum principem ad primum nuntiũ capti imperatoris Romani uix credentem constitisse. mox ad se adductum, et cognitum in summo honore à barbaro habitum, et amplis donatum muneribus, pace inita dimissum. sed ByZantij omnia ad primum cladis acceptæ nũtium mutata erant. ipsa Eudocia relegata. Romano abdicatum imperiũ. et Mihael maximus Constantini filius rebus præpositus. Ipse Romanus, cum bellum frustra pararet, tandem deditus præter iurisiurandi religionem oculis immanem in modum prius effosis deportatur in insulam. ubi non multo post decedens ab Eudocia uxore sepelitur post annos tres, menses autem octo.

Michael Constantini Ducæ filius, Parapinacius.

I gnauissimum principẽ numina nobis (ut arbitror) iam pridem infesta dedere. quem à fame, quæ sub eo inualuit, Parapinaceum appellauere. Cũ igitur

imperij res pari ignauia ac sæuitia uexarentur, Principe sub Psello magistro uersibus tantum factitandis intento, Nicephorus Botaniates cognomento haud dubie nobilissimus imperiū sibi asseruit. quē in socordis principis inuidiam ciues facile admisere. Michaele prius cum uxore & filio post sextum imperij annum et menses sex cœnobio incluso.

Nicephorus Botaniates.

A *Phocæ imperatore stemma huic ductum. quare tanquam omnium nobilissimus Michaele facile reiecto surrogatur. qui Comnenorum fratrum forti primum, fideliq; opera usus, qui Bryenniū tyrannidis inuasorem, & Basilacū sustulerant, mox ab illis defectionem meditantibus imperio deturbatur ãno III q̃ iperare cœperat. ipse monasticã uitã secutus. Alexius autē Cõnenus minor natu militari turbæ acceptior iperator salutatur, q ByZantiū ingressus die Dominicæ cœnæ sacratissimo magnæ hebdomadis hostilem in modum urbē totam diripuit, nullo non iniuriarum genere in ciues edito.*

Alexius Comnenus.

S *uccessit iam hinc familia, unde hæreditarium, ac propè iustum in græcam gentem odiū ad nos transmissum sit. Nam et si iampridem sub Photio schisma cœperat, manebat tamen qualiscunq; Romani Põtificis maiestas. et male sartam gratiã affinitates quæ*

dam cum principibus nostris initæ focillabant. Alexius autem ueluti ex professo hostis latini nominis præter bellū, quod cum Roberto Viscardo infeliciter gessit Venetis etiam armis adiutus, Gallorū memorabilē illā expeditionem, quā suspectā semper ab initio duxerat, perturbare conatus ē. Cæterū non succedente consilio his conditionibus commeatu, et alijs necessarijs rebus adiuturū se Gallos recepit, si quæcūq; cepissent ex hoste, sibi restituerēt. ex duci bus certe nostris plurimū Boamundo Normanno ꝙ ferre uisus est. Conuersus inde ad pacis artes orpha notropheion erexit & musæum. in altero pueros puellasq; parentibus orbos alendos, in altero erudiendos instituit, sumptusq; his ex regio uectigali datus. ipse uero morbo fatigatus post septimum & XXX imperij annum, menses quatuor cum dimidio moriens Ioanni filio, reluctante in primis matre, imperium reliquit.

Ioannes.

Ioannes, quem nostrorum quidam Caloianem appellant, ubi imperium adeptus est, suos omnes dignitatibus ornat in Isaciū fratrem propensissimus, quem incredibili charitate dilexit. uarijs expeditionibus in Asiam usus Turcas, Persasq; prælijsq; aliquot uicit, urbesq; illis nō paucas ademit. Latinorū militum fortem, fidelemq; operā semper expertus, legatos ad Innocentium Pontificem, et Lotharium imperatorē uictoriam de Rogerio gratulaturos mi

sit. tandē memorabili exitu in uenatione sagitta ue= nenata digitum dextræ saucius post quintum & ui gesimum imperij annum et menses octo, natu mino ri Manueli sceptrum reliquit, cum Isacium ut mi- nus ad imperandum idoneum reiecisset. non conte= mnendus omnino princeps.

Manuel.

N *ullus infestior in nos fui. nulli inuisiores successus nostrorum fuere. ut Corradum Germanum et Lu douicum Francorū Regem uarijs insidijs fatigarit. quare coacti intempestiue Bosphorum traijcere, cū in locorū angustijs à Græcis nostri cæderentur, fa me quoq; laborare cœperunt. sed famē morbus etiā subsecutus gypso p summū scelus farinæ immisto. Quare indignatus Siciliæ Rex Rogerius bellum il li indixit. indictū fortiter gessit. uastata omni ora Græciæ, & ByZantio etiam per suos duces adeo in sultatus, ut sagittas argenteas, aureasq; hortis regijs immiserint. Venetis etiam non minus infestus cō tra ius gentium Henricum Dandulum eorum lega tum uiolat. negotiatores oēs, quos simulata pace e- uocarat, uno die comprehendit. ex quo Venetis ar= mis pressus tandē promissa bonorum restitutione æquis pensionibus pacē impetrat. præliū cum Tur cis funestissimum gessit, in quo penè captus est. Fede ricum Aenobarbū etiā italicis auxilijs exercuit. rectæ fidei dogmata perturbare per insaniam ador tus, non prius abstinuit ab incepto, quàm omnes*

aduersantes sibi uidit. demum cum astrologiæ peritissimus haberetur, sponderetq; sibi multos adhuc uitæ & imperij annos, totiusq; orientis imperium agitaret animo, post XXXVII principatus annos monasticam uitam secutus morbo perijt, Alexio filio paruulo relicto.

Alexius.

Patri puer Alexius adhuc successit, qui fatigatus multorum insidijs, Andronicum maxime infestũ habuit. uirum callidum & impium, qui ex Isacio Comneno Ioannis fratre natus nobilissimus haud dubie habebatur. is Constantinopolim ingressus primum tutorem egit. inde participem imperij. Demũ præter iurisiurandi fidem Dominici etiam corporis & sanguinis haustu sacratiorem, Alexiũ quindecim tantum annos natum, cum treis ãnos, à patris morte rerũ potitus esset, miserabiliter excruciatum necari iubet. capiteq; abscisso, reliquum cadauer in mare proiecit.

Andronicus Comnenus.

Callidissimus mortalium, ac sæuus, cætera non improbandus, si regnandi libidinem demeres, bienniũ rebus præfuit omnibus ob insitam sæuitiã inuisus. Quare bello etiam à Gulielmo Siculo appetitus, cũ undiq; premeretur, tandem ab Isacio Angelo præter suam, omniumq; opinionem imperio deijcitur.

captusq; ac per urbem camelo sedens circumuectus manu abscissa, oculoq; effosso, turbæ, uulgiq; tumultu lacer perijt.

Isacius Angelus.

Comnenorum sublata stirpe, ad Isacium cognomento Angelum summa rerum præter omnium spē defertur. qui cum prudenter se gerere sub initia uidetur, classem ad recipiendam Cyprum frustra comparauit. bellum etiam cum Mysis, qui & Vlachī dicuntur, Petro et Asane fratribus defectiōis authoribus infeliciter gessit. uarias īterim multorū tyrānides oppressit. Federicum Aeneobarbū in Syriā properantem magnifice excepit. ipse uero, cum in nostros beneuolo animo esse uideretur, ab Alexio fratre, quem captum à Turcis redemerat Isacius, per summum scelus imperio, oculisq; priuatur.

Alexius Fratricida.

Non ingratus in fratrem solum, sed planè impius Alexius uideri possit, qui non solum maiori fratri imperium per scelus ademerit, uerum etiam nepotem extorrem pateretur. sed affuit non multo post grauis ultio. restitutus enim nepos patrem adhuc uiuentem rebus præficit. ipso autem Alexio fuga dilapso, nepos Alexius Isacij filius post subitam patris mortem imperator est dictus Gallorū, Venetorumq; armis præualentibus.

Puer annorum duodecim cũ Pãnonas, Gallosq; per matrem uxoremq; attingeret, Venetorũ Gallorũq; ope in imperium restituitur. id uero præter alia in fœdere sanciẽdo diserte cautũ, ut patriarcha Cõstãtinopolitanus Romano Põtifici tanquã maiori subesset. & damna Francis, Venetisq; à Manuele illata compensaret. qui mense post restitutionem suam uix exacto, cum satageret rerũ, quas promiserat, à Murziphlo quodam ignobili, quem tamen ad summum dignitatis gradum extulerat, fraude puer necatur. sed Murziphlus & ipse nõ multo post in Peloponnesso captus, & Constantinopolim retractus per summam ignominiam & cruciatus obijt.

Balduinus Flandrensis.

Excellens Veneti sanguinis uirtus adiuta Gallicis armis imperium, quod tot annos factiosissima et turbulentissima Græcorũ natio possederat, latino nomini facile asseruit. Capta eni urbe post Murziphli fugam, Balduinus Flandriæ comes XV uirum suffragio imperator eligitur. Veneti priuo suffragio Thomam Maurocenum (quando ita cõuenerat, ut ipsi antistitem darent, si Gallus imperaret) patriarcham designant. qui statim ad Romanum Põtificem profectus, eum dignitatis suæ authorem fecit. moxq; reuersus celeberrimo gentiũ cõuentu Balduinũ imperij corona donat. qui uix anno circum

acto cum

acto cum præter Adrianopolim cuncta recepisset, moriens fratrē Henricum successorem habuit. Sunt qui annos V imperatum prodant.

Henricus.

Balduino fratri successit Henricus. qui pace cum Vlachis firmata, & filia ducis eorum in uxorem ducta, domi, forisq; cum prudenter se gereret, in Thessaliā profectus Gulielmū filium Bonifacij Regem Thessaliæ declarat. mox moriens Iolantā filiā Petro Antisiodorensi nuptam reliquit hæredem. anno imperij XI.

Petrus Antisiodorensis.

Hic uxorio iure (quādo mascula nulla supererat proles) innixus ab Honorio Pōtifice ad Laurentij fanū extra urbē īsignia imperij accepit. inde Venetis nauibus soluens, cum Dyrhachium in Venetorū gratiam frustra tentasset, a Theodoro Lascare, qui se Græcorum imperatorem gerebat, per assimulationem pacis præter iurisiurandi religionem, & fidē medio conuiuio obtruncatur. sunt qui circa nemorosa Thessaliæ loca (tempe ea uocant) insidijs captum & in uinculis asseruatum prodant.

Robertus filius.

Nulli dubium esse potest, tres a me principes relatos pietatē ac fortitudine eximios fuisse. quibus tamē fortuna haud sanè arriserit. tum quod rerum diu

potiori nō est datum, tum quod in tanta imperij nō uitate obnoxiam ac planè precariam potestatē agerent. Eadem propè sors Roberto affuit, qui ad paternæ captiuitatis nuntium Byzantium aduolans, cum sese optime gereret, Veneti nominis ob seruantissimus inuidiam unius ex purpuratis suis sensit. q. abductam sibi ab illo sponsam iniquissime ferens impotens animi cum domesticis in Regiam irrupit, dehonestatamq; naribus puellā cecidit. quā iniuriam ulturus Robertus, dū Romam contendit, atq; inde reuertitur, in Achaia morbo decessit, re interim omni Veneto prætori demandata.

Balduinus.

Quasi fato euenisse dicas, ut quemadmodum à Balduino auspicia regni cœperant, sic in Balduino cō ciderent, patri Roberto sufficitur Balduinus filius. Cui, ꝙ ꝑ ætatem tantæ rerum moli non uidebatur idoneus, Ioannes Brennius socer adiutor datur. qui præualentibus Græcorum armis, cum Venetorum auxilio sæpe rem tutatus eēt, tandem oppignerato filio & Crucis Dominicæ parte, quinetiam templorum donarijs omnium ablatis, cum ingentem exercitum ad Bosphori fauces obiecisset, per eius absentiā à Michaële Palæologo proditiōe recipitur Byzantiū. ita dum externam uim formidat, domestica opprimitur. Anno igitur sexagesimo ferè quàm imperari à nobis cæptum est, Byzantium amissum est.

tur & hoc ipsum cum studiosis omnibus, tum Lascareæ familiæ haud dubie clarissimæ, ut qui interim ad Adrianopolim rei præfuerint, nõ ignorẽtur. quousq; Michaelis Palæologi uirtute Græcis iterum uindicatum imperium est. Imperator Alexius cognomento Angelus, quem fratricidam superius ostendimus, Theodoro Lascari filiam despondit, dotisq; nomine imperij titulos genero tribuit. huic mascula proles ex uxore nulla, fœmina tantũ Irene filia fuit. quam Ioanni Diplobatazio ĩ matrimoniũ iunxit. ĩperiumq; illi p manus tradidit. Cui postea Theodorus filius successit. ex quo Ioannes. quem Michael Palæologus puerũ cum interfecisset, ipse sibi et posteris per summum scelus imperium uẽdicauit.

Michael Palæologus.

Vehementis spiritus uir, cũ illũ fiduciariæ quodãmõ tutelæ ptederet, ĩperiũq; sibi ac suis destinasset, Gulielmum Achaiæ pricipatu primũ spoliat. inde Byzantio capta, cum Venetis bellum diu gessit. à quibus facile imperio deturbari potuit, nisi Genuenses obstitissent. quare inducijs initis Lugdunũ ad cõciliũ uenit, ꝙ Gregorius Pontifex indixerat, facileq; illi cum Romano Pontifice conuenit. ex quo tantam inuidiam græcanicæ gentis contraxit, ut nec morienti iusta persoluerint, & locum sepulturæ negarint. hunc annos quadraginta & amplius rebus

præfuisse, nisi annales dubia prodant, certum est.

Andronicus & Michael filius.

Ex tribus maribus natu maximus Andronicus imperium arripuit. qui Michaelem matre Vngaricæ natum consortem imperij sibi asciuit. quo mox uita functo, præ dolore amissæ filiæ & generi pater Andronicus Constantinum Despotem iuniorem ad imperij successionem inuitat. quod Michaelis filius Andronicus ægre ferens, in Auum insurgit. Genuensiumq; auxilio fretus, ius omne ad se trahit. sed Veneti seniorem Andronicum cum restituissent, tandem prægrauantibus Bulgaricis auxilijs & Genuensium, Auus coactus Venetos destituit, partesq; ligusticas à nepote coactus amplectitur. & septuagenario maior tandem moritur.

Andronicus iunior.

Sex annos & amplius bellum uarium & anceps hic cum Auo gessit. sæpe tamen reconciliatis animis amicorum interuentu, et gratia male sarta nequaquam coeūte. Tandem cū ByZantium nepos clàm ingressus esset, in Auum nihil ultra molitus, illum secum imperare quoad uixit, passus ē. Eo mortuo, cum aduersus hostes Romani nominis res egregias gessisset, multisq; uictorijs clarus esset, undequinquagesimo ætatis anno moritur febre, capitisq; dolore intra quadriduum confectus.

Ioannes Palæologus, & Ioannes Cantacuzenus.

Mortuo Andronico iuniore, cũ Cantacuzeni arbitrio, qui magni domestici dignitatẽ supremã obtinebat, omnia prudenter gererentur, Apocauci fraude uiri obscurissimi, sed solertia et calliditate inter principis amicos præcipuæ dignatiõis, et Patriarchæ ambitiõe in exiliũ truditur. ille uero iniuriæ impatiẽs bellũ quinquennale aduersus Reginam et Ioannẽ gessit Turcarum arma Europæ primus inferens. Cæterum rebus in dies pessum euntibus, proditur illi Byzantium. quod cum occupasset, nulli ferè molestus imperij tantum participem egit, filia in uxorẽ Ioanni tradita. inde in Genuenses socijs Venetis & Arragonijs bellum uaria fortuna gestũ, cui Nicolaus Pisanus dux præfuit. nec multo post bellũ à Palæologo exule Cantacuzeno indictum, Turcarũ in primis ope geritur, quibus etiã in Europa locum inhabitandũ primus tradidit. et cum ex Tenedo soluens improuisus Byzantiũ ingressus esset, tandem Cantacuzenus imperio se abdicans monasticam uitam sequitur. hic Ioannes Matheum Cantacuzeni filium consortem imperij agentẽ tandẽ imperium deponere coegit. et cũ multa fortiter administrasset bella, moriens filio Manueli imperiũ reliquit.

Manuel.

De hoc nihil aliud memorabile proditum, nisi quod se-

ptem filios mares reliquit, quorum Ioannes natu maximus morienti successit.

Ioannes.

A uidus hic concordiæ, pacisq; , principibus cum sacris, tum profanis Græciæ totius comitatus Italiā petijt, Eugenijq; authoritatē secutus Florentino concilio interfuit. paceq; ac concordia perpetua (ut sperabatur) inita, mox domum reuersus non diu superuixit Iosippo etiam Patriarcha Florentiæ defuncto.

Constantinus.

H orret animus tantæ cladis recordatione, & luctu adhuc tanquam in nouo malo mēs refugit. Vrbem totius orientis amplissimā, in qua Christiana pietas millessimum ac centesimum supra nonagesimū primum ānum floruerat, ubi tot principes Christiani, tanta religio, tot diuorum templa, tot reliquiæ conditæ erant, paucis diebus quàm oppugnari cœpta sit, ab immanissimus, ac nefarijs Turcis captā fuisse, in qua nullæ scelerum facies defuerint, non dignitatis, nō sexus, nō ætatis habita ratio. stupra cædibus, cædes stupris additæ. ipsa diuorū templa diruta. ipsa ossa Martyrū canibus, suibusq; obiecta. Constantinus imperator, dum ad portam trepidus se recipit, fugentium trepidatione oppressus obijt. cuius caput hostis ad ludibrium pilo affixum totis castris gestauerit. redēptor ipse Christus (prò pudor

& dedecus nobis æternum) iterum cruci affixus, luto, limoq́; uexatus est. eaque omnia repræsentata, quæ in illum Iudæorum gens olim impia patrarant. Elogium inde additum Cruci. hic est Christianorũ Deus. triduum auitas uexata, atq; ad arbitriũ impotentissimi uictoris direpta. inde quicquid regij sanguinis, mares fœmineq́; illustres superfuere, aut inter epulas prægrauante uino Othomani iussu fœde iugulantur, aut uictoris libidini (quod grauius morte fuerit) reseruãtur. incidit autem clades hæc in annum salutis millesimum CCCCLIII. quarto Cal. Iunias q dies funestissimus, ac religiosissimus eẽ nobis semp debeat. Qua in re subeat ea reputatio à Constantino magno Helenæ filio cõstructam urbem esse Romæ semper æmulam, sub Constantino, q eiusdẽ nominis matrem haberet, captam, Turcarumq́; iugo ad hãc diem subditam. cũ Nicolaus Põtifex Romanæ præesset ecclesiæ, Fridericus Germanis ĩperaret. nostri interim Veneti cũ classem ductu Iacobi Lauretani emisissent ad subitæ oppugnatiõis nũtiũ, hostis Turcæ celeritate præuẽti nullã opẽ lapsis iã rebus afferre potuerunt. regnatũ à Palæologis ãnos ferè ducentos.

De ByZantio.

Fuerit et hoc institutæ rei consequens, ut qui byZantiũ primi cõdiderint, quæ'ue urbis tam celebris incremẽta à prima eius origine ad ætatẽ nostrã fuerint, et q̃ uaria fortuna, pstringã. nam si Castelli

unius originem diligentius perscrutari non ineptũ ducitur, cui quæso ingratum esse possit, urbis tam uetustæ, tam amplæ, in qua imperij Romani maiestas qualiscunq; tot annos uiguerit, ortum, casum'q; percepisse? ByZantium primo in angustissimo Europæ, Asiæq; Euripo posuere Lacedæmonij Pausania duce, Lygos antea dictum. quod uariante deinde fortuna, dum incerti iuris possessio adhuc esset, Athenienſibus, Spartanisq; id sibi certatim uẽdicantibus, tandem libertatẽ sibi asserere, & , dum neuter populus tanquã propriam urbem auxilijs iuuat, liberæ conditionis esse cepit. per quæ tempora res eorũ admodum floruit agro fœcundo, feraciq; in primis, & mari admodum opportuno, unde uectigalia, uectigalibus'q; eorũ augendis piscium uis ingens ad eorum litora deferebatur. Quàm commode posita esset, oraculi Pythij ambages arguit. nam consulẽtibus græcis ubi urbẽ conderẽt, data sors exciderat, sedem oppido Cæcorum aduersam quærerẽt. Chalcedonios haud dubie innuens, qui priores in ea loca profecti Megaris, peiora legerant. pisces etenim ex Euxino in propontidem illati, ubi ad Chalcedonẽse litus incurrẽre, territi candicante saxo, quod à uado ad summa pelluceat, aduersum ByZantij promõtorium ex ea causa Chrysoceras appellatum, præcipiti petunt agmine. Itaq; omnis captura ByZantij. Chalcedonensibus penuria. primum cum Romanis fœdus aduersum Pseudophilippum à ByZantijs initum est. inde semper forti, fideliq; opera eorum multis, uarijsq; bellis usi sumus. Quousq; Seuerus

īperator ocupatā à Pescennio Nigro, eo occiso fun ditus euertit, & in uici formam redegit, agro etiā eorum Perinthijs adiudicato. fuit autem urbis murus mylesio quadrato lapide, adeo indiscreta laterum structura, ut una propè muri compages spectantibus uideri posset. in huius ruinis Cōstantinus magnus aquilæ præpeti uolatu ex Chalcedone illuc regulares funiculos, terq; ac quater inferentis admonitus, urbem ampliore mœnium arcuitu construxit Romæ operibus, & nomine etiam æmulam futuram. quam cum uarijs signis, ac monimentis undiq; conquisitis ornasset, ante V. Iduum Maij Deiparæ Virgini dicauit. Quin et Valēs mathematicæ prædictionis consultissimus annos DCXCVI potituram rerum prædixit. quæ tamē adhuc duret. portus duos habet. quos ductis utrinque cathenis et turribus erectis munitissimos reddidit. illud est, quod Dion grauis i primis author memorabile prodiderit. septem turres eo artificio fuisse cōstructas, ut siquis uni inclamasset, lapidem'ue immisisset, sonitus ex omnibus redderetur æqualis. ita ut ex singulis proprius exaudiretur. Et cum multa ad ornatum nouæ urbis conquisisset, Cochlidem insuper porphyretici lapidis ex urbe Roma aduehendam curauit. cui statuam suam, & clauum unum Christi redēptoris cruciatu insignem superiposuit, quæ Alexio Comneno uiuēte corruerit. palladium etiā ex Ilio cōportatum. Principes à Cōstātino cū diuersa fortuna, tum rerū uario successu multi præfuere. magna tamen eorum pars ambitiosi, crude-

les, auari, et obscurissimi. qđ'q; grauissimum sit, ab orthodoxa fide aut abhorrentes, aut etiam infesti. donec urbs terræmotibus, incendijs, seditionibus intestinis obnoxia, quibus alimentum leuitas gēti insita præberet, adde etiam principum instabilitate in nefariæ gentis Turcicæ libidinem deciderit. in qua non sine nostro graui dedecore septuagesimum propè annū dominati fuerint Maomethes primus, inde PaZaites eius filius, & q nunc omnibus formidolosus Syriæ, Aegyptóq; imnet, Selinus. et quoniam Turcarū proxime meminimus, qui nā illi fuerint, unde'ue terrarum profecti, p quos duces eorū aucta res sit, breuibus explicandum ē mihi. Tū q̄ ea res memorabilis admodū sit, tum quod diuersa quædam quàm nostri hactenus tradiderunt, & (ni fallor) simiiliora ueri proditurus sim. cum alij præter eorum nuda nomina, uix quicquam memoria dignum in multis retulerint.

De origine Turcarum.

Turcæ, partim Caspio mari proximi, q Asiā, orientéq; uastarunt, Caucasíq; ueteres icolæ, qua parte ad arctum uergit, partim inter Scythicas gentes relati, et hunnici sanguinis, qui postea Vngari dicti sunt, existimati. qđ ex græcis authoribus, et latinis aliquot colligas. ueteres scriptores (q sciā) de his nihil præter Mellā et Pli. et ille præter nudū Turcarū nomē in Scythiæ relatione nihil aliud addidit. Siue igitur ueteres illi à Mella relati, siue recens aliquod genus

hominum, eorum certe qui Caspij maris accolæ fuere, tenuissima memorantur primordia, et ut cætera rũ gentium planè obscura. nam septingentesimum ab hinc annum natali solo relicto, in Persidem atq; Asiam minorem primum impetum fecere. sed nec unus dux illis, nec certum imperium. uagi dispalatiq; quo'ue cuique sors affuit, latrocinantes magis, quàm belligerantes prouincias uastarunt. prima sti pẽdia Basilio Macedone imperãte sub Muchumetio Sarracenorũ Principe meruere. quorum præcipue opa Babylonios, Indosq; ille uicerit. Sed peperit his uirtus inuidiam. prohibitiq; ad sua redire, idignati primo secedunt. inde uno alteroq; prælio Tãgrolipicis Mucaletij ducis eorũ auspicijs feliciter aduersus Sarracenos gesto, tã dẽ egregie uincũt, Muchumetiumq; profligatum acie obtruncant. ex quo res Turcica ad Tãgrolipicem delata. is alijs Turcis ad se accersitis Cucumetiũ nepotẽ aduersus Arabas, cũ paratissimus copijs misit. q prælio ab his uictus, cũ à patruo per summum contemptum exceptus esset, eius iracũdiã ueritus, ab illo deficit, et Pasara Chorasmiorum urbe munitissima se se icludit. Tangrolipix interea prælio genti funestissimo in Mediæ finibus cum Romanis Asani alterius nepotis ductu conflixit. Quo uicto & cæso, indignatus ille Aleimum fratrem iterum in Romanos misit. qui egregiam uictoriã capto Liparite Græcorũ duce, et cæsis etiã Iberis Romanorũ socijs retulit. sed cũ Liparitẽ primũ, mox et dona à Pricipe missa facile Turcis reddidisset, nec præstarẽt Romani quod promi

ferant, ingentibus copijs accinctus Tangrolipix Asiam omnem ad euxinum mare aut uastat, aut subigit. uariatũ deinde in gente factionibus exortis ad Gallorum usque memorabilem illam expeditionẽ. qua fracti ab his sæpius, magna etiam imperij parte multati sunt. Donec Othomanus ab hoc Selino, qui rerum nunc potitur, nonus ueterem gentis gloriam asserere ausus est. is obscuro loco & parẽtibus agrarijs natus uirtute, ac calliditate singulari, conflata per seditionem manu, circũferre turcica cœpit arma, in suæ gentis homines non minus infestus quàm in nostros. Paulatimq; rerum successu, & imperandi libidine inflammatus castellum, quod Othomanum de suo nomine appellari uoluit, cœpit. distabat id à Prusia Trapezuntem uersus itinere dierum sex. agebatur autem ãnus salutis nostræ millesimus trecentesimus, præeratq; i Barionæ sede Bonifacius Octauus, erat exitũ Michaelis Paleologi et Andronici nepotis initia. quo tẽpore Germanis Albertus imperabat. Othomanus igitur his auspicijs intra octo & uiginti annos, quibus rerum potitus est, incredibile dictu quantum rẽ suã auxerit. magnã certe Bithyniæ partẽ breui subegit, oppidaq; ad euxinũ posita non pauca cœpit. q moriens Orchani filio regnum per manus tradidit. sub quo dissidio Græcorum Cantacuzeno et Palæologis contendẽtibus, adeo res Othomanica creuit, ut Prusiã Græcis ademerit. et dum Cãtacuzeno magis quàm palæologis fauet, primus in Europam ab eo accersitus traiecit. Caramanum etiam, perfidia in illum

usus, cuius filiam in uxorē duxerat, īterfecto eius filio adolescente, non exigua principatus parte exu it. Qui post uigesimum secundum imperij annum Ammuratem filium hæredem reliqt. Is auitam, pa ternamq; felicitatem æmulatus, in Caramanū auū maternū nō minus infestus quàm pater fuit. mox ab imperatore Palæologo solicitatus ī Bulgaros, fra tremq; Peloponnessi principē, qui bellum mouerāt XII Turcarū millibus in Europā transportatis, e= gregie Bulgaros, hostesq; imperatoris ultus ē. hinc Europeis opibus illectus, dum ulcisci imperij hostes simulat usus Genuēsium nauibus, hellespontum ad Abydū superat. Callipolimq; cum alijs oppidis oc cupat. Is fuit annus millesimus trecentesimus sexa= gesimus tertius, nec multo post Seruiam, Bulgariāq; ingressus, cū Adrianopolim prius occupasset, occur rentes sibi cum paratissimis copijs hostes ingēti cæ de profligat Lazaro Seruiæ principe in acie cæso. sed mox à seruo in domini uindictā Ammurates oc ciditur, cum annos uiginti tres imperium tenuisset Pazaite et Solimano liberis superstitibus. Pazaites interfecto per insidias fratre, patris mortem ultu rus Marcum Craieuicum Bulgarorum principem prælio superat, & interficit. inde magnam Bulga= riæ partem sibi subiecit. nec tanto rerū successu quie tus, Bosinam, Croatiam, ulterioresq; Illyrici partes uastat. Cōstātinopolim annos octo obsidet. facileq; obsessam iā tunc expugnasset, nisi Vngarorū, Gallo rūq; aduētū formidans, qbus ad Nicopoli occurrit, memorabili prælio nostros superasset, cæsis, captisq;

magna ex parte Gallorũ ducibus ĩ primis Ioãnẽ Burgundiæ duce, et Sigismundo Vngariæ tunc Rege tumultuaria pugna fuso. qui facile in hostis potestatem uenisset, nisi Venetæ classis occursu seruatus ẽ fuga esset. cui tum Thomas Mocenicus, qui postea Michaeli Steno successit, præerat. inde ad Cõstantinopolitanum obsidionẽ spei plenus regrediens, cum eam biennio obsessam tenuisset, trepidissimis Tãberlanis Scythæ nuntijs, qui ĩfinita penè multitudine Turcarum terras inuaserat, excitus, illi ad Stellam montem congreditur, in Galatiæ, Bithyniæq; cõfinio. Cæsa sunt in ea acie Turcarum ducenta millia. uiuus ipse Pazaites in hostis potestatem uenit. q aureis cathenis auæe uinctus, ad mortem usque à Tamberlane circunductus est. incidit hæc clades Turcis in annum millesimum trecentesimum nonagesimũ septimũ salutis nostræ Bonifacio nono Pontifice Romano. huic duo fuere liberi mares. Orchanes, quem alij Calepinum, et Maomethes, quem nostri Moysem magno, uti uideo, errore dicũt. Orchane intra biẽnium per insidias à fratre interfecto, Maomethes rem Turcarũ solus occupat. qui Turcia auito regno Asiæ recepto per Tamberlanis interitum, Bulgaros et Vlachos prædis & cladibus afflixit, Adrianopoliq; recepta, Regiam ibi sedem statuit. ipso post ãnos septẽ et decẽ mortuo, Ammurates filius regnum init, Ioanne XXIII Barionæ sedem tenente. hic maiorũ gloriam non solũ æquauit, uerum etiam longe superauit. prima illi expeditio in Mysorum principem, qui nunc Serui di-

muntur, fuit. de qbus Scopiā et Nouemontum post longam obsidionem cepit. Duos Reguli filios captos oculis priuat, postea sororem eorum uxorem sibi adscit. restitutoq; per has nuptias Nouemonto in Vlachos, Vngaros, et Germanos incursiones graues facit. inde in Epeirum deflectens Croiam expugnat. Venetorum arma in se solicitat. Thessalonica his p uim adēpta. interim una ab Vngaris igenti pugna uictus, inducijsq; ab his decennalibus impetratis, iterum ab ijsdem Vngaris præter iurisiurandi fidem Eugenij Pontificis hortatu bello petitur. quos duplici prælio ducum nostrorum discordia et ambitione uicit. in altero ad Varnam Ladislaus Rex Poloniæ, et Iulianus Cardinalis obiere. in altera ad Basila uictus Huniades, cæsiq; principes Vngari non pauci præter gregarium militem, qui ad internitionem occubuit. Nec moratus Pelopōnessum fratrum discordia iniuriæ obnoxiam in ditionem redegit. exide reputās aīo regni molestias, et fortunæ inconstantiam animo agitans, in Asiam abijt solitariā uitam secutus, et Maomethæ, filio cura rerū demandata sub Calibassæ tutela. quam non multo post repetere suasus (ætas enim filij nō satis idonea rei administrande adhuc uidebatur) Epeirum ingēti exercitu repetit. (defecerat enim ferè uniuersa Scanderbecchio authore). et Croia frustra per aliquot menses oppugnata, mœrore animi obijt, cū annos quatuor & XXX regnasset. longum esset, si Maomethis eius filij res gestas explicem. quæ quantæ fuerint, nouum Othomanicæ familiæ

magni cognomentum ab eo quæsitum, & in hæredes iam transmissum arguat. is enim duo Christianorum imperia Constantinopolitanum, & Trapezuntiũ subuertit. regna duodecim nobis ademit. ducentas urbes Christianam pietatem secutas cepit. & in his Chalcidem insulam armis & Scodram deditione Venetis extorsit. bellum maritimum per multos annos cum maioribus nostris gessit. Caphã pôticam urbẽ expugnauit. Rhodon insulam frustra tentauit. Italiæ capto Hydrunte arma intulit. et dũ plus quàm ciuile bellum in maiorem filium meditatur, cum annum unum & XXX præfuisset. obijt Anno salutis nostræ M. CCCC. octuagesimo primo. Quito non. Maij. Quo mortuo res Turcicæ ciuilibus armis aliquandiu iactata est. sed minore fratre uicto & fugato, solus imperium Pazaites obtinuit. qui Vlachiæ castella quædam cum expugnasset, inde in Sultanum Aegyptiũ copias eduxit. à quo sæpe uicti Turcæ tandẽ pacẽ, fœdusq; inire. Cæterum cum otij appetentior à natura uideretur, nec tamen per suorum hominum ferociam feriari à re bellica posset, paratis terra mariq; ingẽtibus copijs anno. M. CCCC nonagesimo secũdo Ceraun iorum montiũ accolas inuadit. tractumq; illum liberarum semper ad eam diem gentium Turcicæ seruituti subdit. ide septimo post anno terribili classis apparatu Venetis Methonem, Naupactũq; mox ide et Dyrhachiũ adimit. Quin et in foroiuliensi agro trepidatum Turcis fœde terram eam magno nostrorũ dãno uastãtibus. Nec multo post pax

secuta

secuta Andreæ Gritti patricij clarissimi opera. post quã non diu superstes PaZaites fuit regno à Selino filio pulsus, qui rerum nunc potitur, ex quo annos fermè XXX imperitasset.

IOANNIS BAPTISTAE EGNATII VENETI ROMANORVM PRINCIPVM LIBER TERTIVS.

Ventum iam est mihi ad tertium, atq; ultimum institutæ commentationis librum. quæ mihi ut laboris & operæ minus, ita certe multo plus uoluptatis allatura sit. Nam & à continuis imperij cladibus tantisper auertitur animus, dum lætiora persequor, & hi mihi principes posthac erunt referendi, quorum res gestæ et domi, forisq; felicitas i plerisq; tãta est, ut ueterum Romanorum gloriam non pauci ex his æquent. certe recentiorum memoriã eorũ uidelicet qui supra millessimum annum à me repetiti sunt, adeo obscurent, ut iniquissime propemodum faciat, siquis hosce illis conferat. Nam ut in plerisq; sordes, & generis pudendam originem sileam, quotus eorum quæso fuit, qui aut augendæ Reip. studuerit? aut auaritia non flagrarit? aut sæuitia in suos, in externos perfidia infamis non uixerit? adde ueræ pietatis i hisce contemptum. tot hæreses ab illis, aut per summum scelus excogitatas, aut ad insaniam usq; et Pontificum Romanorum exilia et cædem pertinaciter assertas. accessit odium

plus quàm hostile in latinum nomen. Quid dicam quoties insultatum sit Romanis Pontificibus? Quoties eorum uiolata maiestas? Nam schismatis crimē eo grauius existimari debet, quo & concordiam nostrorum Pontificum sæpius expetiere, et expetitam pari leuitate reiecere. Donec paulatim uetere labēte disciplina, req; magis ac magis in lapsum prona, tum demum in præceps nostris tēporibus acta, imperiū tanta indole partum, et auctum ad Turcas transierit. quo factum est, ut gens olim in terris ingeniorum acumine, tot artium solertia, tanto rerū usu celeberrima, addo legibus, institutis domesticis, eloquentiæ studio, & tot urbibus ac Colonijs per orbem deductis frequentia & amplitudine optime de humano genere merita, nunc aris, focisq; patrijs expulsa, inops, egensq; alienæ opis, aut erret profuga, aut immanium Barbarorū iugo subiecta seruiat. ut iā in ipsa Græcia quæramus Græciā. Quod si uerum est, fruges & arbores, pro soli, terrarumq; ingenio mutari, et de cœlo mortales quod hauriāt, naturam et mores induere, simile ueri certe uiderī possit Thraciam illam feritatem, et bithynicam barbariē (quando hæc loca recentiores Græci tenuere) esse ab his haustam. & alioqui Thraces homines & Phryges, et (quod præcipue pudeat) Macedonum Cappadocumq; mancipia rerum potiti sunt. ne aliquot Isauricæ gentis ingeram. qui tametsi usu, consuetudineq; græcam linguam imbiberant, patrios tamen mores, quibus īnutriti fuerant, retinerēt. un de illis fortasse cuncta perdendi libido, tanquam nō

propria tuentibus. et Romani nominis, latiniq; contemptus ac odium. quod à Principibus suis acceptum sem græca homines, nec quicquam auitæ indolis, ac prudentiæ redolētes si linguam, uestitumq; demas, in posteros transimsere. Siquidem diuinitus à Platone dictū quales essent principes, tales fere esse eorum, qui his obediant, mores. Cæterū que relæ ne tum quidem gratæ futuræ, cum necessariæ essent, certe ab his nostris libris absint. Quibus id tantum agimus, uti rem obscuram, ac propè obsoletam illustremus. & uarijs literarum monimentis traditam, nec græcis, latinisq; hominibus satis exploratā, breui hoc uolumine complectamur. Sumemus igitur auspiciū Dijs fauentibus à Carolo Francorum Rege, cui res egregiæ gestæ magni cognomentum iure peperere.

CAROLVS MAGNVS

Irene Constantini matre ByZantij rerum potiente, cum imperij Romani maiestas omnia sibi Barbaris uendicantibus obsolesceret, nec in fœmina, quāuis altæ indolis, inesse præsidij multum uideretur, Leo Pōtifex scito Romani Po. Clericiq; rogatu Carolum Francorū Regem ob egregia in Christianum nomen, et Romanam sedem merita Romanorum imperatorem primus appellat, inunctumq; cum Pipino filio Augustum consecrat, anno, ex quo i Italia imperari desitum post Augustuli interitum trecentesimo ac trigesimo, salutis nostræ octogesimo, re

gni uero eius, ex quo Francis præfuerat, trigesimo tertio. dies tantæ rei Idmum Decembriū delectus. Subsecutaq; mox P O. R O. acclamatio Carolo Augusto magno et pacifico uita et uictoria. Huic Pipinus pater fuit, qui primus Christianissimi cognomentum tulit ob nauatam Romano Pontifici aduersus Langobardos egregiam operam. Carolus autem paternæ uirtutis æmulus sub regni initia bello defunctus aquitanico, Italiā, Adriani Pontificis adhortationem secutus, īgreditur. Langobardorum regnum capto eorū Rege Desyderio Francico nomini subigit. Saxones sæpius rebellātes tricēnali tandem bello uincit. et, quod ab initio semper egerat, uera pietate imbuit. Sarracenos Hispaniam ferè omnem uastantes intra Bæticæ angulum compellit. & præsidijs Pompeiopoli, ac Cæsaraugustæ impositis, dū in Franciam redit, Vasconum insidias passus non paucos ex suis & in his fortissimum quenq; amittit. Sclauos, Danos, & Baioarios tumultuantes in ditionem suā redigit. iterum Italiā īgressus, ut Romanæ ecclesiæ patrociniū semel receptū cōstāter tueretur, Beneuētanorū ducē Aragisum Lāgobardorū reliqas adhuc fouentē ad officiū cogit. Hūnicū bellū octauo post anno felicissime confecit, cum eorum regiam, quæ Rhingus appellabatur, expugnasset, et Thesauros opulentissimæ omnium gentis asportasset. inde tertio in Italiā contendens Pontificis Leonis iniuriam ulturus, simul et eius causam cogniturus omnia ex sententia componit. Vnde illi post ingentia merita imperatoria ma

iestas & posteris quæsita. Quare compositis Italiæ rebus, cum nihil grauius in Langobardos statuisset quàm ut æquo cum Italis iure uiuerent, & partito imperio cum Irene, in quo diserte cautum, ut Veneti suis uterentur legibus, & bello pace'ue neutri us censerentur iuris, in Gallias redit. filioq; Ludouico consorte imperij declarato, tandē moritur Aqs grani V Cal. Februarij ætatis anno septuagesimo primo, regni quadragesimo septimo, post Lāgobardos debellatos quadragesimo tertio. ex quo uero Augustus à Leone Pontifice dictus est XIIII. fuit in hoc principe, quod incredibile multis uideatur, pacis, belliq; par studium. insignis pietas. beneficentia singularis, humanitas quanta in superiorum principū nullo. i rebus bellicis maior'ne uirtus an felicitas extiterit, nescias. nullus certe ferociores gentes debellauit. nemo collatis signis sæpius dimicauit. nemo bonarum artium studia indulgentius fouit. ipse Parisiēse gymnasium, et Papiense uiris undiq; doctissimis accersitis instituit. templa diuis erexit. ueræ religionis obseruator etiam i minimis fuit. Iniurias illatas ciuili animo tulit. in hostes raro acerbius sæuijt. Italicæ gloriæ ita studuit, et qeti, ut præter Florentiā urbē instauratā, classes quoq; paratas habuerit, qbus Maurorū populatiōes arceret. His meritis ad hæc usq; tpa à multis ut cœlitū unus colitur. eius monimenti Elogiū hmōi fuisse tradditur.

CAROLI MAGNI CHRISTIANISSIMI ROMANORVM IMPERATORIS CORPVS HOC CONDITVM EST SEPVLCHRO.

Iam uti Carolo patri res egregiæ domi, foris'q; gestæ magni cognomentū peperere, sic Ludouico facilitas, ac clementia, religionis'q; summum studiū Pij tertio ad hoc æui dedit. Qui sub patris mortē Aqsgranum ex Aquitania contendens diuersarum primo gentiū legationes audijt. inde dacicum bellum ex sententia conficit. nec multo post Bernardum ex Pipino filio nepotem in Italia res nouas molientem capitali pœna afficit. in antistites rerum nouarum authores mitius actum. Inclusi cœnobijs uita donantur. et cum Britones, reliquos'q; pacis turbatores compressisset, à filijs tribus captus, tanquam in Carolum natu minimum propensior esset, imperium eiurare cogitur. sed tumultuante optimo quoq; restitutus pristinæ dignitati, non multopost partito imperio decessit Maguntiæ, cum imperasset ànis uiginti septem, uixisset LXIIII. hic Stephanum Romanū Pontificem magna Gallorum frequentia exceptum, et cruce magni ponderis donatum à se dimisit. Quin & Pascali ius eligendorum præsulum remisit. sanxit'q;, ut sacri ordinis homines à gemmis, cultiore'q; uestitu temperarēt. Quid facturus pientissimus imperator, si luxum nostri temporis aduerteret?

Lotharius.

Tres superstites liberi Ludouico fuere. Lotharius natu maximus præter Italiæ regnum Narbonensem

Galliam & imperij decus assequitur. Carolo Gallia omnis citra Mosam data. Ludouicum Germani Regem sortiti. sed non diu mansit fratrum cócordia. Violatus (credo) ab his pater tãti sceleris pœnas exposcebat. quippe qui ardentibus animis inter se, dum paternam imperij diuisionem æquo animo nõ ferunt, infestis signis concurrere ad fontanicum altissiodorensis agri uicum. qua acie tot Gallorũ millia utrinq; cecidere, ut conuulsæ propè imperij uires sint. uictus tamen Lotharius, & Ludouicus à Carolo. & cum bellum iterum repararent, iterum fusi pacem petiere. Quæ his propè conditionibus data. ut imperij titulo Lotharius cum Italia & Narbonensi Gallia frueretur. Ludouicus Germaniam possideret, Carolus Francis à Mosa ad oceanum præesset. addita & ea Galliæ pars, quæ Scalden inter & Rhenum iacet. ea nunc Lothoringia est. Ipse cum Ludouicum filium regni consortem adsciuisset, & imperij socium declarasset XV post anno monasticam uitam secutus est, tædio rerum aduersarum (ut opinantur) affectus.

Ludouicus.

Hic Lotharij filius eo uiuente (uti diximus) regni, imperijq; consors efficitur. Romæq; à Sergio Pontifice inungitur & coronatur. reuersusq; ex Italia in Germaniam post patris mortem cum Carolo Caluo Frãcorũ Rege discordibus aïs ferè sẽp uixit pp Austrasiæ regnum, quod Lotharij fratris fuerat,

& Caluus id sibi totum uědicarat. sed mox cōpositis rebus, cum annum unum & XX rebus præfuisset. moritur Ludouico filio superstite.

Carolus Caluus.

Redierat Ludouico mortuo summa imperij ad Carolum Francorū Regem minimū natu Ludouici Pij, qui cum Britonnibus et Nortmannis uaria fortuna dimicauit. postea audita Ludouici morte, in Italiā profectus a Ioāne Pontifice corona donatur imperij. Quare mox in Sarracenos mouens, facile conatus eorū repressit. inde in Galliam reuersus breui Italiam repetit. aduersus quē Ludouici Germani filij, dum bellū parant, ipse curis confectus ueneno a Sedechia medico Iudaici sanguinis dato obijt, Ludouico Balbo hærede. Notata in hoc imperatore ambitio modica.

Ludouicus Balbus.

Ludouico Calui filio Ioannes Pontifex imperij titulum præter Italiæ multorum principum uolūtatem solus asseruit. qui ė custodia fugiens, cui Romani illum incluserant. & in Galliam contendens ratum Balbo imperium suo assensu fecit. quod tamen ualetudinarius princeps biennio uix obtinuit. obijt anno salutis octingentesimo octogesimo Carolo Simplici hærede.

Hunc Craſſum à corporis (ut arbitror) habitudine dixere. qui Ludouici Germanici Regis filius à Ioãne obtinuit mortuo Balbo, imperij coronã. hic Nortmannos, Pannonasq; uarijs prælijs afflixit. Robertũ aũt Nortmãnorũ ducẽ de ſacro fonte leuauit data illi in uxorẽ filia. Sed mox cũ iutilis ĩperio, nec in eo ſatis præſidij uideretur ad Nortmãnos Gallia exturbãdos ob ſubitã uim morbi, abrogato illi ĩperio poſt decenniũ deceſſit. laudatur in hoc prĩcipe religioni ſtudiũ, & in literatos homines bene uolentia, quos ad ſcribendum adhortari ſoleret.

Arnulphus.

Vt nihil certi affirmare de Arnulphi origine habeã, facit ſcriptorum inconſtantia. mihi tamen ſimilius uero uideatur, ex Carolo Manno Ludouici Balbĩ prognatum. nec enim uideo, qui fieri potuerit, ut obſcuriſſimus homo, (quod quidã aſſerant,) imperio præfuerit, Gallis præſertim ſuos reges tanta ueneratione colentibus, et ignobiles auerſantibus. huius igitur uirtus effecerat, ut quando Carolus Simplex parum idoneus haberetur, iſte imperaret. quĩ aduerſus Nortmannos res egregias primo geſſit. mox in rapinas, templorumq; ſpoliationes conuerſus, iuſta numinum ira plectitur. Nam & prior illum felicitas deſeruit. & breui pediculari morbo confectus obijt. illud acceſſit grauius, quod imperij maieſtas ĩ eo defecerit. quæ per annos centum tan-

ta indole à Carolo magno quæsita nesciás maiore Gallorum dedecore et infamia, an Italiæ damno ad Germãos tralata sit. Terra certè Italia sub Gallorum principatu adeo floruit, ut uetera Romanorũ principũ tẽpora non sanè desyderarẽs. sed et anni sexaginta usq; ad Othonem primum Saxonum Regem, quibus nullum non calamitatis genus sensit illa olim gentium alumna & parens Italia, fecere, ut Gallicum nomen desyderabilius foret. Cæterum de his aliâs.

Otho primus.

Sexagesimus ferè agebatur annus ab Arnulphi morte, Berengarijs interim Langobardici sanguinis Italiam uexantibus, & Vgone, Rodulpho, & Lothario Gallis principibus rem sibi interdum asserentibus. Cæterum cum Berengarius tertius cum Adalberto filio tyrannum uerius quàm principem ageret, accersitur à Romanis Otho. Cuius tunc nomen ac pietas celebris erat, Boleslao Boemo capto, et Vngaris prælijs aliquot afflictis. ille igitur Saxonia egressus cum L. millibus armatorum Italiam per patentem fori Iulij portam ingreditur. facileq; Berengarium & eius filium ad obsequium retrahit, quos data uenia magna etiã Galliæ Cisalpinæ parte donat. Inde abiens Ludoicum Franciæ Regem factione suorũ carceri inclusum eripit. nec quiescere diutius datum Berengario & Adalberto res nouas molientibus. quos facile uictos & captos Alterũ

in Austriam, alterū ByZantij relegat. Inde Romā profectus, à Ioanne Pontifice, primus Germanorum principum corona donatur imperij. quem, tertio Italiam repetens, cum grauissimorum criminum reus ageretur, sæpe tamen antea ut resipisceret, admonitum, coacta synodo officio deijcit Leone suffecto. Hunc cum Ioannis Pontificis necessarij illo sub Othonis profectionem redeunte, urbe eiecissent, statim ulturus insignem iniuriā ex Vmbria Otho aduolat. ac Romanis COSS. in Germaniam relegatis cum præfecto, Leonem restituit. Sarracenisq; ac Græcis, q illis adhæserāt, Calabria, Appuliaq; fugatis, in Germaniam reuersus Viennæ obijt. Vir pacis, belliq; artibus insignis pietatis autem assertor præcipuus. rebus præfuit ann. XXX. et amplius.

Otho. II.

Hunc ex Adelaida Lotharij uxore susceptum pater successorem sibi instituit, & inungendum à Romano Pontifice curauit. Cuius etiā opera Sarracenos, Græcosq; Calabria expulit. Hic mortuo patre, Hēricum Bauariæ ducem nouis rebus studentem armis domuit, & aduersus Lotharium Francorū Regem, qui sibi Lothoringiam asserebat, Galliam ingressus fœdis populationibus uastat. Cæterū dum reuertitur, in Axonæ fluuij transitu graui incommodo à Francis affectus est. plerisq; militū fluminis impetu, alijs ferro enectis. & dum in Italiam festinat ad famam græcorum principum, qui Sar-

raceno etiam milite instructi Italiam sibi uēdicabant, his congressus ad Basantellū uincitur. ipse scapha conscensa ad mare delatus, Romā'q; ex Sicilia profectus, Beneuētanos in primis ultus est, quos uti desertores oderat. Beneuēto autem incensa Bartholomæi reliqās inde asportatas Romæ componit. ubi non multo post fato uita decessit decimo septimo imperij anno.

Otho tertius.

Non pœnitet adhuc Germanorū principum. quippe quorum uirtute Christiana pietas, et res Italica respirarit. Cui restituendæ auitæ, paternæ'q; uirtutis æmulus Otho tertius incubuit. q̀ a principibus Germanis imperator Romæ dictus, Brunonē Saxonē Pontificem creat Gregorium quintum appellatum. inde Saxoniam inuisens, Romā ingentibus mox copijs accinctus minarum, iræ'q; plenus aduolat. ferebat uidelicet iniquo animo Gregoriū ab his expulsum. Capta igitur Roma et Crescentio authore discordiæ à multitudine cæso, Ioanne adulterino Pōtifice luminibus priuato, Gregorius restituitur. q̀ statim sanctionem eam tulit, quæ per quingentos ā nos adhuc durat. Imperatorum nullus hæreditariam dignitatem uendicato. principes sex, sacri ordinis tres, prosāni totidē eum deligūto. hi si discordes fuerint, Boemiæ Regem cooptanto. nec multo post Otho undeuigesimo īperij anno naturæ concessit. fuit hic Veneto principi Vrseolo familiaris. in cuius gratiā

cũ Venetias inuisisset uoti reus palliũ aureum, qđ annuum Veneti pendebant, remisit.

Henricus primus.

In Othonis locum ex Gregorij formula Henricus Bauarici sanguinis imperium adipiscitur, uir pietate insignis, nec armis ulli priorum principum minor. par sanctimonia, ac innocẽtia Sinegundæ coniugis. qua cum Henricus cœlibem perpetuo uitam duxit. unde etiã mortui diuorũ numero adscripti miraculis illustres fuere. Henricus igitur post Germaniæ res compositas Italiã ingressus Capua Sarracenos expulit. Græcorũ ducem Troia à se munita spoliat. quibus gestis octauo imperij anno in humanis esse desijt.

Corradus Sueuus.

Post trium annorum interregnum legitimo tandem suffragio Corradus Frãcus eligitur, uirtute, ac militari disciplina ad tantum fastigium euectus. qui cõparato exercitu, Mediolanum diu ob sedit. et cum supremum exitiũ urbi minaretur, deterritus oraculo omnem grauiorem iniuriam abstinuit. Romamq; profectus coronam imperij à Pontifice accepit. in Sclauos inde ac Pannonas feliciter pugnatum. qui rebellantem Italiam socialibus armis adiuuerant. neq; non Rodulphum Burgundiæ Regem suis cõciliat. Leopoldum etiam pacis & otij turbatorem bel

lo petitum compescit. Mouēdi belli causa, quod sub initia imperij legem seuerissimam tulerat, siquis pacem turbasset. Corrado autem post annum XV uita functo, Henricus successit.

Henricus II.

Generhic Corradi imperiū accipit. et ante oīa Odelricum Boemæ bello fatigatū tributū annuū sibi pendere cogit. Inde Petrum Regem ab Vngaris eiectū restituit. Cæterū pertæsus eorum, quæ Romæ circa Pontifices per summum scelus agerētur, Romā contendens abdicatis adulterinis Pontificibus aliquot Bambergensem præsulem Pontificiæ sedi præficit, quem Clementem secundum dixere. & ut caueret in posterū summorum Pontificum securitati, iureiurando Romanos adigit, neminem creationi eorū interfuturū sine eius permissu. Capuaq; aduersus Sarracenos nouo præsidio firmata in Germaniam abiens duodeuigesimo imperij anno Hērico filio superstite ad superos abijt, cum Leonem nonū primo, mox eo defuncto Victorē secundum Pōtifices suo priuilegio declarasset. unde Victor in beneficij gratiā Henricum adhuc puerum Cæsarem creari passus est.

Henricus tertius.

Is si quàm bello magnus, tam pacis artibus, ac pietate insignis esse curasset, haud dubie Carolis & Ot-

thonibus æquari potuit. nemo bellacior hoc uno fuit. nemo collatis signis ad hanc diem pluries cũ hoste conflixit. quippe qui Marcum Marcellum & Cæsarem Dictatorem supergressus bis & sexagies pugnarit. In Saxones tamen & Rodulphum eorũ Regem arma sæpius intentata, quibus cum congressus semper ferè uictor abijt. Quin nouissimo prælio fugatum etiam Rodulphum interficit. Mathildẽ Pontificis partes in terra Italia tuẽtem uicit Henrici filij opera. sed quàm bello clarus, tã insectatione Pontificum infamis. à quibus diris etiã Põtificijs primus imperatorũ post arcadiũ petitus est. Nec causas in præsentia exquirere libet. Certe nunquam laudes Gregorium Pontificem ab eo obsessum. adulterinum Põtificem unum & alterum superinductũ. Dolis & ueneno etiam in illos crassatum. matrem fœminam optimam à filio expulsam, atq; in exilio mori coactam Gallorum memorabilem illam expeditionem sæpe impeditam. sed luit mox pœnas. ab Henrico enim filio captus & Leodij custoditus pedore carceris post annũ XLVIII. imperij miseram animam efflauit.

Henricus quartus.

Quis non Henrici prolem agnoscat impietatem paternã redolentẽ ex cõtinua Põtificum insectatiõe? sed cui parceret hõ nefarius, qui pias manus in qualẽcunq; parentẽ intulerit? accessit ad impietatem aius dolo magis quàm uirtute præter Germanorũ morẽ instru

ctus. quare Pascalem per summam perfidiam Pontificem in potestatem redactum non prius dimisit q̃ ille cuncta rata, quæ uoluit, faceret, à quo coronam quoq; imperij p̃uim expressit. Quæ mox uti extorta sibi cum irrita Pōtifex denuntiasset, Hēricum in Italiam statim excauit. Romæ ergo agens (q̃n Pontifex in Appuliā uitabūdus hominis furorem contenderat) ab Bracharēse ātistite iterū corona insigniri uoluit. tertio quoque Italiam inuadens Gelasium Pontificem urbe pellit. Cuius aduentū reformidās Henricus (quippe qui Nortmannicis armis instructus aduētare dicebatur) in Germaniā redijt. ubi post annum imperij XV obiens maiorum sepulchro infertur.

Lotharius.

Non est cur Saxonū principum pietatem, ac constātiam in asserēda Pontificia dignitate præter alias egregias eorum uirtutes non magnopere commendes. nulli certe ex his principibus, qui Germanici sanguinis fuere, plus Pōtificum maiestati detulere. nulli religionem constantius fouere. id q̃d Lotharius à maioribus acceptum uelut hæreditarium in Innocentio præstitit. Quem in Gallijs penè exulē, cum uenerabūdus excepisset, breui, uti pollicitus est, Barionæ sedi restituit. & in Germaniam ad componendos tumultus, q̃ exorti erant, mox profectus, breui Italiam in Pōtificis gratiam repetijt, eumq;, pulso ex Italia Rogerio Nortmanno et Pseudo Pōtifice ita

ficæ ita confirmauit, uti nihil inde mouere Pontificis aduersarij sint ausi. sed breue imperium annorum undecim effecit, ne res felicibus auspicijs cœpta conualescere admodum potuerit. satis constat, hunc, cũ Principes imperatorẽ dicerent, diu reluctatum esse. indignum se professus, qui tantæ rei præficeretur.

Corradus secundus.

Ludouico Francorum Rege contra Sarracenos arma parãte, Corradus gente Sueuus legitime imperator creatur. qui eandem militiam æmulatus pia et ipse arma induit. sed Bosphorum thracium immature à Græco imperatore traijcere coactus, cũ deesset commeatus, et qui à Græcis comportabatur gypso infectus esset per summũ scelus, ille Iconij obsidionem, ĩ qua diu fuerat, soluere cogitur. decimóq; uix milite ex tãta nuper multitudine superstite, ipse in Germaniam retro abijt. & imperij anno XV inglorius obijt.

Fridericus primus Aeneobarbus.

Pessimo iam pridẽ exẽplo Pontificiæ cũ imperatorijbus contentiones ĩoleuerant, dũ Põtifices ĩperatoriã maiestatem, quã illi suo suffragio ratam facerent, contemptim penè habent, et Romani Principes ambitionem in sacerdote præposteram æquo aĩo ferre non possunt. Vnde omnium malorum fons & origo his inter se decertantibus, quorũ ope ac cõcordia

res Christiana florere diutissime potuit. id cum aliās experti maiores nostri sunt, tum uero hoc tempore utinam non extrema cum nostra pernicie sentiamus. Certe Friderico ingentes animi, corporisq; uirtutes affuere. statura procera, robur et agilitas par. Disciplinæ militaris, & gloriæ appetens. periculorum contemptor animus. non tamen ut ad ea subeūda prudentia deesset. multarum rerum peritia. liberalitas egregia. felicitas summa. qbus uirtutibus instructus in Italiam ex more descendens primum omnium Derthonā portas sibi claudere ausam, obsessam capit. inde Romā ad Adrianum Pontificem profectus coronæ insignia accipit. dumq; Cremonam inter redeundum obsideret, nuntijs Alexandri Pontificis opem postulantis ita respondit, uti rem in dubium trahere uelle uideretur. Hinc primū Alexandro timor, inde apertæ inimicitiæ exortæ, Indignante Friderico suum arbitrium declinari, Pōtifice uero rem certam in disquisitionem uenire recusante. Quapropter imperator Octauianum ad se uenientem complexus concilio habito, ut uerū Pōtificem adorat, & Alexandrum Alexandriq; fautores isectatur. euersaq; prius Derthona, quæ in partibus Alexandri stabat, Mediolanum inde solo æquat Galliamq; omnem Cisalpinam eadem sententiem uastat. mox in Germaniā abiens, tertio Italiam maximis copijs cinctus inuadit, Anconēq; expugnat, & Alexandrum Roma fugere compellit. ex urbe autem pestilentia coactus abscedere, postq̄ iterū suos Germanos inuiserat, Italiam repetit. &

Asta urbe capta Alexandriam frustra obsidet. & cum Papienses ac Nouocomenses obnoxios sibi in primis haberet, eorũ auxilijs fretus, prælioq; Mediolanensibus congressus, multos ex his amisit. ipse fuga elapsus quinto post die Papiæ est uisus. Cæterum Alexandro Pontifice Venetias ex diutino errore confugiente, uicto etiã naualiprælio à Venetis Othone filio Friderici (quod uaria monimẽta nobis attestantur) (etsi scriptorum uariet fides) Tandem pax Venetijs sancita. Imperatorq; ac Pontifex ex diutina discordia amicissimi facti. nec multo post Fridericus, dum rebus Syriacis opem maximo apparatu ferret, iamq; Saladinum & Turcarũ Principes in maximum sui nominis terrorem coniecisset, minore etiã Armenia recepta, lauandi causa amnem ingressus perijt, cum annos XXXVII imperasset Aeneobarbus à colore Barbæ ruffæ appellatus.

Henricus Friderici filius.

Asperum à moribus appellatum hunc à q̃busdã uideo. q Rex Siciliæ accepta Cõstãtia Rogerij Nortmãni filia in uxorem, mox etiam imperator à Pontifice dictus, ut maior illi authoritas accederet acquirẽdi regni, ductis in Tãcredum copijs, q impari matre natus regnum sibi uẽdicabat, reclamantibus ẽt Põtificibus Neapolim frustra obsidet. Sed et pestilẽtia, quæ Crassabatur, auertit ab incepto hominem, retroq; in Germaniam ad suos abire compulit. Tancredo autem breui mortuo, potitus Henricus regni

Maguntinum antistitem, Philippumq; fratrem in Syriam cum non contemnendis copijs misit. Dedit autem id magis Pontificum gratiæ, quàm quod animum haberet Christianæ rei iuuandæ. Quare cũ imperij anno octauo Messanæ mortuus esset, Germanus miles, qui Berithum iã in Syria munierat, & Ioppem obsidione leuarat, tumultuose (ut mos ẽ gentis) ex Syria in Italiam redijt. nec ullis Pontificis adhortatione in officio contineri potuit.

Philippus.

Hoc primum tempore in Germania seditione laboratum est. Alijs imperij nomen ad Othonem Saxoniæ ducem, alijs ad Philippum Henrici fratrem trahentibus. stabant autem pro Philippo ij, qui Germanũ hominem Saxoni præferebant. recens insuper Henrici fratris, & Friderici patris memoria Philippum adiuuabant. & nequid ad alendam discordiam deesset, Othoni Anglus Rex, Philippo, Francorum Philippus ex professo fauebãt. præualuit tamẽ Philippus. et fugato sæpius Othone, rerũ tandẽ potitur indignante etiam Innocentio Pontifice, qui Othonem ĩperij insulis redimuerat. Philippo autem occiso à Palatino Comite, postquam annum nonum imperasset, Otho successit.

Otho.

Philippo mortuo, facile à Germanis proceribus ad

tollendam discordiã suffiatur Otho. pro quo haud dubie Pontificis fauor stabat. quẽ et confestim corona donauit cum Romam petijsset. ille uero cum et Pontificiæ ditionis quædam oppida capere, et Friderici Iunioris regnum inuadere uellet, Diris Pōtificijs petitus, imperij titulis priuatur. Fridericusq; illi ex professo hostis adnitente etiã Innocentio creatur imperator. Quo nuntio in Saxoniã profectus ut res componeret, bellum Philippo Francorũ Regi indicit. nec sine manifesta ui numinis & Gallorũ uirtute memorabili clade affectus Otho in patriã se inglorius recepit, cum annos tantũ IIII. rerum potitus esset.

Fridericus.

Viguere in hoc principe, quod negari non possit, egregiæ corporis, animiq; uirtutes. nanq; Auo simillimus, militaris laudis appetentissimus fuit. Corpus laborum non minus patiens, quàm strenuũ. plurimum audaciæ ad pericula subeunda, non minus tamen consilij inter ipsa discrimina. nullo unquã labore fatigatus, nullis casibus uictus. linguarũ peritus. munificentiæ singularis. regij splendoris et ornatus ambitiosissimus, ut in ea profectione, qua euocatus ad concilium ab Innocentio fuerat, ostendit. Nãq; tot & tales secũ eduxit, ut togatũ agmen exercitui par esset. Sed et urbi Victoriæ à se conditæ ea omnia affuere, quæ nulli unquam principes habuerint, nulla postea ciuitas simul uiderit. Vestis uaria & pretiosa, animantes feræ, cicuresq; diuersi gene-

ris. hominum portentosæ formæ. & in his Sarracenicus miles illi in primis acceptus. Tanta præterea incolarum frequentia, commercijs etiam multarũ gentium aucta, ut nihil ad amplissimæ urbis formam deesset. Cæterum has igentes in principe uirtutes calliditas ingenij, ac perfidia, & sæuitia in Guelphum nomen, neq; non in Pontifices odium obscurarunt. accessit ad hæc libido hominis imensa, qui præter gentis morem concubinas multas & scorta aleret. scriptoribus ẽt adnitentibus, ne is, q toties execratione Põtificia petitus erat, quiq; Italiæ adeo infestus imminebat, uti eã propè ad iternitionẽ redegerit, non oĩ insectatione dignus haberetur. cũ hac igitur uitiorum, uirtutumq; indole Aqsgrani coronatus, quo se adolescens adhuc receperat, primum Othonem adhuc sibi obsistentem facile profligat. Deĩnde paratissimis copijs de Syria uendicanda solicitus Gregorij ẽt Pontificis adhortatione Brũdusium appulit. indeq; soluẽs cum Aconem ꝑuenisset, Anathemati subiectum se à Pontifice accipit. unde irarum plenus abiens, ad Gregorium tamen supplex accessit. impetrataq; ab eo uenia, mox illum ludibrio habuit. Quare iterum Diris Pontificijs obnoxius, in Italiam descendens Mediolanenses pro Pontifice sentientes prælio uincit, & captum Petrũ Teupolum Venetum eorum ducem carceri inclusum crudeliter necat. in Venetos quoq; fines incassum arma mota. mox Pisas sese recipiẽs Guelphos, ac Gibellinos ꝑnitiosissima Italiæ noĩa primus inuexit. q̃bus adeo Gregorium exercuit, ut

ille non multo post obierit. prægrauantibus curis. Cœlestino autem intra XII diem uita functo, successit Innocentius, qui pertæsus hominis calliditatem atq; animum in se hostilem, primum imperio abdicat, deinde Anathematis spiculum in illum distringens Henricum Thuringiæ Lanthgrauiũ, (ea est dignitas apud Germanos) īperatorem dicit. mox magnam Italiæ partem in illũ armat. Parmáq; ꝑ eius absentiam illi adempta, cum eã frustra Fridericus obsideret, tandẽ eruptione uictus a monte longo legato est. Captaq; urbs Victoria, ac direpta. nec interim ea clade a Pontificum iniuria temperauit. Cæterum Panormum profectus Manfredi filij nothi dolo necatur. cum annos duos ac XXX rebus præfuisset. Hic Bononiense gymnasiũ, quia ciues īperata non statim fecissent, Patauium trãstulit. ex Florentia etiam Guelphos populariter eiecit.

Rodulphus.

Interregnum a Friderici morte ad Rodulphum Alburgensem per duodeuiginti annos fuit. quo spatio Manfredus Friderici filius & Corradinus regno Neapolitano pariter et uita a Gallis spoliati sunt. Interim Rodulphus ex comite (uti nũc uocant) imperator declaratus Alphonso Castellæ posthabito, q eam dignitatem ambierat, Othocarum Boemiæ Regem acie uictum occidit. Pseudo Fridericum captum, q se pro Friderico iuniore Sueuis ostentabat, Nussiæ combussit. Ciuitates Hetruriæ libertate accepta pecunia donauit. quã rẽ Honorius Pótifex uti

infamem, sibi tamen, & Italiæ non inutilem ma gis non probauit, quàm prohibuit. obijt autem Rodulphus XVIII imperij anno, & Spiræ sepelitur. in quo si auaritiam non accuses, cætera non reprehendas. Italia certe tum primum aliquid sibi polliceri potuit Luchino italici sanguinis uicarij nomine tunc Mediolani præfecto. floruit huius imperio Albertus cognomento magnus.

Adolphus Assiæ.

Donatus imperij titulis hic primum in Columbariẽses mouit. ide in Albertum Austriæ ducem dũ bellum parat, quem proceres Germaniæ pertæsi Adolphi sordes & ambitionem eo reiecto, imperatorẽ declararant, ab eodem apud Vãgionas prælio superatur & occiditur, cum annos octo rerum potitus esset.

Albertus.

Rodulphi superioris filius & Austriæ dux à patre Othocaro occiso declaratus principum suffragio & Bonifacij Pontificis assensu dicitur imperator. et Bonifacius eo libentius assensit, cũ id obstinatissime antea negasset, qđ Philippum Francorum Regem oderat. Quare ea conditione Alberto ratum imperiũ fecit, ut regnum quoq; Francorum sibi uendicaret. ille uero post Adulphum in Spirensi agro cæsum, cum copias tantæ rei idoneas parat, à Ioanne fratris filio interficiatur post decimum imperij annum.

Henricus Lucelburgensis.

Henricus ex Lucelburgo Romanorum imperator designatur. Cui Clemens Pontifex ea conditione ratũ imperium fecit, ut primo quoq; tempore in Italiã transcenderet. quam prouinciam eo libentius Henricus obeundam suscepit, quod Guelphicæ nominis hostis, præualentes eius factionis opes infringere optabat. per tauri nos igitur saltus Italiæ insinuatus Mediolani factionẽ turrianam oppressit uicecomiti summa rerum demandata. inde Romam profectus accepta imperij corona, & ab Vrsinis breui expulsus, adiuuante etiam Roberto Rege Hetruriam repetit. Arretijq; agens post Robertum regno priuatum, dum Florentinis immineret, qui iam de salute desperarant, ueneno in eucharistia dato, perijt anno imperij V.

Ludouicus Bauarus.

Hic Rodulphi imperatoris ex filia nepos Fridericum Austriæ ducem aduersarium habuit. qui cum per octo annos bellum uaria fortuna gessit. Cæterum Friderico capto & occiso Bauarus rerũ potitur. pariq; temeritate imperatorem se citra Pontificis assensum appellat. Qua iniuria offensus Ioãnes XXII illi sacris iter dixit. uerum homines iuxta ac numina contẽnens, Italiã mox petit, atq; in uicecomites ingratissimus, quorum ope adiutus præcipue uenerat, Castrutij filios pari ĩprobitate, q Gibellinæ factiõis fautor acerrimus fuerat, paterno principatu

exuit. Romæq; coronatus à Stephano Colūnio Petrum Corbariensem pseudo Pontificem creat minoritanæ familiæ unum, quem & Nicolaum appellari uoluit. & nequid ad ferendas discordias malorum deesset, tyrannos in ijs oppidis, quæ Pontificij iuris erant, priua authoritate instituit. Pontificem æmulatus, qui & ipse Galliæ Cisalpinæ multos authoritate sua regulos præfecerat. imperij tandem anno XXXII cum uaria tentasset ad reconciliandam Pontificis gratiam obijt.

Carolus. IIII.

Prius quàm hic imperium adiret Germani principes Edoardum Anglum & Misnensem principem ac Guntherum montis nigri regulum Cæsares declararant. Cæterū altero post alterum uita functo, res ad Carolum Boemum deuenit. q Ioanne Henrici imperatoris filio natus adolescens adhuc egregiam in terra Italia patri operā nauarat. quo ab Anglis interfecto ea acie, qua Philippus Valesius Francorum Rex ab hisce profligatus est, imperium adipiscitur. literis ac linguarum multarum cognitione istructus. sed qui Boemiæ suæ quàm Germanis, aut Italis consultum mallet. nā cū Pragā (Boemiæ id oppidū totius regni metropolis) uarijs operibus excoluisset, iperij maiestatē adeo neglexit, ut coronā tantæ maiestatis authoramētū turpissima pactione acce pit ab Innocētio qua cautū erat expresse, ut ab acceptis insignibus confestim Italia absce

deret. additum et grauius facinus, q̄d Venceslaum filium adolescentem à principibus Germanis Cæsarem dici obtinuit exemplo maxime improbando. imperauit ann. XXXII.

Venceslaus.

A uo patriq; absimilis per ignauiam, ac socordiam imperij res afflixit. afflixissetq; diutius nisi à fratre Sigismundo captus, mox etiam procerum consensu abrogato illi imperio, Robertus Bauarus illi surrogatus esset. Hic Galeacium ex comite Mediolanēsibus primus ducem dedit. quæ dignitas ad nepotes postea transijt, quoad res insubriæ ad Francorum Regem redijt. præfuit ann. XXXII.

Robertus Bauarus.

C ū Venceslao suffectus esset Robertus Bauariæ dux, nihil ille antiquius habuit, quàm ut Florentino populo gratificaturus, ad comprimendam Galeacij uicecomitis potentiam in Italiā transcenderet. Cæterū ad Benacum Galeacij copijs congressus facile repellitur. unde mox ad Venetos deflectens magno ab his honore excipitur. inde soluēs incassum Florentinis adnitentibus ne Italia excederet, in Germaniam retro abijt paci, religioníq; uacaturus. uita functus est anno imperij decimo.

Sigismundus.

O ptimum haud dubie principē, ac nobilissimum Ger

mania nobis imputet. & qui si ad pacis artes, quibus excelluit, parem belli felicitatem addidisset, Carolis & Othonibus æquari potuit. nam puer adhuc per Mariã uxorẽ ad Pannoniæ regni spẽ euocatus mox adolescens Venceslao fratre, quod parũ utilis haberetur, à se capto, Boemiæ regnum hæreditarium assequitur. sed & Alberto uita functo, oĩum uotis imperator designatur. Hic igitur Pãnonia potitus à Ludouici morte, cui Maria superstes filia fuit, duos ac XXX regulos securi percuti iubet, quod Regiæ puellæ aduersati essent. Vnde illi tanta mox gentis inuidia conflata, ut post uxoris mortem captus, necandusq; magis quàm asseruãdus fœminæ, cuius maritum ille interfecerat, sit traditus. ille uero maiestate oris & blãda oratione dimissus, hinc Boemiam petit. quã non sine labore uix tandẽ obtinuit longo ab his bello, ac difficili petitus, sæpe ẽt acie ab his uictus. Nec italica expeditio una alteraue i nos Taurisino agro peruastato felicior. nã Pippus eius dux, & ipse mox tota Venetia, ac foroiulio Venetis armis expellitur. Hinc qa grauius periculum à Turcis imnebat, qui iam magnæ Europæ parti se se insinuarant, Gallicas etiam Philippi Burgundi copijs accinctus ab Amurate Turcarũ principe graui prælio uictus castris etiã exuitur. Cæsis magna ex parte ducibus & Philippo capto ipse ByZantium fugiens mox Venetæ classis occursu, cui Thomas Mocenicus præerat, incolumis ẽ fuga uix euasit. quæ clades ignominiosior'ne an funestior fuerit, haud satis explicem. Discordia certe nostra Victor

hostis Hadrianopolim se recepit. & hæc foris. Quātum autem pace præstiterit præter generis nobilitatem (quæ haud dubie clarissima fuit, tot summorum principum serie) & præter insignem corporis proceritatem, ac imperatoriam planè indolē, affuit illi liberalitas, ac munificentia quanta in nullo antea principum. religionis ac pietatis augendæ studiū icredibile. multarū ēt linguarū sciētia, et in his liguæ latinæ studiū excelluit. quare doctos hoies i primis fouit, et dignitatibus ēt amplis honestauit. Accusauit sæpe Germanos principes, q latinas odissent literas. A quibus reprehensus quandoq; quod doctos homines foueret, sed humiles genere, ego iqt eos amo, quos natura alios antestare facile uoluit. illud autem nulla unquā ætas obliuiscatur, quod triēnium magnam Europæ partem ipse peragrarit, dum principes Christianos, ac Pontifices adit, quo schisma Christiano nomini calamitosissimū tolleretur. Nec alterius principis opera magis enituit in uera pietate uindicanda. quare ita effecit, ut reiectis adulterinis tribus, qui Barionæ sedem inuaserant, Oddo Colūnius magno omnium consensu Pontifex declararetur. parem operam Eugenio in Basileensi synodo tollenda præstitit. à quo tamen prius contemptum penè habitus, ac uix post sextum mensem quàm Senis fuerat, imperij corona donatus est. Hic uero priceps egregius cum sine uirili prole decessisset, Albertum Austriæ ducem filiæ maritum et utriusque regni hæredem reliquit anno imperij uigesimo septimo.

Nemo unquã maiore spe ad imperium uenit. et sanè conceptam animis hominum opinionẽ haud frustratus esset. siquidẽ toto biennio, quo præfuit, Morauos ac Sarmatas, q hodie Poloni sunt, itra suos fines qescere cõpulit. Ptasconẽ Boemũ factionis hæreticæ caput; ita attriuit, ut tota Boemia sibi cederet. i Turcas autẽ profectus Synderouiã castellũ ad Danubij ripam munitissimum obsidentes, dum copias in itinere maiores expectat, oppidani deditionem fecere. ipse Austriam repetens apud locum, cui Longauilla est nomẽ, dysenteriæ morbo confectus est Ladislao filio superstite.

Fridericus. III.

Pacis atq; otij studiosissimus Fridericus extitit. quã tenore perpetuo annos quatuor ac. L. (tot enim rerũ potitus est) coluit. seu fatum id fuerit quietiore Germania, quàm multis retro actis ætatibus, seu prudẽtia uerius id prĩcipis effecit. ille uero nihil ab initio antiquius habuit, quàm tuendæ pacis studio, tumultus, qui oriebantur, sedare. quare et seditionem mouentes austriales facile compescuit, & bellum à Matthia Pannonum Rege illatum composuit. Qui etiam in Flãdros mouens, qui Maximilianum Cæsarem asseruarent, recepto filio paucorum pœna cõtentus, omnem discordiarum fomitem sustulit. ducta igitur Heleonora lusitanica sanguinis, cum i Ita

liam trãſcendiſſet, ad Nicolaum Pontificem profecturus, ab eo nullo nõ honoris genere exapitur. illi & uxori corona imperij impoſita. Hic Neapolim diuertit in Alphonſi gratiam, cuius Heleonora per neceſſaria erat. nec minore apparetu à Venetis, (eius enim urbis inuiſendæ incredibili deſyderio flagrabat) obuiã illi itum. quos exinde ſumma ſemper amoris, ac beneuolentiæ ſignificatione dilexit. eius etiam opera Amadeus Allobrox, q ſe pro Pontifice gerebat, Baſileenſi concilio innixus, in ordinẽ ſe redigit. Iterum Paulo Pontifice priuati penè more uoti reus Romam petijt. quo damnatus retro ad ſuos abiens quieſcente Germania, tandem imperij anno quarto ac quinquageſimo naturæ conceſſit. Maximiliano filio Cæſare prius declarato.

Maximilianus.

Supererat mihi Maximilianus imperator, quẽ pater octauo ante quàm moreretur anno, Cæſarem deſignandum curarat. magnus bello Princeps, et pace præclarus. cuius eximia bonitas, liberalitas ſumma, & Chriſtianæ pietatis cultus præcipue cõmẽdantur. accedũt ad haſce animi dotes oris probitas, ſtatura quadrata, in qua tamen imperatoria maieſtas eluceat. corpus ualidũ ac robuſtum, idemq; laboris, atq; operis patientiſſimum. par uictus frugalitas, & ex eo ualetudo proſperrima. De hoc autẽ, cum adhuc uiuat, Tranquillum, Plutarchumq; ac ueteres alios ſcriptores æmulatus, nihil eſt, quod ad-

dam. Deus faxit, ut quod illū agitare semper animo Vincentius Quirinus asserebat, qui legatū Venetum egit apud illum summa cum laude, ex sententia conficiat. neque enim iustius ullum est bellum q̄ quod pro religione sumitur, & ea deniq; uera aeternaq; gloria principum nostrorū existimari debet, quam res praeclarae in hostes fidei gestae commendant.

Tertij Romanorum principum libri finis.

D abitur & hoc ipsum publicæ à nobis utilitati, uti mea opera & hi castigatissimi pariter exeant: & quæ apud hosce authores obscuriora erant: percipi facilius per me queant. erimus autem eo breuiores, quo ratio hæc mihi uisa commodior: et alioqui tantis & studiorum difficultatibus, & temporis angustijs premimur, uti copiæ simul, & rerum inquisitioni uacare mihi non liceret. Accipiant igitur nostrates homines æquiore animo istæc omnia: quando & uiatoribus siti laborantibus fontẽ ostẽdisse non ingratum sit. Nec acerbius exigi debent: quæ sponte offeruntur. alioqui gratiæ & officij nomen exuant. Quinetiam et illud usus ex instituta breuitate fuerit: ut bona ingenia excitentur, habeantq; & illa, unde nõ omnia nobis, uerum industriæ quoq; suæ aliquid debeant.

Ex Adriano.

" Posterior ab Hispaniensibus. par differentia huius nominis hispani, et hispaniensis, quæ Romani et Romaniensinis. Dicuntur enim Hispanienses Ro. qui in Hispaniam colonι transcripti diutius in ea prouincia fuere.

" Patruo magno Aelio Adriano. maiorem patruum ueteres appellarunt aui, & auiæ patruum.

" Germaniam superiorem. frequens multarum prouinciarum appellatio huiusmodi, quod & hodie in

ipsa Germania retineamus, & de Mœsia non multo post.

» Virgilianas sortes, idest quæ ex uirgilianis carminibus fierent: quarum usus ex sacris præcipue literis hodie frequentissimus est multis. non improbatæ ab heroibus olim nostris. nisi tu diuersum qd in illis sentias. quod & mihi uerisimilius multo.

» Nicephorij Iouis. Nicephorium urbs Mesopotamiæ ex uico in urbis formam ab Alexãdro Macedone cõdita ex argumento uictoriæ insignis ibi partæ Plinio, Straboni. cuius tñ codices nicæroniũ corrupte habeant. Hæc postea a Constante Constantini Cæsare Constantia est appellata Stephano; unde templũ nicephorij Iouis arbitror a Spartiano dictum.

» Deniq; statim suffragante Surra Licinius hic Surra est Traiani principis amicitia, ac familiaritate insignis. cuiusque adeo fidem habuit, ut post delationem domum eius uenerit: pransusq; cum illo eius medico oculos tentandos exhibuerit: tonsoriq; operam dederit. mox ad amicos conuersus, ecquid accusare amplius Surram potestis? huic mortuo sepulchrum fieri, & statuam poni iussit, huic tantæ opes fuere, uti gymnasium suis impensis publicarit.

» Ad perpetuam Tribunitiam potestatem omen sibi factum asserit, quod penulam amiserit. penulam uestem ad arcendam pluuiam esse, qua nunquam Imperatores uterentur, Tranquillus in Caligula author est. qui de illo ueluti probrosum, id retulit, quod pictas, gemmatasq; penulas indue-

ret. pluuiæ eas gratia gestari solitas locus ille apud Quintilianum, ne alium citem, probat. cum Galba negasset amico roganti penulam, non pluit inquiens, non opus est tibi, si pluet ipse utar. Sensus igitur talis; accepisse se omen futuri imperij, quando tribunitiam penulam amisisset, quasi nũquam usurus ea ueste, quam nunquam Imperatores induerent. De penula uero in Alexandro copiosius.

» Subsurrano. Tu Surra leges.

Cum HS iterum XX ad ludos edendos accepit. obseruatum id ex historiarum monimentis eos, qui ædilitatem ac præturam acciperent, ludos populo Romano magnificentissimos exibere solitos. in quibus plerique magnas opes profunderent. quare principum liberalitate sæpe sustentabantur, ij præsertim, qui affines, aut amici his essent.

» Procuratores latius uagantes coërcuit. hoc genus hominum summam potestatem sibi uendicat in prouincijs, quando principum nomine his ita præessent: uti suprema quædam potestas eorum esset, oĩa enim, quæ ad Cæsarem pertinerẽt, administrabãt: prædia insuper Cæsaris procurabant: unde & nomen. erant autem fermè eius liberti, qui hoc uel præcipuum ius haberent, ut hæreditates opulentiorũ sæpe adirent. qui Cæsarem hæredem reliquissent, qui igitur eorum licentiæ occurrere auderẽt: inuidiæ principum sese obijciebant non sine postea periculo. Vlpianus digestorum primo.

» Et defuncto Surra Traiani ei familiaris creuit. Tu

familiaritas emendabis.

» Neratiū priscum. hic iuriscōsultus ætatis suæ lōge princeps: cuius mēbranarū maxime libri septē ad uocantur. Traiano Principi adeo carus, ut illum sibi successorem destinasse credatur: cum illi Remp. cōmendasset ex amicorum sententia, siquid sibi fatale contingeret: illū autē Traianus in consilio semper haberet.

» Psamatosyrin. Dion partenaspatem appellat quem Parthi, quando indignum regno iudicabant, eiecerant.

» Frugi Crassum. Cognomentum hoc Pisorum uel peculiare fuit: qui uero frugi dicantur homines, ex Cicerone id pete.

» Catillio Seuero. Cæcilius i epistolis Serenum corrupte, ut opinor. hic sit'ne ille Catillius, cuius forti opera Adrianus ad comprimendos Iudæos usus sit, ambiguum esse potest.

» Aurū coronariū. hoc autem erat, quod ciuitates, et oppida nouis imperatoribus offerebant sub coronarum specie, sæpe ab optimo quoq; principum Italiæ ac prouincijs condonatum.

» Statim cursum fiscalem instituit. quid si inhibuit legas reclamante etiā codicum fide? sensu tali, prohibuisse Adrianum ad conciliandam sibi famam boni Principis, ne fiscus acerbiùs pecunias exigeret: quod à bonis imperatoribus cautum sæpe legas.

» In fiscum priuatum, erat enim & publicus.

» Dimensum, siue demensum Donato dicitur id, quod seruis in singulos menses ad uictum dabatur. et

τομέτριον à græcis dictum magno errore interpretis, qui Lucæ euangeliũ transtulit. unde hoc loco quod senatoribus ad certum numerum et tempus dabatur dimensum appellarit.

» Senatui legitimo. erat enim & indictus. nam Augustus princeps ad leuanda senatorum onera statuerat ne plus quàm bis in mense Senatus legitimus ageretur Cal. & Idibus, ne'ue Septembri Octobri'ue mense ulli alij adessent necessario, nisi forte ducti, per quorum numerum decreta confici possent.

» Ne esset secundæ sententiæ. qui nam rogandarum sententiarum mos esset: qui'ue primæ sententiæ, aut secundæ dicerentur: id ex gellianis noctibus pete.

» Simli alteri præfecto. Dion de Simli, ac Turbone in Adriano ad hanc sententiam. duo per ea tempora fuere illustres uiri Simlis & Turbo, et Turbo à paruis initijs ad summam dignitatem euectus militaris disciplinæ scientissimus fuit, prætorianorum etiam præfectus, et Adriano principi adeo familiaris, ut sæpe cum illo noctes continuaret. hic nec cum morbo laborauit, domi unquam fuit, præpositos rerum stantes oportere mori dicens. Simlis uero ætate, & honore illum antecedebat: qui olim in consilium centurio uocatus, turpe inquit, est præfectos excludit, et centurionem aduocari. tandem impetrata uacatione secedens in Campaniã in summo otio uixit annos septẽ hoc elogio sepulchro addito. SIMILIS hic iacet, cuius ætas multo

rum quidem annorum fuit, septem tamen uixit.

» Post hæc profectus in Gallias omnes causarijs liberalitatibus subleuauit. quid si causarios legas, & melius? quasi dicat, omnes, qui iustas causas allegarent inopiæ liberalitate Adriani sustentatos, qui uero in militia causarij dicantur notæ res est.

» Larido caseo & posca. posca acetum aqua admista dicitur: quo potionis genere etiam nunc nostri remiges utuntur.

» Triclinia de castris. triduntæ priores codices habuere. nos triclinia ex coniectura emendauimus. nisi quis thericlia legat. quæ sint autem thericlia uasa Cæsarem, & alios græcos authores adeat. Topia autem funiculi a nostris dicta. unde topiarium opus ex buxo in hortis frequens iam et ex lauro inuentum delitiarum est arboribus etiam alijs compositis in hunc usum.

» Capulo uix eburneo spatã clauderet. uerbum hoc barbarum planè est, nec nisi ab his recentioribus usurpatum. spatha autem græcis diuersum quid est.

» Locũ castris caperet, nulli uitam, nisi robusto. emendato uitem magno librariorum errore. uitis enim insigne erat centurionis, sub qua milites errantes plecterentur. illud pro instituta breuitate ex Tacito non omiserim, Lucilio centurioni in castris germanicis cognomentum cedo alteram inditum esse, q̃ uerberans militem uite per fracta alteram poposcisset.

» Condicta militaria, idest pacta & conuentiones

singulorum.

» Frumentarios, qui. s. domum famliarius ingredientes omnia cognoscere possent.

» Seditione Alexandrina turbatus, quæ mota est pp Herodotum ad hoc consule.

» Nemausum Galliæ oppidum Nimes hodie nuncupatum, in quo uestigia etiam theatri uisantur.

» Eleusinia sacra, ab Elusi atticæ oppido, μυστήρια à græcis dicta, quæ initia nos dicimus, quibus initiari etiam principes uoluere, qui bonitatis opinionem affectarent.

» Agonotheta, idest ludorum præside græca dictione.

» A capadocibus seruitia suscepit. hæc prouincia iam pridem seruos multos habuit, et præcipue apud Comana, unde etiam Romam Cappadoces mittebãtur, qui iam pro mancipijs accipiũtur, ut ex hac prouincia seruorũ initium effluxisse rear, qui in Aegyptum accersiti à Sultano, imperium totius Syriæ ad se traxerint.

» Tetrarchas, hi sunt, qui quartam regni partem retinent.

» Antiochẽses. hæc ciuitas Syriæ totius olim Metropolis habita ad Orontẽ fluuium posita, & Cassiomõti incubans, genus hominum leue, ac seditiosum uoluptatibusq; præcipue diffluens, graues sæpe, ac molesti principibus. Vnde cum in Iuliani Principis odium incidissent, orationem in eos, quæ extat, postea reliquit, quæ à barbæ argumento μισοπώγων est dicta. hanc christiani Principes quadringentesimum ab hinc annum post magnas difficulta

tes expugnatam diu possederunt, donec a Sarracenis iterum capta, desolata pene ad hanc diem relicta sit. Tredecim etiam urbes hoc nomine celebres olim fuere.

» Titulo ægyptiacæ præfecturæ. hæc etenim quamuis equiti demum dabatur a Cæsare, tamen propter prouinciæ magnitudinem, & gentis leuitatem, præcipuum sibi locum uendicabat. iuresconsulti.

» Seruiano sororis uiro. hic ille est Seruianus, quē postea ne superesset sibi, mori coēgit.

» Condicta militaria, forte breuiaria ac pyctatia hic intelligi uoluit, quibus numerus militum, ac nomina adscripta continerentur.

» Italicis uehementissime, idest Romanis, et Italis, qui per Hispanias in colonias transcripti ibi agerent: q̄bus delectum detrectantibus iure uehementissime Adrianus consuluisse dicitur, utpote Romanis, uel Latinis ciuibus.

» Cassio, hic Aegypti mons iuxta Pelusiū, et oppidū fuit delubro Iouis Caßij cognomento Magni etiam Pompeij sepulchro nobile, uel a Casso una ex Cycladibus, ut putat Stephanus, uel a Cassio Cleomachi dictus. hic autē de eo, qui Anthiochiæ incubat, intelligit, cuius altitudo tanta est, ut quarta uigilia orientem quis per tenebras solem aspiciat: breui circumactu suo diē, noctem'q; ascendentibus ostētans. Ambitus ad uerticem summum unde uiginti millia passuum per directum. IIII.

» Iouis olympij ædē. Pausanias author primo Iouis olympij templum ab Adriano dicatum operis ma-

xime mirabilis, ubi statuæ eius duæ Thasij lapidis, totidẽ Aegyptij, præcipuæ uero claritatis columnæ centum phrygij lapidis. Quinetiam Iunonis templum et Panhellenij Iouis omnibus commune græcis delubrum, olympij autem templum Iouis primum à Deucalione fabricatum, & tumulum eius propè positum in argumentum adducunt. Dion.

» Pharasmanij, hic Massagetarũ siue Alanorũ Rex erat.

» Antinoum suum. Hic elegantissimæ formæ fuit ex Bithyniæ Claudiopoli, adamatus ad insaniã ab Adriano fertur, ut illi mortuo & ciuitatem construxerit, & statuas ubiq; erexerit. Dion author.

» Seruianum sororis uirum. græci codices Seuerianũ
» habent. qui cum Adriani iussu moreretur, ignem petijt, et accenso thure uos inquit, dij testes estote nihil à me morte dignum esse commissum. tantum hoc precor ne cum uelit, mori possit.

» Et quidem Phauorinus. is est Phauorinus gellianis noctibus cantatissimus ex Arelate Galliæ oppido, et Hermaphroditus, qui tria sibi memorabilia cõtigisse dicebat. quod gallus græcas literas didicerat, quod eunuchus adulterij causam dixerat: quod Adrião principi aduersaretur, et uiueret. æmulus maxime Plutarchi, cuius scriptorum copiam æquo animo ferre non poterat.

» Phlegontis libri. hic Trallianus, cum alia, tũ olympiadas scripsit, quibus libris quæ unquam gesta essent, per tempora complectebatur.

» Catacrianos libros obscurissimos Antimachũ imi

tatus, quod Antimachum poëtam ignotum penè ꝑ ea tempora uatem Homero præponeret, notum est. qui sint autem catacriani libri, quærendum adhuc mihi est.

» *Ego nolo Cæsar esse, sunt hi trochaici numeri, in q. bus per culices rotundos Adrianus Florum pathicum fuisse innuat.*

» *Epictetum & Heliodorum. ille hierapolitanus ex Phrygia & Epaphroditi Neronis liberti seruus, claudusq; Nicopoli Epiri consenuit, magnũ ĩ philosophia nomẽ adeptus. Heliodorus ĩter sophistas nõ ignobilis à Philostrato recensitus.*

» *Saturnalia et sigillaritia. de saturnalibus nihil est, quod hic addam, sigillaritia autem dies erant festi saturnalibus additi, quibus, ut in saturnalibus cereos, sic in his sigilla, idest parua signa amici missitarent. Vnde autem origo hæc effluxerit, ex Macrobio copiosius. ipsi autem dies et sigillaria dicebãtur, ut saturnalia, & locus ubi sigilla hæc uenderentur.*

» *Scæuola etiã libro de legatis. III. sic meminit, pa-*
» *terfamilias ita legauit lances duas læues, quas de*
» *sigillaribus emit.*

» *Hiberũ. Hiberes ponti accolæ, de quibus certatim geographi, & poëtæ hodie georgiani dicti, ut non planè Christiani, sic à fide nostra non abhorrentes ingenti olim miraculo persuasi, ut fidem Christi publice susciperent. sed & ueteres authores Georgiam de terræ cultu hanc terrarũ partem (nisi fallor) appellarunt.*

» *Iuliũ, Celsum, Saluium, Iulianum, Neratium Priũ*

ſcum·iureconſulti omnes per ea tempora celebres. Iulius enim Celſus is eſt, qui Adriano in conſilio fuit, et digeſtorũ libros undequadraginta cõpoſuit, nã Saluius Iulianus Auũculus Didij Iuliani principis fuit ab Adriano et ipſe in conſilium adhibitus authoritatis plurimæ; Neratio uero Priſco, qui præter alia, ſeptem membranarũ libros reliquit, adeo tribuit, ut hunc ſibi de amicorum conſenſu ſucceſſorem deſtinaret, ſic ut ei quandoq; dixerit, commendamus tibi imperiũ, ſiquid fatale nobis contigerit. Pomponius. & nos hoc ipſum ſuperius attigimus.

Decoctores bonorum ſuorum, ſi ſuæ authoritatis eſſent, catamidiari in amphitheatro, et dimitti iuſſit, qui eſſent ſuæ authoritatis homines, qui'ue alienæ, ex iureconſultis accipies. illud eſt obſcurius, qđ ſignificet catamidiari, uerbum (quod ſciam) non ab alijs uſurpatum. ſignificat autem derideri, atq; exſibilari de græcis fontibus. hac pœna Venetijs periuri, & multi nubi affici ſolent. ut publice futuri ludibrio mitrati exponantur, ſæpe etiam collo in columbari pendente.

Si dominus in domo interemptus. Seruilem improbitatem, et audaciam ueteres grauiſſimis pœnis comprimendã cenſuere, ut. ſ. omnes, qui ſub eodem tecto agerent, interfecto domino, ſupplicium extremũ luerent. Tacitus, id qđ Adrianus leniendũ cenſuit pœna his tantum ſtatuta, qui per uicinitatem ſentire potuiſſent.

Per latina oppida dictator, id ex Cicerone et Aſconio diſcas, dictatores per oppida Latij dici ſolitos.

» Apud Neapolim Demarchus, idest populi princeps.
» Athenis Archon. Principem, quē Athenienses singulis annis deligebant, id uerbū significat, à quibus attici scriptores rerum gestarū ordinem ducunt. uerbi frequentissima mentione græcis scriptoribus.
» Militares pyrrhicas, idest armatas saltationes, Strabo et cæteri certatim à Pyrrho inuētore dictas existimantes.
» Romæ instaurauit pantheum, & septa. pantheum templum Dijs omnibus dicatum, septa autem dicebantur loca in campo martio inclusa tabulatis, in quibus populus Romanus suffragia ferret: ouilia etiam à Lucano poëta dicta, de hoc loco nostri multa.
» Apud Alexandriā in musæo, musæū, et serapeū, et Iseum publica Alexandriæ auditoria, et ædes à musis, & Serapi, & Iside dicta.
Adrianotheras, idest Adriani uenatica in Mysia condidit.
» Tetrapharmachum, idest ex quatuor cibis compositum, de quo mox in sequentibus.
» Sederi in equis, hoc enim pleriq; principes probrosorum, & effœminatorum esse hominum crediderе, quare & sæpe prohibitum legas. hunc morem fœminæ nostrates retinent.
» HS IIII millies. tu ad eam normam hanc summam redige quam in Trāquilli annotationibus ostendimus. illud obiter in Tranquillo admoneo, in Cæsare dictatore notatos pro nudatos legas, in Augusto prælucente pro præducente.

» Votorum causa Cal. enim Ianuariæ uotiuæ, solẽnesq; erant omnis tristitiæ, ac luctus exortes, nũcupabantq; eo die uota COSS. in totum annum pro Reip. salute.

» Spetiatim Attilius Seuerus. Tu uide ne Catilius.

» Animula uagula blandula, iambici dimetri recti non tamen usquequaq; ad legem facti.

» Sambucas instrumentum musicum triquetrum, quo iambica canebãt. Vnde qdã iambucam appellant. est et instrumentum urbis oppugnandæ frequens. huius nominis usurpatio i sacris literis. unde & Sambucistriæ, quas Spartianus sambucas appellas se uideri possit.

» Lycium, academiam, prytanium, canopum, pœcilem, tempe, gymnasia hæc Athenis fuere. Nam et Canopũ agnosit Philostratus in Herodis Attici uita, pœcile uero porticus uaria à latinis appellatur, nobilitata etiam præter picturam marathonicæ pugnæ Zenonis stoica conuentu, unde à porticu stoici dicti, uersus Ciceronis.

» Inq; academia umbrifera, nitidoq; lyceo

» Fuderunt claras fœcundi pectoris artes.

Tẽpe uero nota sunt, quæ triplicia traduntur. Vnde et nomen ab amœnitate.

Ex Antonino Pio.

Fœnus trientarium, usuræ semisses, quæ et ciuiles dictæ sunt iureconsultorum libris frequentes, sed trientariæ minores certe erant cum quatuor tan-

tum in centum reciperent a triente dictæ.

» Vtrum arrogari uellet, differre adoptionem ab arrogatione etiam iurisconsulti docent. nam qui sui iuris sunt, arrogari, qui alieni, adoptari dicuntur.

» Factusq; est patri, & imperio proconsulari, et tribunitia potestate collega. proconsularem dignitatē extra urbem supremam fuisse, & tribunitiam in urbe, cum hic, tum alibi facile constat.

» Postquam ad imperium trāsiuimus. ita enim omnia arrogatoris erant facta legibus id sancientibus, ut arrogatus in patris potestatem transeat.

Quadruplatores extincti sunt, hi erant uel q quartam bonorum partem reciperent ex accusatione, uel eorum accusatores, qui condemnati quadrupli tenebantur. unde Plauto quadruplari uerbum.

» Species imperatorias superfluas. Etsi hoc generale sit ad multa nomen, Martianus tamen iureconsultus uidetur, id quod iam uulgo etiam receptum est, indicas, & arabicas intellexisse, ut Cinnamomum, piper, & id genus alia. hic uero pro elegantiore oī suppellectile nescio quàm probe intellexisse uidetur.

» Puellas alimentarias, bonorum principū hæc præcipua cura, ut pueros, puellasq; etiam publicè alerent, parentes etiam ad sobolem tollendā præmijs & priuilegijs inuitarent.

» Græcostasium, siue Græcostasis, Varroni locus ante curiam hostiliam, in quo legati exterarum gentium, de regum sederent, a parte dictus.

» Phari restitutio ad hostiæ portam. Turris ad similitudinem alexandrinæ erecta nauigantium com-

modo & securitati.

» Tẽpla lanuriana. Codices alij lauriniana, q̃d non displicet.

» Primus constituit ne pœnæ causa legatũ relictum

» maneret. mutilata lectio, sensus autem, ex Dionis hi storijs huiusmodi. Cum Cæsar dictator per Senatũ censuisset, ut q testamẽtum facerent, partem quãdã Reip. ac fisco legarent, irrito alias testamento: primus Antoninus decretum illud antiquauit.

» Per ærarij sui damna. ærarium pro fisco principali hic usurpat, & alioqui fiscum etiam publicum pro ærario dictum legas.

» Et Narbonensis ciuitas, & Antiochense oppidum. uix adduci possum, ut de Antiochia hic opulentissima Asiæ ciuitate intelligat. Tu uide ne Agathense oppidum legendum, alioqui in prouincia Narbonensi Agatha oppidum geographis collocatur.

» Pacorũ Regem dadijs dedit Lazis melius oĩno Procopio et Marcellino statuentibus Lazos in ea Asiæ parte.

» Olbiopolitis. contra Taurosćythas accolæ ponti geographis celebres, Olbiopolis græcis beata ciuitas dicta.

» Crocutas, ex Plinio id accipies.

» Fortunamq; auream. hãc imperatores in cubiculo semper habebant, morituriq; ad successorem deferendam curabant.

» Tiliaceis tabulis, idest ex philyra, tenuissimæ enim confici solent, et caliditate sua plurimum senibus conferunt. Sed et libelli ueteribus ex hac materia

frequentes , & coronarum lemnisci.

Ex M. Antonio Philosopho.

» *Lupiæ Salentinorum haud procul a Brundusio geographis.*

» *Aedes laterani adeo insignis Lateranorum familia Romæ fuit: ut magnæ urbis parti nomen dederit. Certe Romanus Pontifex lateranensis quandoq; dictus episcopus.*

» *Atro & Pollione, et Eutichio Proculo Sicensi. Grãmatici per ea tempora celebres. nam & Apri Seruius sæpe meminit. Eutichius autem Sicensis a patria, quæ in Numidia Romana colonia.*

» *Oratoribus et Herode Attico, latino Frontone Cornelio. Inuersa nomina, sic tamen emendanda. Hic autem Herodes Atticus cognomento, diuitijs & literatura celebris qui Athenas præcipue patriam præclaris operibus exornarit, gelliãis noctibus frequens is, cum ingenio & eloquentia nulli secundus haberetur, filium habuit adeo hebetem, ut ne elementa quidem literarum caperet. Philostratus. Cornelius autem Fronto insigni eloquẽtia fuit. Cui siccum dicendi genus a Macrobio tribuitur, bimestri consulatu ab Antonino insignitus. Cuius illud fortasse sit opusculum, quod a uiro bene docto Iano Parrhasio primum in lucem uenerit de nominum, uerborumq; differentijs. M. Aufidiũ Frontonem pronepotem & ipse habuit, cuius adhuc extet ad fortunæ Fanum elogium. M. AVFI DIO*

DIO FRONTONI PRONEPOTI M. CORNELII FRONTONIS ORATORIS CONSVLIS MAGISTRI IMPERATORVM L. ANTONINI NEPOTI AVFIDII VICTORINI PRAEFAECTI VRBIS II. COS. FRONTO CONSVL FILIO DVLCISSIMO.

" *Audiuit & Sextum Cheronensem. hic Plutarcho ex sorore nepos pyrrhoniam sectam amplexus est. de qua & X libros scripsit. Adeo principi acceptus, ut senex adhuc imperator scholam eius frequentaret. Notum illud est dictum Lucij sapientis, qui semel occurrens Antonino, cum illum interrogasset quonam iret, & ille ad Sextum respondisset, a quo disceret quæ nunquam audisset, neq; enim pudori esse, si senex discat. euge inquit, ó Imperator, si senex tabulam manu gestans ad præceptorē adeas. Meus autem Alexander duos et XXX annos natus obijt.*

" *Imagines eorum aureas in larario. de larario in Alexandro mox.*

" *L. Volusium Metianum. clarus inter iureconsultos Metianus. qui fidei commissionū sedecim, publicorum quatuordecim libros scripserit. Corrupte sæpe in pandectis Martianus pro Metiano legitur.*

" *Aufidium Victorinum. hic forsan ille sit, qui præ.*

A

fectus urbis & bis COS. *sub eo fuerit, ut moni mento superiore constat.*

» Publicis exenijs, *corrupta lectio, & xenijs legendũ. nanq; græci ξένια, nos lautia, & simpliciter hospitalia munera accipimus. id quod apud iureconsul. de officio proconsulis leges. Quid autem si publicis encænijs legas? hoc sensu, detulisse* Adrianum M. Antonino *eum honorem, qualis publicis encænijs habebatur dijs. sunt autem encænia festi dies cum s. nouum aliquod sacrum dijs immortalibus paratur.*

» Inaugurauit, *& exaugurauit, quod nos in sacris nostris sacrare, & execrare diceremus.*

» Nemine praeeunte. *præire auguralis disciplinæ uerbum, eiusdem notæ & uerbum, quod sequitur carmen.*

» Præfectus feriarum latinarum. *dicimus & simpliciter latinas, cum in monte Albano* COS. *uel præfectus carnem Latinis solemni sacro diuideret. de præfecto autem latinarum & Gellius.*

» Diuisionem. *non ingratum erit, opinor, quid iureconsulti de rerum diuisione sentiant, hic inserere.*
» *Rerum summa diuisio, inquit* Paulus, *aut diuini iu*
» *ris est, aut humani. qđ diuini iuris est, id in nullius*
» *bonis est. quod humani, plerũq; in alicuius bõis est.*

» Gratia ætatis facta, *hoc est lege annali solutus. quã do non erat illi quæstoria adhuc ætas.*

» Ado busta impleuit. *hoc est omnia, quæ ad busta p solu enda principis necessaria essent, comparauit. Quæ autẽ sepeliendi principis Romani ratio foret,*

ex Heraclito accipies.

» Quasi priuatus quæstor, idest qui princeps non esset.

» Tuncq; primum Romanum imperium duos Augustos habere cœpit lictum. Lictum hic cassa et nihili uox, et propterea diligentius æstimandum.

» Ob hanc coniunctionem pueros, & puellas nouorũ

» hominum frumentariæ perceptioni adscribi præ-

» ceperunt. perceptioni autem legendum hoc sensu. cum ciuibus antea Romanis, & honestis frumentum daretur, placuit ob lætitiam ad tesseras frumentarias recipiendas nouorum etiam hominum liberos adscribi.

» Vicena millia numum, idest quingentos aureos nostrates.

» Reliqui pro rata. Veteres melius quidam pro rata parte. in his enim frequenter linguæ puritatem desydero. sensus autem huiusmodi est, reliquis legionibus, quæ unquam essent, datum & donatiuum, minus tamen datum iis, quando s. prætorianæ cohortes aliis præstarent.

» Catti. Cattorum disciplina tanta fuisse à Tacito dicitur, ut cæteri quidem barbari ad prælium, Catti ad bellum exire dicantur, quorũ initium ad Hercyniæ saltum esse referat.

» Officiorum. hoc uerbi significatum & iurisconsulti probant, nec latini quidem authores respuunt.

» Apud Antiochiam et Daphnē. Amœnissimum extra urbem locum Daphnen fuisse, historicorũ monimentis omnium notissimum est.

» Artaxatis captis. Metropolis hæc Armeniæ totius ab
» Annibale loco cætera egregio, sed squalido, et aqs
indigo condita, nomẽ ab Rege Artaxa, ad quem de
uicto Antiocho, confugerat, sortita.
» Liberales causas. liberales causæ iureconsultis hæ
sunt, ubi de libertate alicuius dubia quæstio sit. Vt
siquis dolo malo uel in seruitute, uel maior XX
annis passus se uenũdari sit, pretiũq; acceperit. his
enim proclamatio ad libertatẽ non dabatur, ut la
tius digestorum. XL. continetur.
» Apud præfectum ærarij Saturni. ærarium in æde
Saturni fuisse nemo nescit. Vnde & quia præerat
inde dictus communi eorum nomine, qui alicui rei
præficerentur.
» Tabulariorum publicorum usum instituit. qui pu-
blicas tabulas, & documenta conficiunt, tabularij
eleganter appellati, uulgus notarios dicit. hãc legem
Veneti his annis proximis ad nobilitatis assertionẽ
S. C. sanxere, ut quicunq; patricius liberos genue
rit. ad publicos aduocatores, qui præsens est, in-
tra octo dies, qui absens ad sex menses profiteretur.
unde postea et ætatis & natalium peti assertio
queat, irrita eorum nobilitate, quorum nomina im
professa, aut edita in album non essent. ex quo an-
nali legi fraus nulla amplius fiat.
» Comitijs usq; ad noctem frequenter interfuit. hinc
& nostri Veneti bene cauerunt, ne comitia ultra
quartam & uigesimam horam prorogentur.
» Nihil uos moramur Patres Consc. uox consulis di-
mittentis senatum.

" Fastis dies iudicatrios addidit. qui nam fasti dicantur dies, ex Saturnalibus petito præter alios.
" Prætorem tutelarem primus fecit. tutela ut inquit Seruius, uis, ac potestas in capite libero constituta ad tuendum eum, qui propter ætatem sua sponte se defendere nequit iure ciuili data, ac permissa. unde tutores quasi tuitores, atq; defensores dicti his tutelis dandis prætor, qui primum à principe Antonino creatus est, merito tutelaris dictus, q contra tutores ius diceret, siquid illi fraudis in tutela administranda commisissent.
" De curatoribus uero. Curatores quãuis iureconsultis à tutoribus non multum differunt, in eo tamen distant, quod tutores uel testamento, uel à prætore, aut præside personæ dantur, idest pupillis usq; ad annum XIIII ut pauca excusari tutelis possint. Curatores uero, de quibus hic agitur, bonis faciliore excusatione ab ea ætate usq; ad XXV annũ, ut tamen & furiosis & prodigis curatores à magistratibus præficiantur. uerba Hermogeniani de administratione tutelæ, hæc sunt. Inter bonorum et uentris curatorem, & inter curatorem furiosi, itemq; prodigi, pupilli'ue magna est differentia, quippe cum illis plenaria rerum administratio, duobus autem superioribus sola custodia, et rerũ, quæ futuræ deteriores sunt, uẽditio committitur. Tutorũ autem, & curatorum imaginem Veneta Resp. supremo à principe magistratu iampridem procuratoribus creatis præfert, quorum curæ pupilli. et defunctorum bona publice commissa sunt. Curatores

uero & eos operum dicimus, qui perficiundis, absoluendis'q; præsunt.

» De alimentis publicis, idest quæ populo Romano publice præstantur. illud adnotatu dignum ex iureconsultorum lectione, alimentis legatis aquam intelligi in ea præsertim regione, ubi uenũdari aqua soleat. Venetijs certe aqua & Romæ uenalis.

» Datis iuridicis. à dicundo iure præfectos Italiæ ab Adriano principe institutos intelligit.

» Allectione italica, qua Italos allegeret contra Traiani institutum. quid sit autem allegere in Senatum ex Tranquillo & Liuio in primis constat.

» Vicesima hæreditatum. unde aurum apud Liuium (ut opinor) uicesimarium.

» Scæuola præcipue. hic Scæuola Serbidius prænomine et principẽ Seuerum Aphrum docuit, et Papinianum, qui digestorum XL libros scripsit, & præter alia de quæstione familiæ unum.

» Post mortem Lucium. Tu Lucij emenda.

» Lectisternia per VII dies. ritus supplicandi dijs immortalibus Romæ frequentissimus, cum uidelicet stratis in templo lectis, numina sibi propicia rebus gerendis exposcerent, uel auerruncandæ pestilentiæ opem quærerent.

» Sarracis. maximum plaustri genus.

» Et Lucius quidem, quod admissus esset Furius Victorinus. lectio hæc cum proximo uersu non satis integra, et propterea æstimandum. interim amissus lege.

» Apoplexi. hæc totum corpus, paralysis partem af-

ficit, frequentissimo iam ac peruulgato ob immoderatum uini, ueneris'q; usum morbo per hosce annos, quibus ista commentabamur.

» Quo quidem tempore. *Luxata haec lectio, & propterea sic fortasse restituenda. quo quidem tempore sane imperatoris filius ad triumphalē currum in arco pedes cucurrit.*

» Nullus arenarius. *Arenarios eos appellant, qui in arena, idest amphitheatro contra bestias pugnarent, qui infames habebātur Satyris, & iureconsultis.*

» Conditiones nauticas & gladiatorias elegisse. *tametsi conditionem filiae quaerere dicatur honeste, conditiones tamen quaerere bonis authoribus significat bene mentulatos sectari.*

» Sub M. Antonino haec sunt gesta. *subdubitauimus interdum ne in hac uita quaedam inuersa sint, id quod & codex unus ex publica bibliotheca prae se ferre uidebatur. Verū adeo confusa erant omnia, ut nihil immutari sim ausus exemplaribus non satis exploratis.*

» Bucolici milites. *nomen forte ex re legioni adscitū, unde & reliqui postea, qui socia arma in Remp. induxissent, dicti.*

» Execto tubere. *Tumor quacunq; corporis innascens parte dicitur, nos buniones appellamus. hinc et in arboribus quibusdam callus ille ad nodi similitudinem uocatur Tuber multis etiam commendatum, et gulae quaesitum. nam de Tuberibus ueronēsibus aliâs.*

» Volonum . qui milites uolones dicti sint ex Liuij XXII accipies.

» Forum ulpium. quod . s. & Traiani, seu transitorium est dictum.

» Et iuuenum nobilium sacra Serapidis à uulgaritate Pelusiæ. Aegyptiorum interdicta sacra quæ iuuenes quidam nobiles frequentarent, dubio procul innuit. quid sibi autem uelint uerba hæc Pelusiæ uulgaritas, quærendum censeo.

» Fulmen de cœlo quæ nam (quæso) tanta hæc ueterum scriptorum inuidia in Christianum nomen, ut ne à grauissimo qdē periculo nōis huius beneficio erepti, meminisse gratiæ uelint? homines ingratos, ne impios dicam, atqui constat. uel Antonini epistolis Christianæ legiōis ope, quæ inde κεραυνοβόλος est dicta, idest fulminatrix, & fulmina in hostes elicita, & pluuiam exercitui siti confecto impetratam, uictoriamq; inde egregiam subsecutā.

» Et Elusiniæ Cereris templum adijt, ut se innocentem probaret. Vetus hoc & iam pridem persuasum erat, impios, nocentesq; homines exturbari ex adytis, quod & Nero princeps ueritus post interfectam matrem & uxorem ingressu abstinuit.

» Pyrrhi præsentis. sic codices omnes. at tu uide ne præfecti commodius emendetur.

Ex Aelio Vero.

» Scaurum grāmaticum, cuius de grammatica fragmenta quædam legi non mala.

» Harpocrationem. tres ex Sudæ collectaneis hoc fue

re nomine. tertij adhuc extant de uocabulis rhetorum obscurioribus.

» Cucullione uulgari uiatorio. quod uitium malis principibus, & nobilium iuuentuti peculiare iam in nostra etiam exijt tempora.

» Triconibus. uetus est uerbum, contentiosos, & litium peramantes significans. Festus.

» Septem conuiuium, nouem uero conuitiũ. de conuiuarũ nũero Gellius. et hic duodecimus lege, uel duodecim emendato dicuntur. græcum etiam carmen in hunc sensum extat.

» Murrhinos, et crystallinos. pretiosissima uero fuisse hæc inter uasa potoria certatim præter Pli. historia. Venetijs in Sanctario augustiore, & opere et materia pretiosissima hæc spectantur (ut opinor) murrhina.

» Lemniscis. hos tiliaceos fieri ad coronarum usum & annotatum à me superius, & alibi leges.

» Alabastrorum. quid sit alabastrites, et quomodo uasa ea laudatissima ad unguenta seruanda fierent, non ignotum puto.

» Sexagies centenis millibus HS. ridendus profecto author, nec, si ita legas, satis numerorum ueterũ peritus. Tu sexagies tantum leges, quæ summa nõ modica fuerit.

» A Venetianis. hi Veneti à colore à bonis authoribus dicti.

» Parsininorum. tu prasinorum emenda.

» Quoad eum uisendũ. Tu disiũctim quo ad emẽda.

» Ex arcula auita. nota pestilentiæ seuissimæ origi-

nem.

» Quadratus. hûc diuersum ab eo, quem D. Hieronymus apostolorum discipulum appellarat, existimo, cuius libri parthicorum titulo sæpe citantur à græcis.

» Quem apolaustum. ac si tu gaudentem, uoluptuariumq; interpretere.

» Auri ramenta, idest guttas, et stillas quasdam, q̃ ludis solennibus pueris in speciem angelorum compositis Venetijs repræsentari sæpe uideas.

Ex Commodo.

» Ore quoq; pollutus, idest fellator, quod & illudere capiti à bonis authoribus dictum est.

» Centũcellas. Adrianus princeps, authore Cælio centũ iudicibus, q se præsente causas audirent, cum sederet, centũcellas extruxit, quæ postea in urbis iustæ formam cum creuissent, Sarraceni Bernardi regis tempore (fuit autem hic magni Caroli nepos, qui Italiã Lãgobardis pulsis obtinebat) diruere. hic D. Augustinus diuinos de trinitate libros cõposuisse dicitur.

» Quãdo à pædagogo ueruecina pellis. hoc sensu, ut experiretur an balneator absumptus igne foret, pellem uerueces postea inicit, quæ uim ignis ardore suo proderet.

» Principes iuuentutis. hoc enim auspicium erat futuris imperatoribus, q̃ hodieq; retinent Regum nostratium primogeniti, ut principes appellantur ab

Hispanis illi, qui regnum adepturi mortuo parente sunt.

» Lex annaria, qua cauebatur ne quis honores assequeretur, nisi suis annis. unde et solutos legibus eos dicimus, qui ante tempus magistratus assequuntur.

» Propolas circunforaneos. propolas hominum genus esse nequissimum lucri luxus'q; auidissimũ Cicero in Pisonem facile ostendit. & sunt ij, qui res minimo redimunt, ut maiore pretio distrahant, uendirigoli hodie à nobis appellati.

» Vt lenonum minister. aquarioli & ancillarioli à ueteribus appellati.

» Teruptini paterni, fortasse melius tarrutij paterni, qui nescio an ille sit, qui inter iureconsultos citatus quatuor militarium libros reliquit.

» Claudio Põpeiano. Herodianus Quintianum hũc appellat.

» Per laticlaui honorem. i. per senatoriã dignitatem.

» Rudibus, unde rudiarij gladiatores, & donatum se rude ab hac tralatione dixit Horatius.

» Atq; ore pollutus. diximus iam superius fellatorem fuisse.

» Hic tamen Perennius. Herodianus aliam necis causam refert.

» Dalmaticatus. Dalmaticam genus uestis à Dalmatis usitatam, facile adducor, ut credam uel frequenti adhuc eius gentis gestatu. unde & nos dalmaticam in sacris adhibemus. utebantur autem aurigæ hoc ferè uestitu.

» Isiacos. idest Isidis sacerdotes. hic de fanaticis homi

nibus intelligit.

» Sacra mithriaca homicidio uero polluit. mithram Persæ solem, et Apollinem appellant. Strabo & Herodotus. unde et mithriaca sacra dicta, quæ in atro sacro quo sacerdotes conuenirẽt, fiebant, mox bouẽ post solẽnes mithræ precationes immolabant Sudas, et Procopius, & alij.

» Suppuratum reddebat. i. saniosum et ulcerosum, a pure, quod græce πύος.

» Ὄνον, idest asinum. unde onobeli infra.

» Origis. Orix Plinio ægyptia fera, quæ in exortu lis contra stet, ut ueluti adorare uideatur cum ster nutamento. Hoc animal bisulcum et unicorne, ut in dicus asinus.

» In sinum uertisse, idest in suum commodum.

» Paulus primus secutorum, idest gladiatorum, secu tores enim gladiatores dici notissimum est; ut re-tiarij, & mirmillones.

» Bellum desertorum, quod Maternus quidam facino rosis omnibus ascitis gessit, quo bello Italia, & Gal liæ, & Hispaniæ concussæ sunt.

» Incendiariæ aures. inauspicatas has esse constat, non tamen quæ essent traditum, ut tamen his uisis, urbs semper lustraretur. Plinius.

» Minutia, locus in urbe.

» Libitinensis porta. a Libitina, per quã portam ca dauera efferrentur. Libitinam autem & pro dea ipsa, & pro libitinariorum opera accipimus.

» Insubido uultu. ueteri uerbo pro insuaui, & ple niore.

» Sulpitio Apollinari. hic gellianis noctibus celebris, cuius etiam periochæ in terentianas fabulas, laudantur.

» Inde ad ducentum HS. stipendium translatus est in Daciam. i. ad quinq; millia aureorũ nostrorum.

» Quasi adiutor eius futuras, futurus emendabis.

» Præfectus prætorij. hinc adnotatu dignum, præfectum prætorio senatorem esse non posse. quod & alibi legas.

» Tabernam coactiliariam. alij codices coctilitiã. qd autem coctilitia, aut coactiliaria sit taberna, æstimãdum. nisi eũ Coactonem fuisse intelligas. unde coactilitia taberna.

» In Britaniam. lege Britania.

» Et cum ad eum Claudius Pompeianus germanicive nisset. uerba mutilata. Tu igitur ex manu scriptis codicibus restitue germanici dux exercitus.

» Nec non ius quartæ relationis. quod ominis loco fuit Pertinaci. Tribunitiam potestatem, proconsulare imperium Pontificatum maximum tribui imperatoribus subinitia principatus leges, & apud hosce ius etiam quintæ relationis, cum tamen Pertinaci dicat quartæ ius relationis adstructum. hoc autem nihil aliud fuisse crediderim, q̃ uti qnqes imperatores de re iudicata et perfecta referre ad Senatum possent æque ac nihil iudicatum adhuc foret. quid autem sit, quod dicat ominis loco fuisse Pertinaci ius quartæ relationis, haud sanè

aliud coniectare possum, quam breue illi & im=perfectum fore principatum, cui non integrum ius concessum foret.

» Praeter X HS. hoc est uicies quinquies centena mil lia nostratium.

» Perferentes. melius praeferentes.

» Cherodotas Dalmatarũ. i. manicatas Dalmaticas. nam earum usum sine manicas fuisse mõstrauimus.

» Et atratas militares. citratas legas, & eas intellige, quas Festus citrosas ideo appellari dixit, quod in modum citri formatae essent, hoc est, ut opinor, uirgatae.

» Cuculli bardiaci. gallicae genus uestis, quae aut cucul lus bardiacus, ut hoc in loco, aut bardocucullus di-catur. militarem autem fuisse uestem & Satyrus in nuit bardiacum iudicem dandum asserens. i. bar-

» docucullo indutum. Martialis. Gallia san-

» tonico uestit te bardocucullo. Sunt qui di-stinguant, ut bardiacum intelligant sine cucullo, i. capitis ligamento. bardocucullum uero cum ope rimento. fraterculi certe nostrates agnoscunt hoc nomen religioni frequens, et cucullam appellantes, cui ex disciplinae praeceptis indormiant, nec unquã exuant. Vnde & cucullati & lignipedes à cucul la & gallicas appellati iure sint.

» Machaeras, herculaneas. i. ut opinor, magnas, uel commodianos enses, quãdo Hercules appellari gau debat commodus.

» Eluto auro, idest puro, & perpurgato.

» Atq; etiam phando uitroboli, & materia eadem.

melior lectio. Atq; etiã Phallouitroboli ex materia eadem, idest Priapi. quos composito nomine phallouitrobolos dixit, q cũ tantũ ex uitro prius, excogitatum postea est, ut ex auro, & ebore magis placerent. phallos autem significat pudenda græcis. unde fallica & Ityphallica dicantur metra.

» Et uasa Samnitica. quæ sint Samnitica uasa non satis constat, sed tu uide ne samia legas, idest fictilia. unde & samium lutum ab Ausonio dictum, quibus picem ad resinam excoqueret, et inde psilotra efficerent ad uellendos iuuenes, quo glabriores, ac uolsi magis redderentur, quare & leuigandis emẽdauimus. resinam autem, picemq;, ac pumicem ad hibita in hos usus nemo non nouit.

» Nec non uehicula. hæc omnia græci inter automata numerarent, qualia etiam multa hac tempestate uidentur, maxime uero horologia.

» Sumptus omnes Commodi reddidit. quis non uide at recidit esse legendum? idest immuniit & amputauit.

» Vada sabatia. Pli. portum fecit. ab his alpium initium Strabo reddidit. paludes autem cum ea parte sint, inde uada dicta à Sabatijs fortasse populis. existimant aũt nõ male pleriq; Sabaudiæ duces hic dici, & regionem Sabaudiam, quasi sabbatiam.

» Grauius Mergus, quem Lucilius à rapacitate Mergum forsitan appellauit.

» Athenæum, idest mineruium. auditorij autem publici nomen.

» Omasi. pinguius hoc ac crassius bouis intestinũ un

de Horatius. pingui lētus omaso. et Plinius bouē iussit occidi in gratiā concubini negantis se omasum cedisse, quare & damnatus sit.

» Chrestologum. græcum uerbum, ac si intelligas pollicentem liberaliter omnia, præstantem nihil.

» Nam cum ei Didius Iulianus fratris filium obtulisse. Tu lege, obtulisset.

Ex Didio Iuliano.

» Saluius Iulianus iurisconsultus, cuius extabant libri digestorum nonagintaduo ab Adriano principe inter consiliarios adscitus.

» Tricena dedit. hæc summa nostrates aureos septingentos quinquagenos reddit.

» Quod creditum fuerat. Tu aduerte, ne hic uerba aliquot desint sensu alioqui manifesto.

» Incantamenta, quæ ad speculum dicunt fieri. hi specularij dicti sunt a` qbusdam, frequenti etiam nostris temporibus eorum usu.

Ex Seuero.

» Togam præsidiariam. idest qua præsides uterentur.

» Omnibus fortibus in actu militari. alij codices natus militari, ut non satis constet quo modo restituenda sit lectio alioq; corrupta.

» Sub elogio, idest titulo.

» Positaq; hora, unde horoscopus.

» Non in candida, sed in competitorum grege sensu tali. non

li non ut candidatum Principis in campum prodisse ut unum ex competitoribus, gratia tamen Marci cæteris esse prælatum. fuisse uero qui principis candidati dicerentur cum alij, tum Tranquillus doceat.

» Quietiam HS. quod nemo unquam antea. hic sestertiorum numerus deest.

» Cum sub armalibus. subarmalia hic intelligit saga ac chlamydes, quibus arma superinduerent.

» Supinis non erectis. hunc morem hodie quoq; obseruari scimus, quinetiam defunctis imperatoribus supina ferri ac inuersa solitum.

» Et nigrum etiam uictu iuuerant. tu lege uictum.

» Neapolitanis & Palæstinensibus. altera Syriæ ciuitas, altera regio. nisi eos q Samariã incolerent, quæ Sebaste postea sit dicta, palæstinenses appellarit.

» Adiabenis. Adiabene, quæ oli Assyria Marcellino, in qua præcipua ciuitas Ninus dicta ἀπὸ τοῦ διαβαίνειν, eo quod adiri propter Ossam & Tigridem nauigeros fluuios nisi pontibus non possit. quod tamen ille derideat existimãs à Diana flumine ut multas alias, Adiabenen esse dictam.

» Timurtiũ. Herodianus ad Lugdunum pugnatum esse author est.

» Vehicularium munus à priuatis. est autem hoc, ut iureconsulti docent, personale munus, cum uidelicet uehicularis cursus ad tabellarios publicos transmittendos per ciuitates institutus esset non sine incommodo et dispẽdio priuatorum, quibus id obtigisset. quo in numero erant et Camelesia, à Camelis etiã præ

bendis (ut arbitror) appellata. hinc et cursus publicus in Adriano dicatur. quod et Amianus doceat libro XXI.

» Ius beleutarum. Tu buleutarum emenda, quasi dixeris seruatorum, cum ad eam diem nullum publicum consiliũ habuissent. nam à Consulendo dicti.

» Nam & mensam. hæc omnia memoranda erant in Aegypto. dicta autem mensa ἡλίου τράπεζα. & Memnonis statua sonans ad solis radios. Pli. Strabo Philostratus. mẽsa uero solis nũquã deficiens Aethiopiæ attribuitur.

» Persarum Regem Abagarũ. nullus (qđ sciam) Persarum Rex hoc nomine fuit. Nã Abagari Edessæ et Mesopotamiæ præfuere. quare uide ne Artabanũ legas. aut imperite Persas pro Mesopotamijs acceperit.

» Aut mori. quid si negationẽ addas? melius enim respondebit illi parti, & nimis utilis Reip. uideretur.

» Septizonium. opus Seueri maxime memorabile à septeno fortasse colũnarum ordine. sunt qui septodiũ malint, quod nõ satis probẽ. à septem uidelicet uijs.

» Leguminis patrij auidissimus. hoc ex Columella cicer secundum punicum appellatum interpretor.

» Papinianũ iuris Asylum. hic ille est inter iureconsultos longe celeberrimus, unde et iuris auditores papinianistæ quãdoq; dicti. Serbidij Scæuolæ discipulus, et Seuero non propter affinitatem tantum sed ob uirtutem in primis carus, cui etiã filios uni commendarit moriens. huius urna argẽtea Romæ cum hac inscriptione inuenta est. AEMILIO PAV-

LO PAPINIANO PRAEFECTO PRAETORIO IVRISCONSVLTO, QVI VIXIT ANNOS XXXVI DIES X̄ MENSES III. PAPINIANVS HOSTILIVS EVGENIA GRACILII TVRBATO ORDINE IN SENIO HEV PARENTES FECERVNT FILIO OPTIMO.

» *Qui quidē locus magna ex parte corruptus atq; ita fortasse restituendus. Qui quidē Sallustij orationem, qua Micipsa filios ad pacem hortatur, diutino ingrauatus morbo misisse filio dicatur maiori.*

» *Cum septizonium. lectio fortasse sic restituenda. Cū Septizonium faceret, nihil aliud cogitauit, quàm ut ex Africa uenientibus suum opus occurreret. & nisi se absente per præfectum urbis mediū simulachrū eius fuisset locatum additum palatinis ædibus, is regium arcum ab ea parte facere uoluisse perhibetur. septizonium igitur et hic legas, quod, ut diximus, à septeno columnarū ordine dictum existimē, quasi septem zonis. idest columnarum fascijs opus absolueretur. Lampridius tamen in Geta septodiū legit nisi sit uitiatus codex. & ibi etiam septizonium reponendum.*

Ex Antonino Caracalla.

» *Gratia sigillariorū. quæ sigillaria, aut sigillaritia essent, dictum antea est.*

» Et cum idem Chilo sublata ueste Senatori. tu senatoria restitue.

» Luni dei gratia. de Luno deo, quē Heliogabalum Phœnicum ligua dicerēt ex Herodiani sexto. sed et mox hic author.

» Cellam solearem. idest in qua solia balneatoria asseruarentur.

» Cupro. cuprum æris species nomen recētioribus frequens, nam et Pallaidus Cuprinos clauos recenset. dictum fortasse per contractionem quasi Cyprium. æs enim in ea insula ad Temesen olim laudatissimum fuit.

» Et ut Anubim portaret. & pausa sederet. quid sibi uelit hoc in loco, quod sederent pausa, non constat. in Cōmodo certe sic legitur. ut & Anubim portaret, & caput raderet. pausa autem græcis idem est, quod quies. quod uerbū i Cœlianis epistolis ad Ciceronem leges, corrupto tamen codice ubi Pausania legitur.

» Diasyrticum. idest mordax.

Ex Macrino.

» Mythistorijs, idest fabulosis historijs.

» Quod si unius numeri cōsensus accederet. numeros militares sæpe leges, inde (ut opinor) dictos, quod ad numerum omnia præstarent. uel quod eorū certus quidam numerus esset, quod hodie Turcæ, Gallíq; & Aegyptij reges obseruant, certum quendā militum numerum alentes pacis etiam temporibus.

» Recepi. tu substitue recepi.

Decimare et cẽtesimare. militaria uerba. milites enĩ ubi quid grauius admisissent sæpe decimus quisq;, interdum centesimus extremo supplicio afficiebãtur.

Ex Heliogabalo.

» Eadem serpentes & Ciconias. propter pietatem Ciconiarũ hoc dictũ est, quæ senescentes matres alãt unde græcis ἀντιπελαργεῖν est dictum, & pietati cultrix Ciconia à Petronio appellata.

» Studens & matris typum. si typum legas, qui id sibi uelit, scire facile est. erit autem simulachrũ Pessinuntiæ matris. sunt qui scyphum & situlam illam Isidis ridicule agnoscant et probent. ego igitur matris typũ haud improbem. sunt qui Martis typum malint. i. imaginem.

» Senaculum. ex Festo.

» Quæ'ue earũ pellicia. lectio maxime deprauata. siue igitur carpẽta pellicia à pelliũ itegumẽto dicas, siue publicæ pro pellicia substituas, haud iepte sentias.

» Bene nasatos sic legendum. ut ridiculi sint, qui de uasis uasatos legendum admoneant. emissarios autem intellige & exploratores Verendorum magnitudine celebres.

» Vt eorum conditionibus frui posset. uerbo conditionis Lampridius signanter usus est. Nam conditiones quærere adulteræ, infames'q; fœminæ sibi dicebantur, quæ homines bene mẽtulatos sibi ascisceret magnis etiam inuitatos præmijs.

» Seriam.i.amphorā, quæ in capitolio asseruaretur.

» Matris etiam deinde sacra. idest Cybeleia & magnos ludos.

» Salambonē etiam omni planctu. Salābonem Babylonij Venerem appellabant. Deplorabāt autem in his sacris Adonidis interitum. quare et hoc in locodicat Lampridius omen Heliogabalo factum imminentis exitij. de hac & Macrob. præter græcos

» Lapides. qui diui dicūtur. ex proprio templo Dianæ Laodicææ. Laodiceā Syriæ intelligit uino abūdantē, et a Seleuco Nicatore in matris Laodices gratiam conditam. de Oresti etiam furore & errore diuersa multum memoriæ prodita sunt. Procopius, qui Iustiniani tempore floruit, & bella ab eo gesta contexuit, in ponto Comanam urbem condidisse tradit, a Coma ibi deposita præcipiente oraculo. sed eo non conualescente, alteram ab eo in Cappadocia ad Taurum simili nomine constructam, deq; argumēto excisæ comæ Comana appellata. alij post interfectam matrem errabundum quæsisse fluuiū, cui septem flumina miscerentur. qui fluuius authore Varrone ad Rhegium labebatur. apud quem deposito simulachro Fascelitidis Dianæ & ense, tandem furore liberatus sit. reliqui Orestam urbem ab eo in Macedonia conditam, ubi Orestes purgatus a furore sit, quod & author hic innuit, quam Adrianus princeps Adrianopolim appellarit.

» Pseudo Philippū. alludens uidelicet ad Andriscū, qui se Philippū appellans regnum Macedoniæ deuicto Perse sibi uendicabat.

» Omnia Heliogabali dicta, omina emendandum.
Concide magire idest coque. μάγειρος enim latinis coquus.

» Digitis impudicitiam ostentaret. ad eam enim formam componi solent, ut sæpe obscœna præferātur. nam & Caligula Cassio Chæreæ Trāquillo authore, manum osculandam porrigebat. quam i obscœnum modū antea formasset. æmulatur et hoc ipsum præsens ætas.

» Dicæretur pro dicerentur.

» Afferetur pro afferetur.

» Sabinum. erant enim Vlpiani ad Sabinum libri unus & L. qui uir consularis, et insignis Fabium Sabinum alium reliquit Alexandro principi percatum, quiq; & Cato sui temporis est dictus.

» Catum pro cautum.

» Leiostreis. Corruppte antea lithostreis. Hermolaus Barbarus id ante etiā uiderat. sunt autem liostreæ læues ostreæ dictæ à leuore, cū aliæ Tracheæ, idest asperæ dicantur.

» Centenaria, quæ centum pondo essent.

» Aureis toralibus, uelis quæ toris inducerentur.

» Et mastycatum & polentatum, alterum forte à mastyce, alterum à polenta.

» Accubitis facale, idest toralibus & culcitis.

» Barbas sanè mulorum. unde & hodie barbones fortasse dicti.

» Exarmatos, idest cicures. et mansuetarios magistros appellat, qui feritatem eos exuerent.

» Vuas apamēas, ab Apamea Syriæ, ut puto, dictas,

quae celebres graecis authoribus sint. Athenaeus.

» Lentē cum Ceraunijs. Ceraunia Plinio inter albas commendatur, quae stellam concipiat.

» Fabam cum electris. electri triplex ratio, primum ex arboribus fluens sucinum dictum, alterum metallicum, in quo naturale in pretio habitum, & Homero cantatissimum in Menelai aula. Tertiū factitium tribus argenti una auri portione. naturali ea uis, ut in conuiuijs praecipue eluceat, & uenena prodat.

» Condito piscinas & solia temperauit, idest unguento diu asseruato. nec mirum id in Heliogabalo, cum Pli. prodat quendam ex priuatis balnearum parietes unguento illiuisse.

» Eunuchos primo aphroditis. melior lectio pro Hermaphrodytis.

» Basternas, genus rhedae Barbaricae à populis Basternis, siue Batarnis dictae.

» Pallia deo Aenanthio. corrupta lectio & saniosa. quam ita restituas. pallia uino Oenanthio fudisse, idest maroneo uino. ex Philostrato ab Oenanthe Maronis patre.

» Euripis uino plenis, idest canalibus.

» Conditura Veneta. nos galū hodie nuncupamus. Rosato. rhodinum unguentum intellige.

» Caldaria. idest calidam admista nardo.

» Idem nunquam minus centum HS. coenauit. hoc est argenti libris XXX. aut hic nescijt quid HS. essent, aut corruptus est locus, nisi pro argenti, auri substituas. minor enim lapsus. centum autem HS. duo

millia & quingentos aureos nostrates reddunt.

» Sigma in terra sternere. sigma ueteres sellam in formam. S. literae constantem dixere spiris inuolutam. ab elemēto. S. cuius Martialis et Sido meminere. sensus autem talis est, fuisse & illam reflatilem, ut serui à pedibus ad principis nutum folles substratos deplerent. unde conuiuae proni in terram ruerent.

» Holoserica ueste. i. tota ex serico. nam illa tantum in usu fuerat, quae lanae intertextam purpuram haberet. de serico pulchra quaedam, & non uulgata alias prodam.

» Et apud eas concionem habuit. nos orationem istā. quae hactenus latuerat, primi in lucem edidimus, neq; uero id mihi qsquā uitio uerterit homini praesertim sacris initiato? facilius. n. pditissimi principis libido ac luxus dignoscetur. neq; quēpiā tam stultum fore puto, qui se ad imitationem scelestissimi hominis componat. illud autem non possum non interim addubitare, sit'ne ea, quae ab Heliogabalo habita sit. nam nec eorum temporum stylum agnoscas. alioqui nihil illic etiam de schematibus. & ornatior mihi uisa q̄ ut à Leonardo Arretino conscriptam putem uiro alioquin & diserto, & bene docto.

» Papilla eiecta. tu ex erta emenda, et exoletorum pro exoletos.

» Per cellarios. cellarij dicti qui penui asseruando praeessent. religiosi corrupto uerbo hos celerarios appellant.

» Dulciarios & lactarios, unde lactariū opus, quod

imperiti lacticinia appellant.

» Canon fructuarius. idest alimēta ad septem annos parata.

» Struthiones et Camelos in cœnis aliquoties, dicens præceptum Iudæis ut ederēt. hæc enim Moyses Iudæis haud quaquam interdixit. ut libris instrumenti ueteris constat.

» Croco sigma strauerit. Crocū ad theatralem usum adhiberi, & substerni in delitijs solitum & hic et alibi scriptum leges.

» Traiecit et dierum actus noctibus. non animaduertit. hoc Paulus II Pontifex Maximus uitio dari flagitiosissimo principi, qui et ipse noctu munia pontificia perageret, interdiu autem dormiret.

» Cum capi non possent uno sigmate. nam septem cōuiuarum capax tantum erat.

» Hydrogarum. hoc est garum ex aqua. nam et garum & eleogarum & halec et muria ueteribus salsamenta celebrata sunt.

» Ita ut ad sericam uestem, tu et sericam emendabis.

» Orexim uehementiorem appetitum.

» Seplasiarium & cupediarium alterum à Campaniæ Seplapsia, alterum à cupedijs dictum.

» Sybariticum missum. Sybaritas delitijs, ac luxu nobiles uel eorum internitio fecit. unde ferculū Sybariticū dicatur. cuius Athenæus quale fuerit meminit.

» Zetis dictæ. uel ἀπὸ τοῦ ζέειν. idest feruendo, uel ἀπὸ τοῦ ζῆν, quod in illis præcipue uiueretur. quid si a Z. litera ut sigma dicatur?

» Psilothro curaret. id medicamentūm ad pilos euellen

dos est.

» Aurosa arena. qua passim utimur ad obducendas cẽto literas.

» Ante Philippum imperatorem Romanũ, Gordiani successorem intelligit. qui edicto id prohibuit.

» Panduri Zauit. Pãdura instrumentũ musicum Aristophani Thesmophoriasusis, inde Pãduros, qui eã pulset. Vnde uerbum deflexerit nescio q̃ bene.

» Spintrias, ex Tranquillo in Tiberio id disces credo ἀπὸ τοῦ σπινθῆρος. idest scintilla huiuscemodi portenta nuncupata. quasi libinis incentores.

» Blatea. idest purpura ex indico conchylio facta, unde & Bladum rusticis forte color, & Bladum pro frugibus. Eutropius certe blatteis funibus piscatum Neronem tradidit, quas Orosius et Tranqllus purpureas dixere.

» Biothanatum. hoc est uiolenta morte, nec sua peritorum. quorum animas in beatorum sedes non recipi etiam antiquis erat persuasum.

» Deinde illud, quod clementia tua solet dicere credidisse reficiendum. Corrupta (nisi fallor) lectio. quid igitur si ita legas? solet dicere creberrime. repetẽdũ fortunae & c.

» Illud ad cumulum portentuosissimi principis addẽdum. Conquisitos ab eo medicos, et immensa his proposita praemia, qui se in muliebrem naturam exsecarent, uulua ex sectione facta.

Ex Alexandro Mameae.

» Ius quintae relationis. hoc est ut quinto posset de.

re etiam iudicata statuere · ac ad senatum referre.

» Communis consessus · tu consessus.

» Admissionalibus · idest ministris, qui ad principẽ in troducerent.

» Quã nemo nisi Acolius ferebat adiutam. Sic enim et primus Hermolaus noster emendandum admonuerat. Acolius enim illi à memoria fuerat.

» Perstellaturas · stellionatus crimen late i re militari patet · ubicunq; enim criminis titulus deest, illic stellionatus accusare possumus · nã quæ in priuatis iudicijs de dolo malo actio est, hoc in criminibus stellionatus persecutio est · habet igitur locum cum tribuni uel milites callida dissimulatione alienam rem distraxerint, aut permutauerint, uel in solutum dederint. Quin et mortis suppositæ impostura facta · uel collusio in necem alterius hoc titulo continetur à stellione inuidentissimo animali deducta nuncupatione · horum autem criminũ legitima nulla est pœna · sed extraordinarie puniri solent iureconsulti.

» Choleram · uulgato uerbo usus pro bile.

» Sine indulgentiæ proposito · & hic non satis latine indulgentiæ uerbo usus.

» Sed Securiorẽ · hoc idem à Theopompo Spartanorũ Rege responsum uxori grauiter Ephororum potestatem ferenti regibus additam · quod et Veneti nostri agnouere iam inde benè ab urbis incunabulis, cum duos principi addidere consiliarios · qui postea à sex regionibus sex creati.

» Fœnus trientarium · minima, ac ciuilis usura & infra semisses usuras.

» *Pyctatia, idest breuiaria.*

» *Cum edulitatem. nouo uerbo ab edendo edulitatem appellauit annonam, ut degenerasse romanam eloquentiam iam pridem possis agnoscere.*

» *Curionem. idest præconem.*

» *Damalionem. idest uitulum tenellũ de græco uerbo δάμαλις enim uitulam tenellam signat, unde damalio,.*

» *Braccharioru m lintconũ, à Bracchis conficiundis & linteis uendundis nomina deducta. iam & pelliones à concinnandis pellibus dictos notum esse potest.*

» *Oceani solium. à magnitudine & capacitate. unde et in sacris literis capacissimum illud in templo uas à Solomone Rege dicatum, mare dictum est.*

» *Præfecit, tu lege perfecit.*

» *Carmen, tu carnem.*

» *Paulum & Vlpianum uterq; iureconsultorũ clarissimus, qui græco uerbo κορυφαῖοι dicantur, idest principes assessores Papiniani in præfectura. Vlpianus uero Tyrius fuit, ut ipse de colonijs agens prodidit.*

» *In Lat. sic ex ueterum instituto imprimendum curauimus. Tu uero sic interpretator: in latum pedes centum, in longitudinem passus mille.*

» *Isim et Serapium Tu Iseum et serapeum lege, & pro locis publicis accipe altero ab Iside, altero à Serapi dicto.*

» *Deliacos à Delo insula, ubi laudatissima fiebant. antiquissima enim æris gloria Deli fuit authore Pli.*

mysticæ autem, quæ occultas significationes haberēt peculiari Aegyptiorum usu.

» Ita ut in palatio faceret dietas. dietæ cœnacula erant ubi hyeme ad solem, æstate ad umbram cœnitarent Varroni dictæ quod interdiu in his edatur. Vnde dietetarij iureconsulti. quod tamen diversum quid sit.

» Ὀρνεοσκόπος auspicij peritus.

» Primo nundino. nam & trinundinum erat.

» Notarium. hic pro tabulario uidetur accepisse non satis latine.

» Archiereum & archisynagogum sacerdotum et synagogæ principem.

» Larario. lararium à laribus. ubi igitur lares dij, et reliqua numina sanctius colerentur lararium locus ille dictus, ut ī Adriano adnotauimus. Apollonium autem Tyaneum intelligit magiæ clariorē studio quàm philosophiæ, ut ipse etiā Philostratus uel inuitus prodit.

» Christum. hinc datur intelligi non nisi malis principibus pietatem nostram improbatam. & ab optimo quoq; cognitam, nunquā interim damnatam.

» Tædiauit. male meritum de lingua latina scriptorem, qui uerbum hoc confixerit.

» Spheristerio. idest pilæ lusui.

» Aurum Coronarium et negotiatoriū. de Coronario dictum. à negotiatoribus autem, quod illi principibus penderent, negotiatorium est dictum.

» Corpora. i. collegia bono uerbo dixit. iureconsulti.

» Milites ostensionales. hi fortasse dicti, qui ad ostenta

tionem tantum instructi haberentur in urbe.

» Tunicas asemas, idest unicolores. et macrocheras. i. manicatas.

» Acroamata a` ueteribus hi dicti, qui auditu uocis ob lectarent.

» Athenæum auditoriū id Romæ publicum, ac si pal ladium interpretere uel muneruium.

» Sæpius cocco clauata. idest coccineis clauis distincta.

» Non secundam mensam Alexandrū habere, sed se cundum. hoc sensu tantum pomus indulsisse, ut alterum prandium id uideri potuerit.

» Versus Hendecasyllabi qui sequuntur non satis ad normam sunt facti.

» Semisses aureorū. idest qui dimidiū aurei ualerent. Aureus autem argenteos denarios XXX fermè ualebat. ad quam formam tremusses & quartarij il li redigendi sunt.

» Formas binarias. hoc (nisi fallimur) intelligit. i. duplicatos aureos, seu triplicatos. quod & nos hac tem pestate a` quibusdam principibus obseruatum uide mus dupliones inde dictos. nos certe cum Mediolani ageremus, donati sumus a` quæstore regio Ioanne Crolierio numismate aureo XXX aureorū. cui po stea nostras i Trāquillū lucubrationes dicarimus. mox alia quædā maiora ac grauiora nūcupaturi. qn̄ rarā uiri excellētis liberalitatē nō satis æquo mu nere prosecuti uideamur. id autem numisma chiro thecis elegantioribus incluserat. quod & in Aldo compatre græcæ, latinæq; linguæ instauratore secutus est olim donando, dum uiri de literis opti-

me meriti uirtutẽ admiraretur. accedit autẽ ad tantam liberalitatem, quod uir est moribus & doctrina non uulgari. ac de excellẽti beneficentia ppetuo celebrãdus. utinã principes nostrates priuati hominis liberalitatẽ imitari discerent. qđ autem formas appellarit, ipse uiderit quàm latine id usurparit.

» Holosericam. i. totam ex Serico. sed de Serico planè omnia copiosius differemus.

» Aurelius Probus Baphus. emendanda lectio & Baphijs reponendum significat autem hæc dictio Baphiũ tabernam tinctoriam de græco fonte.

» Baccas braccas lege.

» Baccatum monile uergiliana forma.

» Cyclade genus uestis ex auro ferè, unde & in sacris literis ubi de Cæcilia uirgine agitur amicta cyclade ornatam à Christo leges. dicta quod rotunda esset. nam & matronæ hodie uestes quasdam suas rotundas appellant, quæ in orbem absolutum desinant. matronis iam grandioribus frequentes.

» Pullicinis ac pipionibus. noua utrunq; formæ non tamen inepta.

» Dicens ingenuum currere. erat enim in quibusdam sacris cursus institutus.

» Et argento et necessarijs instruebat. hæc oĩa à Cicerone in Pisonem uasarij nomine intellecta arbitror. obseruatũ aũt hoc Venetijs diu scimus, ut copiarij legatis profecturis hæc oĩa suppeditarent. nunc annuum illis salarium ex ærario datur, quãdo publico omnia peribant.

» Nundina uetera, quod mercatus hodie dicimus.

Christo,

» Christo templum facere uoluit. Inuidentissimos homines ac æternis stigmatibus impietatis inurendos, qui timerent id, quod maxime fuerat optandum. Iam uero Tiberius princeps id pridem decretum tulerat. nisi patres, quod authores facti nō essent, id reiecissent.

» Dicebatq; graue esse. umbram quidem huius rei nos hodie retinemus. ut interim tñ præsules nostri optimis maiorum nostrorum institutis uideātur illudere. sed illi se prius, tum etiam reliquos decipiunt. nam Christiana pietas etiā illis nolentibus inoffensa stabit. luent tamen illi. luent meritas negligentiæ uel impietatis uerius pœnas suæ.

» Legem sacrare quid sit, ex Festo accipe.

» Assessoribus solaria. tu salaria.

» Traiani putare. tu putaui.

» Pontificatus codiallares. i. adscriptitios & extraordinarios quasi dignitatis umbra gauderent collegiis adscripti, atq; in codiallos relati.

» Ephippiis. uerbum nouum. quando & usus eorum apud ueteres non erat.

» Argyraspides & Chrysaspides. à scutis argentatis & auratis Alexandri quidam numeri sic dicti.

» Papilionibus, militaribus tentoriis.

» Quod tibi non uis alteri ne feceris. utinam omnes hoc memoria infigeremus iam pridem sacris literis præceptum. siquidem satis hoc esse ad uitæ rationes possit.

» ἀναίματον. sic restituimus, et incruētū iterpretator.

» Artaxerxem. hic humili loco apud Persas natus im

perium à Parthis ad Persas transtulit. Victoq; Artabano triplici prælio, eoq; cum tota familia cæso, adeo uictoria elatus est, ut Romani imperij terminos non solum attentaret, uerum etiam cædere Romanos omni Asia iuberet. quē uictū ab Alexandro Lampridius dicit. cum tamen Herodianus diuersa prodat. eo usq; autem imperium oriētis apud Persas fuit, quousq; ad Arabas. idest Sarracenos magno Christianæ pietatis incommodo transijt. qbus ꝑ Christiāos duces magna ex parte afflictis, et Hierosolymis receptis, Turcæ ex una parte Asiæ, & serui ex altera Aegypti imperium inuasere. uidit tamen patrum nostrorum ætas; aut certe recentem memoriam Tamberlanis accepit. qui gregarius miles ad Persas iterum imperium transtulerit Paizete Turcarū Rege capto. uerū filijs eius dissidētibus res tanta indole quæsita non multo post pessum abijt. Psophis certe, siue ille propheta, ut uideri uolebant ij, quorum intererat, siue dux Persarū hoc tempore id agit ut auitum decus genti asserat.

» Persarum accepimus. Tu cepimus emendabis.

» Interánanas. idest quæ Tigrim inter et Euphratē prouinciæ quinq; numero erant. grauium sæpe bellorum causæ Romanis ac Persis, nec unquam satis feliciter aut à nobis retentæ, aut ab illis receptæ.

» Tabellæ laureatæ. uictoriæ eni nūtia laurus erat.

» Limitaneos, qui limites imperij tuerentur.

» Retrogradæ gallicanæ mentes. inepte nimis uerbo etiam parum latino usus. significare autem uoluit duras & peruicaces.

» Huic acidit pro huc accedit.

Ex Maximino patre.

» Capitolinam amphoram. asseruabatur enim in Capitolio amphora miræ magnitudinis. unde ut copiã uini epoti à Maximino ostenderet, capitolinam appellauit.

» Dextrocheria. dextrarum ornamenta dicimus noua satis forma.

» Amaxas. idest currus. uerbo græco unde illis ἐκ τῆς ἁμάξης λαλεῖν.

» Tophicios ex Topho lapide satis friabili.

» Athenio fugitiuorum in Sicilia crudelissimus quix longo ac difficili bello uictus sit.

» Osrohenis sagittarijs. pars Assyriæ trans Euphratem hoc nomine dicta est ab Osrhoe uiro nobili, si Procopio credas. ex ea uero sagittarios multos in Germaniam adduxerat Alexander utilissimũ militis genus aduersus Germanorum corpora nuda et procera.

» Quasi aulæ quoddam prælium. ita si legas, quod omnes præferunt codices, hoc sensu interpreteris. i. fiale. quales uidelicet in aula imperatoris pugnæ simulachra cieri solent ludicra. s. et læuia. sed æstimandum.

» Affectus in Albano. affectus pro pignoribus et rebus charioribus accepit, qui in Albano monte in castris uidelicet prætorianis asseruarentur.

» Animo habere. & concupiens lege.

» Deinde sine delicto. quid si sine delectu legas?
» Sabinus praefectus urbis. hic forsitan ille Sabinus, qui inter iureconsultos maxime celebris est, Cato'q; sui temporis dictus. nisi hic forte eius filius. nam pater ab Heliogabalo iussus occidi perierat.
» Deum Fellenum. hic Aquileiēsiū tutelaris ac praeses Deus.
» Cuppae sunt maiora uasa ex ligno ad uinum condiendum. frequens ueteribus agricolis uerbum.
» Hecatomben sacrum omnium maximum hoc uerbo intelligimus.
» Vt quarto die. nota quanto celerius hodie cursus conficiatur. satis enim constat non paucos nuntios ab urbe Venetias uenisse XXXII horarum spatio. saepe quadraginta aut aliquid amplius.

Ex Maximino Iuniore.

» Vt ad staturam paternam perueniret legendum.
» Tatiano oratore. duo fuere Tatiani pater & filius Galli(nisi fallor) genere. Tatiani autem patris an filij incertum Sidonius & Ausonius meminerint, ut eloquentis hominis, & qui apud Visontium municipalem scholā rexerit. an uero Tatianus ille, cuius Diuus Hieronymus libro de uiris illustribus meminit, pater fuerit, aestimandum aliās.
» Monolium de albis nouem. loquendi figura sane noua nec satis omnino latina. significāt autem haec uerba monile nouem cerauniis & aliis gemmis candicantibus, et reticulū capiti ex uiridātibus, dextrā

autem brachij ornatum ex hyacinthis contextum.

» In mundo scilicet muliebri suo.

» Campagum formam pedis barbaro uerbo appellauit à grammaticis nostris Calopodia etiã dicta forma non inepta, ut de græcis uidelicet hausta fontibus.

Ex Gordianis.

» Ob soceris.

» Feras lybicas. Pantheras, quæ et uariæ seu Africanæ dicuntur.

» Oues feræ. Camelopardales, quas gyraphas appellãt hodie. unã aũt donatã Laurẽtio medicæ à Sultano Aegyptio Italia longo post uidit tempore.

» Alces. Hercyniæ syluæ ac Germaniæ peculiare animal.

» Tauri Cybiratici à cybiris.

» Struthiones Mauri minati trecenti, qd sibi uelit minati hoc loco, dubium. quid si miniati legas? id est rubentes.

» Iuuenalia. quorum Tranquillus meminerit, qa à iuuenibus nobilioribus celebrarentur.

» Censualium. nouo nomine apparitores Senatus ac ministros dixit, ut arbitror.

Ex Gordiano Iuniore.

» Parentela, q̃ male latine lingua utatur aduerte.

» Mundanum malum. quod orbi immineret.

» Aperto Iano gemino, signum belli.

» Ab Antiochensium crucibus. tu ceruicibus emẽda.

» Fossato. ineptum scriptorem.

» Quarũ L. Christeæ. quid si caryſthæ leges? a Caryſto, ſcilicet Eubœæ oppido. Sienitides a Siene ægyptiæ intelliguntur, quemadmodum Numidicæ ex marmore numidico.

» Baſilicæ centenariæ, a centum uidelicet paſſibus dictæ, uel, quod melius, a centum colũnis, dicta enim hecatonſtylon inde eſt.

» A tutelis. ne paruum hoc munus exiſtimes, pauciſſimis hoc dabatur. iureconſulti de tutelis authores.

» Nymphæa. ideſt lauacra.

» Lithoſtrotum. pauimentum ex teſſellatis lapillis.

» Archolentes. tu iubatos intellige, ſed & acroleontes pleriq; probant.

» Apud Circeã. tu Circuſium lege. quod oppidum receptum a Dioclitiano mœnibus ac turribus ampliatum eſt.

Ex Maximo & Balbino Aug.

Præponenda eorũ uita Gordianis fuit, ut ſeries inſtituta a nobis texatur.

Ex Valeriano.

Hic Philipporum, & Deciorum uitæ deſunt.

Ex Galienis.

» Aſtacum quæ nicomedia ſic repone. inde enim aſtacenus ſinus. Euſebius & alij.

» Aphronitris. ſpuma hæc nitri Aſiæ ac Aegypti pecu

liare in speculis colligi solita, quas coligas appellabant. picatis uero hæc uasis ab Aegypto Romam deferebatur. Martialis.

» Rusticus es, nescis quid græco nomine dicatur,
Spuma uocor nitri, dicor et aphronitron.

» Principem tu principe repone. nam à Claudio Constantinorum genus ducebatur.

» Facto fœdere. tu fracto repone.

» Cyclopea luserunt omnes apenarij. apenarios de græco uerbo ἀπήνη uehicularios appellatos opinor, Cyclopeam uero eam saltationem intellige, cū in formam Cyclopis proceri ac deformis quispiam saltaret. Horat. et Trebellius in Carino. libet autē lucilianos uersus ad rem uidelicet facientes addere. Multa hominum portenta in Homero uersificata. Monstra parant : quorum in primis Polyphemus ducentos.

Cyclops longu pedes. sed quod de apenarijs diximus æstimandum. quid si arenarios legas? & intelligas eos, qui in arena operam præstarent, id quod magis probo.

» Dracones. i. uexilla longiora, unde draconarij. Hecatombis, quod sacrum id esset, aut quomodo celebraretur, ex hoc authore copiose accipies.

» Heracleam peruenerunt. ponticam intelligit olim Claram.

» Facta carragine. nouo uerbo, & satis barbaro coactas in unum eorum copias intelligit, & impedimēta cum lixis, ac carris, quos innumeros ea gens trahere secum solet.

» Et quidē Cecropij Dalmatarū ducis manu. deerat enim hoc uerbum, quod & repones.
» Tetrastiche pentastiche.i. quaternum ordinum & quinum. unde & disticha & tetrasticha. nisi tetrastylen & pentastylen malis.
» διὰ τεσσάρων idest singuli ordines quaternarij essent.

Ex Salonino, siue Galieno iuniore.

» Ad exemplum protreptici. exhortatorij et instruentis ἀπὸ τοῦ προτρέπειν.
» Constellatos bullatos intelligo, & insignitos ueluti stelis.

Ex Claudio.

» Ancillarij, seu ancillarioli ministri lenonū & impudicarum.
» Munerarius, qui gladiatores edebat. nā munera nemo nescit gladiatorios intelligi ludos.
» Tu qui nunc patrias gubernas oras. Versus meliori limæ reddendi.
» Antialo. qd si Anchialē legas illyricum oppidū.p.
» Cumacum. qd si cucumam legas cypriam.i. æreā.
» Brachialem.i.brachij ornatum.
» Chrysographata.i.aurosculpta.
» Aclidas Virg. teretes sunt aclides illis.
» Suaubitana purpura à Suaubi Africæ oppido augusta Colonia.
» Subarmale unū cum purpura maura. de subarmali diximus nouo et ipso uerbo qd sub armis gereretur.

» Accubitalium.p.culcitrarum & stragulæ uestis.
» In Thermophas.emenda Thermopylas.
» Corymbiatum.i.corymbis undiq; circundatum.
» Pateram argenteam ederariam, ad ederæ formam scalptam.
» Bolitera.halecuticum.i.iaculum piscatorium.
» Calices ægyptios.i.uitreos.
» Chlamydes ueri luminis limbates.i.splẽdidissimas limbis adhibitis.
» Singliones, genus est uestis, uerbum'q; cum ipsa'ueste barbarum.
» Cucutia.nouum et hoc uerbum ac militare, nisi tu capitia, quod minime probo.
» Oraria Sarabadena.idest uela subtilissima ex oriente, nam et Sarabara genus est persicæ uestis. Vnde et Augustino, ac Hieronymo Sarabaytæ hæretici.

Ex Aureliano.

» Hilaribus.hilaria dies festus VIII Cal.Apriles, in quibus lætitiæ exordium erat, quo primũ tẽpore sol longiorem diem faceret, Pani deo dicatus omnium authori.
» In odem.tu eodem.
» Et postea multa omnia.omina restitue.
» Balistea.idest quæ iacularentur in illum iocantes ἀπὸ τοῦ βάλλειν.
» Ferramenta samiata.i.mucronata & exacuta.Nõ.
» Mulum centuriatum.qui singulis centurijs ad onera ferenda assignatus erat.

» Porcina. tu porcinæ, & carnis intellige.

» Pabuli extra ordinem decernis. uide ne pabuli ius scribendum sit.

» Nicopolis. triplex hæc urbs Stephano. Epiroticam uero hanc existimo ab Augusto ob uictoriã Actiacam conditam.

» Ityreos. i. Arabas. Virg. Ityreos Parthi torquẽtur in arcus.

» Multitias, quarũ et Iuuenalis, quasi mollitias. alio qui et pelles delicatiores tractatu nos multitium re dolore dicimus.

» Deputet scipionem. idest eburneum bacillum princi patus insigne.

» Tunicæ lineæ, paragaudæ. dicetur mox.

» Hæm montem. diuisim legas.

» Nam belli illius uirtutibus tuis credo. quis non uideat summam, aut quid simile deesse?

» Equites sanè omnes an imperium. tu repone equites sanè omnes ante imperium. paruus lapsus, sed qui morari aliud agentes possit.

» Patrimis, matrimisq;. qd patrimi, matrimiq; pueri, ex Festo.

» Ambarualia sacra ab urbe ambienda.

» Quasi in Christianorum ecclesia. nota summam hominum impudentiam, qui uelint nolint etiam per iniurias laudare nos coguntur.

» Pontus polemoniacus & Alpes Cottiæ. utraq; prouincia à suis regibus dicta, altera à Polemone, altera à Cotto Rege. quas Nero princeps in prouinciæ formam redegit. sunt autem Cottiæ alpes, in quibus

Genua continetur. polemoniacus autẽ pars ponti.

» Trãsactis igitur quæ ad sectiones. qd sector sectio'ue sit mediocriter eruditis etiam cognitum.

» Contra Palmyrenos. Palmyra omnium orientalium urbium in Syria olim maxime insignis uel bellis contra Traianum & Adrianum gestis, uel Odenati principis nomine. olim a Solomone Rege códita, dierum duorũ itinere a superiore Syria distans, ab Euphrate unius, a maxima Babylone sex. dicta quandoq; Adrianopolis. a græcis autem Palmyra a palmis, ut puto eo in loco abundantibus, puteis et fontibus frequentibus, cum circũm ea loca nusquã aqua alibi inueniatur. Thadamus Syrorum lingua nuncupata.

» Tyana. ciuitas hæc Tauro ad portas amanicas apposita, Cappadociæ ac Ciliciæ media Appollóio philosopho ciue insignis.

» Quid enim illo uiro diuinius? adeo'ne Christiano nomini infesti fuistis, ut magum hominem, certe a cultu ueræ religiõis alienum pro numine coleretis? Christum ac ab eo Christianos dictos nullorum facinorum reos, quin potius uirtutis assertores, ac ueræ pietatis, tam infesto animo insequeremini?

» Dromedã uocãt. sacræ literæ dromedarios a cursũ uelocissimos Camelos appellant.

» Decollari. restitue declarari.

» Sandix indica. ex cerussa hæc fit æqua portione rubrica admixta. color est purpureus. magno multorũ errore, qui sandycem a sandyce non discernant. sed aliãs.

» Cornicibus, atq; laticinibus, tu liticinibus a lituo. Vnde & Statius, liticenq; notus hectorius armis.

» Tunica galbina. unde etiã nos hodie Gabanos crassiorem uestitum dicimus.

» Quæ nunc Saligneι. tu a siligine siliginei subsitue.

» Fuit & sub Aureliano Monetariorum bellum. Monetarios imperatoris edicta uidentur innuere, uiles homines texendis scilicet uestibus idoneos, quiq; lanam ducant, & textricium faciant. ut imperite pro ijs, qui monetam cudant hic multi intelligant. nam Gynecarios, et Monetarios, et Baphiarios iunctim appellat.

» Amnestia. i. obliuio, res ab Atheniensibus primum usurpata Trasybulo authore, inde sæpe ab alijs tentata.

» Maximumq;. tu Maximinũ, uel Maximianũ lege.

» Atq; ambolicas species, sunt qantolicas. i. oriẽtales.

» Batteo. tu blateo. i. purpureo repone.

» Filiorum. emenda foliorum.

» Paragaudas. genus est uestis, ut plurimum uirilis lineæ, quod sub alia ueste gereretur. cuius apud imperatorem mentio & iureconsultos.

» Rectis purpureis. quæ purpura recta textæ essent.

» Moonolores. idest unicolores, & bicolores. Quid si a loro uno & duobus & tribus dictas esse censeas uerbo græco & latino?

» Alpes maritimas, eas intelligit, quæ Liguriæ, narbonẽsiq; Galliæ incubant.

» Facta erat ratio doge cuparum. quid essent cup

pæ ostendimus. Corrupta autẽ hæc lectio, quomodo restituatur, adnitendum.

» Oraria ad fauorem. qui mos emunctorijs euentilandis hodieq; retinetur. nam oraria lintea tenuiora significant.

» Miliarensem porticum. milliariam melius à mille passuum longitudine.

» Calceos mulleos. regum albanorũ, mox patriciorũ fuere gestamen. à mulando .i. suendo, si Festo credimus, dictos. unde & mullum piscem dictum esse putant. hederatios autem ac cereos utrosq; à colore dixit.

» Pro senatorijs professionibus .i. censibus, uti uidelicet quisq; in censum professus esset.

» Annulum sigillaritium, ad signandum.

» Phagone, unde & nomen illi, φαγεῖν enim græcis, latinis uorare est.

» Infundibulo apposito. instrumentum ad liquores infundendos Catoni, ab infundendo, ut arbitror, dictum. orca autem capacissimi uasis genus Hispaniæ, quo salsamenta, uinum & oleum & salgama conderẽtur. ab orcæ marinæ similitudine. Pers. angustæ collo non fallier orcæ. Varro. Probus Festus.

» Natalibus suis & parilibus. parilia dies natalis urbis Romæ. nam & Cal. Ianuariæ citra omniũ supplicium ac pœnam exigebantur.

» In auicos archis. Corrupta lectio, sed quæ forte ita restitui possit. in publicas archiuis. appellauere autem archiua loca, in quibus publicæ tabulæ asseruabantur.

» Sartis tectis capitolij .ut sartum tectum . i . integrū capitolium tuerentur.

» Auro clauatis uestibus.idest quæ clauos aureos, nos flores appellamus, haberent.

» Hecatombe.monstratum est superius quid esset.hecatombœum certe græcis dicitur quicquid duabus minis æstimatur.sunt & Homero Glauci hecatombœa arma, quorum & Iustinianus in præfatione pandectarum meminerit.

» Omnia imperij.restitue omina.

Ex Probo.

» Specillatam specillis ornatam.

» Hastis puris sine ferro.ut uexilla pura.idest candida infra dixit.

» Eandemq; a' rebellionibus uni dicauit.restitue uindicauit.

» Inuitus & redactus.quid si reluctatus?

» Quod imperaret Probus milites.uerbum milites superfluit.

» Prædam deinde omnem illi præter diuinas.quid si druydas, ut tamen deesse uersiculus uideatur.

» Nigrum & album.tu Albin repone.Inclytum olim in Hermunduris flumen, sed quod iam pridem intercidisset.

» Limitaneis, qui limites tuerentur.

» Supplices, statimq; iacuerunt.Tu strati adscribes.

» Cæterasq; gentes ita confudit.quis non uidet contudit esse legendum?

» Blemyas.his populis iter Aethiopes capita dicūtur

abesse, ore, & oculis pectore affixis, unde et pro mi raculo spectabantur.

» Contis ficijs. dubia lectio, nec quo pacto restituenda satis constat. nisi a ficu ficios deduxerit. quid si ita legas Contis et Sibinis? est autem sibina Festo Illyrici genus teli.

» Quod ille compererat animo. melius conceperat.

» Huius familiae posteris. posteros adscribe.

Ex Caro.

» Sed auos. tu auum emenda.

Ex Numeriano.

» Eumq; ante signa & principia protraxere. principia erat statio, ubi principes legionum consisterent.

Ex Carino.

» Carianus. lege Carinus.

» Neurobaten. id est per neruos incedentem, ut Schenobaten. i. funerepũ. Tichobatem autem graeci appellant, quem iureconsulti directariũ a dirigendo se in aliena coenacula appellant.

» Salpincta. sic enim leges, & Tubicines intellige ἀπὸ τῆς σάλπιγγος.

» Camptaulas. i. centum qui tibiarum sonum aliquãtulum inflecterent, quod nos emendauimus mendosissima alioqui lectione. Pithaulas autem quasi tibijs persuadentes tibicines dicas.

» Cyclopē adornatum. Cyclopeā saltationem, de quā superius, innuit.

» Pallio Ianthino. unde & ianthina uestis Persio.

» Plumandi .i. texendi. græca polymita à liciorum ua rietate. unde plumarij & opus plumatile Nonio cla uatum interpretatur, aut ex pluma factum.

» Birri ab Atrebaticis petiti. birri uestis gallicæ genus. sunt autem Atrebatæ hodie, qui Arres gallica ligua dicuntur, aulæis texendis percelebres. Vnde aulæa hodie laudatissima.

» Balliōibus .i. lenōibus à Ballione Plautino lenone.

Ex Aelio Vero Cæsare.

» HS. III. millies īfinita hæc pecuniæ uis, ut ipse au thor paulo post dicit: atq; ad normam mihi præscri ptam in Tranquilli annotationes dirigendam.

» Quia uota interueniebant. quorum interuentu lu- ctus omnis tollebatur.

» Quatuor anaclyterijs .i. accubitorijs.

Ex Auidio Cassio.

» Fatuum morionem, idest mimum ineptum.

» Et inciso ipso. Tu inscio ipso repone.

» Cāpestri solo tectus succinctorio. quo in gymnasijs & palæstris uterentur, subligar etiam à nostris ap pellatum, unde campestrati.

» Bucellatum, à buccea siue bucella. Marcellinus. qđ in sedibus erat, frumentum ad usus diuturnitatem

excoctum

excoctum bucellatum uocabant. unde nos fortasse bucellatum etiam panem appellamus in orbem factum gestatu commodiorem, ut quem pertica immissum sine grauiore impedimento secum haberent.

» Aut impeditur. tu impenditur.

» Pro gramma. i. edictum græco uerbo.

» Bucolici milites. i. rustici & agrarij, qui graue bellum excitarant.

» Consensum male. quare consensu redde.

» Aerusatores diuinaculos, qui uidelicet æra undiq; ærusarent, ac corraderent. Festus, & Gellius.

» Rebelliones pro rebellibus. qua forma perduelliones dicebant antiqui.

» Multis elogijs testificationibus tam in laudem quã in infamiam. tametsi Cicero pro simplici quadam sententiæ significatione acceperit.

» Bonis patribus. tu uide ne melius partibus.

Ex Pescennio Nigro.

» Inter lapidationes. quibus Iulianus princeps à populo Ro. petitus est.

» Ex interdicto, formula iurisconsultis usitata. quoties quis iniuria in alienã possessionem irrũpit. Cic. etiam pro Cæcinna sæpe huius ritus & uerbi meminit.

» Stellaturas accipe. i. munera per calumniam aliquã iniectam militi, uel quid aliud tale, ut satis copiose superius monstratum est.

» Musiuo. nos hodie musaicum appellamus. utitur & hoc uerbo D. Augustinus libris de ciuitate dei, &

D

Pli. aliqua tamen differentia uerbi. unde musearij, qui male musarij etiam a doctis, apud iurecon- sult. leguntur.

» Cauum argentum. i. catinum nouo uerbo. nam Cauus foramen ẽ intra parietes, qbus mures latitant.

» In Zonis. magnam enim stipendij partem in his habebant milites. unde illud Horatij:
Ibit eo quo uis qui Zonam perdidit.

» Et inepta. melius fortasse nec inepta, atq; ridicula.

» Trichoro. a triplici ordine structuræ sic fortasse dictus. nisi si citra aspirationem legas. et a corio, qui cursus uulgo in parietibus construẽdis dicatur, Tricorium deducas.

Ex Albino Cæsare.

» Cum eum successorem. tu expunges eum.

» Ficus passarias, quas græci callistrutias.

» Milesias, fabellas lasciuas intellige, quales Aristides olim libros milesiacos conscripsisse dicitur. sed iã cantatissima omnia inter milesias punicas Apuleij. ut hinc literatores desinãt quærere, unde ille apud Apuleium milesius sit sermo.

Ex Geta.

» Hostiam popa nomine Antoninus. popam ueteres uictimarium dixere. ut in Calligula illud poparũ habitu sit omnino legendum.

» Farrata. Edulium a farre fortasse dictum. quid si ferta legas. est autem fertum libi genus in sacris adhiberi solitum. Festus author.

» Lorica sublato clauo. i. senatoria, ac principali ueste, unde laticlauij senatores.

» A' quodã actuario. qui uidelicet acta eius exscriberet.

» Digito salutari. hic proximus pollici est. quo cum minus commode Augustus princeps uteretur, Corneum circulum substituisse a' Tranquillo dicitur.

Ex Aureolo.

» Apud eum pontem, qui aureolus est dictus. hũc in Mediolanensi agro adhuc pleriq; ostendunt, & põtirolum corrupto uerbo, quasi pontem aureolum appellari contendunt.

Ex Herode.

» Sigillata tentoria uarijs signis distincta arte plumandi.

Ex Balista.

» Dispositionem me Balistæ prosequere. expunge illud me, & statim lege in forma.

Ex Valente.

» Auunculus magnus aui & auiæ auunculus.

Ex Pisone.

» Cui se Cicero nobilitandi gratia sociauerat. Data uidelicet Tulliola in uxorẽ Pisoni cognomento Crassipedi. quo mortuo Dolabellæ iũcta est. Pisonum autem familiæ cognomen frugi astructum notum est a' parsimonia uiuendi, & optimus eorum moribus in omni uita.

Ex Aemiliano.

» In huius uita adnotabis illud, quod de Aegypto traditur.

" Media etiam Coclide. compositionem & ornatum capillorum hoc nomine uidetur appellasse, ad Coclidis scalæ similitudinem. quæ paulatim per gradus occultos in Cochleæ formam constructa, nomen inde sibi (ut opinor) peperit.

" Epitomasse. breuiarum confecisse uerbo malo.

Ex Tito.

" In Maximino Tycum legas, quẽ hic Titũ appellat.

" Argolicam, sed amatam. tu lege armatam.

Ex Firmo.

" αὐτοκράτωρα. idest imperatorem.

" Domum iudicum. tu indicum repone.

" Canon. sic annua frumentatio appellabatur. quam Aegyptus & Africa & sicilia statam P. O. RO. penderet. Vnde ille septem annorum Canon à Se uero Po. relictus.

" Omnes certe lymphiones cuiuscunq; artis & uidetur, erade copulam et.

" Omnes certe lymphiones. nouo uerbo satagẽtes quosdam, ac curiosos (ut opinor) innuit. nisi siquis diuinaculos, hoc uerbo malit interpretari, quos græci νυμφολήπτους autument.

" Pergulas magistrales. iam & Pli. pergulas pictorũ agnoscit, & L. Fuluium Argentarium spectasse è pergula coronatum rosis. & Iuue. Cui cedere debeat omnis Pergula. erat aũt locus apertus ac soli expositus saltem ex magna parte. ubi docerent grãmatici aut pingerẽt pictores. quæ amœnitatis ẽt cau sa parata erãt Terracijs Venetis ferme ad similia.

» Albingauni Liguriæ oppidũ Albenga uulgo dictũ.

Ex Bonoso.

» Dux rhetici militis. sic codices omnes. Quid si limitis legas? nam et in Aureliano meminit Amulij Saturnini Scythici limitis, et Iulij Tryphonis orientalis limitis, et Criniti Illyriciani limitis, & Tracij. et Fuluij Boij rhetici limitis Ducum. ut uenire in dubium non possit limitis non militis esse legendum. sed & imperator rheticum limitem agnoscit. unde & limitanei milites, qui limites tuerentur imperij. Cæterũ & riparienses hac forma, seu ripariolí dicti uideri possint, qui fluuiorum ripas obseruarent. quo uerbo recentiores scriptores scatent.

Ex Pertinace repetita.

» Tabernam Coactiliariam. Ampliaueramus rem totam super hoc uerbo. nunc ex iurecõsultorũ lectione certius aliquid afferimus. Coactilia nãq; illis numero multitudinis dici uidentur pelles, seu lora, quibus inuoluũtur alligantur'ue uestimenta, quæ omnia instrumẽti uiatorij sint. horum autem Vlpianus de auro & argento legato in hæc uerba meminit. Argumento etiam sunt nationes quædam ueluti Sarmatarum, quæ pellibus teguntur. Aristo etiam Coactilia uesti cedere ait & tegumenta subselliorum huic legato cedere. quæ tegumenta Florentinus de legata

supellectile cathedraria uidetur appellasse. sed & ipse Florentinus eadem parte coactiliorum uidetur
» meminisse, cum hæc addat uerba. Sed dicendum est
» potius instrumeti uiatorij ea esse, sicut pelles, qbus
» iuoluuntur uestimenta, loraq; quibus hæ pelles con
» stringi solent. à cogendo autem .i. astringendo coarctãdoq; coactilia dixere. unde taberna Coactiliaria. quod scitu non indignum existimari debeat.

FINIS.

AD GALEOTVM RVVEREVM TItuli S.P.ad Vincula Præsbyterum Cardinalem, Sanctæ Ro. Ecclesiæ Vicecācellariū, Scipionis Carteromachi in Aristidis orationē de Vrbe Roma è Græco in latinū cōuersam, epistola.

ANIMADVERTI GAleote Pater amplissime iam diu expectare te græcum aliquid à nobis latinitate donatum. Ego uero, qui te eo desiderio flagrare intelligerem, diu quoq; & ipse mecum animo agitaui, quidnam tandem tibi inscriberem, quod si non desiderium tuū prorsus impleret, expectationem saltem penitus non eluderet. cum autem te, siquando à grauioribus curis, maximisq; negocijs, quibus assidue distineris, animum remittere libuerit, uenandi studio teneri maxime uiderem, quod id, ut Pollux inquit, & heroicum sit, & regium, ut uero Flaccus noster, Romanis solenne uiris opus, utile famæ & membris, cœpi mecum cogitare, num eiusmodi aliquod scriptum apud græcos haberetur, subitq; continuo Xenophon Philosophus in primis egregius, sed nec minor orator, aut imperator, qui ea de re libellū edidisset. Dum itaq; eum mihi statuo transferendū, ac græcum uolumen diligentius inuestigo, occurrit latinum factum ab alio. ne itaq; (quod dicitur) alieno ingenio sapere uelle uiderer, mutata senten-

tia, aliud mihi uertendum proposui. Quod si non parem tibi uoluptatem esset allaturum, maiori cer te admirationi futurum, ac pro rei magnitudine magis esset dignitati tuæ forsitan responsurum. nam si magnos uiros magnis rebus, ac maximos maximis, denum'que pro dignitate quenq; prosequi debemus, cum tu rebus omnibus magnus sis, ac pene eti am maximus, non uideo quem maiora deceant. maius autem Roma *nihil unquam fuisse omnium testimonio iampridem in confesso est.* Nos *itaq;* Romam *tibi largiri cogitamus, non eam, quæ à* Romanis *olim imperatoribus uestræ, hoc est summorum* Pontificum *ditioni, uel donata, uel concessa, uel recuperata, uel ut lubet aliter, tradita fertur, hoc est non mœnia ipsa situ ac uetustate collabentia, non ædificia aut diruta, aut ruitura, non solũ deniq; ipsum cuiusuis domnatui ac libidini obnoxium, sed immortalem urbis famam, sed sempiternam ciuitatis gloriam, sed romanum nomen* Aristi*dis arte, ingenio, doctrina, elaboratum, oratoris ueterum confessione clarissimi, ob id'q;* Romanis *aliquot imperatoribus,* Marco*q; potissimum gratissimi, simul'q; acceptissimi. in quorum gratiã uir doctissimus hanc, quæ præ manibus est, edidit orationem, & luculentam & grauem. quam nos sicut non pari laude latinam factam, qua græce cõposita extat, ita non parem apud te gratiam promeriti, quam ille apud imperatores promeritus crẽ ditur, quamcunq; tamen aucupati, tuo nomini, uel, si pateris, etiam numini dicamus. Quod pluribus*

de causis conuenire tibi maxime duximus, tum quia Romanus merito censeri debeas, cum Romæ natus, educatus'q; sis, proptereaq; urbem ipsam ueluti patriam ita animo complectare, ut Romanos omnes tui & ipsos studiosissimos deiectos aliquantulum, & quasi iacentes & erigas, & attollas, tum quia inter romanos ac purpuratos antistites (tametsi iunior) penè principatum obtineas, cum opibus, tum dignitate, quas auunculus tuus Iulius Secundus Pontifex Maximus non tam necessitudine motus, q̃ animi iudicio, ut est omnium acerrimo, quasiq; futuri præsagio, largissime simul ac benignissime cumulauit. Vidit profecto diuus omniũ diuinissimus principio non magis dignitatem illam splendoris tibi quicquam esse allaturam, quàm te eam prorsus illustraturum. deinde & opes ipsas non tam facultates, quàm uirtutum occasiones atq; exercitamenta futuras. Quid enim te humanius aut est, aut esse potest? quid benignius? quid denuq; liberalius? Beneficium accepisse te arbitraris, cum beneficium in aliquem, non tam de te, quàm de qua uis re, aut homine benemeritum contulisti. Nemo te unquã adijt, quin uerbis primum placidissimis exceptus, deinde & re auctus discesserit. quin aduentantibus omnibus ita expositus es, ultroq; te ipsum offers, ut premi potius, urgeri'q;, & quasi negociorum multitudine obrui patiare, quàm infectare quẽquam abs te remigrare. Studiosos præterea, atq; ingeniosos omnes cuiusuis aut doctrinæ, aut artis ita diligenter cõquiris, ut nemo tam in abditis, tam in remotis degat,

quem tibi ignotum esse patiare. conquisitos porro aut trahis ad te, uti ferrum Herculeus lapis, aut, si homines non possis, aliquid aut artis, aut ingenij illorum habere apud te gestias. Dicerem de me, nisi pudor, atq; adulandi suspitio prohiberet. sed certe, ut alia omittam, tanta me es ante omnia humanitate prosecutus, ut cum te pleriq; omnes petant, ut apud te sint quouis nomine, tu me domu tuæ ultro, et quasi subinuitatum acceperis. quin ad ea in nos officia descendisti, ut collaudares atq; ornares, cum apud alios, tum apud Pontificem ipsum, ut plus tua unius prædicatione commendationeq; apud maximorum uirorum animos & beneuolētiæ nobis accesserit, & gratiæ, quàm ipsemet mihi mea opera aut industria ualeam comparare. Sed hæc malo ex alijs, quàm ex me audiant homines. Illud silentio præterire nō possum, quod cum nos studijs deditos prorsus animaduerteres, ad satietatem ijs ipsis nobis frui mandasti, ac pro arbitratu nostro. ita tamen ocium condonasti, ut uelis nonnunquam illius & tu esse particeps, aut enim confabulando nos tenes, dū studiosum aliquid in quæstionem reuocas, aut ad uertendum græcum aliquid hortaris, cuius lectione aut moribus uitæq; instituto proficias, aut rerū cognitione. Quare ut morē tibi aliquando gereremus, ab Aristidis potissimum Roma initium auspicati sumus, quàm fœliciter nescio, sed certe libētissime. Nam cum eum ego scriptorem admiratus semper fuerim, atq; eius oratiōes auidissime lectitarim, quippe quæ ornatæ, quæ elegantes, quæ atticæ, quæ

plenæ doctrina ingenio atq; arte constent, tum Romanam quoq; urbem ita animo semper foui, ut nihil libentius, aut frequentius memoria usurparim, quàm romanum nomen. nam præterquam quod alumna est urbs studiorum meorum, quippe quæ non modo primis me imbuerit elementis, sed altioribus quoq; disciplinis instituerit, tum maiestatis adhuc, & quasi diuinitatis nescio quid retinere uidetur, quod latinis omnibus, atq; italis perpetuæ uenerationi esse debeat ob immortalia gesta. Quid enim tam Italum nomen illustrauit? quid tam formidolosum prius, post etiam colendum barbaris reddidit? quid tam sanctissimus legibus, optimisq; institutis, totum penè orbem impleuit? impletum uero paccatiorem, notiorem'ue parauit? unde demum plura bene uiuendi exempla aut petuntur, aut peti possunt? Sed de his audiendus est Aristides, qui ne se quidem tantæ urbis laudibus sufficere posse prædicauit. Nos quod possumus, illud tibi Galeote de cætero pollicemur, si nostrum hoc uertendi studiū non improbaris, maiora quandoq; esse ausuros. Quod ut liberius facere possimus, rogo tua nos benignitate sustentare ne desinas. Vale.

Scip. Carteromachi ad eundem carmen.

Roma licet p te populis sis cognita cūctis,
Et pateat late nomen ubiq; tuum,
Debet Aristidi multū tua fama supstes,
Externo longe clarior eloquio.

Nunc quoq; cum data sis oculis spectanda latinis,
Ipse tibi uideor non tribuisse nihil.
Haec tamen est omnis Galeoti gratia, cuius,
Quicquid id est, faustis scribimus auspicijs.
Romuleæ ualeant priscæ incunabula ficus.
Sub quercu aspiceris Roma eadem, & legeris.
Abdita græca inter, cæca & monumenta latebas,
Ignota & populo Roma, uiris q; tuis,
Affulsit donec Galeoti numen, & ore
Romano iussit te tibi restitui.
Vis generis quanta est? ueterem ut sua roma figurã
Accipiat, qua uis Iulius arte parat.
Vt quas græca illi tribuit facundia laudes,
Ipsa suas uideat, tu Galeote facis.

ARISTIDIS ORATIO DE VRBE ROMA.

St hoc in more positum nauigantibus, iterq; facientibus, ut uoueant, quæ cuiq; in mentem uenerint. Iã enim poëta quidam cauillans inqt, uouere se auricorne tus. Nos uero dum huc nauigationem, iterq; dirigeremus, uota hæc nuncupauimus, non inconcinna, nec à musis, aut ab arte aliena, si sospites euaderemus, salutaturos nos palàm, atq; in medio omniũ urbẽ ipsam. orationem porrò uouere, quæ cum urbe æquaretur, minime dabatur. sed proculdubio alio insuper uoto opus fuisset, ac fortasse etiam maiori, ut eiusmodi

suscipere quispiam posset orationem, quæ tantam ur bis molem æquaret. Salutaturos nos tamen eam pol liciti sumus, quoquo modo possemus. quandoquidem & alij quoque suis uiribus deorum merita metiun tur. Sed o' magnæ urbis incolæ, siqua uobis cura est ne me uotum fallat, fauete incœptis, ut laudes in pri mis aggrediamur, atq; id dicere habeamus, Cōti- nuo eos nobis homines fuisse oblatos, quorū ope, et si longe quis antea abhorreret a` musis, ut Euripides inquit, elegans subito, atq; eruditus euadat, ut etiam de altioribus possit, ac supra se positis rebus dicere. At uero urbem ipsam celebrant quidem omnes, ac ce lebrabunt. Eo tamen minorem eam reddunt, quā qui tacent, quod tacendo, neq; crescere ea potest, neq; decrescere, cum integra atq; illibata cognoscendā reseruetur. uerba uero ipsa contra ac uolunt, effi- ciunt. quippe quæ laudando non penitus ostendant, quod admirantur. sed quemadmodū, si pictor pul- chrum ac spectatum corpus pingere aggressus, id assequi nequeat, quiuis profecto in ea proruperit uerba, satius fuisse pictorem id minime attingere, sed spectandū potius relinquere, quàm in peius de- ductum proponere, ita & urbi huic accidere mihi uidetur. Magnam miraculorum partem tollit ora tio, idemq; efficit, ac siquis copiarum numerum ex positurus, ut Xersis, exercitum intra se miretur, uer bis autem proferat, decem aut uiginti militum mil- lia se uidisse, equitatum autem hoc aut illo numero contentum, ne minimam quidem partem referens eorū, quæ admiratur. Prima enim, quæ uim dicē

di arguerit, Rem omnem consequi penitus uerbis nō posse. Hæc est urbs, de qua non modo pro dignitate uerba facere non licet, sed ne spectare quidem eam digne, ac pro meritis, cum nimirum Argo quodam undecunq; oculato opus sit, aut deo potius omnia prorsus intuente, cuius in tutela est urbs ipsa. quis enim tot montium uertices interceptos, aut camporum plagas inædificatas, aut tantum terræ spatium in unius urbis nomen contractum diligentius intueatur? à qua nam quæso specula? Nam quod de niue inquit Homerus, fusam eam excelsorum mon-
" tium uertices, & cacumina summa operire, Floren-
" tes campos, & pinguia culta uirorum, Fusáq; per canum fertur mare, litora, portus, idipsum & urbs hæc facit. Operit montium summa cacumina, contegit terrā i medio positam, descenditq; ad mare usq;, ubi commune est hominum emporium, communisq; omnium, quæ terra proueniunt, dispensatio. quacunq; autem in parte eius urbis constiterit quis, nihil prohibet quo minus sit pariter et in medio. qn ēt nō superficie tenus fusa ē, sed proculdubio supra exemplum à nobis allatum, maxime in cœlum se se attollit, ut iam non liceat fusæ niui altitudinem comparare, sed uerticibus potius ipsis, ac montiū cacuminibus. ac sicuti uir aliquis longe alios excedens magnitudine ac robore, non satis habet se ferre, nisi & alios sibi gestet impositos, ita & hæc tantum terræ spatiū ædificijs occupasse nō contēta est, nisi & alias pari magnitudine urbes supra se sublatas ferat, alias alijs impositas, ut & nomen illi respondeat,

respondeat,nihilq; aliud sint huiusce loci res, quàm Roma,hoc est robur. Quod siquis eam planè uelit explicare, et quæ nunc sublimes ab ea gestantur urbes, in terram demissas aliam alij iunctam componere,, quicquid nunc Italiæ restat, completum iri uniuersam mihi uidetur, unáq; futura urbs perpetua in Ionium mare protensa. Cum autem tanta sit, quantam ego ne nunc quidem abunde satis ostendisse me puto, melius quippe oculi testantur. nō quod de cæteris dicitur, suo semel loco contentas ibi constitisse, non quod de Atheniensium urbe quidam dixit, aut lacedæmoniorum, inquiens, illorum quidem magnitudinem altero tanto maiorem uiribus ac potentia, horum uero longe minorem iri uisum, absit ab exemplo maledicentia, idem & de hac dici potest, omnibus in rebus magna non comparasse, scilicet eam sibi parem magnitudini potentiam. Sed enim si totum quidem respicias imperium, potes ipsam urbem de cætero haudquaquam admirari, minimam terræ partem uniuersæ imperare arbitratus. sin ad ipsam urbem te conuertas, eiusq; fines, mirari desinas, uniuersum orbem huius imperio regi. Quod enim scriptorum quidam inquit de Asia, quodcunq; sol terræ pagraret, eius uniuersæ unum eē dominum, tametsi falsa diceret, (siqdem totam Africam, atq; Europam solis occasui, ortuiq; subtraheret) id nunc ut uerū esset, res ipsa euicit, ut solis æque cursus uestra sit possessio, idemq; per uestram terram iter faciat. Non enim marini scopuli, non Chelidoneæ, Cyaneæ'ue uestrum finiunt

Imperium, non diurnus equi cursus ad mare. Non certis uos finibus imperatis, nec quisquam præscrĩbit ad quæ usq; loca uobis dominandum sit. sed mare quidem anguli cuiusdam specie in medio orbis, uestriq; pariter imperij positum est, in quod continentes magnæ magnificæ uergunt, quæ semper inde uobis aliquid suppeditent. aduehuntur enim ad uos ex uniuersa terra quæcunq; tempora ipsa anni producunt, singulæ regiones ferunt, tum Græcorũ, tum Barbarorũ. Quæ siquis omnia spectare uelit, opus sit totam peragrare terram, Aut in hanc urbem proficisci. quæcunq; enim apud singulos nascuntur, aut fabricantur, fieri nequit quominus hic ea omnia exuperent. quippe tot ea huc aduehentes onerariæ naues se conferunt per omnem anni tempus, omnem'q; autumni conuersionem, ut nihil aliud esse urbs ipsa uideatur, quàm communis quædam officina. tot siquidem aduecta onera ab Indis, ac, si placet, à felici Arabia licet aspicere, ut coniecturã facere possis, nudas de cætero illic relictas esse arbores, ingrandum'q; huc illis esse, si qua re ex suis indigeant, mendicaturi. rursus babylonicas uestes, atq; ex ulteriori barbaria ornamenta multo plura, ac facilius ĩportari, quàm si ex Naxo, aut Cydno Athenas sit nauigandum, ut inde aliquid aduehatur. Vestri porrò agri sunt Aegyptus, Sicilia, & Africæ quicquid coli potest. nec desunt unquam, qui ultro citroq; nauigent. ut mirandum sit, non modo portus, sed mare ipsum tot sufficere nauibus. Procul dubio autem, quod de oceani finibus inquit Hesio

dus, esse locum, quo omnia penetrent in unum prin cipium ac finem, in hanc commeant, hucq; conueniunt omnia, mercaturæ, nauigationes, agricultiones, metallorum purgationes, artes omnes, quæ aut sunt, aut fuerunt, quicquid ubiq; gignitur, aut producitur. Quod autem hic minime uiderit quis, non est ex ijs quæ sint, fuerint'ue. Quare non facile diiudicari potest, urbs ne urbes, quæ sunt, excedat magis, an imperium imperia, quæ unquam fuere. Sed pudet me scilicet, quod cũ tot tãtáq; dicta sint, nec habeat oratio, ad quæ se exẽpla conuertat, mẽtionem facere uidear barbarici alicuius imperij, aut Græciæ potentiæ. quippe contra mihi uideor facturus, ac soliti sint æolici poëtæ. siquidem illi cum uellent aliquid suæ tempestatis deprimere, magnæ alicui rei, atque uetustæ celebritatis id comparabant, existimantes eo se maxime pacto illud coarguere posse. Ego uero cum nequeam res uestras aliter demonstrare, quantum cæteras antecellant, comparabo eas uetustioribus, haud sanè magnis, (oia enim uel maxima minima ipsi reddidistis amplitudine uestra) quãdo ego delectis maximis, ea in mediũ afferam, quæ uobis risum fortasse mouebũt. Quare Persarum regnum consideremus, quod apud Græcos olim maximi nominis fuit, ac magni regis cognomentum ei attulit, qui eo potiretur. Nam quæ id præcessere, cum sint minora, omittam. Ergo singula ordine uideamus, & magnitudinem imperij, et quæ in eo gesta sunt. est enim hoc quoque unà discutiendum, quemadmodum suis illi

rebus fruerentur, ac subiectis hominibus sua fruē da præstarent. Principio igitur quod nūc uobis Atlanticum est pelagus, id erat tunc prorsus regi mare, hic illi finiebatur imperium, ut Iones, Aeolesq; in finibus essent regiæ terræ. Nā in Græciam olim traijcere conatus rex omniū, qui ab oriente sole ad occidentem usque pertingunt, ea re admirationi fuit, quod magnam fortunæ mutationem expertus est, idque sui splendoris indicium dedit, quod multis magnisq; rebus priuari potuit. Qui itaque longissime abfuit, ut Græcia potiretur, Ioniam uero habuit extremam, profecto non disci iactu uestro cedit imperio, aut quantum sagitta fertur, sed integro dimidio orbis totius, prætereaq; mari ipso. Cæterū nec ad hos usq; fines perpetuo ille, aut legitime regnauit, sed ut Atheniensium uires, aut Lacedæmoniorum fortuna patiebatur. nam modo Ionia tenus, atq; ad Aeolas usq;, mareq; regnabat. modo nec Ionum rex erat, nec mare contingebat ex ea Cyanearum parte, quæ occasum spectat, tanquam in puerorum ludo proculdubio rex, qui, cum in superiorem locum euasisset, mox inde deturbaretur, eorum opera uti necesse habens, qui eum regnare paterentur. Quam rem ostendêre Agesilai copiæ, et ante illum Clearchi decem millium militum exercitus, illæ qdem in Phrygiam usq;, tanquam per suā prouinciam traductæ, hic uero trans Euphratem, quasi per solitudinem peruectus. Quem tamen ex imperio fructum caperent, Oebari sapientia ostendit. qui primus Cyro dixisse dicitur, cum longum il=

le iniquo animo ferret errorem, oportere ipsum, ac necesse habere, uellet, nollet, in omnem imperij partem discurrere, si regnaturus sit, corio ad exemplũ sibi proposito. cuius quæ calcarentur partes, eæ deprimerentur, terramq; contingerent, à quibus autem discederet, ex denuo sese adtollerent, iterumq; calcatæ deijcerentur. Profugi illi quidem nescio qui reges. qui ab errãtibus Scythis eatenus differrent, quod non in plaustris, sed curribus errarent, uagabundi inquam reges, atq; errones, quod minus sibi fiderẽt, timerẽtq;, si uno eodẽq; semper in loco cõstitissent, dũ quasi coriũ quoddã, suas prouincias re uera premũt, atq; eo demũ pacto retinẽt, nũc Babylonẽ, modo Susa, mox Ecbatana. quippe qui nomen ea ꝑpetuo tenere nescirẽt, sed ne curarẽt quidem, quasi pastores. Erant enim ea profecto hominũ propè credentium suum non esse id imperium, neq; enim de eo perinde, ac de re propria cogitabant, nec amplificabant pulchritudine, aut magnitudine regiones, urbes'ue. sed quasi in aliena irrupissent, male ac turpiter conficiebant, id quærentes, ut q̃ infirmissimus imperarent, ac ueluti de parricidijs inter se contenderent. posterior semper priorẽ quinquertionum more superare nitebatur. Eratq; certamen, q̃ plurimos necare, euertereq; domos, populosq;, ac iusiurandum frequentissime fallere. Atq; hæc sunt, quæ ex tam præclara illi potentia reportabant, cæteraq;, quæ his cognata naturæ lege, atq; institutiõe sunt attributa, odia, & insidiæ eorum qui ita tractarentur, necnon defectiones, dimicationesq;, ac

frequentes contentiones, perpetuæq; altercationes. deniq; hunc illi fructum inde capiebant, quasi per exercationem potius, quàm ex uoto imperarent. Atuero subiecti homines ea fermè sustinebant, quæ huiuscemodi hominum imperio subiectos pati necesse est. quorum etiam pars magna exposita est. Quippe formidolosa parentibus erat filij forma, uxoris uiro. neq; dedebatur, non qui plurima admisisset flagitia, sed qui plurima possedisset. Quin etiá urbium euersiones, ac demolitiones plures tunc fiebant, q̃ nunc penè dixerim, exædificationes. faciliusq; erat pugnando, q̃ ĩperata faciendo incolumitati suæ quenq; consulere, cum prælijs facile illi uincerétur, potestatem uero adepti non mediocri libidine uterẽtur. qui enim sibi obsequerentur, eos illi uti seruos despiciebant. in liberos uero tanquá in hostes animaduertebant. Indéq; factum est, ut mutuis inter se odijs laborarent, subiectosq; imperio homines magis, quàm hostes reformidarẽt, cum plurimum bello reconcilliationis authore uterentur. Cuius rei causa erat, ꝙ neq; illi imperare sciebant, neq; subiecti homines, qđ consequens est, obsequium plene præstabant, neq; enim recte subijci quippiam possunt, cũ male imperant, qui imperant. Quippe nondum erat imperium à dominatu seperatum. sed idẽ erat rex, atq; dominus. Iure igitur ne magna quidem suscipere incrementa potuere. neq; enim domesticos fines excedit id nomen. Rursus Alexander, qui amplissimum, quoad uestrum successit, imperium est consecutus, terramq; discurrit, profecto comparasse

sibi potius regnũ uidetur, quàm regnasse. Quemadmodum enim si priuatus aliquis multum fertilis soli sibi compararit, deinde prius quàm ullos ex eo percipiat fructus, diem claudat extremum, ita & Alexandro mihi uidetur contigisse. nam & maximam terræ partem obiuit, & obuios atq; obstantes quosq; deuicit, prætereaq; difficilia omnia summe est expertus. firmare tamen non potuit imperiũ, aut laboribus finem imponere, sed in ipso rerum cursu decessit. Quare prælia quidem quamplurima felicissime eum gessisse dici potest, Breuissime tamen regnasse, necnon præclare de regno dimicasse, nullum tamen fructum inde reportasse tanto dignum animo, aut arte. sed perinde illi accidisse, ac si quis, cum in olympicum certamen descenderit, atq; æmulos quosq; superarit, mox in ipsa uictoria expiret, nondũ corona capiti de more imposita. Quas enim quæso leges ille de uictis populis tulit? uel quæ perpetua militum, aut nauium stipendia decreuit? aut quam nam rerum de more administrationem instituit, quæ sponte sua certo temporum ambitu procederet? quid demum q̃d ad R. P. pertineret, apud subiectos ille homines gessit? Nam quod solum tanta indole dignum opus ac monumentum reliquit, urbem sui nominis in Aegypto, præclare mehercule egit, q̃ eam uobis extruxit, ut ipsi haberetis, amplissimaq; post uestrã urbe potiremini. Quare Persas quidem ille imperio deturbauit, proximæ tamen, adiunctæq; sibi regioni minime imperauit. Sed enim eo mortuo Macedones cõtinuo in mille scis-

si partes re ipsa demonstrarũt, supra se fuisse imperium illud, cum ne sua quidem tueri ulterius possent, quando eò fortunæ adducti sunt, ut necesse habuerint proprias sedes relinquere, quo alienis dominarentur, quasi exterminati potius, quàm domini, aut suarum rerum compotes. Eratq; tanquam Enygma quoddam, Macedones non in Macedonia regnantes, sed ubi quisque posset, ueluti custodes urbium potius, atq; oppidorũ, quàm principes, euenit nescio qui reges non à magno rege, sed à seipsis, ac si dicere liceat, satrapis similes rege orbatis. Cæterum huiuscemodi statum utrum latrocinio potius, an regno similem esse dicemus? At uero nunc imperij ipsius fines profecto haudquaquam reprehendendi propagati sunt, neq; eiusmodi, ut mensura comprehendi possit, quod illis continetur. quippe ubĩ tunc Persarum regis finiebatur imperium, iter inde capessenti occidentem uersus plus terræ superest, quàm fuerit illius uniuersa. Nihil præterea uos fugit, non urbs, non natio, non portus, non oppidum. nisi si qua forte uos tanquam inutilia reiecistis. mare Rubrum, & Nili cataracte, & Palus Mæotis, quæ à ueteribus in terræ finibus habebantur, eadem & illius septa, & urbis huius. Quod uero scriptorum nonnulli inueniri minime arbitrati sunt, neq; esse prorsus oceanum, aut terram circunfluere, sed excogitatum à poetis, atq; oblectandi gratia in poësim ascitum, id uos usq; adeo compertum habuistis, ut ne insula quidem ipsa in eo sita uos fugerit. Cæterum cum tam longe lateq; pateat imperi-

um, sit tamen cura diligentiaq́; multo etiam maius, quàm regionum ambitu. non enim Mysi regiam terram possident, non Sacæ, nõ Pisidæ, non alij interiecti populi, qui partim irruperint, partim defecerint, nec capi possint. Neq; uero cum regi quidem pareat regia terra, omnium tamen sit, qui eam tenere ualeant. non Satrapæ inter se pugnant, tanquam rex ipsis nõ adsit. Vrbes uero nõ hæ ad illos, illæ ad hos desciscunt, aut modo in has præsidia mittuntur, modo ab illis pellũtur. sed quasi atrij septum, depurgatus, emundatusq́; uniuersus orbis unã eandemq́; uocem emittit, ac melius quàm faciat chorus. quippe qui comprecetur, manere sibi perpetuo imperium hoc, cum tam egregie à summo hoc duce regatur, ab omnibusq́; æque ubiq; administretur. Nam et qui montes incolunt, depressiores sunt ijs, qui uel in campis degunt planissimis, quantum ad id attinet, ut minus repugnent. At uero coloni, cultoresq́; felicium agrorum uestri sunt agricolæ. Continens prætera, atq; insula nihil inter se differunt, sed quasi una regio continua, atq; una natio, omnia parẽt silẽtio, cunctaq́; mãdato nutuq́; facilius conficiuntur, q̃ cytharæ neruus pulsetur. Tum siqd facto opus sit, satis est placuisse, continuoq́; actum id est. Qui uero præfecti in urbes, populosq́; mittuntur, in sibi subiectos homines singuli potestatem retinent. pro se quisq; autem, atq; inter se alterius, & ipsi subduntur imperio. Quippe quos hac quoq; ratione à subiectis hominibus differre quispiã dixerit, quod primi ostendant, quemadmodum sub-

esse imperio deceat. Tantus omnibus inest timor magni illius principis, atq; omnia administrantis, ut magis illum nosse existiment, quæ à se gerantur, quàm ipsimet norint, magisq; illum, quàm suum quamuis herum præsentem, instantemq;, ac iubentem & metuant & uereantur. ac nemo præterea est, qui tantum sibi tribuat, ut nomine modo audito possit se continere. quinimmo assurgẽs et celebrat, et ueneratur, geminatisq; precibus comprecatur. cũ enim pro illo deos rogat, tum pro se suisq; rebus illi supplicat. Quod si quid uel minimum addubitauerint in causis, ac uel dignitatibus publicis, uel priuatis subiectorũ hominum, si q forte digni habeantur, ad illum continuo referunt de uniuersa re, rogantq; quid factu opus sit, expectantq; dum id ille significet, perinde ac magistrum chorus. Quo fit, ut minime opus sit uniuersum imperium ambiendo, alios atq; alios adeundo, tum demum res singulorum firmare, cum eorum terram premat imperator, sed longe facillimum uniuersum regere orbem uel epistola. uix dum enim scriptæ sunt literæ, cum statim adsunt, quasi à uolucribus platæ. Quod uero est omnium admiratione dignissimũ, ac de quo gratiæ quoq; habẽdæ sint & uerbis, & re, id nunc dicetur. Tanto enim uos potiti imperio, cum tantum in id ditionis potestatisq; retineatis, illud tamen uel longe maximum obtinuistis, quod est proprie uestrum. Soli quippe omnium, qui unq̃ fuere, liberis imperatis. Non Tisapherni Caria data est, non Phrygia Pharnabazo, non Aegyptus

alij.nulli demum cuiquam parent populi, quasi fa milia quæpiam in seruitutem illi tradita, qui ne ipse quidem sit liber. Sed quemadmodum singulis priuatim sit in ciuitatibus, sic uos orbis totius quasi ciuitatis unius R. P. *gerentes, magistratus ueluti comitijs creatos illorum gratia hominum tutelæ, curationiq; præficitis, non dominationi. Quare magistratus magistratui cedit transacto tempore, nec facile inuenias, qui repugnet, nedum acrius contẽdat, tanquam sua sit prouincia. quin & appellationes quoq;, quasiq; prouocationes fiunt a' populo in iudicium, non minori iudicum tenore in iudicando, q̃ reorum, qui eos appellarint. Quo fit, ut merito dici possit, eo usq; parere homines missis ad se magistratibus, quo ad sibi uisum fuerit. qui itaq; dici potest, non in ijs hæc reponi, adnumerariq; debere, quæ omnem extendant popularem statum? Non igitur licet illic post latum in urbe suffragiũ alio' tendere, aut alios adire iudices. sed standum est rebus cognitis, ijsq; adquiescendum. siquidem non sit ex ijs hæc pusillis urbibus, quæ iudicibus indigeat alienigenis citra dignitatem, aut in qua cum reum egeris quempiam, nec conuiceris, uictum te non putare. sed enim stat iudex alius magnus, quem nil unquam effugiat iustum. Iam uero hic quanta, & quam honesta æquabilitas, parui magniq;, pauperis diuitisq;, nobilis atq; ignobilis, demumq; sit,*
" *quod ait* Hesiodus, *Extollit facile, elatum quoq; de*
" *primit idem Iudex hic, atq; princeps, utcunq; eum ius egrit, quasi uẽtus nauim. Non itaq; uideas diui-*

ti hunc indulgere magis, quàm pauperi, aut adesse magis. sed cui accedat, semper eũ æque iuuare. Cæterum posteaquam ad hanc orationis partem uentum est, græcas quoq; res pcurreremus, tametsi uereor ne uidear minutiora sectari. uerum (quod paulo ante testatus sum) non ut paribus paria comparẽ, hæc in medium affero, sed cum alia se exẽpla nõ offerant, cogor his uti. Præterea quis non rideat, si cum id ipsum miremur, doceamusq;, inueniri non posse alia rebus uestris paria, ac ne proxime quidẽ ad illas accedere, sed omnia ab his obscurari, deinde tantisper expectemus, ut ea in comparationem eo deducamus, dum paribus occuramus? Profecto minime ego id conuenire arbitror, quandoquidem mĩnus essent admiratione digna, siqua illis similia afferri possent. Ne illud quidem me præterit, minora quoq; hæc iri uisum ijs, quæ paulo ante perpendimus, & imperij magnitudine, ac rerũ mole, Græcas scilicet Persicis, uerum Barbaros quidem opibus, ac uiribus superasse, Græcos uero sapientia, temperantiaq; antecelluisse, magnum mihi quiddam ac prorsus egregium uidetur ad uirtutis æstimationem, & quo uis studio illustrius. De hoc itaq; dicturus accedo, quemadmodum illi, & quàm magnis uersati in rebus fuerint. Quod si demonstrentur lõge minora seruare non potuisse, manifestum est, qd sit suffragio statuẽdum, agere omnia pro adipiscendo imperio Athenienses, Lacedæmonijq;, in idq; suos omnes contendere neruos, ut mare nauigarent, Cycladibus potirentur, Thraciam tenerent, & Py

las & Hellespontum, & Coryphasium . atq; hæc tum erat eorum potentia . Nempe perinde illis usu eueniebat, ac si quis potiundi corporis cupidus, ungues quosdam, atq; extrema membrorum sibi desumpserit pro toto corpore, quibus habitis, existimet se tenere quæ uelit, ita & illi, cum imperandi cupiditate flagrarent, exiguarum insularum, promontorium'que, & portuum uendicarunt, tempusq; in mare triuere. qppe q somniauerint potius imperiũ, q̃ adipisci potuerint, tametsi utriq; pro tẽpore effecti græcorũ principes, quasi hæreditarijs uicibus, ne seculũ quidẽ (ut sic dixerim) imperij locũ tenuerũt. Sed enim cadmeã (quod dicitur) uictoriã, utriq; de alteris reportarunt, dũ de imperio inter se dimicant, quasi neutri alteros ppetuo eẽ odio uellent, sed partẽ aliquã & ipsi aliquando in se contrahere niterentur. Principio itaq; è Lacedæmonijs imperatoribus unus ita cũ Græcis se gessit, ut spõte sua ab illis desistẽte, alios sibi quærerent dominos. ij deniq; cũ sese Athenięsibus dedißẽt, nõ multo post pœnitentia ducti sunt, cũ neq; uectigaliũ magnitudinẽ ferre poßẽt, neq; eos, q horum prætextu multa sibi auferent, cũq; quot annis Athenas raperẽtur redituri de rebus suis rationẽ, nec nõ coloni in eorũ agros mitterẽtur, præterq; uectigalia, quæstores, q pecunias cogerent, si qua externa uis ingrueret, ad hæc, cum liberas arces habere non possent, essent'q; sub potestate tribunorũ plebis constituti, recte perperam'ue æque sentiendum, atq; in militiam proficisci cogerentur, nulla urgente ne=

cessitate, sacris plerunq; festisq; diebus, et (ut breui bus omnia cõplectar) cũ nihil ex eo imperio eiusmodi reportarẽt, q̃obrẽ ea essent sibi substinenda. Quare cũ Atheniensiũ dominatum grauius multi ferrẽt, atq; ad Lacedæmonios defecissent, quomodo ab his autem ad Athenienses defecerant, eodẽ quoq; modo ab ijs iterum decepti sunt. Nam cum præfati essent Lacedæmonij, pro Græcorum libertate sese bellum esse suscepturos aduersus Athenienses, atq; ea re multos illexissent, postquam demoliti sunt illorũ mœnia, ac rerum potiti, potestatem adepti eadẽ faciendi, quæ illi fecissent, usque adeo illos superarunt, ut tyrannidem in omnibus græcis urbibus constituerint, quas mitiori nomine Decurionatus appellarunt, unoq; sublato Atheniensium dominatu, multos illi suffecerint dominos, qui non Athenis, aut Spartæ perpetuo homines male haberent, sed in suis quiq; oppidis iunctim locati, & quasi connexi. Quod si per initia belli statim professi essent eo animo se cum Atheniensibus bellum esse gesturos, ut plura maioraq; ijs infligerent mala, quàm illi fecissent, declararentq; libertatis speciẽ fuisse, quæ illi in eos commisissent, profecto non melius promissis stare potuissent. Continuo itaq; ab uno exule superantur, à Tebanis deseruntur. odium in eos Corinthiorum concitatur. harmostis, hoc est dictatoribus magistratu pulsis, mare completum. quippe qui incommodi essent, ac non pro nominis ui, significationeq; inducti urbes tenerent. Cum autem partim horum facinoribus, partim Græcorum odio ob ea ipsa au-

cti Thebani prælio eos apud Leuctra superassent, Lacedæmonij pariter è medio sublati sunt, ac Thebanos nemo ferre poterat uno prælio prospere gesto. Cæterum è Thebanorum re magis fuisse usu cognitum est, Lacedæmoniorum ferre præsidia intra Thebanam arcem, quàm uictoriam de his reportare, tantum in eos odij exarsit. atq; hæc mehercule non communis Græcorum obtrectationis gratia in unum contulimus, sicuti admirandus ille uir, qui tricapitem cōposuit orationē. Dij melius, ne me talis (quæso) urgeat necessitas. sed illud potius docere in animo est, nondum fuisse ante uestra tempora imperandi scientiam, quæ si fuisset, apud Græcos nimirum fuisset. qui cæteros dubio procul sapientia longe antecessere. Enimuero & hoc uestrum est inuentū unà cum alijs introductum. nam quod de Atheniensibus sermone est usurpatum, id si de cæteris quoq; Græcis dicatur, uidebitur à ueritate non abhorrere. quando in reprimendis dominandi cupidis, debellandis'q; Persis, Lydis'q;, nec non despiciendis opibus, laboribus'q; perferendis nemini secundi fuere Athenienses, imperandi tamen adhuc rudes extitere, frustra'q; id conati sunt. principio enim præsidia in urbes mittebant, quæ nō pauciora hominū numero essent, q̃ indigenæ, ij'q;, ad quos ea mitterentur. qui autem nondum præsidijs tenerentur, ijs suspectos sese reddebant, quasi essent per uim, ac libidinem omnia gesturi. Duo itaq; inde eueniebant, ut nec urbes tuto retinerent, et odium in se cōcitarent, cum explende cupiditatis occasio haudqua-

quam firmam stabilemq́; se exhiberet, opinio uero tolli non posset. sed enim & aliud quiddam his ac cedebat, ut diuulsi diuisiq́; infirmiores domi red- derentur, nec iam rebus suis tuendis sufficerent, dũ alienis dominari querunt. Quo circa nec supe- riores esse poterant ijs, quibus dominari cupie- bant, hominum numero, quos eò mitterent, nec se eosdem seruabant, cum identidem sibi demerent, sed domi forisq́; pauciores efficiebantur. Demumq́; eo adducta res est, ut imperij propagatio inopiam illis esset allatura, cum nõ haberent postremo, per quos id retinerent. Contra itaq; laborabant, ac si bi expediret. eratq; illis successus rerum grauissi- mus, atq; execrationi proximus. contra autem fru- stratio et leuior, & minus in se habens timoris. qp pe cum pro dominis diuulsis colonis, atq; in uaria di uersáq; loca traductis similes essent, quippe sibi la- bore laborem quererent. unà enim cum fine ca- put ipsum, ac summam rei solui non animaduerte bant, eodemq; (ut poetæ aiunt) denuo recidere. Erat præterea subiectorum hominum illis inutilis cum potentia ob insidias, tum infirmitas ob externa bel- la, ubi essent aliquem ex socijs fructum percepti. de mumq́; (quod fit in lusibus) ita se cum illis gere- bant, ut modo ante propellerent, modo retro agerẽt, quippe quibus uti nescirent, sed quasi esse, non esseq́; eos pariter uellent, ipsimet tenerent, agerentq́;, cum ne dicere quidem possent, quam in rem niterentur. qđ uero est omnium maxime ridiculum, nec mi- nus absurdum, in eos, qui à se desciuissent, illos ire

cogebant,

cogebāt, ꝗ idipſum in animo haberēt, pinde ac ſi eos ipſos ī ſemet ire cōpellerēt. cū nec animaduerterēt, eos ſeſe ī illos mittere, ꝗ eſſent earūdē partiū, ꝗbus profectò nō cōducæret exēplū cōtra ſe prodere, deſerēdo cæteris ſtudioſe auxilio. Quare et hoc quoq; loco cōtra agebāt, ꝗ aut cuperent, aut utilitatis ratio poſtularet. nā cū trahere ad ſe uellēt, ſiq à ſe defeciſſēt, ijs quoq; ꝗ in fide pmanſuri uidebātur, defectionē in animū inducebant, dū quaſi declarāt, ſi perſtent in fide, contra ſe inuicem ipſis ſingulos affuturos, ſin omnes unà deſciſcant, firmam ſolidáq; libertatem eſſe conſecuturos, cū nō ſint ad extremum relicturi, per quos capi poſſent. Quamobrem eo ſe deterius in ſemet gerebant infidis ſocijs, quod illi quidē per ſe ſinguli deſciſcebant, ipſi uero cōmunem defectionem per ea, quæ agerent, ſuadebant. adeo imperij ordo nondum erat ea tempeſtate, quod ignotum ſibi affectabant. ſed enim circa uilia, quaſiq; prædiorum angulos occupati, ne illa quidem ſeruare ſibi potuere, ob regnandi imperitiam atq; infirmitatem, cum nec humanitate ciuitates regerent, nec ui poſſent retinere, graues ijdem, infirmiq;. Quo circa ſpoliati demū, nudatiq; iuxta Aeſopi graculum, ſoli cum omnibus depugnabāt. Quod itaq; ueteres oēs (ut breuibus agamus) fugit, ſolis uobis reſeruatum eſt inueniendum, perficiendumq;. nec mirum. quemadmodum enim cæteris in rebus poſt materiem prodeunt artes, ſic poſteaquam maximum conflatum eſt imperium, ſummaq; conſtituta potentia, continuo ei ſucceſſit ars,

una'q; est introducta. quinetiam utrunq; ex altero mutuas sumpsere uires. nam'q; ob imperij magnitudinem peritia quoq; accessit cumulatior. ob scientiā uero imperandi iure etiā ac merito creuit īperiū. Id itaq; est longe omniū contemplatione atq; admiratione dignissimū, ciuitatis ipsius ratio, atq; adeo ingenij inuentū magnificū, cui nihil prorsus par, simile'ue reperiatur. Distributis enim duas in partes omnibus, q imperio subijciuntur, (id aūt cū dixi, totū dixi orbē) elegantissimos quosq; ac generosissimos, potentissimos'q; ciues oēs creatos uestro generi asciuistis, cæteros subiia subdiq; īperio uoluistis. nec mare prohibet, quominus ciuis aliqs cēseatur, nō magnitudo interiectæ regionis. Neq; uero Asia hic, ab Europa distincta est, sed oīa omnibus in medio posita sunt. nemo cēsetur peregrinus, modo sit imperio, aut fide dignus, sed stat cōmunis terrarū status, is'q; popularis sub optimo imperatore, atq; rectore oēs'q;, quasi ī cōmune forū cōueniūt, pro suis quiq; meritis præmia relaturi. Quod uero suis finibus, regionibus'q; ciuitas quæpiam est, idipsum est hæc uniuerso orbi, quasi cōmunis urbs prouinciæ totius. cōuenire porrò dixeris in unā hanc arcē circuniectos oēs habitatores, qui'q; per gentes, ac populos diuersa loca incolāt. hæc uero nunq̄ ulli defuit. sed ut terræ solū fert oēs, ita et hæc ex uniuerso orbe cōfluētes oēs accipit, quasi mare flumina. quin ēt hoc illi quoq; cū mari cōmune ē, quod nec mare maius fit fluuiorū influxu, tanq̄ fato datū sit, ut una cū illis amplitudinē quoq; influētē recipiat, neq; in

hac ob magnitudinē quicq̄ apparet, sed sicuti quæ intra sinū recondunt oīa, ita & hæc omnes intra se complexa est. quippe ultro citroq; meantibus eadem & est, eademq; uisitur. Verum hæc si ferente oratione interposita sint, quod uero antea dicebamus, magni uos magnificæ urbē metati estis, nec animi elatione ducti ea re admirabilem reddidistis, q̄ nemini hanc impertiueritis, sed dignū ea delectū habuistis. quippe qui Romanum nomen, non ciuitatis, sed communis cuiusdam generis appellationem reddideritis, nec unius ex omnibus, sed quod cum uniuersis æquetur. Non enim in Græcos ac Barbaros, nationes ipsas distribuitis, nec ridiculam ijs partitionem adhibuistis, cum longe pleniorem hominibus urbem exhibueritis, quàm uniuersa sit (ut sic dixerim) græca natio, sed in Romanos, ac non Romanos partiti estis, usq; eo urbis nomen protulistis. Quæ cū ita sint distributa, multi sunt singulis in ciuitatibus uestri non minus, q̄ generis sui ciues, quorū pleriq; nondum ipsam uidere urbem. Neq; uero est præsidijs opus, quibus arces teneantur, cū maximi ac potentissimi qq; singulis qbusq; è locis suas uobis patrias custodiāt. quo fit ut dupliciter urbes ipsas teneatis, uestra, et illorum opera singulas. Ad hæc, nulla i imperiū ipsum obrepit inuidia. qppe cū ipsi cœperitis non inuidere, propositis in medio omnibus, factaq; potestate ijs, qui possint, ut nō magis pareāt, q̄ prose qsq; imperet. Sed neq; odio commouentur, si qui prætereuntur. nam cum communis sit R. P. et quasi una urbs, non tanq̄ alienis, sed tan-

quam suis imperant, qui imperant. Quin etiam proposita est securitas in ea omnibus, plebi dico à potentiorum audacia, uestra ira uindictáq; in eos continua peruentura, si quid innouare audeant. adeo diuitibus, pauperibusq; præsens status non iniuria & probatur, & confert, nec aliter datur uiuere, factáq; est una R. P. harmonia omnia complexa. & quæ antea in unum coire non posse uidebantur, sub uobis coiere, imperij summa simul, atq; humanitatis & quidem ingentis, quodq; cum possitis, haud imperiose dominemini. Vsq; adeo præsidijs uacant urbes, ut cohors, turmæq; aliquot integrarum nationum custodiæ sufficiant, ac ne ipsæ quidem frequentes cuiusq; nationis urbibus impositæ, sed in aliorũ numero per prouincias sparsæ, ut pleræq; gentes ignorent, ubi nam tandẽ locorũ habeatur sui custodia. quod si qua forte sit ciuitas, quæ amplitudine ita excellat, ut ipsa per se sibi moderari possit, neq; ijs quidem inuidistis hoies, q præsint, & tueantur. Quapropter libentius sane oẽs uobis tributa pẽdunt, q̃ ab alijs eorũ pleriq; sumerẽt. nec iniuria. imperare eni ijs, q poiẽtia præstẽt, salutare nõ est. regi aũt à melioribus, secunda ẽ (ut aiũt) nauigatio. per uos aũt hoc t pe pria nũerata est. Oẽs itaq; huic prorsus affixi hærẽt imperio, quo nõ magis carere uelit, q̃ q nauigãt, gubernatore. ut eni uespertiliões in specubus mutuo inter se cõplexu saxis inhærent, sic à uobis pẽdẽt oẽs tremebũdi, solliciti; neq; ab hac decidat cathena, ijdéq; potius timuerint, ne à uobis deserãtur, q̃ sint ipsi uos relictu

ri. Vbi uero de imperio ante, ac principatu conten debatur, ob quæ duo priora oĩa eruperant bella, alij aquã tacite labentẽ imitati, iucundissimi fruũt ocio, laboribus erumnisq; fine tandẽ imposito, pœni tentia ducti, quod umbratili alioq pugna conflicta ti sint. alij ne nouere qdẽ, aut meminere se aliquã do regnasse, sed quasi in Pãphili fabula, aut sima uis Platonis, rogo iã penè impositæ urbes subitum in sese oẽs accepere imperiũ, continuoq; reuixere. ad quã rem quẽadmodũ peruenerint, ne dicere q. dẽ possint. quippe quæ nil aliud nouerint, præterq̃ hæc admirari, cum idẽ illis euenerit, quod solet ẽ somno excitatis euenire, q somnijs, quæ pauloante cernebant, reiectis, ad se redeunt, suiq; cõpotes fi- unt. Bella quoq; nec fuisse unq̃ credũtur ulterius, sed inter cæteras fabellas reponuntur. Quod sicubi tñ ad ultimos fines, angulosq; terrarũ aliqua for- te conflata sint, ut par est in magno atq; immenso im pio, Getarũ amẽtia, aut Africanorũ infortunio, aut malo fato rubri maris accolarũ, q præsentibus bonis uti nesciant, quasi fabula & ea cõpressa eua nuere, et sermo de ijs. tanta uobis pax insidet. tam etsi peculiare sit, ac patriũ, bella tractare. Nõ enim q heri cerdones, aut architecti fuere, hodie pedites, eqtes'ue prodeũt. nec tanq̃ in scena militis habitum sumpsit, q pauloante fuerat agricola. nõ quẽadmo- dũ in paupere domo ijdẽ obsonia parãt, domũ ser uant, lectos sternũt, ita et uos officia cõfudistis, aut q alijs rebus uacarẽt, ij ipsi dũ milites fierẽt, urgente necessitate expectastis, nõ hostiũ arbitrio promisistis,

ut uos conuocarent. Cæterũ quæ ad uniuersum imperiũ, imperijq; administrationem attinere uidebãtur, exposita à nobis iam sunt, ut et cognita omnia habueritis, eademq; præterea constitueritis. Nũc de militari re, deq; expeditionum obseruatione tempus est dicere, quemadmodum hoc quoq; adiuenerĩtis, & quem illi ordinem adhibueritis. quippe admiranda circa hoc quoq; uestra extitit sapiẽtia, quæ nec exemplum prorsus inueniat. Eo enim usq; uel Aegyptij peruenere, ut secernerent eos qui essẽt rei bellicæ uacaturi. uisiq; sunt id sapientissimum adinuenisse, quod essent apud eos ab alijs seiuncti, quĩ prouinciam tuerentur, sicuti & in alijs plerisq; uisi sunt præ cæteris (ut aiũt) Aegyptij sapientiores. Id uero uos cum pari modo cognitum habueritis, non eodem modo tractauistis, sed eo ipsi melius ac sapientius distribuistis. qui in eo quidem ordine nõ licebat, æquam inter se R. P. partem singulos retinere. cũ deteriori loco essent, q militarent, q̃ qui in ocio degerent. qppe q perpetuis laboribus soli præmerẽtur, propterea q; nec pares illis essent, ac ne mediocri quidẽ beniuolentia deuincti. At uero apud uos cũ oẽs æque in partẽ ueniant R. P. possunt quĩ bello operã nauãt, seorsum quoq; locari. Quo fit ut Græcorũ animus atq; Aegyptiorũ, demũq; omniũ, quos afferre quis possit, uestro lõge cõcedat. Quin ẽt cum oẽs à uobis usq; adeo armis uincãtur, ingenio quoq; multo sunt inferiores. Proficisci enim urbanos ipsos in militiã, ac laboribus conflictari, indignũ imperio ac præsenti felicitate fructum eum

existimastis, pegrinis uero, atq; alienigenis minime credidistis. Erat autē militibus opus ante tēpus, nec dū urgenté necessitate. Quid igitur egistis? Peculiarem, ac proprium inuenistis exercitum, nulla ciuiū molestia, eumq; uobis parauit susceptum de uniuerso imperio negocium, quod'q; neminem peregrinū remoueritis, quominus opera hominis uteremini, quoad eius uires paterentur, aut res postularet. Quis igitur hic delectus? aut quomodo habitus? pagratis omnibus uestro imperio subiectis regionībus, inde uobis homines delegistis, qui essent id oneris subituri, quos continuo repertos, simul sua priuastis, ac uestra ciuitate donastis, ut pudeat illos de cætero confiteri, unde primitus originem traxerint. Hos itaq; ciues creatos eo demū pacto militiæ quoq; adscripsistis. quo fit ut nec ciuitatis ipsius homines militent, & qui militent, ciues nihilominus censeantur, ueteri quidem sua ciuitate priuati, simul ac militiæ sunt ascripti, uestri autem ciues, custodes'q; creati uno eodem'q; die. Atq; hoc demum pacto fit, ut & sequantur omnes, & nulla præterea ciuitas inimica reddatur. tot quippe ē singulis euocastis, quot neq; oneri futuri sint ijs, qui concesserint, nec proprium aut legitimum exercitum completuri. ita ut & beneuolentia quanta possunt ciuitates eos prosequātur, quos miserint, ut pote & cognatos, & suos, priuatim autem nulli ullæ consentur uires ex suis, præterea'q; qui se inde ad uos cōtulere, nihil aliud respiciāt, q̄ uos, quod ad unum id parati probe instructi'q; sint. Quin-

etiam aptissimis quibusq; ac maxime idoneis undiq; collectis, robur id non parum uobis comparastis. Neq; enim conuenire, oportere'ue existimastis, ut qui conuentuum quidem celebritatibus, coronarijsq; ludis ac certaminibus seruarentur, optima quiq; indole praediti, & corporis habitudine praecellentes exercerentur. qui uero essent maxima ac uera certamina subituri, uictoriamq; ex ijs ipsis reportaturi. Quibus utiq; huiusce imperij gratia uictoriam fortuna seruasset, ij sub ipsum belli tempus conuenirent, ac non multo ante maximi quiq; atq; aptissimi ex omnibus delecti exercerentur, ut simulac in medium processissent, superiores discederent. Hos itaq; delectos, selectoq; ad haec imperatorum collegio non sine ijs, quos dixi, atq; eo pacto, ut minime hi illis iuidere possint, q domi atq; in urbe remanserint, quasi honoribus in primus impares, cum & ipsi honoris loco in R. P. partem uenerint, hos ita inquam inuentos, atq; eiusmodi beneficijs affectos in imperij fines deduxistis. quibus p ea loca distributis, alijs alia seruanda tradidistis. indeq; factum est, ut de moenibus quoq; commodũ statueritis, simulq; ea excogitaueritis. Neq; enim pro Lacedaemoniorum superbia, confidentiaq; carere moenibus urbs haec dici potest. nec rursus circundari iuxta Babylonis splendorem. uel si qua alia elegantioribus clausa est, aut ante, aut postea. Sed enĩ eũ quoq; meniũ circunductũ, iocũ, ac mulibre re uera opus fuisse ipsi ostẽdistis. siquidẽ ipsam muris cõplectiurbẽ, quasi eã recondideritis, aut subiectorum

hominum nos oculis subtraheretis, degener nescio quid esse, nec uestro in cæteris animo ingenioq; conuenire existimastis, perinde ac si herus suos metuere seruos uideatur. Mœnia tñ nó neglexistis, quæ imperio, nó urbi circundedistis, erexistisq; q̃ remotissima, splẽdida simul ac uocibus digna, ijs spectáda, q̃ intra eorũ ambitũ cótineatur. iter porro ad ea si quis spectare uelit, mensiũ ẽ et annorũ uiæ initiũ ab urbe sumẽti. supra extimũ enim habitabilis terrarũ orbis circulũ, nimirũ quasi in urbis extructione, secũdo alio arcũducto agilioris flexus, simulq; custodiæ facilioris, hic obiecta mœnia prætẽdistis, ac præsides urbes extruxistis, alias alijs in locis habitatoribus refertas, artibus ministrisq; istructas, ac reliqs rebus ornatas, quæ quasi fossa castra cóclaudant. Quare non trecenta efficiuntur stadia, siquis horum mœnium ambitum colligat, uiginti'ue, aut paulo post plura, sed ne numerum quidem facile dixeris. quippe quodcunque Aethyopiæ pars habitabilis, indéq; Phasis, ac supra Euphrates, & ab occasu magna atq; ultima insula intra se claudunt. Id totum licet murorũ orbem, atq; ambitum appellare, quæ nó bitumine, nó coctili latere extructa sunt, non splendida calce erecta. tametsi hæc quoq; singulis in locis conspiciãtur admodũ frequẽtia, marmoribus quoq; (quod Homerus de domestico priuatoq; pariete inqt) egregie fabricata, imensæ magnitudinis, splendorisq; supra æs. Hic itaq; est multo maior, augustior'que mœnium ambitus, nulli prorsus labi aut solutioni obnoxius, longeq; alios splen

dore excedens. nullum adeo sic structum constat. Pro his mœnibus stant uiri fugæ insueti, ea compage inter se iuncti bellicis omnibus instrumentis, qua Myrmidonas Homerus iungi dixit, tum, cum eos huic, quē dixi, parieti compararet. Nempe ita sibi mutuo hærent galeæ ut medium penetrare sagitta non possit. clypei uero in caput sublati sublimes possint supra se cursus recipere, eo etiam solidiores ijs, qui in urbe factitantur, ut & equites ualeāt supercurrere, demumq; (quod ait Euripides) æratum pauimētum procul dubio uidere te dixeris. Thoraces ad hæc adeo mutuo utrinq; complexu sibi cohærent, ut & si nudum inermemq; aliquem medium statuas, possint qui ab utraq; parte occurrūt, dimidio tenus hominem utrinq; protegere. iacula præterea quasi ab Ioue decidentia alia alijs implicita alterno connexu sese intercipiunt. Atq; hæ sunt compages illæ, iuncturæq;, quibus tum is mœnium ambitus clauditur, unde egressus nō pateat, tū ille, q terræ præsidet uniuersæ. Olim itaq; Darius unà cū Artapherne insulæ unius urbem unicam Irretitam capere potuit, uos uero uniuersum, si dicere liceat, orbem irretitum, ita demum seruatis communibus ciuibus peregrinisq;, quos ex omnibus (ut dixi) delectos in ea loca eduxistis, spe quoq; proposita ijs, qui strenuos se uiros gesserint, haudquaquam sibi esse pœnitendum. Non enim è patritijs futurum, qui primas potentiæ partes occupet, sed qui primus alios rebus gestis antecesserit, eum primum quoq; locum sibi uendicaturum, qui secundus, secundum,

ac deinceps eodem modo ordine seruato, ut quã quisq; dignitate ac meritis prœditus sit, eum obtineat locum, quasi res non uerba hic iudicent uiros bonos, quarum rerum apertissima ipsi uos omnibus exempla edidistis, ut cuncti demum ocium quidem calamitatem damnumq; arbitrẽtur. Actiones uero, gradus aditusq; existiment ad ea quæ optent, ijdemq; in hostes quidem concordes unanimesq; ferantur, inter se autem de proferendo gradu perpetuo contendant, soliq; hominum optent dari sibi hostes. Quo circa si quis exercitationem, instructionẽq; respiciat, Homericum illud existimabit, & si decies totidem numerentur hostes Romanos mox in contrarium uersos, denos in singulos hostes relictum iri. sin conscriptionem delectumq; animaduertat, Aegyptij uir illud procul dubio dicet, atq; opinabitur q Cambysi Prouinciam diripienti et templa uastanti stans Thebaicis in mœnibus glebam terræ & aquæ poculum ẽ Nilo haustæ sublatis manibus ostẽdebat, id nimirum innuens, dum Aegyptus ipsa ac Nili flumen transferri ab eo non poterit, aut alio traduci, nunquam eum esse Aegyptij opes intercœpturum. Quippe cum totidem alia illis continuo sint affutura, manentibus his, nec unquam defuturæ sint Aegypto diuitiæ. Idem & de uestro exercitu ac copijs existimare simul licet, ac dicere, dum terram ipsam non poterunt ulli sedibus mouere, ea'ue spoliata discedere, sed necesse habuerit orbis in semet consistere, fieri nõ posse, ut uos deficiãt copiæ militares, sed affuturas uobis necessario quot uelitis, ex

uniuerso terrarũ orbe confluentes. Cæterũ quod ad mlitarẽ ordinẽ, atq; instruendarum acierum rationem attinet, pueros præ uobis, cæteros omnes homines demonstrastis. Non enim in hostes solum erudiendos exercitus mılitibus ducibus'q; proposuistis, sed inter se primum, ut quotidie in ordine uiuant, ac nemo unquam sibi traditum ordinem deserat, sed tanquam in sempiterno quodam choro suum quisq; locum & nouerit, & tueatur, ut nec honoratiori propterea minor inuideat, et quibus ipse maior sit, eos summopere complectatur. Ego uero iniquo animo fero, dixisse ante me alios de Lacedæmonijs, exceptis paucis, ex imperatorum imperatoribus constare eorum exercitum. uobis enim id referuari oportebat, ac de uobis primum dici. Ille uero ante tempus pronunciauit. Verum Lacedæmoniorum sanè exercitus eo numero constare uidetur, ut minime absurdum sit, uel omnes esse imperatores. At uero in tanto delectuum ac generum numero, quorum ne nomina quidem reperire facile sit, initio sumpto ab uno, cuius potestas in omnes diffundatur, omnibus'q; præsit nationibus, urbibus, castris, ducibus ipsis, desinere in unum, quatuor atq; acerrimorum imperatorũ uirorum. Præterea autem media omnia, quasi glomeris inuolucrum à pluribus in pauciores semper descendere, atq; hoc eo pacto alios, atq; alios ordine sibi uinctos ad finem usq; percensere. Qui dici potest non omnem excedere id humanum ordinem? Venit mihi in mentem Homerici illius carminis, ut id

usurpem, paululum immutato fine. Nimirum in cœlo summi Iouis imperium hoc est. ubi enim unus tot imperet uiris? qui autem ministri legatiq; præsto ei sunt, ipsi quidem longe concedant, quorum autem curam gerunt, ijs non parum antecellant, cunctaq; sine ullo tumultu, perturbatione'ue silentio conficiantur, prætereaq; (procul absit inuidia) iusticia ac pudore omnia ubiq; plena constent, neminemq; uirtutis fructus effugiat. Qui fieri potest, ut non id carmen euincat? Mihi uero ipsi uidemini ne in ciuitate quidem ipsa similem ulli cæterarum constituisse R.P. Antea enim triplex esse uidebatur inter homines rerum publicarum genus. quarum duæ quidem duobus utrinq; comprehensæ nominibus pro eorum moribus perpendebantur, à quibus gererentur, tyrannis puta, & paucorum potentia, regnum & optimates, tertium nomen populus recte perperam'ue administratus. Diuisæq; itaq; erant ciuitates, ut cuiusq; optio, aut sors tulerat. At uestræ R.P. nihil est commune cum illis. quippe quæ quoddam quasi temperamentum ex omnibus constet, dempto tamen, quodcunque in singulis uicij continetur. Vsque eo talis R.P. species euicit, ut si populi uires respiciat aliquis, quemadmodum omnia, quæ uelit & petat, facile impetret, popularē statum sit existimaturus, nihil que ei deesse, nisi quæ populus peccet. sin autem senatum contempletur, q consultandi potestatem magistratusq; detineat, nusquam credat, præstantiores haberi optimates. quod si horum omnium principem,

dominum'que intueatur, a quo & populus, quæ uelit, habeat, et qui paucis illis magistratus, potestates'que impertiat, hunc ipsum uidet perfectissimum, absolutissimum'que retinere principatum, cum a Tyranni uitijs remotum, tum regia maiestate augustiorem. Atque hæc quidem sic distribuisse uos, solosq; animaduertisse domi foris'que absurdum non est, cum soli natura (ut sic dixerim) imperetis. Qui enim ante uos dominati sunt, serui domini'que inter se alternis uicibus nec legitime imperio asciti, sic degere, quasi in pila ordinem commutantes. Seruiere Macedones Persis, Persæ Medis, Medi Syris. Vos aut̃ ex eo tempore oẽs norunt, quo sciunt imperare. Vt itaque liberi ab initio, & quasi ad imperandum continuo geniti, quæ ad id spectarent, optime omnia prouidistis. & R.P. quidem adinuenistis, qualẽ ante uos nemo, legibus institutisq; propositis, quæ nullus uitare possit. Quod uero mihi iam diu in mentem uenit, ac me sæpenumero stimulauit in ipsis residens labris, orationis tamen ipsius serie est hucusque protractum. id si nũc in medium attulero, fortasse nec ab eo, quod propositum est, longius aberrauero. quantum enim totius imperij magnitudine, continentiaq; R.P. inuento cæteros omnes antecesseritis, ex his, quæ dicta sunt, liquido patere arbitror. Nunc uero si quis illud quoque pronunciarit, haudquaquam erraturus mihi uidetur. Veteres omnes, uel qui maximam terræ partem imperio complexi sunt, tanquam nudis corporibus gentibus ipsis imperasse. Quando

enim tot urbes terra mariq;, aut quando adeo rebus omnibus ornatæ? Quotus uero quisque ea tempestate sic aliquando iter fecit, ut urbes dierum numero computaret? nonnunquam etiã duas, tres'ue eodem die peragraret? quasi angiportus, quasi non modo imperij summa ueteres longo uincantur interuallo, sed & ijs ipsis, quibus & illi olim, & uos in præsentia imperatis. nec paribus singulis, nec similibus imperarunt. Sed enim licet nationi eius tempestatis urbem nunc eiusdem gentis opponere. Quinetiam affirmari potest, illos quidem solitudĩnis, castellorum'que reges extitisse, uos autem solos urbium imperatores. Nunc græcæ omnes ciuitates sub uobis sese erigunt, et attollunt. Quæ'que in ijs uisuntur donaria, atque artes, & ornamenta, omnia uestræ sunt gloriæ, tanquam suburbij ornatus. Rerferta præterea sunt cum maritima loca, tum mediterraneæ regiones urbibus partim extructis, partim auctis & sub uobis, & à uobis. Ionia namq;, de qua toties est dimicatum, libera præsidijs ac satrapis proposita est oĩbus pulchritudinis dux, atque princeps. quæ quantum antea reliquas omnes nationes anteire uidebantur & decore, & gratia, tantum nunc ipsa seipsam superauit. At ueneranda, ingensq; in Aegypto Alexandri urbs uestrĩ ornamentum effecta est imperij, quasi diuitis matronæ monile armilla'ue inter tam multas alias opes. Quin Græcas ipsi æque, ac parentibus altoribusq; prospicere non desistitis, cum obiectis manibus tuẽdo, tũ quasi iacentes erigendo, cum opti=

mos quosq; ex ijs ac ueteres Graeciæ principes libertati, ac suarum arbitrio legum dimiseritis, cæteris uero modestissime humanissiméq;, nec sine magna obseruantia prouidētiáq; imperetis, Barbaros uero pro cuiusq; natura erudiatis mitius, grauius'ue, sicuti par est. decet enim non esse equorum magistris deteriores, qui sint uirorum imperatores, sed perpensis ingenijs illis se in gerēdo accommodare. Sed enim quasi festos dies agens uniuersus orbis, ferro, quod olim gestare consueuerat, deposito, ad cultum omneq; hilaritatis genus facta potestate se conuertit. Proinde alijs omnibus contentionibus è medio sublatis, ea sola ciuitates habet, ut pulcherrime identidem amœnissiméq; singulæ appareant. Omnia præterea plena sunt gymnasijs, fontibus, uestibulis, templis, artificijs, magistris. licetq; haud inscite dicere, quasi effœtum iam orbem suas denuo resumpsisse mundicias, atq; ornamenta. Nō desunt dona unquā in eas ciuitates à uobis missa. nec dici potest, qui maiora sint consecuti, ob uestram in omnes æquam humanitatem. quo circa nunc demū urbes & splendore, et gratia renident. tum uniuersa terra, quasi pomarium quoddam culta prorsus, atq; exornata uisitur. Fumi uero ex agris, et ignes cum amica, tum hostiles, quasi uentorum afflatu ultra maris terræq; tractus sublati euanuere. in quorū locū successit spectaculorū omnis generis decor, & ludorum numerus infinitus, ut nullus sine sacro sempiterno'q; igne festus, solemnis'ue abeat dies, cum hic modo ijs, modo illis adsit, semper'q; alicubi uersetur.

cubi uersetur. quippe quem omnes sibi promeruerunt. ut soli iam commiseratione digni sint, qui extra uestrum, siqui modo sunt, degūt imperium, quod talibus tantisq; priuentur bonis. Cæterum qđ est sermone omnium usurpatum, terram esse cōmunem omnium & parentem, et patriam, id uos præclare admodum comprobastis. Siquidem nec demum datur & Græco, et Barbaro siue sua secum ferenti, siue sine ijs facile ire, quo uelit, quasi è patria in patriam proficiscenti. Cum neq; Ciliciæ fauces formidētur, nec Angusti harenosiq; ex Arabia in Aegyptum meatus, non inaccessi montes, nō fluuiorum ingentes profundíq; aluei, non barbaræ nationes, ab hominum usum consuetudineq; remotiores. Sed satis est ad securitatem, esse Romanum, aut uestri potius imperij aliquem, quodq; ab Homero dictum est, Cunctorum uero tellus communis, id uos re ipsa effecistis, uniuersum quidem permensi orbem, iunctisq; fluminibus uario diuersoq; pontiū genere, scissis montibus terram equis strauistis, patefacta solitudine diuersorijs frequentissimus, mansuefactis omnibus uictus atq; ordinis ratione. Quo fit, ut qui ante Triptolemum uiuendi modus habitus est, eum ego fuisse cogitem, qui ante uos fuit, durum quendam atq; agrestem, paulumq; à montano uictu remotum, sed authorem quidem placidæ huius mitiorisq; uitæ extitisse Athenienfium ciuitatem, confirmatum tamen id quoq; à uobis secūdis, (quod aiunt) & melioribus. Neq; uero nunc est opus terræ ambitum expositionemue describere,

kut quibus singuli utantur legibus, enumerare, quã do cõmunes uos omnibus expositores propositi estis, reclusis orbis portis omnibus, factáq; potestate cuius inspiciendi oculis omnia, communibusq; legibus propositis uniuerso hominum generi, sublatisq; è medio rebus ijs, quæ uerborum quidem narratione olim delectarent, ratione autem cogitationeq; comprehensæ ferri non possent, nuptijs præterea communibus celebratis, compositóq; demum toto orbe, quasi domo aliqua, familia'ue. Procul dubio autem (quod aiunt poëtæ) ante Iouis imperium seditione, perturbationeq; plena fuisse omnia, adepto autem imperium Ioue, omnia protinus quieuisse, Titanasq; in abditissimas terræ partes concessisse, pulsos ab eo, eiusque socijs dijs, eodem modo siqs ea, quæ uos præcessere, quæq; sub uobis gesta sunt, animo reuoluat, existimabit ante uestrum imperium infra supráq; perturbata, permixtáq; fuisse omnia, ac temere circũlata, superuenientibus uero uobis perturbationes, seditionesq; desijsse, ac rerũ omnium ordinem subijsse, uitæq;, ac R. P. lucem clariorem apparuisse, nec nõ leges prodijsse, ac deorum aras fidem cepisse. cum antea secuti parentes eiurabant, ita et terram excinderẽt, et liberos non quidem deuorarent, sed & suos, & alienos inter seditiones, ac sacra mutuo perderent. At uero in præsentia communis omnibus apertáq; rerum omnium potestas facta est, cum terræ ipsi, tum eius cultoribus. quinetiam sustinendis incommodis nullus mihi uidetur posthac relictus locus, rebus uero

recte gerendis materia amplissima esse subministra ta. Dij quoq; ipsi uos respicientes fortunare identidem uestrum benigne uidentur imperium, firmamq; ac stabilem eius rei tradere possessionem. ac Iuppiter quidem, quod suum orbem, pulchrum (ut aiunt) opus pulchre regendum susceperitis. Iuno, quod nuptijs rite celebratis honore nō careat. Minerua, & Vulcanus artibus in pretio habitis. Bacchus, & Ceres, quod eius fruges minime lædā tur. Neptunus, quod naualibus prælijs prorsus illi uacet Mare, ac pro triremibus onerarias naues cœperit. At uero Apollo, Apollinisq; & Musarum chorus nunquam caret in Theatris suorum aspectu ministrorum. Mercurij ludi, honoresq; non desunt. Nam Veneri propagandæ sobolis, aut ineundæ uoluptatis, quando maior affuit occasio? aut quā amplior facultas ciuitatibus? Aesculapij quoq; beneficia, necnon Aegyptiorum deorum nunc demū maximum cœpere apud homines incrementum. ac ne Mars quidem à uobis neglectus est. nec formidandum uidetur, ne tanquam in Lapitharum cœna spretus omnia conturbet. quippe qui in ulterioribus fluuiorum ripis perennes ducat choreas, pura seruans à sanguine arma. Qui uero omnia lustrat Sol, nihil uidet sub uobis iniustum aut uiolentum, aut quale uiderant superiora tempora. proinde uestrum non iniuria intuetur imperium libentissime. Videtur autē mihi et Hesiodus, si æque atq; Homerus res poëticas calluisset, aut uaticinandi perita claruisset, haudquaquam uestrum futu-

rum imperium ignoraturus, ſed præuiſurus fuiſſe, atq; in carminibus elocuturus. neq; enim (quod nunc facit) ab aureo genere orſus, cum id principium inſtituit, de ultimo ac ferreo genere diſſerens id illius futurum exitium dixiſſet, Cum fuerint ſeris reſperſi tempora canis, ſed cum principatus ueſter, ac ueſtrum extitiſſet imperium, tunc perditum iri ferream gentem in terra, tuncq; poſtliminio ad homines reuerſuras, & iuſtitiam, & pudorem, miſertum'q; iri qui ante uos fuiſſent. Cæterũ quæ apud uos habentur, precioſa nimirum ſunt, honoris'q; plena, ſemper à uobis procul dubio introducta, ac magis magis'q; in dies continue confirmata. At magnus hoc tempore imperator quaſi egregius certator tantum propria uirtute parentem antecellit, quantum (quod nec facile dictu eſt) ille alijs præſtat. itaq; ius fas'q; eē uerißime dici poteſt, quodcunq; hic iudicarit. Quid uero et illud? non'ne cæteris præferri manifeſte debet? quod imperij ſocios proprios liberos ſui ſimillimos plures habeat, quàm ante ſe quiſquam. Verum ſuſceptus ab initio labor quo uis eſt maior, æquandæ cum imperij magnitudine orationis. ad quam rem æquo penè temporis ſpatio opus eſſet, quo eſt imperium ipſum conſtitutum, quod fuerit nimirum ſempiternum æuum. Præſtat igitur quod Dithyramborum, ac Pæanum poëtæ faciunt, precibus quibuſdam, uotis'q; additis ita demum claudere orationem. Quo circa inuocentur dij omnes, deorum'q; filij, uti reddant imperium hoc atq; urbem perpetuo floren-

tem. quæ non prius esse desinant, quàm aut eadem candentis ferri maßæ super mare ferantur, aut arbores uere uirere desinant. identidemq; imperatorem hunc magnum, eiusq; liberos, quo possint bona omnibus subministrare. Peregi quod fueram aggressus. recte autem, nec ne, licet iam suffragijs declarare.

CONFLAGRATIO VESEVI MONTIS EX DIONIS HISTORIIS GEORGIO MERVLA ALEXANDRINO INTERPRETE.

VB TITO *in Cãpania horrẽda, & miranda quædam obtigerunt. magnus enim ignis per autumnũ subito exarsit. Mons eni Vesuuius, qui iuxta Neapolim ad mare uergit, abundanteis ignis fontes habet, olim undique altus, ab cuius medio ignis exoritur. Quæ pars solum igne comprehensa fuit, extra hæc omnia, sine igne etiam nunc manent. Ex hoc cum cætera essent incombusta, media uero exusta & in cinerem redacta iuga circunstantia ab antiquo usq; nunc manẽt. Quodcunq; ambustum est atq; consumptum tẽpore concauum factum est, ut mons omnis, si licet magnis parua conferre, similis est uenatorio theatro. Vertex arbores & uites habet. circulus ab igne latior factus per dies fumum, noctu flammam emittit, ut uideatur in eo odores euaporari et sacrificia fieri, et q̃dem semper, interim uero magis, interim uero minus. Sæpe uero cineres effundit, quãdo scilicet aliquid coactum subsederit, lapides sursum mittit. Quoties uero à spiritu & uento uiolatur, sonat & stridet, ceu non coacta & constricta, sed rara & occulta spiracula habens. Talis igitur est Vesuuius, et hæc q̃dem in eo per annum plurimum fit,*

quæcunq; uero id temporis accidere, quamuis magna & præter solitum uisa sint, parua tamen ad cóparationem eorum, quæ tunc acciderunt, etiã si omnia in unum conferantur, parua existimari possunt. Quæ quidem sic habebant. Viri multi atq; magni humanam omnem naturam excedentes, quales gigantes scribuntur partim in monte, partim in finitima regone per urbes interdiu, atq; noctu per terram oberrantes, & in aëre procurrẽtes uidebãtur. Post hæc uehemens siccitas, & uehementes terræ motus subito facti sunt, ut planicies illa uniuersa aqs saturiret & montes subsilirent, sonitus à cauernis subterraneis tonitruis psimiles supne uero, & in terra mugire uidebantur. Mare uero fremebat, & cœlum resonabat. Post hæc fragor immensus subito ceu concidentium montium audiebatur, exiliebant primum lapides ingentes quasi ad summa montiũ exirent, deinde tantus fuit ignis & fumus, ut aëra totum obumbraret, Totum uero solẽ occultaret ceu defectum, Mox uero ex die nox. & tenebræ & ex luce factæ sunt, et existimabant Gigantes insurrexisse. Apparebant quidem illorum effigies in fumo, præterea tubarum sonitus audiebantur, putabant alij aduenisse Chaos, uel per ignem mundum absumi, atq; fugiebant partim ex domibus in uias, alij extra, alij uero ex mari in terram, & rursus ex terra in mare. Quidam uero trepidi & amentes, utpote qui existimabant quod securius esse præsente. Hæc autem simul facta sunt, eructabat immensus cinis, occupabat enim terram mare & aëra et

multa quidem alia sicut accidebat. lædebantur homines scilicet regiones & pecora, pisces, praeterea aues absumebat. Insuper duæ ciuitates conflagrarunt Herculaneum, & Pompeij, Herculaneum uero, & Pompeios sedente in theatro populo oblimauit, tantus fuit puluis ut ab eo loco in Africam & Syriam et Aegyptum penetrauerit. Peruenit etiam Romam usq;. Quinetiam aer totus imminens puluere oppletus fuit. Sol etiam obtenebratus, obscuratusq; est. nec paruus metus fuit per multos dies. Nesciebant homines quod factum est. nec coniectari unde factum est. existimabant enim quæ supra & infra erant euerti, Solem in terram descendere, Cinis autem nihil magni incommodi attulit, sed deinceps pestem grauem attulit. Cæterum insequenti anno à terra progrediens ignis, agente in campania Tito ut igni & conflagratis ædificijs remedia daret, urbem Romam populatus est. nam Serapis & Isidis templum Septa etiam, Neptuni ædes, Thermæ Agrippæ, Pantheon Diribitorium, Balbi Theatrum, Pompei porticus, Octauiæ domus cum bibliotheca, Templum Iouis capitolini cum ædibus & sacellis coniunctis conflagrarunt, ut non ab homine factum malum sed magis diuinitus immissum existimari debeat. Ex ijs igitur, quæ connumeraui, coniectari licet quanta fuerint detrimenta et dāna. Cæterū Titus duos ex ijs, q cōsulares erāt delegit, ut ædificia repararēt, pecunias insuper dedit, Donauit præterea eorum bona qui sine hærede decesserant, nihil enī à priuato homine neq; ab æra-

rio,neq; fisco cum multi multa conferrent sumpsit. Ex ijs quæ tunc aderant, omnia reparauit, & in alijs quidem nihil egregium fecit, Theatrum uero uenatorium in quo feræ depugnarent, & Balneũ sibi cognomine dedicauit. Multa quoq; admiranda fecit, Grues inuicem et quatuor Elephantes depugnarunt, Aliæ præterea ad nouem millia feræ & cicures iugulatæ sunt, quas mulieres non admodum illustres interfecere. uiri præterea tum singulari certamine, multi pedestri pugna, alij nauibus decertarunt. Theatrum uero quod ipse confecerat, cum ex improuiso aqua repleuisset, induxit equos & alia mansueta animalia, quæ omnia facere didicerant, quæ in terra & in aqua solita erant. Induxit et homines in nauibus, quorũ pugnas ita partitus fuerat, ut hi Corcyræi, hi Corinthij pugnam cõmitterent, alij uero extra in nemore Caij & Lucij ubi Augustus ad hoc ipsum terrã effoderat. Etenĩ eo in loco prima die digladiati sunt, homines & feræ indefectæ lacus tabulis muniti ad faciem similitudinis, qui item quaq; circùm uallum habebat, secunda uero die equorum cursus. tertia tria millia hominum nauibus depugnarũt. Deinde terrestris, pugna facta, uictores Athenienses Syracusani, his enim nominibus utebantur, naualiq; pugna depugnarunt, Atq; in paruam insulam insilientes & muro quæ circa monumentum confectum erat, illud cepere. Hæc repræsentata sunt ad centum dies. Exhĩbuit deinde quædam ad utilitatem et lucrum. Tessserulas ligneas superne in theatrum sparsit, in quĩ

bus signa erant, aut esculenti aut uestis, argentĕ praeterea uasis & aurei, equorum domitorum, pecorum, seruorum. quae qui excepissent oportebat ad distributores afferre, atq; ab eis quod inscriptū erat accipere.

FINIS.

* a b c d e f g h i k l m n o p q r s t u x y z aa bb cc dd ee ff gg hh ii kk ll mm nn oo pp qq rr ss tt uu xx yy zz A B C D E F G.

Omnes Quaterniones.

VENETIIS IN AEDIBVS ALDI,

ET ANDREAE SOCERI,

MENSE AVGVSTO.

M. D. XIX.

AL
DVS

